

ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಷ್ಯಾಕ್ಷರಾಂಕುಶೋಭಾ

R. VENKATESHWAR & CO.

MADRAS.

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

T. K. Annalathan
Bangalore

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitized by eGangotri.

Manu
8/1988

१३

ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮಹರ್ಷಿ ಪ್ರಜ್ಞಾ

ಶ್ರೀ ಮುದ್ರಾಪ್ರಮಾಣವು

(ಯುದ್ಧ ಕಾಂಡವು)

ಕರ್ಣಾಟಕ ವಚನವು

೪೦೦೦೦

Vol. 7

ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವತ್ಗೀತೆಯ ಸಂಪಾದಕರು

ಪಂಡಿತ ದೇವಶರ್ಮಾಚಾರ್ಯರು ಅವರಿಗೆ ಗೌರವಾರ್ಥವಾಗಿ ವಿರಚಿತವು.

ಪ್ರಕಾಶಕರು :

ಶ್ರೀ. ವೆಂಕಟೇಶ್ವರ ಅಂಡ್ ಕಂಪೆನಿ,

ಭೀಮಸೇನಾಚಾರ್ಯರ, ಮೈಲಾಪುರ, ಮದರಾಸು-೪

೧೬೫, ಅನಂದ ಮುದ್ರಾಪ್ರಕಾಶಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿ

ಪ್ರಕಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

1965.

[All Rights Reserved]

Rs 4.50
Price Rs 4/-

**DEDICATED
TO
SRI RAGHAVENDRA SWAMI
OF
MANTRALAYA**

ಯುದ್ಧ ಕಾಂಡದ ವಿಕರ್ಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

ಸರ್ಗ ಸಂಖ್ಯೆ	ವಿಷಯಗಳು	ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ
1.	ಶ್ರೀರಾಮನು ಸೀತಾವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ ಹನುಮಂತನನ್ನು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಲಿಂಗಿಸಿ, ಮುಂದೆ ಸಮುದ್ರ ತರಣಕ್ಕೆ ಉಪಾಯ ವೇನೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದುದು.	1
2.	ಸುಗ್ರೀವನು ರಾಮನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಕೇಳಿದುದು.	5
3.	ರಾಮನು ಹನುಮಂತನನ್ನು ಕುರಿತು. ಲಂಕೆಯ ದುರ್ಗರಹಸ್ಯ ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದುದು. ಹನುಮಂತನು ಅವುಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದುದು.	8
4.	ರಾಮಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನು: ಸೇನಾಸನ್ನಾಹಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ದಂಡಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಟುದು. ಹನುಮಂತನ ಮೇಲೆ ಾವನೂ. ಅಂಗದನ ಮೇಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ ಏರಿ ಪ್ರಯಾಣ ಹೊರಟುದು. ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಶುಭನಿಮಿತ್ತಗಳೊಡನೆ ಸಮುದ್ರತೀರವನ್ನು ಸೇರಿದಮೇಲೆ, ಅಲ್ಲಿ ನೀಲನು ಸೇನೆಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದುದು.	12
5.	ಶ್ರೀರಾಮನು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ಸೀತೆಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡ. ದಾಖಲಿಸುತ್ತಿರಲು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅವನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದುದು.	24
6.	ಅತ್ರಲಾಗಿ ರಾಮನು ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತ, ಮುಂದೆ ಶತ್ರುಗಳು ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ತಾನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಸನ್ನಾಹಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಅಲೋಚಿಸಿದುದು.	7

7. ಮಂತ್ರಗಳು ಶತ್ರುಬಲವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ, ಆ ರಾವಣನ ಪರಾಕ್ರಮಗಳನ್ನೇ ಹೊಗಳುತ್ತ ಮುಖಸ್ತುತಿ ಮಾಡಿ ಅವನನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದುದು. 29
8. ಪ್ರಹಸ್ತ, ದುರ್ಮುಖ, ವಜ್ರಂಷ್ಮ, ನಿಕುಂಭರೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸಸೇನಾಧಿಪತಿಗಳು ರಾವಣನ ಮುಂದೆ ತಮ್ಮ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಹೊಗಳಿಕೊಂಡುದು 32
9. ನಿಕುಂಭನ ಮಾತಿನಂತೆ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಬೇರೆ ರಾಕ್ಷಸರೂ ಯುದ್ಧೋದ್ವುಕ್ತರಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲು, ವಿಭೀಷಣನು ಅವರಿಗೆ ಹಿತವಾದವನ್ನು ಹೇಳಿ ತಡೆದುದು 34
10. ವಿಭೀಷಣನು ರಾವಣನ ಗೃಹಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ತಂದುದು. ಪೊದಲು ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಡುತ್ತಿರುವ ನಾನಾರ್ಥಮಿತ್ರಗಳನ್ನು ರಾವಣನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿ ಬಿಡುವಂತೆ ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ಹೇಳಿದುದು. 38
11. ರಾವಣನು ವಿಭೀಷಣನ ಮಾತಿನಿಂದ ಕದಲಿದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ ತಿರುಗಿ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಅಲೋಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮಂತ್ರಿಸಭೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದುದು. 41
12. ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿಸುವಂತೆಯೇ ಅವನನ್ನು ಜಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯವೇನೆಂದು ರಾವಣನು ರಾಕ್ಷಸರೊಡನೆ ಅಲೋಚಿಸಲು, ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮವೊಂದೇ ಸಾಕಾಗಿರುವುದೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡುದು 45
13. ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದಳೆದು ಭೋಗಿಸೆಂದು ಮಹಾಪಾರ್ಶ್ವನು ರಾವಣನಿಗೆ ಹೇಳಿದುದು. ರಾವಣನು ಬ್ರಹ್ಮಶಾಪದಿಂದ ತಾನು ಪರಸ್ತ್ರೀಯನು, ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಂಡೆಂದು ಸಹಾ ಹೇಳಿದುದು. 52
14. ತಿರುಗಿ ವಿಭೀಷಣನು ರಾವಣನಿಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಹೇಳಿದುದು. 55

15. ಇಂದ್ರಜಿತ್ತು ವಿಭೀಷಣನ ಮತವನ್ನು ಬಂಡಿಸಿದುದು. ವಿಭೀಷಣನು ಇಂದ್ರಜಿತ್ತಿನ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಗಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಮನಸಾರಿ ದೂಷಿಸಿದುದು. 59
16. ರಾವಣನು ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಅವಮಾನಿಸಲು, ಅವನು ತನ್ನ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಅಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರಿ, ಅಗಲೂ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ರಾವಣನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ಹೇಳಿದುದು. 61
17. ವಿಭೀಷಣನು ಮಂತ್ರಿ ಸಹಿತನಾಗಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಂದ ಕಡೆಗೆ ಬಂದು. ಸುಗ್ರೀವಾದಿವಾನರರು ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನು ವಧ್ಯನೆಂದು ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದುದು. ರಾಮನು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತವಾನರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ ಕೇಳಿ, ಕೊನೆಗೆ ಹನುಮಂತನ ಮತದಂತೆ ಅವನನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ವಾನರರಿಗೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದುದು 66
18. ಶ್ರೀರಾಮನು ಶರಣಾಗತರಕ್ಷಣಿಯೇ ತನಗೆ ಮಹಾವ್ರತವೆಂದು ಹೇಳಿ. ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಕಪೋತಾಹ್ವಾನಾದಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಕರೆತರುವಂತೆ ನಿಯಮಿಸಿದುದು. 93
19. ಶ್ರೀರಾಮನು ಸಮಸ್ತವಾನರರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಲಂಕಾರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದುದು. ಸಮುದ್ರ, ಲಂಘನ ಸನು ಹವು 123
20. ರಾಮನು ಸೇನಾಸಮೇತನಾಗಿ ಸಮುದ್ರತೀರಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ರಾವಣನು ಶಂಕಿಸಲನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನಿಂದ ಕೇಳಿ, ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ರಾಮನಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಶುಕನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದುದು. ವಾನರರು ಆ ಶುಕನನ್ನು ಪ್ರಹರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ರಾಮನು ಬೇಡವೆಂದು ಅವರನ್ನು ತಡೆದುದು. 129
21. ರಾಮನು ದರ್ಭಶಯನದಲ್ಲಿದ್ದು ಮೂರು ರಾತ್ರಿಗಳವರೆಗೆ ಸಮುದ್ರವನ್ನಾ ರಾಧಿಸಿದರೂ, ಸಮುದ್ರನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗ 301

ದಿರಲು. ಕೋರದಿಂದ ಬಾಣಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದುದು.
ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಬೇಡವೆಂದು ತಡೆದುದು

134

22. ರಾಮನು ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬಿಡುವುದಕ್ಕೆ. ಯತ್ನಿಸಿದಮೇಲೆ
ಸಮುದ್ರನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕಾಗಿ
ನಲನನ್ನು ನಿಯೋಗಿಸಿ. ರಾಮನು ಹೂಡಿದ್ದ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನು
ತನ್ನಲ್ಲಿಟ್ಟು ದ್ರುಮಕುಲ್ಮದ ಮೇಲೆ ಬಿಡುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ
ದುದು. ರಾಮನು ನಲಸಮೀಪವಾದ ಸೇತುವಿನಿಂದ
ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿ. ಸುವೇದಾಶ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನಿಳಿಸಿ
ದುದು. ದೇವತೆಗಳ ಸ್ತೋತ್ರವು.

140

23. ಶ್ರೀರಾಮನು ಯುದ್ಧಸೂಚಕಗಳಾದ ಮಹೋತ್ಸಾಹಗಳನ್ನು
ಕಂಡು ಅವುಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ತೋರಿಸಿದುದು.

150

24. ರಾಮನು ಸೇನೆಯನ್ನು ಗರುಡವೂಹವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದುದು.
ಅತ್ತಲಾಗಿ ಶುಕನು ರಾವಣನ ಬಳಿ ಹೋದಮೇಲೆ. ರಾಮನನ್ನು
ಗೆಲ್ಲುವುದು ಆಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ. ಸೇತುವನ್ನು
ರಾಮನಿಗೊಪ್ಪಿಸುವಂತೆ ಹಿತವನ್ನು ಹೇಳಿದುದು.

153

25. ತಿರುಗಿ ರಾಮನು ಶುಕಸಾಂಘರೇಂಬ ಚಾರಂಭರನ್ನು ಕಳು
ಹಿಸಿದುದು. ವಿಭೀಷಣನು ಅವರನ್ನು ಹಿಡಿದು ರಾಮನಿಗೆ
ಒಪ್ಪಿಸಿದುದು ರಾಮನು ಅವರಲ್ಲಿ ಕರುಣೆಯಿಂದ ಅವರಿಗೆ
ವಾನರಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತೋರಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಕಳು
ಹಿಸಿದುದು. ಅವರು ತಾವು ಹೋಗಿಬಂದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು
ರಾವಣನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದುದು.

158

26. ರಾವಣನು ವಾನರಸೇನೆಯನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಲಂಕೆ
ಯಲ್ಲಿ ಮಹೋತ್ಸವವಾದ ಒಂದು ಉಪರಿಯನ್ನೇರಿ
ದುದು. ಅಲ್ಲಿ ಸಾರಣನು ರಾವಣನಿಗೆ ವಾನರಸೇನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ
ದೊಡ್ಡತೆಗಳನ್ನು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ತೋರಿಸಿ. ಅವರವರ
ಬಲಪರಾಕ್ರಮವಾದಿಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿದುದು.

162

27. ಸಾರಣನು ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಪ್ರಧಾನ ವಾನರಯೋಧಪತಿಗಳನ್ನು
ರಾವಣನಿಗೆ ತೋರಿಸಿದುದು. 167
28. ಸಾರಣನು ತಿಳಿಸದೆ ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಶುಕನು
ರಾವಣನಿಗೆ ಹೇಳಿ ತೋರಿಸಿದುದು. 172
29. ರಾವಣನು ಶುಕಸಾರಣರನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ, ತಿರುಗಿ ರಾಮನ ಬಳಿಗೆ
ಶಾರ್ಙ್ಗಲಾದಿ ಚಾರಕರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದುದು. ಅವರನ್ನೂ
ವಿಭೀಷಣನು ಹಿಡಿದು ರಾಮಕ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದುದು. 177
30. ರಾಮನು ವಾಸರವೀರರೊಡನೆ ಸುವೇಲಾದ್ರಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ
ಬಂದಿ ಕಿಡಿದುರುವನ್ನು ಶಾರ್ಙ್ಗಲಾದಿಗಳು ರಾವಣನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ
ದುದು. 180
31. ರಾವಣನು ಮಾಯಾವಿಯಾದ ವಿದ್ಯಜ್ಞಹೃದಿನೀದ ಕೃತ್ರಿಮವಾದ
ರಾಮಕಿರಸ್ಸನ್ನೂ, ಧನುಸ್ಸನ್ನೂ, ಸೀತೆಯು ಹನುಮಂತನ
ಮೂಲಕವಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿ ಕೊಟ್ಟು ಬೊಡ್ಡಾಮದಯನ್ನೂ,
ಮಾಯೆಯಿಂದ ಮಾಡಿಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಸೀತೆಗೆ ತಂದು
ತೋರಿಸಿದುದು. 184
32. ಸೀತೆಯು ಮಾಯಾರಾಮನ ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಲಪಿಸಿದುದು. 189
33. ವಿಭೀಷಣನ ಭಾರ್ಯೆಯಾದ ಸರಮೆಯು ಸೀತೆಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನ
ಪಡಿಸಿದುದು. 195
34. ಸರಮೆಯು ರಾವಣನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿದು ಬಂದು
ಸೀತೆಗೆ ಹೇಳಿದುದು. 200
35. ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿಸುವುದೇ ಅವಶ್ಯಕಾರ್ಯವೆಂದು
ಮಾಲ್ಯವಂಶನು ರಾವಣನಿಗೆ ಬೋಧಿಸಿದುದು. 203
36. ರಾವಣನು ಮಾಲ್ಯವಂಶನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿ, ತನ್ನ ಪಟ್ಟಣದ ರಕ್ಷಣೆ
ಗಾಗಿ ಸೇನೆಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದುದು. 209

ದಿರಲು. ಕೋಪದಿಂದ ಬಾಣಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದುದು.

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಬೇಡವೆಂದು ತಡೆದುದು

134

22. ರಾಮನು ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬಿಡುವುದಕ್ಕೆ. ಯತ್ನಿಸಿದನೇಲೆ ಸಮುದ್ರನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನಾಗಿ ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಲಿನನ್ನು ನಿಯೋಗಿಸಿ. ರಾಮನು ಹೂಡಿದ್ದ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿಟ್ಟ ದ್ರುಮಕುಲೃದ ವೇಲೆ ಬಿಡುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದುದು. ರಾಮನು ನಲಿನಮಿತ್ರವಾದ ಸೇತುವಿನಿಂದ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿ. ಸುನೇಲಾಶ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನಿಳಿಸಿದುದು. ದೇವತೆಗಳ ಸ್ತೋತ್ರವು.

140

23. ಶ್ರೀರಾಮನು ಯುದ್ಧಸೂಚಕಗಳಾದ ಮಹೋತ್ಸಾಹಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಅವುಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ತೋರಿಸಿದುದು.

150

24. ರಾಮನು ಸೇನೆಯನ್ನು ಗರುಡವೂ, ಹವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದುದು. ಅತ್ತಲಾಗಿ ಶುಕನು ರಾಮನ ಬಳಿ ಹೋದನೇಲೆ. ರಾಮನನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ಸೇತೆಯನ್ನು ರಾಮನಿಗೊಪ್ಪಿಸುವಂತೆ ಹಿತವನ್ನು ಹೇಳಿದುದು.

153

25. ತಿರುಗಿ ರಾಮನು ಶುಕಸಾರಣರಿಂಬ ಚಾರರಿಬ್ಬರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದುದು. ವಿಭೀಷಣನು ಅವರನ್ನು ಹಿಡಿದು ರಾಮನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದುದು ರಾಮನು ಅವರಲ್ಲಿ ಕರುಣೆಯಿಂದ ಅವರಿಗೆ ವಾನರಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತೋರಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದುದು. ಅವರು ತಾವು ಹೋಗಿಬಂದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದುದು.

158

26. ರಾಮನು ವಾನರಸೇನೆಯನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಹೋತ್ಸವವಾದ ಒಂದು ಉಪರಿಯನ್ನೇರಿದುದು. ಅಲ್ಲಿ ಸಾರಣನು ರಾಮನಿಗೆ ವಾನರಸೇನೆಯಲ್ಲಿಡ್ಡ ಯೋಧರಿಗಳನ್ನು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ತೋರಿಸಿ, ಅವರವರ ಬಲಪರಾಕ್ರಮಾದಿಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿದುದು.

162

27. ಸಾರಣನು ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಪ್ರಧಾನ ವಾನರಯೋಧಕಗಳನ್ನು
ರಾವಣನಿಗೆ ತೋರಿಸಿದುದು. 167
28. ಸಾರಣನು ತಿಳಿಸದೆ ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಶುಕನು
ರಾವಣನಿಗೆ ಹೇಳಿ ತೋರಿಸಿದುದು. 172
29. ರಾವಣನು ಶುಕಸಾರಣರನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ, ತಿರುಗಿ ರಾಮನ ಬಳಿಗೆ
ಶಾರ್ದೂಲಾದಿ ಚಾರಕರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದುದು. ಅವರನ್ನೂ
ವಿಭೀಷಣನು ಹಿಡಿದು ರಾಮನ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದುದು. 177
30. ರಾಮನು ವಾನರವೀರರೊಡನೆ ಸುವೇಲಾದ್ರಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ
ಬಂದಿಳಿದಿರುವುದನ್ನು ಶಾರ್ದೂಲಾದಿಗಳು ರಾವಣನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ
ದುದು. 180
31. ರಾವಣನು ಮಾಯಾವಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುಜ್ಞಹೈನಿಂದ ಕೃತ್ರಿಮವಾದ
ರಾಮಶಿರಸ್ಸನ್ನೂ, ಧನುಸ್ಸನ್ನೂ, ಸೀತೆಯು ಹನುಮಂತನ
ಮೂಲಕವಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಬೊಡ್ಡಾಮೆಣೆಯನ್ನೂ,
ಮಾಯೆಯಿಂದ ಮಾಡಿಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಸೀತೆಗೆ ತಂದು
ತೋರಿಸಿದುದು. 184
32. ಸೀತೆಯು ಮಾಯಾರಾಮನ ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಲಪಿಸಿದುದು. 189
33. ವಿಭೀಷಣನ ಭಾರ್ಯೆಯಾದ ಸರಮೆಯು ಸೀತೆಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನ
ಪಡಿಸಿದುದು. 195
34. ಸರಮೆಯು ರಾವಣನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿದು ಬಂದು
ಸೀತೆಗೆ ಹೇಳಿದುದು. 200
35. ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿಸುವುದೇ ಅವಶ್ಯಕಾರ್ಯವೆಂದು
ಮಾಲ್ಯವಂಶನು ರಾವಣನಿಗೆ ಬೋಧಿಸಿದುದು. 203
36. ರಾವಣನು ಮಾಲ್ಯವಂಶನನ್ನು ನಂದಿಸಿ, ತನ್ನ ಪಟ್ಟಣದ ರಸ್ತೆ
ಗಾಗಿ ಸೇನೆಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದುದು. 209

37. ಇತ್ತ ಲಾಗಿ ರಾಮನು ವಾನರಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಗುಪ್ತವಿಧಾನವನ್ನು
ನಾಡಿದುದು. 215
38. ರಾಮನು ಲಂಕೆಯನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸುವೇಲಾದ್ವಿ
ಯನ್ನೇರಿದುದು. 216
39. ರಾಮನು ಲಂಕಾನಗರವನ್ನು ನೋಡಿದುದು 211
40. ಸುಗ್ರೀವ ರಾವಣರ ಪ್ರಂದ್ವಯುದ್ಧವು. 228
41. ರಾಮನು ಭಯಂಕರ ನಿಮಿತ್ತಗಳನ್ನು ಕಂಡುದು. ಅಂಗದನು
ರಾವಣನ ಬಳಿಗೆ ರಾಯಭಾರಿಯಾಗಿ ಹೋದುದು. ರಾಮನು
ವಾನರಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಮುತ್ತಿದುದು 225
42. ವಾನರ ರಾಕ್ಷಸರ ಯುದ್ಧಾರಂಭವು. 236
43. ವಾನರ ರಾಕ್ಷಸರ ಪ್ರಂದ್ವಯುದ್ಧವು. 241
44. ರಾತ್ರಿ ಯುದ್ಧವು. 245
45. ಇಂದ್ರಜಿತ್ತನ ನಾಗಪಾಶದಿಂದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಬದ್ಧ
ರಾಗಿದ್ದು. 250
46. ಸುಗ್ರೀವ ವಿಭೀಷಣಾದಿಗಳು ನಾಗಪಾಶಬದ್ಧರಾದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮ
ಣರ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ದುಃಖಿಸಿದುದು. ಇಂದ್ರಜಿತ್ತವು
ಸುಗ್ರೀವಾದಿಗಳಮೇಲೆ ಬಾಣವನ್ನು ಹೊಡೆದುದು. ವಿಭೀಷ
ಣನು ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದುದು. ಇಂದ್ರಜಿತ್ತವು
ರಾವಣನಿಗೆ ತನ್ನ ಜಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದುದು. 254
47. ರಾವಣಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ರಾಕ್ಷಸ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸೀತೆಯನ್ನು ಪುಷ್ಪಕ
ವಿಮಾನದ ಮೇಲೇರಿಸಿ, ಯುದ್ಧ ಭೂಮಿಗೆ ಕರೆತಂದು, ನಾಗ
ಪಾಶಬದ್ಧರಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ತೋರಿಸಿದುದು. 259

48. ಸೀತೆಯು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ನಾನಾ ವಿಧವಾಗಿ ವಿಲಪಿಸಿದುದು. 261
49. ರಾಮನು ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಮೂರ್ಛಿತನಾದದ್ದು, ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು ದುಃಖಿಸಿದುದು ಮತ್ತು ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋಗುವಂತೆ ಹೇಳಿದುದು. ವಿಭೀಷಣನು ವಾನರ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿನಲ್ಲಿ ಸಿರಿವಾಗಿ ರಾಮನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದುದು. 265
50. ವಿಭೀಷಣನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತಿರಲು, ಸುಗ್ರೀವನು ಅವನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿದುದು. ಇವರಲ್ಲಿ ಗರುತ್ಮಂತನು ಬಂದು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಂದ ನಾಗ ಪಾತವನ್ನು ದಿಡಿಸಿದುದು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಮಸ್ತ ವಾನರರೂ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಿಂಹನಾದಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದುದು. 269
51. ರಾವಣಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನು ಸೇನಾ ಸಮೇತನಾಗಿ ಬಂದು ವಾನರಸೇನೆಯನ್ನು ನೋಡಿದುದು. 276
52. ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನು ಹನುಮಂತನಿಂದ ಹತನಾದುದು. 279
53. ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನ ವಧವನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನು ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನನ್ನು ಕಳಿಸಿದುದು. ಅಂಗದನು ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನ ಸೇನೆಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದುದು. 283
54. ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನು ಅಂಗದನಿಂದ ಹತನಾದುದು 286
55. ರಾವಣಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ಅಕಂಪನನು ಲಂಕೆಯ ಪಶ್ಚಿಮದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿಿದ್ದ ಹನುಮಂತನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿದುದು. 289
56. ಅಕಂಪನನು ಹನುಮಂತನಿಂದ ಹತನಾದುದು. 291
57. ಪ್ರಹಸ್ತನು ಹೊರಟುದು. 295

58. ಪ್ರಹಸ್ತನು ನೀಲನಿಂದ ಹೆಸನಾದುದು

300

59. ಪ್ರಹಸ್ತನ ನೃಪನನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನು ಪಾನಾಗಿಯೇ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ
ಹೊರಟನು. ಸುಗ್ರೀವಾದಿಗಳು ರಾವಣನಿಂದ ಭಂಗ ಹೊಂದಿ
ಮದ್ದು. ರಾವಣನ ಅನೋಘ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಲಕ್ಷಣಗೆ
ಮೂರ್ಛೆಯುಂಟಾಗಿದ್ದುದು, ಈತನು ರಾವಣನಿಂದ ಮೃತ.
ರಾವಣನ ಕಿರೀಟಭಂಗವು.

303

ಯುದ್ಧ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿರುವ ಪಟಗಳ ಪಟ್ಟಿ.

ವಿಭೀಷಣನು ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತನನ್ನು
ನಿಂದಿಲು ರಾವಣನಿಗೆ, ಹಿತವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದುದು.

೫೯

ವಿಭೀಷಣನು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ರಾಮ
ನಲ್ಲಿ ತಾನು ಶರಣಾಗತಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವಾನರ
ರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದುದು. ರಾಮನು ಅವನನ್ನು ಕರೆ
ತರುವಂತೆ ವಾನರರಿಗೆ ಆಜ್ಞೆಮಾಡಿದುದು.

೬೬

ವಾನರರು ಶುಕನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸದೊತನನ್ನು ಪ್ರಹರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ
ರಾಮನು ಬೇಡವೆಂದು ಅವರನ್ನು ತಡೆದುದು.

೧೭೯

ರಾಮನು ಮೂರು ರಾತ್ರಿಗಳವರೆಗೆ ದರ್ಭಶಯನದಲ್ಲಿವಲಾಗಿ ಸಮುದ್ರ
ನನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಿದುದು.

೧೭೪

ಸಮುದ್ರನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ರಾಮನು ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರ
ವನ್ನು ಸಂಧಾನಮಾಡಿದುದು.

೧೭೯

ನಲನು ವಾನರರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲೆ ಸೇತುವನ್ನು
ಕಟ್ಟಿದುದು.

೧೪೦

ರಾಮಾದಿಗಳು ವಾನರಸಮೂಹದೊಡನೆ ಸೇತುಮಾರ್ಗವಾಗಿ
ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿದುದು.

೧೪೫

ಶುಕಸಾರಣರಿಬ್ಬರೂ ತಾವು ವಾನರ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿಬಂದ
ಸರಾಭವವನ್ನು ರಾವಣನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ಸೀತೆಯನ್ನು
ರಾಮನಿಗೊಪ್ಪಿಸಿಬಿಡುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದುದು.

೧೫೪

ರಾವಣನು ರಾಮನ ಮಾಯಾಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಸೀತೆಗೆ ತೋರಿಸಿದುದು.
ಸೀತೆಯು ವ್ಯಸನವು.

೧೯೦

ರಾವಣನು ಕೋಟಿ ರು ಮೇಲೇರಿ ವಾನರವೈಷ್ಣವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರು
ವಾಗ ಸುಗ್ರೀವನು ಮೇಲೆ ಹಾರಿ ಅವನ ಕಿರೀಟವನ್ನು
ತನ್ನ ಕಾಲಿನಿಂದೊಡೆದು ಕೆಡಹಿದುದು

೨೨೨

ಅಂಗದನ ರಾಯಭಾರವು. ಅಂಗದನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕಟ್ಟುವಂತೆ
ರಾವಣನು ತನ್ನ ದೂತರಿಗೆ ನಿಯೋಗಿಸಿದುದು. ಅಂಗ
ದನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದುದು.

೨೨೬

ರಾತ್ರಿಯುದ್ದವು ಇಂದ್ರಜಿತ್ತಿನ ನಾಗಪಾಶದಿಂದ ರಾವ ಲಕ್ಷ್ಮಣರು
ಮೂರ್ಛೆಹೊಂದಿದುದು. ವಿಭೀಷಣನು ಸುಗ್ರೀವಾದಿ
ಗಳಿಗೆ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದುದು.

೨೨೦

ಗರುತ್ಮಂತನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದುದು. ಇವನನ್ನು ಕಂಡೊ
ಡನೆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ದೇಹವನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದ್ದ ಸರ್ಪಗ
ಳೆಲ್ಲವೂ ಭಯದಿಂದ ಬಿಟ್ಟು ಹೋದುದು

೨೨೮

ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಗರುತ್ಮಂತನನ್ನು ನೋಡಿ ನೀನು ಯಾರೆಂದು
ಕೇಳಿದುದು. ಗರುಡನು ತನಗೂ ರಾಮನಿಗೂ ಇರತಕ್ಕ
ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದುದು.

೨೨೪

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾವಣಶಕ್ತಿ ತಾಡಿತನಾಗಿ ಮೂರ್ಛೆಹೊಂದಿದುದು.
ರಾಮ ರಾವಣರ ಯುದ್ಧವು.

೨೧೬

ಶ್ರೀರಸ್ತು.

ಶ್ರೀಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸಮೇತ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರ ಪರಬ್ರಹ್ಮಣೇ ನಮಃ

(ಅವತಾರಿಕೆ)

ಇದುವರೆಗೆ ಸುಂದರಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಪುರುಷಕಾರಭೂತಿಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ಕೃತ್ಯವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಈ ಯುದ್ಧಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಉಪಾಯಭೂತನಾದ ಅತ್ವರನ ಕೃತ್ಯವು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು. ಇದಲ್ಲದೆ ಈ ಕಾಂಡದಿಂದ ಲೋಕಕ್ಕುಪದೇಶಿಸಲ್ಪಡುವ ಸದಾಚಾರಗಳೂ, ರಾಜನೀತಿಗಳೂ ಮಹಾದ್ಭುತಗಳಾದವು ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ರಾಮನು, ಸೀತಾನ್ವೇಷಣವೆಂಬ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿಬಂದ ಜನುಮುತನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಕೊಂಡಾಡಿ ಮನ್ನಿಸಿರುವುದರಿಂದ, "ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇ ಗುರಃ ಸ್ತುತ್ಯಾಃ ಪರೋಕ್ಷೇ ವಿಶ್ವಬಾಂಧವಾಃ | ಕರ್ಮಾಂತೇ ದಾಸಭೃತ್ಯಾಶ್ಚನ ಕದಾಚನ ಪುತ್ರಕಾಃ ಎಂಬ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ನುಸರಿಸಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಬಂದ ಭೃತ್ಯನನ್ನು ಸ್ವಾವಿಯಾದವನು ಹೇಗೆ ಮನ್ನಿಸಬೇಕೆಂಬ ಲೋಕನೀತಿಯು ಬೋಧಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇತ್ತಲಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವಾದಿ ವಾನರರ ದಂಡಯಾತ್ರೆ, ಅತ್ತಲಾಗಿ ರಾವಣನ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಕರಣಗಳಿಂದ ರಾಜರಿಗರಬೇಕಾದ ಸೇನಾಬಲ, ಮಂತ್ರಬಲಾದಿಗಳ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವು ತೋರಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ವಾನರರಿಗೆ ರಾಮಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸುವುದರಲ್ಲಿದ್ದ ಮಹೋತ್ಸಾಹವನ್ನೂ, ಅತ್ತಲಾಗಿ ಲಂಕೆಯಿಂದ ವಿಭೀಷಣನ ನಿರ್ಗಮನವನ್ನೂ ವಿವರಿಸುವ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ "ಯಾಂತಿ ನ್ಯಾಯಪ್ರವೃತ್ತಸ್ಯ ತಿರ್ಯಂಜೋಽಪಿ ಸಹಾಯತಾಂ | ಅಪಂಥಾನಂ ತು ಗಚ್ಛತಂ

ಸೋದರೋಪಿ ವಿಮುಂಚತಿ" ನ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವನಾಗಿ ಅರಗುತ್ತಾ
 ಗಳೂ ಸಹಾಯವಾಗಿ ಬರುವುವು. ದುರ್ಮಾರ್ಗ ಪ್ರವರ್ತಕನನ್ನು, ಒಡಕುಟ್ಟಿ
 ದವರೂ ತೊಲೆಯುವರೆಂಬ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ನೀತಿಯು ನಿರ್ದರ್ಶಿಸಲ್ಪಡುವುದು.
 ರಾವಣನಿಗೆ ವಿಭೀಷಣನು ಹೇಳಿದ ಹಿತವಾದಗಳೂ, ಇತರ ದುರ್ಮಂತ್ರಿಗಳು
 ಮಾಡಿದ ದುರ್ಬೋಧನೆಗಳೂ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸದಸದ್ವಿವೇಕಗಳ ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ
 ಪ್ರಧಾನ ನಿರ್ದರ್ಶನಗಳು. ರಾವಣಪ್ರಯುಕ್ತವಾದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು
 ಮೂರ್ಛಿತನಾಗಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಮನ ವಿಲಾಸವೂ, ನಂದಿಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಭರ
 ತನ್ನ ಪ್ರವೇಶ ಸನ್ನಾಹವೂ ಸಹೋದರರಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ಪರಸ್ಪರ ವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನ
 ತೋರಿಸುವುವು. ಸೀತೆಯು ಅಗ್ನಿ ಪ್ರವೇಶದಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಮಹಿಮೆಯ
 ಬೋಧಿತವಾಗುವುದು. ಇದರಂತೆಯೇ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿನ ಕಥಾಸಂದರ್ಭಗಳಿಂದ ಇನ್ನೂ
 ಅನೇಕ ನೀತಿಗಳೂ, ತತ್ವಾರ್ಥಗಳೂ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಡುವುವು.

ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಸಾರಭೂತವಾದ ವಿಭೀ
 ಷಣ ಶರಣಾಗತಿಯೂ, ಶ್ರೀರಾಮನ ಅಭಯಪ್ರದಾನವೂ ವಿಶೇಷ ಜಾನ
 ಬೋಧಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಆ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯರು ವಿವರಿಸಿರುವ
 ಅರ್ಥವಿಶೇಷಗಳೂ, ಆ ಪೂರ್ವ ವಿಷಯಗಳೂ, ಷಹಸ್ಯಭಾಗಗಳೂ, ಬಹು
 ಮನೋರಂಜಕಗಳಾಗಿ, ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ದಿವ್ಯಾಮೃತಪ್ರಾಯವಾಗಿರುವುವು.
 ಈ ಅರ್ಥವಿಶೇಷಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅಭಯಪ್ರದಾನಸಾರವೆಂಬ ಪ್ರತ್ಯೇಕಭಾಗವಾಗಿ ವಿವರ
 ಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಶ್ರೀ.

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಸರಬ್ರಹ್ಮಣೇ ನಮಃ

ಶ್ರೀ ಮದ್ರಾಮಾ ಯಣವು

ಯು ದ್ಧ ಕಾಂ ಡ ವು.

ಶ್ರೀರಾಮನು ಸೀತಾವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ ಹನುಮಂತ
ನನ್ನು ಪ್ರೇಮದಿಂದಾಲಿಂಗಿಸಿ, ಮುಂದೆ ಸಮುದ್ರ ತರಣಕ್ಕೆ
ಉಪಾಯವೇನೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿದುದು.

ಶ್ರೀರಾಮನು 1 ಹನುಮಂತನು ಹೇಳಿದ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂತೋಷ
ಯುಕ್ತನಾಗಿ, ಸುಗ್ರೀವಾದಿ ವಾನರರನ್ನು ಕುರಿತು "ಭಲೆ! ಈ ಹನುಮಂತನು
ಸಾಧಿಸಿಬಂದಿರುವ ಕಾರ್ಯವು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದು! ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಯಾವನೂ
ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಲಾರನು! ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು
ಹಾಗಿರಲಿ! ಇದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಯೋಚಿಸುವುದಕ್ಕಾದರೂ ಬೇರೆಯವರಿಗೆ
ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ! ಮಹಾಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವುದೆಂದರೇನು? ಲಂಕೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇ
ಶಿಸುವುದೆಂದರೇನು? ಒಂದುವೇಳೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರೂ ಅಲ್ಲಿನ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನಿರಿಸುವು
ದೆಂದರೇನು? ಇಷ್ಟಾಗಿಯೂ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬದುಕಿ ಬರುವುದೆಂದರೇನು? ಗೆರುಡ

1. ಇಲ್ಲಿ "ಶ್ರುತ್ವಾ ಹನುಮತೋ ವಾಕ್ಯಂ" ಎಂದು ಪ್ರಥಮಶ್ಲೋಕಾರಂಭವು.
ಇಲ್ಲಿ "ಹನುಮತಃ" ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾರವು ಗಾಯತ್ರಿಯ ಹದಿನೈದನೆಯ ಅಕ್ಷರ
ವಾದುದರಿಂದ, ಇದುವರೆಗೆ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಸಹಸ್ರಗ್ರಂಥಗಳು ಮುಗಿದು.
ಇಲ್ಲಿಂದ ಹದಿನೈದನೆಯ ಸಹಸ್ರವು ಆರಂಭಿಸಲ್ಪಡುವುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ನೊಬ್ಬನು ! ಪಾಯುವೊಬ್ಬನು ! ಈ ಹನುಮಂತನೊಬ್ಬನು ! ಈ ಮೂವರು ಹೊರತು ಬೇರೊಬ್ಬನು ಆ ಮಹಾಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವನೆಂದೇ ನನಗೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ ! ಆ ಗರುಡನಾದರೂ ವಾಯುವಿನ ಸಹಾಯವಿಡ್ಡ ಹೊರತು ದಾಟಲಾರನು ! ಅಂತಹ ಮಹಾಸಾಗರವನ್ನೂ ಈ ಹನುಮಂತನು ತಾನೊಬ್ಬನೇ ದಾಟಿಬಂದಿರುವನಲ್ಲ ! ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿದುದೂ ಹಾಗಿರಲಿ ! ಆ ಲಂಕೆಯಾದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯವೇ ? ದೇವದಾನವ ಯಕ್ಷ ರಾಕ್ಷಸನಾಗಗಂಧರ್ವರಲ್ಲಿ ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಅದನ್ನಿ ದರಿಸಲಾರರು ! ರಾವಣನು ಎಷ್ಟೋ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಅದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಎಷ್ಟೋ ಬಲಪರಾಕ್ರಮಸಂಪನ್ನನಾದವನೂ ಶತ್ರುಗಳ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕದೆ ಆ ಲಂಕೆಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲಾರನು. ಒಂದುವೇಳೆ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರೂ ಪ್ರಾಣದೊಡನೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರಲಾರನು ! ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ರಕ್ಷಿತವಾಗಿ, ಎಂತವರಿಗೂ ಇದರಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾದ ಆ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯಾರಿಗೆ ಶಕ್ಯವು ? ಎಷ್ಟೇ ಬಲಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನಾದರೂ ಈ ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಸಾಟಿಯಾಗಲಾರನು ! ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹನುಮಂತನು ಸುಗ್ರೀವನಿಗಾಗಿ ನಡೆಸಿದ ಈ ಭೃತ್ಯಕಾರ್ಯವು ಬಹಳ ಅತಿಶಯವಾದುದು ! ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯ ಅಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಡೆಸಬೇಕಾದುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೇ ನಡೆಸಿರುವನು ! ತನಗೆ ಪ್ರಭುವಿನಿಂದ ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸೀತಾನ್ವೇಷಣವನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ, ತನ್ನ ಬಲಪರಾಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಬೇರೆ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸಿಬಂದಿರುವನು. ಶೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭೃತ್ಯನು ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ತಾನು ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಅಸಾಧ್ಯಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿದಮೇಲೆಯೂ, ತನಗಿರುವ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಇತರ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ತಾನಾಗಿಯೇ ನಡೆಸಿಬರುವನೋ ಅವನೇ ಉತ್ತಮ ಭೃತ್ಯನೆನಿಸುವನು. ಯಾವನು ಕಾರ್ಯಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದರೂ ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ತಾನು ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ನಡೆಸಿ, ಅತನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಬೇರೆ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಗಮನಿಸದೆ, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ತೃಪ್ತನಾಗಿ ಬರುವನೋ, ಅಂತವನು ಮಧ್ಯಮಭೃತ್ಯನೆನಿಸುವನು. ಯಾವನು ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ನುಸರಿಸಿ ತಾನು ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ನಡೆಸದಿರುವನೋ ಅವನು ಅಧಮಭೃತ್ಯನೆನಿಸುವನು. ಈ ಹನುಮಂತನಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮಭೃತ್ಯಲಕ್ಷಣವಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಇವನು ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಸೀತಾನ್ವೇಷಣವೆಂಬ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವನ್ನೂ ನಡೆಸಿ, ತಾನೂ

ಅವಮಾನಪಡದೆ, ಲಂಕಾದಹನವೇ ಮೊದಲಾದ ಅಧಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಪ್ರಭುವಾದ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಂತೋಷವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡಿರುವನು. ಈಗ ಈ ಹನುಮಂತನು ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಬಂದುದರಿಂದ, ನಾನೂ, ಮಹಾಬಲಾಡ್ಯನಾದ ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ, ಇನ್ನೂ ರಘುವಂಶದಲ್ಲಿ ಜುಟ್ಟಿದವ ರೆಲ್ಲರೂ ಬದುಕುವಂತಾಯಿತು! ಈತನೇ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಅತ್ಯಹತ್ಯಾರೂಪ ವಾದ ಅಧರ್ಮವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದಂತಾ ಯಿತು! ಹೀಗೆ ನಮಗೆ ಪ್ರಿಯವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಹೇಳಿ, ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಬದು ಕಿಸಿದ ಈ ಹನುಮಂತನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಪ್ರಿಯವನ್ನು ಮಾಡ ಬೇಕಾದ ಭಾರವು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತಲ್ಲವೇ? ಇದನ್ನು ಹೇಗೆ ತೀರಿಸಲಿ! ಈ ವಿಚಾರವು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಕೊರಗಿಸುತ್ತಿರುವುದು! ಇದು ವರೆಗೂ ನಾನು ಈತನಿಗೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡದಿರುವುದೇ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಾಧಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಪ್ರಾಣದಾನಮಾಡಿದ ಈ ಮಹಾತ್ಮನಿಗೆ ಈಗ ನಾನು ಯಾವವಿಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರಮಾಡಲಿ! ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟುಹೊರತು ನನ್ನ ಸಾಲವು ತೀರದು! ಇವನಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯುಪ ಕಾರ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕಾಲವೂ ಬಂದೊದಗಿರುವುದು! ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗ ನಾನು ಯಾವುದನ್ನು ಕೊಡಬಲ್ಲೆನು! ಇದೋ 1 ಈಗ ನಾನು ಕೊಡುವ ಈ

1. ಇಲ್ಲಿ “ವಿಷ ಸರ್ವಸ್ವಭೂತಸ್ತು ಪರಿಷ್ಕಂಗಳೋ ಹನುಮತಃ | ಮಯಾ ಕಾಲ ಮಿಮಂ ಪ್ರಾಪ್ಯದತ್ತಸ್ತಸ್ಯ ಮಹಾತ್ಮನಃ” ಎಂದು ಮೂಲವು, ವಿಶೇಷಾರ್ಥವು. (ವಿಷಃ) ಈ ಅಲಿಂಗನವು. ಈ ಅಲಿಂಗನವೆಂತದು? ಸ್ನಾನುಭವಸಿದ್ಧವಾದುದು. “ಇಚ್ಛಾಗೃಹೀತಾಭಿಮು ತೋರುದೇಹ” ಎಂಬಂತೆ ರಾಮನು ಈ ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಅನೇಕಟ್ಟು ಸ್ವೀಕ ರಿಸಿರುವದರಿಂದ, ತನಗೆ ಬಹಳ ಅಭಿಮತವಾಗಿಯೂ, ಮಹತ್ವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ದೇಹ ವನ್ನೇ ಒಪ್ಪಿಸುವುದಾಗಿ ಭಾವವು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ತನಗೆ ನಿರವಧಿಕಭೋಗ್ಯ ವಾದ ವಸ್ತುವನ್ನೇ ಇಷ್ಟಜನಗಳಿಗೆ ಕೊಡುವರಲ್ಲವೇ? ಆದರಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲಿ ರಾಮನೂ ತನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಭೋಗ್ಯವೆಂದು ಸ್ನಾನುಭವಸಿದ್ಧವಾದ ತನ್ನ ವಿಗ್ರಹವನ್ನೇ ಅಲಿಂಗನವೆಂಬ ವ್ಯಾಜದಿಂದ ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುವುದಾಗಿ ಭಾವವು. (ಸರ್ವಸ್ವಭೂತಃ) ಈ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾವಯಾವ ಉತ್ತಮ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೂ, ಆಯಾ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಕೊಟ್ಟಂತಾಗುವುದೇ ಮೊರೆತು, ತದಿತಿರವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ಕೊರತೆಯೇ ಎರಪ್ಪಡುವುದು. ಈ ದೇಹವಾದರೋ ಸಮಸ್ತಜರಾಚರ ಗಳಿಗೂ ನಿತ್ಯಾಶ್ರಯವಾದುದರಿಂದ, ಇದನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ, ಪ್ರಾಪಂಚಿಕಗಳಾದ ಸರ್ವಸ್ವ ಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಂತಾಗುವುದೆಂದು ಭಾವವು. (ಪರಿಷ್ಕಂಗಳೋ ಹನುಮತಃ) ಈ ಅಲಿಂಗನ

ಅಲಿಂಗನವೇ ಸರ್ವಸ್ವದಾನರೂಪವಾಗಿರಲಿ!" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ, ಪ್ರೇಮಪಿಂದ ಪುಳಕಿತವಾದ ಮೈಯುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಬಂದ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಆ ಹನುಮಂತನನ್ನು ತನ್ನ ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದಲೂ ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಆಪ್ತಿಕೊಂಡನು. ಹಾಗೆಯೇ ರಾಮನು ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ವಾನರ ರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನೂ ಕೇಳುತ್ತಿರುವ ಹಾಗೆ "ನಾವು ಸೀತಾನ್ವೇಷಣ ಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವೇನೋ ಬಹಳ ತೃಪ್ತಿಕರವಾಗಿಯೇ ನೆರವೇರಿತು! ಅದರೇನು? ಮುಂದೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ದುಸ್ತರವಾದ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವುದು ಹೇಗೆ? ಇದನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡರೆ ಈಗಿನ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಿಂದುಂಟಾದ ನನ್ನ ಸಂತೋಷವೂ ತಗ್ಗಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಹಳ ಕಳವಳವುಂಟಾಗುವುದು ಈ ಕಪಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅಷ್ಟು ದುಸ್ತರವಾದ ಆ ಮಹಾಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿ, ಅದರ ದಕ್ಷಿಣತೀರವನ್ನು ಹೇಗೆ ಸೇರಬಲ್ಲರು? 1 ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿ ಬರುವೆವೆಂಬ ಭರವಸೆಯನ್ನು ಸೀತೆಗೂ ಕೊಟ್ಟುಬಂದಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಈ ಕಪಿಗಳೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಆ ದಕ್ಷಿಣತೀರಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸುವ ಉಪಾಯವೇನು!" ಎಂದನು.

ವಾದರೂ ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಉಚಿತವು. ಅಮೃತವನ್ನು ಭುಜಿಸಿದವರಿಗೆ ಗಂಜಿ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಕೊಡಬಾರದಲ್ಲವೆ? ಯಾವನಿಗೆ ಯಾವನಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಬಹಳ ರುಚಿ ಯುಂಟೋ ಅವನಿಗೆ ಆ ವಸ್ತುವನ್ನೇ ಕೊಡಬೇಕಾದುದರಿಂದ "ಸ್ನೇಹೋ ಮೇ ಪರಮೋ ರಾಜ್ಞಃ" ಎಂಬಂತೆ, ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಪರಮಪ್ರೇಮವುಳ್ಳ ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಅದನ್ನೇ ಒಪ್ಪಿ ಸುವುದಾಗಿ ಭಾವವು. (ಮಯಾಕಾಲಮಿಮಂ ಪಾಶ್ಯ) ಇಂತಹ ಸಮಯವು ಸಿಕ್ಕಿರುವಾಗ, ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅದನ್ನು ದಿಟ್ಟಿರೆ ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ ತಕ್ಕುದಿಲ್ಲವು. (ಮಹಾತ್ಮನಃ) ಮಹಾ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನು; ಅಥವಾ ಮಹಾದಾರ್ಕವುಳ್ಳವನು. ವೇಣ್ಯದ್ಗ್ರಂಥಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಸೀತೆಗೆ ನನ್ನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಅವಳ ವಿಯೋಗದುಃಖದಿಂದ "ಅವಗಾಹ್ಯಾ ಣ್ವಂ ಸ್ತಪ್ಸ್ಯೇ" ಎಂದು ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗಕ್ಕಾಗಿ ಉದ್ವಿಗ್ನನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ನನಗೆ ಅವಳ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ನನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ದೇಹ ದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಈ ಮಹಾತ್ಮನಿಗೆ ಈ ನನ್ನ ಒಂದು ದೇಹವನ್ನೂ ಒಪ್ಪಿಸಿದರೂ, ಅವನು ಮಾಡಿರುವ ಮಹಾದಾರ್ಕಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಶ್ನಾಪಕಾರವಾಗದೊಂದು ಭಾವವು.

1. ಇಲ್ಲಿ "ಯದ್ಯಪ್ಯೇಷತು ವೃತ್ತಾಂತೋ ವೈದೇಹ್ಯಾ ಗದಿತೋನುಮಾ! ಸಮುದ್ರ ಪಾರಗಮನೇ ಹರಿಣಾಂ ಕಿಮಿನೋತ್ತರಮ್" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿ "ಸೀತೆಯ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೇನೋ ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿದುದಾಯಿತು. ಇದರ ಮುಂದೆ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವುದಕ್ಕುಪಾಯವೇನು?" ಎಂದು ಅರ್ಥಾಂತರವನ್ನೂ ಹೇಳಬಹುದು.

ಮಹಾಬಾಹುವಾಗಿಯೂ, ಶತ್ರುಸೂದನನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ರಾಮನು ಚಿಂತೆ ಯಿಂದ ಕೊರಗುತ್ತ ಸುಮ್ಮನೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಒಂದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

❖ ಸುಗ್ರೀವನು ರಾಮನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಿದುದು. ❖

ಹೀಗೆ ದುಃಖದಿಂದ ಕೊರಗುತ್ತಿರುವ ದಶರಥಪುತ್ರನಾದ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ 1 ಮಿತ್ರಗುಣಸಂಪನ್ನನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು, ದುಃಖನಿವಾರಕಗಳಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು, “ರಾಮಾ! ಇದೇನು! ನೀನೂ ಹೀಗೆ ಹ್ವದ್ರಜನದಂತೆ ದುಃಖಿಸುವುದೆಂದರೇನು? ದುಃಖಿಸಬೇಡ! ಕೃತ ಘ್ನನು ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಮರೆತುಬಿಡುವಂತೆ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಖೇದವನ್ನು ನಿಶ್ಚೇಷವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು! ನೀನು ಹೀಗೆ ದುಃಖಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೋ ನನಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ! ನಮಗೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕಾದ ಸೀತಾವೃತ್ತಾಂತವು ತಿಳಿದಮೇಲೆ ಚಿಂತೆಗೆ ಕಾರಣವೇನು? ಇದರಮೇಲೆ ನೀನು ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನು. ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವನು. ಉಹಾಪೋಹಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನು. ಮುಂದೆ ಇದು ಹೀಗೆಯೇ ಆಗುವುದೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಅಸಾಧಾರಣಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ನಿನಗೆ ಬೇರೊಬ್ಬರು ಹೇಳಿ ತಿಳಿಸಬೇಕಾದುದೇನು? ಯೋಗಿಯಾದವನು ಮೋಕ್ಷವಿರುದ್ಧವಾದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸುವಂತೆ, ನೀನು ನಿನ್ನ ಮಹೋತ್ಸಾಹಕ್ಕೆ ಕುಂದಕವಾದ ಈ ವ್ಯಸನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕು. ಸಮುದ್ರವು ಎಷ್ಟೇ ಮಹಾನಕ್ರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಭಯಂಕರ

1. ಇಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರಗುಣಸಂಪನ್ನನೆಂದರೆ, “ಅಪದ್ಯುನ್ಮಾರ್ಗಗಮನೇ ಕಾರ್ಯಕಾಲಾತ್ಯಯೇಷುಚ | ಅಪ್ಯಷ್ಟೋಪಿ ಹಿತಾನ್ನೇಷೀ ಬ್ರೂಯಾತ್ಕಲ್ಯಾಣ ಭಾಷಿತಂ” ಎಂದೂ ಶುಚಿ ತಾತ್ಕಾಗಿತಾ ಶಾರ್ಥಂ ಸಮಾನಸುಖದುಃಖಿತಾ | ಅನುರಾಗಶ್ಚದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಂ ಸತ್ಯತಾಚ ಸುಹೃದ್ಗುಣಾಃ || ಎಂದೂ ಹೇಳಿರುವ ಮಿತ್ರಲಕ್ಷಣವನ್ನುನುಸರಿಸಿ ಸುಗ್ರೀವನು ರಾಮನ ಸುಖದುಃಖಗಳಿಗೆ ತಾನೂ ಸಮಭಾಗಿಯಾಗಿ ನಿಂತು ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಿದುದ್ದು ಭಾವವು.

ವಾಗಿದ್ದರೂ ಇರಲಿ ನಾವು ಅದನ್ನು ದಾಟುವೆವು. ಲಂಕೆಯಪ್ರಾಕಾರವನ್ನೂ ನಿರೂಪಿಸುವೆವು. ನಿನ್ನ ಶತ್ರುವನ್ನೂ ನಾವೇ ಕೊಲ್ಲುವೆವು. ಈ ವಿಷಯಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಚಿಂತಿಸಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ! ನೀನು ಮಾತ್ರ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದಿರು! ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೀನನಾಗಿ ವ್ಯಸನದಿಂದ ಕೊರಗುವವನಿಗೆ, ಹಿಡಿದ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕೆಡುವುವು. ಮೇಲೆಮೇಲೆ ವ್ಯಸನವೂ ಹೆಚ್ಚುವುದು. ರಾಮಾ! ನಮ್ಮ ಕಡೆಯ ಈ ವಾನರರನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ! ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಮಹಾಶೂರರು! ಬಹಳಸಮರ್ಥರು! ನಿನ್ನ ಪ್ರಿಯಕ್ಕಾಗಿ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಕ್ಕಾದರೂ ಇವರು ಹಿಂಜರಿಯುವವರಲ್ಲ! ಇವರ ಸಂತೋಷವೇ ಇವರಿಗಿರುವ ಮಹೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿರುವುದು ನೋಡು! ಇವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲೇ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ನಂಬಿಕೆಯುಂಟು! ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಶ್ರಮವನ್ನು ವಹಿಸಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ! ನೀನುಮಾತ್ರ ಧೈರ್ಯಗುಂದದೆ ನಮಗೆ ಆಗಾಗ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಸಾಕು! ನಾವೇ ನಮ್ಮ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಪಾಪಕ್ಕರಿಯಾದ : ಅ ರಾವಣನನ್ನು ಕೊಂದು, ಸೀತೆಯನ್ನೂ ತಂದು ಬಿಡುವೆವು. ಮುಂದೆ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕಾಗಲಿ, ಆ ರಾಕ್ಷಸನಗಿರುವುದನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಲಿ, ನೀನು ನಮಗೆ ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಡುತ್ತಿರಬೇಕು! ತ್ರಿಕೂಟಶಿಖರದಲ್ಲಿರುವ ಆ ಲಂಕೆಯನ್ನು ನಾವು ಕಣ್ಣಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಸಾಕು! ಅದು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಮಾತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ರಾವಣನು ಹತನಾದಂತೆಯೇ ತಿಳಿ! ಭಯಂಕರವಾದ ಆ ಮಹಾಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ, ದೇವೇಂದ್ರನೊಡಗೂಡಿದ ದೇವಾಸುರರಾದರೂ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಾರರು! ಲಂಕೆಯವರೆಗೂ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಬಿಟ್ಟರೆ, ಆ ಕ್ಷಣವೇ ನಮ್ಮ ವಾನರಸೇನೆಯು ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಜಯಿಸಿ ಬರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದಾಗಲೇ ವಾನರರಿಗೆ ಜಯವೆಂದು ತಿಳಿ! ನಮ್ಮ ಕಡೆಯ ಈ ವಾನರರೊಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಹಾಶೂರರು! ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಕಾಮರೂಪಿಗಳು! ಆ ಲಂಕೆಯನ್ನೇ ಅಲ್ಲಿನ ರಾಕ್ಷಸರೊಡನೆ ಕಿತ್ತು ತರುವುದಕ್ಕೂ ಇವರಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯುಂಟು! ಅದುದರಿಂದ ನೀನುಮಾತ್ರ ಈಗ ಧೈರ್ಯಗಡಬಾರದು! ಸಮಸ್ತ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ ಭಂಗವನ್ನುಂಟುಮಾಡತಕ್ಕ ಈ ನಿನ್ನ ವ್ಯಸನವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕು! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ವ್ಯಸನಪೀಡಿತನಾದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಅವನ ಸಹಜವಾದ ಶೌರ್ಯವೂ ನಶಿಸುವುದು!

ಎಲೈ ಪ್ರಾಜ್ಞನೆ! ಶಾರ್ಕನನ್ನೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ, ಅವಲಂಬಿಸಿರುವ ಪುರುಷನು ಇಂತಹಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಸನವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾದುದು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ! ಕೂಡಿದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯವನ್ನೂ ಹೊಂದಿರಬೇಕು! ಅದುದರಿಂದ ಶಾರ್ಕ ಪ್ರಧಾನನಾದವನಿಗೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿರಬೇಕಾದ ಧೈರ್ಯವನ್ನೇ ನೀನೂ ಅವಲಂಬಿಸು! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶೂರರಾದ ಪುರುಷರಿಗೆ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಾತ್ಮರಾದ ನಿನ್ನಂತ ವರಿಗೆ, ಕೈತಪ್ಪಿಹೋದ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತಾಗಲಿ, ಕೆಟ್ಟುಹೋದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕುರಿತಾಗಲಿ ದುಃಖಿಸುವುದು ಸರ್ವಥಾ ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ದುಃಖಿಸುವುದರಿಂದ ಸರ್ವಾರ್ಥಗಳೂ ಕೆಡುವುವು. ನೀನು ದ ರೋ ಬುದ್ಧಿವಂತರಲ್ಲಿ ಮೇಲೆನಿಸಿದವನು. ಸಮಸ್ತಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವನು. ಇದರಮೇಲೆ ನನ್ನಂತಹ ಸಹಾಯಕರೂ ನಿನಗಿರುವಾಗ ಶತ್ರುವನ್ನು ಜಯಿಸಲಾರೆಯಾ? ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡು. ಎಲೈ ರಘುವಂಶೀಶ್ವರನೆ! ನೀನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾಗಿ ನಿಂತರೆ ನಿನಗಿದಿರಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ವೀರನು, ಈ ಮೂರುಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಬ್ಬನಾದರೂ ಇರುವನೆಂದು ನನಗೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ! ನೀನು ಈ ನಮ್ಮ ವಾನರರಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಿದ ಕಾರ್ಯಭಾರವು ಎಂದಿಗೂ ಕೆಡಲಾರದು. ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ನೀನು ಅಪಾರವಾದ ಸಮುದ್ರವನ್ನೂ ದಾಟುವೆ! ಸೀತೆಯನ್ನೂ ನೋಡುವೆ! ಇದುವರೆಗೆ ದುಃಖಿಸಿದುದೇ ಸಾಕು! ಇನ್ನಾದರೂ ಕ್ರೋಧವನ್ನು ವಲಂಬಿಸು! ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಂದ ಭಾಗ್ಯರಾಗುವರು. ಕೋಪಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನನ್ನು ಕಂಡರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಭಯಪಡುವರು! ಇನ್ನು ನೀನು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರೊಡನೆ ಸೇರಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಈಗಲೇ ನಿನ್ನ ಸೂಕ್ಷ್ಮಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ವಿಚಾರ ಮಾಡು. ಈ ನಮ್ಮ ಸೇನೆಯೆಲ್ಲವೂ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿದಕ್ಷಣವೇ ನಮಗೆ ಜಯವು ಸಿದ್ಧವೆಂದೇ ತಿಳಿ! ಅದುದರಿಂದ ಮೊದಲು ನೀನು ಸೇತುಬಂಧನಕ್ಕೆ ಉಪಾಯವೇನೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡಬೇಕು. ಈ ವಾನರರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಮಹಾಕೂರರು! ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಕಾಮರೂಪಿಗಳು! ಅದರೂ ಅವರು ಆಯುಧ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಹೇಗೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಬಲ್ಲರೆಂದು ನೀನು ಶಂಕಿಸಬೇಡ! ಕಲ್ಲುಮರಗಳಿಂದಲೇ ನಿನ್ನ ಸಮಸ್ತಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ ಧ್ವಂಸಮಾಡಬಲ್ಲರು! ನಾವು ಹೇಗಾದರೂ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟು ಆ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಮಾತ್ರ ದಾಟಿಬಿಟ್ಟರೆ, ರಾವಣನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸತ್ತಂತೆಯೇ ನಾನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುವೆನು. ಎಲೈ ಯುದ್ಧೋತ್ಸುಕನೆ! ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳುವುದರಿಂದೇನು? ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ನಿನಗೆ

ಜಯವು ಸಿದ್ಧವು! ನನಗೆ ಆಗಲೇ ಶುಭನಿಮಿತ್ತಗಳೂ ತೋರುತ್ತಿರುವುವು!
ಮತ್ತು ಈಗ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಹರ್ಷವೇ ಮುಂದಿನ ಜಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿ-
ರುವುದು" ಎಂದನು.

1 ಇಲ್ಲಿಗೆ ಎರಡನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ರಾಮನು ಹನುಮಂತನನ್ನು ಕುರಿತು, ಲಂಕೆಯ
ದುರ್ಗರಹಸ್ಯಾದಿಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದುದು.
ಹನುಮಂತನು ಅವುಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದುದು.

ಸಾರಜ್ಞನಾದ ರಾಮನು, ಸುಗ್ರೀವನು ಹೇಳಿದ ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾದ
ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅವನ ಮಾತನ್ನು ಆನುಮೋದಿಸುತ್ತ, "ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಸರಿ! ನಾವು
ಹೇಗಾದರೂ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿಬಿಡಬಹುದು! ಅದೇನೂ ಅಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ!
ನನ್ನ ತಪಶ್ಚಕ್ತಿಯಿಂದಲೋ, ಹೇಗೋ ಒಂದುವಿಧದಿಂದ ಆ ಸಮುದ್ರವನ್ನು
ದಾಟಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಶಕ್ತಿಯುಂಟು! ಇನ್ನು ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಿ
ಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ! ಅದರೆ ಮೊದಲು ಆ ಲಂಕೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಾವು ಕೆಲವು
ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಎಲೆ ವಾಯುಪುತ್ರನೆ! ದುರ್ಗಮವಾದ
ಆ ರಾಕ್ಷಸ ನಗರಿಯಲ್ಲಿರುವ ದುರ್ಗಗಳೆಷ್ಟು? ಅಲ್ಲಿನ ಕೋಟೆಗಳೆಷ್ಟು? ಅವೆಲ್ಲ
ವನ್ನೂ ನನಗೆ ತಿಳಿಸು! ಅಲ್ಲಿನ ರಾಕ್ಷಸಸೈನ್ಯದ ಪರಿಮಾಣವೆಷ್ಟು? ಆ
ಲಂಕೆಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿರುವ ರಕ್ಷಣ
ಕ್ರಮಗಳ ರೀತಿಯೇನು? ಪುರರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಮಾಡಿರುವ ಕೋಟಿಕಂದಕಗಳೇ
ಮೊದಲಾದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನೂ, ಅಲ್ಲಿನ ರಾಕ್ಷಸಗೃಹಗಳ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ರಮ

1. ಈ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಲೋಕೇಶ್ವರನಾದ ಮನುಷ್ಯಭಾವವನ್ನನುಸರಿಸಿ,
"ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವ ಬಗೆಯೇನೆಂದು ದುಃಖಿಸಿದುದೂ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸುಗ್ರೀ-
ವನು ಸಮಾಧಾನಹೇಳಿ ಧೈರ್ಯವನ್ನುಪದೇಶಿಸಿದುದೂ, ಅದರಮೇಲೆ ರಾಮನು ಧೈರ್ಯ-
ವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಮುಂದೆ ಹನುಮಂತನನ್ನು ಕುರಿತು ತನ್ನ ಶತ್ರುವಿನ ದುರ್ಗರಹ-
ಸ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದುದೂ, ಲೋಕಕ್ಕೆ ನೀತಿಯನ್ನುಪದೇಶಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹೊರತು
ಬೇರೆಯಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ವನ್ನೂ ವಿವರಿಸು! ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಾನು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿರಾಗಿ ನೋಡಿದಂತೆ
 ವಿಶದವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದಿರುವೆನು. ನೀನು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿಯೇ ಲಂಕೆ
 ಯನ್ನು ಸುತ್ತಿ, ಅದರೊಳಗಿನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನೇ ಜಿನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ ಬಂದಿರುವೆ
 ಯಷ್ಟೆ? ಮತ್ತು ಆಯಾ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ
 ನೀನು ಬಹಳ ಸಮರ್ಥನಾದುದರಿಂದ, ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನನಗೆ ಯಥಾಸ್ಥಿತವಾಗಿ
 ವಿವರಿಸಿ ತಿಳಿಸಬೇಕು” ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾದ
 ಆ ಹನುಮಂತನು, ತಿರುಗಿ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು “ರಾಮಾ! ಹಾಗಿದ್ದರೆ
 ಆ ಸಂಗತಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿವರವಾಗಿ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು! ದುರ್ಗಪ್ರಾಕಾರ
 ನಿರ್ಮಾಣಗಳಿಂದಲೂ, ರಾಕ್ಷಸಸೈನ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಆ ಲಂಕೆಯು ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡು
 ತಿರುವ ರೀತಿಯನ್ನೂ, ಅಲ್ಲಿನ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ರಾವಣನಲ್ಲಿರುವ ಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ
 ರಾವಣನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಲಂಕೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವ ಅತ್ಯಂತ ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನೂ
 ಸಮುದ್ರದ ಭಯಂಕರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ, ಆ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸೈನ್ಯಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ
 ಯನ್ನೂ, ಅಲ್ಲಿನ ವಾಹನಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳುವೆನು”
 ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಯಥಾಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಹೇಳತೊಡಗಿದನು. “ರಾಮಾ!
 ಆ ಲಂಕೆಯ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಭಾಗ್ಯಸಮೃದ್ಧಿಯಿಂದ ನಿತ್ಯಸಂತೋಷಿಗಳಾಗಿರು
 ವರು! ಅಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮದದಾನಗಳು ತುಂಬಿರುವುವು. ಆ ಪಟ್ಟಣವು
 ಅತಿ ವಿಶಾಲವಾಗಿ, ಅನೇಕರಥಗಳಿಂದಲೂ, ಅಸಂಖ್ಯಾತಗಳಾದ ಕುದುರೆಗಳಿ
 ದಲೂ ಬಹಳಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸಭಟರಿಂದಲೂ ನಿಬಿಡವಾಗಿರುವುದು. ಅದನ್ನು
 ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದೇ ಬೇರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ! ಆ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗೆ
 ಕಲ್ಲಿಯೂ ನಾಲ್ಕು ದೊಡ್ಡ ಬಾಗಿಲುಗಳುಂಟು! ಆ ಬಾಗಿಲಿನ ಕದಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕಬ್ಬಿ
 ಣದ ಕಟ್ಟುಗಳಿಂದ ಬಹಳ ದೃಢವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವಲ್ಲದೆ, ಒಂದೊಂದು
 ಬಾಗಿಲಿಗೂ ಬಲವಾದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಅಗುಳಿಗಳು ನಾಟಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. ಒಂದೊಂದು
 ಬಾಗಿಲೂ ಮಹೋನ್ನತವಾಗಿರುವುದು. ಒಂದೊಂದು ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿಯೂ ಬಾಣ
 ಗಳನ್ನು ವರ್ಷಿಸತಕ್ಕ ದೊಡ್ಡ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನಿಟ್ಟಿರುವರು! ಯಾವ ಶತ್ರು
 ಸೈನ್ಯವು ಬಂದರೂ ಆ ಯಂತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಅಲ್ಲೆಯೇ ಸಾಯುವುವು. ಮತ್ತು
 ಅಲ್ಲಿನ ಬಾಗಿಲುಗಳಲ್ಲಿ ವೀರರಾದ ರಾಕ್ಷಸಸೈನಿಕರು, ನೂರಾರುಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಶತಘ್ನ
 ಗಳೆಂಬ ಉಕ್ಕಿನ ಆಯುಧಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಕಾದಿರುವರು. ಜಿನ್ನಾಗಿ ಹದಕೊಟ್ಟು
 ಹರಿತವಾಗಿರುವ ಆ ಆಯುಧಗಳು ನೋಡುವಾಗಲೇ ಭಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸು
 ವುವು. ಆ ಲಂಕೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಸುರ್ವಣಮಯವಾದ ದೊಡ್ಡ ಕೋಟಿಯಿರು

ವುದು. ಯಾವ ಶತ್ರುಗಳಿಗೂ ಅದನ್ನೇರಿ ಹೋಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಆ ಪ್ರಾಕಾರದ ಗೋಡೆಗಳಮೇಲೆ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ, ವಜ್ರ, ವೈಡೂರ್ಯ, ಮುತ್ತು, ಹವಳ ಮುಂತಾದ ನವರತ್ನಗಳು ಕೆತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. ಆ ಕೋಟೆಯ ಸುತ್ತಲೂ, ಮಹಾಭಯಂಕರವಾಗಿಯೂ, ಅತ್ಯಂತ ಶೀತಲವಾದ ನೀರುಳ್ಳುದಾಗಿಯೂ, ಬಹಳ ಅಳವಾಗಿಯೂ, ಮೊಸಳೆ, ಮೀನು ಮೊದಲಾದ ಕ್ರೂರಜಂತುಗಳಿಗೆ ನಿತ್ಯಾ ಶ್ರಯವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ದೊಡ್ಡ ಕಂದಕವುಂಟು. ಅದರಮೇಲೆ ಸಂಚಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಹಲಗೆಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಸೇತುವೆಗಳುಂಟು. ಅವು ಬಹಳ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿರುವುವಲ್ಲದೆ, ಅವಶ್ಯವಿದ್ದಾಗ ಹಲಗೆಗಳನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹಾರಿಸಿ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ಯಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತಗಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. ಆ ಯಂತ್ರಗಳೇ ಕಂದಕಗಳಮೇಲೆ ಸಂಚಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಹಲಗೆಗಳನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹಾರಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯಗಳು ಬಂದಾಗ, ಅವುಗಳ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ಕಾವಲಿರುವ ರಾಕ್ಷಸಭಟರಿಗಾಗಿ ಅನೇಕ ಗೃಹಗಳು ಏರ್ಪಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ತರದ್ವಾರದಲ್ಲಿರುವ ಹಲಗೆಯು ಬಹಳ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿಯೂ, ದೃಢವಾಗಿಯೂ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಅದನ್ನು ಕದಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಧಾರವಾಗಿ ಕಂದಕದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸುವರ್ಣಸ್ತಂಭಗಳು ನಿಲ್ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾವಲಿರುವ ರಾಕ್ಷಸರು ಕುಳ್ಳಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಡುನಡುವೆ ಬಂಗಾರದ ಜಗತಿಗಳು ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ರಾಮಾ! ರಾವಣನು ದ್ಯೂತಮದ್ಯಾದಿವ್ಯಸನಗಳಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯಾಸಕ್ತನಾಗಿದ್ದರೂ, ತನ್ನ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಡದೆ, ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಜಾಗರೂಕನಾಗಿ ನೋಡುತ್ತ, ಯಾವಾಗಲೂ ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವನು. ಮತ್ತು ಆ ಲಂಕೆಯು ತ್ರಿಕೂಟಪರ್ವತ ತಿಖರದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ, ಅದನ್ನೇರಿ ಮೇಲೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೂ ತಕ್ಕ ಅಧಾರವಿಲ್ಲ! ದೇವತೆಗಳು ಅಂತರಕ್ಷಮಾರ್ಗದಿಂದಾದರೂ ಬಂದು ಅದನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ! ನೋಡುವಾಗಲೇ ಭಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದು! ಜಲದುರ್ಗ, ವನದುರ್ಗ, ಪರ್ವತದುರ್ಗ, ಕೃತ್ರಿಮದುರ್ಗಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕುದುರ್ಗಗಳೂ ಅದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಈ ದುರ್ಗರಕ್ಷಣವೂ ಹಾಗಿರಲಿ! ಆ ಲಂಕೆಯು ಅಪಾರವಾದ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಅಚೆಯ ತೀರದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ, ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಣತರರಿಗೆ ದುರ್ಗಮವಾಗಿರುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಹಡಗಿನಿಂದ ಸಮುದ್ರವನ್ನು

ದಾಟಿಹೋಗುವುದಕ್ಕೂ ದಾರಿಯಿಲ್ಲ! ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಅಲ್ಲಿನ ವೃತ್ತಾಂತವು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೂ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ! ಆ ಮಹಾ ಸಮುದ್ರವೇ ಲಂಕೆಗೆ ಜಲ ದುರ್ಗಪ್ರಾಯವಾಗಿರುವುದು. ಸೇವಪುರುಷನಂತಿರುವ ಆ ಲಂಕೆಯು ತ್ರಿಕೂಟ ಪರ್ವತಾಗ್ರದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಅದೇ ಪರ್ವತದುರ್ಗವಾಗಿ, ಅನೆ ಕುದುರೆ ಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಜಯಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದು. ಹೀಗೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ವನಪರ್ವತದುರ್ಗಗಳೆರಡೂ ರಕ್ಷಕಗಳಾಗಿರುವುವು. ದುರಾತ್ಮ ನಾದ ಆ ರಾವಣನ ನಗರಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವಕಡೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸತಕ್ಕ ಶತಸ್ಥಿಗಳೂ, ನಾನಾವಿಧ ಯಂತ್ರಗಳೂ, ಕಂದಕಗಳೂ ತುಂಬಿ ರುವುವಲ್ಲದೆ, ಆ ವೆಲ್ಲವೂ ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಅಪೂರ್ವಶೋಭೆಯನ್ನೂ ಉಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುವು. ಆ ಲಂಕೆಯ ಪೂರ್ವದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಹತ್ತುಸಾವಿರಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಾವಲಿರುವರು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಶೂಲಗಳನ್ನು ಹಿಡಿ ದಿರುವರು! ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಖಡ್ಗಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರು! ಅವರನ್ನಿರಿಸುವು ವುದು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ! ಅದರ ದಕ್ಷಿಣದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಚತುರಂಗಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಪದಾತಿಗಳೇ ಲೋಕೈಕವೀರರೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವರು! ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊ ಬ್ಬರೂ ಸ್ವಾಸ್ತ್ರವಿಶಾರದರಾಗಿ, ಕತ್ತಿಗಳನ್ನೂ, ಗುರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ನಿಂತಿರುವರು! ಉತ್ತರದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ನೂರುಕೋಟಿ ರಾಕ್ಷಸರಿರುವರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ರಥಿಕರಾಗಿಯೂ, ಕೆಲವರು ರಾವುತರಾಗಿಯೂ, ಕೆಲವರು ಆನೆಗಳ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುವವರಾಗಿಯೂ ಇರುವರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸತ್ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ರಾವಣನ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೂ ಗೌರವಕ್ಕೂ ಪಾತ್ರರಾಗಿರುವರು. ಇದಲ್ಲದೆ ಆ ಲಂಕೆಯ ನಡುವೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಾವಿರವಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸರು ಕಾವಲಿರುವರು. ಅವರನ್ನಿರಿಸುವುದಕ್ಕಾದರೂ ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿನ ಕಾವಲಿರುವ ರಾಕ್ಷಸರ ಸಂಖ್ಯೆಯೆಲ್ಲವೂ ಸೇರಿ ಒಂದುಕೋಟಿಯವರೆಗೂ ಇರುವುದು. ರಾಮಾ! ಅದೇನು? ನಾನು ಲಂಕೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗಲೇ ಆ ಲಂಕೆಯ ಸುತ್ತಿನ ಕಂದಕಗಳಮೇಲಿರುವ ಮರದ ಸೇತುವೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮುರಿದಿರುವೆನು. ಅಲ್ಲಿನ ಬಾಗಿಲಗುಳಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪುಡಿಮಾಡಿರುವೆನು. ಆ ಲಂಕೆಯನ್ನೂ ಸುಟ್ಟಿರು ವೆನು. ಅಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಕಾರಗಳನ್ನೂ ಕೆಡಹಿ ಬಂದಿರುವೆನು. ಅದುದರಿಂದ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನಿಮಗೆ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಕಷ್ಟವೇನೂ ತೋರದು! ಮತ್ತುನಾನು ಅಲ್ಲಿನ ರಾವಣಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಭಾಗವನ್ನು ಕೊಂದೂ ಬಂದಿರುವೆನು. ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಏನಾದರೂ ಒಂದುಪಾಯವಿಂದ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿಯೇ

ಬಿಡಬೇಕು. ನಾವು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವುದೊಂದೇ ತಡೆ! ಅದನ್ನು ದಾಟಿದ ಮೇಲೆ ಲಂಕೆಯು ಹತವಾದಂತೆಯೇ ತಿಳಿ! ರಾಮಾ! ಈ ಅಂಗದನು! ಈ ಮೈಂದನು! ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಈ ನೀಲನು! ಇವರಿಷ್ಟಮಂದಿಯೇ ಸಾಕು! ಇತರ ವಾನರಸ್ಥೈರ್ಯದಿಂದ ನಮಗೆ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಕೆಲಸವೇ ಇಲ್ಲ. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ನೆಗೆತಕ್ಕೆ ಈ ಮಹಾಸಮುದ್ರವನ್ನು ಹಾರಬಲ್ಲರು. ಇವರು ಆ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಹಾರಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ, ಆ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಪರ್ವತಗಳೊಡನೆಯೂ, ಅಲ್ಲಿನ ಕಾಡುಗಳೊಡನೆಯೂ, ಅಲ್ಲಿನ ತೋರಣ ಪ್ರಾಕಾರಗಳೊಡನೆಯೂ, ಅಲ್ಲಿನ ರಾಕ್ಷಸಗೃಹಗಳೊಡನೆಯೂ, ಅದರ ಕಂದಕದೊಡನೆಯೂ ಕಿತ್ತು ತರಬಲ್ಲರು. ಈ ಸಮಸ್ತವಾನರಸ್ಥೈರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಸಾರಭೂತರಾದ ಈ ಅಂಗದಾದಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ, ಈಗಲೇ ನೀನು ಅಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೊಡು! ಅನುಕೂಲವಾದ ಶುಭಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಜಯಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ನಮಗೂ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೊಡು" ಎಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ರಾಮಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನು ಸೇನಾಸನ್ನಾಹಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ದಂಡಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಟನು. ಹನುಮಂತನ ಮೇಲೆ ರಾಮನೂ, ಅಂಗದನಮೇಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ ವಿರಪ್ರಯಾಣಹೊರಟರು. ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಶುಭನಿಮಿತ್ತಗಳೊಡನೆ ಸಮುದ್ರತೀರವನ್ನು ಸೇರಿದಮೇಲೆ, ಅಲ್ಲಿ ನೀಲನು ಸೇನೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು.

ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿಯೂ, ಸತ್ಯಪರಾಕ್ರಮನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಮನು, ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹನುಮಂತನು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳಿ, ತಿರುಗಿ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು, "ಎಲೆ ವಾಯುಪುತ್ರನೆ! ಭಯಂಕರವಾದ ಆ ರಾವಣನಗೆರಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೀನು ಹೇಳಿದೆಯಷ್ಟೆ? ಅದರೇನು? ಇರಲಿ? ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಅದನ್ನು ನಾನು ಧ್ವಂಸಮಾಡುವೆನು ನೋಡು! ಇದು ಸತ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿ!"

ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಸುಗ್ರೀವನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ, “ಸುಗ್ರೀವಾ! ಈ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಯಾಣಹೊರಡಬೇಕೆಂಬುದು ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶವು. ಈಗ ಸೂರ್ಯನು ನಡುಹಗಲಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ, ಈ ಅಭಿಜನ್ಮಹೂರ್ತವೇ ನಮ್ಮ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಯುಕ್ತಕಾಲವು. ಇದೇ ಜಯಸೂಚಕವಾದ ಶುಭಮುಹೂರ್ತವು. ಸೂರ್ಯನು ಮಧ್ಯಗತನಾಗಿರುವಾಗ, ಈ ಅಭಿಜನ್ಮಹೂರ್ತದಲ್ಲಿಯೇ ನಾವು ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದರೆ ನಮಗೆ ಜಯವು ಸಿದ್ಧವು. ನಾವು ಈ ಜಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣ ಹೊರಟರೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದು ಆ ರಾಕ್ಷಸನು ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೆ ತಾನೇ ತಪ್ಪಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲನು! ವಿಷನನ್ನು ಕುಡಿದು ಸಾಯುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವವನೂಕೂಡ. ಸಾಯುವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಮೃತಸ್ಪರ್ಶವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಬದುಕುವಂತೆ, ಪ್ರಾಣಾಂತ ಕರವಾದ ಅಷ್ಟ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದಿರುವ ಸೀತೆಯು, ನಮ್ಮ ಈ ದಂಡಯಾತ್ರೆ ಯನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ, ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಅಶೋತ್ತರವನ್ನು ಹೊಂದಬಹುದು. ಎಲೆ ಸುಗ್ರೀವಾ! ಈಗ 1 ಉತ್ತರಾನಕ್ಷತ್ರವಾದುದರಿಂದ ಪುನರ್ದಸುವಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ನನಗೆ ಇದು ಸಾಧನತಾರೆಯು. ನಾಳೆ ಚಂದ್ರನು ಹಸ್ತನಕ್ಷತ್ರದೊಡನೆ ಸೇರುವನು. ಅದು ನನಗೆ ವಧತಾರೆಯಾಗುವುದು. ಅದುದರಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಸೈನ್ಯಗಳೊಡನೆ ಈ ದಿನವೇ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡುವೆವು. ಇದೋ! ಆಗಲೇ ನನಗೆ ಶುಭನಿಮಿತ್ತಗಳೂ ತೋರುತ್ತಿರುವುವು. ಈಗ ಹೊರಟರೆ ರಾವಣನನ್ನು ಕೊಂದು ಸೀತೆಯನ್ನು ತರುವುದೇ ನಿಜವು. ಇದೋ! ಈಗ ನನ್ನ ನೇತ್ರವು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಅದುರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ನನ್ನ ಕೋರಿಕೆಗೆ ಜಯವು ಸಿದ್ಧವೆಂಬುದನ್ನೇ ಸೂಚಿಸುವಂತಿರುವುದು” ಎಂದನು. ರಾಮನು ಹೇಳಿದ ಈ ಮಾತನ್ನು ವಾನರರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ ಸಂತೋಷದಿಂದನುಮೋದಿಸಲು, ಕಾರ್ಯನಿಪುಣನಾದ ರಾಮನು, ತಿರುಗಿ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕುರಿತು “ಎಲೈ ವಾನರೇಂದ್ರನೆ! ಮುಂದೆ ದಾರಿಯನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನೀಲನು ಈ ಸಮಸ್ತ ವಾನರಸೈನ್ಯಕ್ಕೂ ಮುಂದಾಗಿ ಹೋಗಲಿ! ವೇಗಶಾಲಿಗಳಾದ ನೂರು ಸಾವಿರಮಂದಿ ವಾನರರು ಅವನ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಅವನ ಸಂಗಡಲೇ ಹೋಗಬೇಕು!” ಎಂದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ನೀಲನು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಲ್ಲಲು, ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮನು “ಎಲೆ ಸೇನಾಪತೀ! ಫಲಮೂಲ ಸಮೃದ್ಧಿಯಿಂದಲೂ, ತಂಪಾದ ಮರಗಳ ಸಾಲಿನಿಂದಲೂ, ತೀತಲವಾದ ನೀರಿನಿಂದಲೂ

1. ಉತ್ತರಫಲ್ಗುನಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಫಾಲ್ಗುನಮಾಸದ ಪೂರ್ಣಮಿಯಲ್ಲಿ ರಾಮನ ಪ್ರಯಾಣವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಕೂಡಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಜೇನು ಸಿಕ್ಕತಕ್ಕ ದಾರಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಆ ದಾರಿಯಿಂದ ಈ ನಮ್ಮ ಸಮಸ್ತ ವಾನರಸೈನ್ಯವನ್ನೂ ಸಾಗಿಸಬೇಕು. ನಾವು ಬರುವುದನ್ನು ತಿಳಿದರೆ, ದುರಾಶ್ವರಾದ ರಾಕ್ಷಸರು, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಬಹುದಾದ ಫಲಮೂಲಗಳಿಗೂ, ಪಾಸದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೂ ವಿಷಾದಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಕೆಡಿಸಬಹುದು. ಅದಕ್ಕವ ಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ ನೀನು ಯಾವಾಗಲೂ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮತ್ತು ಶತ್ರುಗಳು ನಾವು ಬರುವುದನ್ನು ತಿಳಿದರೆ, ಅಲ್ಲಿ ರಹಸ್ಯವಾದ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಜಲದುರ್ಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅವಕಾಶವನ್ನು ನೋಡಿ, ನಮ್ಮನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನಿರಿಸಬಹುದು. ಅದುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ವಾನರರು ಮೇಲೆ ಹಾರಿ ಆಕಾಶದಿಂದಲೇ ಆಯಾ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡುತ್ತ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಹೋಗಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ನಿ ಸ್ವಾರವೆಂದು ನಿನಗೆ ತೋರಬಹುದೋ ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಿಲ್ಲಿಸಿಡು! ನೀಲಾ! ಈಗ ನಾವು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವ ಕಾರ್ಯವೇನೋ ಬಹಳ ಭಯಂಕರವಾದುದು! ಅದುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಸೈನಿಕರಿಲ್ಲರೂ ತಪ್ಪದೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ವೀರ್ಯವನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಬೇಕು. ಸಮುದ್ರಪ್ರವಾಹದಂತೆ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಮ್ಮ ಮುಖಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯರಾದ ಸಾವಿರಾರುಮಂದಿ ವಾನರವೀರರನ್ನು ನಿಯಮಿಸಬೇಕು. ಗೋಸಮೂಹದ ಮುಂದೆಹೋಗುವ ಮಹಾವೃಷಭಗಳಂತೆ, ಪರ್ಮತಾಕಾರವುಳ್ಳ ಗಜನೂ, ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಗವಯನೂ, ಗವಾಕ್ಷನೂ ಆ ಸೇನೆಯ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೊರಡಲಿ! ವಾನರೋತ್ತಮನಾದ ಋಷಭನು ಆ ಸೇನೆಯ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರಲಿ! ಮದದಾನೆಯಂತೆ ಇತರರಿಂದ ಇದಿರಿಸಲಾಗದ ಮಹಾಬಲವುಳ್ಳ ಗಂಧಮಾದನನು, ಆ ಸೇನೆಗೆ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದು ಅವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರಲಿ! ನಾನು ಐರಾವತವನ್ನೇರಿದ ಇಂದ್ರನಂತೆ ಈ ಹನುಮಂತನ ಹೆಗಲಮೇಲೆ ಕುಳಿತು, ಸಮಸ್ತಸೈನಿಕರಿಗೂ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತ ಸೇನೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವೆನು. ಯಕ್ಷರಾಜನಾದ ಕುಬೇರನು ಸಾರ್ವಭೌಮವೆಂಬ ದಿಗ್ಗಜವನ್ನೇರಬರುವಂತೆ ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅಂಗವನ ಮೇಲೇರಿ ನನ್ನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಬರಲಿ! ಬಾಂಬವಂತನೂ, ಸುಷೇಣನೂ, ವೇಗದರ್ಶಿಯೂ ಈ ಮೂವರೂ ಆ ಸೇನೆಯ ಉತ್ತರಪ್ರದೇಶವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರಲಿ! ಮಹಾಬಲವುಳ್ಳ ಋಕ್ಷರಾಜನು ಆ ಮೂವರಿಗೂ ಸಹಾಯಕನಾಗಿರಲಿ" ಎಂದನು. ರಾಮನು ಹೇಳಿದ ಈ

ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಮಸ್ತವಾನರಸೈನ್ಯಕ್ಕೂ ಅಧಿರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ವಾನರರನ್ನು ಕರೆದು, ಆಗಲೇ ಪ್ರಯಾಣಹೊರಡುವಂತೆ ನಿಯಮಿಸಿದನು. ಆಗಲೇ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿನ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪರ್ವತಶಿಖರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಡಗಿದ್ದ ಮಹಾ ವೀರೈವುಳ್ಳ ಸಮಸ್ತವಾನರರೂ ಮೇಲೆ ಹಾರಿ ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಹೊರಟರು. ರಾಮನೂಕೂಡ ಸುಗ್ರೀವನಿಂದಲೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಂದಲೂ ಪುರಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತ. ಆ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೊರಟನು. ಹೀಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಹೊರಟ ರಾಮನ ಸುತ್ತಲೂ ಕೊಬ್ಬಿದ ಅನೇಯ ಹಿಂದಿನಂತೆ ಅನೇಕ ವಾನರಸೈನ್ಯವು ನೂರುನೂರಾಗಿಯೂ, ಸಾವಿರ ಸಾವಿರವಾಗಿಯೂ, ಲಕ್ಷ ಲಕ್ಷವಾಗಿಯೂ ಕೋಟಿ ಕೋಟಿಯಾಗಿಯೂ ಹೊರಟುಬಂದಿತು. ಮತ್ತೊಂದು ದೊಡ್ಡ ವಾನರಸೈನ್ಯವು ಆ ವನವನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿಹೊರಟಿತು. ವೀರೈವಿಂದ ಕೊಬ್ಬಿದ ಆ ವಾನರರಾದರೋ ಮಹೋತ್ಸಾಹಗೊಂಡವರಾಗಿ ಒಮ್ಮೆ ಮೇಲೆ ನೆಗೆಯುವರು! ಒಮ್ಮೆ ಹಾರುವರು! ಒಮ್ಮೆ ಗರ್ಜಿಸುವರು! ಅಗಾಗ ಸಿಂಹನಾದವನ್ನು ಮಾಡುವರು! ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಹರದಿಂದೋಡುವರು! ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ತಿನ್ನುವರು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುವಾಸನೆಯುಳ್ಳ ಜೇನನ್ನು ಕುಡಿಯುವರು! ಹೀಗೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ನಡೆದು ಬಂದರು. ಮತ್ತು ಆ ವಾನರಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ, ವಿನೋದಾರ್ಥವಾಗಿ ಫಲಪುಷ್ಟಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ದೊಡ್ಡ ಮರಗಳನ್ನೇ ಕೈಯಿಂದ ಕಿತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತುತರುವರು! ತಮ್ಮ ಬಲದ ಕೊಬ್ಬಿನಿಂದ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಹಿಡಿದು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿಹಾಕುವರು ಕೆಲವರು! ಬೀಳುವವರನ್ನು ಕೈಯಿಂದಾತು ಕೊಳ್ಳುವವರು ಕೆಲವರು! ನಿಂತಿದ್ದವರನ್ನು ಕೆಳಕ್ಕೆ ತಳ್ಳುವವರು ಕೆಲವರು. ಹೀಗೆ ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಬಹಳ ವಿನೋದದಿಂದ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ಕೆಲವು ವಾನರರು ಅಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ತರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ಕೊಂದೇ ಬರಬೇಕು" ಎಂದು ವೀರವಾದದಿಂದ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವೀರನಾದ ನೀಲನೂ, ಋಷಭನೂ, ಕುಮುದನೂ, ಅನೇಕ ವಾನರಸಮೂಹದೊಡನೆ ಸೇನೆಗೆ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೊರಟು, ದಾರಿಯನ್ನು ಶೋಧಿಸುತ್ತ ಬಂದರು. ವಾನರರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನೂ, ರಾಮನೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ, ಬಲಾಢ್ಯರಾಗಿಯೂ, ಭಯಂಕರರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಬಹಳಮಂದಿ ವಾನರರೊಡನೆ ಸೇನೆಯ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು. ವೀರನಾದ ಶತಬಲಿಯೆಂಬ ವಾನರನು ಹತ್ತುಕೋಟಿ ವಾನರಸೈನ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ತಸೈನ್ಯಕ್ಕೂ ತಾನೇ

ಮುಖ್ಯರಕ್ಷಕನಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದನು. ಕೇಸರಿಯೆಂಬ ವಾನರೋತ್ತಮನೂ, ಪನನೂ, ಗಜನೂ, ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಅರ್ಕನೂ ನೂರುಕೋಟಿ ವಾನರರೊಡಗೂಡಿ, ಒಂದುಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಆ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಸುಷೇಣ ಜಾಂಬವಂತ ರಿಬ್ಬರೂ ಭಲ್ಲೂಕಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆ ವಾನರಸೇನೆಯ ಹಿಂಭಾಗವನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರು ಈ ಸಮಸ್ತ ವಾನರ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೂ ಮುಖ್ಯಾಧಿಪತಿಯಾದ ವೀರನಾದ ನೀಲನು, ಆ ಸೈನ್ಯದ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗಳಿಗೂ ತಿರುಗುತ್ತ, ಸುತ್ತಲೂ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದನು. ದರೀಮುಖನೂ, ಪ್ರಜಂಘನೂ, ರಭಸನೂ, ಆ ಸೇನೆಯನ್ನು ಸುತ್ತಿಸುತ್ತ ಆಗಾಗ ಆ ಸೈನಿಕರನ್ನು ತ್ವರಿತಪಡಿಸುತ್ತಬಂದರು. ಹೀಗೆ ವೀರ್ಯದಿಂದ ಕೊಬ್ಬಿದ ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರಯಾಣಹೊರಟುಬರುವಾಗ, ಮುಂದೆ ಸ್ವಲ್ಪದೂರದಲ್ಲಿ, ಬಗೆಬಗೆಯ ಗಿಡಬಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಸಹ್ಯಪರ್ವತವನ್ನೂ, ಅರಳಿದ ತಾನರೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಅಲ್ಲಿನ ಕೆರೆಕೊಳಗಳನ್ನೂ ಕಂಡರು. ಸಮುದ್ರಪ್ರವಾಹವಂತೆ ಅಪಾರವಾಗಿಯೂ, ಭಯಂಕರವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಆ ದೊಡ್ಡ ವಾನರ ಸೈನ್ಯವು, ರಾತ್ರೀಕ್ರೋಧವುಳ್ಳ ರಾಮನ ಆಜ್ಞೆಗೆ ಭಯಪಟ್ಟು, ಅಕ್ಕಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿರುವ ಗ್ರಾಮಗಳಿಗಾಗಲಿ, ನಗರಗಳಿಗಾಗಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸದೆ, ನೆಟ್ಟಗೆ ತನ್ನ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಸಮುದ್ರದ ಮೊರೆತದಂತೆ ದೊಡ್ಡ ಗರ್ಜನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿತು. ರಾಮನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ವಾನರವೀರರೆಲ್ಲರೂ ಅವನ ಮುಖೋಲ್ಲಾಸಕ್ಕಾಗಿ, ಕಶೆಯಿಂದ ಹೊಡೆದ ಕುದುರೆಗಳಂತೆ ಹಾರಿಹಾರಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂಜನೇಯನ ಮತ್ತು ಅಂಗದನ ಹೆಗಲನ್ನೇರಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ, 1 ಶುಕ್ರಬೃಹಸ್ಪತಿಗಳೆಂಬ ದೊಡ್ಡ ಗ್ರಹಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿದ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರಂತೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ರಾಮನು ಸುಗ್ರೀವನಿಂದಲೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಂದಲೂ ಗೌರವಿಸಲ್ಪಡುತ್ತ ಸಮಸ್ತ ವಾನರಸೇನೆಯೊಡನೆ ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ, ಶಕುನಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಜಿನ್ನಾಗಿ ನೆನಪುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಕಾಲೋಚಿತ ಪ್ರತಿಭೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು, ಅಂಗದನಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು, ಶುಭ

1. ಇಲ್ಲಿ ಶುಕ್ರಬೃಹಸ್ಪತಿಗಳೊಡಗೂಡಿದ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರೆಂಬುದರಿಂದ, ನಾಲ್ಕು ಗ್ರಹಗಳ ಸೇರುವೆಯು ಬಹುಜನನಿಶಾಹೇತುವಾಗುವಂತೆ, ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಹನುಮದಂಗದರೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವು ಅನೇಕ ಶತ್ರುವಿನಾಶಹೇತುವೆಂದು ಸೂಚಿತವು.

ವಾಕ್ಯದಿಂದ "ಅಣ್ಣಾ ! ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನೀನು ಕೈತಪ್ಪಿ ಹೋಗಿರುವ ಸೀತೆಯನ್ನು ಪಡೆದು, ರಾವಣನನ್ನೂ ಕೊಂದು, ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಕೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಭಾಗ್ಯಸಮೃದ್ಧವಾದ ನಮ್ಮ ಆ ಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ ! ಆಕಾಶದಲ್ಲಿಯೂ, ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಕಾಣಬಹುದಾದ ಈ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಶುಭಶಕುನಗಳೆಲ್ಲವೂ, ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯನ್ನೇ ಕಣ್ಣಿರಾಗಿ ತೋರಿಸುವಂತಿರುವುವು. ನಮ್ಮ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿ, ಮಂಗಳಕರವಾಗಿಯೂ, ಹಿತವಾಗಿಯೂ, ಸುಖಕರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಗಾಳಿಯು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಬೀಸುತ್ತಿರುವುದು. ಇದೋ ! ಇಲ್ಲಿ ಮೃಗಗಳೂ, ಪಕ್ಷಿಗಳೂ, ಮಧುರಧ್ವನಿಯಿಂದ ಕೂಗುವುವು. ದಿಕ್ಕುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿರುವುವು. ಸೂರ್ಯಬಿಂಬವು ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದು. ಸಕಲವೇದವಿತ್ತಾದ ಶುಕ್ರನು ಪಾಪಗ್ರಹಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಸನ್ನತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ ನಿನ್ನ ಹಿಂದೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಅದೋ ! ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಸಪ್ತಮುಷಿಮಂಡಲವು ಕಾಂತಿವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರುತ್ತ, (ಧ್ರುವನಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣವಾಗಿ ಸುತ್ತುತ್ತ) ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದು. ಮಹಾತ್ಮರಾದ ನಮ್ಮ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶದವರಿಗೆ ಪ್ರಧಾನಕೂಟಸ್ಥನಾಗಿಯೂ, ರಾಜಮುಷಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವಂತಿರುವ ತ್ರಿಶಂಕುವು, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಪ್ತಮುಷಿಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿದ ವಸಿಷ್ಠನೊಡಗೂಡಿ ನಿರ್ಮಲವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಮಹಾತ್ಮರಾದ ನಮ್ಮ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶದವರಿಗೆ ಮುಖ್ಯನಕ್ಷತ್ರಗಳಾದ ವಿಶಾಖಾನಕ್ಷತ್ರಗಳೆರಡೂ, ಕ್ರೂರಗ್ರಹಬಾಧೆಯಿಲ್ಲದೆ ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುವು. ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಪ್ರಧಾನನಕ್ಷತ್ರವಾಗಿ ಋತಿದೇವತಾತ್ಮಕವಾದ ಮೂಲಾನಕ್ಷತ್ರವು, ತನಗೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಧೂಮಕೇತುವಿನಿಂದ ಸ್ಪರ್ಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಬಹಳವಾಗಿ ಕಂದಿರುವುದು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ರಾಕ್ಷಸರ ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಮೃತ್ಯುವಶರಾದವರ ನಕ್ಷತ್ರವು, ಅವರ ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ದುಷ್ಟಗ್ರಹಗಳಿಂದ ಹೀಡಿತವಾಗುವುದುಂಟು. ರಾಮಾ ! ಅದೋ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ನೀರೆಲ್ಲವೂ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿಯೂ, ರುಚಿಯುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. ಇಲ್ಲಿನ ಕಾಡುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಫಲಭರಿತಗಳಾಗಿರುವುವು. ಒಂದೊಂದು ವೃಕ್ಷವೂ ಮತುಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನತಿಕ್ರಮಿಸದೆ ಜಿನ್ನಾಗಿ ಪ್ರಸ್ರವಿಸಿ, ವಿಶೇಷವಾದ ಸುಗಂಧವನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಮತ್ತು ವೃಕ್ಷಗಳಾಗಿ ಏರ್ಪಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ವಾನರಸೈನ್ಯಗಳು, ಮೊದಲು ತಾರಕಸಂಹಾರಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ, (ಚಂದ್ರನು ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಭಾರ್ಯೆಯಾದ ತಾರೆಯನ್ನು ಕೈವಶಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗ, ಆ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನಡೆದ

ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ) ದೇವಸೇನೆಯು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವು. ಎಲೈ ಆರೈನೇ! ಈ ಶುಭನಿಮಿತ್ತಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿದಮೇಲೆ ನಾವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಸಂತೋಷಿಸಬೇಕಲ್ಲವೇ? ಎಂದು. ಹೀಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ತನ್ನ ಜ್ಞಾನಾದ ರಾಮನಿಗೆ ಆಗಾಗ ದುಃಖಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಲು, ಹಾಗೆಯೇ ನಖದಂಷ್ಟ್ರಾಯುಧಗಳುಳ್ಳ ಕಪಿಗಳಿಂದಲೂ, ಕರಡಿಗಳಿಂದಲೂ, ಹುಲಿಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿದ ಆ ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವು, ಅಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ತಪ್ರದೇಶವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸುವಂತೆ ಮುಂದೆಮುಂದೆ ಸಾಗಿಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ದೊಡ್ಡ ಕಪಿಸೈನ್ಯವು ಹೊರಟುಬರುವಾಗ, ಅದರ ಕೈಕಾಲುಗಳ ಬಡಿತಕ್ಕೆ ನೆಲದಿಂದೆದ್ದ ಧೂಳಿಯು, ಸೂರ್ಯತೇಜಸ್ಸನ್ನೂ ಮರೆಸುವಂತೆ ಮಹಾಭಯಂಕರವಾಗಿ ಸಮಸ್ತಲೋಕವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಭಯಂಕರವಾದ ಆ ವಾನರಸೈನ್ಯವು ಮೇಘಗಳು ಆಕಾಶವನ್ನು ಮರೆಸುವಂತೆ, ಪರ್ವತಗಳಿಂದಲೂ ವನಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ದಕ್ಷಿಣದಿಗ್ಭಾಗವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಮರೆಸಿತು, ಮತ್ತು ಆ ವಾನರಸೈನ್ಯವು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಲಾಗಿದ್ದ ನದಿಗಳಲ್ಲಿಳಿದು, ಸಾಲಾಗಿ ಎಡೆಬಿಡದೆ ನಡೆದುಹೋಗುವಾಗ, ಆ ನದೀಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ಅಣೆಕಟ್ಟುಕಟ್ಟಿಡುತ್ತಾಗಿ ಆ ಪ್ರವಾಹಗಳು ಮುಂದೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ದಾರಿಯಿಲ್ಲದೆ, ಹಿಂಮೊಗವಾಗಿ ತಿರುಗಿ, ಬಹುಯೋಜನಗಳವರೆಗೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಆ ವಾನರರೋ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ದಾರಿಗಡ್ಡಲಾದ ಕೊಳಗಳನ್ನು ಕಂಡಾಗ, ನಡುನೀರಿನಲ್ಲಿ ಈಜಿ ಹೋಗುವರು! ದೊಡ್ಡ ಕಾಡುಳ್ಳ ಬೆಟ್ಟಗಳು ಸಿಕ್ಕಿದಾಗ ಅವುಗಳನ್ನು ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವರು! ಸಮಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿನೋಡುತ್ತ ನಡೆಯುವರು! ಫಲವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಅವುಗಳ ಕೆಳಗೆ ನುಗ್ಗಿಹೋಗುವರು. ಹೀಗೆ ಆ ದೊಡ್ಡ ವಾನರಸೈನ್ಯವು ಅಲ್ಲಿನ ಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ದಾರಿನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಮೊದಲೇ ವಾಯುವಿಗೆ ಸಮವಾದ ವೇಗವುಳ್ಳ ಆ ವಾನರರಿಗೆ ರಾಮಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸುವುದರಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಮಹೋತ್ಸಾಹವು ಅವರ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ ಸಂತೋಷವನ್ನೂ ಮತ್ತಷ್ಟು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿಸಲು, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವಾಗ ಆ ವಾನರರು ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ತಮ್ಮ ಹರ್ಷವನ್ನೂ, ವೀರ್ಯವನ್ನೂ, ಬಲವನ್ನೂ ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಪ್ರಾಯದ ಕೊಬ್ಬಿನಿಂದಂಟಾದ ನಾನಾಜೇಷ್ಟಿಗಳನ್ನಾರಂಭಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಅಗ ಮುಂದಾಗಿ ಓಡುವವರು ಕೆಲವರು! ಹಾರುವವರು ಕೆಲವರು! ಕಿಲಕಿಲಧ್ವನಿಯನ್ನು ಮಾಡುವವರು ಕೆಲವರು! ತಮ್ಮ ಬಾಲಗಳನ್ನೆತ್ತಿ ನೆಲಕ್ಕಪ್ಪಳಿಸುವವರು ಕೆಲವರು! ಕಾಲನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಡಿಯುವವರು ಕೆಲವರು! ತೋಳುಗಳನ್ನು ಬೀಸಿ ಬಿಟ್ಟು

ಗಳನ್ನು ರುಳಿಸುವವರು ಕೆಲವರು ! ಮರಗಳನ್ನು ಮುರಿಯುವವರು ಕೆಲವರು !
 ಮತ್ತು ಪರ್ಮತವಾಸಿಗಳಾದ ಕೆಲವು ವಾನರರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟದ ತುದಿಯನ್ನೇರಿ
 ನಿಂತು ಕೇಳೆಡಾಕುವರು ! ಕೆಲವರು ಸಿಂಹನಾದವನ್ನು ಮಾಡುವರು ! ಕೆಲ
 ವರು ತಮ್ಮ ತೊಡೆಯ ವೇಗದಿಂದಲೇ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ದಾರಿಗಡ್ಡಲಾಗಿದ್ದ ಬಳ್ಳಿ
 ಗಳನ್ನು ನಾನಾವಿಧವಾಗಿ ತಿಕ್ಕಿ ಕೆಡಹುವರು ! ಕೆಲವರು ವೀರೃದ ಕೊಬ್ಬಿ
 ನಿಂದ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನೂ, ಮರಗಳನ್ನೂ ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಅದರಿಂದಲೇ ನಾನಾವಿಧ
 ವಾಗಿ ಅಟವಾಡುವರು ! ಹೀಗೆ ಭಯಂಕರಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಅನೇಕ ವಾನರಸೈನ್ಯವು.
 ನೂರುನೂರಾಗಿಯೂ, ಸಾವಿರಸಾವಿರವಾಗಿಯೂ, ಲಕ್ಷಲಕ್ಷವಾಗಿಯೂ, ಕೋಟಿ
 ಕೋಟಿಯಾಗಿಯೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗುಂಪುಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿರಲು, ಆ ಭೂಭಾಗ
 ವೆಲ್ಲವೂ ಕಪಿಮಯವಾದಂತೆ ಆಪೂರೃಶೋಭೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿತು. ಸುಗ್ರೀವ
 ನಿಂದ ಸುರಕ್ಷಿತವಾದ ಆ ದೊಡ್ಡ ವಾನರಸೈನ್ಯವು, ಪ್ರಭುವಾದ ರಾಮನ
 ಸಹವಾಸದಿಂದ ಮತ್ತಷ್ಟು ಸಂತೋಷವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಹಗಲುತ್ತಿಯೆನ್ನದೆ
 ಎಡೆಬಿಡದೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಮೊದಲೇ ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ
 ಬಹಳವಾದ ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಬೇಗಬೇಗನೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡುತ್ತಿದ್ದರಲ್ಲದೆ, ಅವ
 ರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೂ ಸೀತೆಯ ಸೆರೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಅತುರವೂ ಮೇಲೆ
 ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ, ಎಲ್ಲಿಯೂ, ಮುಹೂರ್ತವನಾತ್ರವೂ ನಿಲ್ಲದೆ, ದಾರಿ
 ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿ ಬರುತ್ತ, ಮುಂದೆ
 ಅನೇಕ ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ನಿಬಿಡವಾಗಿಯೂ, ಬಗೆಬಗೆಯ ಮೃಗಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದು
 ದಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಸಹ್ಯಪರ್ಮತವನ್ನೂ ಮಲಯಪರ್ಮತಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿದರು.
 ರಾಮನೂ ಆ ಸಹ್ಯಮಲಯಪರ್ಮತಗಳ ಮೇಲಿನ ವಿಚಿತ್ರಾರಣ್ಯಗಳನ್ನೂ, ನದಿ
 ಗಳನ್ನೂ, ಗಿರಿನದಿಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತ ಮುಂದೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ವಾನ
 ರರು ಅಲ್ಲಿನ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗುವಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಪಗಡೆಯಮರ
 ಗಳನ್ನೂ, ತಿಲಕವೃಕ್ಷಗಳನ್ನೂ, ಮಾವು, ಅಸುಗೆ, ದಾಸವಾಳ, ನೀಲಿ, ಕಣಿಗಿಲಿ,
 ನೇಮಿ, ಅಂಕೋಲಿ, ಕರಂಜಕ, ಅಲ, ಬಸರಿ, ಸ್ಪೂರ್ಷಕ, ನೇರಳೆ, ನೆಲ್ಲಿ,
 ಕಡವು, ಮುಂತಾದ ಮರಗಳನ್ನೂ ಮುರಿದುಹಾಕುತ್ತ ಹೋದರು. ಮನೋ
 ಹರಗಳಾದ ಆ ಪರ್ಮತಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಕಾಡುಮರಗಳು ಗಾಳಿ
 ಯಿಂದಲಾಗುತ್ತ, ಆ ವಾನರರಮೇಲೆ ಪುಷ್ಪವರ್ಷವನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದುವು.
 ಮದ್ಯಗಂಧವುಳ್ಳ ಅಲ್ಲಿನ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಚಂದನದಂತೆ ಶೀತಲವಾದ ವಾಯುವು
 ಭ್ರಮರಧ್ವನಿಗಳೊಡನೆ ಸುಖಸ್ವರ್ಣವಾಗಿ ಬೀಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ

ಗೌರವಾನ್ವಿತವಾಗಿ ವಿಚಿತ್ರವರ್ಣಗಳಿಂದ ಆ ಪರ್ಮತವೇ ಅಲಂಕೃತವಾದಂತೆ
 ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಗಾಳಿಯ ಬಡಿತದಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೊರಟ ಆ ಧಾತುರೇಣುಗಳೇ
 ದೊಡ್ಡವಾನರಸೇನೆಯನ್ನು ಸುತ್ತಲೂ ಆವರಿಸಿ ಮುಚ್ಚಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು.
 ಆ ಪರ್ಮತದ ತಪ್ಪಲುಗಳ ಸುತ್ತಲೂ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಪುಷ್ಟಿಸಿದ ತಾಳೆ, ನೀರುಗಂಟಿ,
 ಅಂದವಾದ ವಾಸಂತಿಕೆ, ಸುವಾಸನೆಯುಳ್ಳ ಮಾಧವೀಲತೆಗಳು, ಪುಷ್ಪಭರಿತ
 ಗಳಾದ ಮೊಲ್ಲೆಯ ಪೊದರುಗಳು, ನಕ್ಷತ್ರಮಾಲಗಳು, ಮಧೂಕವೃಕ್ಷಗಳು,
 ವಾನೀರವೃಕ್ಷಗಳು, ಬಂಧೂಕಗಳು, ಸ್ಫೂರ್ಣಕಗಳು. ನಾಗಕೇಸರಿ, ವಾದರಿ,
 ಕೋವಿದಾರ, ಖರ್ಜೂರ, ಅರ್ಜುನವೃಕ್ಷಗಳು, ಶಿಂಶುಪಾವೃಕ್ಷಗಳು, ಗಿರಿ
 ಮಲ್ಲಿಕೆಗಳು, ಹಿವ್ವೆ, ಮತ್ತಿ, ಬೂರಗ, ಕೆಂಪುಗೋರಂಟಿ, ಶ್ರೀತಾಳೆ, ನೇಮಿ,
 ಹೆಂಟಾಳೆ, ಕಡವು, ಚೂರ್ಣಕ, ದೀಪಕ, ಅಂಕೋಲೆ, ನೆಲ್ಲಿ, ಪದ್ಮಕ,
 ಮುಂತಾದ ಗಿಡಗಳೆಲ್ಲವೂ ಈ ವಾನರರ ಹಾರಾಟದಿಂದ ತುಂಡುತುಂಡಾಗಿ
 ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದುವು. ಆ ಪರ್ಮತದ ಮೇಲಿದ್ದ ಕೆರೆ, ಕಟ್ಟಿ, ಬಾವಿ ಮುಂತಾದ ಜಲಪ್ರದೇಶ
 ಗಳೆಲ್ಲವೂ, ತಂಪಾದ ನೀರುಳ್ಳದಾಗಿ, ಚಕ್ರವಾಕಗಳಿಂದಲೂ, ಹಂಸಕಾರಂಧವ
 ಗಳಿಂದಲೂ, ಇನ್ನೂ ನೀರುಕಾಗೆಗಳು, ಕ್ರೌಂಚಗಳು, ಮೊದಲಾದ ನಾನಾಜಲಚರ
 ಪಕ್ಷಿಗಳಿಂದಲೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅವುಗಳ ಸುತ್ತಿನ ತೀರಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹಂದಿ,
 ಹುಲ್ಲೆ, ಕರಡಿ, ಶಿವಂಗಿ, ಸಿಂಹ, ಭಯಂಕರರೂಪವುಳ್ಳ ಹುಲಿ, ಬಗೆಬಗೆಯ
 ಹಾವುಗಳು, ಮದದಾನೆಗಳು ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಕ್ರೂರವೃಕ್ಷಗಳು
 ತುಂಬಿದ್ದುವು. ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿನ ಒಂದೊಂದು ಜಲಾಧಾರಪ್ರದೇಶವೂ, ಅಂದವಾಗಿ
 ಆರಳಿದ ತಾವರೆಗಳಿಂದಲೂ, ಕರಿನೈದಿಲೆಗಳಿಂದಲೂ, ಬಿಳಿನೈದಿಲೆಗಳಿಂದಲೂ,
 ಸೌಗಂಧಿಕವೇ ಮೊದಲಾದ ಇನ್ನೂ ವಿಧವಿಧವಾದ ನೀರುಹೂಗಳಿಂದಲೂ ರಮ್ಯ
 ವಾಗಿದ್ದಿತು. ಆ ಬೆಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲುಗಳಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ಹಕ್ಕಿಗಳು ಇಂಪಾದ ಧ್ವನಿ
 ಯಿಂದ ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ಈ ವಾನರರಾದರೋ ಆ ಕೊಳಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಪಾನ
 ಗಳನ್ನುಮಾಡಿ ವಿನೋದದಿಂದ ವಿಹರಿಸುತ್ತ, ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಮೇಲಕ್ಕಿತ್ತಿ
 ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬಿಸುಟು; ಜಲಕ್ರೀಡೆಗಳನ್ನಾಡುವರು. ಬೆಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲುಗಳನ್ನೇರಿ ಅಲ್ಲಿನ
 ಗಿಡಗಳಿಂದ ಆಮೃತಗಂಧವುಳ್ಳ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ, ಕಂದಮೂಲಗಳನ್ನೂ, ಹೂಗ
 ಳನ್ನೂ ಕಿತ್ತು ತಿನ್ನುವರು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮರಗಳ ಮೇಲೆ ಒಂದೊಂದು ಕೊಳಗದಷ್ಟು
 ಜೇನಿನಿಂದ ತುಂಬಿ ತೂಗಾಡುತ್ತಿರುವ ಜೇನುಗೂಡನ್ನೂ ಕೈಯಿಂದ ಕುಡಿಯು
 ವರು. ಕೆಣ್ಣಿಗೆ ಕಂಡ ಮರಗಳನ್ನು ಮುರಿಯುವರು. ಕಂಡಕಂಡ ಬಳ್ಳಿಗಳನ್ನು
 ಕಿತ್ತಿಸಿಯುವರು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟಗಳಿಗೆ ಬೆಂಕಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಉರಿಸುವರು. ಹೀಗೆ

ಬಲದಿಂದ ಕೊಬ್ಬಿದ ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಪಾಶಮದಿಂದ ಕೊಬ್ಬಿ ಕೂಗಿಡುತ್ತ, ಪರಮಸಂತೋಷದಿಂದ ಮುಂದೆಮುಂದೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಮರಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಕಡೆಯನ್ನೇ ನೋಡಿ ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿ ನಡೆಯುವರು. ಕೆಲವರು ಮರದಿಂದ ಮರಕ್ಕೆ ಹಾರಿಹೋಗುವರು. ಕೆಲವರು ಮರವನ್ನೇರಿ ಧುಮುಕುವರು. ಹೀಗೆ ವಿಚಿತ್ರಗತಿಯಿಂದ ಹೋಗುವಾಗ ಅಲ್ಲಿನ ಸಮಪ್ರದೇಶವು ಪಕ್ಕವಾದ ವೈರುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಬತ್ತದ ಗದ್ದೆಯಂತೆ ಆ ಕಪಿಗಳಿಂದಲೇ ದಟ್ಟವಾಗಿ ತುಂಬಿ ಹೋಯಿತು. ಹೀಗೆ ರಾಮನೇ ಆ ಕಪಿಗಳೊಡನೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿ, ಕೊನೆಗೆ ಮಹೇಂದ್ರಪರ್ವತವನ್ನು ಸೇರಿ, ಅನೇಕ ವೃಕ್ಷಸಮೂಹಗಳಿಂದ ಶೋಭಿತವಾದ ಆ ಪರ್ವತಶಿಖರವನ್ನೇರಿದನು. ದಶರಥವುತ್ರನಾದ ರಾಮನು ಆ ಪರ್ವತಶಿಖರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನೋಡುವಾಗ ಮುಂದೆ ಮತ್ಸ್ಯಕೂರ್ಮಾದಿಜಲಜಂತುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಮಹಾಸಮುದ್ರವು ಕಾಣಿಸಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಸಮಸ್ತ ವಾನರಸೈನ್ಯವೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸಹ್ಯ ಮಲಯಪರ್ವತಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಭಯಂಕರಧ್ವನಿಯಿಂದ ಮೊರೆಯುತ್ತಿರುವ ಆ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಂಡಿತು. ಲೋಕರಂಜಕನಾದ ಶ್ರೀರಾಮನು ಆ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಕುತೂಹಲಗೊಂಡು, ಲಕ್ಷ್ಮಣಸುಗ್ರೀವರೊಡಗೂಡಿ ಅಗಲೇ ಆ ಪರ್ವತಶಿಖರದಿಂದ ಬೇಗನೆ ಕೆಳಕ್ಕಿಳಿದು ಸಮುದ್ರತೀರದ ಕಾಡಿಗೆ ಬಂದನು. ಆಗಾಗ ಅಲೆಗಳು ಬಂದು ಹೊಡೆಯುವುದರಿಂದ ಶುದ್ಧವಾಗಿ ತೋಯಿಲ್ಪಟ್ಟ ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಗಳುಳ್ಳ ಆ ತೀರಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸೇರಿದಮೇಲೆ ರಾಮನು ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೆ! ಇದೋ! ನಾವು ಸಮುದ್ರದ ಸಮೀಪಕ್ಕೂ ಬಂದುಬಿಟ್ಟಿವು. ನಾವು ಮೊದಲು ಮಾಡಿದ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಈಗ ಮುಗಿಸ ಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಈ ಸಮುದ್ರವೋ ಅತ್ತಲಾಗಿ ತೀರವೇ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಅಪಾರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು. ಉಪಾಯದಿಂದಲ್ಲದೆ ಇದನ್ನು ದಾಟುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವನ್ನಿಳಿಸಿ, ಮುಂದೆ ಈ ವಾನರಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ದಾಟಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಯೋಚಿಸಬೇಕು” ಎಂದನು. ಸೀತಾ ವಿರಹದಿಂದ ಬಹಳವಾಗಿ ಕೃಶಿಸಿದ ಮಹಾಬಾಹುವಾದ ಆ ರಾಮನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸೈನ್ಯವನ್ನಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲೈ ಕಪಿರಾಜನೆ! ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ನಿಯಮಿಸು! ನಾವು ಈ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಕ್ಕ ಉಪಾಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಬೇಕಾದ ಕಾಲವು ಬಂದಿರುವುದು. ಅದುವರೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಾನರಯೂಥಪತಿಯಾಗಲಿ, ಶನ್ನತನ್ನು ಸೇನೆಯನ್ನಗಲಿ ಆತ್ಮಿತ್ವ ಕದಲಕೂಡದು. ಶೂರರಾದ

ಕೆಲವು ವಾನರರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಸುತ್ತಿ ತಿರುಗುತ್ತ, ನಮ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿಸಿರಬಹುದಾದ ಅಪಾಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಬೇಕು' ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸುಗ್ರೀವನು ಲಕ್ಷ್ಮಣಸಹಿತನಾಗಿ ಹೊರಟು, ತನ್ನ ಸಮಸ್ತ ಸೈನ್ಯವನ್ನೂ ನಾನಾವ್ಯಕ್ತಗಳಿಂದ ನಿಬಿಡವಾದ ಅಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿಟ್ಟನು. ಮಹಾಸಾಗರದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಅದೊಡ್ಡವಾನರಸೈನ್ಯವು, ಜೇನಿನಂತೆ ಹೊಂಬಣ್ಣದ ನೀರುಳ್ಳ ಬೇರೊಂದು ಮಹಾಸಮುದ್ರವೋ ಎಂಬಂತೆ ತೋರಿತು. ಹೀಗೆ ಆ ಸಮಸ್ತವಾನರಸೈನ್ಯವೂ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಬೇಕೆಂಬ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿನ ತೀರಾರಣ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ನಿಂತಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನಿಳಿಸಿದಾಗ ಆ ಸೇನಾಸನ್ನಾಹದಿಂದಂಟಾದ ಮಹಾಧ್ವನಿಯು ಸಮುದ್ರಘೋಷವನ್ನೇ ಮರೆಸುವಂತೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಸುಗ್ರೀವರಕ್ಷಿತವಾದ ಆ ಮಹಾಸೈನ್ಯವು ಮೂರುಸುತ್ತಾಗಿ (ಆಥವಾ ಕಪಿಗಳು, ಕರಡಿಗಳು, ಸಿಂಗಳಿಕಗಳೆಂಬ ಮೂರುಭಾಗಗಳಾಗಿ ಬೇರ್ಪಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟು) ರಾಮಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕೆಂಬ ಮಹೋತ್ಸಾಹದಿಂದಿದ್ದಿತು. ಹೀಗೆ ಆ ದೊಡ್ಡ ವಾನರಸೈನ್ಯವು ಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ವಾಯುವೇಗದಿಂದ ಬಹಳವಾಗಿ ತೂಗಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅಸಮುದ್ರವನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷದಿಂದಬ್ಬುತಿತ್ತು. ಆ ಸಮುದ್ರವಾದರೋ ಕೊನೆಮೊದಲಿಲ್ಲದಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ, ಅಕ್ಷೋಭ್ಯವಾಗಿಯೂ, ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರಿಗಿಡೆಯೂ, ಜಲಾಧಿಪತಿಯಾದ ವರುಣನಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವ ಕ್ರೂರನಕ್ರಗಳಿಂದಲೂ, ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಬ್ಬಿ ಬರುವ ಅಲೆಗಳಿಂದಲೂ, ಮಹಾಭಯಂಕರವಾಗಿರುವುದು. ನೊರೆಗಳಿಂದ ನಗುವಂತೆಯೂ, ಅಲೆಗಳಿಂದ ನರ್ತಿಸುವಂತೆಯೂ ಕಾಣುವುದು. ಚಂದ್ರೋದಯ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಉಕ್ಕಿ ಬರುವುದಲ್ಲದೆ, ತರಂಗತರಂಗಗಳಿಗೂ ಪ್ರತಿಫಲಿಸಿದ ಸಾವಿರಾರು ಚಂದ್ರಬಿಂಬಗಳಿಂದ ತೋಚಿಸುವುದು. (ಸಮುದ್ರರಾಜನು ಅಲೆಗಳೆಂಬ ತನ್ನ ಕೈಗಳಿಂದ ಚಂದನವನ್ನು ತೇದಿಡುವಂತೆ ಸುತ್ತಲೂ ನೊರೆ ಯೇಳುತ್ತಿರಲು, ಅದನ್ನು ಚಂದ್ರನು ಕಿರಣಗಳೆಂಬ ತನ್ನ ಕೈಗಳಿಂದತ್ತಿ ದಿಗಂಗಳೆ ಯರಿಗೆ ತೋಡೆಯುವಂತೆ ಚಂದ್ರಿಕೆಯು ಪ್ರಸರಿಸಿರುವುದು, ಮತ್ತು ಆ ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಂಡವಾಯುವಿನಂತೆ ಮಹಾನೇಗವುಳ್ಳ ಮೊಸಳೆಗಳೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಿಮಿತಿಮಿಂಗಿಲಾದ ಕ್ರೂರಜಂತುಗಳೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ದೇದೀಪ್ಯಮಾನವಾದ ಘಣಾರತ್ನಗಳೂ, ವಿಷಸರಪಳಿಗಳೂ ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತಿರುವುವು. ಕೆಳಗೆ ನೀರಾನೆಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಜಲಜಂತುಗಳೂ, ಮಹೋನ್ನತಗಳಾದ ಪರ್ವತಗಳೂ ಮುಳು

ಗಿರುವುವು. ಹಡಗುಗಳ ಸಂಚಾರಕ್ಕೂ ದಾರಿಯಿಲ್ಲದಂತೆ ದುರ್ಗಮವಾಗಿರುವುದು. ಅದರ ಆಳವನ್ನು ಇಷ್ಟೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ! ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಘೋರರಾಕ್ಷಸರು! ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಬಿರುಗಾಳಿಯ ಬಡಿತದಿಂದ ಬಬ್ಬಿ ಬರುವ ಮಹಾತರಂಗಗಳು! ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಮೊಸಳೆಗಳು! ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಕ್ರೂರಸರ್ಪಗಳು! ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ವಾಯುವೇಗದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹಾರಿಬೀಳುತ್ತಿರುವ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಅಲೆಗಳು! ಹೀಗೆ ಭಯಂಕರವಾದ ಆ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವ ಉಪಾಯವೇನೆಂಬ ಚಿಂತೆಯು ಬಹಳವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿತು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಯಾದುದರಿಂದ ಸಮುದ್ರಾಕಾಶಗಳೆರಡನ್ನೂ ಏಕಾಕಾರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವಂತೆ, ಕೆಳಗೆ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಆಗ್ನಿಕಣಗಳಂತೆ ಹೊಳೆಯುವ ಜಲಬಿಂದುಗಳು! ಅದರಂತೆಯೇ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು! ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮಹಾಸರ್ಪಗಳು! ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ನಾಗಜಾತಿಯ ದೇವತೆಗಳು! ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರು! ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ದೈತ್ಯರು! ಎರಡೂ ಪಾತಾಳದಂತೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿರುವುವು! ಎರಡೂ ಭಯಂಕರವಾಗಿರುವುವು! ಸಮುದ್ರವು ಆಕಾಶವನ್ನು ಹೋಲುವುದು! ಆಕಾಶವು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಹೋಲುವುದು! ಸಮುದ್ರವಾವುದು, ಆಕಾಶವಾವುದೆಂಬ ಭೇದವೇ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಸಮುದ್ರಜಲವು ಆಕಾಶದೊಡನೆ ಸೇರಿಹೋಗಿರುವುದು. ಆಕಾಶವು ಸಮುದ್ರಜಲದೊಡನೆ ಒಂದಾಗಿರುವುದು. ಕೆಳಗೆ ಸಮುದ್ರದೊಳಗಿನ ರತ್ನಗಳೊಡನೆ ಆಕಾಶದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳೂ, ಕೆಳಗಿನ ತರಂಗಪರಂಪರೆಗೆ ಳೊಡನೆ ಆಕಾಶದ ಮೇಘಪರಂಪರೆಗಳೂ, ಏಕಾಕಾರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ, ಸಮುದ್ರಾಕಾಶಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಭೇದವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಲೆಗಳ ಬಡಿತದಿಂದಂಟಾದ ಮಹಾಧ್ವನಿಯು ರಣಭೇರಿಯಂತೆ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಮೊಳಗುತ್ತಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಆ ಮಹಾಸಾಗರವು ರತ್ನರಾಶಿಗಳೊಡನೆ ಮೇಲೆದ್ದು ಮೊರೆಯುತ್ತಿರುವ ಅಲೆಗಳಿಂದ ವಾಯುಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯಹೊಂದಿದಂತೆಯೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತಿರುವ ಜಲಜಂతుಗಳಿಂದ ಕೋಪಗೊಂಡು ಮೇಲೆ ಹಾರುವಂತೆಯೂ ಕಾಣುವುದು. ಹೀಗೆ ಬಿರುಗಾಳಿಯಿಂದೊದರಲ್ಪಟ್ಟು, ಮೇಲೇಳುವ ಜಲಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಆಕಾಶವನ್ನು ಮೆಟ್ಟುವಂತೆ ಉಲ್ಲೇಖವಾದ ಆ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಲ್ಲಾ ಆ ವಾನರರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮಹೋತ್ಸಾಹವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತು. ಜಲಪ್ರವಾಹಗಳ ಮೊರೆತದಿಂದ ಮಹಾಧ್ವನಿಯನ್ನು ಬೀರುತ್ತ ಉದ್ಭ್ರಾಂತವಾದಂತಿರುವ ಆ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ನೋಡಿ ಎಲ್ಲರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಬೆರಗಾಗಿ ನಿಂತರು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸರ್ಗವು.

{ ಶ್ರೀರಾಮನು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ಸೀತೆಯನ್ನು
ಸ್ವರಿಸಿಕೊಂಡು ದುಃಖಿಸುತ್ತಿರಲು, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅವನನ್ನು
ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದುದು. }

ಆ ಮೇಲೆ ವಾನರಸೇನಾಪತಿಯಾದ ನೀಲನು, ಆ ಸೇನೆಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ರಾಜ
ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರ ಕ್ರಮದಿಂದ ಸಮುದ್ರದ ಉತ್ತರತೀರದಲ್ಲಿಳಿಸಿ, ಆ ಸೇನೆಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಕ್ಕ
ರಕ್ಷಕರನ್ನೂ ನಿಯಮಿಸಿದನು. ಮೈಂದದ್ವಿವಿದರೆಂಬ ವಾನರೋತ್ತಮರಿಬ್ಬರೂ
ಆ ಸೇನೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಕಾವಲಾಗಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಸಮಸ್ತ
ವಾನರಸೈನ್ಯವೂ ಆ ತೀರದಲ್ಲಿಳಿದ ಮೇಲೆ, ರಾಮನು ತನ್ನ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿಡ್ದ
ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡಿ ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನಿ
ಗಾದರೂ ಕಾಲವು ಕಳೆಯುತ್ತ ಬಂದ ಹಾಗೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಸನವೂ ತಗ್ಗಿ ಹೋಗುವು
ದುಂಟು! ನನಗಾದರೋ ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯನ್ನು ಕಾಣದ ದುಃಖವು ದಿನ
ದಿನಕ್ಕೂ ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೇ ಇರುವುದು! ಆ ನನ್ನ ಪ್ರಿಯೆಯು ಅಷ್ಟು
ದೂರದಲ್ಲಿರುವಳೆಂದೂ ನಾನು ದುಃಖಿಸುವೆನಲ್ಲ! ಅವಳನ್ನು ರಾಕ್ಷಸನು
ಕಡ್ಡಾಯಿರುವುದಕ್ಕೂ ನನಗೆ ದುಃಖವಿಲ್ಲ! ಎಷ್ಟು ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ನಾನು ಅವಳನ್ನು
ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಯಾವ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನಾದರೂ ಕೊಲ್ಲಬಲ್ಲೆನು! ಆದರೆ ಅವಳ
ಯಾವನವೆಲ್ಲವೂ ಹೀಗೆಯೇ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಕಳೆದುಹೋಗುವುದೆಂಬ ಈ ಚಿಂತೆ
ಯೊಂದೇ ನನ್ನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಸಂಕಟಪಡಿಸುತ್ತಿರುವುದು” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ,
ವಿರಹದುಃಖದಿಂದ ಪರವಶನಾಗಿ ಸಮುದ್ರದ ಗಾಳಿಗಿರಿದಾಗಿ ನಿಂತು, “ಎಲೆ
ಗಾಳಿಯೆ! ನೀನಾದರೂ ಈಗ ನನ್ನ ಪ್ರಿಯೆಯಾದ ಸೀತೆಯಿರುವ ಕಡೆಯಿಂದ
ಬೀಸು! ಅವಳನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿ ನನ್ನನ್ನೂ ಸ್ಪರ್ಶಿಸು! ಬೇರೆವಿಧದಿಂದ ನನಗೆ ಅವಳ
ಸ್ಪರ್ಶವು ದೊರಕದು! ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿರುವ ಚಂದ್ರ
ನನ್ನು ಈಗ ನಾನೂ ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿರುವೆನಲ್ಲವೆ! ಈ ಮೂಲಕ
ವಾಗಿ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ದೃಷ್ಟಿಸಂಬಂಧವಾಗುತ್ತಿರುವುದು. ಆದರೆ ಈ ಯೇ
ಅವಳನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿ ಬಂದ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿದರೆ, ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ನಿನ್ನ
ಮೂಲಕವಾಗಿ ಗಾತ್ರಸ್ಪರ್ಶವೂ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಸಮಸ್ತಭೋಗಗಳನ್ನೂ
ತೊರೆದು ನನ್ನೊಡನೆ ಕಾಡಿಗೆ ಹೊರಟುಬಂದ ಆ ನನ್ನ ಪ್ರಿಯೆಯು, ರಾವಣನು
ತನ್ನನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ, ತನ್ನ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಾಂಗ್ನಿಯಿಂದಲೇ ಅವನನ್ನು ದಹಿಸಿ
ಬಿಲ್ಲವಳಾಗಿದ್ದರೂ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ, ನನ್ನನ್ನೇ ಗತಿಯನ್ನಾಗಿ ನಂಬಿ “ಹಾ
ನಾಥಾ” ಎಂದು ಮೊರೆಯಿಟ್ಟಳಲ್ಲವೆ! ಆ ದೀನಧ್ವನಿಯೇ ಈಗಲೂ ನನ್ನ

ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಾಟ, ವಿಷವನ್ನು ಕುಡಿದಂತೆ ನನ್ನ ಸರ್ವಾವಯವಗಳನ್ನೂ ದಹಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಆಕೆಯ ವಿರಹವೆಂಬ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದಲೂ, ಆಕೆಯ ಚಿಂತೆಯೆಂಬ ಜ್ವಾಲೆಯಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಕಾಮಾಗ್ನಿಯು, ಹಗಲೂ ರಾತ್ರಿಯೂ ನನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ದಹಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಈ ನನ್ನ ತಾಪವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಉಪಾಯವೇ ಇಲ್ಲ! ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆಹಾಗೆಲ್ಲಾ ನನಗೆ ಆ ಸೀತೆಯ ಸ್ಮರಣವುಂಟಾಗುವುದು. ಅದುದರಿಂದ 1 ಈಗ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು, ಈ ಸಮುದ್ರಜಲದಲ್ಲಿ ಮಳುಗಿ ಮಲಗಬಿಡುವೆನು. ಹೀಗೆ ಎಡೆಬಿಡದೆ ನನ್ನನ್ನು ದಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಾಮಾಗ್ನಿಯು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮಲಗುವುದರಿಂದಾದರೂ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಶಾಂತವಾಗಬಹುದು! ಹೇಗಾದರೂ ಆಗಲಿ! ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸೀತೆಯು ಇನ್ನೂ ಬದುಕಿರುವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದೆನು. ಈಗ ನಾನೂ, ಆಕೆಯೂ, ಒಂದೇಭೂಮಿಯನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿದಂತಾಯಿತಲ್ಲವೇ? ಹೀಗೆ ಬಹಳ ದುಃಖಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿರುವ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಡುವುದಕ್ಕೆ, ಈಗ ಇದೊಂದೇ ದೊಡ್ಡ ಸಾಧನವಾಗಿರುವುದು. ಏಕಶಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗುವಂತೆ ಈಗ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಈ ಒಂದೇ ಭೂಮಿಯನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಇದೇ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಜೀವನಸಾಧನವಾಗಿರುವುದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಜಲಸಮೃದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಗದ್ದೆಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ, ನೀರಿಲ್ಲದ ಗದ್ದೆಗೂ ತೇವವೇರುವಂತೆ, ಆ ನನ್ನ ಪ್ರಿಯೆಯು ಬದುಕಿ ಇರುವಳೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿಯೇ ನಾನೂ ಈಗ ಬದುಕಿರುವೆನು. ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ನಾನು ಆ ನನ್ನ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗ ಜಯಿಸುವೆನು? ಅಂದವಾದ ನಿಂತೆಂಬದಿಂದಲೂ, ಕಮಲದಂತೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದಲೂ ಶೋಭಿಸುವ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು, ತುಂಬಿದ ಭಾಗ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತೆ ಯಾವಾಗ ಪಡೆಯುವೆನು? ರೋಗಿಯು ರಸಾಯನವನ್ನು ಕುಡಿಯುವಂತೆ ತಾವರೆಯಂತಿರುವ ಆಕೆಯ ಮುಖವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ತೊಂಡೆಯ ಹಣ್ಣಿನಂತಿರುವ ಆಕೆಯ ತುಟಿಯನ್ನು ನಾನು ಯಾವಾಗ ಪಾನ

1. ಇಲ್ಲಿ ರಾಮನು, ತಾನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮಲಗುವುದನ್ನು ವಿಪರೀತಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಇದರಿಂದ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ತಾನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಸೇರಿ ಮಲಗುವುದೇ ಸಹಜಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಧ್ವನಿಸುವುದು. ವಿಷ್ಣುವು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಶೇಷಶಾಯಿಯಾದುದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಶೇಷಾವತಾರವೆಂದು ಇದರಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು.

ಮಾಡುವೆನು? 1 ಆ ನನ್ನ ಪ್ರಿಯೆಯು ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಪುಷ್ಪವಾಗ, ತಾಳೆಯ ಹಣ್ಣುಗಳಂತೆ ಉಬ್ಬಿ ಒತ್ತಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಆಕೆಯ ಸ್ತನಗಳೆರಡೂ ನನ್ನ ಮೈಯನ್ನು ಯಾವಾಗ ಸೋಕುವುವು? ನನ್ನನ್ನೇ ದಿಕ್ಕಾಗಿ ನಂಬಿದ್ದ ಆ ನೀಲಲೋಚನೆಯು, ಈಗ ರಾಕ್ಷಸರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದು, ಹೀಗೆ ನಾನು ಬದುಕಿರುವಾಗಲೂ ಅನಾಥೆಯಂತೆ ದಿಕ್ಕುಗಾಣದೆ ಕೂಗಿಡುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ! ಹಾ ಕಷ್ಟವೆ! ಜನಕರಾಜನಿಗೆ ಮಗಳಾಗಿ, ನನಗೆ ಕೈಹಿಡಿದ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಿ, ದಶರಥರಾಜನ ಸೊಸೆ ಎನಿಸಿಕೊಂಡ ಆ ಸೀತೆಯೂ ಹೀಗೆ ಘೋರರಾಕ್ಷಸಿಯರ ನಡುವೆ ಮಲಗುವುದೆಂದರೇನು? ಶರತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೀಲಮೇಘಗಳನ್ನೊದರಿಕೊಂಡು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರುವ ಚಂದ್ರರೇಖೆಯಂತೆ, ಆ ಸೀತೆಯು ಯಾರಿಗೂ ಅಡಗದ ಆ ಘೋರ ರಾಕ್ಷಸಿಯರನ್ನೂ ಧೈರ್ಯದಿಂದೊದರಿಕೊಂಡು ಯಾವಾಗ ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಗೋಚರಿಸುವಳೋ! ಆ ಸೀತೆಯೋ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಕೃತವಾದ ಮೈಯುಳ್ಳವಳು! ಇದರಮೇಲೆ ಕಾಲದೇಶಸ್ಥಿತಿಯು ಹೀಗೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಬಂದು, ದುಃಖದಿಂದಲೂ ಉಪವಾಸದಿಂದಲೂ ಇನ್ನೂ ಬಹಳವಾಗಿ ಕೃತಿಸಿರುವಳು! ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ನಾನು ಆ ರಾವಣನ ಎದೆಗೆ ಬಾಣಗಳನ್ನು ನಾಟಿ, ತಿರುಗಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಪಡೆದು, ನನ್ನ ಮನೋವ್ಯಾಧಿಯನ್ನು ಯಾವಾಗ ನೀಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನೋ? ದೇವಕನ್ಯೆಯಂತಿರುವ ಆ ಸಾಧ್ವಿಯು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಬಂದು, ನನ್ನಿಂದಾಲಿಂಗಿತಳಾಗಿ ಯಾವಾಗ ಅನಂದಬಾಷ್ಪವನ್ನು ಬಿಡುವಳೋ! ಕೊಳೆಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಬಿಸುಡುವಂತೆ ಯಾವಾಗ ನಾನು ಭಯಂಕರವಾದ ಈ ಸೀತಾವಿಯೋಗದುಃಖವನ್ನು ನೀಗಿಬಿಡುವೆನೋ! ಎಂದು ನಾನಾವಿಧವಾಗಿ ವಿಲಪಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹಗಲು ಕಳೆದು, ಸೂರ್ಯನ ಕಾಂತಿಯು ಕಂಡಿ, ಅಸ್ತಮಯವಾಯಿತು. ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನಿಗೆ ನಾನಾವಿಧದಿಂದ ಸಮಾಧಾನವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಅವನಿಗೆ ದುಃಖಶಾಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಅದರೂ ರಾಮನು ಸೀತೆಯ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಬಿಡದೆ, ದುಃಖಿತನಾಗಿಯೇ ಅಗಿನ ಸಂಧ್ಯಾಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

1. "ರಾಮನು ಕಮ್ಮನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಕಾಮಾವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದುಂಟೆ" ಎಂದರೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನಿಗೆ ಸರ್ರವಿಧಸೇವಕನಾದುದರಿಂದ, ಅವನೊಡನೆ ಯಾವ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದೂ ಅನುಚಿತವಲ್ಲವೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ಅತ್ತಲಾಗಿ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ರಾವಣನು, ಹನುಮಂತನು ನಡೆಸಿಹೋದ
 ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತ, ಮುಂದೆ ಶತ್ರುಗಳು ದಂಡಿತಿ ಬರುವು
 ದಕ್ಕೆ ನೋಡಲು ತಾನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ನನ್ನಾಹಗಳನ್ನು ಕುರಿತು
 ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಆಲೋಚಿಸಿದುದು.

ಇಂದ್ರಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಹನುಮಂತನು, ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ
 ನಡೆಸಿಹೋದ ಭಯಂಕರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ರಾವಣನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಹಳ
 ನಾದ ಕಳವಳವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಆ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡು ತನಗೆ ತಾನೇ
 ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ತಲೆಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿ, ತನ್ನ ಮುಂದಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು
 ಕುರಿತು, “ಎಲೆ ಆಮಾತ್ಯರೆ! ಏನಾಶ್ಚರ್ಯವು! ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ
 ವಾದ ಕಾಡುಕಪಿಯಂತಿದ್ದ ಹನುಮಂತನು ದುರ್ಗಮವಾದ ಈ ನಮ್ಮ ಲಂಕೆಗೆ
 ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನಲ್ಲವೆ? ಆದೂ ಹಾಗಿರಲಿ! ಈ ನಮ್ಮ ಪಟ್ಟಣವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕದಲಿಸಿ,
 ನಾವು ಎಷ್ಟೋ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದ ಸೀತೆಯನ್ನೂ ಕಂಡುಹೋದನಲ್ಲಾ!
 ಆಪ್ತೇ ಅಲ್ಲ! ನಮ್ಮ ಜೈತ್ಯಪ್ರಾಸಾದವನ್ನೂ ಮುರಿದು ಕೆಡಹಿದನು! ಎಷ್ಟೋ
 ಮಂದಿ ವೀರರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ಕೊಂದನು! ಒಂದು ಕಾಡುಕಪಿಯೇ ಹೀಗೆ ಈ ನಮ್ಮ
 ಲಂಕೆಗೆ ಇಷ್ಟು ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತಂದಿಟ್ಟಿತಲ್ಲಾ! ಇನ್ನು ನಾವು ಮುಂದೆ
 ನಡೆಸಬೇಕಾದುದೇನು? ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಯಾವುದು ಮುಂದೆ ಹಿತವೋ, ಯಾವುದು
 ನಮ್ಮಿಂದ ಸಾಧ್ಯವೋ, ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಯಾವುದು ಅನುಕೂಲವೋ ಅದನ್ನು
 ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಯೋಚಿಸಿ ಹೇಳಿರಿ? ನಿಮಗೆ ಶುಭವಾಗಲಿ! ಒಂದುವೇಳೆ ನೀವು
 ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ವೀರೈವುಳ್ಳ ನಮ್ಮಂತಹ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಈ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಗಳೇ
 ಕೆಂದು ಶಂಕಿಸಬಹುದು. ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯೇ ಜಯಕ್ಕೆ ಮೂಲವೆಂದು ದೊಡ್ಡ
 ವರು ಹೇಳಿರುವರು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ನಾನು ಈಗ ನಿಯೋಜನೆ ರಾಮನ ವಿಷಯ
 ವಾಗಿ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆನು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರು
 ಉತ್ತಮರೆಂದೂ, ಮಧ್ಯಮರೆಂದೂ, ಅಧಮರೆಂದೂ ಮೂರು ಬಗೆಯಾಗಿರುವರು.
 ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟಾಗಿಯೇ ಕಲೆತಿರುವುದರಿಂದ, ಅವರವರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ
 ವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಈಗ ನಾನು ನಿಮಗೆ ಅವರ
 ಗುಣದೋಷಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಯಾವನು, ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆ

1. ಇದುವರೆಗೆ ಇತ್ತಲಾಗಿ ರಾಮನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ
 ಅತ್ತಲಾಗಿ ಹನುಮಂತನು ಲಂಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದಮೇಲೆ ನಡೆದ ರಾವಣನ ವೃತ್ತಾಂತ
 ವನ್ನಾ ರಂಭಿಸುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಕಳನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದರಲ್ಲಿ, ನಿಪುಣರಾಗಿಯೂ, ತನಗೆ ಹಿತ್ಯೈಷಿಗಳಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆಯಾಗಲಿ, ತನ್ನ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಸುಖದುಃಖಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸುವ ಸ್ನೇಹಿತರೊಡನೆಯಾಗಲಿ, ಯಾವಾಗಲೂ ತನಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಕೋರುವ ಬಂಧುಗಳೊಡನೆಯಾಗಲಿ ಸೇರಿ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವನೋ, ಯಾವನು ಕೇವಲ ಪುರುಷಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೇ ನಂಬದೆ ದೈವದಮೇಲೆಯೂ ಭಾರವನ್ನು ಹೊರಿಸುವನೋ, ಅಂತವನು ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮನೆನಿಸುವನು. ಯಾವನು ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನಾಲೋಚಿಸಿ, ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ದೈವವನ್ನು ನಂಬಿ, ತಾನೊಬ್ಬನೇ ನಿಂತು ಆ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವನೋ ಅವನು ಮಧ್ಯಮನು. ಯಾವನು ಮುಂದೆ ಬರಬಹುದಾದ ಗುಣದೋಷಗಳನ್ನೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ, ದೈವವನ್ನೂ ಅಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದ ನಡೆಸುವನೋ ಅವನು ನರಾಧಮನು. ಹೀಗೆ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಮೂರುವಿಭಾಗಗಳಿರುವಂತೆ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಉತ್ತಮಾಧಮ ಮಧ್ಯಮಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಭೇದಗಳುಂಟು. ಮಂತ್ರಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಐಕಮತ್ಯದಿಂದಿದ್ದು, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಹೊಂದಿ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾದ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಯಾವ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವರೋ ಅದು ಉತ್ತಮಮಂತ್ರವೆನಿಸುವುದು. ಒಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವಾಗ ಮೊದಲೇ ಅನೇಕರು ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಭೇದವುಳ್ಳವರಾಗಿ. ಕೊನೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ವಿಧದಿಂದ ಏಕಾಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬರುವರೋ ಅದು ಮಧ್ಯಮಮಂತ್ರವೆನಿಸುವುದು. ಯಾವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ತಮ್ಮ ಹಟವನ್ನು ಬಿಡದೆ ವಾದಮಾಡುತ್ತ, ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೀತಿಯೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಐಕಮತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ದೃಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲದಿರುವರೋ ಅವರಿಂದಂಟಾದ ಆಲೋಚನೆಯು ಅಧಮ ಮಂತ್ರವೆನಿಸುವುದು. ಅದುದರಿಂದ ಬುದ್ಧಿವಂತರಾದ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಐಕಮತ್ಯದಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಾಲೋಚಿಸಿ, ಮುಂದೆ ಯಾವುದು ಯುಕ್ತವೆಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕು. ಹೀಗೆ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಐಕಮತ್ಯದಿಂದಲೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವೇ ನನಗೆ ಅವಶ್ಯಕವು. ಅದನ್ನೇ ನಡೆಸಬೇಕೆಂಬುದೂ ನನ್ನ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು. ಇನ್ನು ನಾವು ಸುಮ್ಮನೆ ಉದಾಸೀನರಾಗಿರುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ರಾಮನು ಮಹಾವೀರರಾದ ಸಾವಿರಾರುಮಂದಿ ವಾನರರೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಈ ಲಂಕೆಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬರುವನು. ಈ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವುದೂ ಅವರಿಗೊಂದು ಕಷ್ಟವಲ್ಲ. ಅವನು ತಮ್ಮನಾದ

ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆಯೂ, ಸುಗ್ರೀವನೇ ನೊದಲಾದ ಅನುಚರರೊಡನೆಯೂ ಸೇರಿ
ಬಂದು ಇಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪೂರ್ಣಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸದೆ ಬಿಡನು. ಆತನು ತನ್ನ
ವೀರ್ಯದಿಂದ ಈ ಸಮುದ್ರವನ್ನೇ ಶೋಷಿಸಿಯೋ ಅಥವಾ ಸೇತುಬಂಧನವೇ
ನೊದಲಾದ ಬೇರೆ ಉಪಾಯದಿಂದಲೋ ಸುಖವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಬಲ್ಲನೆಂದೂ
ನನಗೆ ತೋರಿರುವುದು. ಹೀಗೆ ನಮಗೂ, ವಾನರರಿಗೂ ವಿರೋಧವು ಹೆಚ್ಚಿ
ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ, ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೂ ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೂ ಆಪಾಯ
ವಿಲ್ಲದಂತೆ ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ದಾರಿಯೇನೆಂದು ಈ ಗಲೀ ನೀವು ಚೆನ್ನಾಗಿ
ಹೇಳಿರಿ" ಎಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

— { ಮಂತ್ರಿಗಳು ಶತ್ರುಬಲವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ, ಆ ರಾವಣನ
ಪರಾಕ್ರಮಗಳನ್ನೇ ಹೊಗಳುತ್ತ, ಮುಖಸ್ತುತಿಮಾಡಿ
ಅವನನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದುದು. } —

ಆಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ಬಹಳ ಬಲಾಢ್ಯರಾಗಿದ್ದರೂ, ರಾಜನೀತಿಯನ್ನರಿಯ
ದವರಾಗಿಯೂ, ಬುದ್ಧಿಹೀನರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದುದರಿಂದ, ಶತ್ರುಬಲವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ,
ಆವರೆಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಆ ರಾವಣನ ಮುಂದೆ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತು ಅವನ ಮಾತಿಗೆ
ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಾಗಿ, "ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೆ! ಇದೀಗ ಚೆನ್ನಾಯಿತು! ನೀನೂ
ಹೀಗೆ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಹೆದರುವುದೆಂದರೇನು? ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಈ ಮಹಾಗದೆಗಳೇನು?
ಈ ನಮ್ಮ ಈಟಿಗಳೇನು? ಈ ನಮ್ಮ ಖಡ್ಗಗಳೇನು? ಈ ನಮ್ಮ ಶೂಲಗಳೇನು?
ನಮ್ಮ ಪಟ್ಟಿಗಳೇನು? ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಶಸ್ತ್ರಸಮೃದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ
ಸೈನ್ಯವು ನಿನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿರುವಾಗಲೂ, ನೀನು ಹೀಗೆ ಭಯಪಡುವುದುಂಟೆ? ಈ
ಸೈನ್ಯಗಳೂ ಹಾಗಿರಲಿ! ನೀನೊಬ್ಬನೇ ಸಾಲವೆ? ನೀನು ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿರುವ
ಕೆಲಸಗಳನ್ನಾದರೂ ನೆನಸಿಕೊಂಡು ನೋಡು! ಪಾತಾಳದಲ್ಲಿರುವ ಭೋಗವತಿಗೆ
ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೊಂದು ಪನ್ನಗರನ್ನು ಜಯಿಸಿಬಂದಿರುವೆ?
ಅನೇಕ ಯಕ್ಷರೊಡಗೂಡಿ ಕೈಲಾಸ ಶಿಖರದಲ್ಲಿದ್ದ ಕುಬೇರನೊಡನೆಯೂ ದೊಡ್ಡ

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅವನನ್ನು ನಿನ್ನ ಕೈವಶಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವೆ! ಆ ಕುಬೇರನೋ ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಪರಮಮಿತ್ರನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದವನು! ಲೋಕಪಾಲಕನು! ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನು! ಅಂತಹ ಕುಬೇರನನ್ನೇ ನೀನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯಿಸಿಬಂದವನಲ್ಲವೆ? ಮತ್ತು ನೀನು ಅಲ್ಲಿನ ಯಕ್ಷರನ್ನು ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಹಿಡಿದುತಂದು, ಕೆಲವರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ, ಕೆಲವರನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಕೈಲಾಸ ಶಿಖರದಿಂದ ಪುಷ್ಪಕ ವಿಮಾನವನ್ನೂ ತಂದವನಲ್ಲವೆ? ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರನೆ! ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ದಾನವೇಂದ್ರನಾದ ಮಯನು, ನಿನ್ನ ಭಯಕ್ಕಾಗಿ ನಿನಗೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬಯಸಿ, ತನ್ನ ಮಗಳಾದ ಮಂಡೋದರಿಯನ್ನು ನಿನಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆಮಾಡಲಿಲ್ಲವೆ? ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಕೊಬ್ಬಿ, ಎಂತವರಿಗೂ ದುರ್ಜಯನೆನಿಸಿಕೊಂಡು, ನಿನ್ನ ತಂಗಿ ಕುಂಬೇರನಿಗೆ ಪ್ರಿಯಪತಿಯಾದ ಮಧುವೆಂಬ ದಾನವೇಂದ್ರನನ್ನೂ ನೀನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಅವನನ್ನು ನಿನ್ನ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡವನಲ್ಲವೆ? ಎಲೆ ಮಹಾಬಾಹೂ! ಇದಲ್ಲದೆ ನೀನು ರಸಾತಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ವಾಸುಕಿಯನ್ನೂ, ತಕ್ಷಕನನ್ನೂ, ಶಂಖನನ್ನೂ, ಇನ್ನೂ ಅವನಕಡೆಯ ಅನೇಕನಾಗರನ್ನೂ ಜಯಿಸಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡವನಲ್ಲವೆ? ತುಂಡುತುಂಡಾಗಿ ಕಡಿದರೂ ಅರುಗಿ ಮೇಲೆದ್ದು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ವರವನ್ನು ಪಡೆದವರಾಗಿಯೂ, ನಾಶರಹಿತರಾಗಿಯೂ, ಬಲಾಢ್ಯರಾಗಿಯೂ, ಶೂರರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಕಾಲಕೇಯರೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸರು ನಿನಗೊಡನೆ ಒಂದುಸಂವತ್ಸರದವರೆಗೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಕೊನೆಗೂ ನಿನಗೆ ಸೋತು ನಿನ್ನ ವಶರಾದುದನ್ನು ಮರೆತುಬಿಟ್ಟಿಯಾ? ಎಲೆ ರಾಜೇಂದ್ರನೆ? ಇದಲ್ಲದೆ ಅವರಿಂದ ನೀನು ಎಷ್ಟೋವಿಧಗಳಾದ ಮಾಯೆಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವವನು! ಬಲಾಢ್ಯರಾದ ಎಷ್ಟೋಮಂದಿ ದಿಕ್ಪಾಲಕರನ್ನೂ ಓಡಿಸಿದವನು! ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ದೇವೇಂದ್ರನನ್ನೂ ಜಯಿಸಿಬಂದವನು! ಶೂರರಾಗಿಯೂ, ಬಲಾಢ್ಯರಾಗಿಯೂ, ಚತುರಂಗಬಲಸಹಿತರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ವರುಣಪುತ್ರರೂಕೂಡ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಿಂದ ಪರಾಜಿತರಾಗಿರುವರು! ಮಹಾಪ್ರಭೂ! ಇವೆಲ್ಲವೂ ಹಾಗಿರಲಿ! ಯಮದಂಡವೆಂಬ ದೊಡ್ಡವೊಸಳೆಯಿಂದಲೂ, ಶಾಲ್ಮಲಿಯೆಂದು ಹೆಸರುಗೊಂಡ ಆಯುಧಗಳೆಂಬ ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದಲೂ, ಯಮಪಾಶವೆಂಬ ದೊಡ್ಡ ಅಲೆಗಳಿಂದಲೂ, ಯಮಕಿಂಕರರೆಂಬ ಕ್ರೂರಸರ್ಪಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿ, ಮಹಾಸಮುದ್ರದಂತಿದ್ದ ಯಮನ ಸೈನ್ಯವನ್ನೂ ಕೂಡ ನೀನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಆ ಯಮನನ್ನೂ ಓಡಿಸಿದೊಡ್ಡ ಜಯವನ್ನು ಪಡೆದು ಬಂದವನಲ್ಲವೆ? ಮೊದಲು ನೀನು ನಡೆಸಿದ ಸ್ವಲ್ಪ ಯುದ್ಧದಿಂದಲೇ ಸಮಸ್ತಲೋಕಗಳೂ ನಡುಗಿಹೋಗಿರುವುವು. ನೀನು ಹಿಂದೆ

ಜಯಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಹೊರಟಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇಂದ್ರನಿಗೆಣೆಯಾದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ
 ಎಷ್ಟೋಮಂದಿ ವೀರಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಈ ಸಮಸ್ತಭೂಮಿಯನ್ನೂ ಎಡೆಬಿಡದೆ
 ತುಂಬಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಇದಿರಿಸಿ ನಿಲ್ಲಲಾರದೆ ಪರಾಜಿತ
 ರಾದರು. ಈ ರಾಮನು ಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಎಷ್ಟು
 ಮಾತ್ರವೂ ಅವರಿಗೆ ಸಮನಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಕ್ಷತ್ರಿಯರನ್ನೇ ನೀನು ನಿನ್ನ ವೀರೈದಿಂದ
 ಕೊಂದು ಬಂದಿರುವಾಗ, ಈ ರಾಮನು ನಿನಗೆ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರದವನು? ಅದು
 ದರಿಂದ ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೆ! ನೀನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಸುಮ್ಮನಿರು! ವೃಥಾವಾಗಿ ಹೀಗೆ
 ಜಿಂತಿಸಿ ಶ್ರಮಪಡುವುದರಿಂದೇನು? ಆ ಕಪಿಗಳನ್ನಡಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಇದೋ!
 ಮಹಾಬಾಹುವಾದ ಈ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತೊಬ್ಬನೇಸಾಕು! ಈ ತನು ಪೂರೈದಲ್ಲಿ
 ಮಹೇಶ್ವರನನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದು ದೊಡ್ಡಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಬೇರೊಬ್ಬರಿಗೆ
 ದುರ್ಲಭವಾದ ವರವನ್ನು ಪಡೆದು ಬಂದಿರುವನು. ಮತ್ತು ಈತನು ಶಕ್ತಿತೋ
 ಮರಗಳೆಂಬ ಮಿಾನುಗಳಿಂದಲೂ, ಕಿತ್ತುಬಿದ್ದ ನರಗಳೆಂಬ ಪಾಚಿಯಿಂದಲೂ,
 ಅನೆಗಳೆಂಬದೊಡ್ಡ ಅಮೆಗಳಿಂದಲೂ, ಕುದುರೆಗಳೆಂಬ ಕವೈಗಳಿಂದಲೂ, ರುದ್ರಾ
 ದಿತ್ಯರೆಂಬ ದೊಡ್ಡವೊಸಳೆಗಳಿಂದಲೂ, ಮರುತ್ತುಗಳಿಂದಲೂ, ವಸುಗಳಿಂದಲೂ
 ದ್ರುಪದರಾದ ದೇವತೆಗಳೆಂಬ ಮಹಾಸರ್ಪಗಳಿಂದಲೂ, ರಥಗಜತುರಗಗಳೆಂಬ ಜಲ
 ಸಮೂಹಗಳಿಂದಲೂ, ಕಾಲಾಳುಗಳೆಂಬ ದೊಡ್ಡಮಳಲಾದಿಷ್ಟೆಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ
 ದೇವಸೈನ್ಯವೆಂಬ ಮಹಾಸಾಗರವನ್ನೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ದೇವೇಂದ್ರನನ್ನು ಹಿಡಿದು
 ಬಂಧಿಸಿ ನಮ್ಮ ಲಂಕೆಗೆ ತಂದಿಟ್ಟವನಲ್ಲವೆ? ಎಲೆ ರಾಜನೆ! ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮನ
 ಮಾತಿನಂತೆ ನೀನೇ ಆ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದೆ! ಆ ಮೇಲೆಯೇ ಇಂದ್ರನು
 ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ನಮಸ್ಕೃತನಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡನು. ಎಲೆ
 ಮಹಾರಾಜನೆ! ಈಗಲೂ ನೀನು ಅಂತಹ ಮಹಾವೀರೈವುಳ್ಳ ನಿನ್ನ ಮಗನಾದ
 ಇಂದ್ರಜಿತ್ತನ್ನೇ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸು. ಇವನೇ ಆ ರಾಮನನ್ನೂ, ಅವನ ಕಡೆಯ
 ಕಪಿಸೈನ್ಯವನ್ನೂ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೊಂದುಬರುವನು. ಈ ಅಲ್ಪಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ
 ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟು ಚಿಂತೆಯೇಕೆ? ಕೇವಲಕ್ಷುದ್ರನಾದ ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬವಾನರನಿಂದ
 ನಮಗೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಈ ಅಪಾಯವು ಬಂದೊದಗಿತು. ಅದರೇನು? ಇದಕ್ಕಾಗಿ
 ನೀನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ವಿಷಾದಪಡಕೂಡದು" ಎಂದರು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಎಳನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಪ್ರಹಸ್ತ, ದುರ್ಮುಖ, ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರ, ನಿಲಂಬರೇಂಬ ನಾಲ್ಕು
ಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸಸೇನಾಧಿಪತಿಗಳು ರಾವಣನ ಮುಂದೆ ತಮ್ಮ } ಒಕ್ಕಂ
ಪರಾಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಹೊಗಳಿಕೊಂಡುದು.

ಆ ಮೇಲೆ ಕಾಳಮೇಘದಂತೆ ಕಪ್ಪುಮೈಯುಳ್ಳ ಮಹಾಕೂರನಾದ ಪ್ರಹಸ್ತ, ನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸಸೇನಾಪತಿಯು, ಕೋಪದಿಂದಿದ್ದು ರಾವಣನ ಮುಂದೆ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತು, “ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೆ! ದೇವತೆಗಳಾಗಲಿ, ದಾನವರಾಗಲಿ, ಗಂಧರ್ವರಾಗಲಿ, ಪಿಶಾಚರಾಗಲಿ, ನಾಗರಾಗಲಿ, ಪನ್ನಗರಾಗಲಿ, ಯಾರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇದಿರಿಸಲಾರರು. ಇನ್ನು ಆ ಕಪಿಗಳ ಪಾಡೇನು? ಹಿಂದೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾರೂ ಇದಿರಿಸಲಾರರೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಉದಾಸೀನರಾಗಿದ್ದು ಮೋಸಹೋದಿವು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತ ನೆಂಬ ವಾನರನು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಲಂಕೆಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ನಮ್ಮನ್ನು ವಂಚಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಹಾಗಿಲ್ಲದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಾನು ಜೀವಿಸಿರುವಾಗ, ಆ ಕಪಿಯು ಇಲ್ಲಿಂದ ಬದುಕಿ ಹೋಗುವುದೆಂದರೇನು? ಸ್ವಾಮಿ! ಈಗಲೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ! ಪರ್ಮಪಾರಣ್ಯಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಸಮುದ್ರಮೇಖಲೆಯಾದ ಈ ಸಮಸ್ತಭೂಮಿಯನ್ನೂ ವಾನರರ ಹುಟ್ಟಿ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿಬರುವೆನು ನೋಡು! ನನಗೆ ಅಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಡು! ನಾನೊಬ್ಬನೇ ನಿಂತು, ಈ ಲಂಕೆಗೂ ಯಾವ ಅಪಾಯವೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ನೋಡಿ ಕೊಳ್ಳುವೆನು! ನೀನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಡ್ಡುತಂದ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೆದರಿ ಬೇಕಾದುದೂ ಇಲ್ಲ! ನಿನ್ನ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಯಾವ ಭಯವೂ ಇಲ್ಲ” ಎಂದನು. ಆ ಮೇಲೆ ದುರ್ಮುಖನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನು ಕೋಪದಿಂದಿದ್ದು, “ಎಲೆ ರಾಜೇಂದ್ರನೆ! ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕಾಡುಕಪಿಯು ಬಂದು, ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಇಷ್ಟು ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿತಲ್ಲವೇ? ಇದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಎಂದಿಗೂ ನಾವು ಕ್ಷಮಿಸಬಾರದು! ನಮ್ಮ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೂ ಮಹತ್ತ್ವದ ಅವಮಾನವುಂಟಾಗಿರುವುದು. ರಾಕ್ಷಸಚಕ್ರವರ್ತಿಯೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಶ್ರೀಮಂತನಾದ ನಿನಗೂ ಆ ಕಾಡುಕಪಿಯಿಂದ ದೊಡ್ಡ ತಿರಸ್ಕಾರವುಂಟಾದಮೇಲೆ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಕ್ಷಮಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ! ಈ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿಯೇ ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಹೋಗಿ ಆ ಕಪಿಗಳೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕೊಂದು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರುವೆನು. ಆ ಕಪಿಗಳು ಭಯಂಕರವಾದ ಈ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಕೊಂಡರೂ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರಿದರೂ, ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರೂ ನಾನು ಬಿಡುವವನಲ್ಲ!” ಎಂದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾದ ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನೆಂಬ ಸೇನಾಪತಿಯು, ರಕ್ತಮಾಂಸಕರವಾದ ತನ್ನ ಪರಿಘಾಯುಧವನ್ನೆತ್ತಿ ಕೂಡಿದು, ರಾವಣನನ್ನು

ನೋಡಿ, “ ಸ್ವಾಮಿ! ನಮ್ಮ ಭಯಕ್ಕಾಗಿ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಈ ಲಂಕೆಗೆ ಬಂದು ಹೋದ ಅತ್ಯಲ್ಪನಾದ ಆ ಹನುಮಂತನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀವು ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವೇನಿರುವುದು? ಅಯ್ಯೋಪಾಹ! ಗುಬ್ಬಿಯಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರದಂತೆ ಆ ಕಪಿಯಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮ ಕೋಪವೇ? ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆಯೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆಯೂ ಸೇರಿದ ಆ ರಾಮನು ನಮಗೆ ದುರ್ಜಯನಾಗಿರುವಾಗ, ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆ ಕಪಿಯಮೇಲೆ ಕೋಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿದುದರಿಂದೇನು? ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೆ! ಇದೋ? ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಈ ನನ್ನ ಪರಿಘದಿಂದ, ರಾಮನನ್ನೂ, ಅವನಿಗೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಮಣಸುಗ್ರೀವರನ್ನೂ ಕೊಂದು, ಅಲ್ಲಿನ ಕಪಿಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಡಲಿಸಿ ಬರುವೆನು. ಅದರೆ ನನ್ನ ಇದೊಂದು ಮಾತನ್ನು ಲಾಲಿಸಿ ಕೇಳಬೇಕು. ಉಪಾಯಕುಶಲನಾಗಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯುಳ್ಳವನೇ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸುವನು. ಅದುದರಿಂದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕಾಮರೂಪಿಗಳಾಗಿಯೂ, ಕ್ರೂರಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಭಯಂಕರಾಕಾರವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಕೆಲವು ರಾಕ್ಷಸರು ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿ, ಮನುಷ್ಯರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ರಾಮನಬಳಿಗೆ ಹೋಗಲಿ! ಅಲ್ಲಿ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನಿಂತು ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ, “ ನಿನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ಭರತನು ನಮ್ಮನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿರುವನು. ನಿನ್ನನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬೇರಾದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸಿರುವನು” ಎಂದು ಹೇಳಲಿ. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮನು ತನ್ನ ಸೇನೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಹೋರಟುಹೋಗುವನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಾವು ಇಲ್ಲಿಂದ ಶೂಲಗಳನ್ನೂ, ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ, ಗದೆಗಳನ್ನೂ ಬಿಲ್ಲುಬಾಣಗಳನ್ನೂ, ಕತ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಬೇಗನೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವೆವು. ಅಲ್ಲಿ ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಆಕಾಶದಿಂದ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನೂ, ಆಯುಧಗಳನ್ನೂ ವರ್ಷಿಸಿ, ಸಮಸ್ತ ವಾನರಸೈನ್ಯಗಳನ್ನೂ ಕೊಂದು ಯಮಪುರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುವೆವು. ಹೀಗಾದರೆ ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ನಮ್ಮನ್ನು ನಂಬಿ ಮೋಸಹೋಗುವರಲ್ಲದೆ, ತಮಗೆ ತಕ್ಕ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದುದಕ್ಕಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ತಾವೇ ಪ್ರಾಣವನ್ನೂ ಬಿಡುವರು” ಎಂದನು. ಅಮೇಲೆ [ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಮಗನಾದ ನಿಕುಂಭನೆಂಬ ಸೇನಾಪತಿಯು ಕೋಪದಿಂದಿದ್ದು, ರಾಮನೊಡನೆ ನಿಂತು, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸಮಸ್ತರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ನೋಡಿ “ ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸರೆ! ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜರೊಡನೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಸುಮ್ಮನಿರಿ! ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಹೋಗಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣಸಹಿತನಾದ ರಾಮನನ್ನೂ, ಸುಗ್ರೀವನನ್ನೂ, ಹನುಮಂತನನ್ನೂ, ಸಮಸ್ತ ವಾನರರನ್ನೂ ಕೊಂದು ಬರುವೆನು” ಎಂದನು. ಅಮೇಲೆ ಪರ್ಮತಾಕಾರವುಳ್ಳ ವಜ್ರಹಸ್ತನೆಂಬರಾಕ್ಷಸನು ಕೋಪದಿಂದಿದ್ದು, ನಾಲಗೆ

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata, Digitization: eGangotri.

ಯಿಂದ ತುಟಿಯನ್ನು ಸವರುತ್ತ, "ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸರೇ ! ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಇಲ್ಲಿ ನಿಮಗಿಷ್ಟ
ಬಂದಂತೆ ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರಿ ! ಹೆದರಬೇಡಿರಿ ನಾನೊಬ್ಬನೇ
ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ತಿಂದು ತೀರಿಸುವೆನು. ನೀವು ನಿಶ್ಚಿಂತರಾಗಿ ಮದ್ಯವನ್ನು
ಕೂಡಿಯುತ್ತ 1 ಸ್ವಸ್ಥರಾಗಿರಬಹುದು. ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಹೋಗಿ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನೂ,
ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನೂ, ಅಂಗದನನ್ನೂ, ಹನುಮಂತನನ್ನೂ, ಮತ್ತು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ
ಕೊಬ್ಬಿದ ಆ ರಾಮನನ್ನೂ ಕೊಂದು ಬರುವೆನು" ಎಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಎಂಟನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ನಿಕುಂಭನ ಮಾತಿನಂತೆ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಬೇರೆ ರಾಕ್ಷಸರೂ ಯುದ್ಧೋ
ದ್ಯುಕ್ತರಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲು, ವಿಭೀಷಣನು ಅವರಿಗೆ ಹಿತ
ವಾದವನ್ನು ಹೇಳಿ ತಡೆದುದು.

ಹೀಗೆ ನಿಕುಂಭನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಮುಂದಾಗಿ ನಿಂತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅಲ್ಲಿ,
ರಭಸ, ಸೂರ್ಯಶತ್ರು, ಸುಪ್ತಘ್ನ, ಯಜ್ಞಹ, ಮಹಾಪಾಶ್ವ, ಮಹೋದರ,
ಆಗ್ನಿಕೇತು, ದುರ್ಧರ್ಷ, ರಶ್ಮಿಕೇತು, ಪ್ರಹಸ್ತ, ವಿರೂಪಾಕ್ಷ, ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರ,
ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷ, ಅತಿಶಾಯ, ದುರ್ಮುಖರೆಂಬ ಆ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ಪಂಘಗಳನ್ನೂ,
ಪಟ್ಟಸಗಳನ್ನೂ, ಪ್ರಾಸಗಳನ್ನೂ, ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ, ಶೂಲಗಳನ್ನೂ, ಗಂಡುಗೊಡಲಿ
ಗಳನ್ನೂ, ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನೂ, ಹರಿತವಾದ ದೊಡ್ಡಕತ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಕೈಗೆತ್ತಿ
ಕೊಂಡು, ಕೋಪದಿಂದ ಯುದ್ಧೋದ್ಯುಕ್ತರಾಗಿ ಥಟ್ಟನೆ ಮೇಲೆದ್ದುನಿಂತರು.
ಹಾಗೆಯೇ ತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿಯೂ ಬಲಾಢ್ಯನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ರಾವಣವುತ್ರನಾದ
ಇಂದ್ರಜಿತ್ತೂ ಯುದ್ಧಾತುರದಿಂದ ಮೇಲಿಕ್ಕೇದ್ದನು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ
ಜ್ವಲಿಸುವಂತೆ ರಾವಣನಮುಂದೆ ನಿಂತು ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ, "ಈಗಲೇ ನಾವೆಲ್ಲರೂ
ಹೋಗಿ, ರಾಮನನ್ನೂ, ಸುಗ್ರೀವನನ್ನೂ, ನಮ್ಮ ಲಂಕೆಯನ್ನು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ

1. ಇಲ್ಲಿ "ಸ್ವಸ್ಥ" ರೆಂಬುದರಲ್ಲಿ, ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥರೆಂಬ ಅರ್ಥಾಂತರವೂ ತೋರುವು
ದರಿಂದ, ಇದು ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಮುಂಚೆ ಬರಬಹುದಾದ ಅಶ್ವೀಲನನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಾಗಿ
ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

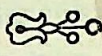
ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಕೆಡಿಸಿಹೋದ ನೀಚನಾದ ಆ ಹನುಮಂತನನ್ನೂ ಕೊಂದು ಬರುವೆವು” ಎಂದರು. ಹೀಗೆ ಆ ರಾಕ್ಷಸರು ಆಯುಧಗಳನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಲೆತ್ತಿ ನಿಂತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಭೀಷಣನು ಅವರನ್ನು ತಡೆದು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಅವರಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು, “ಅಪ್ಪಾ! ಹೀಗೆ ಆತುರಪಡಬಾರದು! ಸಾಮಾನ್ಯ ಭೇದಗಳೆಂಬ ಮೂರುಋಷಯಗಳಿಂದಲೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಕೈಗೂಡದೆ ಹೋಗಿ ಬಹುದೋ, ಆಗಲೇ ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಂಡೋಪಾಯರೂಪವಾದ ವೀರ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕೆಂದು ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಯುಂಟು. ಆಗಲೇ ದಂಡೋಪಾಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಕಾಲವೆಂದು ಬುದ್ಧಿವಂತರೂ ಹೇಳುವರು. ಇನ್ನೂ ನಾವು ಸಾಮಾನ್ಯರೂಪವಾದ ಗಳನ್ನೇ ಪ್ರಯೋಗಿಸದಿರುವಾಗ, ಮೊದಲೇ ಹೀಗೆ ದಂಡವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಬಾರದು. ದಂಡಯಾತ್ರೆಗೆ ಇದು ಕಾಲವೂ ಅಲ್ಲ! ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಶತ್ರುವೂ ಈಗ ನಮ್ಮ ದಂಡೋಪಾಯಕ್ಕೆ ವಶನಾಗುವಹಾಗಿಲ್ಲ. 1 ವಿಷಯ ಲೋಲರಾಗಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ತಪ್ಪಿದವರಲ್ಲಿಯೂ ಎರಕ್ತಿಹೊಂದಿ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾಗಿರುವವರಲ್ಲಿಯೂ, ಶತ್ರುರಾಜರಿಂದ ಮುತ್ತಲ್ಪಟ್ಟವರಲ್ಲಿಯೂ, ದೈವಪ್ರಾತಿಕೂಲ್ಯದಿಂದ ಸ್ಪೀಡಿಸಿದವರಲ್ಲಿಯೂ, ಮುದುಕರು, ಮಕ್ಕಳು ಮೊದಲಾದವರಲ್ಲಿಯೂ, ದಂಡವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕು. ಅದನ್ನೂ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕು. ಅಂತಹ ವಿಕ್ರಮಗಳೇ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವುವಲ್ಲದೆ, ಬೇರೆ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಅವು ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದವು. ಈಗ ರಾಮನೋ ನಮ್ಮ ವಿಷಯವಾಗಿ ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡಿರುವನೇ ಹೊರತು ಪ್ರಮಾದವಶನಲ್ಲ. ಜಯಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದಲೂ ಇರುವನು. ಸ್ಥಿರವಾದ ಸೇನಾಬಲವುಳ್ಳವನು! ಕೋಪಕ್ಕೆ ವಶನಾಗುವವನಲ್ಲ. ಈಗ ಯಾರಿಂದಲೂ ಅವನನ್ನಿರಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಅಂತವನನ್ನು ನೀವು ಹೇಗೆ ಇದಿರಿಸಬೇಕೆಂದಪೇಕ್ಷಿಸುವಿರಿ? ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸರೆ! ಆ ಹನುಮಂತನೊಬ್ಬನೇ ಈ ಭಯಂಕರವಾದ ಮಹಾಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿಬಂದು,

1. ಇಲ್ಲಿ “ಬಾಲೋ ವೃದ್ಧೋ ದೀರ್ಘರೋಗೀ ಶಠಾ ಜ್ಞಾತಿಬಹಿಷ್ಕೃತಃ | ಭೀರುಕೋ ಭೀರುಜನಕೋ ಲುಭೋ ಲುಬ್ಧಜನಸ್ತಥಾ .. | ಎರಕ್ಕಪ್ರಕೃತಿಶ್ಚೈವ ವಿಷಯೇಷ್ಟತಿಸಕ್ತಿನಾಥ | ಅನೇಕಭಿನ್ನಮಂತ್ರಶ್ಚ ದೇವಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಂದಕಃ | ದೈವೋಪಹತಕಶ್ಚೈವ ದೈವಚಿಂತಕ ಏವಚ | ದುರ್ಭಿಕ್ಷವ್ಯಸನೋಪೇತೋ ಬಲವ್ಯಸನ ಸಂಯುತಃ | ಆದೇಶಸೋ ಬಹುರಪುರ್ಯುಕ್ತೋಽ ಕಾಲೇವ ಯಶ್ಚಸಃ | ಸಕ್ಕಥರ್ದವ್ಯಪೇತಶ್ಚವಿಂಶತಿಃ ಪುರುಷಾ ಅವಿಾ | ವಿಶ್ವಸಂಧಿಂ ನಕುರ್ವೀಶ ನಿಗ್ರಹ್ಣೀಯಾತ್ತು ಕೇವಲಂ .. ಎಂಬುದಾಗಿ ಈ ಇಪ್ಪತ್ತುಬಗೆಯ ಮನುಷ್ಯರೊಡನೆ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಅವರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿದ ಬೇಕೆಂದು ಕಾಮಂದಕನೀತಿಯು.

ಅಷ್ಟು ದುಷ್ಟರಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿ ಹೋದನಲ್ಲವೆ? ಹೀಗಾಗುವುದೆಂದು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾವನಾದರೂ ಎಣಿಸಿದ್ದನೆ? ಆದುದರಿಂದ ಈಗ ರಾಮನಿಗೆ ದೈವವೂ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರುವುದೇ ಹೊರತು ಪ್ರತಿಕೂಲವಲ್ಲ. ಈಗ ಆ ನಮ್ಮ ಶತ್ರುವಿನ ಬಲಪರಾಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಎಣೆಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂದೂ ತೋರಿರುವುದು. ಹೀಗಿರುವಾಗಲೂ ನೀವು ಹಿಂದುಮುಂದು ನೋಡದೆ, ಅವರನ್ನು ಅಲ್ಪಬಲವುಳ್ಳವರೆಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸಬಾರದು ಇದಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರಭುವಾದ ಈ ರಾಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಮಾಡಿರುವ ಅಪಕಾರವೇನು? ಈತನೇ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದ ಆ ರಾಮನ ಭಾರ್ಯೆಯನ್ನು ಕಡ್ಡುತಂದುದೇಕೆ? ಒಂದುವೇಳೆ ಅವನು ಖರನನ್ನು ಕೊಂದುದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಮನು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಹೇಳುವಿರಾ? ಆದೂ ಸರಿ ಯಾದ ಕಾರಣವಲ್ಲ! ಆ ಖರನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ ರಾಮನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗಲು, ಅವನನ್ನು ರಾಮನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲಬೇಕಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ದೋಷವೇನು? ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಾದರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸಾರವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಜೀವವನ್ನುಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಬೇಕಾದುದವಶವಲ್ಲವೆ? ಆದುದರಿಂದ ಯಾವವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ನಿರ್ದೋಷಿಯಾದ ಆ ರಾಮನು ನಮಗೆ ಎಂದಿಗೂ ದಂಡನಲ್ಲ, ಒಂದುವೇಳೆ ರಾಮನು ನಮಗೆ ಅಪಕಾರವನ್ನೇ ನಡೆಸಿದ್ದರೂ, ಅವನ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಕಡ್ಡುತಂದುದು ನ್ಯಾಯವೇ ಅಲ್ಲ! ಪರದಾರ ಸ್ಪರ್ಶವೆಂಬುದು ದೊಡ್ಡ ಅಪಕೀರ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಲ್ಲದೆ, ಆಯುಷ್ಯವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುವುದು. ಸಮಸ್ತಭಾಗ್ಯವನ್ನೂ ಕೆಡಿಸುವುದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ನಮಗೆ ಆ ಸೀತೆಯಿಂದಲೇ ದೊಡ್ಡ ಅನರ್ಥವು ಸಂಭವಿಸುವುದು. ಈಗ ಸೀತೆಯನ್ನಂತೂ ತಂದುದಾಯಿತು! ಇನ್ನಾದರೂ ಆಕೆಯನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ರಾಮನ ವಶಕ್ಕೊಪ್ಪಿಸುವುದುತ್ತಮವು, ಎಷ್ಟೇ ಉತ್ತಮವಸ್ತುವಾಗಿದ್ದರೂ ಕೆಲಕೆ ಕಾರಣವಾದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಸಾಹಸವನ್ನು ನಡೆಸಿದರೂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಆ ರಾಮನೋ ಬಹಳ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯು, ಧರ್ಮನಿರತನು. ಅಂತವನೊಡನೆ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ವೈರವನ್ನು ಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಎಂದಿಗೂ ನಮಗೆ ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ಆತನಿಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿಬಿಡಿರಿ! ರಾಮನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದು, ಆನೆ ಕುದುರೆಗಳಿಂದಲೂ, ರತ್ನಸಮೂಹಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿದ ನಮ್ಮ ಲಂಕೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಭೇದಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಅವನಿಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿ ಬಿಡಿರಿ? ಅತಿಭಯಂಕರವಾಗಿಯೂ, ಇತರರಿಗೆ ದುರ್ಜಯವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ದೊಡ್ಡ ವಾನರಸೈನ್ಯವು ಬಂದು ನಮ್ಮ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಮುತ್ತುವುದರೊಳಗಾಗಿಯೇ

ಸೀತೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡಿರಿ? ಈಗ ನಾನೇಹೋಗಿರಾಮನಿಗೆ ಅತನ ಪ್ರಿಯ ಪತ್ನಿಯನ್ನೊಪ್ಪಿಸದಿದ್ದರಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಈ ನಮ್ಮ ಲಂಕೆಯೆಲ್ಲವೂ ನಾಶಹೊಂದುವುದು! ಇಲ್ಲಿನ ಶೂರರಾದ ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸರೂ ನಾಶಹೊಂದವರು. ಅಣ್ಣಾ! ಬಂಧು ತ್ವಾಭಿಮಾನದಿಂದ ನಾನು ಈಗ ಹೇಳುವ ಮಾತು ಹಿತವೆಂದೂ ಪಥ್ಯವೆಂದೂ ತಿಳಿ! ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿ ಬಿಡು? ಮುಂದೆ ರಾಜಕುಮಾರನಾದ ಆ ರಾಮನು ಶತಶ್ಕಾಲದ ಸೂರ್ಯಕಿರಣದಂತೆ ಅತಿ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿಯೂ, ಹೊಸದಾದ ಅಲಗುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ ಬಹಳ ದೃಢವಾಗಿಯೂ, ಅವೋಘವಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ತನ್ನ ಬಾಣಸಮೂಹವನ್ನು ನಿನ್ನ ವಧಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿಬಿಡು. ಸುಖವನ್ನೊ, ಧರ್ಮವನ್ನೊ ಕೆಡಿಸತಕ್ಕ ನಿನ್ನ ಈ ಕೋಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು. ಸಂತೋಷವನ್ನೊ. ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೊ ಹೆಚ್ಚಿಸತಕ್ಕ ಧರ್ಮವನ್ನೇ ಆವಲಂಬಿಸು. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಡು! ಹಾಗೆ ನಡೆಸಿದರೆಮೂತ್ರವೇ ನಾ ವೆಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮ ಮನೆಮಂದಿಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಇನ್ನೊ ಕೆಲವು ಕಾಲದವರೆಗೆ ಸುಖವಾಗಿ ಬದುಕಿರಬಹುದು! ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿಬಿಡು! ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳು.' ಎಂದನು ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರನಾದ ರಾವಣನು ವಿಭೀಷಣನು ಹೇಳಿದ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದಮೇಲೆ ಕದಲಿದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಆ ಸಭಿಕರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕಳುಹಿಸಿ, ತಾನೂ ತನ್ನ ಅಂಶಪುರಕ್ಕೆ ಹೋದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಸರ್ಗವು.

 ವಿಭೀಷಣನು, ರಾವಣಗೃಹಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಸೀತೆಯನ್ನು
 ತಂದುದುಮೂಡಲು ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿ ರುವ ನಾನಾ
 ದುರ್ಗಮಿಷ್ಠಗಳನ್ನು ರಾವಣನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ರಾಮನಿಗೆ
 ಸೀತೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿಸುವಂತೆ ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನೊ
 ಹೇಳಿದುದು,

ರಾತ್ರಿಯು ಕಳೆದು 1 ಬೆಳಗಾಯಿತು. ಆ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲವೂ ವಿಭೀಷಣನು ತನಗೇತಾನೇ ಧರ್ಮಾರ್ಥಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು, ಪರಮಮೂರ್ಖನಾದ ರಾವಣನಿಗೆ ಹಿತೋಪದೇಶವೆಂಬ ಭಯಂಕರಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ, ನೆಟ್ಟಗೆ ರಾವಣನ ಮನೆಗೆ ಹೊರಟನು. ಪರ್ಮತಶಿಖರಸಮೂಹದಂತೆ ಅನೇಕಗೋಪುರಗಳುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ, ಬೆಟ್ಟದಕೋಡಿನಂತೆಮಹೋನ್ನತವಾಗಿಯೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ತೊಟ್ಟಿಗಳುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾವಣನ ಆರಮಣೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಆ ಆರಮಣೆಯಲ್ಲಿಯೋ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಾದ ಬಹಳಮಂದಿ ಪಂಡಿತಜನರು ನೆರೆದಿರುವರು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿವಂತ ರಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಭುವಿನಲ್ಲಿವಿಶ್ವಾಸವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಕಾರ್ಯನಿವುಣರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಹಾಪ್ರಧಾನಿಗಳು ತುಂಬಿರುವರು. ಆ ಲ್ಲ ಲ್ಲಿ ಕಾನಲಿಗಾಗಿ ಅನೇಕರಾಕ್ಷಸರು ಶಸ್ತ್ರಧಾರಿಗಳಾಗಿ ನಿಂತಿರುವರು. ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿನ ಗಾಳಿಯು, ಮದದಾನೆಗಳ ಪೂತ್ಕಾರದಿಂದ ತುಂಬಿ ಸುಳಿಗಾಳಿಯಂತೆ ವೇಗದಿಂದ ಬೀಸುವುದು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಶಂಖ ಧ್ವನಿಗಳು ಮಹಾಘೋಷದಿಂದ ಮೊಡೆಯುತ್ತಿರುವುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಾದ್ಯಧ್ವನಿಗಳು ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರುವುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಗಂವುಗಂವಾಗಿ ಸೇರಿ ಬೀದಿಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಕಲಧ್ವನಿಯಿಂದ ಮಾತಾಡುವರು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ಜಗತಿಗಳೂ, ಉತ್ತಮಾಲಂಕಾರಗಳೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವುವು ಇದರಿಂದ ಆ ಆರಮಣೆಯು ಗಂಧರ್ವರ ವಾಸಸ್ಥಳದಂತೆಯೂ, ದೇವತೆಗಳ ನಿವಾಸದಂತೆಯೂ ಕಾಣುವುದಲ್ಲದೆ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನವರತ್ನ ಸಮೂಹಗಳಿಂದ ನಿಬಿಡವಾಗಿ, ಭೋಗವತೀಪುರದಂತೆಯೂ ಕೋರುವುದು. ವೀರನಾಗಿಯೂ, ತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವವಿಭೀಷಣನು, ಕಾಂತಿವಿಶಿಷ್ಟವಾದಸೂರ್ಯನು ಮಹಾಮೇಘವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವಂತೆ, ತನ್ನಣ್ಣನಾದ ರಾವಣನ ಮನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ವಿಭೀಷಣನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವೇದವಿತ್ತುಗಳಾದ ಬ್ರಹ್ಮರಾಕ್ಷಸರು, ರಾವಣನ ಜಯಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿ

1. ಇಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾಯಿತೆಂಬುದರಿಂದ, ಹನುಮಂತನು ಲಂಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿ ಒಂದುದಿನವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಶುದ್ಧವಾದ ಪುಣ್ಯಾಹಾರೋಪನನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನೂ, ವೇದಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಮೊಸರು, ತುಪ್ಪ, ಅಕ್ಷತೆ, ಹೂ, ಮುಂತಾದ ಪೂಜಾದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತೇಜಸ್ವಿನಿಂದ ದೇದೀಪ್ಯಮಾನನಾದ ವಿಭೀಷಣನು, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ಮನ್ನಿಸಲ್ಪಡುತ್ತ ಅರಮನೆಯೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಸಿಹ್ಯಾಸನದ ಮೇಲಿದ್ದ ಕುಬೇರನ ತಮ್ಮನಾದ ರಾವಣನಿಗೆ ವಿನಯದಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು. ಸಂಪ್ರದಾಯಸಿದ್ಧವಾದ ಸದಾಚಾರವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲ ವಿಭೀಷಣನು, ಪ್ರಭುವಾದ ರಾವಣನ ಮುಂದೆ ನಿಂತು, ಮೊದಲು ತಾನು ರಾಜ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ನುಡಿಯಬೇಕಾದ ಜಯಶಬ್ದವನ್ನು ನುಡಿದು, ತನಗೆ ರಾವಣನು ಕಣ್ಣುಸನ್ನೆಯಿಂದ ತೋರಿಸಿದ ಒಂದು ಸುವರ್ಣಪೀಠದಮೇಲೆ ಕುಳಿತನು. ಅಮೇಲೆ ವಿಭೀಷಣನು ಆ ರಾಜಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬೇರೊಬ್ಬರೂ ಇಲ್ಲದೆ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಗಳುಮಾತ್ರ ರಾವಣನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತ ವಿವೇಚನೆಯಿಂದ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿಯೂ ಹಿತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳತೊಡಗಿದನು. ಈ ವಿಭೀಷಣನಾದರೋ ಮಾತಿನ ಕ್ರಮವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವನು. ದೇಶವನ್ನೂ, ಕಾಲವನ್ನೂ, ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನೂ ಅನುಸರಿಸಿ ನುಡಿಯತಕ್ಕವನು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾವುದು ನಿತ್ಯಸ್ಥವಾವುದೆಂಬ ವಿವೇಕಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬಲ್ಲವನು, ಇಂತಹ ಮಹಾಧೀಮಂತನಾದ ವಿಭೀಷಣನು, ಮೊದಲು ಬಹಳ ಮೃದುವಾದ ಮಾತಿನಿಂದ ತನ್ನಣ್ಣನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ, ಅವನ ಮನಸ್ಸು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅಮೇಲೆ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಅಣ್ಣಾ! ಸೀತೆಯು ಈ ನಿನ್ನ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬಂದುದು ಮೊದಲು, ನಮಗೆ ಬಹಳವಾದ ದುಶ್ಚಕ್ರಾಂತನಗಳೇ ಕಾಣುವುವು. ಮಂತ್ರಯುಕ್ತವಾದ ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಹುತಮಾಡಿದರೂ, ಆ ಅಗ್ನಿಯು ತನ್ನ ಜ್ವಾಲೆಯೊಡನೆ ಕಿಡಿಗಳನ್ನೂ ಹೊಗೆಯನ್ನೂ ಹೊರಡಿಸುತ್ತ, ಅಗಾಗ ಹೊಗೆಯಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ, ನಂದಿಹೋಗುವುದೇಹೊರತು, ಕ್ರಮವಾಗಿ ಜ್ವಲಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಅದಿಗಿಮನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅಗ್ನಿಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ವೇದಾಭ್ಯಾಸಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಹಾವುಗಳು ತಲೆದೋರುತ್ತಿರುವುವು. ದೇವಯೋಗ್ಯವಾದಹವ್ಯ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ, ಆ ಹವಿಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಇರುವೆಗಳು ಮುತ್ತುತ್ತಿರುವುವು ಪಶುಗಳ ಕೆಚ್ಚು ಲೆಲ್ಲವೂ ಹಾಲಿಲ್ಲದೆ ಬೃತಿಹೋಗುತ್ತಿರುವುವು ಮದದಾನೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮದವುಡುಗಿರುವುವು. ನಮ್ಮ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿರುವ, ಕತ್ತಿ, ಒಂಟಿ, ಹೇಸರಗತ್ತಿಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕೂದಲುದಿರಿ, ಕಣ್ಣೀರುಬಿಡುತ್ತ, ಯಾವ ಯಾವಚಿಕಿತ್ಸೆಗಳನ್ನು

ಮಾಡಿದರೂ ಅವು ತಮ್ಮ ಮೊದಲಿನ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಾರದಿರುವುವು. ಕಾಗೆಗಳು ನಮ್ಮ ವಿಮಾನಗಳ ಮೇಲೆ ಸುತ್ತಲೂ ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಕ್ರೂರಧ್ವನಿಯಿಂದ ಕೂಗುತ್ತಿರುವುವು. ನಮ್ಮ ಪಟ್ಟಣದ ಮನೆಮನೆಗಳ ಮೇಲೆಯೂ, ಹದ್ದುಗಳು ಗುಂಪುಗೂಡಿ ಮಂಡಲಾಕಾರವಾಗಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವುವು. ಎರಡುಸಂಜೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೆರಗಳು ನಮ್ಮ ಪಟ್ಟಣದ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬಂದು ಅಮಂಗಳವಾಗಿ ಊಳಿಡುತ್ತಿರುವುವು. ನೂಂಸಭಕ್ಷಕಗಳಾದ ಕ್ರೂರವೃಗಗಳು ನಮ್ಮ ಪುರದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಗುಂಪಾಗಿ ಸೇರಿಸಿಡಲಿನಂತೆ ಮಹಾಧ್ವನಿಯಿಂದ ಅಳುತ್ತಿರುವುವು. ಆಣ್ಣಾ ! ಇಷ್ಟುದುರ್ಮಿಮಿತ್ರಗಳೂ ನಮಗೆ ಕಾಣುವುದರಿಂದ ಯಾವುದೋ ಮಹಾವಿಪತ್ತು ಸಂಭವಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಅದರೇನು? ಈಗಲೂ ಇದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವುಂಟು. ನಿನಗೆ ಸಮ್ಮತವಾಗಿದ್ದರೆ ಈಗಲೂ ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಿಬಿಡು ! ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೆ ! ಈಗ ನಾನು ರಾಜಕಾರ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯದ ಆಜ್ಞಾನದಿಂದಲೋ ಪ್ರಾಣದಾಸೆಯಿಂದಲೋ ಹೀಗೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರಿಸಿ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆನು ಅದರೂ ಇದನ್ನು ನೀನು ತಪ್ಪಾಗಿ ಭಾವಿಸಕೂಡದು. ಈ ದುರ್ನಿಮಿತ್ತಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ನಾನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾಯಿತು. ಅನರ್ಥಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಇಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸರೂ, ರಾಕ್ಷಸಸ್ತ್ರೀಯರೂ, ಅಂತಃಪುರಸ್ತ್ರೀಯರೂ, ಇನ್ನೂ ಈ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿರುವರು. ಯಾರುನೋಡಿದರೇನು ? ನಿನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನ ಮುಖೋಲ್ಲಾಸವನ್ನನುಸರಿಸಿಯೇ ನಡೆಯತಕ್ಕವರಾದುದರಿಂದ, ಇದೊಂದನ್ನೂ ನಿನ್ನ ಕಿವಿಗೆ ಹಾಕದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವರು. ನಾನಾದರೋ ನಿನಗೆ ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ತಮ್ಮನು. ಈ ಕರುಳಿನ ಸಂಬಂಧವು ನನ್ನನ್ನು ಬಾಧಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ನಾನು ಕಂಪು ಕೇಳಿದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಯಥಾಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಹೇಳದೆ ತೀರದು. ನೀನೂ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯರೀತಿಯಿಂದ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ ನೋಡು. ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾಲೋಚಿತವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸು" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಭೀಷಣನು ರಾವಣನ ಮುಂದೆ ಹಿತವಾಗಿಯೂ, ಮಹಾಫಲಪ್ರದವಾಗಿಯೂ ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ, ಭೂತಭವಿಷ್ಯದ್ವಾರ್ತಮಾನಗಳೆಂಬ ಮೂರುಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಾತನ್ನು ಎಷ್ಟೊಮ್ಮೆ ದುವಾಗಿ ಹೇಳಿದರೂ, ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ರಾವಣನಿಗೆ ಅತ್ಯಾಕ್ರೋಶವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಆಗಲೂ ತನ್ನ ಹಟವನ್ನು ಬಿಡದೆ ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಕುರಿತು, "ವಿಭೀಷಣಾ! ಸಾಕುಸುಮ್ಮನಿರು ! ನನಗೆಲೇಶಮಾತ್ರವೂ ಯಾರಿಂ

ದಲೂ ಭಯವಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾಮನು ಇನ್ನೊಂದಿಗೂ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರನು. ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನೇ ತನಗೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ಕರೆತಂದರೂ ನನ್ನ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಲಾರನು. "ಇನ್ನು ಆತನಿಗೆ ಯುದ್ಧ ದಾಸಿಯೇಕೆ? ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ಸೀತೆಯು ಸಿಕ್ಕುವುದೆಂದರೇನು?" ಎಂದನು. ಅನೇಕ ದೇವಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡಿದವನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾಬಲನಾಗಿಯೂ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ರಾವಣನು, ತನಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಪಡೆಶಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದ ತಮ್ಮನಾದ ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ, ಅಗಲೇ ಅತನನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿಬಿಟ್ಟನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹತ್ತನೆಯ ಸರ್ಗವು.

— { ರಾವಣನು ವಿಭೀಷಣನ ಮಾತಿನಿಂದ ಕದಲಿದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ, ತಿರುಗಿ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಅಲೋಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮಂತ್ರಿಸಭೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. } —

ಪಾಸಿಯಾದ ರಾವಣನಿಗಾದರೋ ಅತ್ತಲಾಗಿ, ಸೀತೆಯವಿಷಯವಾದ ಕಾಮವೊಂದು! ಇತ್ತಲಾಗಿ ತನಗೆ ಹಿತರಾದ ವಿಭೀಷಣಾದಿಗಳು ತನ್ನ ದಾರಿಗೆ ಬಾರದೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಅನಾದರವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದೊಂದು! ತಾನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಡ್ಡುತಂದ ಪಾಪಭಯವೊಂದು! ಇವುಗಳಿಂದ ಬಹಳವಾದ ಚಿಂತೆಯು ಹುಟ್ಟಿತು. ಕಾಲವು ಮಿಂಚಿದಷ್ಟೂ, ಯುದ್ಧವು ಸಮಾಪಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆಯೂ, ಸ್ನೇಹಿತರೊಡನೆಯೂ ಕಲಿತು, ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವುದಕ್ಕೆ ಅದೇ

1. ಇಲ್ಲಿ "ಮೈಥಿಲೀಕಾಮನೋಹತಃ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಸೀತಾವಿಷಯವಾದ ಕಾಮನೆಂದರೆ, ಅಕೇತಾನು ಭೃತ್ಯನಾಗಬೇಕೆಂಬ ಆಶೆಯೆಂದು ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವು. ಹೀಗೆಯೇ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತೋರುವ ಅರ್ಥಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಭಕ್ತಿವಿಷಯಕವಾಗಿ ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. (ಮಹೇಶ್ವರಾರ್ಥರು.)

ಉಚಿತಕಾಲವೆಂದೂ ಅತನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋರಿತು. ಆಗಲೇ ಮಹಾರಥನಾದ ಆ ರಾವಣನು, ಸುತ್ತಲೂ ಬಂಗಾರದ ಕಿಟಕಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ, ಮುತ್ತಗಳಿಂದಲೂ, ಹೆವಳಗಳಿಂದಲೂ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿ, ಸುಶಿಕ್ಷಿತವಾದ ಕುದುರೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಡಿದ ತನ್ನ ವಹಾರಥದಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣ ನಮಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅದನ್ನೇರಿ ಕುಳಿತನು ರಾಕ್ಷಸೋತ್ತಮನಾದ ರಾವಣನು ಆ ಉತ್ತಮ ರಥವನ್ನೇರಿ, ಮೇಘಗರ್ಜನದಂತೆ ಮೊರೆಯುತ್ತಿರುವ ರಥಚಕ್ರಧ್ವನಿಯೊಡನೆ ಮಂತ್ರಸಭೆಗೆ ಹೊರಟನು. ಅನೇಕಾನೇಕ ರಾಕ್ಷಸಯೋಧರೂ ಅವನೊಡನೆ ಹೊರಟರು ಕೆಲವರು ಕತ್ತಿಗಳನ್ನೂ, ಕೆಲವರು ಗುರಾಣಿಗಳನ್ನೂ, ಇನ್ನೆಲವರು ಬೇರೆ ಆಯುಧಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಮುಂದೆ ನಡೆದರು. ರಥವ ಹಿಂದೆಯೂ, ಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಕಾರವಾದ ನಾನಾವೇಷಭೂಷಣಗಳುಳ್ಳ ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರು ಸುತ್ತಿಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅತಿರಥರಾದ ಕೆಲವು ರಾಕ್ಷಸರು ರಥಾರೂಢರಾಗಿಬಂದರು. ಹಾಗೆಯೇಕೆಲವರು ಮದದಾನೆಗಳನ್ನೂ, ಬೇರೆಕೆಲವರು ಚಿತ್ರಗವನವುಳ್ಳ ಕುದುರೆಗಳನ್ನೂ, ಎರಿ ರಾವಣನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದರು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಗದೆಗಳನ್ನೂ, ಕೆಲವರು ಪರಿಘಗಳನ್ನೂ, ಕೆಲವರು ಶಕ್ತ್ಯಾಯುಧಗಳನ್ನೂ, ಕೆಲವರು ತೋಮರಗಳನ್ನೂ, ಕೆಲವರು ಗಂಡುಗೊಡಲಿಗಳನ್ನೂ, ಕೆಲವರು ಶೂಲಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ರಾವಣನು ಸಭಾಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೊರಟಾಗ, ಸಾವಿರಾರುವಾದ್ಯಗಳು ಮಹಾಧ್ವನಿಯಿಂದ ಮೊಳಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ಶಂಖಗಳು ನುಡಿಸಲ ಡುಡ್ದುವು. ರಾವಣನು ರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವನ ಮಹಾರಥದ ಚಕ್ರಧ್ವನಿಯೇ ನಾನಾದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವಂತೆ ಮೊಳಗುತ್ತಿತ್ತು. ರಥದ ಮೇಲೆ ರಾಜಚಿಹ್ನೆವಾಗಿ ಹಿಡಿದ ಶ್ರೇತಚ್ಚಿತ್ರವು ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನಂತೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅತನ ಎಡಬಲಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣಸೂತ್ರದಿಂದ ಬಿಗಿಯಲ್ಪಟ್ಟು ಶುದ್ಧ ಸ್ಫಟಿಕದಂತೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಎರಡು ಚಾಮರಗಳು ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ರಾವಣನು

2. ಇಲ್ಲಿ "ಅತೀತಸಮಯೇ ಕಾಲೇ ಶಸ್ತ್ರೈಃ ವೈಯುಧಿ ರಾವಣಃ | ಅಮಾತ್ಯೈಶ್ಚ ಸುಹೃದೈಶ್ಚ ಮಂತ್ರಕಾಲಮನುಷ್ಯಶಃ" ಎಂದು ಮೂಲವು ಇದಕ್ಕೆ (ಕಾಲೇ ಅತೀತಸಮಯೇ) ರಾವಣನು, ತನಗೆ ಆಯುಷಕಾಲವು ಮಿಂಚಿಹೋಗುತ್ತಿರಲು (ಯುಧಿ) ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ (ಅಮಾತ್ಯೈಶ್ಚ ಸುಹೃದೈಶ್ಚ ಸಹ ಅತ್ಮಾನಂ) ಅಮಾತ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳೊಡಗೂಡಿದ ತನ್ನನ್ನು (ಪ್ರಾಪ್ತಕಾಲಂ) ಸನ್ನಿಹಿತಮೃತ್ಯುವುಳ್ಳವನನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದನು. ಎಂದರೆ ರಾವಣನು ತನಗೆ ಆಯುಷ್ಯಾಲವು ತೀರಿದುದರಿಂದ, ತನಗೂ ತನ್ನ ಅಮಾತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೂ ಮೃತ್ಯುವು ಸನ್ನಿಹಿತವಾಸತೆಯೇ ತಿಳಿದುದಾಗಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಹೃದಯವು (ಗೋವಿಂದರಾಜರು.)

ಬರುವಾಗ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರು ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಅತನಿಗೆ ತಲೆಬಗ್ಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವರು ಜಯಶಬ್ದವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವು ವೃದ್ಧ ರಾಕ್ಷಸರು ಅಶೀರ್ವಚನಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತ ರಾವಣನು ತನ್ನ ಸಭಾಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸೇರಿದನು. ಆ ಸಭಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೇ ನಡುನಡುವೆ ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಕಂಬಗಳು! ಶುದ್ಧಸ್ವರ್ಣದ ಮಯವಾದ ನೆಲಗಟ್ಟುಗಳು! ಅವುಗಳಮೇಲೆ ಬಂಗಾರದ ಸರಿಗಳಿಂದ ಚಿತ್ರಕೆಲಸ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಪಟ್ಟಿಮಡಿಯ ದಿವ್ಯಾಸನಗಳು! ಹೀಗೆ ಮಹಾವೈಭವದಿಂದ ಕೂಡಿ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪ್ರಕರ್ಮದಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿ, ಅರುಣರು ಮಂದಿ ಘೋರಪಿಶಾಚಗಳಿಂದ ಕ್ಷೀರಕ್ಷಿತವಾದ ತನ್ನ ಸಭಾಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ. ಅಲ್ಲಿ ವೈಧೂರ್ಯಮಯವಾಗಿಯೂ, 1 ಪ್ರಿಯಕಮೃಗದ ಚರ್ಮದಿಂದ ಹೊದಿಸಲ್ಪಟ್ಟದಾಗಿಯೂ, ಅದವಾದ ದಿಂಬುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ, ಇದ್ದ ತನ್ನ ಸಿಹ್ಯಾಸನವನ್ನೇರಿ ಕುಳಿತನು. ಅಮೇಲೆ ರಾವಣನು ಅಲ್ಲಿ ವೇಗಶಾಲಿಗಳಾದ ಕೆಲವು ರಾಕ್ಷಸದೂತರನ್ನು ಕರೆದು, ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರದರ್ಪಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಮಾತಿಂದಿಂತ ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು “ಎಲೈ ದೂತರೇ! ಈಗ ನಾವು ಮಹಾಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾದ 2 ದೊಡ್ಡ ಕಾರ್ಯವೊಂದಿರುವುದು! ಈ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ಈ ಕ್ಷಣವೇ ನನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆತರಬೇಕು” ಎಂದನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ರಾಕ್ಷಸದೂತ ರೆಲ್ಲರೂ: ಆ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಮನೆಮನೆಗೆ ತಿರುಗಿ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿನ ವಿಹಾರಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಶಯನಗೃಹಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಉದ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ನೋಡಿ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತ ಬಂದರು. ಈ ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಆ ಪುರವಾಸಿಗಳಾದ ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸರೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ರಾವಣಸಭೆಗೆ ಹೊರಟರು. ಕೆಲವರು ರಥಗಳನ್ನೇರಿ ಬಂದರು. ಕೆಲವರು ಕುದುರೆಗಳನ್ನೇರಿ ಬಂದರು. ಕೆಲವರು ಅನೆಗಳನ್ನೇರಿ ಹೊರಟರು. ಕೆಲವರು ಕಾಲುನಡೆಯಿಂದಲೇ ಬಂದು ಸೇರಿದರು. ಹೀಗೆ ರಥಗಜತುರಗಾದಿಗಳಿಂದ ಆ ಪುರಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲವೂ, ಪಕ್ಷಿಗಳಿಂದ ನಿಬಿಡವಾದ ಆಕಾಶದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು.

1. ಪ್ರಿಯಕಮೃಗವೆಂದರೆ, ಸುಣುಪಾಗಿಯೂ, ಮೃದುವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಕೂದಲಿ ಬಂದು ಜಾತಿಯ ಮೃಗವು.

2. ಇಲ್ಲಿ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಕಾರ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿದುದರಿಂದ, ರಾವಣನು ಚಾರರಮೂಲಕವಾಗಿ ರಾಮಾದಿಗಳು ಸಮುದ್ರ ತೀರಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಅಗಲೇ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವುದಾಗಿ ಸೂಚಿತವು.

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಆ ರಾಕ್ಷಸರು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಯಾಣಸಾಧನಗಳಿಂದಲೂ, ಅನೆ ಕುದುರೆ ಮೊದಲಾದ ವಾಹನಗಳಿಂದಲೂ, ಆ ಸಭಾದ್ವಾರದವರೆಗೂ ಬಂದು. ತಮ್ಮ ವಾಹನಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಹೊರಗೆ ನಿಲಿಸಿ, ಸಿಹ್ಯಗಳು ಪರ್ಮತಗುಡೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವಂತೆ ಕಾಲುನಡೆಯಿಂದಲೇ ಸಭೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಈ ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸರೂ ಅಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ರಾವಣನ ಪಾದಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಮಸ್ಕರಿಸಲು, ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರನು ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಮನ್ನಿಸಿದನು. ಅಮೇಲೆ ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಪೀಠಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಶ್ರೋತ್ರಿಯರಾದ ಕೆಲವರು ದರ್ಭಾಸನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಮಾನ್ಯರಾದ ಕೆಲವರು ಬರಿನೇಲದಲ್ಲಿಯೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕುಳಿತರು ಹೀಗೆ ರಾಜಾಜ್ಞೆಗೆ ಬದ್ಧರಾಗಿ ಬಂದ ಲಂಕಾನಿವಾಸಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಗೌರವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ, ರಾವಣನ ಸುತ್ತಲೂ ಸೇರಿದರು. ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಮುಖರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಕೆಲವು 1 ಮಂತ್ರಿಗಳೂ, ಗುಣಾಡ್ಯರಾಗಿಯೂ, ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವರಾಗಿಯೂ, ಸೂಕ್ಷ್ಮಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಅಮಾತ್ಯರೂ ನೂರಾರುಮಂದಿ ಸೇರಿದ್ದರು. ಸುವರ್ಣಕಾಂತಿಯಿಂದ ಮನೋಹರವಾದ ಆ ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ರಾವಣನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕಮಂದಿ ಶೂರರೂ, ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಬಂದು ಸೇರಿದ್ದರು. ಈ ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸರೂ ರಾವಣನನ್ನು ಸುತ್ತಿ ಕುಳಿತರಲು, ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ವಿಭೀಷಣನೂ, ಬಂಗಾರದಿಂದ ಚಿತ್ರಕೆಲಸಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಸರ್ಪೋತ್ತಮವಾದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ರಥವನ್ನೇರಿ ರಾವಣನ ಸಭೆಗೆ ಬಂದು ಸೇರಿದನು ಅಲ್ಲಿ ವಿಭೀಷಣನು ತನ್ನಣ್ಣನಾದ ರಾವಣನ ಪಾದಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು. ಹಾಗೆಯೇ ಶುಕನೂ, ಪ್ರಹಸ್ತನೂ ಮುಂದೆ ಬಂದು ರಾವಣನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದರು. ಆ ಮೂವರನ್ನೂ ರಾವಣನು ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಮನ್ನಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ತಕ್ಕ ಆಸನಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದನು. ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಾನಾರತ್ನಖಚಿತಗಳಾದ ಸುವರ್ಣಾಭರಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಉತ್ತಮವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಟ್ಟು ಮೇಲಾದ ಅಗರುಜಿಂದನಗಳನ್ನು ಪೂಸಿ, ಸುಗಂಧಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ನೆರೆದಿರಲು, ಆ ಸಭಾಸ್ಥಾನವೆಲ್ಲವೂ ಗಂಧಪುಷ್ಪಾದಿಗಳ ಸುವಾಸನೆಯಿಂದಲೇ ತುಂಬಿದಂತಾಯಿತು. ಅಷ್ಟು ಮಹಾಸಭೆಯು ನೆರೆದಿರು

1. ಇಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳೆಂದರೆ ಬುದ್ಧಿ ಸಹಾಯರೆಂದೂ, ಅಮಾತ್ಯರೆಂದರೆ ಕಾರ್ಯ ಸಹಾಯರೆಂದೂ ಭೇದವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

ವಾಗಲೂ, ರಾವಣಭಯದಿಂದ ಒಬ್ಬನಾದರೂ ಸದ್ವಿಮಾಡುವವನಿಲ್ಲ! ಒಬ್ಬ
ನಾದರೂ ಅಕ್ರಮವಾಗಿ ಮಾತೆತ್ತುವನಿಲ್ಲ! ಒಬ್ಬನಾದರೂ ಉಸಿರೆತ್ತಿಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ
ಮಾತಾಡುವನಿಲ್ಲ! ಆ ರಾಕ್ಷಸರಲ್ಲಿಯೋ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ತಮತಮಗೆ ಬೇಕಾದ
ಕೋರಿಕೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದವರು! ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಕ್ರೂರಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರು!
ಇಂತಹ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ರಾವಣಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಅತನ ಮುಖವನ್ನೇ
ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಬಲಾಢ್ಯರಾಗಿಯೂ ಧೀರರಾಗಿಯೂ, ಶಸ್ತ್ರಧಾರಿಗಳಾಗಿಯೂ
ಇದ್ದ ಅನೇಕರಾಕ್ಷಸರು ನೆರೆದಿರಲು. ಅವರ ನಡುವೆ ರಾವಣನು,
ವಸುಗಳ ನಡುವೆ ದೇವೇಂದ್ರನಂತೆ ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದೇಹಕಾಂತಿಯಿಂದ
ಬೆಳುಗುತ್ತಿದ್ದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿಸದಂತೆಯೇ ಅತನನ್ನು ಜಯಿಸು
ವುದಕ್ಕುಪಾಯವೇನೆಂದು ರಾವಣನು ರಾಕ್ಷಸರೊಡನೆ
ಅಲೋಚಿಸಿದುದು. ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ
ತನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮವೊಂದೇ ಸಾಕಾಗಿರುವುದೆಂದು
ಹೇಳಿಕೊಂಡುದು.

ಆಮೇಲೆ ರಣವೀರನಾದ ರಾವಣನು ಅಸಭೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು
ನೋಡಿ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಪ್ರಹಸ್ತನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲೆ ಸೇನಾಪತೀ!
ಈಗ ನಾವು ಗೂಢವಾಗಿ ಕೆಲವು ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು
ಆದುದರಿಂದ ನೀನು, ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಭ್ಯಸಿಸಿದ ರಘುಕರ
ನ್ನೂ, ಮಾವುತರನ್ನೂ, ಅಶ್ವಯೋಧರನ್ನೂ, ಪದಾತಿಗಳನ್ನೂ ಕರೆದು, ಈನಾಲ್ಕು
ಬಗೆಯ ಚತುರಂಗಸೈನ್ಯಗಳನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಈಗ ಮೈ ಆರಮನೆಯ

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಸುತ್ತುಲೂ ಕಾವಲಿರುವಂತೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಬೇಕು.” ಎಂದನು. ರಾವಣನಿಗೆ ಬಹಳ ವಿಶ್ವಾಸಪಾತ್ರನಾದ ಪ್ರಹಸ್ತನು, ಆ ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ದೃಢವಾದ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನಿಟ್ಟು, ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಆ ರಾವಣನ ಆರಮಣಿಯೊಳಗೂ, ಹೊರಗೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕಾವಲಿರಿಸಿ, ಅಂತಃಪುರರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಬೇರೆಕೆಲವು ಸೈನ್ಯವನ್ನಿಟ್ಟು ಅಮೇಲೆ ರಾವಣನ ಸಮ್ಮುಖಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅವನೊಡನೆ, “ಸ್ವಾಮಿ! ಮಹಾಬಲವುಳ್ಳ ಸೈನ್ಯವನ್ನೇ ನಮ್ಮ ಆರಮಣಿಯ ಹೊರಗೂ, ಒಳಗೂ ಕಾವಲಿರಿಸುವೆನು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನಿನಗೆ ಅಭಿಮತವಾಗಿ ತೋರಿದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ನಡೆಸಬಹುದು! ನಮಗೆ ಕಾರ್ಯವು ಕೈಗೂಡಬೇಕೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ಕೋರಿಕೆ.” ಎಂದನು. ರಾಜ್ಯಹಿತದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದ ರಾವಣನು, ಪ್ರಹಸ್ತನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ತನಗೆ ಮುಂದೆ ಬರಬಹುದಾದ ಜಯಾಪಜಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೃಷ್ಟಿಯಿಡದೆ, ಕಾಮಸುಖವೊಂದನ್ನೇ ಕೋರುತ್ತಾ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸಭಾಸದರನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲೆ ಮಿತ್ರರೆ! ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಗಳೆಂಬ ತ್ರಿವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನು ಸೇವಿಸಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಬಂದಾಗ, ಅದರಿಂದ ಮುಂದೆ ಬರಬಹುದಾದ ಪ್ರಿಯಾಪ್ರಿಯಗಳನ್ನೂ, ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನೂ, ಲಾಭನಷ್ಟಗಳನ್ನೂ, ಹಿತಾಹಿತಗಳನ್ನೂ, ಮೊದಲೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ತಿಳಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ನೀವು ಸಮರ್ಥರಾಗಿರುವಿರಿ! ಆ ವಿಷಯವಾದ ಸಂದೇಹವನ್ನು ತೀರಿಸುವುದಕ್ಕೂ ನಿಮಗೆ ಶಕ್ತಿಯುಂಟು! ನೀವು ಇದುವರೆಗೆ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಆಲೋಚನೆಯಿಂದ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ತೊಡಗಿದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೂ ವಿಫಲವಾಗದೆ ಹಿಡಿದ ಕಾರ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಸಫಲವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. ದೇವೇಂದ್ರನು ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯಾದಿಗ್ರಹಗಳೊಡನೆಯೂ, ನಕ್ಷತ್ರಗಳೊಡನೆಯೂ, ದೇವತೆಗಳೊಡನೆಯೂ ಸೇರಿ, ಅವರ ಬಲದಿಂದ ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದಂತೆ, ನಿಮ್ಮ ಬಲದಿಂದ ನಾನೂ ಜಯವನ್ನೇ ಪಡೆದಿರುವೆನು. ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ನಾನು ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರಕೃತವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿರುವೆನಷ್ಟೆ? ಆದರೆ ಕುಂಭಕರ್ಣನು ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಈಗಿನ ವಿಚಾರವೊಂದೂ ತಿಳಿದಂತಿಲ್ಲ. ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾಗಿಯೂ, ಶಸ್ತ್ರಧಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಕಳೆದ ಆರುತಿಂಗಳುಗಳಿಂದಲೂ ಮಲಗಿದ್ದು, ಈಗಲೇ ನಿದ್ರೆಯಿಂದೆಚ್ಚತ್ತು ಬಂದಿರುವನು. ಇಲ್ಲಿನ ಸಂಗತಿಗಳೊಂದೂ ಅತನಿಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಆದುದರಿಂದ ಮೊದಲು ಈತನಿಗೂ ಇದುವರೆಗಿನ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿಬಿಡುವೆನು” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅಮೇಲೆ ಕುಂಭಕರ್ಣನನ್ನು ನೋಡಿ, “ಎಲೆ ವತ್ಸ ಕುಂಭಕರ್ಣ! ರಾಮನಿಗೆ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿ

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಯಾಗಿಯೂ, ಜನಕಪುತ್ರಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸೀತೆಯನ್ನು ನಾನು ಜನಿಸ್ಥಾನದಿಂದ ಕಡ್ಡುತಂದು ನಮ್ಮ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿರುವೆನು. ನಾನು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ವಿಧದಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರೂ ಆಕೆಯು 1 ನನ್ನ ಸಜ್ಜೆಯನ್ನೇಡುವುದಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟಪಡದಿರುವಳು. ನನಗಾದರೋ ಮೂರುಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಸೀತೆಯಂತೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಬೇರೊಂದು ವಸ್ತುವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತೋರಿರುವುದು. ಆ ವಳ ರೂಪಸೌಂದರ್ಯಾದಿಗುಣಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಲ್ಲ. ಸಣ್ಣನೆಡುವುಳ್ಳವಳು ! ಉಬ್ಬಿದ ನಿತಂಬವುಳ್ಳವಳು ! ಶರತ್ಕಾಲದ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಮುಖವುಳ್ಳವಳು ! ಸುವರ್ಣಪ್ರತಿಮೆಯಂತೆ ತೋರುವಳು ! ಬಹಳ ಸೌಮ್ಯಸ್ವರೂಪವಳು ! ಮಯುನಿರ್ಮಿತವಾದ ಮಾಯೆಯಂತೆ ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಹೊಸಮೋಹನನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಳು ! ಎಲೆ ತನ್ನೆ ! ಕೆಂಪಾಗಿಯೂ, ಮೃದುವಾಗಿಯೂ, ದಟ್ಟವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಅಡಿಗಳಿಂದಲೂ, ಕೆಂಪಾದ ಉಗುರುಗಳಿಂದಲೂ ಶೋಭಿಸುವ ಆವಳ 2 ಕಾಲಿನ ನೋಗಸನ್ನು ನೋಡಿದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಕಾಮಾಗ್ನಿಯು ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವುದು ! ಹುತಮಾಡಿದ ಬೆಂಕಿಯ ಜ್ವಾಲೆಯಂತೆಯೂ, ಸೂರ್ಯಪ್ರಭೆಯಂತೆಯೂ, ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಶಾಂತಿಯಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ವಿಶಾಲಾಕ್ಷಿಯಾದ ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿದಷ್ಟೂ ನನಗೆ ತಾಪವೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವುದು. ಉಬ್ಬಿದ ಮೂಗಿನಿಂದಲೂ, ಅಗಲವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ, ಅಂದವಾಗಿಯೂ ವಿಶಾಲವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಸುಂದರಿಯು ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ ನೋಡಿ ನಾನು ಕಾಮವಶನಾಗಿ ಮರುಗುತ್ತಿರುವೆನು. ಮನ್ಮಥತಾಪವೆಂಬುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಲ್ಲ ! ಕೋಪದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ, ಹರ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ. ತನ್ನ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಒಂದೇ ವಿಧವಾಗಿ ಬಾಧಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಬಹಳವಾದ ಚಿಂತೆಗೆ ಈಡುಮಾಡಿ ಬಣ್ಣಗೆಡಿಸುವುದು. ಎಡಬಿಡದೆ ದುಃಖವನ್ನೂ ಸಂಕಟವನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಈ ವಿಧವಾದ ಮನ್ಮಥಬಾಧೆ

1. ಇಲ್ಲಿ “ ಸಾಮೇನಶಯ್ಯಾ ಮಾರೋಧುಮಿಚ್ಛತಿ ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿ (ಮೇಶಯ್ಯಾಂ) ನನ್ನ ಸಜ್ಜೆಯನ್ನು ಎಂದರೆ, ನಾನು ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿದ ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸದಿರುವುದರಿಂದ ಸೀತೆಯು ತನ್ನನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸದಿರುವಳೆಂದು ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವು.

2. ಇಲ್ಲಿ ರಾವಣನು, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಸರೋತ್ತಮಶೂಲಭಲಕ್ಷಣಗಳುಳ್ಳ ಸೀತೆಯ ಪಾದಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗಲಾ ಶನಗೆ ಸರ್ವಪಾಪಹರಗಳಾದ ಆ ಪಾದಗಳನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಬೇಕೆಂಬ ಕೋರಿಕೆಯು ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೊರಗಿಸುವುದೆಂದು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವು.

ಯಿಂದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸೇ ಕೆಟ್ಟುಹೋಗಿರುವುದು. ಆ ಸೀತೆಯಾದರೋ ರಾಮನು
 ಒಂದುವೇಳೆ ತನ್ನನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವನೋ ಎಂಬ ಶಂಕೆ
 ಯಿಂದ, ಈ ಗಲಾ ಅವನ ಆಗಮನವನ್ನೇ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವಳು. ಒಂದು
 ಸಂವತ್ಸರಕಾಲದವರೆಗೆ ತಾನು ರಾಮನನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಆಗಲೂ
 ಅವನು ಬಾರದಿದ್ದರೆ ನನಗೆ ವಶವಾಗುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿ, 1 ಆ ಒಂದು ವರ್ಷದ
 ಗಡುವನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೊಂಡಿರುವಳು. ನಾನೂ ಅವಳ ನೇತ್ರಸಾಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ವಶನಾಗಿ,
 ಅವಳ ಮಾತನ್ನು ಮೀರಲಾರದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿರುವೆನು,
 ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ಏನಾದರೇನು! 2 ಬಹುದೂರಕ್ಕೆ ನಡೆದು ಬಳಲಿದ ಕುದುರೆಯಂತೆ
 ನಾನು ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಕಾಮಪೀಡಿತನಾಗಿ ಬಳಲಿರುವೆನು. ನನ್ನ ದುರವಸ್ಥೆ
 ಯಂತೂ ಹೀಗಿರುವುದು. ಈ ಸಂಗತಿಯೂ ಹಾಗಿರಲಿ! ಮುಂದೆ ನಮ್ಮ
 ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ನಮಗೆ ಅಪಾಯವಿಲ್ಲದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದುದು ಈಗಿನ
 ಮುಖ್ಯಕಾರ್ಯವು. ಈ ಸಮುದ್ರವೋ ಯಾರಿಗೂ ಅಕ್ಷೋಭ್ಯವಾಗಿ ಅನೇಕಕಾರ
 ಜಂತುಗಳಿಗೆ ನಿವಾಸವಾಗಿರುವುದು ಕಪಿಗಳಾಗಲಿ, ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಾಗಲಿ
 ಇದನ್ನು ಹೇಗೆ ದಾಟಿ ಬರುವರೆಂದು ನೀವು ಧೈರ್ಯದಿಂದಿರ ಬಹುದು. ಆದರೆ
 ಆದನ್ನೂ ನಂಬುವುದಕ್ಕೆಲ್ಲ! ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಕಪಿಯೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ನಮ್ಮೊಡನೆ
 ದೊಡ್ಡಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿಹೋಯಿತು. ಕಾರ್ಯತಿಯನ್ನು ಹೀಗೆಂದು ತಿಳಿಯು
 ವುದು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ ಆದುದರಿಂದ ಈ ವಿಚಾರವಾಗಿ ನಿಮಗೆ ತೋರ
 ಬಹುದಾದ ಅಲೋಚನೆಯೇನು? ಆದನ್ನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕು. ನಾನಾದರೋ
 ಕೇವಲಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರನಾದ ರಾಮನಿಗಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಹೆದರುವವನಲ್ಲ. ಆದರೂ
 ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಲೋಚಿಸಿ ತಿಳಿಸಬೇಕು. ಹಿಂದೆ ನಿಮ್ಮ ಸಹಾಯ

1. ಇಲ್ಲಿ ದುರಾತ್ಮನಾದ ರಾವಣನು, ತಾನೇ ಸೀತೆಗೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡ ಎರಡು ತಿಂಗಳ
 ಗಡುವನ್ನು, ಸೀತೆಯು ಕೇಳಿಕೊಂಡುದಾಗಿ ಅರೋಪಿಸಿ ಹೇಳಿರುವನೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು.
 (ಗೋವಿಂದರಾಜರು) ಇದರಿಂದ ರಾವಣನು ತನಗೆ ಪರದೇವತೆಯಾದ ಸೀತೆಯು ತನ್ನ
 ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವ ಕಾಲವು ಸಮೀಪಿಸಿತೆಂದು ಹೇಳಿ ದುಃಖಿಸಿದುದಾಗಿ ವಾಸ್ತ
 ವಾರ್ಥವು (ಮಹೇಶ್ವರತೀರ್ಥರು)

2. ಇಲ್ಲಿ ರಾವಣನು ಇದುವರೆಗೆ ತಾನು ತನ್ನ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಬೇಕುಬೇಕಾದ ಮನ್ಮಥ
 ಭೋಗಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅನುಭವಿಸಿ ಬಳಲಿರುವುದರಿಂದ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ತನಗೆ ಸೀತಾದೇವಿಯ
 ಪಾದಾಶ್ರಯವೊಂದು ಹೊರತು ಬೇರೊಂದೂ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ
 ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವು.

ದಿಂದಲೇ ನಾನು ದೇವಾಸುರಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ಜಯವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವೆನು. ಈಗಲೂ ಅಂತಹ ಶೂರರಾದ ನೀವೇ ನನ್ನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆರುವಿರಿ. ಅತ್ತಲಾಗಿ ಸಮುದ್ರದ ಆಚೆಯ ದಡದಲ್ಲಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೆಂಬ ರಾಜಕುಮಾರರಿಬ್ಬರೂ ಸೀತೆಯಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಸುಗ್ರೀವನೇ ಮೊದಲಾದ ಕೆಲವು ವಾನರರನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ಬಂದಿರುವರು. ಅದುದರಿಂದ ಈಗ ನಾವು ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಕೊಡದಿರುವುದಕ್ಕೂ 1 ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೂ ಉಪಾಯವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಮೊದಲು ಯೋಚಿಸಬೇಕು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ನೀವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರ्याಲೋಚಿಸಿ ನಿಮ್ಮ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿರಿ. 2 ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಯಾವನಿಗೂ ಕಸಿಗೊಡನೆ ಈ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಬರುವಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಯುಂಟೆಂದು ನನಗೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಬಂದರೂ ನಮಗೆ ಜಯವೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವು" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಮನ್ಮಥನಿವಾರದಿಂದ ಮೈಮರೆತು ಪ್ರಲಾಪಿಸಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಕುಂಭಕರ್ಣನು ಕೋಪದಿಂದಿದ್ದು, "ಅಣ್ಣಾ ! ಮೊದಲು ನೀನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿದ್ದ ಜನಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕದ್ದುತಂದಾಗ, ನಿನಗೆ ಆ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದವರಾರು ? ನಿನಗೆ ನೀನೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆ ಆಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ತಂದುಬಿಟ್ಟಿರುವೆ ? ಮೊದಲೇ ನೀನು ಆ ವಿಷಯವನ್ನೂ ನನ್ನೊಡನೆ ಆಲೋಚಿಸಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಯಮುನಾನದಿಯು ನೆಟ್ಟಿಗೆ ಯಾಮುನಪರ್ದುತವನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ, ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಸರಿಯಾದ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಈ ಚಿಂತೆಗೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲದೆ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗಲೇ ನೀನು ನನ್ನೊಡನೆ ಆಲೋಚಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಈಗ ಮಿಂಚಿಹೋದ ಮೇಲೆ ಮಾಡುವ ಆಲೋಚನೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ವ್ಯರ್ಥವು. ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಲ್ಲ. ಈಗ ಮಾಡುವ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಮೊದಲೇ ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು.

1. ಇಲ್ಲಿ "ಆದೇಯಾಚ ಯಥಾ ಸೀತಾ ವಢ್ಯಾ ದಶರಥಾತ್ಮಜಾ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದಕ್ಕೆ ವಾಸ್ತವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ "ಅವಢ್ಯಾ" ಎಂದು ಪದಚ್ಛೇದವು.

2. ಇಲ್ಲಿ "ನಹಿಶಕ್ತಿಂ ಪ್ರಪಶ್ಯಾಮಿ ಜಗತ್ಸಂಸ್ಥಾ ಕಸ್ಯಚಿತ್" ಸಾಗರಂ ವಾನರೈಸ್ತೀರ್ತ್ಯಾನಿಶ್ಚಯೇನ ಜಯೋಮಾಮು" ಎಂದು ಮೂಲವು, ವಾನರರೊಡನೆ ಸೇರಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ರಾಮನು ಹೊರತು ಬೇರೊಬ್ಬನಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಅವನು ದಾಟಿ ಬರುವುದು (ನಿಶ್ಚಯೇ) ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿವೆ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ (ನಜಮೋಮಾಮು) ತನಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಜಯವಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಇಲ್ಲಿನ ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವು.

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri

ಯಾವ ರಾಜನು ಮೊದಲೇ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಲೋಚಿಸಿ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು ಆ ನ್ಯಾಯರೀತಿಯಿಂದಲೇ ರಾಜಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವನೋ, ಆತನ ಮನಸ್ಸು ಕಾರ್ಯನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದಿರುವುದರಿಂದ ಆಮೇಲೆ ಪರಿತಾಪಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಹಾಗಿಲ್ಲದೆ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ವಿರುದ್ಧೋಪಾಯಗಳಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ, ಅವುಗಳನ್ನು ವಿರುದ್ಧ ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದರೂ, ಅವು ನಿಷ್ಫಲವಾಗುವುವಲ್ಲದೆ, ಆ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿಟ್ಟ ಹವಿಸ್ಸುಗಳಂತೆ ದೋಷವನ್ನೂ ತರುವುವು. ಯಾವನು ಮೊದಲೇ ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಆ ಕಾರ್ಯವು ಮಿಂಚಿ ಹೋದಮೇಲೆ ನಡೆಸುವನೋ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಲೋಚಿಸಿದಮೇಲೆ ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಅಲೋಚನೆಗೆ ಮೊದಲೇ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ಕೋರುವನೋ, ಅವನಿಗೆ ನ್ಯಾಯಾನ್ಯಾಯಗಳೇ ತಿಳಿಯುವು. ಹಂಸಗಳು ತಮ್ಮಿಂದ ದಾಟಲಸಾಧ್ಯವಾದ ಕ್ರಾಂಚಪರೃತವನ್ನು ಕೂಡ, ತಮಗಾಗಿ ಷಣ್ಮುಖನು ಮಾಡಿಟ್ಟ ರಂಧ್ರದಿಂದ ದಾಟಿಹೋಗುವಂತೆ, ಶತ್ರುಗಳು, ತಮಗಿಂತಲೂ ತಮ್ಮ ಶತ್ರುವು ಅಧಿಕಬಲವುಳ್ಳವನೆಂದು ತಿಳಿದರೆ, ಮತ್ತು ಅವನು ಕಾರ್ಯಾಲೋಚನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಚಪಲನೆಂದೂ ತಿಳಿದರೆ, ಅಂತವನಲ್ಲಿ ಇತರರಿಂದಂಟಾದ ಛಿಪ್ಪವನ್ನು ತಿಳಿದು, ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನ ಮೇಲೆಬಿದ್ದು ಜಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವರು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನೀನು ಮುಂದಾ ಲೋಚನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಡ್ಡು ತಂದುದೇ ದೊಡ್ಡತಪ್ಪು! ಇದು ನಿನಗೆ ದೂರಾಲೋಚನೆಯಿಲ್ಲದೆ ದೋಷವು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಅನ್ನದಲ್ಲಿ ವಿಷಮಿಶ್ರವಾದುದನ್ನು ತಿಳಿಯದಂತೆ, ರಾಮನು ನಿನ್ನ ಅಕೃತ್ಯವನ್ನು ಇದುವರೆಗೂ ತಿಳಿಯದೆ ಸುಮ್ಮನಿರುವನು. ಇದೂಕೂಡ ನಿನ್ನ ಅದೃಷ್ಟವೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಅದುದೇನೋ ಆಯಿತು! ಈಗಲೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ. ನೀನೆಂತೂ ಹೀಗೆ ಆಯುಕ್ತ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದೆ! ಈಗಲೂ ಅದನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನನ್ನಿಂದ ಹೊರತು ಬೇರೆಯವರಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ! ಈಗಲೂ ನಾನು ನಿನ್ನ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿ ಕ್ರಮಪಡಿಸುವೆನು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ವ್ಯಸನಪಡಬೇಡ! ಒಂದುವೇಳೆ ಇಂದ್ರಸೂರ್ಯರಾಗಲಿ, ಅಗ್ನಿ ವಾಯುಗಳಾಗಲಿ, ಕುಬೇರವರುಣರಾಗಲಿ ನನಗಿದಿರಾಗಿ ಬಂದರೂ ಅವರನ್ನು ನಾನು ಇದಿರಿಸಿ ಜಯಿಸಬಲ್ಲೆನು. ಆಹ್ಲಾ! ಬೆಟ್ಟದಂತಿರುವ ನನ್ನ ಈ ದೇಹವನ್ನು ನೋಡು! ನನಗೆ ಯುದ್ಧ ಸಾಧನವಾಗಿರುವ ಈ ಮಹಾ ಪರಿಘವನ್ನು ನೋಡು! ನನ್ನ ಭಯಂಕರವಾದ ಸಿಂಹನಾದವನ್ನು ನೋಡು! ನನ್ನ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಕೋರಿದಾಡೆಗಳನ್ನು ನೋಡು! ಇವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ದೇವೇಂದ್ರನಾದರೂ ಭಯಪಟ್ಟು ಪಲಾಯನಮಾಡುವನು. ಬೇರೆ

ಯವರನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆ! ಆ ರಾಮನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನೋಡಲು ಒಂದು ಬಾಣವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದರೂ, 1 ಎರಡನೆಯ ಬಾಣವನ್ನು ತೆಗೆಯುವುದರೊಳಗಾಗಿಯೇ ಅವನ ರಕ್ತವನ್ನು ನಾನು ಹೀರಿಬಿಡುವೆನೆಂದು ತಿಳಿ! ಇನ್ನು ನೀನು ಚಿಂತಿಸಬೇಡ! ಸಮಾಧಾನದಿಂದಿರು! ಆಣ್ಣಾ! 2 ಈಗಲೇ ನಾನು ರಾಮನನ್ನು ಕೊಂದು ನಿನಗೆ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಜಯವುಂಟಾಗುವಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವೆನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸಹಿತನಾದ ರಾಮನನ್ನು ಕೊಂದೊಡನೆ, ಸಮಸ್ತವಾಸರರನ್ನೂ, ಒಂದೇ ತುಕ್ಕಾಗಿ ಭಕ್ಷಿಸಿಬಿಡುವೆನು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ನೀನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋರಿದಂತೆ ಕ್ರೀಡಿಸು. ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಮದ್ಯವನ್ನು ಕುಡಿ! ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿ ನಿನಗೆ ಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿರು! 3 ಅತ್ತಲಾಗಿ ನಾನು ರಾಮನನ್ನು ಕೊಂದೊಡನೆ, ಇತ್ತಲಾಗಿ ಸೀತೆಯು ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ನಿನಗೆ ಕೈವಶವಾಗಿರುವಳು” ಎಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಸರ್ಗವು.

1. ಇಲ್ಲಿ “ಪುನರ್ಮಂ ಸ ದ್ವಿತೀಯೇನ ಶರೇಣ ನಿಹನಿಷ್ಯತಿ | ಪತೋಹಂ ತಸ್ಯ ಪಾಶ್ಯಾಮಿ ರುಧಿರಂ ರಾಮಮಾತ್ಮನ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದರಿಂದ ರಾಮನು ತನ್ನ ಎರಡನೆಯ ಬಾಣದಿಂದಲೇ ನನ್ನನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಕೊಂದುಬಿಡುವನೆಂದೂ, ಆ ವಧದಿಂದ ನನ್ನ ರಕ್ತವನ್ನೇ ನಾನು ಕುಡಿಯುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ನೀನು ದುಃಖದಿಂದ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಡುವೆನೆಂದೂ, ಕುಂಭಕರ್ಣನು ರಾವಣನಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿದುದಾಗಿ ಅಶ್ಲೀಲಾರ್ಥವು ಧ್ವನಿಸುವಾಗುವುದು. (ಗೋವಿಂದರಾಜರು.) “ರಾಮನು ತನ್ನನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಬಾಣದಿಂದಲೇ ಕೊಲ್ಲುವುದಾಗಿದ್ದರೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ತಾನು ಕೆಲವು ವಾಸರರ ರಕ್ತವನ್ನು ಕುಡಿದು ಸಾಯುವುದರಿಂದ, ಅದನ್ನು ನೋಡಿಯಾದರೂ ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೊಂದಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವು. (ಮಹೇಶ್ವರ ತೀರ್ಥರು.)

2. ಇಲ್ಲಿ “ವಧೇನವೈ ದಾಶರಥೇಸ್ಸುಖಾವಹಂ ಜಯಂ ತವಾಹರ್ತುಮಾಹಂ ಯತಿಷ್ಯೇ | ಹತ್ವಾಚ ರಾಮಂ ಸಹಲಕ್ಷ್ಮಣೇನ ಖಾದಾಮಿ ಸರ್ವಾ ಹರಿಯೂಢಮುಖ್ಯಾ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ನಾನು ರಾಮನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಸಾಯುವುದರಿಂದ ರಾಮನಿಗೆ ನಿನ್ನ ಮೇಲಿನ ಜಯವು ಸುಖಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವೆ” ನೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಅಶ್ಲೀಲಾರ್ಥವು ಧ್ವನಿಸುವಾಗುವುದು.

—ನಿ { ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದೆಳೆದು ಭೋಗಿಸೆಂದು
ಮಹಾಪಾಶ್ವನು ರಾವಣನಿಗೆ ಹೇಳಿದುದು. ರಾವಣನು
ಬ್ರಹ್ಮರಾಸದಿಂದ ತಾನು ಪರಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು
ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಂಡವೆಂದು ಹೇಳಿದುದು. } —

ಕುಂಭಕರ್ಣನ ನೀತಿವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನಿಗೆ ಅತ್ಯಾಕ್ರೋಶವು
ಹುಟ್ಟಿತು. ಈ ರಾವಣನ ಮನೋಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿದೊಡನೆ, ಬಲಾಢ್ಯನಾದ
ಮಹಾಪಾಶ್ವನು ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು ಚಿಂತಿಸಿ, ಅಮೇಲೆ
ರಾವಣನಮುಂದೆ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತು, “ಮಹಾರಾಜನೆ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವನು
ಮಧುವನ್ನು ಕುಡಿಯಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ, ಕ್ರೂರವೃತ್ತಿಗಳಿಂದಲೂ ವಿಷ
ಸರ್ಪಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿದ ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟು ಮಧುವನ್ನೂ
ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಕೊನೆಗೆ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಆ ಮಧುವನ್ನು ಕುಡಿಯದೆ ಬರುವನೋ,
ಅವನು ಬಹಳ ಮೂಢನೆನಿಸುವನಲ್ಲವೆ? ಹಾಗೆಯೇ ನೀನೂ ಇಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನ
ಪಟ್ಟು ಸೀತೆಯನ್ನು ತಂದಿರುವಾಗಲೂ ಅವಳನ್ನು ನುಚ್ಚುನುಣ್ಣು ಮಾಡಿ
ಎಲೈ ಶತ್ರುಸೂದನನೆ! 1 ಸಮಸ್ತಲೋಕಗಳನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸಬಲ್ಲವನಾದ ನೀನಿಗೆ
ಬೇರೆ ಶಿಕ್ಷಕರಾರುಂಟು? ಯಾರಿಗೂ ನೀನು ಹೆದರಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ! ಧರ್ಮಾಧರ್ಮ
ಗಳಿಗೂ ನೀನು ಅಂಜಬೇಡ! ಶತ್ರುಗಳ ತಲೆಯನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿದಂತೆ ಸೀತೆಯೊಡನೆ
ರಮಿಸು! ಈ ಭಯಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಸೀತೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿಸಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕವೂ
ಇಲ್ಲ! ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಗೆ ತಡೆಯಾವುದು? ಸೀತೆಯು ಒಪ್ಪಿದರೇನು? ಒಪ್ಪದಿದ್ದ

3. ಇಲ್ಲಿ “ಮಯಾತುರಾಮೋ ಗಮಿತೇಯಮಕ್ಷಯಂ ಚಿರಾಯ ಸೀತಾವಶಗಾ
ವಿಸ್ಯತಿ” ಎಂದುಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿನ (ಗಮಿತೇಯಮಕ್ಷಯಂ) ಎಂಬಲ್ಲಿ (ಗಮಿತಾ +
ಇಯಂ + ಅಕ್ಷಯಂ) ಎಂದು ಪದವಿಭಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿ, “ಈ ಸೀತೆಯು ರಾಮನಲ್ಲಿ
ಅಕ್ಷಯವಾಗಿ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವಳಾಗಿ ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ಆತನ ವಶವರ್ತಿಯಾಗಿರುವಳು”
ಎಂದು ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

1. ಇಲ್ಲಿ “ಈಶ್ವರಸ್ಯೇಶ್ವರಃ ಕೋಸ್ತಿ ತವ ಶತ್ರುನಿಬರ್ಹಣ | ರಮಸ್ತ ಸಹ ನೈದೇಹ್ಯಾ
ಶಶ್ರೂನಾಕ್ರಮ್ಯಮೂರ್ಛಸು” ಎಂದು ಮೂಲವು. “ಇಲ್ಲಿ ಸರ್ವೇಶ್ವರನಾದ ರಾಮನಿಗೆ
ಬೇರೊಬ್ಬರೂ ನಿಯಾಮಕರಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಅದುದರಿಂದ (ನೈದೇಹ್ಯಾಸಹ ತವ ಶಶ್ರೂ
ಮೂರ್ಛಸು ಅಕ್ರಮ್ಯ) ಸೀತೆಯೊಡಗೂಡಿದ ಆ ನಿನ್ನ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೇ ಎಂದರೆ ರಾಮನನ್ನೇ
ನಿನ್ನ ಹತ್ತುತಲೆಗಳಿಂದಲೂ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಕ್ಷೇಮದಿಂದಿರಿಸಿದೂ ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವು. ಇಲ್ಲಿ
(ಶಶ್ರೂ) ಎಂಬ ಬಹುವಚನವು ಪೂಜಾರ್ಥಕವೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ರೇನು ? 1 ಕೋಳಿಯಂತೆ ಅಗಾಗ ಮೇಲೆಬಿದ್ದು ಆಕೆಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ, ಹಿಡಿದೆಕೆದು ಇಷ್ಟಬಂದಂತೆ ಅನುಭವಿಸು ! ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಕಾಮವನ್ನು ನೀನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಡು ! ಆಮೇಲೆ ಯಾವ ಭಯವು ಬಂದರೂ ಬರಲಿ ! ಅಥವಾ ಬರುವಹಾಗಿದ್ದರೂ, ಇರಲಿ ! ಅವೆಲ್ಲವೂ ನಿನಗೊಂದು ಲಕ್ಷ್ಯವಲ್ಲ ! ಹೇಗಾದರೂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇದೋ ! ಇಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿರುವ ಈ ಕುಂಭಕರ್ಣನನ್ನು ನೋಡು ! ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಈ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತನ್ನು ನೋಡು ! ಇವರಿಬ್ಬರೂ ವಜ್ರಧಾರಿಯಾದ ಇಂದ್ರನನ್ನಾದರೂ ತಡೆಯಬಲ್ಲರು. ಯುದ್ಧಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಕೈಲಾಗದ ಯಾರೋ ಕೆಲವು ಹೇಡಿಗಳು, ಸಾಮಾನ್ಯ ಭೇದಗಳೆಂಬ ಬೇರೆಬೇರೆ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಟ್ಟಿರುವರು ! ಅವೆಲ್ಲವೂ ನಿನಗೇಕೆ ? ದಂಡೋಪಾಯದಿಂದಲೇ ಕಾರ್ಯವು ಕೈಗೊಡುವ ರೀತಿಯನ್ನು ನೋಡು ! ಎಲೈ ಬಲಾಢ್ಯನೆ ! ನೀನು ನಿನ್ನ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾದುದೂ ಇಲ್ಲ ! ಯಾವ ಶತ್ರುಗಳು ಬಂದರೂ ಇಲ್ಲಿಗೇ ಬರಲಿ ! ಆನರು ಈ ಲಂಕೆಯಕಡೆಗೆ ಕಾಲಿಟ್ಟೊಡನೆ ನಾವು, ಇದೋ ಈ ನಮ್ಮ ಶಸ್ತ್ರಬಲದಿಂದ ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ನಿನಗೆ ವಶಮಾಡುವೆವು ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ ” ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನು ಅವನ ಮಾತನ್ನೇ ಬಹಳ ವಾಗಿ ಅಭಿನಂದಿಸುತ್ತ, ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಮಹಾಪಾಶ್ವ ! ಭಲೆ ಭಲೆ ! ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು ! ಜೆನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ ! ಆದರೇನು ? ನನ್ನ ವಿಷಯ ವಾಗಿ ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಹಸ್ಯವುಂಟು ! ಅದನ್ನೂ ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು ! ಇದು ಬಹುಕಾಲದ ಹಿಂದೆ ನಡೆದ ವಿಚಾರವು ! ಹಿಂದೆ ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ,

1. ಇಲ್ಲಿ “ ಬಲಾತ್ಕೃತ್ಯುಟಿವೃತ್ತೇನ ವರ್ತಸ್ವ ಸುಮಹಾಬಲ ! ಆಕ್ರಮ್ಯಾಕ್ರಮ್ಯ ಸೀತಾಂವೈ ತಥಾ ಭುಂಕ್ಷ್ಯರಮಸ್ತಚ || ” ಎಂದು ಮೂಲವು. (ಕುಕ್ಕುಟಿವೃತ್ತೇನವರ್ತಸ್ವ) ಎಂಬಲ್ಲಿ (ಕುಕ್ಕುಟಿವೃತ್ತೇ + ನ + ವರ್ತಸ್ವ) ಎಂದು ಪದವಿಭಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿ, “ ಎಲೈ ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾದ ರಾವಣನೆ ! ನೀನು ಕೋಳಿಗಳಂತೆ ಚಪಲಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿರಬೇಡ ! ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಭೋಗಿಸಿ ರಮಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಡ ! ” ಎಂದು ಮಹಾಪಾಶ್ವನು ನೀತಿಯನ್ನೇ ಉಪದೇಶಿಸಿದುದಾಗಿ ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವು. (ಮಹೇಶ್ವರ ತೀರ್ಥರು.) ಅಥವಾ “ ಎಲೈ ರಾವಣನೇ ! ಬೇರೆ ಯಾರಲ್ಲಿಯಾದರೂ ನೀನು ಕುಕ್ಕುಟಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ವಲಂಭಿಸು ! ಸೀತೆಯನ್ನಾದರೂ (ಬಲಾತ್ಕೃತ್ಯುಟಿವೃತ್ತಿ) ನಿನ್ನ ಬಲದಿಂದ ಜೆನ್ನಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರು ” ಎಂದು ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವು. (ಗೋವಿಂದರಾಜರು.)

ನಾನು ಗಗನಚಾರಿಯಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆನು. 1 ಆಗ ಪುಂಜಿಕಸ್ಯಳೆಯೆಂಬ ಅಪ್ಸರಸಿಯು ಬ್ರಹ್ಮಸಭೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತ, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡಳು. ಆಗ್ನಿ ಜ್ವಾಲೆಯಂತೆ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದ ಆಕೆಯು ನನ್ನ ಘೋರರೂಪವನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಭಯದಿಂದ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದಳು. ನಳಗಾದರೋ ಅವಳನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಕಾನಾತುರವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಆಗಲೇ ನಾನು ಅವಳನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಹಿಡಿದು, ಅವಳ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನೆಳೆದು, ಅವಳೊಡನೆ ಭೋಗಿಸಿದೆನು. ಆಕೆಯು ಹೀಗೆ ನನ್ನಿಂದ ಭಂಗಹೊಂದಿ, ಕಂದಿದ ಕಮಲಿನಿಯಂತೆ ಕೊರಗುತ್ತ ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವನ ಬಳಿಗೆಹೋದಳು. ಆ ಸಂಗತಿಯು ಆಗಲೇ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ತಿಳಿದಂತಿದೆ. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಹಳವಾಗಿ ಕೋಪಗೊಂಡು ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದು, “ರಾವಣಾ! ಇದು ಮೊದಲುಗೊಂಡು ನೀನು ಬೇರೆ ಯಾವ ಪರಸ್ತ್ರೀಯನ್ನಾಗಲಿ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಭೋಗಿಸಿದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಆಗಲೇ ನಿನ್ನ ತಲೆಯು ನೂರುಭಾಗವಾಗಿ ಭೇದಿಸಿಹೋಗುವುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ!” ಎಂದು ಶಪಿಸಿರುವನು. ಈ ಶಾಪದ ಭಯದಿಂದಲೇ ನಾನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಇದು ವರೆಗೂ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ನನ್ನ ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನೇರಿಸದೆ ಬಿಟ್ಟಿರುವೆನು. ಇದು ಹೊರತು ನನಗೆ ಬೇರೆ ಭಯವಿಲ್ಲ! ನನಗಾದರೋ ಸಮುದ್ರದಂತೆ ಮೇಗವೂ, ವಾಯುವಿನಂತೆ ಶೀಘ್ರಗತಿಯೂ ಇರುವುದು. ಇದೊಂದೂ ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಅದರಿಂದಲೇ ರಾಮನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುವಂತಿದೆ. ಅದರೇನು? ಪರವಶ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ ಸಿಂಹವನ್ನು ಮೇಲೆಬ್ಬಿಸುವಂತೆಯೂ, ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುವಂತೆಯೂ, ಈಗ ರಾಮನು ನನ್ನನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕರೆಯುತ್ತಿರುವನು. ಆ ರಾಮನು ಇದುವರೆಗೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಹಾಸರ್ಪಗಳಂತಿರುವ ನನ್ನ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಕಂಡವನಲ್ಲ. ಅದರಿಂದಲೇ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧೋದ್ಯುಕ್ತ ನಾಗಿರುವನು. ಮಹಾಪಾಶ್ವನೇ! ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳಿದುದರಿಂದೇನು! ಇನ್ನು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ನಾನು, ಕೊಳ್ಳಗಳಿಂದ ಅನೆಯನ್ನು ಹೇಗೋಹಾಗೆ ವಜ್ರ ಸಮಾನಗಳಾದ ನನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ರಾಮನನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಓಡಿಸಿಬಿಡುವೆನು.

1. ರಾವಣನಿಗೆ ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ರಂಭೆಯ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನಳಕೂಬರನಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಶಾಪವಿದ್ದರೂ, ಆ ನಳಕೂಬರನು ಪ್ರಾಕೃತದೇವತೆಯಾದುದರಿಂದ, ಅದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಡದೆ ಅಮೇಲೆ ತನಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದಾಂಟಾದ ಈ ಶಾಪವನ್ನೇ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ, ಪಿತಾಮಹವಾಕ್ಯವಾದುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಾನು ಮೀರಿ ನಡೆಯುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ಮತ್ತು ಉದಿಸಿಬರುವ ಸೂರ್ಯನು ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಕಾಂತಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಂದಿಸುವಂತೆ, ನಾನು ಸೇನಾಸಮೇತನಾಗಿ ನಿಂತು ಅವನ ವಾನರಸೇನೆಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಧ್ವಂಸ ಮಾಡುವೆನು. ಸಾವಿರಕಣ್ಣುಳ್ಳ ದೇವೇಂದ್ರನಾಗಲಿ ಜಲಾಧಿಪತಿಯಾದ ವರುಣ ನಾಣಲಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಜಯಿಸಲಾರರು. ಮೊದಲು ಈ ನನ್ನ ಬಾಹು ಬಲದಿಂದಲೇ ನಾನು ಕುದೇರನನ್ನು ಜಯಿಸಿ, ಅವನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಕೈವಶಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವೆನಲ್ಲವೆ? ಇನ್ನು ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರನಾದ ಆ ರಾಮನ ಪಾಡೇನು?" ಎಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ತಿರುಗಿ ವಿಭೀಷಣನು ರಾವಣನಿಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಹೇಳಿದುದು.

ರಾವಣನು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ, ಕುಂಭಕರ್ಣನ ಅರ್ಭಟಗಳನ್ನೂ ಕೇಳಿ ವಿಭೀಷಣನು, ತಿರುಗಿ ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರನಾದ ರಾವಣನನ್ನು ಕುರಿತು, ಅರ್ಥಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ ಹಿತವಾಯೂ ಇರುವ ಮಾತಿನಿಂದ, "ಎಲೆ ರಾಜನೆ! ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಿಡದಹಾಗೆಯೇ ರಾಮನನ್ನು ಜಯಿಸಿಬೇಕೆಂದೆಳಸುವೆಯಾ? ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕೇವಲಸ್ತ್ರೀಮಾತ್ರಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ? ಸೋಕಿದಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಕೊಲ್ಲುವ ಕಾಳಸರ್ಪವೆಂದು ತಿಳಿ! ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಎದೆಯೆಂಬ ದೀರ್ಘದೇಹದಿಂದಲೂ, ಚಿಂತೆಯೆಂಬ ಮಹಾವಿಷದಿಂದಲೂ, ಮಂದಹಾಸವೆಂಬ ಹರಿತವಾದ ಕೋರಿದಾಡೆಗಳಿಂದಲೂ, ಬೆರಳುಗಳೆಂಬ ಐದು ಹಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಭಯಂಕರವಾದ ಸೀತೆಯೆಂಬ ಆ ಮಹಾಸರ್ಪವನ್ನು ನೀನೇಕೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಂದಿಟ್ಟಿರುವೆ? ಆಯ್ಯೋ! ಇದರಿಂದಂಟಾಗುವ ಅನರ್ಥವು ನಿನ್ನೊಬ್ಬನಲ್ಲಿಯೇ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ! ಅಣ್ಣಾ! ಬೇಡ! ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾಮನಿಗೊಪ್ಪಿಸಿಬಿಡು! ಪರ್ಮತಶಿಖರದಂತೆ ಮಹಾದೇಹವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ದಂತನಖಾಯುಧವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಕಪಿಗಳು ಬಂದು ಲಂಕೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ವುದರೊಳಗಾಗಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾಮನಿಗೊಪ್ಪಿಸಿಬಿಡು! ವಜ್ರಸಮಾನಗಳಾಗಿಯೂ, ವಾಯು

ವೇಗವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಮಬಾಣಗಳು ಇಲ್ಲಿನ ರಾಕ್ಷಸಪ್ರಮುಖರ ತಲೆಗಳನ್ನು ಹಾರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿಬಿಡು!" ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಆ ಮೇಲೆ ಪ್ರಹಸ್ತನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ, "ಪ್ರಹಸ್ತಾ! ಪ್ರಾಣಾಂತ ಕರಗಳಾಗಿಯೂ, ಸಿಡಿಲಿನಂತೆ ವೇಗವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಮಬಾಣಗಳು ಇನ್ನೂ ನಿನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ನಾಟಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದಲೇ ನೀನು ಹೀಗೆ ಹರಟುವಂತಿದೆ! ಈ ಇಂದ್ರಜಿತ್ಕುಂಭಕರ್ಣರಾಗಲಿ, ಈ ಮಹಾಪಾರ್ಶ್ವ ಮಹೋದರರಾಗಲಿ, ಈ ಕುಂಭನಿಕುಂಭರಾಗಲಿ, ಈ ಅತಿಕಾಯನಾಗಲಿ, ರಾಮನಮುಂದೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವುದಕ್ಕೂ ಶಕ್ತರಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಜಯದಾಸೆಯೇಕೆ? ಪ್ರಹಸ್ತಾ! ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮಹಾಶೂರರೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಅವರ ಗತಿಯೇ ಹಾಗಿರುವಾಗ, ನಿನ್ನ ಪಾಡನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆ? ನೀನು ಸೂರ್ಯನ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಂದರೂ, ನೀನು ಹೋಗಿ ದೇವೇಂದ್ರನ ತೊಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬಿದ್ದರೂ, ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರೂ, ರಾಮನಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬದುಕಿ ಹೋಗಲಾರೆ! ಇದು ನಿಜವು!" ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಪ್ರಹಸ್ತನು ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಕೂರಿತು, "ವಿಭೀಷಣಾ! ನಮಗೆ ಭಯವೆಂದರೇನು? ದೇವತೆಗಳಿಂದಾಗಲಿ, ದಾನವರಿಂದಾಗಲಿ ಬೇರೆ ಯಾರೊಬ್ಬರಿಂದಾಗಲಿ ನಮಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಭಯವೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲ! ನಾಗ ಗಂಧರ್ವ ಯಕ್ಷರಿಗಾಗಲಿ, ಪನ್ನಗರಿಗಾಗಲಿ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಾವು ಹೆದರುವವರಲ್ಲ? ಹೀಗಿರುವಾಗ ಕೇವಲ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಮಾರನಾದ ಆ ರಾಮನಿಂದ ನಮಗೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭಯವೆಂದರೇನು?" ಎಂದನು. ವಿಭೀಷಣನಾದರೋ ಬಹಳ ಬುದ್ಧಿವಂತನು! ತನ್ನ ಪ್ರಭುವಾದ ರಾಮನಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಹಿತವನ್ನೇ ಕೋರತಕ್ಕವನು! ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನು! ಇಂತಹ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ವಿಭೀಷಣನು, ಪ್ರಹಸ್ತನು ಹೇಳಿದ ಈ ದುರ್ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿರುಗಿ ಅವನನ್ನು ಕೂರಿತು "ಪ್ರಹಸ್ತಾ! ಈಗ ನೀನೂ, ನಮ್ಮ ರಾಜನೂ, ಈ ಮಹೋದರನೂ, ಈ ಕುಂಭಕರ್ಣನೂ, ರಾಮನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಯಾವಯಾವ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು, ಯಾವಯಾವ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದರೋ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಕೇವಲ ನಿರರ್ಥಕಗಳು! ಅಧರ್ಮಶೀಲನಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗವು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ರಾಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಈ ಪ್ರಯತ್ನವೊಂದೂ ಸಾಗದು! ಪ್ರಹಸ್ತಾ! ದೋಷಿಯಾದರೂ ಇಲ್ಲದೆ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಬೇಕೆಂದರೆ ಸಾಧ್ಯವೆ? ಕಾರ್ಯದಕ್ಷನಾದ ರಾಮನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ನನ್ನಿಂದಾಗಲಿ, ನಿನ್ನಿಂದಾಗಲಿ, ಇಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸ

ರಿಂದಾಗಲಿ, ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಆ ರಾಮನೋ ಧರ್ಮವೊಂದರಲ್ಲಿಯೇ ನಿರತ
 ನಾದವನು. ಮಹಾರಥನು! ಲೋಕೈಕ ವೀರರೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುರಾಜರ
 ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು. ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ ತನ್ನ ಗುಣಗಳಿಂದ
 ರಂಜಿಸುವವನು. ಅಂತಹ ಖರದೂಷಣಾದಿಗಳನ್ನೂ ಕೊಂದ ಮಹಾಪ್ರಸಿದ್ಧಿ
 ಯುಳ್ಳವನು! ಕಾರ್ಯಸಮರ್ಥನು! ಅವನ ರಣಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳು
 ವುದಕ್ಕಾಗಲಿ ದೇವತೆಗಳಿಗಾದರೂ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ! ಪ್ರಹಸ್ತಾ! ಆ ರಾಮನ
 ಬಾಣಗಳನ್ನು ನೀನೇನೆಂದು ಬಲ್ಲಿ! ಬಹಳ ತೀಕ್ಷ್ಣಗಳಾದ ಮೊನೆಗಳಿಂದಲೂ,
 ಬಗ್ಗಿದ ಗಿಣ್ಣುಗಳಿಂದಲೂ, ಮೇಲಾದ ಪಕ್ಕದ ಗರಿಗಳಿಂದಲೂ, ಕೂಡಿದ
 ಆ ರಾಮಬಾಣಗಳನ್ನು ತಡೆಯುವುದಕ್ಕೂ ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಅಂತಹ
 ಬಾಣಗಳು ಇದುವರೆಗೆ ನಿನ್ನ ದೇಹಕ್ಕೆ ನಾಟದಿದ್ದುದರಿಂದಲೇ ಹೀಗೆ ನೀನು
 ಆತ್ಮಸ್ತುತಿಯನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ! ಇಂದ್ರಸಮಾನನಾದ ಆ ದಶರಥ
 ಪುತ್ರನಮುಂದೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕೆಂದರೆ. ಈ ರಾವಣನಾಗಲಿ, ಬಲಾಢ್ಯ
 ನೆನಿಸಿದ ಈ ತ್ರಿಶೀರ್ಷನಾಗಲಿ, ಈ ಕುಂಭಕರ್ಣನಾಗಲಿ, ಇವನ ಮಗನಾದ
 ನಿಕುಂಭನಾಗಲಿ, ಇಂದ್ರಜಿತ್ತಾಗಲಿ, ನೀನಾಗಲಿ, ಶಕ್ತರಲ್ಲ! ಮತ್ತು ಈ
 ದೇವಾಂತಕನಂತರಾಗಲಿ, ಅಶಿರಥನೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಮಹಾದೇಹವುಳ್ಳ ಈ
 ಅತಿಕಾಯನಾಗಲಿ, ಪರ್ಮತಸಮಾನಬಲವುಳ್ಳ ಈ ಅಕಂಪನನಾಗಲಿ, ರಾಮನ
 ಮುಂದೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಲಾರರು. ನಮ್ಮ ಪ್ರಭುವಾದ ಈ ರಾವಣನಾದರೋ
 ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನು. ಹಿಂದು ಮುಂದಾಲೋಚನೆ
 ಯಿಲ್ಲದೆ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನಡೆಸತಕ್ಕವನು. ಮೊದಲೇ ಕಾಮತಾಪದಿಂದ
 ಪೀಡಿತನಾದವನು. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ನೀವು ಆತನಿಗೆ ಹಿತವನ್ನು
 ಹೇಳದೆ, ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಮಿತ್ರರೆನಿಸಿಕೊಂಡು, ಕೇವಲ ಶತ್ರುಪ್ರಾಯರಾಗಿ,
 ಅವನು ಹೋದದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಿರಲ್ಲ! ಇದು ಸಮಸ್ತ
 ರಾಕ್ಷಸರ ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಎಲೈ ಅಮಾತ್ಯರೇ! ಈಗ ನಮ್ಮ
 ಪ್ರಭುವಾದ ರಾವಣನಿಗೆ, ಕೊನೆಮೊದಲಿಲ್ಲದ ಭೋಗದಾಸೆಯೆಂಬ ದೊಡ್ಡ
 ದೇಹದಿಂದಲೂ, ಅಕ್ಕತೃಗಳೆಂಬ ಸಹಸ್ರಭಣೆಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ, ಭಯಂಕರ
 ವಾಗಿಯೂ, ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಮದ್ವೇಷವೆಂಬ ದೊಡ್ಡ
 ಸರ್ಪವು ಬಲವಾಗಿ ಕೊರಲಿಗೆ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿರುವುದು. ನೀವು ಮೊದಲು ಆ
 ಸರ್ಪವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಇವನನ್ನು ಆಪಾಯದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು
 ಮಾಡಿರಿ! ಎಲೆ ಮಂತ್ರಿಗಳೆ! ನೀವೆಲ್ಲರೂ ರಾಜನಿಗೆ ಮಿತ್ರರೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರು

ಎಂ! ಅವನಿಂದ ಬೇಕುಬೇಕಾದ ಕೋರಿಕೆಗಳನ್ನೂ ಪಡೆದಿರುವೆಂ! ಆ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನಾದರೂ ಭಾವಿಸಿ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಐಕಮತ್ಯದಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಬೋಧಿಸಬೇಡವೆ? ಭೂತಗ್ರಸ್ತರಾದವರ ತಲೆಕೂದಲನ್ನು ಕೇಳಿಸಿ ಪಿಶಾಚಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುವಂತೆ, ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಈತನ ತಲೆಕೂದಲನ್ನು ಹಿಡಿದೆಳೆದಾದರೂ ಆತನನ್ನು ಆಕೃತ್ಯಗಳಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಬೇಕು. ಎಲೈ ರಾಕ್ಷಸರೆ! ಇದೋ! ಈಗ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಭುವಾದ ರಾವಣನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆಂಬ ಮಹಾಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದೆ ಮುಳುಗಿಹೋಗುತ್ತಿರುವನು! ರಾಮನೆಂಬ ಬಾಡಬಾಗ್ನಿಯ ಬಾಯಿಗೆ ತುತ್ತಾಗುತ್ತಿರುವನು. ಆದುದರಿಂದ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿ, ಆತನಿಗೆ ಕೈಗೊಟ್ಟು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಉದ್ಧರಿಸಬೇಕು. ಎಲೈ ರಾಕ್ಷಸರೆ! ನನ್ನ ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳಿರಿ! ಇದರಿಂದ ಈ ವಮ್ಮ ಲಂಕೆಗೂ ಮುಂದೆ ಕ್ಷೇಮವುಂಟು. ಇಲ್ಲಿನ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೂ ಸೌಖ್ಯವುಂಟು! ನಮ್ಮ ಪ್ರಭುವಾದ ರಾವಣನಿಗೂ ಕ್ಷೇಮವುಂಟು! ಅವನ ಮಿತ್ರರಾದ ನಿಮಗೂ ಮೇಲ್ಮೆಯುಂಟು. ನಮ್ಮ ರಾಜನು ತಾನಾಗಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ಕೊಡದಿದ್ದರೂ, ನಾವೇ ಸ್ವತಂತ್ರಿಸಿಯಾದರೂ ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುವೆವು. ಒಂದು ವೇಳೆ ರಾಜನು ಹಠವಾದಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಮಂತ್ರಿಯಾದವನು ತಮ್ಮ ಮತ್ತು ಶತ್ರುಗಳ ಬಲಾಬಲವನ್ನು ತಿಳಿದು, ಉಭಯಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿರುವ 1 ಕ್ಷಯಸ್ಥಾನವೃದ್ಧಿಗಳೆಂಬ ತ್ರಿವರ್ಗಗಳನ್ನೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪರಾಲೋಚಿಸಿ ಕಾಲೋಚಿತವಾಗಿಯೂ, ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಹಿತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪಡೇಶಿಸಬೇಕು" ಎಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಸರ್ಗವು.

1. ಶತ್ರುಕ್ಷಯವನ್ನೂ, ಸ್ವಮೃದ್ಧಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿದಾಗ ಯಾನವನ್ನೂ, ಶತ್ರುವೃದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಸ್ವಕ್ಷಯವನ್ನೂ ನೋಡಿದಾಗ ಸಂಧಿಯನ್ನೂ, ಇಬ್ಬರೂ ಸಮಬಲವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದಾಗ ಆಸನವನ್ನೂ ನಡೆಸುವಂತೆ ಮಂತ್ರಿಗಳು ರಾಜನಿಗೆ ಪ್ರೇರಿಸಬೇಕೆಂಬುದು

ಇಂದ್ರಜಿತ್ತು ವಿಭೀಷಣನಮತವನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದುದು. ವಿಭೀಷಣನು
 ಇಂದ್ರಜಿತ್ತಿನ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಗಾಗಿ ಅವನನ್ನು ದೂಷಿಸಿದುದು.

ಬೃಹಸ್ಪತಿಯಂತೆ ಮಹಾಬುದ್ಧಿಮಂತನಾದ ವಿಭೀಷಣನು ಹೇಳಿದ
 ಈ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ, ಇಂದ್ರಜಿತ್ತು ಬಹಳ ಕಷ್ಟದಿಂದಲೇ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದು,
 ಕೊನೆಗೆ ಕೋಪವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಕುರಿತು, “ತಾತಾ!
 ನೀನು ಕೊನೆಗೆ ಹೇಳಿದ ಈ ಮಾತು ಕೇವಲ ನಿರರ್ಥಕವಾದುದು! ನಿನ್ನ
 ಭಯಸ್ವಭಾವವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತೋರಿಸುವುದು. ಭೀ! ಯಾವ ಮಾತು
 ನ್ನಾಡಿದೆ! ನಮ್ಮ ರಾಕ್ಷಸಕುಲವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನಾದರೂ
 ಹೀಗೆ ನುಡಿಯಲಾರನು! ಹೀಗೆ ನಡೆಯಲೂ ಆರನು! ಇನ್ನು ಪುಲಸ್ತ್ಯ
 ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ರಾಕ್ಷಸನಾದ ನಿನಗೆ ಈ ಮಾತು ಯೋಗ್ಯವೇ?” ಎಂದು
 ಹೇಳಿ, ರಾವಣನಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ, “ಅಪ್ಪಾ! ನಮ್ಮ ರಾಕ್ಷಸಕುಲದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ತಮ್ಮ
 ನಾದ ಈ ವಿಭೀಷಣನೊಬ್ಬನೇ ಬಲದಲ್ಲಿಯೂ, ವೀರ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ, ಪರಾಕ್ರಮ
 ದಲ್ಲಿಯೂ, ಶೌರ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ, ಧೈರ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ, ತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕೇವಲ ಹೀನ
 ನೆಂದು ತೋರುವುದು” ಎಂದನು. ಆ ಮೇಲೆ ತಿರುಗಿ ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಕುರಿತು,
 “ಎಲ ಹೇಡೀ! ನೀನು ಮಾತ್ರವೇ ಭಯಪಡುವುದಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮನ್ನೂ ಹೆದರಿಸು
 ವೆಯಾ! ಕೇವಲ ದುರ್ಬಲರಾದ ಆ ರಾಜಕುಮಾರರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ
 ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದ ಯಾವನಾದರೂ ಒಬ್ಬ ರಾಕ್ಷಸನೇ ಸಾಕು! ಇಂದ್ರನು
 ಎಂತವನೆಂಬುದನ್ನು ನೀನು ಕಾಣೆಯಾ? ಮೂರುಲೋಕಕ್ಕೂ ನಾಥನು.
 ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಭು. ಆತನ ಸೇನಾಸಾಮಗ್ರಿಯಾದರೂ ಕೇವಲವಾದುದಲ್ಲ.
 ಅಂತಹ ದೇವೇಂದ್ರನನ್ನೇ ನಾನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಕೆಡಹಿದವನಲ್ಲವೆ? ಅವನ ಕಡೆಯ
 ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನಿಂದ ಭೀತರಾಗಿ ದಿಕ್ಕು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಪಲಾಯನಮಾಡಲಿಲ್ಲವೆ?
 ಐರಾವತವೆಂಬ ದಿಗ್ಗಜವೂ ಕೂಡ ನನ್ನ ಪ್ರಹಾರಕ್ಕೆ ತಡೆಯಲಾರದೆ ವಿಕೃತ
 ಸ್ವರದಿಂದರಚುತ್ತ ಕೆಳಗೆ ಬೀಳಲು, ನಾನು ಅದರ ದಂತಗಳನ್ನು ಕೈಯಿಂದ ಕಿತ್ತು,
 ಅವುಗಳಿಂದಲೇ ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಹೆದರಿಸಿ ಓಡಿಸಿರುವೆನು. ಹೀಗೆ

ರಾಜನೀತಿಯು, ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ರಾವಣನಿಗೆ ಲಂಕಾದಹನಾದ್ಯನೇಕ ಪರಾಭವಗಳೂ,
 ರಾಮನಿಗೆ ವಾನರಸೇನಾಸಂಪತ್ತಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ವೃದ್ಧಿಯೂ ತೋರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ
 ಈಗ ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿ ಸಂಧಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಸಾಧುವೆಂದು ನೀವು ನಿಮ್ಮ
 ಪ್ರಭುವಾದ ರಾವಣನಿಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ಭಾವವು.

ನಾನು ದೇವತೆಗಳ ಕೆಚ್ಚನ್ನೂ ಮುರಿದು, ದೈತ್ಯರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಗೋಳಾಡಿಸಿರುವೆನು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಕೇವಲ ಪ್ರಾಕೃತಮನುಷ್ಯರಾದ ಆ ರಾಜಕುಮಾರರನ್ನು ಜಯಿಸಲಾರೆನೆ? ನನ್ನ ಮಹಾವೀರ್ಯಕ್ಕೆ ಅದೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಕಾರ್ಯವೆ? ಎಂದು. ಇಂದ್ರನಿಗೆಣೆಯಾದ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತು ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿದ ಅಹಂಕಾರ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಶಸ್ತ್ರಧಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲೆನಿಸಿದ ವಿಭೀಷಣನು, ಸಾರವತ್ತಾದ ಮಾತಿನಿಂದ ಆ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲೈ ವತ್ಸನೆ! ಇನ್ನೂ ನೀನು ಬಾಲನು! ಯಾವ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಭವವಿಲ್ಲದವನು. ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು ಇನ್ನೂ ಪರಿಸಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲ. ಯಾವ ವಿಷಯವನ್ನಾದರೂ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಾಲೋಚಿಸಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯೂ ನಿನಗಿಲ್ಲ! ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೇ ನಿನ್ನ ಕೇಡನ್ನೂ ನೀನು ವಿಚಾರಿಸದೆ, ಈ ನಿರರ್ಥವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಲಪಿಸುತ್ತಿರುವೆ! ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಡಾಗೆ ನುಡಿಯುವಂತಿದೆ! ನಿನ್ನ ಹೆತ್ತವರಾದ ಈ ರಾವಣನಿಗೆ, ಮುಂದೆ ರಾಮನಿಂದ ಬರಬಹುದಾದ ವಿನಾಶವನ್ನು ನನ್ನ ಬಾಯಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕೇಳಿಯೂ, ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ನೀನು ಅದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೆ ದುರ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಅನುಮೋದಿಸುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲ! ಛೇ! ನೀನು ಪುತ್ರನೆಂಬ ಹೆಸರಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಹಿತನಂತೆ ನಟಿಸುವ ಶತ್ರುವೇ ಹೊರತು ನಿಜವಾಗಿ ರಾವಣನಿಗೆ ಮಗನಲ್ಲ! ಹೀಗೆ ತಂದೆಯ ವಿನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರುವ ಈ ನಿನ್ನ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಗಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಶಿಕ್ಷಿಸಿ ಫಲವಿಲ್ಲ. ಏನೂ ತಿಳಿಯದ ಹುಡುಗನಾಗಿಯೂ, ಹಟವಾದಿಯಾಗಿಯೂ, ಹಿಂದುಮುಂದುನೋಡದೆ ಸಾ ಹ ಸ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ತಲೆಯೆಕ್ಕುವ ಆತುರ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಿನ್ನನ್ನು ಕರೆತಂದು, ಈ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದವರಾರೋ ಅವರನ್ನೇ ಮೊದಲು ವಧಿಸಬೇಕು! ನೀನೋ ಏನೂ ತಿಳಿಯದ ಮೂಢನು! ತಾನೇ ಸರ್ವಜ್ಞನೆಂಬ ಗರ್ವವು ಮಾತ್ರ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವುದು. ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ವಿನಯವೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲ. ಕ್ರೂರಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನು! ಅಲ್ಪಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನು! ದುರಾತ್ಮನು! ಮೂರ್ಖನು! ಮಹಾದುರ್ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನು! ಹುಡುಗುತನದಿಂದಲೇ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಿರುವೆ! ಬ್ರಹ್ಮದಂಡದಂತೆ ದೇದೀಪ್ಯಮಾನಗಳಾಗಿಯೂ, ಮೃತ್ಯುವಿನಂತೆ ಭಯಂಕರಗಳಾಗಿಯೂ, ಯಮದಂಡಕ್ಕೆ ಸಮಾನಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಮನ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತಡೆದು ನಿಲ್ಲುವನಾನು” ಎಂದು ಹೇಳಿ ರಾವಣನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ, “ಎಲೈ ರಾಜನೆ! ಈಗಲೂ ನನ್ನ ಹಿತವಾದವನ್ನು ಕೇಳು! ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಧನಗಳನ್ನೂ,

ಉತ್ತಮ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ, ಅಭರಣಗಳನ್ನೂ, ದಿವ್ಯವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ, ವಿಚಿತ್ರರತ್ನಗಳನ್ನೂ, ಸೀತಾದೇವಿಯ ಸಹಿತವಾಗಿ ಈಗಲೇ ರಾಮನಿಗೊಪ್ಪಿಸಿ ಬಾ! ಆ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ನಾವು ಸುಖದಿಂದಿರಬಹುದು” ಎಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹದಿನೈದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ರಾವಣನು ವಿಭೀಷಣನನ್ನವಮಾನಿಸಲು ಅವನು ತನ್ನ ನಾಲ್ಕು ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರಿ, ಅಗಲೂ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ರಾವಣನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ಹೇಳಿದುದು.

1 ಹೀಗೆ ವಿಭೀಷಣನು ರಾವಣನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಹಿಡಿಯುವಂತೆ ಹಿತವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರೂ, ಮೃತ್ಯುವಶನಾದ ರಾವಣನು ಅವುಗಳೊಂದನ್ನೂ ಗಮನಿಸದೆ, ಅವನ ಮಾತಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಕೋಪಗೊಂಡು, ಪರುಷವಾಕ್ಯದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು “ವಿಭೀಷಣಾ! ಸಾಕು ಸುಮ್ಮನಿರು! ನಿನ್ನ ಸಹವಾಸವೇ ನನಗೆ ಯುಕ್ತವಲ್ಲ! ಶತ್ರುವಿನೊಡನೆಯಾದರೂ ಇರಬಹುದು. ಕೋಪ.

1. ಇಲ್ಲಿ “ಸುನಿವಿಷ್ಟಂ ಹಿತಂ ವಾಕ್ಯಮುಕ್ತವಂಶಂ ವಿಭೀಷಣಂ | ಅಬ್ರವೀತ್ಪರಾಪಂ ವಾಕ್ಯಂ ರಾವಣಃ ಕಾಲಜೋದಿತಃ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ವಿಶೇಷಾರ್ಥವು:—(ಸುನಿವಿಷ್ಟಂ) ಶೇಳುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಅರ್ಥಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾಗದಿದ್ದರೂ, ಅತಿಪ್ರೀತಿಕರವಾಗುವಂತೆ ಅಂದವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶವುಳ್ಳುದು, ಎಂದರೆ ಅರ್ಥವು ಅನಿಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರಿದರೂ ಕಿವಿಯಿಂದ ಕೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಇಂಪಾದ ಮಾತೆಂದು ಭಾವವು. (ಹಿತಂ) ಕಿವಿಗಿಂಪಾದುದು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ! ಪಥ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. (ವಾಕ್ಯಂ) ಪರಿಪೂರ್ಣಾರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವುದೇ ವಾಕ್ಯವೆನಿಸುವುದರಿಂದ, ಹೇಳಬೇಕಾದ ಹಿತೋಪದೇಶವೆಲ್ಲವೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತುಂಬಿರುವುದೆಂದು ಭಾವವು. ಇಂತಹ ವಾಕ್ಯವನ್ನು (ಉಕ್ತವಂಶಂ) ಹೇಳಿದವನನ್ನು “ನಾ ಸಂವತ್ಸರವಾಸಿನೇ ಬ್ರೂಯಾತ್” ಎಂಬಂತೆ, ಆಚಾರ್ಯನು ತನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದವನಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಹೇಳಬೇಕಾದ ನೀತಿಯನ್ನೂ ಕೂಡ ಈ ರಾವಣನ ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ತಾನೇ ಮರುಕದಿಂದ ಬಂದು ಹೇಳಿದವನನ್ನು.

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಗೊಂಡ ಕಾಳಸರ್ಪದೊಡನೆಯಾದರೂ ಸಹವಾಸಮಾಡಬಹುದು! ಶತ್ರುಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿ ಮಿತ್ರನಂತೆ ನಟಿಸುವ ನಿನ್ನಂತವನೊಡನೆ ಮಾತ್ರ ಎಂದಿಗೂ ಸಹವಾಸಮಾಡಬಾರದು. ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸನೆ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾತಿಗಳ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ನಾನು ಕಾಣೆನೆ! ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರವ್ಯಸನವನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಪಡುವುದೇ ದಾಯಾದಿಗಳ ಸ್ವಭಾವವು. ನನಗೆ ದಾಯಾದನಾದ ನೀನೂ, ಹೀಗೆ ನನ್ನ ಸಂಕಟಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷಪಡುವುದು, ಜ್ಞಾತಿಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆಯೇ ಇರುವುದು. ಜ್ಞಾತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯನಾದವನನ್ನೂ, ಕಾರ್ಯಸಾಧಕನನ್ನೂ, ವಿದ್ಯೆಬಲ್ಲವನನ್ನೂ, ಧರ್ಮಶೀಲನನ್ನೂ, ಶೂರನಾದವನನ್ನೂ ಕಂಡರೆ ಅಸೂಯೆಯಿಂದ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವರೇ ಹೊರತು ಗೌರವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಿರಿದ್ದಾಗ

(ವಿಭೀಷಣಂ) ಬೇರೆ ಯಾವನಾದರೂ ದೂರಸ್ಥನೊಬ್ಬನು ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯಾದರೂ, ಒಂದುವೇಳೆ ಅದು ಅಸ್ತವೋ ಅಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಸಂದೇಹಿಸಿ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಬಹುದು. ಸಾಕ್ಷಾತ್ಸಹೋದರನಾದ ವಿಭೀಷಣನೇ ಬಂದುಹೇಳಿದಾಗ ಆ ಮಾತು ತನಗೆ ಗ್ರಾಹ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇನು? ಹೀಗಿದ್ದರೂ, (ರಾಮಣಃ) ಹಿಂಸಾ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಸಮಸ್ತಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಗೋಳಾಡಿಸತಕ್ಕ, ಅಥವಾ (ರಾತ್ರೀತಿ ರಾಮಣಃ) ಯಾವಾಗಲೂ ಗೋಳಿಡುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನು ಎಂದರೆ ಕೈಲಾಸವನ್ನು ಕದಲಿಸಿದುದು. ವಾಲಿಯೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿದುದು. ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನನ್ನು ಕೆಣಕಿದುದು ಮೊದಲಾದ ಕುಚೇಷ್ಟೆಗಳಿಂದ ಸಾಗದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿ, ಅದರಿಂದ ಭಂಗವೊಂದಿ ಗೋಳಿಡುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನು. ಇದರಿಂದ ತನಗಾಗಲಿ ಪರರಿಗಾಗಲಿ ಹಿತವನ್ನು ತಿಳಿಯದ ದುಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನೆಂದು ಭಾವವು. ಇಂತಹ ರಾಮಣನು (ಕಾಲಚೋದಿತಃ) ಕಾಲಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ, ಎಂದರೆ ತನ್ನನ್ನು ಬದುಕಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದ ತಮ್ಮನ ಮಾತಿಗೆ ಕಿವಿಗಡದೆ, ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾದಿರುವ ಕಾಲಮೃತ್ಯುವಿನ ದಾರಿಯನ್ನೇ ನೆಮ್ಮಿಡವನಾಗಿ, (ಪರುಷಂ ವಾಕ್ಯಮುಬ್ರವೀತ್) “ದ್ವಿಭಾಭಕ್ಷ್ಯೇಯಮಸ್ಯೇನಂ ನಮೇಯಂ ಕದಾಚನ” ಎಂದು ರಾಮನ ಬಾಣಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕ ಸಾಯುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗಲೂ “ತಾನು ಎರಡುಭಾಗವಾಗಿ ಸೀಳಿಬಿದ್ದರೂ ಬೀಳುವೆನೇ ಹೊರತು ರಾಮನಕಡೆಗೆಮಾತ್ರ ತಲೆಬಗ್ಗಿ ಸುವವನಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದ ಪರಮಮೂರ್ಖ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕ್ರೂರವಾಕ್ಯವನ್ನಾಡಿದನು. ವಿಭೀಷಣನುಹೇಳಿದ ಸರೋತ್ತಮವಾದ ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ “ಈಗ ನನ್ನ ಸಂದೇಹವು ತೀರಿತು” ಎಂದು ಅದನ್ನಭಿನಂದಿಸಬೇಕು. ಹಾಗಿಲ್ಲವೇ, “ನೀನು ನನಗೆ ಮಹೋಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆತನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿಯಾದರೂ ಸ್ತುತಿಸಬೇಕು! ಹಾಗೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ “ಇಂತಹ ಹಿತವಾದವನ್ನು ಹೇಳಿದ ನಿನಗೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ” ಎಂದು ಅನುತಾಪವನ್ನಾಡರೂ ಕೋರಿಸಬೇಕು, ಇನ್ನೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು, ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಕೋಪದಿಂದ ನುಡಿಯುವ ಕ್ರೂರವಾಕ್ಯವನ್ನೇ ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದನೆಂದು ಭಾವವು. (ತನಿಶ್ಲೋಕಃ)

ಸಂತೋಷವನ್ನೂ ನಟಿಸುವರು. ವ್ಯಸನಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ದ್ರೋಹವನ್ನೂ ಮಾಡುವರು. ತಮ್ಮ ಜ್ಞಾತಿಗಳ ಸಂತೋಷವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಆಸಾಯಪಡುವರು. ತಮ್ಮ ಮನೋಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಹೊರಪಡಿಸದೆ ಗೂಢವಾಗಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವರು. ಇಂತಹ ಘೋರರೃತ್ಯವುಳ್ಳ ಜ್ಞಾತಿಗಳಿಂದ ಎಂದಿಗೂ ಭಯವು ತಪ್ಪದು. ಹಿಂದೆ ಪದ್ಮವನವೆಂಬ ಒಂದು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಾಡಾನೆಗಳು ತಮ್ಮನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪಾಶಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು, ತಾವು ನೊದಲು ಸಾಕಿಟ್ಟ ಕೆಲವು ಆನೆಗಳನ್ನೂ ಸಂಗಡಕರೆದುಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಕುರಿತು ಕೆಲವು ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ಕೇಳಿರುವೆನು. ಆ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು! ಆ ಆನೆಗಳು ತಮ್ಮ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದ ಬೇರೆ ಆನೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, “ನಮಗೆ ಬೆಂಕಿಯಿದ್ದರೂ ಭಯವಿಲ್ಲ! ಬೇರೆ ತಪ್ಪಗಳಿಗೂ ನಾವು ಹೆದರಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ! ಭಯಂಕರಗಳಾದ ಈ ಪಾಶಗಳಿಂದಲೂ ನಮಗೆ ಅಂಜಿಕೆಯಿಲ್ಲ! ಆದೋ ನೋಡಿರಿ! ಕರುಣೆಯಿಲ್ಲದ ಕ್ರೂರ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಪ್ರಯೋಜನದಲ್ಲಿಯೇ ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟು, ಆ ಪುರುಷರಿಗೆ ಸಹಾಯವಾಗಿ ಬರುವ ನಮ್ಮ ಜ್ಞಾತಿಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ನಾವು ಹೆದರಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಜ್ಞಾತಿಯ ಈ ಆನೆಗಳೇ ಈ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡುವಂತಿದೆ.” ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಎಲ್ಲಾ ಭಯಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಜ್ಞಾತಿಭಯವೇ ಹೆಚ್ಚು. ಇದು ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದೇ ಇರಬಹುದು. ಗೋವುಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗ್ಯಸಂಪತ್ತಿಯೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹವೂ, ಹೆಂಗೆಸರಲ್ಲಿ ಚಪಲಸ್ವಭಾವವೂ, ಜ್ಞಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಯವೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದು. ಅವು ವಿಭೀಷಣಾ! ಸಾಕುಬಿಡು! ನಿನ್ನ ಮನೋಭಾವವು ನನಗೆ ತಿಳಿಯಿತು! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನನಗಿರುವ ಈ ಗೌರವವನ್ನೂ, ಈ ನನ್ನ ಮಹಾಭಾಗ್ಯವನ್ನೂ ಶತ್ರುಗಳ ತಲೆಯನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿದಂತಿರುವ ಈ ನನ್ನ ಮಹಾ ವೈಭವವನ್ನೂ ನೋಡಿ ನೀನು ಸಹಿಸಬಲ್ಲೆಯಾ? ಇವೊಂದೂ ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ! ಹೇಗಾದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಕೆಡಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ನಿನ್ನ ಮನೋರಥವು. ವಿಭೀಷಣಾ! ನೀನು ನನ್ನೊಡನೆ ಎಷ್ಟು ದಿನವಿದ್ದರೇನು? ತಾವರೆಯೆಲೆಗಳು ನೀರನಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದರೂ, ಅವು ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ಜಲಬಿಂದುಗಳೊಡನೆ ಅಂಟುವವೆ! ಅದರಂತೆಯೇ ದುಷ್ಟರೊಡನೆ ಎಷ್ಟುದಿನಗಳವರೆಗೆ ಸಹವಾಸಮಾಡಿದರೂ ಸ್ನೇಹವು ಹುಟ್ಟದು. ದುಂಬಿಯು ಹೂಗಳಲ್ಲಿರುವ ಮಕರಂದರಸವನ್ನು ಕುಡಿದ ಮೇಲೆ, ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವೂ ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ, ಆ ಹೂಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟೊದರಿಹೋಗು

వంట నీనూ ఇదువరిగే నన్నింద అనేక భోగగళన్న నుభవిషయూ, నన్నెల్లి
కృతజ్ఞతేయిల్లదే ననగే కేడన్నే కేరొరుత్తిరువే. దుష్టర స్నేహవే ఈ
రొతియారువుదు. కాడానేయు కేళదల్లి ముళుగి బందోడనే సుండి
లింద నేలద మణ్ణన్నేత్తి తన్న మృమేలే సురిదు, మృయన్ను కేళమాడి
కేళువంతే, దుష్టర స్నేహదింద తన్నన్నే తాను కేడిసిదంతాగువుదు.
మేళుగళు తరత్కాలదల్లి అట్టహాసదింద గజ్జసి ఎడేబిడదే మళయన్ను
సురిసిదరూ, ఆ నీరు భూమిగంటిదంతే ఎందిద్దరూ దుష్టర స్నేహవు ఫలకారి
యల్ల. ఛీ! కులగేడియే! నీను ననగే ఒడకుట్టద తమ్మనాదుదరింద
నాను సుమ్మనిరబేళాగదే. ఈగ నీను హేళద మాతన్నే బేరొబ్బను నన్న
ముందే నుడిదిద్దరే, ఇదువరిగూ అవను బదుకుత్తిరలిల్ల! కులగేడియోద
నిన్న జన్మవన్ను సుడబేళు!" ఎదను. హిగే రావణను పరుషవాక్యగ
ళన్నాడలు, న్యాయవాదియోద విభీషణను ఆ మాతుగళన్ను కేళ
సహిసలారదే, తన్న నాల్వరు రాక్షసమంత్రిగళొడగూడి, కృయల్లి హిడిద
గదేయొడనే ఆకాశకే హారిబట్టను. సద్గతిహేతువాద రామాశ్రయణ
ప్రయత్నవేంబ భాగ్యలక్ష్మీనిశిష్టనాద విభీషణను, హిగే కేళపదింద
మేలే హారి, అంతరిక్షదల్లిద్దంతేయే తిరుగి తన్నణ్ణనాద రావణనన్ను
కురితు, "ఎలే రాజనే! డేగిద్దరూ నీను ననగే ఒడకుట్టదవను.
నన్నన్ను హేగే బేళాదరూ నిందిసబడుదు! నిన్న మాతిగే నాను ఇదిరు
మాతాడబారదు! నీను ననగే అణ్ణనాదుదరింద తందేగే సమానను!
పూజ్జను! ఆదరేను! నీను ధర్మమార్గవన్ను బిట్టు హేగువుదల్లదే,
నన్నమేలేయూ ఇల్లద దోషవన్ను కల్పిసి శ్రూరవాక్యవన్ను హేళదే
యల్లవే? ఇదన్నుమాత్ర నాను సహిసలారేను. ఎలే రావణా! నాను
నినగే మేలన్ను కేరొరి యుక్తాయుక్తవన్ను నిశ్చయిసి హితవాదవన్ను
హేళదేను. అదరూ కాలవశరాదవరిగే హితవాదగళు కివిగేరువువే?
లోకదల్లి ప్రియవాక్యవన్ను నుడియవవరు నిల్లేల్లియూ బేళాదష్ట
మందియిరువరు. కేళువుదకే అప్రియవాగిద్దరూ. ముందే హితకరవాద
మాతన్ను హేళువవరాగలి, అదన్ను అదరిసి కేళువవరాగలి
సిక్కువుదు కష్టవు. ముఖ్యవాగి సమస్తభూతగళన్నూ సందరిసతక్కు
కాలపాశవు నిన్న కేరొరిగే సుత్తిరువుదు. అదుదరింద బేంకిగే సిక్కిద

ಮನೆಯನ್ನು ಹೇಗೋ ಮೃತ್ಯುವಶನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಸುಮ್ಮನಿರಬಾರದೆಂದು ನಾನು ಇಷ್ಟುದೂರದವರಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾಯಿತು. ನೀನು ಗುರಿಯುಪಬೆಂಕಿಗೆ ಸಮಾನಗಳಾಗಿಯೂ, ಚಿನ್ನದ ಕಟ್ಟುಳ್ಳ ಪುಗಳಾಗಿಯೂ, ತೀಕ್ಷ್ಣಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಮಾಣಿಗಳಿಗೆ, ಸಿಕ್ಕಿ, ಸಾಯುವುದನ್ನು ನೋಡಲಾರದುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆನು. ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇ ಶೂರರಾಗಿದ್ದರೂ, ಎಷ್ಟೇ ಬಲಾಢ್ಯರಾಗಿದ್ದರೂ, ಎಷ್ಟೇ ಆಸ್ತ್ರವಿಶಾರದರಾಗಿದ್ದರೂ ಮೃತ್ಯುವಶರಾದಾಗ ಮಳಲಿನ ಸೇತುವೆಗಳಂತೆ ನಿಮಿಷ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ನಾಶಹೊಂದುವರು. ನೀನು ನನಗೆ ಅಣ್ಣನೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ ಹಿತವನ್ನು ಕೋರಿ | ನಾನು ಹೀಗೆ ಸಲಿಗೆಯಿಂದ ಮಾತಾಡಿಬಿಟ್ಟೆನು ! ನನ್ನನ್ನು ಮನ್ನಿಸಬೇಕು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನೀನು, ಸರ್ವವಿಧದಿಂದಲೂ, ನಿನ್ನನ್ನೂ, ರಾಕ್ಷಸ ಸಹಿತವಾದ ಈ ನಿನ್ನ ಲಂಕೆಯನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನೋಡು ! ನಿನಗೆ ಕ್ಷೇಮವಾಗಲಿ ! ನಾನು ಹೋಗಿ ಬರುವೆನು. ಇನ್ನು ನಾನಿಲ್ಲದಾದರಿಂದ ಲಾದರೂ ನೀನು ಸುಖಿಯಾಗಿರು ! (ರಾಮಣಾ ! ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈ ರಾಕ್ಷಸರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಈ ಪಾಪಕೃತ್ಯಗಳಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವಂತೆ ನಿನಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಪಡೆಶಿಸಿ ತಡೆಯುವ ಸುಹೃತ್ತಾಗಲಿ. ಸ್ನೇಹಿತನಾಗಲಿ ಒಬ್ಬನಾದರೂ ಇಲ್ಲ.) ನಾನು ಹಿತವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ನನ್ನಮಾತು ನಿನ್ನ ಕಿವಿಗೇರಲಿಲ್ಲ ! ನಾನೇನು ಮಾಡಲಿ ! ಮೃತ್ಯುವು ಸಮಾಪಿಸಿದಾಗಲೇ ಮನುಷ್ಯರು ಮೃತಪ್ರಾಯವೆಂಬುದು ನಿಜವು. ಆದರಿಂದಲೇ ಅವರೂ ಸತ್ತವರಂತೆಯೇ, ತಮ್ಮ ಮಿತ್ರರು ಹೇಳಿದ ಹಿತವಾದವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲಾರರು.' ಎಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹದಿನಾರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

1 ವಿಭೀಷಣನು ಮಂತ್ರಿಸಹಿತನಾಗಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿದ್ದ ಕಡೆಗೆ ಬಂದುದು. ಸುಗ್ರೀವಾದಿ ವಾನರರು ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನು ವಧ್ಯನೆಂದು ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದುದು ರಾಮನು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತವಾನರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ ಕೇಳಿ, ಕೊನೆಗೆ ಹನುಮಂತನ ಮತದಂತೆ ಅವನನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ವಾನರರಿಗೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದುದು.

2 ಹೀಗೆ ವಿಭೀಷಣನು ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು ಪರುಷವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿ ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಅಲ್ಲಿಂದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿದ್ದ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟುಬಂದನು.

❖ ವಿಭೀಷಣ ಶರಣಾಗತಿ ಪ್ರಕರಣವು. ❖

1. "ಅನುಕೂಲ್ಯಸ್ಯ ಸಂಕಲ್ಪಃ ಪ್ರಾತಿಕೂಲ್ಯಸ್ಯ ವರ್ಜನಂ | ರಕ್ಷಿಷ್ಯತೀತಿ ವಿಶ್ವಾಸೋ ಗೋಪ್ತೃತ್ವವರಣಂ ಕಥಾ || ಅಶ್ವನಿಕ್ಷೇಪಕಾಚ್ಯಂ ಪದ್ವಿಧಾ ಶರಣಾಗತಿಃ" ಎಂಬಂತೆ, ಶರಣಾಗತಿಗೆ ಅನುಕೂಲ್ಯಸಂಕಲ್ಪವೇ ಮೊದಲಾದ ಆರು ಅಂಗಗಳುಂಟು, ರಾಮನಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ ವಿಭೀಷಣನು, ಆ ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲ್ಯಸಂಕಲ್ಪ, ಪ್ರಾತಿಕೂಲ್ಯವರ್ಜನ, ವಿಶ್ವಾಸಗಳೆಂಬ ಮೊದಲನೆಯ ಮೂರು ಅಂಗಗಳನ್ನೂ ನಿರ್ದಹಿಸಿರುವಂತೆ ಹಿಂದಿನ ಎಂಟು ಸರ್ಗಗಳಿಂದ ಕಾಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನೂ ಪ್ಪಿಸಿ ಅತನಲ್ಲಿ ಮರೆಹುಗಬೇಕೆಂಬುದೇ ಅನುಕೂಲ್ಯ ಸಂಕಲ್ಪವು. ಎಂದರೆ, ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದುದನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ಉದ್ದೇಶಿಸುವುದು. ರಾಮನ ನನ್ನೂ ಅವನ ದೇಶವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದೇ ಪ್ರಾತಿಕೂಲ್ಯವರ್ಜನವು, ತನಗೆ ಪ್ರಾತಿಕೂಲವಾದುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವುದು. ಹಾಗೆಯೇ ವಿಭೀಷಣನು ರಾಮನಿಗೆ ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಹಿತೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ, ತಮಗೆ ರಾಮನೇ ರಕ್ಷಕನೆಂಬ ವಿಶ್ವಾಸವೂ ಕಾಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಕಾರ್ಪಣ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನಪೂರ್ವವಾದ ಶರಣಾಗತಿ ಸ್ವರೂಪವು ತೋರಿಸಲ್ಪಡುವುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

2. ಇಲ್ಲಿ "ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಪರುಷಂ ವಾಕ್ಯಂ ರಾಮಣಂ ರಾಮಣಾನುಜಃ | ಅಜಗಾಮ ಮುಹೂರ್ತೇನ ಯತ್ರ ರಾಮಸ್ಸಲಕ್ಷ್ಮಣಃ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ವಿಶೇಷಾರ್ಥವು:— (ಇತಿ) ಹೀಗೆ, ಎಂದರೆ, ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನೂ ಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನೂ, ಹಾಗೆ ನಡೆಸದಿದ್ದರೆ ಅದರಿಂದಂಟಾಗಬಹುದಾದ ಅನರ್ಥಗಳನ್ನೂ ತೋರಿಸಿ, (ಪರುಷಂ) ಮುಂದೆ ಹಿತಕರವಾಗಿ ಪಥ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ, ಮೃತ್ಯುವಶನಾದ ರಾಮನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪರುಷವಾಗಿ ತೋರುವ (ವಾಕ್ಯಂ) ಮಾತನ್ನು (ಉಕ್ತ್ವಾ) ಹೇಳಿ, (ರಾಮಣಾನುಜಃ) ಈ ಅನುಜ ಶಬ್ದದಿಂದ, ರಾಮಣಾಸುರನು ಹುಟ್ಟಿದ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿಬೆಳೆದವನಾದರೂ

ಸತ್ಕೋತ್ತರನಾದವನು ಹೇಳಬೇಕಾದ ಹಿತವನ್ನೇ ಹೇಳಿದನೆಂದು ಋಷಿಯು ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಮಾಡುವುದಾಗಿ ಭಾವವು. ಹಿತವನ್ನು ಹೇಳುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕವರು ದೊಡ್ಡವರೊಬ್ಬ ಭೇದಬುದ್ಧಿಯನ್ನಿಡದೆ, ವ್ರಾಜ್ಞನು ಆಜ್ಞನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇ ನ್ಯಾಯವೆಂದೂ ಸೂಚಿಸುವು. (ಆಜಗಾಮು) ಬಂದನು. ಇಲ್ಲಿ ವಿಭೀಷಣನು ತನ್ನ ಸ್ವದೇಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಜಗಾಮು' 'ಹೋದನು' ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಯುಕ್ತವಾಗಿರುವಾಗ ಬಂದನೆಂದು ಹೇಳಿದುದೇಕೆಂದರೆ, ರಾಮನಿಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದುದರಿಂದಲೂ, ರಾಮನಿಗೋಷ್ಠಿಯೇ ಆತನಿಗೆ ಸ್ವಗೃಹವಾದುದರಿಂದಲೂ ಇಲ್ಲಿ ವಿಭೀಷಣನು ಸ್ವಗೃಹಕ್ಕೆ ಬಂದುದಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲಿನ ಭಾವವು. (ಮುಹೂರ್ತೇನ) ಅಲ್ಲಿ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವೂ ನಿಲ್ಲದೆ ಮುಹೂರ್ತಕಾಲದೊಳಗಾಗಿಯೇ ಬಂದನೆಂದರ್ಥವು. "ಅಷ್ಟಾತುರವೇಕೆ?" ಎಂದರೆ "ವರಂ ಹುತವಹಜ್ಜಾಲಾಪಂಜರಾಂತವ್ಯಸ್ಥಿತಿಃ! ನಶೌರಿಚಿಂತಾವಿಮುಖ ಜನ ಸಂವಾಸವೈಶಸಮಃ" ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಯೆಂಬ ಪಂಜರದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಇರುವುದುತ್ರಮವೇ ಹೊರತು, ವಿಷ್ಣು ಚಿಂತಾವಿಮುಖರೊಡನೆ ಸೇರಿರುವುದು ಮಾತ್ರ ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂಬ ನ್ಯಾಯದಿಂದ, ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವೂ ಆ ರಾಮನ ಸಹವಾಸವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಹೊರಟು ಬಂದನೆಂದೂ ಭಾವವು, (ಯಶರಾಮಃ) ಹಿಂದೆ ಆಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡದಲ್ಲಿ "ಸುಭಗಶ್ಚಿತ್ರಕೂಟೋಽಸೌ ಗಿರಿರಾಜೋಪಮೋಗಿರಿಃ! ಯಸ್ತೀವಸತಿ ಕಾಕುತ್ಸ್ಥಃ ಕುಬೇರ ಇವ ನಂದನೇ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಭರತನಿಗೆ ರಾಮವಾಸದಿಂದ ಚಿತ್ರಕೂಟವೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಂತೆ, ಇಲ್ಲಿಯೂ ರಾಮಸಂಬಂಧಕ್ಕಿಂತಲೂ ರಾಮನಿರುವ ದೇಶವೇ ತನಗೆ ಉದ್ದೇಶ್ಯವೆಂದು ಭಾವವು. (ಸಲಕ್ಷ್ಮಣಃ) ರಾಮನಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ವ್ಯಾವರ್ತಕನೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ "ಸಲಕ್ಷ್ಮಣ" ಎಂಬ ಶಬ್ದವು. ಇದರಿಂದ ಆಶ್ರಯಿಸ್ಸೆಟ್ಟಿನನಿಗೆ ಆಶ್ರಯಿಸಿದವರನ್ನು ಬಿಡಲಾಗದೆಂದು ಸೂಚಿಸುವು. ಅಥವಾ ಇದರಿಂದ ಪುರುಷಕಾರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವಾಗಿಯೂ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ ಹಿತವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳದ ರಾಮನ ಗೋಷ್ಠಿಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ತಮ್ಮ ಸ ಮಾತಿನಂತೆ ನಡೆಯುವ ರಾಮನ ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನೆಂದೂ ಭಾವವು. ಈ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥದಿಂದ ಭಗವದ್ವಿಜಯಾಳ್ವನನಿಗೆ ಭಗವದ್ವಿಜಯವಿರುವ ದೇಶವು ಪರಿತ್ಯಾಜ್ಯವೆಂದೂ, ಭಗವತ್ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವುಳ್ಳ ಸ್ವದೇಶವೇ ಪ್ರಾಪ್ತವೆಂದೂ, ಭಗವದ್ದೇಶವಾಗಿದ್ದರೂ ಭಾಗವತಾಭಿಮಾಂಕ ಪ್ರಾತ್ರವಾಗಿದ್ದರೆ ಪರಿತ್ಯಾಜ್ಯವಾಗುವುದರಿಂದ. ಇಲ್ಲಿ ಭಾಗವತನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವೂ ಸೇರಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಮ ಪ್ರಾಪ್ತವೆಂದೂ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಡುವುದು.

ಇಲ್ಲಿ ವಿಜಾರಾಹವಾದ ವಿಷಯವೇನೆಂದರೆ :—ವಿಭೀಷಣನು ವಿಶ್ವವಸ್ತಿನ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮನ ವರಪ್ರಸಾದಬಲದಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಧರ್ಮಬೃಂದಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿದವನು. ಮತ್ತು "ವಿಭೀಷಣಸ್ತು ಧರ್ಮಾತ್ಮಾನತು ರಾಕ್ಷಸಚೇಷ್ಟಿತಃ" ಈತನು ಧರ್ಮಾತ್ಮನೇಹೊರತು ರಾಕ್ಷಸಚೇಷ್ಟೆಯಾಳ್ವನಲ್ಲವೆಂದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನು. ಹೀಗಿರುವಾಗಲೂ ಇವನು, "ಜೈಷ್ಠಭ್ರಾತಾ ಪಿತುಸಮಃ" ಎಂಬಂತೆ, ತನಗೆ ತಂದೆಯಂತೆ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿಯೂ ಬಾಲ್ಯದಿಂದ

ತನ್ನನ್ನು ಪೋಷಿಸಿದವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಅಣ್ಣನಾದ ರಾಮನನ್ನು ಇಂತಹ ಕಷ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಬಹುದೇ? ಹೇಗೋ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸೇರದುದರಿಂದ ಬಿಟ್ಟುಹೋದರೂ ಹೋಗಲಿ! ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬಂದಿರುವ ರಾಮನುಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಶತ್ರು ಪಕ್ಷವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುವುದು ಯುಕ್ತವೇ? ಅಥವಾ ಹಾಗೆ ಶತ್ರುವಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದರೂ ಅಣ್ಣನ ರಾಜ್ಯವನ್ನೇ ಆಪೇಕ್ಷಿಸುವುದು ನ್ಯಾಯವೇ? ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೂ ಆಪೇಕ್ಷಿಸಲಿ! ಅಣ್ಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದುಮಾತ್ರ ಸರೃಥಾ ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ಅಷ್ಟು ಆಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಧರ್ಮಾತ್ಮನೆಂಬುದು ಹೇಗೆ? ಎಂಬೀ ಶಂಕೆಯು ಉಂಟಾಗಿಹುದು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲವರು “ರಾಮನು ಬಹಳ ದೋಷಿಯಾದುದರಿಂದ “ಗುರೋರಪ್ಯವಲಿಪ್ರಸ್ಯ ಕಾರ್ಯಕಾರ್ಯಮಜಾನತಃ। ಉತ್ಪಥಂ ಪತಿ ಪನ್ನಸ್ಯ ಪರಿತ್ಯಾಗೋ ವಿಧೀಯತೇ” ಎಂಬ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ನುಸರಿಸಿಯೇ, ವಿಭೀಷಣನು ತನ್ನ ಅಣ್ಣನಾದ ರಾಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬರಬೇಕಾಯಿತೆಂದು ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳುವರು. ಇದೇ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ವೇದಾಂತಾಚಾರ್ಯರು ನಿರೂಪಿಸುವುದೇನೆಂದರೆ, ವಿಭೀಷಣನು ಬ್ರಹ್ಮವರಪ್ರಭಾವದಿಂದ ವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದು ಬಂದವನಾದುದರಿಂದ, ಶ್ರೀರಾಮನೇ ಸರೃಥಾ ಲೋಕೇಶ್ವರನೆಂದೂ, ಸರೃಶರಣ್ಯನೆಂದೂ, ಸರೃಪ್ರಾಪ್ಯನೆಂದೂ, ನಾರಾಯಣಾಖ್ಯ ಪರಬ್ರಹ್ಮನೆಂದೂ, ಲೋಕಾನುಗ್ರಹಾರ್ಥವಾಗಿಯೇ ಅವತರಿಸಿದವನೆಂದೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವನು. ಮುಂದೋದರಿ ನೊಂದಲಾದವರಿಗೂ ಈ ತತ್ವಜ್ಞಾನವುಂಟಲ್ಲವೇ? ಹೀಗೆ ತತ್ವಜ್ಞಾನ ಸಂಪನ್ನನಾದ ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ, ವಿಶೇಷಧರ್ಮದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವೂ, ಸಾಮಾನ್ಯಧರ್ಮದ ದೌರ್ಬಲ್ಯವೂ ವಿವೇಚನೆಯಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿರಬೇಕು. ಈ ವಿವೇಕಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಅವನು ದುರ್ಬಲವಾದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿ, ಪ್ರಬಲವಾದ ವಿಶೇಷಧರ್ಮವನ್ನೇ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿರುವನು. “ಜ್ಯೇಷ್ಠಭ್ರಾತ್ರಾನುವರ್ತನವೆಂಬುದು ತ್ರಿವರ್ಗಫಲಸಾಧನವಾಗಿದ್ದು. ಅ ಮೂಲಕ ಪರಮಾತ್ಮಾರಾಧನದಲ್ಲಿ ಪರೈವಶವಾಗುವುದಲ್ಲವೆ” ಎಂದರೆ, ಅದು ಮೋಕ್ಷಪರಮಾಯುಯಾಗಿದ್ದರೂ ಪರಮಾತ್ಮೋಪಾಸನೆಗೆ ಅಂಗಮಾತ್ರವಾದುದರಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯಧರ್ಮವೆನಿಸುವುದು. ರಾಮಾನುವರ್ತನದಿಂದಲೋ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ಆರಾಧಿಸಿದಂತಾಗುವುದರಿಂದಲೂ, ಯಜ್ಞಾದಿಧರ್ಮಸಾಧ್ಯವೆನಿಸಿ ಪ್ರಧಾನವಾದುದರಿಂದಲೂ, ಅದು ವಿಶೇಷಧರ್ಮವೆನಿಸುವುದು. ಇವೆರಡು ಧರ್ಮಗಳಿಗೂ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲದಾಗ ಎರಡನ್ನೂ ಅನುವರ್ತಿಸಬಹುದು. ವಿರೋಧವಿದ್ದಾಗ ಸಾಮಾನ್ಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಿಶೇಷಧರ್ಮವನ್ನೇ ಅನುವರ್ತಿಸಬಹುದು. ವಿರೋಧವಿದ್ದಾಗ ಸಾಮಾನ್ಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಿಶೇಷಧರ್ಮವನ್ನೇ ಅನುವರ್ತಿಸಬೇಕು. ಅದುದರಿಂದ ವಿಭೀಷಣನು ಇದುವರೆಗೆ ಜ್ಯೇಷ್ಠಾನುವರ್ತನವೆಂಬ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡದಹಾಗೆಯೇ ರಾಮಾನುವರ್ತನವನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂದದ್ದೇಶಿಸಿ, ಅ ಅಸೆಯಿಂದ ರಾಮನಿಗೆ ಸಾರಿಸಾರಿ ಹಿತವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವನು. ಕೊನೆಗೂ ಅಸುರ ಪ್ರಕೃತಿಯಾದ ರಾಮನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶವು ಸಿದ್ಧಿಸಿದುದರಿಂದ, ಅವನ ಸಹವಾಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ರಾಮಾನುವರ್ತನವೆಂಬ ವಿಶೇಷಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ವಿಭೀಷಣನು ಕೃತಘ್ನನೆಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಆಧಾರವಿಲ್ಲವು. ಮತ್ತು ಇವನು ರಾಜ್ಯಾಭಿಲಾಷೆಯಿಂದ ರಾಮನನ್ನು ಸೇರಿದವನೂ ಅಲ್ಲ. ಇವನು ತನ್ನ ಶರಣಾಗತಿ ಸಮಯ

ದಲ್ಲಿ “ತೃಕ್ಷಾ ಪುತ್ರಾಂಶ್ಚ ದಾರಾಂಶ್ಚ ರಾಘವಂ ಶರಣಂಗಳತಃ” ಎಂದು, ಇತರ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ತನಗುಂಟಾಗಿರುವ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ತಾನೇ ಕಂಠೋಕ್ತವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಮತ್ತು ಇವನು ರಾಮನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗಲೂ “ಪರಿತ್ಯಕ್ತಮಯಾ ಲಂಕಾ ಮಿತ್ರಾಣಿ ಚ ಧನಾಣಿ ಚ ಭಗವದ್ಗತಂ ಮೇ ರಾಜ್ಯಂ ಚ ಜೀವಿತಂ ಚ ಸುಖಾಣಿ ಚ” ಎಂದುಹೇಳಿ, ರಾಮನನ್ನೇ ತನಗೆ ಸರ್ವಪುರುಷಾರ್ಥ ಭೂತನನ್ನಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿರುವನು. ಇವುಗಳಿಂದ ಅವನು ರಾಜ್ಯಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಬಿಡುವವಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಆದರೆ ರಾಮನು ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಕುರಿತು “ರಾಜಾನಂ ತ್ವಾಂ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ಸತ್ಯಮೇತದ್ಭ್ರಮೀಮಿತೇ” ಎಂದು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿಕೊಡಲಿಲ್ಲವೆ?” ಎಂದರೆ, ಶರಣಾಗತನಾದ ಆ ವಿಭೀಷಣನಲ್ಲಿ ಆಗ ರಾಮನಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಿತಿ ಮೀರಿದ ವಾತ್ಸಲ್ಯವು. ಅವನ ಬಾಯಿಂದ ಆ ಮಾತನ್ನಾಡಿಸಿತೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಈ ಅನುಷಂಗಿಕಭೋಗವನ್ನು ವಿಭೀಷಣನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದವನೇ ಅಲ್ಲ. ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು ತನ್ನ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಸ್ವಪ್ರಾಪ್ತರೂಪವಾದ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ, “ಅಯುರಾರೋಗ್ಯಮುತ್ಸಾಂಶ್ಚ ಭೋಗಾಂಶ್ಚೈವಾನುಷಂಗಿಕಾಃ ದದಾತಿ ಧ್ಯಾಯತಾಂ ನಿತ್ಯಮಪವರ್ಗಪ್ರದೋಹತಃ” ಎಂಬಂತೆ, ತನ್ನ ಮನಸ್ಸುಪ್ಪಿಗಾಗಿ ತಾನಾಗಿಯೇ ಅನುಷಂಗಿಕಭೋಗಗಳನ್ನೂ ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳುವರು. ಜನುಮಂತನು ವಿಭೀಷಣನ ವಿಷಯವಾಗಿ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು “ರಾಜ್ಯಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯಮಾನಸ್ತು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವ ಮಿಹಾಗತಃ” ಎಂದೂ, ರಾಮನು “ರಾಜ್ಯಕಾಂಕ್ಷೇ ವಿಭೀಷಣಃ” ಎಂದೂ ಹೇಳಿದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು?” ಎಂಬ ಶಂಕೆಯುಂಟಾಗಬಹುದು. ಇವೆಲ್ಲವೂ, ರಾಮಭಕ್ತಿಯಿಂದ ವಿಭೀಷಣನ ನಿಷ್ಠಿತಿಯನ್ನರಿಯಲಾರದೆ ಆತುರಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ, ಆ ವ್ಯಾಮೋಹವನ್ನು ನೀಗಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವ್ಯಾಜೀಕರಿಸಿದ ಮಾತೇಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲವೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು ಇಲ್ಲಿ ಜನುಮದ್ವಾಮವಾಕ್ಯಗಳಿಗೂ, ವಿಭೀಷಣನ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೂ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ವಿರೋಧವು ತೋರಿಬಂದರೂ, ಅಂತರಂಗ ಬಹಿರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರಂಗವೇ ಪ್ರಬಲವೆಂಬ ನ್ಯಾಯದಿಂದ, ವಿಭೀಷಣನ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೇ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದ ವಿಭೀಷಣನ ವಾಕ್ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ಅತನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವು. ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ವಿಭೀಷಣನು “ರಾಜಾನಂತ್ವಾಂ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ” ಎಂದು ರಾಮನು ತನಗೆ ಹೇಳಿದಾಗಲೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನೂ ಹೇಳದೆ, ರಾಕ್ಷಸರೂಡನೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತನ್ನಿಂದಾದಷ್ಟು ಸಹಾಯಮಾಡುವುದಾಗಿ ಮಾತ್ರವೇ ಹೇಳಿದುದರಿಂದ, ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಅತನ ಪರಿಚರಣಮಾತ್ರವೇ ಮುಖ್ಯೋದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ಹೀಗೆ ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಲಾಷೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ರಾಮನ ಬಲಾತ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕಾಯಿತೆಂಬುದು, ಉತ್ತರಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು. ಹೀಗೆ ವಿಭೀಷಣನು ಅನನ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನನುಬದನ್ನು ತಿಳಿದೇ ಅವನಿಗೆ ರಾಮನು ತನಗೆ ಕುಲಧನವಾದ ಶ್ರೀರಂಗನಾಥನನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಮತ್ತು, ರಾಮನು ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪನಾರ್ಥವಾಗಿಯೇ ಅವತರಿಸಿದವನಾದುದರಿಂದ, ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ

ದಶಶೇಷವಾದ ರಾಕ್ಷಸ ಜಾತಿಯನ್ನು ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿ ಅಲ್ಲಿನ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರಕ್ಕೂ ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು. ವಿಭೀಷಣನು ರಾಜ್ಯವನ್ನಂಗೀಕರಿಸಿದುದೂ ಕೂಡ ರಾಮಜ್ಞೆಯನ್ನುನುಸರಿಸಿ ಬಿಡುವದರಿಂದ, ಅದೂ ರಾಮಕೈಂಕರ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಸೇರಿತೆಂದು ವಿಭೀಷಣನ ತಾತ್ಪರ್ಯವು, ಹೀಗೆಯೇ ಹಿಂದೆ ಧರ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂಕೂಡ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಧರ್ಮಕೀರ್ತಲೂ ವಿಶೇಷಧರ್ಮವೇ ಪ್ರಬಲವೆಂದೆಣಿಸಿ "ಅಹಂತಾವನ್ನಹಾರಾಜೇ ಪಿತೃತ್ವಂ ನೋಪಲಕ್ಷಯೇ | ಭ್ರಾತೃ ಭರ್ತೃಜ ಬಂಧುಶ್ಚ ಪಿತೃಜಮನು ರಾಘವ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಸೋಪಾಧಿಕ ಪಿತೃವಾದ ದಶರಥನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ನಿರುಪಾಧಿಕ ಸರ್ವವಿಧ ಬಂಧುವಾದ ರಾಮನನ್ನೇ ತಂದೆಯಂತೆ ಕೈಕೊಂಡಿರುವನು. ಮತ್ತು ಅಹಂಸರ್ವಂ ಕರಿಸ್ಯಾಮಿ" ಎಂದು ರಾಮಕೈಂಕರ್ಮವನ್ನೇ ಫಲವಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿರುವನು. ಮತ್ತು "ಸಭ್ರಾತುಶ್ಚರಣಾಗಾಧಂ ನಿಪೀಡ್ಯ" ಎಂಬಂತೆ, ರಾಮನನ್ನೇ ಮರೆಹೊಕ್ಕಿರುವನು. ಹಾಗೆಯೇ ಇಲ್ಲಿ ವಿಭೀಷಣನು ಕೂಡ, ಸೋಪಾಧಿಕಬಂಧುವಾದ ತನ್ನಣ್ಣನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಸರ್ವವಿಧಬಂಧುವಾದ ರಾಮನನ್ನೇ ಶರಣುಹೊಕ್ಕನು. ಹೀಗೆ ಭಗವತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಬಂದವರೆಲ್ಲರೂ ಕೈಂಕರ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಮೀಸಂಪನ್ನರೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ "ಸತುನಾಗವರಃ ಶ್ರೀಮಾನ್" ಎಂದು ಗಜೇಂದ್ರನಿಗೂ, "ಲಕ್ಷ್ಮಣೋ ಲಕ್ಷ್ಮೀಸಂಪನ್ನಃ" ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೂ, ಶ್ರೀಮತ್ಪ್ರವಿಶೇಷಣವು ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವಂತೆ ಈ ವಿಭೀಷಣನಿಗೂಕೂಡ, ಆತನು ರಾಮಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ರಾಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೊರಟಾಗ "ಅಂತರಿಕ್ಷಗತಃ ಶ್ರೀಮಾನ್" ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರೀಮತ್ಪ್ರವಿಶೇಷಣವೇ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಅದುದರಿಂದ ವಿಭೀಷಣನಲ್ಲಿ ಅಧರ್ಮಶಂಕೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಅದರೆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ನಾಗಪಾಶದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಮೂರ್ಛಿತರಾಗಿದ್ದಾಗ, ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಭೀಷಣನು. "ಯಯೋರ್ದೀರ್ಘಮುಪಾಶ್ರಿತೃ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಕಾಂಕ್ಷಿತಾಮಯಾ | ತಾವು ಭಾಷುಮ ನಾಶಾಯ ಪ್ರಸುಪ್ತಾ ಪುರುಷರ್ಷಭಾ! ಜೀವನ್ನಪಿ ವಿನಷ್ಟೋಸ್ಮಿ ನಷ್ಟರಾಜ್ಯ ಮನೋರಥಃ" ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೂ, ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೂ ಭಂಗವುಂಟಾಯಿತೆಂದು ನಿರ್ವೇದಪಡುವುವೇತೆ?" ಎಂದರೆ, ಇಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ರಾಮಕೈಂಕರ್ಮಪರವಾಗಿಯೂ, ರಾಜ್ಯಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಕೈಂಕರ್ಮಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಪರವಾಗಿಯೂ, ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕೇಹೊರತು ರಾಜ್ಯಪ್ರತಿಷ್ಠಾದಿಗಳಲ್ಲವು. ಅದುದರಿಂದ ವಿಭೀಷಣನು ತನ್ನಣ್ಣನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಂದು ರಾಮನನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿದುದು ದೋಷಾಸ್ಪದವಲ್ಲವೆಂದೇ ಸಿದ್ಧಾಂತವು. (ಶನಿಶ್ಲೋಕ)

ಇಲ್ಲಿ ತಂ ಮೇರುಶಿಖರಾಕಾರಂ ದೀಪ್ತಾಮಿವ ಶತಶ್ರದಾಂ | ಗಗನಸ್ಥ ಮಹೀ ಸ್ಥಾಸ್ತೇ ದದೃತುರ್ರಾನರೋತ್ತಮಾಃ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ವಿಭೀಷಣನಿಗಿದ್ದ ಮಹೋನ್ನತವಾದ ಆಕಾರದಿಂದಲೂ, ಸ್ವರ್ಣಾಭರಣಗಳ ಕಾಂತಿಯಿಂದಲೂ ಮೇರುಶಿಖರದ ಹೋಲಿಕೆಯು, ಮತ್ತು ಈ ಉಪಮಾಸ್ವಾರಸ್ಯದಿಂದ, ವಿಭೀಷಣನು ರಾಮನ ಕಡೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ರಾಮನಕಡೆಗೆ ಬಂದುದು, ರಾಮನಿಗೊಂದು ಕೊಂಬು (ಅತಿಶಯವು) ಮುರಿದು, ರಾಮನಿಗೊಂದು ಕೊಂಬು (ಅತಿಶಯವು) ಬೆಳೆದಂತಾಯಿತೆಂದು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು.

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇತ್ತಲಾಗಿ ಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿದ್ದ ವಾನರೋತ್ತಮರು, ಮೇರುಶಿಖರದಂತೆ ಮಹೋನ್ನತವಾದ ಆಕಾರವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಉರಿಯುವ ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ವೇಗದಿಂದ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕಂಡರು. (ಆ ವಿಭೀಷಣನಾದರೋ ಮೇಘದಂತೆಯೂ, ಪರ್ಮತದಂತೆಯೂ ಮಹೋನ್ನತವಾದ ದೇಹವುಳ್ಳವನು. ಇಂದ್ರನಿಗಿಣೆಯಾದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನು. ಸರ್ವಾಯುಧಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿರುವನು ಮಹಾವೀರನು. ದಿವ್ಯಾಭರಣ ಭೂಷಿತನು. ಅವನೊಡನೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ನಾಲ್ವರು ರಾಕ್ಷಸರೂಕೂಡ, ಭಯಂಕರ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಸಮಸ್ತಾಯುಧಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದವರಾಗಿಯೂ, ಭೂಷಣಗಳಿಂದಲಂಕೃತರಾಗಿಯೂ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು.) 1 ಹೀಗೆ ನಾಲ್ವರು ರಾಕ್ಷಸರೊಡನೆ ತಾನು ಐದನೆಯವನಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಇತ್ತಲಾಗಿ ಶತ್ರು ದುರ್ಜಯನಾಗಿಯೂ, ವಾನರೇಂದ್ರನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸುಗ್ರೀವನು ಕಂಡನು. ಆ ಸುಗ್ರೀವನು ಬಹಳ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾದುದರಿಂದ ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ತನ್ನ ಕಡೆಯ ವಾನರರೊಡನೆ ಮೂಡೂರ್ಮಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಆಲೋಚಿಸಿತಿದ್ದು, ಕೊನೆಗೆ ಹನುಮಂಕನೇ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತವಾನರರನ್ನೂ ನೋಡಿ ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾದ ಮಾತಿನಿಂದ, 2 'ಎಲೆ ವಾನರರೆ! ಆದೋ ನೋಡಿರಿ! ಆ

(ಗಗನಸ್ಥಂ) ಎಂಬುದರಿಂದ ಈತನು ಲಂಕೆಯಿಂದ ಕಾಲೆತ್ತಿ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರಿದಾಗಲೇ ಇಲ್ಲಿದ್ದ ವಾನರರ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಿದ್ದುದಾಗಿಯೂ, (ಮಹೇಸ್ವಾಸ್ತೇ ದದೃಶುಃ) ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಆ ವಾನರರು ಕಂಡರೆಂಬುದರಿಂದ, ಅವರು ಭೂಮಿಯ ಕಾವಲಿಗಾಗಿ ಮಾತ್ರ ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವಾಗಿದ್ದರೂ, ಆಗಲೇ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರಿದವನನ್ನು ಕೂಡ ಕಂಡುಹಿಡಿದರೆಂದು ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಆ ವಾನರರಿಗಿರತಕ್ಕ ಅತ್ಯಂತಜಾಗರೂಕತೆಯು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು. (ವಾನರಾಧಿಪಾಃ) ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಇವರಿಗಿದ್ದ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನೂ, ಅತ್ಯಂತಾಸಕ್ತಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿ ಋಷಿಯು ಅವರನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ ಗೌರವಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ವಾನರಾಧಿಪರೆಂಬ ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಿದುದಾಗಿ ಭಾವವು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇದರಿಂದ ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ, ಪ್ರತಿಕೂಲಸಮೂಹದಿಂದ ಶಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಲಾಭವು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಅನುಕೂಲರ ಕಟಾಕ್ಷಕ್ಕೂ ಅವನು ಗೋಚರನಾದನೆಂದು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು.

1. ಇಲ್ಲಿ "ಅಶ್ವಪಂಚಮ" ನೆಂದರೆ, ಅನಲ, ಶರಭ ಸಂಖಾತಿ ಪ್ರಭುಸರೆಂಬ ನಾಲ್ವರು ವಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ತಾನು ಐದನೆಯವನಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ನೆಂದರ್ಥವು.

2. ಇಲ್ಲಿ "ಏಷ ಸರ್ವಾಯುಧೋಪೇತಶ್ಚತುರ್ಭಿಸ್ಸಹ ರಾಕ್ಷಸೈಃ | ರಾಕ್ಷಸೋಭೈತಿ ಪಶ್ಚಧ್ಯಮಸ್ತಾ ಹಂತುಂ ನಸಂಶಯಃ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ವಿಶೇಷಾರ್ಥವು:—(ಏಷಃ) ಇದೋ! ಇವನ ಆಕಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಬೇರೆಯವರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಮಹಾ ಕ್ರೂರವು ಕಾಣುವುದು. ಇದರಮೇಲೆ (ಸರ್ವಾಯುಧೋಪೇತಃ) ಆ ವಿಧವಾದ ಸಹಜ

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ರಾಕ್ಷಸನು ಸಮಸ್ತಾಯುಧಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿದವನಾಗಿ, ಬೇರೆ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವನು. ನಮ್ಮನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬರುವಂತಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ!” ಎಂದನು 1 ಸುಗ್ರೀವನು ಹೇಳಿದ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕ್ಷಣವೇ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸಮಸ್ತ ವಾನರರೂ ಧಟ್ಟನೆ ಮೇಲೆದ್ದು, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಮರಗಿಡಗಳನ್ನೂ ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳನ್ನೂ ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು,

ಕೌರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲಗಳಾದ ಹಿಂಸಾಪರಿಕರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇವನಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರುವುವು. (ಹಿಂದೆ “ಉತ್ಪಪಾತ ಗದಾಪಾಣಿ” ಎಂಬುದಾಗಿ ಒಂದುಗಡೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಹಿಡಿದು ಮೇಲೆ ಹಾರಿದುದಾಗಿ ಹೇಳಿರುವಾಗ, ಇಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾಯುಧೋಪೇತತ್ವವು ಹೇಗೆ ಎಂದರೆ, ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ರಾಮನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೇಮಾಂಧತ್ತದಿಂದ, ಅನುಕೂಲನಾಗಿ ಬಂದ ವಿಭೀಷಣನಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಿ ಕೂಲಭಾವವು ತೋರಿದಂತೆ, ಅವನು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಒಂದಾಯುಧವೇ ಅನೇಕಾಯುಧಗಳಂತೆಯೂ ತೋರಿತೆಂದು, ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಅಥವಾ ಅವನು ಆ ಒಂದಾಯುಧವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಚಾತುರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಅವನಿಗೆ ಸಮಸ್ತಾಯುಧಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿಶ್ರಮವಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತೆಂದೂ ಎಣಿಸಬಹುದು. ಅಥವಾ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ರಾಮನನ್ನು ಹೀಡಿಸಿ ವಶೀಕರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರದಂತಿರುವ ಶರಣಾಗತಿಯು ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವುದೆಂಬ ಭಾವದಿಂದ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿರಬಹುದು. ಅಥವಾ ಗದೆಯೆಂದೇ ಸರ್ವಾಯುಧಗಳಿಗೂ ಉಪಲಕ್ಷ್ಯವೆಂದು ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು) (ಚತುರ್ಭಿಃ ಸ್ವಹ ರಾಕ್ಷಸೈಃ ನಾಲ್ಕೈಃ ಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರೊಡನೆ, “ಆಹಾ! ಆತನ ತಂತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿದಿರಾ! ದೊಡ್ಡ ಸೇನೆಯೊಡನೆ ಬಂದರೆ ಇದಿರಾಗಿ ನಿಂತು ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಜಯಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಬಂದರೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದು ಕಷ್ಟವು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಮಿಶವಾದ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಬಂದಿರುವ” ನೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದಾಗಿ ಭಾವವು. (ಆಸ್ತ್ರಾಹಂಶುಮುಚ್ಛೇತಿ) ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬರುತ್ತಿರುವನು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಕೆಲವರನ್ನು ಕೊಂದರೂ, ಉಳಿದವರು ಬದುಕಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಮೂಲ ಭೂತನಾದ ರಾಮನನ್ನೇ ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಬಂದವನಾದುದರಿಂದ, ಇವನ ಅಗಮನವು ರಾಮನವಧದಿಂದ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸರ್ವನಾಶಕ್ಕೆ ಹೇತುವಾಗಬಹುದೆಂದು ಭಾವವು.

1. ಇಲ್ಲಿ “ಸುಗ್ರೀವಸ್ಯ ವಚಶ್ಚುತ್ಸಾ ಸರ್ವೇ ತೇ ವಾನರೋತ್ತಮಾಃ 1 ಸಾಲಾ ನುದ್ಯಮ್ಯ ಶೈಲಾಂಶ್ಚ ಇದಂ ವಚನಮಬ್ರುವನ್” ಎಂದು ಮೂಲವು. ವಿಶೇಷಾರ್ಥವು. (ಸುಗ್ರೀವಸ್ಯ ವಚಶ್ಚುತ್ಸಾ) ಸುಗ್ರೀವನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, (ಸರ್ವೇತೇ) ಅವರೆಲ್ಲರೂ, ಎಂದರೆ ಪ್ರಧಾನಾಪ್ರಧಾನರೆಂಬ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನೆಣಿಸದೆ ಅಲ್ಲಿದ್ದವರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ವಿಧವಾದ ಉತ್ಸಾಹವುಳ್ಳವರಾಗಿ ನಿಂತರೆಂದು ಭಾವವು (ವಾನರೋತ್ತಮಾಃ) ರಾಮಭಕ್ತಿ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸುಗ್ರೀವನಿಗಿಂತಲೂ ಅತಿಶಯಿಸಿದವರು:— ಉತ್ಕರ್ಷಕ್ಕೆ ಶೇಷಿತ್ವವೂ, ಅಪಕರ್ಷಕ್ಕೆ ಶೇಷತ್ವವೂ ಹೇತುವಲ್ಲ. ರಾಮಭಕ್ತಿಯೇ ಉತ್ಕರ್ಷಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ಹೇತುವಾದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ವಾನರೋತ್ತಮರೆಂಬ ವಿಶೇಷಣವು. (ಸಾಲಾನುದ್ಯಮ್ಯ ಶೈಲಾಂಶ್ಚ

ತನ್ನ ಪ್ರಭುವಾದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಮಹಾರಾಜನೇ! ಯಾರು ಬಂದರೂ ಬರಲಿ! ನೀನು ಮಾತ್ರ ನಮಗೆ ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಡು! ನೀನು ರಾಜನಾದುದರಿಂದ ನಿನ್ನಾಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದೆ ನಾವು ಯಾವಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ಸ್ವತಂತ್ರವೆ ಲಾರಿವು! ಅತ್ಯಲ್ಪವೀರ್ಯವುಳ್ಳ ಈ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದೇನೂ ನಮಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ! ಈಗಲೇ ಅವರು ನಮ್ಮಿಂದ ಹೆತರಾಗಿ ಭೂಮಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಸಾಯಲಿ!” ಎಂದರು. ಹೀಗೆ ವಾನರರು ಪರಸ್ಪರ ಸಂಭಾಷಣವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ, ವಿಭೀಷಣನು ಯಾರೇನು ಹೇಳಿದರೂ ರಾಮನು ತನ್ನನ್ನು ಕೈಬಿಡಲಾರನೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಭಯವಿಲ್ಲದೆ ಮುಂದೆ ಬಂದು, ಸಮುದ್ರದ ಉತ್ತರತೀರವನ್ನು ಸೇರಿ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತಿದ್ದನು. 1 ವಿ ಭೀ ಷ ಣ ನು ಕಾಲೋಚಿತವಾದ

ಮಾರಗಳಿಂದೂ, ಬೆಟ್ಟಗಳಿಂದೂ ನೋಡದೆ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದುದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು, ಇದ ರಿಂದ ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ವಿರೋಧಿಯಾದವನನ್ನು, ಕೊಲ್ಲುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗಿದ್ದ ಅತ್ಯಾದರವು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು. ರಾಮಕೈಂಕರೈಕ್ಕಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಒಂವೇಸಲಕ್ಕೆ ಭ್ರಮಾಚಾರ್ಯನೊಡನೆ ತನ್ನ ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದಲೂ ಹಿಡಿದಂತೆ, ಇವರೂ ಆ ರಾಕ್ಷಸ ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದೇ ರಾಮಕೈಂಕರೈವೆಂದು ತಿಳಿದು, ತವನುಕೂಲಗಳಾದ ಪರಿಕರಗಳನ್ನು ಎರಡುಕೈಗಳಿಂದಲೂ ಧರಿಸಿ ನಿಂತರೆಂದು ಭಾವವು.

1. ಇಲ್ಲಿ “ಉವಾಚಚ ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞಸ್ತುರೇಣ ಮಹತಾ ಮಹಾ” ಸುಗ್ರೀವಂತಾಂಶ್ಚ ಸಂಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ ಬಸ್ತುವನ ವಿಭೀಷಣಃ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ವಿಶೇಷಾರ್ಥವು: —ವಿಭೀಷಣನು ತನ್ನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಉದ್ದೇಶಿಸಿರುವ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನೂ ಅವನ ಪರಿಕರವನ್ನೂ ನೋಡಿ, ತನ್ನ ಅರಿಯೆಲ್ಲವೂ ತೋರುವಂತೆ ದೊಡ್ಡ ಕಂಠಸ್ಥನಿರುವ ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವನು, (ಉವಾಚಚ) ಹೇಳಿಯೂ ಹೇಳಿದನೆಂಬುದರಿಂದ, ರಾಮನು ತನ್ನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಅಗಮನವೇ ಸಾಕಾಗಿದ್ದರೂ, ಬಾಯಿಂದಲೂ ಹೇಳತೊಡಗಿದ ನೆಂದು ಭಾವವು. “ಪದ್ಭ್ಯಾಮುಭಿಗಮಾಚ್ಚ” ಎಂದೆ ಗುಹನು ತನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ನಡೆದು ಬಂದುದೇ ತನಗೊಂದು ಭಾರವಾಗಿ ಎಣಿಸಿದ ರಾಮನಿಗೆ, ಶರಣಾಗತರಾಗಿ ಬಂದವರು ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರೆ, ಉರಿಯುವ ಹುಣ್ಣಿಗೆ ಉಪ್ಪೆರೆದಂತಲ್ಲವೇ? (ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞ) ಪ್ರಾಜ್ಞನೆಂದರೆ ಹೇಯೋಪಾದೇಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದವನು. ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞನೆಂದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಹೇಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಪಾದೇಯವನ್ನು ಪಡೆಯತಕ್ಕ ಮಾರ್ಗವನ್ನೂ ತಿಳಿದವನೆಂದು ಭಾವವು. ಇಲ್ಲಿ ವಿಭೀಷಣನು ರಾಮನನ್ನು ದ್ವಿಸ್ವಭಾವ ದನ್ನೂ, ರಾಮನ ಮೇಲ್ಮೆಯನ್ನೂ ತಿಳಿದು, ರಾಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ರಾಮನನ್ನು ಮರೆಡುಗ ಬೇಕೆಂಬ ನಿಶ್ಚಯಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನೆಂದರ್ಥವು. (ಸ್ತುರೇಣ ಮಹತಾ) ಕೇಳಿದವರಿಗಿಲ್ಲಾ ಮನಸ್ಸು ಶರಗುವಂತೆ ದೊಡ್ಡ ಅರಸ್ತರಾದಿಂದ, (ಸುಗ್ರೀವಂ ತಾಂಶ್ಚ ಸಂಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ) ತನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ನಿಂತಿರುವ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನೂ, ಅವನ ಕಡೆಯ ವಾನರರನ್ನೂ ನೋಡಿ, ಎಂದರೆ,

ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದ ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞನಾದುದರಿಂದ, ತಾನು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆಯೇ ಕೆಳಗಿದ್ದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನೂ, ಇತರ ವಾನರರನ್ನೂ ನೋಡಿ ಗಂಭೀರವಾದ ಉಚ್ಚಸ್ವರದೊಡನೆ ಹೇಳುವನು. 1 “ಎಲೈ ವಾನರೋತ್ತಮರೆ!

ತನಗೆ ಪುರುಷಕಾರವಾಗಬೇಕಾದುದರಿಂದ ಆ ರಾಮಭಕ್ತರೇ ತನಗೆ ಮುಖ್ಯೋದ್ದೇಶ್ಯರೆಂದೆಣಿಸಿದುದಾಗಿ ಭಾವವು. ಭಕ್ತರಾದವರು ಯಾವ ತಪ್ಪನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ “ಜ್ಞಾನೀತ್ವಾ ತ್ವೈವಮೇವುತಂ” ಎಂಬುದಾಗಿ ಅವರೇ ತನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಭಾರಕರೆಂದು ಭಗವಂತನೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ, ಆ ಭಗವದಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ಹೋಗುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲದೆ ಭಗವಂತನ ಬಹುಮಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾದ ಆ ಭಕ್ತರನ್ನೇ ಗೌರವದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದುದಾಗಿ ಭಾವವು. ಅಥವಾ ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ರಾಜನು ಎಷ್ಟೇಕೃಪಾಳುವಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನಿಗೆ ಅಂತರಂಗಭೂತರಾದವರ ಪುರುಷಕಾರದಿಂದಲೇ ಅವನಲ್ಲಿ ಶರಣುಹುಗಬೇಕೆಂಬ ಪರಿಜ್ಞಾನವನ್ನೂ, ವಾನರರು ಹೀಗೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಕೂಲತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದೂ ರಾಮನಲ್ಲಿರುವ ಭಕ್ತೃತಿಶಯದಿಂದಲೇ ಹೊರತು ತನ್ನಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲ್ಲನೆಂಬ ಪರಿಜ್ಞಾನವನ್ನೂ, ರಾಮನ ಅಂಗೀಕಾರಕ್ಕಿಂತಲೂ ರಾಮಭಕ್ತರ ಅಂಗೀಕಾರವೇ ತನಗೆ ಪರಮ ಪುರುಷಾರ್ಥವೆಂಬ ಪರಿಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಹೊಂದಿದವನೆಂದು ಭಾವವು. ಮತ್ತು, “ಆಕಿಂಚ ನೈಕಶರಣಾಃ ಕೇಚಿದ್ಭಾಗ್ಯಾಧಿಕಾಃಕ್ಷುಪುನಃ | ಮಾಮೇವ ಶರಣಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಮಾಮೇವಾಂತೇ ಸಮಾಶ್ನತೇ” ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮೀತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ, ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು ಇಂತಹ ಅರ್ತಸ್ವರವನ್ನು ಚ್ಚರಿಸುವ ಮಹಾಭಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದವನು ಈ ಮಹಾತ್ಮನೊಬ್ಬನೇ ಎಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ (ಮಾರ್ಗ) ಎಂಬ ಶಬ್ದವು.

1. ಇಲ್ಲಿ “ರಾವಣೋ ನಾಮ ದುರ್ಮೃತೋ ರಾಕ್ಷಸೋ ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರಃ | ತಸ್ಯಾಹ ಮನುಜೋ ಭ್ರಾತಾ ವಿಭೀಷಣ ಇತಿಶ್ರುತಃ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ವಿಶೇಷಾರ್ಥವು:— ಇದುವೊದಲು ಐದು ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ, ವಿಭೀಷಣನು ಶರಣಾಗತಿಗೆ ಅಂಗವಾದ ಸ್ವನಿಕರ್ಷವನ್ನು ಎಂದರೆ ತನ್ನ ಹೀನತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಶರಣಾಗತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಈ ಮೊದಲನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಪ್ರತಿಕೂಲನಾದ ರಾವಣನಿಗೆ ತಾನು ಇದುವರೆಗೆ ಶೇಷಭೂತನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ತನಗುಂಟಾದ ನಿಕರ್ಷವೊಂದು; ಅವನೊಡನೆ ತನಗೆ ಜನ್ಮ ಸಿದ್ಧವಾದ ಭ್ರಾತೃತ್ವ ಸಂಬಂಧದ ನಿಕರ್ಷವೊಂದು! ತನಗೆ ಸಹಜಸ್ವವಾದ ನಿಕರ್ಷವೊಂದು; ಈ ಮೂರನ್ನೂ ಹೇಳುವನು. (ರಾವಣೋನಾಮ) ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಗೋಳಾಡಿಸತಕ್ಕವನೆಂಬ ಅವನ ಹೆಸರೇ ಕ್ರೂರವಾಗಿರುವುದು ಇದರಮೇಲೆ (ದುರ್ಮೃತಃ). ಅವನ ನಡತೆಯೂ ಕ್ರೂರವು. (ರಾಕ್ಷಸಃ) ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ದೋಷಗಳಾದರೂ ಆಗಂತುಕಗಳಾಗಿ ಬಂದುವಲ್ಲ. ಜಾತಿಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಬಂದಿರುವುವು. ಉತ್ತಮಜಾತಿಯವನಲ್ಲಿ ದುರಾಚಾರಗಳನ್ನು ಕಂಡಾಗ, ಅವನ ಕುಲದ ಮೇಲ್ಮೆಯನ್ನೆತ್ತಿ ಹೇಳಿ, ಆ ಕೆಟ್ಟನಡತೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿದರೂ ತಪ್ಪಿಸಬಹುದು. ಹೀನಜಾತಿಯವನಿಗೆ ಇಂತಹ ಕ್ರೂರಕೃತ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕುಲಧರ್ಮವಾದುದರಿಂದ, ಅವುಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೇಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ.

ನಮ್ಮ ರಾಕ್ಷಸಕುಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಭುವಾದ ರಾವಣನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನೊಬ್ಬನುಂಟು ? ಅವನು ಬಹಳ ದುರ್ಮಾರ್ಗನು. ಅವನಿಗೆ ನಾನು ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ತಮ್ಮನು. ನನಗೆ ವಿಭೀಷಣನೆಂದು ಹೆಸರು. 1 ದುರಾತ್ಮನಾದ ಆ ರಾವಣನು, ಗರ್ಭವಾಸಾದಿ ದುಖಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಯದೆ ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಸುಖವಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಸೀತೆಯೆಂಬವಳು ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅವಳನ್ನು ಕಡ್ಡು ತರುತ್ತ, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ತಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದ ಜಟಾಯುವನ್ನೂ ಕೊಂದು ಅಕೆಯನ್ನು ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಸೆರೆ ಹಾಕಿರುವನು. ಅವಳಮೇಲೆ ಆ ನೇಕ ರಾಕ್ಷಸಿಯರನ್ನೂ ಕಾವಲಿರಿಸಿರುವನು. ಅವಳು ದುಖದಿಂದ ಮೈಮರೆತು ದೀನಳಾಗಿ ಕೊರಗುತ್ತಿರುವಳು. ಈ ಅಕ್ಕತ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ನಾನು ಆ ರಾವಣನಿಗೆ ಹೇತುಯುಕ್ತಗಳಾದ ನಾನಾವಿಧ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ನೀತಿಯನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ, ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾಮನಿಗೊಪ್ಪಿಸುವಂತೆ ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿ ಹೇಳಿದೆನು. ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೇನು ? ಸಾವಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ

ವೆಂದು ಭಾವವು. (ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರಃ) ತಾನು ಕ್ರೂರನಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಕ್ರೂರರಾದ ಅನೇಕ ಪರಿಚರರೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿದವನು. (ತಸ್ಯಾಹಂ) ಇಂತಹ ರಾವಣನಿಗೆ ನಾನು ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟವನು. ಎಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಶೇಷಭೂತನಾಗಿದ್ದವನು. ಇದರಮೇಲೆ (ಅನುಜಃ ಭ್ರಾತಾ) ಅವನು ಹುಟ್ಟಿದ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿದವನು. ಇದರಮೇಲೆ (ಅನುಜಃ) ಅವನ ತಮ್ಮನು. ಓಂದುವೇಳೆ ನಾನೇ ಅಣ್ಣನಾಗಿದ್ದರೆ, ಅವನ ಅಜ್ಞಾಧೀನನಾಗಿದೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ನಾಗಿರಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ನಾನೂ ಕುಬೇರನಂತೆ ಅವನ ದೋಷಕ್ಕೆ ಭಾಗಿಯಾಗುತ್ತಿರ ಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗಿಲ್ಲದೆ ನಾನು ಅವನಿಗೆ ತಮ್ಮನಾದುದರಿಂದಲೇ ಅವನ ದುರ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು ನಡೆಯಬೇಕಾಯಿತೆಂದು ಭಾವವು. (ವಿಭೀಷಣ ಇತಿಶ್ರುತಃ) ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ರಾವಣ ನೊಡನೆ ಸಂಬಂಧದಿಂದುಂಟಾದ ದೋಷವು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ, ನಾನೂ ಭಯಂಕರನೆಂದೇ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವನು. ರಾವಣನಿಗಾದರೋ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಸಹಜನ್ಯಗಳಾದ ದೋಷಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ಇರುವುವು. ನನಗೆ ನನ್ನ ದೋಷಗಳಲ್ಲದೆ ಅವನ ಸಂಬಂಧದಿಂದುಂ ಟಾದ ದೋಷಗಳೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವುವೆಂದು ನಿರ್ದೇಶವು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು. “ವಿಭೀಷಣಸ್ತು ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ” ಎಂದು ವಿಭೀಷಣನು ತಾನು ಧರ್ಮಾತ್ಮನೆಂಬುದಾಗಿ ಲೋಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೂ, ತರಣಾಗತಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಪಣ್ಯರೂಪವಾದ ಅಂಗವನ್ನು ಇದರಿಂದ ತೋರಿಸಿದುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

1 ರಾವಣನಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ದೋಷಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಗಳಿಂದಾದರೂ ತೊಲ ಗಿಸಬಹುದು. ಇವಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕ್ರೂರವಾಗಿ “ನಕ್ಷಮಾಮಿ” ಎಂಬಂತೆ ಯಾವ ವಿಧ ದಿಂದಲೂ ಭಗವಂತನ ಕ್ಷಮೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗದ ಭಾಗವತಾಪಚಾರಕ್ಕೂ ಆತನು ಪಾತ್ರನೆಂಬುದನ್ನು ಈ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸೂಚಿಸುವುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಇಲ್ಲಿ ಜಟಾಯುವಧ ಸೀತಾಪಹರಣಗ ಳೆರಡೂ ಭಾಗವತಾಪಚಾರಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ವನು ಔಷಧವನ್ನೊಲ್ಲದಂತೆ, ಮೃತ್ಯುವಶನಾದ ರಾವಣನಿಗೆ ನನ್ನ ವಾಕ್ಯಗಳೊಂದೂ ಕಿವಿಗೇರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೋದ ನನ್ನನ್ನೇ ಅತನು ಕ್ರೂರವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದುದೂ ಅಲ್ಲದೆ, ಕೇವಲ ದಾಸನಿಗಿಂತಲೂ ಕಡೆಮಾಡಿ ನನ್ನನ್ನು ಅವಮಾನಪಡಿಸಿದನು. 1 ಅಕ್ಷಣವೇ ನಾನು ನನ್ನ ಹೆಂಡಿರುಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು, ರಘುಕುಲೋತ್ತಮನಾದ ರಾಮನನ್ನು ಮರೆಹುಗಬೇಕೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿ ಬಂದೆನು. ಅದುದರಿಂದ ಎಲೈ ವಾನರರೆ! 2 ನೀವು, ಈಗಲೇ ಹೋಗಿ ಸರ್ರ

1 ಇಲ್ಲಿ “ತೃಕ್ತ್ಯಾಪುತ್ರಾಂಶ್ಚ ದಾರಾಂಶ್ಚ ರಾಘವಂ ಶರಣಂಗತಃ” ಎಂದು

ಮೂಲವು ಇದರಿಂದ ತಾನು ಸೋಪಾಧಿಕ ಬಂಧುವರ್ಗಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಿರಪಾಧಿಕ ಬಂಧುವಾದ ರಾಮನನ್ನೇ ಮರೆಹೊಕ್ಕುದಾಗಿ ಭಾವವು ಹೇಗೆಂದರೆ:—(ಪುತ್ರಾಂಶ್ಚ) ನರಕನಿಸ್ತಾತಕರಾದ ಪುತ್ರರನ್ನೂ: (ದಾರಾಂಶ್ಚ) ಸಹಧರ್ಮಚಾರಿಣಿ ಸುರಾದ ಭಾರ್ಯೆಯ ರನ್ನೂ (ತೃಕ್ತ್ಯಾ) ಬಿಟ್ಟು, ಇದರಿಂದ ಪ್ರಪತ್ತಿ ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ಯಾಭಾಸ ಪ್ರಾಪಕಾ ಭಾಸಗಳೆರಡೂ ತ್ಯಾಜ್ಯಗಳೆಂದೂ, ಪ್ರಪತ್ತಿಗೆ ತ್ಯಾಗವೂ ಅಂಗವೆಂದೂ ಸೂಚಿತವು. (ರಾಘವಂ ಶರಣಂಗತಃ) “ಭ್ರಾತಾಭರ್ತಾಜ ಬಂಧುಶ್ಚ ಪಿತಾಚಮನು ರಾಘವಃ” ಎಂಬಂತೆ ಸರ್ರವಿಧಬಂಧುವಾದ ರಾಮನನ್ನೇ ಮರೆಹೊಕ್ಕಿರುವನೆಂದರ್ಥವು. “ಕಿಂತ್ಯರ್ಥಿನಾಮುರಿತ ದಾನದೀಕ್ಷಾಕೃತವ್ರತ ಶ್ಲಾಘ್ಯಮಿದಂಕುಲಂತೇ” ಎಂಬಂತೆ ಅಶ್ರಿತರಿಗೆ ಸರ್ವಾಭೀಷ್ಟಗಳನ್ನೂ ಕೊಡತಕ್ಕ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನನ್ನೇ ಕೈಹಿಡಿದನೆಂದು ರಾಘವಶಬ್ದಾರ್ಥವು (ತನಿ ತ್ನೋತಿ) ಇಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರನ ನಿರ್ವೇತುಕ ಕರುಣಾಪರಿಪಾಕದಿಂದಲೇ ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ರಾವಣನಿಂದ ತಿರಸ್ಕಾರವುಂಟಾಯಿತೆಂದೂ ಅದರಿಂದಲೇ ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜನಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಮುಖ್ಯವೂ ಸಿದ್ಧಿಸಿತೆಂದೂ ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ (ತೃಕ್ತ್ಯಾಪುತ್ರಾಂಶ್ಚ ದಾರಾಂಶ್ಚ) ಎಂಬುದರಿಂದ ಪ್ರಾತಿಕೂಲ್ಯವರ್ಜನವೆಂಬ ಅಂಗವೂ, (ರಾಘವಂಶರಣಂಗತಃ) ಎಂಬುದರಿಂದ ಅತ್ಯನಿಕ್ಷೇಪವೆಂಬ ಅಂಗವೂ ಕಾಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. (ಮಹೇಶ್ವರೋಽರ್ದು).

2. ಇಲ್ಲಿ ಸರ್ರಲೋಕ ಶರಣ್ಯಾಯ ರಾಘವಾಯ ಮಹಾತ್ಮನೇ! ನಿವೇದಯತ ಮಾಂತ್ರಿ ಪ್ರಂ ವಿಭೀಷಣ ಮುಪಸ್ಥಿತಂ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ವಿಶೇಷಾರ್ಥವು:—ಇದುವರೆಗೆ ತನಗೆ ಶರಣ್ಯನಾದ ರಾಮನಿಗೆ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಬೇಕಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಇಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪುರುಷಕಾರಭೂತರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವನು (ಸರ್ರಲೋಕಶರಣ್ಯಾಯ) ಕುಲಶೀಲ ವಿದ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರತಮ್ಯವನ್ನು ನೋಡದ. ಸಮಸ್ತಲೋಕಗಳಿಗೂ ರಕ್ಷಕ ನಾದವನು. ಹೀಗೆ ಅತನು ಸರ್ರಶರಣ್ಯನಾದುದರಿಂದ ಅತನ ಶರಣ್ಯತ್ವದಲ್ಲಿ ನಮಗಿರುವಂತೆಯೇ ನಮಗೂ ಭಾಗವುಂಟೆಂದೂ, ಹಾಗೆಯೇ ದುಷ್ಟನಾದ ರಾವಣನಿಗೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಿದ್ದರೂ. ರಾವಣನು ಆ ಶರಣ್ಯತ್ವದಲ್ಲಿ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು ತೋರಿಸದೆ ಹೋದುದರಿಂದ, ಅವನು ತನ್ನ ಭಾಗವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನೆಂದೂ, ತಾನಾ ದರೋ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಸೆಯಿಟ್ಟು ಅಭಿಮುಖ್ಯದಿಂದ ಬಂದವನಾದುದರಿಂದ, ಅದರಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಬರಬೇಕಾದ ಭಾಗವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಇತರರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವೆಂದೂ ಭಾವವು. ಆದರೆ

“ಶರಣ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಅಂಗಭೂತಗಳಾದ ಸೌಲಭ್ಯವೂ, ಪರತ್ವವೂ ಅತನಲ್ಲಿರಬೇಕಲ್ಲವೆ” ಎಂದರೆ ಆ ಪ್ರಧಾನಗುಣಗಳೂ ಇರುವವೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ (ರಾಘವಾಯ ಮಹಾತ್ಮನೇ) ಎಂದೀ ಎರಡು ವಿಶೇಷಣಗಳು (ರಾಘವಾಯ) ರಘುವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು, “ಯತ್ತದನಿದೇಶ್ಯಂ” ಎಂದೇನೇ ಮೊದಲಾದ ವೇದಾಂತಗಳಿಗೆ ಗೋಚರನಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನು. ಸಕಲಪ್ರಾಣಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅರ್ಹನಾಗುವಂತೆ ರಘುವಂಶದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರೂಪದಿಂದವತರಿಸುವಾಗ ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸೌಲಭ್ಯವೇನುಂಟು? (ಮಹಾತ್ಮನೇ) ಹೀಗೆ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ಅವತರಿಸಿದ್ದರೂ, ತನ್ನ ಅಪಾರೈಶ್ವಸ್ಯಭಾವವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತ್ಯಾದ್ಯಂತಕಲ್ಪಾಣಿ ಗುಣೈಕತಾನನಾಗಿರುವನು. (ರಾಘವಾಯ ಮಹಾತ್ಮನೇ) ಸೌಲಭ್ಯವೊಂದೇ ಇದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಅದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಮೇರುಪರ್ಮತಾದಿಗಳಂತೆ ಪಶತ್ಯವುಮಾತ್ರವೇ ಇದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಇತರರಿಗೆ ದುರ್ಲಭನಾಗುವುದರಿಂದ ಅದೂ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಇವನಲ್ಲಿ ಸೌಲಭ್ಯ ಪರತ್ವಗಳಿರದೂ ಎಡಬಿಡದೆ ಕಲಿತಿರುವುದೆಂದು ಭಾವವು ಅಂತಹ ರಾಮನಿಗೆ (ನಿವೇದಯತ ಮಾಂ) ನನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಸಿರಿ! ನೀವು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಆ ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಗಾದರೂ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಗುಣಗಳನ್ನಾ ರೋಪಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ನಿರ್ದೇಶಕಕ್ಕಪೂರ್ಣನಾದ ಅತನಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗತನಾಗಿ ನಾನು ಬಂದಿರುವನೆಂದೆಂದುಮಾತ್ರ ತಿಳಿಸಿದರೆ ಸಾಕು! ಅಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಆತನು ನನ್ನನ್ನು ಸುಗ್ರಹಿಸುವನು. (ಕ್ಷಿಪ್ರಂ) ಲೋಕಶರಣ್ಯನಾದ ಆ ರಾಮನು ತಾನಾಗಿ ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ನೀವು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿದರೆ, ನಿಮಗೆ ಮಿತ್ರಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿದ ಕೀರ್ತಿಯಾದರೂ ಉಂಟು ಈಗ ನೀವು ಶಢಮಾದಿದರೆ ನಿಮ್ಮ ಲಾಭಕ್ಕೆ ಹಾನಿಯೇಹೊರತು. ನನ್ನ ಕೋರಿಕೆಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಲೋಪವಾಗದು. (ವಿಭೀಷಣಂ) ರಾವಣನಂತೆ ನಾನು ಪ್ರತಿ ಕೂಲನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡಿರಿ. “ವಿಭೀಷಣಸ್ತು ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ” ಎಂಬಂತೆ ಅನುಕೂಲನು. (ಉಪಸ್ಥಿತಂ) ಸಮೀಪಕ್ಕೂ ಬಂದಿರುವನು. ಒಂದುವೇಳೆ ನಾನು ನಿಮಗೆ ಹೀನನೆಂದು ತೋರಿದರೂ, ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರುವುದೊಂದೇ ಆ ರಾಮನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಸಾಕಾದ ಸಾಧನವಾದುದರಿಂದ ಅವನು ನನ್ನನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ಅಂಗೀಕರಿಸುವನೆಂದೂ ಭಾವವು. ಗೋವಿಂದ ರಾಜರು.

(ಸರ್ವಲೋಕಶರಣ್ಯಾಯ) ಅಧಿಕಾರಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಸುರನರವಾನರಾದಿಗಳಾದ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಕ್ಕೆ. ಸಮಾಶ್ರಯಣೀಯನಾಗಿರುವವನು. (ರಾಘವಾಯ) ಅಶ್ರಿತರಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ರಘುಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು. (ಮಹಾತ್ಮನೇ) ಪರಮಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪನು. ಇಂತಹ ರಾಮನಿಗೆ (ಮಾಂಕ್ಷಿಪ್ರಂ ನಿವೇದಯತ) ನನ್ನನ್ನು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರಿ. (ವಾಚಾ ದರಮವಾಪುಹಿ) ಎಂಬಂತೆ ನಾನು ಬಂದಿರುವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ನಿಮಗೆ ಮಹೋಪಕಾರಫಲವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದೆಂದು ಭಾವವು. (ಅಪಾರ್ಥಿತೋನ ಗೋಪಾಯೇದಿತಿ ತತ್ಪ್ರಾರ್ಥನಾಮತಿಃ | ಗೋಪಾಯಿತಾ ಭವತ್ಯೇವಂ ಗೋಪ್ತೃತ್ವ ವರಣಂ ಸ್ಮೃತಕ”) ಎಂಬಂತೆ ಇದರಿಂದ ಗೋಪ್ತೃತ್ವವರಣವೆಂಬ ಅಂಗವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು (ಉಪಸ್ಥಿತಂ) ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದವನು. ಇದರಿಂದ “ರಕ್ಷಿಸ್ತೃತ್ವನುಕೂಲಾನ್ ಇತ್ಯೇವಂ

ಸುದೃಢಾಮತಿಃ | ಸವಿಶ್ವಾಸೋಭವೇಚ್ಛಾತ್ರ ಸರ್ವದುಷ್ಕೃತಿ ನಾಶನಃ” ಎಂಬ ವಿಶ್ವಾಸ ರೂಪವಾದ ಅಂಗವು ತೋರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ವಿಭೀಷಣನು ಕೇವಲ ರಾಜಪುತ್ರನಾದ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು ಸರ್ವಲೋಕ ಶರಣ್ಯನೊಡೂ, ಪರಾತ್ಪರನೊಡೂ ಹೇಳಿದುದು ಹೇಗೆ? ಎಂದರೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ, ಈತನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನನ್ನು ಕುರಿತು “ಪರಮಾಪದ್ಗತಸ್ಯಾಪಿ ಧರ್ಮೇಮಮ ಮತಿರ್ಭವೇತ್ | ಯಾಯಾ ಮೇ ಜಾಯತೇ ಬುದ್ಧಿರೈಷು ಯೇಷ್ವಾಶ್ರಯೇಷುಜ || ಸಾಸಾಭವಶು ಧರ್ಮಿಷ್ಠಾ ತಂತಂ ಧರ್ಮಂಜ ಪಾಲಯೇತ್ || ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಲೇಳಿಕೊಂಡುದರ ಮೇಲೆ, ಬ್ರಹ್ಮನು ಹಾಗೆಯೇ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ, “ಧರ್ಮಿಷ್ಠಂತ್ಯ ತಥವತ್ಸತಥಾ ಜೈತದ್ವವಿಷ್ಯತಿ” ಎಂದು ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ, ರಾಮನು ಸಕಲಜಗದ್ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿಯೇ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದ ಪರಮಪುರುಷನೆಂದು ತಿಳಿದು, ಹಾಗೆ ಹೇಳಿರುವ ನೆಲೆದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು, (ಮಹೇಶ್ವರತೀರ್ಥರು.)

ಅಥವಾ (ನಿವೇದಯತ) ತಿಳಿಸಿಬಿಡಿರಿ. “ಯಂಪ್ರಜಾಪತಿರ್ದೇವ ಸಪುಣ್ಯೋಭವತಿ” ಪರಮಪುರುಷನಿಗೆ ತಿಳಿದವನೇ ಪುಣ್ಯಪುರುಷನೆಂಬಂತೆ ರಾಮನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಾಗಲೇ ನನಗೆ ಸ್ವರೂಪವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು. ಅದನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಪುರುಷಕಾರದಿಂದಲೇ ಹೊಂದಬೇಕೆಂದು ಕೋರುವೆನಾದುದರಿಂದ ನೀವು ಹೋಗಿ ತಿಳಿಸಿರಿ? (ನಿವೇದಯತ) “ಸ್ವರೇಣ ಮಹತಾ ಮಹಾನ್” ಎಂಬಂತೆ ನಾನು ಉಚ್ಚನಾದದಿಂದ ಕೂಗಿದಾಗಲೇ ರಾಮನು “ಆತಂದ್ರಿತ ಜಮೂಪತಿಪ್ರಹಿತಹಸ್ತಂ” ಎಂಬಂತೆ ನನ್ನನ್ನು ಅನಗ್ರಹಿಸುವನು. ಅದಕ್ಕೆಮೊದಲು ನೀವೇ ಹೋಗಿ ತಿಳಿಸಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿಮಗೂ ಸ್ವರೂಪವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು. (ನಿವೇದಯತ) ನೀವು ಹಿಂದೆ ನಡೆದ ವ್ಯಾಘ್ರವಾನರ ಸಂಪಾದವನ್ನದರೂ ಕೇಳಿಲ್ಲವೆ? (ಒಂದು ಹುಲಿಯು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿಬಂದಾಗ ಒಬ್ಬಮನುಷ್ಯನು, ಭಯದಿಂದ ಒಂದು ಮರವನ್ನೇರಲು, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕುಪಿಯು ಅವನಿಗೆ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತು. ಕೆಲಗಿದ್ದ ಹುಲಿಯು ಆ ಕುಪಿಯನ್ನು ಕರೆತು “ಆ ಮನುಷ್ಯನೆನ್ನೀಡಿಸು! ಹಾಗಿಲ್ಲದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವನು ಸಮಯವನ್ನು ನೋಡಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವನು. ಅವನನ್ನು ತಿಂದಹೊರತು ನಾನು ಕದಲುವನಲ್ಲ” ಎಂದಿತು. ಅದರೂ ಕುಪಿಯು ತಾನು ಶರಣಾಗತನನ್ನು ಬಿಡಲಾರನೆಂದು ಹೇಳಿ ನಿದ್ರಿಸಲು, ಆಗ ಹುಲಿಯು ತಂತ್ರದಿಂದ ಆ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ನೋಡಿ “ನೀನಾದರೂ ಈಗ ಆ ಕುಪಿಯನ್ನು ತಳ್ಳುವುದಾದರೆ ನಾನು ಅದನ್ನು ತಿಂದು ತೃಪ್ತಿಹೊಂದಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವೆ” ಎಂದಿತು, ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೃತಘ್ನನಾದ ಆ ಮನುಷ್ಯನು ಮೆಲಗಿದ್ದ ಕುಪಿಯನ್ನು ಕೆಳಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿದನು. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ದೈವಗತಿಯಿಂದ ಕುಪಿಯು ಕೆಳಕ್ಕೆಬೀಳದೆ ಬೇರೊಂದು ಕೊಂಬೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಿಂತು, ಅಗಲೂ ಆ ಬೇಡನ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂದು ಕೊಳ್ಳದೆ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕಾಪಾಡಿತೆಂದು ಇಲ್ಲಿನ ಪೂರ್ವಕಥೆಯು. ಜಾಗೆ ತರಣಾ ಗಶರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಹೊಂದಿದ ವಾನರಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ನೀವು, ಶರಣಾಗತನಾಗಿ ಬಂದ ನನಗೆ ವಾಙ್ಮುಕ್ತದಿಂದಲಾದರೂ ಈ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿರಿ. (ನಿವೇದಯತ) ರಾಮನು ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ಕೇಳಿದಾಗ, ನೀವು ಮಾತ್ರ ಸುಮ್ಮನಿರದೆ, ನನ್ನನ್ನು ನಂಬ ಉಹುದೆಂದಾಗಲಿ, ತೊಡೆದೆಂದಾಗಲಿ, ಪರಿಗ್ರಹಿಸಬಹುದೆಂದಾಗಲಿ, ತ್ಯಜಿಸಬೇಕೆಂದಾಗಲಿ,

ಯಾವುದೋ ಒಂದನ್ನು ನಿಮಗೆ ತೋರಿದಂತೆ ತಿಳಿಸಿಬಿಡಿರಿ. (ನಿನೇದಯತ) “ವಿಷ್ಣು
 ಲಾಭೇ” ಎಂಬ ಧಾತೃರ್ಥದಂತೆ ನನ್ನಿಂದ ಅವನಿಗಾದರೂ ಲಾಭವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದಂ
 ಧರ್ಥವು. “ಸಮಹಾತ್ಮಾ ಸುಧುರ್ಲಭಃ” ಅಂತಹ ಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು ತನಗೆ ದುರ್ಲಭ
 ನೆಂದು ಯಾವಾಗಲೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಳವಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಆ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ನನ್ನಿಂದ ಒಂದಾತ್ಮ
 ಲಾಭವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ. ಅಥವಾ “ವಿದಸತ್ಸಾಯಾಂ” ಎಂಬ ಧಾತೃರ್ಥದಂತೆ
 ಆತನಿಗೆ ಸತ್ತೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿರಿ. “ಅಪ್ಯಹಂಜೀವಿತಂಜಹ್ಯಾಂ” ಎಂದು ಅಶ್ರಿತರನ್ನು
 ರಕ್ಷಿಸಿದಿದ್ದರೆ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನೇ ಬಿಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿರುವ ಆ ನನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ನನ್ನನ್ನು
 ಸೇರಿಸಿ ಸತ್ತೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿರಿ? (ಮಾಂ) “ಅತ್ಮಾನಂಸ್ಮರಥಾ ರಕ್ಷತುರೀಂಚೈವಸ
 ರಾಕ್ಷಸಾಂ” ಎಂದು ರಾವಣನಿಗೂ, ಆತನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದವರಿಗೂ ಬೇಧವಿಲ್ಲದೆ ಹಿತವನ್ನು
 ಹೇಳಿದುದರಿಂದ “ಅನುಕೂಲ್ಯಮಿತಿ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಸ್ಮರಥೂತಾನುಕೂಲತಾ” “ಸ್ಮರಥೂತ
 ಗಳಿಗೂ ಅನುಕೂಲನಾಗಿರುವುದೇ ಅನುಕೂಲ್ಯವೇನಿಸುವುದೆಂಬ ಪ್ರಪತ್ತಿಗೆ ಅಂಗಭೂತವಾದ
 ಅನುಕೂಲ್ಯ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನೂ, “ಕುದ್ಧೋಹನ್ಯಾದ್ಗುರೂನಪಿ” ಎಂಬಂತೆ ತನಗುಂಟಾದ
 ಕೋಪದಲ್ಲಿ ಅಣ್ಣನೊಬ್ಬರನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ ರಾವಣನನ್ನು ಕೊಂದು ಬರೆಬೇಕಾಗಿದ್ದರೂ,
 ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾಗಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಗದೆಯಿದ್ದರೂ, ಆ ಪ್ರಾತಿಕೂಲ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದುದ
 ರಿಂದ ಪ್ರಾತಿಕೂಲ್ಯವರ್ಜನವೆಂಬ ಅಂಗವನ್ನೂ, ಹಿಂದೆ ಸುಗ್ರೀವನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು
 ನಿರರ್ಶನವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತನ್ನನ್ನೂ ರಾಮನು ಹಾಗೆಯೇ ರಕ್ಷಿಸುವನೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ
 ಇತ್ತಲಾಗಿ ಹೊರಟು ಬಂದುದರಿಂದ “ರಕ್ಷಿಷ್ಯತ್ಯನುಕೂಲಾನ್ ಇತಿ ಯಾ ಸುದೃಢಾಮುತಿಃ
 ಸವಿಶ್ವಾ ಸೋಭವೇತ” “ಎಂಬಂತೆ ವಿಶ್ವಸರೂಪವಾದ ಅಂಗವನ್ನೂ, “ಭವಂತಂಶರ
 ಣಂಗಳಃ” ಎಂದುಹೇಳಿ ಗೋಶ್ವತ್ಸವರಣವೆಂಬ ಅಂಗವನ್ನೂ, “ಭಗವದ್ಗತಂ ಮೇ ರಾಜ್ಯಂಜ
 ಜೀವಿತಂಚ ಸುಖಾನಿಚ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಭರನ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಆತ್ಮನಿಕ್ಷೇಪ
 ವನ್ನೂ “ತೇನಚಾಸ್ಮ್ಯವಮಾನಿತಃ” ಎಂದು ತನಗೆ ರಾವಣನಿಂದಂಟಾದ ಪರಿಭವವನ್ನು
 ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಹೇಳಿದುದರಿಂದ, ಗರ್ವಹಾನಿರೂಪವಾದ ಕಾರ್ಪಣ್ಯವನ್ನೂ, ಹೀಗೆ ಶರಣಾ
 ಗತಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಅರಂಗಗಳನ್ನೂ, ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲದೆ ತೋರಿಸಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ನೀವು ರಾಮನಿಗೆ
 ತಿಳಿಸಿರಿ?” (ಕ್ಷಿಪ್ರಂ) ಈ ಕ್ಷಣವೇ ಹೋಗಿ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಬೇಕು. “ಇಷ್ಟಾತುರವೇಕೆ!”
 ಎಂದರೆ (ಚಂಚಲಂಹಿ ಮನಃ) ಮನುಷ್ಯರ ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲವಾದುದಲ್ಲವೆ? ಈಗ
 ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಅನುಕೂಲ್ಯವು ಇನ್ನು ಕ್ಷಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾರಿಹೋಗಬಹು
 ದಾದುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ತಿಳಿಸಬೇಕು. (ಕ್ಷಿಪ್ರಂ) “ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ರಾಮಾಯ
 ಶಂಸಥ್ಯಂ! ಸೀತಾಂ ಹರತಿ ರಾವಣಃ!” ಎಂದು ಸೀತಾದೇವಿಯು ದಂಡಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ
 ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮೊರೆಯಿಡುವಾಗಲೂ, ದೇವತೆಗಳು ಅದರಂತೆ ಕ್ಷಿಪ್ರದಲ್ಲಿ ನಡೆಸದೆ
 ಹೋದುದರಿಂದಲ್ಲವೇ ಅಕೆಯು ರಾವಣನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಬೇಕಾಯಿತು. ಅದರಂತೆಯೇ
 ನಾನೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ನೀವು ರಾಮನಿಗೆ
 ತಿಳಿಸಿ ಬಿಡಿರಿ. (ಕ್ಷಿಪ್ರಂನಿನೇದಯದ) “ದತ್ತಮಸ್ಯಾಭಯಂ” ಎಂಬುದಾಗಿ ಆತನೇ ಮುಂದು
 ಬಿದ್ದು ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ನೀವಾಗಿ ಹೋಗಿ ತಿಳಿಸಿರಿ! (ಕ್ಷಿಪ್ರಂ

ನಿವೇದಯತ) ನಾನು ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ತಡೆಯಲಾರನಾದುದರಿಂದ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಶರಣಾಗತಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಬಹುದು. "ಸಕೃದೇವ ಪ್ರಪನ್ನಾಯ" ಎಂದು ಒಂದೇ ಆದ್ದರಿಂದ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಏರ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಶರಣಾಗತಿ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಹಾನಿಯುಂಟಾಗದಂತೆ ಮುಂದಾಗಿಯೇ ತಿಳಿಸಿರಿ. ನನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕಾದುದು ಯಾರಿಗೆ? (ರಾಘವಾಯ) "ಅಪ್ಯಹಂ ಜೀವಿತಂಜಹ್ಯಾಂ... ನಹಿಪ್ರತಿಜ್ಞಾಂಸಂಶ್ರುತ್ಯ" ಎಂಬಂತೆ ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದ ಆ ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿರಿ. (ರಾಘವಾಯ ಮಾಂಕ್ಷಿಪ್ರ, ನಿವೇದಯತ) ಹಿಂದೆ ಸೀತೆಯು "ರಾಘವಸ್ಯ ಯಶೋ ಹೀಯೇತ್" ಋಷಿಗಳನ್ನೂ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನೂ, ಕಾಕಾಸುರನೇ ಮೊದಲಾದವರನ್ನೂ ವಿಪತ್ತಿನಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿದನೆಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯೆಲ್ಲವೂ ಈಗ ತನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸದೆ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಕಂಡಿ ಹೋಗುವುದೆಂದು ಯಾವನಿಗಾಗಿ ಹನುಮಂತನೊಡನೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದನೋ, ಆ ರಾಘವನಿಗೆ ಈಗ ನನ್ನನ್ನೂ ಜ್ಞಾಪಿಸಿರಿ! (ಮಹಾತ್ಮನೇ) ಮರ್ತ್ಯಾನಾಂ ಮರಣಾದ್ಧಯಮ್ ಎಂಬಂತೆ ಕೇವಲ ಮರಣಕ್ಕಾಗಿ ಭಯಪಡುವ ನಿಮ್ಮಹಾಗಿಲ್ಲದೆ, "ಉತ್ತಮಾನಾಂತು ಮರ್ತ್ಯಾನಾಮವಮಾನಾ ತ್ವರಂ ಭಯಂ" ಎಂಬಂತೆ ಶರಣಾಗತ ಪರಿತ್ಯಾಗದಿಂದ ತಾನು ಲೋಕಾಪವಾದಕ್ಕೊಳಗಾಗಬಾರದೆಂದು ಬಹಳವಾಗಿ ಭಯಪಡುವ ಆ ಮಹಾಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿರಿ! (ಮಹಾತ್ಮನೇ) ವೈದಿಕಶಿಖಾಮಣಿಯಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಯಾವನನ್ನು ಕೇರಿತು "ಅಹಂ ದೇದ್ವಿ ಮಹಾತ್ಮನಂ" ಎಂದು ಮಹಾತ್ಮನನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿರುವನೋ ಆ ರಾಮನಿಗೆ ನನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಸಿರಿ! "ಹೀಗೆ ನೀನೇ ಮಹಾತ್ಮನೆಂದು ಅವನ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ಹೊಗಳುವೆಯಲ್ಲವೇ? ಪರ್ಮತದಂತೆ ಮಹತ್ತ್ವವುಳ್ಳ ಅತನು ಪರಮಾಣುವಂತಿರುವ ನಿನಗೆ ಸುಲಭನಾಗುವನೇ? ಎಂದರೆ (ಸರ್ವಲೋಕಶರಣ್ಯಾಯ) ಅವನ ಸೌಲಭ್ಯಕ್ಕೆ ಅವರಿವರೆಂಬ ಭೇದವೇ ಇಲ್ಲ. "ಕಾಸಲ್ಯಾ ಲೋಕಭರ್ತಾರಂ ಸುಷುವೇ ಯಂ ಮನಸ್ಸಿನೀ" ಎಂಬಂತೆ ಲೋಕಭರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕಾಸಲ್ಯೆಯು ಅತನನ್ನು ಹೆಡೆದಿರುವಾಗ ಆ ಸರ್ವಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ನಾನೂ ಒಬ್ಬ ನಲ್ಲವೇ? (ಸರ್ವಲೋಕ ಶರಣ್ಯಾಯ) "ಸಪ್ತಲೋಕೈಕವೀರಸ್ಯ ದಶಕಂಠಕುಲದ್ವಿಷಃ" ಎಂಬಂತೆ ಭೂಭುವವಾದಿ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಶರಣ್ಯನಾದ ರಾಮನು ನನಗೂ ಶರಣ್ಯನಾಗನೇ? (ಸರ್ವಲೋಕ ಶರಣ್ಯಾಯ) ದೇವಶಿರೋಜ್ವಲನುಷ್ಕಸ್ಥಾವರಯೋನಿಗಳೆಂದೂ, ಧರ್ಮಾರ್ಥಿಗಳೆಂದೂ, ಕಾಮಾರ್ಥಿಗಳೆಂದೂ, ಅನುಕೂಲಪ್ರತಿಕೂಲರೊಂದೂ, ಉತ್ಕೃಷ್ಟಾಪ ಕೃಷ್ಣರೆಂದೂ, ಬೇರೆಬೇರೆ ಭೇದಗಳುಳ್ಳ ಸರ್ವಜನಕ್ಕೂ ಶರಣ್ಯನಾದ ಆ ರಾಮನಿಗೆ ನಾನೊಬ್ಬನು ಬಾಹ್ಯನೇ? "ನಾನು ಯಾರೆಂದು ಕೇಳುವಿರಾ?" (ವಿಭೀಷಣಂ) "ವಿರೋಧಿ ಭಯಂಕರನಾದವನು. ನಿಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳಾದ ರಾವಣಾದಿಗಳಿಗೆ ಭಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ, ನಿಮಗೆ ಅನುಕೂಲನಾಗಿಯೇ ಬಂದವನು! ಅಥವಾ ಹಾಗೆ ನಾನು ಅನುಕೂಲನಾಗಿ ಬಂದವನೆಂದು ತಿಳಿಸುವಷ್ಟು ನಂಬಿಕೆಯು ನಿಮಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ (ವಿಭೀಷಣಂ) 'ಉತ್ಪ್ರಪಾತ ಗದಾಖಾಣಃ' ಎಂಬಂತೆ ಒಬ್ಬನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಗದೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಭಯಂಕರ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಬಂದು ನಿಂತಿರುವನೆಂದಾದರೂ ಹೇಳಿರಿ. ಹೇಗೆ? ರೂ (ಉಪಸ್ಥಿತಂ) "ದುರಾಕಾ

ಲೋಕವರೇಣ್ಯನಾಗಿಯೂ, ರಘುಕುಲನಂದನನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ಆ ರಾಮನಿಗೆ, ವಿಭೀಷಣನೆಂಬ ನಾನು ಶರಣಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಬಂದಿರುವೆನೆಂದು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ತಿಳಿಸಬೇಕು' ಎಂದನು. 1 ಹೀಗೆ ಆ ರಾಕ್ಷಸನು, ತಾನು ರಾಮನಲ್ಲಿ ಮರೆಹುಗುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಬೆಚ್ಚುರಗೊಂಡು, ಶೀಘ್ರಗಮನದಿಂದ ರಾಮನಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮುಂದೆ ರಾಮನನ್ನು ಕುಂತು "ರಾಮಾ! ರಾಮಣನಿಗೆ ತಮ್ಮನಾದ ವಿಭೀಷಣನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನೊಬ್ಬನು, ಬೇರೆ ನಾಲ್ಕುವಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರೊಡಗೂಡಿ, ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು ಶರಣಾರ್ಥಿಯೆಂದು ಬಂದಿರುವನು. ಇದರ ನಿಜವಾದ ಕಾರಣವೇನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ! ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈಗ ನೀನು, ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಸೈನ್ಯಗಳ ವ್ಯೂಹನಿರ್ವಾಹದಲ್ಲಿಯೂ, ಕಾಲೋಚಿತವಾದ ರಾಜನೀತಿಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿಯೂ,

ರೋಷಿಸುತ್ತಾ ಶೀಘ್ರತಫೋರ ನಾಸ್ತಿತಃ ಪುರಾ | ಸಮಾಶ್ರಯೇದಾದಿದೇವಂ ಶ್ರದ್ಧಯಾ ಶರಣಯಾದಿ | ನಿರ್ದೋಷಂ ವಿದ್ಧಿತಂ ಜುತುಂ" ಎಂಬಂತೆ, ಎಷ್ಟೇ ದುರಾಚಾರವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದರೂ, ಅದಿದೇವನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿರವಾಶ್ರಯಿಸಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನಿರ್ದೋಷಿಯಾಗುವನಲ್ಲವೆ? ಅದರಂತೆಯೇ ಈಗ ನಾನೂ ಭಗವದಾಶ್ರಯಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದುದರಿಂದ ನಿರ್ದೋಷಿಯಾಗಿರುವೆನು (ಉಪಸ್ಥಿತಂ) ಒಂದುವೇಳೆ ನಾನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಾರದೆ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು "ಶರಣು" ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರೂ, ಆಗ ಶ್ರೀರಾಮನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಎಷ್ಟೋ ಶ್ರಮಪಟ್ಟು, ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತಲ್ಲವೇ? ಈಗ ಆ ಶ್ರಮವೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ, ತಾನಾಗಿಯೇ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಂತಿರುವನೆಂದು ಹೇಳಿರಿ. (ಉಪಸ್ಥಿತಂ ನಿವೇದಯತ್) ಹಿಂದೆ ರಾಮನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಕಷ್ಟಿಂಥೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬಂದಾಗ "ಜಗ್ಮುರ್ಗಿರಿಶಟಾದ ಸ್ಮಾದನ್ಯಂ ಶಿಖರಮುತ್ತಮಂ" ಎಂಬಂತೆ ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ ಭಯಪಟ್ಟು, ಬೆಟ್ಟದಿಂದ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹಾರಿ ಹೋದ ನಿಮ್ಮದಾಗಲ್ಲವೆ, ನಾನಾಗಿಯೇ ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವೆನೆಂದು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿರಿ" ಎಂದು ಭಾವವು. ಇದರಿಂದ ಭಗವತ್ಸಮಾಶ್ರಯಣವನ್ನು ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಭಗವದ್ಭಕ್ತರು ತಾನಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದು ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಬರಬೇಕೆಂಬ ಉಪದೇಶವು ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗುವುದು. (ಶನಿಶ್ಲೋಕಃ)

1. ಇಲ್ಲಿ "ಏತತ್ತು ವಚನಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ಸುಗ್ರೀವೋ ಲಘುವಿಕ್ರಮಃ | ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸ್ಯಾಗ್ರತೋ ರಾಮಂ ಸಂರಬ್ಧ ಮಿದಮಬ್ರವೀತ್" ಎಂದು ಮೂಲವು. ವಿಕೀರ್ಷಾರ್ಥವು:— (ಏತತ್ತು ವಚನಂ ಶ್ರುತ್ವಾ) ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದಮೇಲೆ (ಸುಗ್ರೀವೋ ಲಘುವಿಕ್ರಮಃ) ಸುಗ್ರೀವನು ಬಹಳ ಚುರುಕಾದ ನಡೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಎಂದರೆ, ಈ ವಿಭೀಷಣನು

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಶತ್ರುರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಗೂಢಚಾರರನ್ನು ನಿಯಮಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ, ನಮ್ಮ ಕಡೆಯ ವಾನರರ ವಿಷಯವಾಗಿಯಾಗಲಿ, ನಮಗೆ ಶತ್ರುಗಳಾದ ರಾಕ್ಷಸರ ವಿಷಯವಾಗಿಯಾಗಲಿ ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಿರಬೇಕು. ಹೀಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರವೇ ನಿನಗೆ ಮುಂದೆ ಫೇಮವುಂಟು. ಇಲ್ಲಿನ ರಾಕ್ಷಸರು ಕಾಮರೂಪಿಗಳಾದುದರಿಂದ, ಕಣ್ಣರಿಯಾಗಿಯೇ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಕಪಟೋಪಾಯಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲರು! ಮೋಸದಲ್ಲಿ ಮಹಾ ನಿಪುಣರು! ಇವರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಯಾವಾಗಲೂ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನಿಡಬಾರದು. ಇದರ ಮೇಲೆ ಈತನು ಆ ರಾವಣನಿಗೆ ಗೂಢಚಾರನಾಗಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು. “ಶತ್ರು ಪಕ್ಷದವರನ್ನು ಕೈಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಬಲವು ಹೆಚ್ಚುವುದಲ್ಲವೇ?” ಎಂದು ನೀನು ಕೇಳಬಹುದು. ಹಾಗೆ ನಂಬಲೇಬಾರದು. ಇವನು ನಮಗೆ ಅನುಕೂಲನಂತೆ ಮೇಲೆಮೇಲೆ ನಟಿಸುತ್ತ, ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಳಹೊಕ್ಕು, ಸಮಯವನ್ನು ನೋಡಿ ನಮ್ಮೊಳಗೇ ಒಳಜಗಳವನ್ನು ತಂದಿಡಬಹುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಇವನು ನಮ್ಮನ್ನು ಮಂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬಂದಿರುವನು. “ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ

“ಶರಣು” ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಮಾತು ರಾಮನ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದುದಾದರೆ, ಆ ಮೇಲೆ ಈ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೇಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಅಮಾತು ರಾಮನ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಇವನಿಗೆ ಅವನಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಬೇಕೆಂದು ತಪ್ಪನೆ ರಾಮನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದುದಾಗಿ ಭಾವವು. (ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ಯಾಗ್ರತಃ) ತನ್ನಂತೆಯೇ ರಾಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವುಳ್ಳ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನೂ ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, “ಅಹಿಂಸೇಯಃ ಪಾಪಕಂಕೀ” ಎಂಬ ನ್ಯಾಯದಿಂದ, ರಾಮನಿಗೆ ವಿಭೀಷಣನಿಂದ ಏನಾದರೂ ಅಪಾಯವುಂಟಾಗಬಹುದೆಂದು ತಾನು ಶಂಕಿಸುವಂತೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೂ ಆ ಶಂಕೆಯಿರುವುದು ಸಹಜವಾದುದರಿಂದ, ಅವನನ್ನೇ ತನ್ನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆಟ್ಟುಕೊಂಡನೆಂದು ಭಾವವು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಈ ವಿಧವಾದ ಶಂಕೆಯುಂಟೆಂಬುದಕ್ಕೆ, ಹಿಂದೆ ಇವನು ರಾಮನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯದಿಂದ ಭರತನ ವಿಷಯವಾಗಿ “ಭರತಸ್ಯ ವಧೇ ದೋಷಂ ನಾಹಂ ಪಶ್ಯಾಮಿ” ಭರತನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ದೋಷವೇನೂ ತೋರಲಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಇಲ್ಲಿ ವಿಭೀಷಣನಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕಾರಣ ಭಯಶಂಕಿತನಾದ ಸುಗ್ರೀವನೂ ತನಗೆ ಸಮಾನ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನೇ ತನ್ನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಕರೆತಂದನೆಂದು ಭಾವವು. (ರಾಮಾಂ) “ರಾಘವಂ ಶರಣಂಕತಃ” ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗಲೇ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಅಭಿರಾಮ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ರಾಮನನ್ನು (ಸಂರಬ್ಧಂ) ತನ್ನ ಪ್ರಭುವಾದರೂ ತನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಮೀರಿ ಹೋಗದಂತೆ ಮುಂದುವಿತ್ತು. (ಇದಮುಬ್ರವೀತ್) ಈಗ ಬಂದವನು ಶತ್ರುನೇ ಅಥವಾ ಮಿತ್ರನೇ? ಎಂದು ಸಂದೇಹಿಸಿ ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶಕೊಡದೆ ಶತ್ರುವೆಂದೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಹೇಳಿದನೆಂದು ಭಾವವು. (ತನಿಶ್ಲೋಕಿ.)

ನಾದ ಪರಸ್ಪರಾನುರಾಗವಿರುವಾಗ ಈತನಿಗೆ ಆ ಭೇದೋಪಾಯವು ಸಾಧ್ಯವೆ?" ಎಂದು ಕೇಳುವೆಯಾ? ರಾಮಾ! ಈತನು ಒಂದುವೇಳೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಭೇದವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಲಾರದೆ ಹೋದರೂ, ನಾವು ಇವನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾದ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವವರೆಗೂ ನನ್ನೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನೇ ನಟಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ನಮಗೆ ನಂಬಿಕೆಯು ಹುಟ್ಟಿದಮೇಲೆ, ಸಮಯವನ್ನು ನೋಡಿ, ಇಲ್ಲಿ ಇವನೇ ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಕೊಂದರೂ ಕೊಲ್ಲಬಹುದು. "ರಾಜರಿಗರ ಬೇಕಾದ ಆರುಬಗೆಯ ಬಲಗಳಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಬಲವೂ ಒಂದು ಮುಖ್ಯಬಲವೆಂದು ರಾಜನೀತಿಯಲ್ಲವೆ?" ಎಂದು ನಿನಗೆ ಆಸೆಯಿರಬಹುದು. ಹಾಗಲ್ಲ! ಶತ್ರುಜಯಕ್ಕೆ ಸಾಧನಗಳಾದ ಆರುಬಗೆಯ ಬಲಗಳಲ್ಲಿ, ಮಿತ್ರಬಲವನ್ನಾಗಲಿ, ಅಟವಿಕಬಲವನ್ನಾಗಲಿ, ಮೂಲಬಲವನ್ನಾಗಲಿ, ಭೃತ್ಯಬಲವನ್ನಾಗಲಿ, ಬೇರೆ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಬಲವನ್ನಾಗಲಿ ನಂಬಬಹುದೇ ಹೊರತು. ಶತ್ರುಸಂಬಂಧವಾದ ಬಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಟ್ಟನೆ ಕೈಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಈತನು ಶತ್ರುಬಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನಾದುದರಿಂದ ತ್ಯಾಜ್ಯನೇ ಹೊರತು ಎಂದಿಗೂ ಗ್ರಾಹ್ಯನಲ್ಲ. ಇದರಮೇಲೆ ಈತನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಶತ್ರುಪಕ್ಷದವನೆಂಬುದು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ. ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಕ್ರೂರಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ರಾಕ್ಷಸಕುಲದವನು. ನಿನ್ನ ಶತ್ರುವಾದ ರಾವಣನಿಗೆ ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ತಮ್ಮನು. ಇವನ ಬಾಯಿಂದಲೇ ನಾವು ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿರುವೆವು. ಆದರೆ "ನೀನೂ ಅಣ್ಣನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಂದು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದವನಲ್ಲವೆ?" ಎಂದು, ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳಬಹುದು. ರಾಮಾ! ನನ್ನ ಸಂಗತಿಯೇ ಬೇರೆ! ಮೊದಲೇ ನನ್ನಣ್ಣನು ನನ್ನನ್ನು ರಾಜ್ಯದಿಂದೋಡಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಮೊದಲಿಂದಲೂ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೆ ಪರಸ್ಪರವೈರವೇ ಬಹಳವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಹೋಗಿದ್ದಿತು. ಈ ರಾಕ್ಷಸನ ಸಂಗತಿಯು ಹಾಗಲ್ಲ. ಈತನು ಈಗಲೇ ನಿನ್ನ ಶತ್ರುವಿನ ಸಮಾಪವನ್ನು ತಾನಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಬಂದುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವನು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಅವನಲ್ಲಿ ನಾವು ಹೇಗೆ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನಿಡಬಹುದು? "ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಶರಣಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಬಂದವನನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಬಹುದೆ?" ಎಂದು ನೀನು ಕೇಳುವೆಯಾ? ಈತನು ನಿಜವಾಗಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಶರಣಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಬಂದವನಲ್ಲ. ರಾವಣನಿಗೆ ಸೂಢಚಾರನಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ವಂಚಿಸುವುಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬಂದಿರುವನು. ಇವನ ವಿನಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕೇವಲ ನಟನೆಯೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ನೀನು ಯುಕ್ತಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸತಕ್ಕವನು. ನಾನಾಗಿ ನಿನಗೆ ಹೇಳಿ ತಿಳಿಸಬೇಕಾದುದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಈಗ ನನಗೆ ತೋರಿರುವುದೇನೆಂದರೆ, ಇವನನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಿಗ್ರಹಿಸಿ

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಬಿಡುವುದೇ ಮೇಲು! “ಚಾರಣಾಗಿ ಬಂದವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದು ಯುಕ್ತವೇ?” ಎಂದು ನೀನು ಶಂಕಿಸಬಹುದು. ಈತನು ಕೇವಲ ಚಾರಣಾಗಿ ಇಲ್ಲಿನ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವೇ ಬಂದುದಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಸಹಜವಾದ ಕುಟಿಲಬುದ್ಧಿಯಿಂದ, ರಾವಣನ ಪ್ರೇರಣೆಯಮೇಲೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಮೋಸದಿಂದ ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬಂದಿರುವನು. ನೀನು ಇವನ ಮಾಯೆಯನ್ನರಿಯದೆ ಈತನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಈತನು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲುವುದೇ ನಿಜವು. “ಒಂದುವೇಳೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಕಪಟಸ್ನೇಹದ ಸೂಚನೆಯು ಕಂಡುಬಂದರೆ ಆಗ ನಾವೇ ಮೊದಲು ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬಾರದೆ?” ಎಂದು ನೀನು ಹೇಳಬಹುದು. ಆದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ನಮಗೆ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾದವನು ತನ್ನ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿರುವಾಗಲೂ, ಅವರಿಗೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಂದೇಹವುಂಟಾಗದಂತೆ, ಸ್ನೇಹಭಾವವನ್ನೇ ನಟಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಎಂದಾದರೂ ಒಮ್ಮೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಪಡೆದು ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕೊಂದುಬಿಡುವನು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನು ತಾನು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಕಾಗೆಯು, ಹಗಲಲ್ಲಿ ಗೂಬೆಗಳ ಗುಂಪನ್ನು ನುಗ್ಗಿ ಕೊಲ್ಲುವಂತೆ, ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಸಮಸ್ತ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನೂ ಧ್ವಂಸಮಾಡಬಲ್ಲನು. ಆದುದರಿಂದ “ರಾಮಾ! ಈತನನ್ನು ಈಗಲೇ ಕೊಂದು ಬಿಡಬೇಕು. ಒಂದುವೇಳೆ ಈಗ ನೀನು ಇವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲದೆ ಬೇರೆವಿಧದಿಂದ ಭಂಗಪಡಿಸಿ ಓಡಿಸಿಬಿಟ್ಟರೂ, ಮಾರೀಚನಂತೆ ಇವನು ಮುಂದೆಯಾದರೂ ನಮಗೆ ಅನರ್ಥವನ್ನೇ ತರುವನು. ಮತ್ತು ನೀನು ನಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಂದಂತೆ ಇವನನ್ನು ಒಂದು ಬಾಣದಿಂದ ಕೊಂದರೂ ನನಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಅತೀಕ್ರೂರದಂಡನೆ ಯಿಂದ ಇವನನ್ನೂ, ಇವನ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನೂ ಚಿತ್ರವಧಿಮಾಡಿ ಕೊಲ್ಲಬೇಕು. ಇವನುನಮಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಶತ್ರುವಲ್ಲ. ಈ ವಿಭೀಷಣನು ಪರಮಪೌತುಕನಾದ ಆ ರಾವಣನಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪ್ರಹೋದರನಲ್ಲವೆ!” ಎಂದನು. ವಾನರಪ್ರಭುವಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಮಾತುಬಲ್ಲವನಾದುದರಿಂದ, ವಾಕ್ಯಕುಶಲನಾದ ಆ ರಾಮನಿಗೂ ಮುಂದಿನ ಮಾತಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ, ತಕ್ಕ ಸಮಾಧಾನಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಸುಮ್ಮನಾದನು. ಮಹಾಯಶಸ್ವಿಯಾದ ರಾಮನಾದರೋ ಈ ಸುಗ್ರೀವನ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿದಮೇಲೆ, ತನ್ನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನೇ ಮೊದಲಾದ ವಾನರಶ್ರಮುಖರನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲೈ ವಾನರರೇ! ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಭುವಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ರಾವಣನ ತಮ್ಮನಾದ ಆ ವಿಭೀಷಣನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾಗಿರುವಂತೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನೀವೆಲ್ಲರೂ

ಕೇಳಿದಿರಷ್ಟೆ ? ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನೆಂದೂ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ನೀವು ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಪರತಂತ್ರರಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮಾತಾಡಬೇಕೆಂದು ಸಂದೇಹಿಸಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಬಹಳಮಂದಿ ಸುಹೃತ್ತುಗಳಿದ್ದರೆ, ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬನು, ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ತನಗಿಷ್ಟವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಆ ಸ್ನೇಹಿತನ ಮುಖೋಲ್ಲಾಸಕ್ಕಾಗಿ, ಮಾತಾಡದೆ ಸುಮ್ಮನಿರಬಾರದು ! 1 ಇಂತಹ ಕಾರ್ಯ ಸಂಕಟಗಳು ಬಂದೊಡಗಿದಾಗ, ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತ ವಿವೇಚನೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾಗಿಯೂ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಿತ್ರನು, ನಿಜವಾಗಿ ತನ್ನ ಮಿತ್ರನಿಗೆ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಪ್ರೇಮಸ್ಸನ್ನು ಕೋರುವನಾದರೆ, ಅವನಿಗೆ ಕಾಲೋಚಿತವಾದ ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ಹೇಳಿಯೇ ತೀರಬೇಕು” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ನಯವಾಕ್ಯದಿಂದ ಅಲ್ಲಿನ ವಾನರರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಲು, ರಾಮ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ರಾಮನಿಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಬಯಸತಕ್ಕವರಾಗಿಯೂ, ಇದ್ದ ಆ ವಾನರರಲ್ಲಿ, 2 ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹೇಳತೊಡಗಿದರು. “ರಾಮಾ ! ಈ ಮೂರು

1. ಇಲ್ಲಿನ ಕಾರ್ಯಸಂಕಟವೇನೆಂದರೆ :—ಆತ್ಮಲಾಗಿ ವಿಭೀಷಣನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಶರಣಾ ಗತನಾಗಿ ಬಂದು ತನ್ನಾಶ್ರಯವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವನು “ತಸ್ಯಾಹಂ ನಿಗ್ರಹಂ ಮನ್ಯೇ” ಎಂದು ಆತನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಲೇಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಬಂಧಿ ಸುತ್ತಿರುವನು. ಇದೇ ಇಲ್ಲಿನ ಕಾರ್ಯಸಂಕಟವು. ಈ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥದಿಂದ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಅತ್ರಿತ ರಾದವರು ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನನುವರ್ತಿಸದೆ ವಿರೋಧವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದರೂ, ಅವರಿಂದಲೇ ಅದನ್ನು ಪರಿಹಾರಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಅತ್ರಿತಪಾರತಂತ್ರವು ಸೂಚಿಸಲ್ಪಡುವುದು.

2. ಇಲ್ಲಿ “ಆಜ್ಞಾತಂ ನಾಸ್ತಿತೇ ಕಿಂಚಿತ್”ನು ಲೋಕೇಷು ರಾಘವ ! ಆತ್ಮಾನಂ ಸೂಚಯಾ ರಾಮು ಪೃಚ್ಛನ್ಯಸ್ಯಾಫ ಸುಹೃತ್ತಯಾ” ಎಂದು ಮೂಲವು. “ನೀನು ಸ್ವರಜ್ಞನಾಗಿದ್ದರೂ ಈಗ ನಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡುವುದು, ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಅತ್ರಿತಪಾರ ತಂತ್ರವೆಂಬ ಮಹಾಶಯವನ್ನು ಲೋಕಕ್ಕೆ ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ” ಎಂದು ಇದರ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವು. ಇಲ್ಲಿ “ಆತ್ಮಾನಂ ಪೂಜಯಾ” ಎಂಬ ಪಾಠಾಂತರವೂ ಉಂಟು. ಆ ಪಾಠದಲ್ಲಿ “ಆತ್ಮಾನಂ” ಎಂಬ ಏಕವಚನವು ಪ್ರತ್ಯೇಕಾರ್ಥ ವಾಚಕವು. ಅದುದರಿಂದ “ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬನನ್ನೂ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಗೌರವಿಸ ಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದಲೇ ನೀನು ಹೀಗೆ ಕೇಳುತ್ತಿರುವೆ” ಯೆಂದು ಅದರ ಭಾವವು. ಅಥವಾ (ಆತ್ಮಾನಂ) ಆತ್ಮಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಎಂದರೆ, ರಾಜನೀತಿಯನ್ನು (ಪೂಜಯಾ) ಪರಿಪಾಲಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಹೀಗೆ ಕೇಳುವೆಯೆಂದೂ ಅರ್ಥಾಂತರವನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು.

ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯದುದೊಂದೂ ಇಲ್ಲ. ನೀನು ಸರ್ವಜ್ಞನಾಗಿದ್ದರೂ ಕೇವಲ ವಾನರರಿಗೂ ನೀನು ಸುಹೃತ್ತೆಂಬ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಹೀಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ. ನೀನಾದರೋ ಶರಣಾಗತರಕ್ಷಣವೆಂಬ ವ್ರತವನ್ನು ದೃಢವಾಗಿ ಹಿಡಿದವನು. ಆ ವ್ರತಕ್ಕೆ ಎಂತಹ ಮಹಾ ವಿಘ್ನಗಳು ಬಂದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸತಕ್ಕ ಅಸಾಧಾರಣ ಶೌರ್ಯವುಳ್ಳವನು. ಪರಮಧಾರ್ಮಿಕನು. ದೃಢಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನು. ಕಾರ್ಯಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ನಡೆಸತಕ್ಕವನು. ಅಸಾಧಾರಣವಾದ : ಸ್ಮರಣಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು. ಸರ್ವಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದರೂ ಮಿತ್ರರಂಗಧೀನವಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನು. ಹೀಗೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಅಶ್ವಿತ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ನಮ್ಮ ಮಾತಿನಂತೆಯೇ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ನಿನಗೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಇಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ತಿಳಿಸಲಿ! ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಗಳಾಗಿಯೂ, ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥರಾಗಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ, ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ತಮ ತಮಗೆ ತೋರಿದ ಮತವನ್ನು ಸಕಾರಣವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿ ಹೇಳಲಿ!" ಎಂದರು. ಹೀಗೆ ವಾನರರು ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿ, ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾದ ಅಂಗದನು ಸುಗ್ರೀವನಿಂದೀಚೆಗೆ ತಾನು ಯುವರಾಜನೆನಿಸಿ ವಾನರರಿಗೆ ಪ್ರಧಾನನಾದುದರಿಂದ, ವಿಭೀಷಣನ ವಿಷಯವಾದ ಗುಣದೋಷಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಾನೇ ಮೊದಲು ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು, "ಶತ್ರುವಿನ ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಅವನ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಾವು ಶಂಕಿಸಬೇಕಾದುದೇ ಯುಕ್ತವು. ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಈತನನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸದೆ ಇನನು ಬಂದೊಡನೆ ನಾವು ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿಬಿಡಬಾರದು. ಇಂತವರನ್ನು ನಂಬಿಬಿಟ್ಟರೆ ಮುಂದೆ ಅನರ್ಥವೇ ಸಂಭವಿಸುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಕುಟಿಲಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವರಲ್ಲಿ ಒಳಹೊಕ್ಕು, ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಯಾವವಿಧದಿಂದಲೂ ಹೊರಕ್ಕೆ ಕಾಣಿಸದೆ, ತಮ್ಮ ಇಂಗಿತಗಳನ್ನೂ ಮರೆಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಸಮಯವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವರು. ತಮಗೆ ಸರಿಯಾದ ಅವಕಾಶವು ದೊರೆಯುವವರೆಗೂ ಬಹಳ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನೇ ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವರು. ನಾವು ಎಚ್ಚರಶಪ್ಪಿದ ಸಮಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಮೇಲೆಬಿದ್ದು ಕೊಲ್ಲುವರು. ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನನ್ನಾದರೂ ಪರೀಕ್ಷಿಸದೆ ಅವನಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದರಿಂದ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಅನರ್ಥವುಂಟು. ಇದಲ್ಲದೆ, ಯಾವಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕಾಗಿದ್ದರೂ ಅದರಿಂದಂಟಾಗಬಹುದಾದ ಗುಣದೋಷಗಳನ್ನು ಮೊದಲೇ ಪರ್ಮಾಲೋಚಿಸಿ, ಅಮೇಲೆ "ಅದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸ

ಬೇಕೆ? ಪರಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆ?" ಎಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೇ ಹೊರತು
ಹಿಂದುಮುಂದು ನೋಡದೆ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಲೂ ಬಾರದು, ತ್ಯಜಿಸಲೂ ಬಾರದು.
ಗುಣವುಂಟೆಂಬ ನಿಶ್ಚಯವು ತೋರಿದರೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕು. ದೋಷ
ವುಂಟೆಂದು ತಿಳಿದಾಗ ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು. ಆದರೆ ಯಾವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ,
ಸರ್ವಪ್ರಕಾಶದಿಂದಲೂ ಗುಣವೇ ತುಂಬಿರುವುದೆಂದಾಗಲಿ, ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ
ದೋಷವೇ ಇರುವುದೆಂದಾಗಲಿ ಹೇಳುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿಯಾದರೂ
ಗುಣದೋಷಗಳೆರಡೂ ಕಲೆಶೇ ಇರುವುವು. ಹೀಗಿರುವಾಗ "ಯಾರನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸ
ಬಹುದು? ಯಾರನ್ನು ಬಿಡಬಹುದು!" ಎಂದು ನೀನು ಕೇಳಬಹುದು. ಎಲೈ
ಮಹಾರಾಜನೇ! ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ, ಗುಣದೋಷಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು
ಹೆಚ್ಚಿರುವುದನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ನಾವು ನೋಡಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ಈ ವಿಭೀಷಣ
ನಲ್ಲಿಯೂ ದೋಷವೇ ಹೆಚ್ಚಿರುವುದು ತೋರಿದರೆ, ಅವನನ್ನು ನಿಶ್ಚಂದೇಹವಾಗಿ
ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಗುಣಗಳೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದೆಂದು ತೋರಿದರೆ ಅಂಗೀ
ಕರಿಸಬಹುದು. ಅದುದರಿಂದ ಈತನನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಂಡು, ಮೊದಲು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ,
ಆಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ತೋರಿಸಬಹುದು" ಎಂದನು. ಆಮೇಲೆ ಶರಭನೆಂಬ
ಕಪಿಯು, ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು "ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನೊಡನೆ ಬಳಿಕೆಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ
ಮೊದಲೇ ಅವನ ಗುಣದೋಷಗಳು ತಿಳಿಯಲಾರವು. ಅಂತವನನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸ
ದೆಯೇ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಹಾನಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಹಾಗಿಲ್ಲದೆ ಪರಿತ್ಯ
ಜಿಸಿದರೂ ಕೈಗೆ ಬಂದ ಬಲವು ತಪ್ಪಿಹೋಗುವುದು. ಅದುದರಿಂದ ಈ ಅಂಗದನ
ಮಾತಿನಂತೆ ನಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವೇ ಆಲ್ಲ" ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ, ಮುಂದೆ ತನಗೆ
ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ತೋರಿದ ರೀತಿಯನ್ನೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು, ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು
"ಎಲೆ ರಾಜಸಿಂಹನೆ! ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಈತನನ್ನು
ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಈತನು ದುಷ್ಟನೇ
ಆದರೇ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ
ನಾವು ಈಗಲೇ ಆ ವಿಭೀಷಣನ ಬಳಿಗೆ ಗೂಢಚಾರನೊಬ್ಬನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಬೇಕು.
ಆ ಚಾರನ ಮೂಲಕವಾಗಿ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತ ರೀತಿಯಿಂದ ಅವನ ಗುಣದೋಷ
ಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ, ಆ ಮೇಲೆ ನ್ಯಾಯರೀತಿಯಿಂದ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಬಹುದು"
ಎಂದನು. ಆಮೇಲೆ ರಾಜನೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾದ ಜಾಂಬವಂತನು, ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರ

ಶ್ರಮದಿಂದ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು ಪಠ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ, ಆ ಅಂಗದನ ಮತ್ತೂ 1 ಶರಭನ ಮತಗಳೆರಡನ್ನೂ ಒಪ್ಪದೆ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತೂ, ಗುಣಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ, ದೋಷರಹಿತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಾತಿನಿಂದ, “ರಾಮಾ! ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಹೇಳಿದಂತೆ ಈ ವಿಭೀಷಣನೊಡನೆ ನೀನಾಗಿ ಬಳಸಿಮಾಡುವುದರಿಂದಾಗಲಿ, ಚಾರರಿಂದಾಗಲಿ, ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಈತನನ್ನು ನಂಬುವುದೂ ಸರ್ವ ಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಸರಿಯಲ್ಲ. ಆ ರಾವಣನೋ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಡ್ಧವೈರವುಳ್ಳವನು. ಮಹಾವಂಚಕನು, ಬಹಳಪಾಪಿಯು. ಪಾಪವೇ ಸಹಜಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೂ ರಾಜನು. ಅಂತಹ ರಾವಣನ ಕಡೆಯಿಂದಲೇ ಈ ವಿಭೀಷಣನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವನು. “ಆ ರಾವಣನೊಡನೆ ದ್ವಂದ್ವನಾದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಇವನು ಸಾಧುವಾಗಿರಬಾರದೆ” ಎಂದು ನೀನು ಶಂಕಿಸಬಹುದು! ಇವನು ಈಗ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವ 2 ಕಾಲದೇಶಸ್ಥಿಯೂ ಕೂಡ ಶಂಕಾಸ್ಪದವಾಗಿರುವುದು. ಹೀಗೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಈತನು ಶತ್ರುವಿನಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದವನಾದುದರಿಂದ, ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಇವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಂಕಿಸಬೇಕಾದುದೇ ಯುಕ್ತವು” ಎಂದನು. ಆಮೇಲೆ ನ್ಯಾಯಾನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ನಿವುಣನಾಗಿಯೂ, ಆ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಉಪಪಾದಿಸಿ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ವಚನಸಂಪತ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮೈಂದನು, ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು “ವಿಭೀಷಣನು ಸರ್ವವಿಧದಿಂದಲೂ ಶಂಕಾಸ್ಪದನಾಗಿದ್ದರೂ, ಯಾವುದಾದರೂ ಸುಲಭೋಪಾಯದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸ

1. ಇಲ್ಲಿ ಶರಭನು “ಗುಣವಿದ್ದರೆ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಬಹುದೆಂದು ಮಾತ್ರವೇ ಹೇಳಿದನೇ ಹೊರತು, ದೋಷವಿದ್ದರೆ ತ್ಯಜಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳದೆ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇಕೆ?” ಎಂದರೆ, ರಾಮನಿಗೆ ಶರಣಾಗತರಲ್ಲಿರುವ ವಾತ್ಸಲ್ಯಾತಿಶಯವನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವನ ಮುಂದೆ ಆ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ, ಅಸ್ವರಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟುನಿಂತು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

2. ಇಲ್ಲಿ “ಅದೇಶಕಾಲೇ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಃ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಋಶ್ಯಮೂಕ ಪರ್ಮತವೇ ಈತನು ಬಂದು ಮರೆಹುಗಬೇಕಾದ ಪ್ರದೇಶವೆಂದೂ, ಆ ಗಲೇ ಉಚಿತಕಾಲವೆಂದೂ, ಹಾಗಿಲ್ಲದೆ ನಾವು ಇಷ್ಟು ದೂರದವರೆಗೆ ಬಂದು ಲಂಕೆಯನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿದಮೇಲೆ, ಈ ರಾತ್ರಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಇವನು ಬಂದ ಈ ಕಾಲದೇಶಗಳೆರಡೂ ಸಂದೇಹಾಸ್ಪದಗಳೆಂದೂ ತನಿಶ್ಲೋಕಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು. “ನಾವು ಲಂಕೆಗೆ ಇನ್ನೂ ದೂರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವನಿಗೆ ನಮ್ಮಿಂದ ಭಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇ ಇಲ್ಲ. ಇವನು ಈ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾದ ಕೆಲಸವೂ ಇಲ್ಲ! ಇದಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ರಾವಣನಿಗೆ ಶತ್ರುಗಳೊಡನೆ ಯುದ್ಧವು ಸಮೀಪಿಸಿರುವಾಗ ಆತನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬರುವುದಕ್ಕೂ ಇದು ತಕ್ಕ ಕಾಲವಲ್ಲ” ಎಂದು (ಗೋವಿಂದರಾಜ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು.)

ದೆಯೇ ಅವನನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿಬಿಟ್ಟರೆ, ತಾನಾಗಿ ಕೈಗೆ ಬಂದ ಬಲವನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡಂತಾಗುವು” ದೆಂದೆಣಿಸಿ, ಆ ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸುಲಭೋಪಾಯವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಂಡು, ಸುಗ್ರೀವಾದಿಗಳು ಹೇಳಿದುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾದ ಮಾತಿನಿಂದ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು “ಎಲೆ ರಾಜೇಂದ್ರನೆ! ಈಗ ನಾವು ಈ ವಿಭೀಷಣನ ಬಳಿಗೆ ಯಾವನಾದರೂ ಅಪರಿಚಿತನಾದ ಪುರುಷನೊಬ್ಬನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ, ರಾಮನನ್ನು ನಮ್ಮ ವಿಷಯವಾಗಿ ಏನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವನೆಂಬುದನ್ನು ನೋದಲು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಸಂದೇಹವುಂಟಾಗದಂತೆ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು ಬರಬೇಕು. ಅತುರಪಡದೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮೃದುವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಕೇಳಬೇಕು. ಹೀಗೆ ನಾವು ಉಪಾಯದಿಂದ ಆ ವಿಭೀಷಣನು ದುಷ್ಟನೇ ಅಲ್ಲವೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ, ಅವನ ಭಾವವನ್ನು ಯಥಾಸ್ಥಿತವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಮೇಲು! ಅವನು ದುಷ್ಟನೆಂದು ತೋರಿಬಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆಯೂ, ದುಷ್ಟನಲ್ಲವೆಂದು ತೋರಿದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆಯೂ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ರಾಮಾ! ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನಗೆ ಬೇರೊಬ್ಬರೊಡನೆ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯೇಕೆ! ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ತೋರಿದಂತೆ ನಡೆಸು” ಎಂದನು. ಆಮೇಲೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸಂಸ್ಕಾರಹೊಂದಿದ ಬುದ್ಧಿ ಯುಳ್ಳ ಮಂತ್ರಿಸತ್ತಮನಾದ ಹನುಮಂತನು, ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು, ಕಿವಿ ಗಿಂಪಾಗಿಯೂ, ಮೃದುವಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ಮಾತಿನಿಂದ, “ಎಲೆ ರಾಜನೆ! ನೀನಾದರೋ ಬುದ್ಧಿವಂತರಲ್ಲಿ ಮೇಲೆನಿಸಿದವನು. ಕಾರ್ಯಸಮರ್ಥನು. ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಚತುರನು. ಬೃಹಸ್ಪತಿಯಾದರೂ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಮೀರಲಾರನು. ಇನ್ನು ನಮ್ಮ ಮಾತೇನು? ಅದರೂ ನೀನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಗೌರವವನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ನಮ್ಮ ಮತವನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದುದಕ್ಕಾಗಿ, ನಾನೂ ನನಗೆ ತೋರಿದ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಇದು ಹೊರತು ನಾನು ನನ್ನ ವಾದಕೌಶಲದಿಂದಾಗಲಿ, ಇತರರ ಮತವನ್ನು ಖಂಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿಂದಾಗಲಿ, ನಾನೇ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದಾಗಲಿ ಮಾತಾಡುವವನಲ್ಲ! ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು! ಈಗ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ಈ ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೂ, ತ್ಯಜಿಸುವುದಕ್ಕೂ ನೋದಲು, ಅವನ ಗುಣದೋಷಗಳನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಈ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ತಮತಮಗೆ ತೋರಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರಷ್ಟೆ! ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನನಗೆ ದೋಷವೇ ಕಾಣುವುದು. ನೋದಲು ಈ ಅಂಗದನ್ನು ಹೇಳಿದಂತೆ, ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಕರೆಸಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂಬ ಕಾರ್ಯವು ಎಂದಿಗೂ

ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಒಬ್ಬನನ್ನು ರಾಜಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಯೋಗಿಸಿದ ಹೊರತು, ಅವನ ಗುಣದೋಷಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಗುಣದೋಷಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ, ಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದ ಅಪರಿಚಿತನಾದ ಪುರುಷನೊಬ್ಬನನ್ನು ತಂದು ನಿಯೋಗಿಸುವುದೂ ದೋಷವಾದವೆಂದೇ ನನಗೆ ತೋರುವುದು. ಹೀಗೆ ಗುಣದೋಷಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದಮೇಲೆಯೇ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ನಿಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದೂ, ನಿಯೋಗಿಸಿದ ಮೇಲೆಯೇ ಅವನ ಗುಣದೋಷಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಶ್ರಯವಿರುವುದರಿಂದ, ಈ ಮತವೇ ನನಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಇದರಮೇಲೆ ಮೊದಲು ಚಾರನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಆತನ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳುವುದು ಯುಕ್ತವೆಂದು ನಿನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಕೆಲವರು ಹೇಳಿದರಷ್ಟೆ? ಅದೂ ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ದೂರದಲ್ಲಿರುವವನ ಬಳಿಗಲ್ಲವೇ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಚಾರನು ಹೋಗಿ, ಮರೆಯಾಗಿದ್ದು ಆತನ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು? ನಮಗೆ ಬಹಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಆಕಾಶಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವವನ ಬಳಿಗೆ ಚಾರನನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವುದು ಹೇಗೆ? ಈ ಉಪಾಯವೂ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಈ ವಿಭೀಷಣನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರತಕ್ಕ ದೇಶಕಾಲಗಳೆರಡೂ ಸೇರುವೆಂದು ಹೇಳಿದರಲ್ಲವೆ? ಆ ಮಾತೂ ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಇದೇ ತಕ್ಕ ದೇಶಕಾಲಗಳೆಂದೂ ತೋರುವುದು. ಈ ವಿಚಾರವಾಗಿ ನನಗೆ ತೋರಿದಮಟ್ಟಿಗೆ ಒಂದೆರಡು ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂಬ ಕೋರಿಕೆಯುಂಟು. ಅದನ್ನೂ ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು. ಈ ವಿಭೀಷಣನು ದುರಾತ್ಮನಾದ ಆ ರಾವಣನಲ್ಲಿರುವ ದೋಷಗಳನ್ನೂ, ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ವಿಚಾರಿಸಿ, ಅವನು ನೀಚನೆಂಬುದನ್ನೂ, ನೀನು ಉತ್ತಮನೆಂಬುದನ್ನೂ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಂಡು, ತನ್ನ ಹಿತೋಪದೇಶಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದ ಆತನ ಮೂರ್ಖಸ್ವಭಾವವನ್ನೂ, ನಿನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ ನೋಡಿ, ಅ ಕ್ಷಣವೇ ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿರುವನು. ಇದು ಅವನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಯುಕ್ತವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. (ಇತರರ ಗುಣದೋಷಗಳನ್ನು ಕಂಡಮೇಲೆಯೇ ಅವರಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರತ್ವವನ್ನಾಗಲಿ, ಶತ್ರುತ್ವವನ್ನಾಗಲಿ, ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕಾದುದರಿಂದ, ಇವನೂ ದೇಶಕಾಲಗಳನ್ನಂತೇ ಬಂದಿರುವನು) ಅದೂ ಹಾಗಿರಲಿ! ಈ ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಯಾರಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹ ಕೆಲವು ಪುರುಷರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ, ಅವರಿಂದ ಆತನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿಸಿ, ಅವರ ಮೂಲಕವಾಗಿ ರಾವಣನ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಬೇರೆ ಕೆಲವರು ಹೇಳಿದರಲ್ಲವೆ? ಆ ವಿಷಯವನ್ನೂ ನಾನು ಜಿನ್ನಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ನೋಡಿದುದರಲ್ಲಿ, ಆ ಮತವೂ ನೀತಿವಿರುದ್ಧವೆಂದೇ

ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ತೋರಿರುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ, 1 ಈ ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ನಾವು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ, ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಹೊಸಮನುಷ್ಯನೊಬ್ಬನು ಹೋಗಿ, ರಾವಣನ ಸಂಗತಿಗಳೇನೆಂದು ಕೇಳಿದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಬುದ್ಧಿಮಂತನಾದ ವಿಭೀಷಣನು ಅಗಲೇ ಸಂದೇಹಪಡುವನು. ಅವನನ್ನು ನಾವು ನಮ್ಮೊಳಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಮೇಲೆ ಕಾರ್ಯೋಚನೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಕೇಳಬೇಕಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಮೊದಲೇ ಕೇಳಿಬಿಟ್ಟರೆ, ನಮಗೆ ಇನ್ನೂ ಆತನಲ್ಲಿ ಶತ್ರುತ್ವಶಂಕೆಯೇ ಇರಬಹುದೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಅನುಮಾನವು ಹುಟ್ಟುವುದು. ಹೀಗೆ ಅನುಮಾನವು ಹುಟ್ಟುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ನಂಬಿಕೆಯೂ ತಪ್ಪುವುದು. ಆದರಿಂದ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ನಮಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಮಿತ್ರನನ್ನೂ ನಾವು ಕಳೆದುಕೊಂಡಂತಾಗುವುದು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೋಗುವ ಮನುಷ್ಯನು ಎಷ್ಟೇ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಶತ್ರುವು ಕಪಟಸ್ವಭಾವದವನಾಗಿಯೂ, ಸ್ವಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ನಿಪುಣನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಯಾವವಿಧದಿಂದಲೂ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಹೊರಪಡಿಸದೆ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟು ಮಾತನಾಡುವುದರಿಂದ, ಅವನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಥಟ್ಟನೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿದಹೊರತು ಅವನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೊಂದೂ ತಿಳಿಯದು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಉಪಾಯದಿಂದ ಮೊದಲೇ ಮಿತ್ರನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವುದಲ್ಲದೆ, ಅವನ ಭಾವವೂ ತಿಳಿಯದೆ ಹೋಗುವುದು. ರಾಮಾ ! ಇದಲ್ಲದೆ ಈತನು ಇದುವರೆಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅವನಲ್ಲಿ ಮಂಚನೆಯನ್ನು ತೋರಿಸತಕ್ಕ ವಿಕಾರಗಳೊಂದೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಮುಖವು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಅವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಸಂದೇಹವೇ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಈತನನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಕಡೆಯ ವಾನರರು, ಅವನಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಭಾವವನ್ನಿಟ್ಟು, ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಕಲ್ಲುಮರಗಳನ್ನೆತ್ತಿ ಹಿಡಿದು, ಆತನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಅಳುಕಿಲ್ಲದೆ ಮುಂದೆ ಬಂದೇ ನಿಂತಿರುವನು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಈತನಿಗೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ದುರಭಿಪ್ರಾಯವಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಹೀಗೆ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದನೇ ? ಈತನ ಮಾತುಗಳೂ ನಿರ್ದೋಷಗಳಾಗಿರುವುವು. ಆದುದರಿಂದ ಈತನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ

1. ಇಲ್ಲಿ “ಮಿತ್ರಂ ಪ್ರದುಷ್ಕೇತ ಮಿಥ್ಯಾಪ್ರಪ್ನುಸ್ಸುಖಾಗತಂ” ಎಂದು ಮೂಲವು. “ಮಿಥ್ಯಾಪ್ರಪ್ನುಂ ಸುಖಾಗತಂ” ಎಂಬ ಪಾಠಾಂತರವೂ ಉಂಟು. ಇವೆರಡೂ ಮೇಲಿನ ತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ಪರ್ಮವಸಿತಗಳಾಗುವುವು.

ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಂದೇಹಕ್ಕನಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನು ಎಷ್ಟೇವಿಧದಿಂದ ತನ್ನ ಮುಖ
ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ಮರೆಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೂ, ಅವು ಮರೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುವಲ್ಲ. ಆ
ಮುಖವಿಕಾರಗಳೇ ಅವರ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ತಂದು
ತೋರಿಸುವುವು. ರಾಮಾ! ನೀನು ಕಾರ್ಯಜ್ಞರಲ್ಲಿ ಮೇಲೆನಿಸಿಕೊಂಡವನಾದುದು
ದರಿಂದ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯದ ಕಾರ್ಯಗಳಿಲ್ಲ! ತಕ್ಕ ಕಾಲವನ್ನೂ ತಕ್ಕ ದೇಶ
ವನ್ನೂ, ತಕ್ಕ ಪುರುಷರನ್ನೂ ನೋಡಿ ನಮ್ಮ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ಪಕ್ಷ
ದಲ್ಲಿ, ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಫಲವು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಕೈಗೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಡ್ಡಿಯೂ
ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ “ಈ ವಿಭೀಷಣನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ
ಸರೈತ್ಯಶ್ರಮವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಬರಬೇಕಾದ ಕಾರಣವೇನು? ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿ ಇಷ್ಟು
ದೀನದಶೆಯಲ್ಲಿರುವ ನಮ್ಮಿಂದ ಅವನಿಗಾಗಬೇಕಾದುದೇನು? ಇವನು ಬೇರೆ
ಯಾವುದೋ ಒಂದು ದುರಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದಲೇ ಬಂದಿರಬೇಕು?” ಎಂದು ನೀನು
ಶಂಕಿಸಬಹುದು. ಇವನು ಈಗ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವುದಕ್ಕೂ ಕಾರಣವುಂಟು! ಈತನು,
ಈಗ ನೀನು ರಾವಣವಧಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ, ರಾವಣನ
ಕಪಟವ್ಯಾಪಾರವನ್ನೂ ತಿಳಿದು, ನೀನು ವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಂದು ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ
ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೂ ಕೇಳಿ, ಹಾಗೆಯೇ ತನಗೂ ನೀನು
ರಾವಣನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಬಹುದೆಂಬ ಆಶೋತ್ತರದಿಂದಲೇ ತನ್ನಣ್ಣ
ನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರಬಹುದು. ರಾಜ್ಯಲಾಭವೆಂಬ ತನ್ನ ಪ್ರಯೋಜನ
ವನ್ನು ಕೋರಿ ಸ್ವಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ಈತನುಬಂದಿರಬೇಕು. ಈತನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ
ನಿಜವಾದ ಸ್ನೇಹಭಾವದಿಂದ ಬಾರದಿದ್ದರೂ, ಸ್ವಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದನೆಂಬ
ದಕ್ಕಾದರೂ ಇವನನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವುದರಿಂದ ದೋಷವಿಲ್ಲ. ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೆ!
ಈ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಈತನು ರಾಕ್ಷಸಜಾತಿಯವನೆಂಬ ಒಂದೇ ಶಂಕೆಯನ್ನಿಟ್ಟು,
ಅತನಲ್ಲಿ ತಮತಮಗೆ ತೋರಿದಂತೆ ಅನೇಕ ದೋಷಗಳನ್ನು ಊಹಿಸಿ ಹೇಳಿರು
ವರಷ್ಟೆ! ನಾನೂ ಆತನ ಋಜುಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಕುರಿತು, ನನ್ನ ಶಕ್ತ್ಯನುಸಾರವಾಗಿ
ನನಗೆ ತೋರಿದುದನ್ನು ಹೇಳಿದೆನು. ಇದರಮೇಲೆ ನೀನು ಬುದ್ಧಿವಂತರಲ್ಲಿ ಮೇಲೆನಿಸಿ
ಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ, ಮುಂದೆ ಹೇಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕೆ ನೀನೇ
ಪ್ರಮಾಣವು” ಎಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹದಿನೇಳನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಶ್ರೀರಾಮನು ಶರಣಾಗತರಕ್ಷಣವೇ ತನಗೆ ಮಹಾವ್ರತವೆಂದು ಹೇಳಿ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಕಪೋತಾಖ್ಯಾನಾದಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಕರೆತರುವಂತೆ ನಿಯಮಿಸಿದುದು.

1 ಹೀಗೆ ರಾಮನು ವಾಯುಕುಮಾರನಾದ ಹನುಮಂತನ ಮನೋಭ್ರಮೆಯವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಪ್ರಸನ್ನ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ, ವಿಭೀಷಣನ ವಿಷಯವಾಗಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ವಾನರರಿಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂಬ

ಅಭಯಪ್ರದಾನಕರಣವು.

1. ಇಲ್ಲಿ “ಅಥ ರಾಮಃ ಪ್ರಸನ್ನಾತ್ಮಾ ಶ್ರುತ್ವಾ ವಾಯುಸುತಸ್ಯಹ | ಪ್ರತ್ಯಭಾಷತ ದುರ್ಧರ್ಷಃ ಶ್ರುತವಾನಾತ್ಮನಿ ಸ್ಥಿತಂ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ವಿಶೇಷಾರ್ಥವು:— (ಅಥ ರಾಮಃ) ಇದೇ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಕ್ಯವು. ಆ ಮೇಲೆ ಆತನು ರಾಮನಾದನು. ಎಂದರೆ ರಾಮನಿಗೆ ಸತ್ತೆಯುಂಟಾಯಿತೆಂದು ಭಾವವು. ರಾಮನು ರಕ್ಷಕತ್ವವೇ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಉಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ, ವಿಭೀಷಣನು ಹೇಳಿದ “ಶರಣು” ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗಲೇ ಅವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗೆ ರಕ್ಷಿಸದಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವನ ರಕ್ಷಕತ್ವಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ದಾನಿಯುಂಟಾಗಿರಬೇಕಷ್ಟೆ! ಅದು ಈಗಲೇ ನಿವರ್ತಿಸಿತೆಂದು ಭಾವವು. ಸಂಸಾರಿಯಾದ ಜೀತನನು, ಭಗವಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸದ್ಭಾವವನ್ನೂ, ಅದಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಅಸದ್ಭಾವವನ್ನೂ ಹೊಂದುವಂತೆ, ರಕ್ಷಕನಿಗೂ ರಕ್ಷಕತ್ವದಿಂದ ಸದ್ಭಾವವೂ, ಅದಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಅಸದ್ಭಾವವೂ ಉಂಟಾಗುವವು. ಹೀಗೆ ಅಸತ್ಪ್ರಾಯನಾಗಿದ್ದ ರಾಮನಿಗೆ, ಈಗ ಹನುಮಂತನ ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೇ ಸತ್ತೆಯುಂಟಾಯಿತೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು. (ಪ್ರಸನ್ನಾತ್ಮಾ) ಧರ್ಮಿಗೆ ಸತ್ತೆಯುಂಟಾದಾಗಲೇ ಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಸತ್ತೆಯುಂಟಾಗುವುದು. ರಾಮನಿಗೆ ಸತ್ತೆಯುಂಟಾದ ಮೇಲೆಯೇ ಆತನ ಜನಪ್ರಸನ್ನತೆಗೂ ಸತ್ತೆಯುಂಟಾಯಿತೆಂದು ಭಾವವು. ಸುಗ್ರೀವನ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಇದುವರೆಗೂ ಕಲುಷಿತವಾಗಿದ್ದ ರಾಮನ ಮನಸ್ಸು ಈಗ ಪ್ರಸನ್ನವಾಯಿತೆಂದು ಮುಖ್ಯತಾತ್ಪರ್ಯವು. (ವಾಯುಸುತಸ್ಯ) ವಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಪ್ರಾಣಭೂತನಾದ ವಾಯುದೇವನಿಗೆ, ಅಂತಹ ಗುಣವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿದ ಹನುಮಂತನ, (ಅತ್ಮನಿ ಸ್ಥಿತಂ ಶ್ರುತ್ವಾ) ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಭಾವವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅಥವಾ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಹೇಳಿದ ಹನುಮಂತನ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ (ಹ) ಈ ನಿಶಾಂತಾವ್ಯಯದಿಂದ, ಸರ್ದಭಗದ್ರಕ್ಷಕನಿಗೂ ಕೂಡ ರಕ್ಷಕನೊಬ್ಬನು ಸಿಕ್ಕಿದನೆಂದು ಮುಷಿಯು ಅಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಹಿಗ್ಗಿ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಭಾವವು. (ದುರ್ಧರ್ಷಃ) ಪೂರೈಪಟ್ಟದಿಂದ ಧರ್ಮಿಸಲ್ಪಡದೆ ಸ್ವಮತ ಸ್ಥಾಪನದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನಾದವನು. (ಶ್ರುತವಾಃ) ವಸಿಷ್ಠಾದಿಗಳಿಂದ ಕಪೋತಕಂಡೂಪಾಖ್ಯಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದವನು. ಇಂತಹ ರಾಮನು, (ಪ್ರತ್ಯಭಾಷತ) ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಿದನು. (ತನಿಶ್ಲೋಕಿ).

ಉದ್ದೇಶದಿಂದ, ಮುಂದಿದ್ದ ವಾನರರನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲೈ ವಾನರರೇ! ಈಗ ನನಗೂ ಕೂಡ ಈ ವಿಭೀಷಣನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಒಂದೆರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂಬ ಕೋರಿಕೆಯುಂಟು. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನನಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಕೋರುವವರಾದುದರಿಂದ, ನನ್ನ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ಕೋರುವೆನು. 1 ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಾನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗತನಾಗಿ ಬಂದವನನ್ನು

1. ಇಲ್ಲಿ “ಮಿತ್ರಭಾವನೇ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಂ ನ ತ್ಯಜೇಯಂ ಕಥಂಚನ | ದೋಷೋ ಯದ್ವೈ ತಸ್ಯ ಸ್ಯಾತ್ಪ್ರತಾಪೋತದರ್ಹಿಣಿಂ” ಎಂದು ನುಡಿಯಿತು. ವಿಶೇಷಾರ್ಥವು. ಮಿತ್ರ ಭಾವನೇನ | ಇಲ್ಲಿನ ಮಿತ್ರಶಬ್ದಕ್ಕೆ “ಮಿತಾತ್ಮಾಯತ ಇತಿ ಮಿತ್ರಂ” ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಿಂದ, ಉಪಕಾರಕ್ಕೆ ಶಕ್ತ ಪತ್ಯುಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವವನೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡದು. “ತನ್ನಿತ್ರಂ ಯತ್ರ ವಿಶ್ವಾಸಃ” ಎಂಬಂತೆ, ಮಿತ್ರನೆಂದರೆ ವಿಶ್ವಾಸಿಸುವ ಸ್ಥಳವು. ಅದಾದರೋ ಇಲ್ಲಿ ನೈಚ್ಯಾನುಸಂಧಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ರಾಮನಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗತಿಯು. “ಇದು ವಂಚಕರಲ್ಲಿಯೂ ಇರಬಹುದಲ್ಲವೇ?” ಎಂದರೆ. (ಭಾವನೇನ) ಭಾವವೆಂದರೆ ಕ್ರಿಯೆಯು. ವಿಶ್ವಾಸಯೋಗ್ಯನಾದ ವ್ಯಾಪಾರವೆಂದರ್ಥವು. ಅಥವಾ ಇಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರಭಾವವೆಂದರೆ ಸ್ನೇಹ ಭಾವವು. “ಶರಣಾಗತನಾಗಿ ಬಂದವನನ್ನು ಮಿತ್ರನೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಹೇಗೆ?” ಎಂದರೆ, ಹಿಂದೆ ಸೀತೆಯು ರಾವಣನನ್ನು ಕುರಿತು ಬುದ್ಧಿವಾದವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ “ತೇನ ಮೈತ್ರೀ ಭವತು ತೇ” ಎಂದು ಕೇವಲ ನೀಚನಾದ ಆ ರಾವಣನಿಗೂ ಗೌರವವನ್ನಾರೋಪಿಸಿ ರಾವಣನಿಗೆ ಮಿತ್ರನಾಗಿರೆಂದು ಹೇಳಿದಂತೆ, ಇಲ್ಲಿ ರಾಮನೂ ಶರಣಾಗತ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ವಿಭೀಷಣನಲ್ಲಿ ಗೌರವವನ್ನೇ ಅರೋಪಿಸಿ, ಶನಗೆ ಸಮಾನನನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನೆಂದು ಭಾವವು. (ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಂ) ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದವನು. ಈತನು ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇಂತು “ರಾಘವಂ ಶರಣಂ ಗತಃ” ಎಂಬೀಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಶರಣಾಗತವತ್ಸಲನಾದ ತಾನು, ಹಿಂದೆ ಗಜೇಂದ್ರರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ, “ಅಶಂದ್ರಿತಜಮೂಪತಿ ಪ್ರಹಿತದಸ್ತಂ ಭಗವತಸ್ತುರಾಯೈನಮಃ” ಎಂಬೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಮುಂದುನೋಡದೆ, ತನ್ನ ಪರಿವಾರವನ್ನೂ ಲಕ್ಷಿಸದೆ, ಆತ್ಮಾತುರದಿಂದ ಹೋಗಿ ಆ ಗಜೇಂದ್ರನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದಂತೆ ಅಲ್ಲಿಗೇ ಹೋಗಿ ವಿಭೀಷಣನನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತಲ್ಲವೇ? ಹಾಗಿಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿಗೇ ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ತನ್ನ ಶ್ರಮವನ್ನೂ ತಪ್ಪಿಸಿರುವನು. ಮತ್ತು (ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಂ) ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಂದುದುಮಾತ್ರವಲ್ಲ. “ತೃಕ್ತಾಪುತ್ರಾಂಶ್ವದಾರಾಂಶ್ಚ ರಾಘವಂ ಶರಣಂ ಗತಃ” ಎಂಬಂತೆ ಶರಣಾಗತರಿಗೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಾತಿಕೂಲ್ಯವರ್ಜನರೂಪವಾದ ಅಂಗದೊಡನೆ ಕ್ರಮವಾಗಿಯೇ ಬಂದವನು. ಇಂತವನನ್ನು (ನ ತ್ಯಜೇಯಂ) ಬಿಡಲಾರನು. ಇದು ಸಂಭಾವನಾರ್ಥಕವು. ಈತನು ಬಂದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನಾವು ಶ್ಲಾಘಿಸಿ ಪುರಸ್ಕರಿಸಬೇಕಾಗಿರುವಾಗ, ತ್ಯಜಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸಂಭಾವನೆಗಾದರೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲವೆಂದರ್ಥವು. ನೋಡಲು ಆ ಸಂಭಾವನೆಯಾದರೂ ಹುಟ್ಟಿದರಲ್ಲವೇ ಆ ಮೇಲೆ ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿನೋಡಬೇಕಾಗಿ ಬರಬಹುದು. ಆ ಅನುಮಾನಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಾಗ ಪರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕಾದ ಪ್ರಯತ್ನವೇನೆಂದು

ಭಾವವು. (ಕಥಂಚನ) ಎಷ್ಟು ದುಷ್ಟರವಾದರೂ ಅದನ್ನು ನಡೆಸಿಯೇ ತೀರಬೇಕು. ಇವನು ರಾವಣನ ತಮ್ಮನೆಂಬುದೂ ನಿಜವು! ಲೋಕಭಯಂಕರನೆಂಬುದೂ ಅವನ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯುವುದು! ರಾಕ್ಷಸಜಾತಿಯವನೆಂಬುದನ್ನೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದುವೇ! ಇವನು ಮುಂದೆ ನಮಗೆ ವಧಾಭೇದಾದ್ಯುಪಾಯಗಳಿಗೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬಹುದು! ಹೀಗಿದ್ದರೂ ನಾನು ಬಿಡಲಾರೆನೆಂದು ಭಾವವು. “ಇಷ್ಟು ದೋಷಯುಕ್ತನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದೂ ನೀನು ಅವನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸದಿರುವುದುಂಟೆ?” ಎಂದರೆ, (ದೋಷೋ ಯದ್ಯಪಿ ತಸ್ಯ ಸ್ಯಾತ್) “ಅವನಲ್ಲಿ ಒಂದುವೇಳೆ ದೋಷವಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು. ಆದರೂ, ಶರಣಾಗತಿಗೆ ಜನ್ಮವತ್ತಾದಿ ನಿಯಮಗಳೊಂದೂ ಇಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ, ಪ್ರಪತ್ತಿಗಾಗಿ ಬಂದವನಲ್ಲಿ ದೋಷವಿಲ್ಲವೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ಪಕ್ಷವು. ನಿಮ್ಮ ಪಕ್ಷದಿಂದ ದೋಷವಿದ್ದರೂ ನಾನು ಬಿಡಲಾರೆನು.” “ಹೀಗೆ ದುಷ್ಟರನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದರಿಂದ ಜನಗಳು ನಂದಿಸಲಾರರೆ?” ಎಂದರೆ, (ಸತಾಮೇತದಗರ್ಹಿತಂ) ಸಜ್ಜನರು ಇದನ್ನು ದೋಷವೆಂದೇ ಎಣಿಸಲಾರರು. ಅಸ್ಥಾನ ಭಯಶಂಕಿತರಾದ ನಮಗೆ ಇದು ನಿರಾಪಾದ್ಯವಾಗಿ ತೋರಿದರೂ ಸತ್ಪುರುಷರಿಗೆ ಇದು ನಿರಾಪಾದ್ಯವಾಗಿ ತೋರದು. ಅಥವಾ (ದೋಷೋ ಯದ್ಯಪಿ) ಒಂದುವೇಳೆ ದೋಷವಿದ್ದರೂ, (ಸ್ಯಾತ್) ಇರಲಿ! ಅವನಲ್ಲಿ ದೋಷವಿರಬೇಕೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ಕೋರಿಕೆ! ಗುಣವಂತನನ್ನು ನಾವು ರಕ್ಷಿಸಿದರೂ, ಅವನ ಗುಣಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಫಲದಂತೆ ಗುರುವೇ ಹೊರತು ಅದರಿಂದ ನಮಗೆ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಸೀರ್ತಿಯಿರದು. ದೋಷಿಯಾದವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದರಿಂದ ಅತಿಶಯವು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದಲ್ಲವೆ? ಅದಾದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದೋಷವಿದ್ದವನನ್ನೇ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕಾದುದವಶ್ಯವೆಂದು ಭಾವವು. ಅಥವಾ (ದೋಷೋ ಯದ್ಯಪಿ) ದೋಷವಿದ್ದರೂ (ತಸ್ಯ) ಅವನದೇ ಅಲ್ಲವೆ. (ಸ್ಯಾತ್) ಇರಲಿ! ಅವನ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಆ ದೋಷವೂ ಶಾಸ್ತ್ರವೆಂದೇ ಭಾವವು ಅಥವಾ (ದೋಷೋ ಯದ್ಯಪಿ) ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಅವನಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ವಂಚನೆಯಿದ್ದರೂ (ತಸ್ಯ ಸ್ಯಾತ್) ಅದರಂತೆಯೇ ಅವನ ಕಾರ್ಯವು ಕೈಗೂಡಲಿ! ಎಂದರೆ, ಒಂದುವೇಳೆ ಅವನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಶರಣಾಗತನೇನಾದರೂ ಬಂದು, ನಮ್ಮನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೇ ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ್ದರೂ, ಆ ಉದ್ದೇಶವನ್ನೂ ಕೈಗೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ! ಯಾವನಿಧದಿಂದಲಾದರೂ ಶರಣಾಗತನು ತನ್ನ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಕೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸಂತೋಷದಿಂದಿರಬೇಕೆಂಬುದೇ ತನ್ನ ಮುಖ್ಯೋದ್ದೇಶವೆಂದೂ ಭಾವವು. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ರಾಮನು ಮುಂದೆ ಕಪೋತಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿ ಹೇಳುವುದರಿಂದ, ಇಲ್ಲಿಯೂ ತದನುಸಾರವಾಗಿ ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವುದೇ ಯುಕ್ತವೆಂದು ತ್ರಿವತ್ಸಾಂಕಮಿಶ್ರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ “ತಸ್ಮಾದಪಿ ವಧ್ಯಂ ಪ್ರಪನ್ನಂ ನಪ್ರತಿಯಚ್ಛತಿ” ಎಂದು ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಾಣವು. “ಹೀಗೆ ದುಷ್ಟನನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸದಿರುವುದರಿಂದ ಗುಣವೇನು? ಪಾಪವೇನು? ಅಥವಾ ಪುರುಷಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯೇ?” ಎಂದರೆ, ಇವೊಂದೂ ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶವಲ್ಲ. (ಸತಾಮೇತದಗರ್ಹಿತಂ) ಸಜ್ಜನಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ನೀನೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗದಿರಬೇಕೆಂಬುದೇ ತನ್ನ ಮುಖ್ಯೋದ್ದೇಶವೆಂದು ಭಾವವು.

ಮತ್ತು ಈ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ರಾಮನು, "ರಾಜನೀತಿಕ್ರಮದಿಂದ ನೋಡಿದರೂ ಅವನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದರಿಂದ ದೋಷವಿಲ್ಲ" ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸುವನು. (ಮಿತ್ರಭಾವೇನ) ಈತನು ನಿಜವಾಗಿ ಸ್ನೇಹಭಾವದಿಂದಲೇ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವನೇ ಹೊರತು "ಪ್ರಾಪ್ತ ಶ್ವಪುರತಕೀರ್ತಿಃ" ಎಂದೂ, "ರಾಜಜೇನ ಪ್ರಚಹಿತಂ" ಎಂದೂ ನೀವು ಹೇಳುವಂತೆ, ಶತ್ರುವಾಗಿಯಾಗಲಿ, ದೂತನಾಗಿಯಾಗಲಿ, ಗೂಢಚಾರನಾಗಿಯಾಗಲಿ ಬಂದವನಲ್ಲ. "ಒಂದು ವೇಳೆ ಈಗ ನೀನು ನಂಬುವಂತೆ ಮಿತ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ಬಂದಿದ್ದರೂ, ಈಗ ರಾವಣನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಂದ ಹಾಗೆ, ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದೊಳಗೆ ಏನೋ ವ್ಯಾಜವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಮ್ಮನ್ನೂ ದ್ವೇಷಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲಾರನೆ?" ಎಂದರೆ, ಹಾಗಲ್ಲ! (ಮಿತ್ರಭಾವೇನ) ಅಲ್ಲಿಂದ ಬರುವಾಗಲೂ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಕ್ರೂರವಾಕ್ಯವನ್ನಾಡಿ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದ ರಾವಣನಲ್ಲಿಯೂ, ಮಿತ್ರಭಾವವನ್ನೇ ತೋರಿಸುತ್ತ, ಆಗಲೂ ಆ ರಾವಣನಿಗೆ ಪರುಷವಾಕ್ಯದಿಂದಲೇ ಪ್ರಶ್ನುತ್ವರವನ್ನು ಹೇಳಿದ "ಸತ್ಸಂ ಭ್ರಾತೃ ಮೇ ರಾಜಾ ಬ್ರೂಹಿಮಾಂ ಯದ್ಯದಿಚ್ಛಸಿ ಜ್ಯೇಷ್ಠೋಮಾನ್ಯಃ ಪಿತೃಸಮಃ" ಎಂದು ಪೂಜ್ಯ ಭಾವವನ್ನೇ ತೋರಿಸಿರುವನು. "ಆತ್ಮಾನಂ ಸರ್ಮದಾ ರಕ್ಷ" ಎಂದೂ "ಸ್ವಸ್ತಿ ತೇಸ್ತು ಗಮಿಷ್ಯಾಮಿ ಸುಖೀಭವ ಮಯಾವಿನಾ" ಎಂದೂ ಆಗಲೂ ಆತನಿಗೆ ಸಾರಿಸಾರಿ ಹಿತವನ್ನೇ ಹೇಳಿಬಂದಿರುವನು. ಹೀಗೆ ಶತ್ರುವಿನಲ್ಲಿಯೂ ನಯವನ್ನು ತೋರಿಸತಕ್ಕ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಈತನ ಮೈತ್ರಿಯು ಎಂದಿಗೂ ಅಪಾಯಕರವಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವವು. "ಹಾಗೂ ಆಗಲಿ! ಇವನೊಡನೆ ಮಿತ್ರಭಾವವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದರಿಂದ ಫಲವೇನು? ಇವನಿರುವುದು ಲಂಕೆಯಲ್ಲವೆ? ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಶತ್ರುವುಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವವನಿಂದ, ನಮಗೆ ಯಾವ ಸಹಾಯವುಂಟು?" ಎಂದರೆ (ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಂ) ಇಲ್ಲಿಗೇ ಬಂದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ನಿಂತಿರುವನು. "ಬಂದ ಮಾತ್ರದಿಂದೇನು? ಇವನು ನಮಗೆ ಅನುಕೂಲನೆಂಬ ಸಂಭವವೇನು?" ಎಂದರೆ (ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಂ) ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಂದವನಲ್ಲ. ಚೆನ್ನಾಗಿಯೇ ಬಂದಿರುವನು. ಎಂದರೆ ಸೀತೆಗೆ ತನ್ನ ಮಗಳಾದ ಅನಲೆಯಿಂದ ಆಗಾಗ ದುಃಖಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿರುವನು. ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರು ಹನುಮಂತನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಾಗ ದೂತವಧವು ಕೂಡದೆಂದು ಅವರಿಗೆ ನೀತಿಯನ್ನು ಪದೇಶಿಸಿ ಅವನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿರುವನು. "ಪ್ರದೀಯತಾಂ ದಾಶರಥಾಯ ಮೈಥಿಲೀ" ಎಂದು ರಾವಣನಿಗೆ ಸಾರಿಸಾರಿ ಹಿತವನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು. ಹೀಗೆ ಈತನು ನಮಗೆ ಅನೇಕವಿಧದಿಂದ ಉಪಕಾರಕನಾಗಿಯೇ ಬಂದಿರುವನೆಂದು ಭಾವವು. "ಇವನು ನಿಜವಾಗಿಯೇ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮಂತೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಬಲ್ಲೆ" ಎಂದರೆ (ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಂ) ನಿಮಗಿಂತಲೂ ಮೇಲಾಗಿಯೇ ಬಂದಿರುವನು. ನಾವು ಬುಶ್ಯಮೂಕಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ "ಜಗ್ಮುರ್ಗಿರಿತ ಟಾತ್ರ ಸ್ತಾದ್ವಂ ಶಿಖರಮುತ್ತಮಂ" ಎಂದು ನಿಮ್ಮ ಹಾಗೆ ಬಿಟ್ಟದಿಂದ ಬಿಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹಾರಿ ಹೋದವನಲ್ಲ. ಮತ್ತು "ಬಾಹುರೇಷ ಪ್ರಸಾರಿತಃ" ಎಂಬಂತೆ ಕೈಜಾಚಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಸಾಮ್ಯಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅಸ್ವೀಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದವನಲ್ಲ. "ಪಾದಯೋ ಶ್ವರಣಾನ್ವೇಷೀ" ಎಂದು ಎಷ್ಟೋ ವಿನಯದಿಂದ ಪಾದಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮರೆಡುಗುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ

ಬಂದಿರುವನು. ಮತ್ತು “ವಿಜಿತಾರಸ್ಸದಾರಶ್ಚ ರಾಜ್ಯೇ ಮಹತಿಚ ಸ್ಥಿತಃ” ಎಂದು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವು ನಡೆದು ಹೋದನೇಲಿ, ರಾಜ್ಯಭೋಗದಲ್ಲಿಯೂ, ಕಾಮಸುಖದಲ್ಲಿಯೂ ಮುಳುಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಮರೆತ ಈ ಸುಗ್ರೀವನಂತಲ್ಲದೆ “ತೃಕ್ತ್ವಾ ಪುತ್ರಾಂಶ್ಚ ದಾರಾಂಶ್ಚ ರಾಘವಂ ಶರಣಂ ಗತಃ” ಎಂಬಂತೆ ತನ, ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ, ತನ, ಭಾರ್ಯೆಯರನ್ನೂ ತಾನಾ ಗಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ನಮ್ಮನ್ನೇ ಸಂಬಿ ಬಂದಿರುವನು. ಮತ್ತು ಮೊದಲು ನಾನು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಸುಗ್ರೀವನು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಭಯದಿಂದ “ಅರಂಗನಾಗಿ ಬಂದಿರುವನೋ? ಪೀಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವನೋ? ನಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾದವನೋ? ಅನುಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾದವನೋ? ವಧ್ಯನೋ ಅವಧ್ಯನೋ? ಎಂದು ನಾನು ವಿಧವಾಗಿ ಶಂಕಿಸಿದಂತಲ್ಲದೆ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಒಂವೇ ಸಂಜಿಕೆಯಿಂದ ದೃಢಚಿತ್ತನಾಗಿ ಬಂದಿರುವನು. ಹೀಗೆ ಈತನ ಪ್ರಥಮ ಸಮಾಗಮವೇ ನಿಮ್ಮ ಸೇರುವೆಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ವಿತ್ವಾಸವನ್ನು ಕಾಣಿಸುವುದೆಂದು ಭಾವವು. ಇವನು ಯಾವರೀತಿಯಿಂದ ಬಂದರೇನು? “ಅಶತಾಯಿನಮಾಯಾಂತಂ ಹನ್ಯಾದೇವಾ ವಿಚಾರಯನ್” ಎಂಬ ರಾಜನೀತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ, ರಾವಣನಿಗೆ ತಮ್ಮನಾದ ಈತನನ್ನು ಕಂಡಾಗಲೇ ಪೂರ್ವಾಪರಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸದೆ ಕೊಲ್ಲಬೇಡವೆ?” ಎಂದರೆ, ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಹಾಗಿರಲಿ! (ನತ್ಯಜೇಯಂ) ಮೊದಲು ನಾನು ಅವನನ್ನು ಬಿಡುವವನೇ ಅಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ನಿಮ್ಮ ಮೂತನ್ನಾದರೂ ಬಿಡುವನೇ ಹೊರತು ಅವನನ್ನು ಮಾತ್ರ ಎಂದಿಗೂ ಬಿಡಲಾರೆನು. “ಹಾಗೆ ಅವನನ್ನು ಬಿಡಬಾರದಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನೇ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿ ಬರಬಹುದಲ್ಲವೇ?” ಎಂದರೆ (ಕಥಂಚನ) ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಆತನನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಡಲಾರೆನು. “ಅಪ್ಯಹಂ ಜೀವಿತಂ ಜಹ್ಯಾಂ ತ್ಯಾಂವಾ ಸೀತೇ ಸಬಕ್ಷ್ಯಣಾಂ” “ಪ್ರಾಣವನ್ನಾದರೂ ಬಿಡಬಿಟ್ಟೆನು! ಪ್ರಾಣಭೂತಳಾದ ಸೀತೆಯನ್ನಾದರೂ ಬಿಡಬಿಟ್ಟೆನು! ಅರ್ಥ ದೇಹದಂತಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನಾದರೂ ಬಿಡಬಿಟ್ಟೆನು! ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾನು ಬಿಡಲಾರೆನೆಂದು ಹೇಳಿದೆನಲ್ಲವೇ? ಅದರಂತೆಯೇ ಈಗಲೂ ಮುಂದೆ ಎಷ್ಟೇ ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಬಹುದಾದರೂ ಶರಣಾಗತನನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾನು ಎಂದಿಗೂ ಬಿಡಲಾರೆನು!” “ಹಾಗೂ ಅಗಲಿ! ಶರಣಾಗತರನ್ನು ಬಿಡಬಾರದೆಂದು ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲವೇ! ನಾವೂ ಅವನಂತೆಯೇ ಶರಣಾಗತರಾಗಿ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವಾಗ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ಆ ವಾತ್ಸಲ್ಯವಿರಬೇಡವೇ!” ಎಂದರೆ ಹಸುವು ಅಗಲೇ ಹುಟ್ಟಿದ ತನ್ನ ಎಳಗರುವನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ತನ್ನ ಮೊದಲಿನ ಕರುಗಳನ್ನು ಕೊಂಬುಗಳಿಂದ ತಿವಿಯೋಡಿಸುವಂತೆ ಈಗ ಹೊಸವಾಗಿ ಶರಣಾಗತನಾದವನನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಆದರಿಸಬೇಕಾದುದೇ ಉಚಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ (ಕಥಂಚನ) ಹೇಗೂ ನಾನು ಅವನನ್ನು ಬಿಡಲಾರೆನು. “ಪೂರ್ವಾಪಕಾರಿಣಾಂ ತ್ಯಾಗೇನ ಹೃದಮೋ ವಿಧೀಯತೇ” ಶರಣಾಗತರಾಗಿದ್ದರೂ “ಮೊದಲು ಅಪಕಾರಮಾಡಿದವರನ್ನು ಬಿಡುವುದರಿಂದ ದೋಷವಿಲ್ಲ”ವೆಂಬ ವಿಧಿಯುಂಟಲ್ಲವೇ? ಇಲ್ಲಿಯೂ ಭಾರ್ಯಾಪದರಣವನ್ನು ಮಾಡಿದ ರಾವಣನಿಗೆ ತಮ್ಮನಾದ ಈತನು, ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ದೋಷಿಯಾದ ಅವನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು ಹೇಗೆ? ಎಂದರೆ (ದೋಷೋ ಯದ್ಯಪಿ) ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಆತನಿಗೆ ದೋಷವಿದ್ದರೂ (ತಸ್ಯಸ್ಯಾತ್) ಅದು ಅವನಿಗಿರಬೇಕಾದುದೇ! ಅದ

ರಿಂದಲೇ ಅವನಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಸಂಪತ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದು. “ಅಹಮಸ್ತ್ಯಪರಾಧಾನಾ ಮಾಲಯಃ” ಎಂಬಂತೆ ಶರಣಾಗತನ ದೋಷವೇ ಆತನನ್ನು ಶರಣಾಗತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದು. “ಹಾಗೆ ದ್ರೋಹಿಯನ್ನಾದರೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಕಾಪಾಡುವುದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು?” ಎಂದರೆ, (ತತಾಮೇಶದರ್ಶಿತಂ) ಸಾಧುಕೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಡುವುದೇ ಇದರ ಮುಖ್ಯಪ್ರಯೋಜನವು. ಯಯಾತಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದ ಶೈಬ್ಯಾದಿಗಳ ಗೋಷ್ಠಿಗೂ, ಶುನಶ್ಯೇಫಾದಿಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಾದಿಗಳ ಗೋಷ್ಠಿಗೂ ಹೊರಗಾಗದಿರಬೇಕೆಂದೇ ತನ್ನ ಕೋರಿಕೆಯೆಂದು ಭಾವವು.

ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇದುವರೆಗಿನ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಡುವ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ, ನೊಡಲು ಸುಗ್ರೀವಾದಿಗಳು “ವಿಭೀಷಣನು ದುಷ್ಟನಾದುದರಿಂದ ಅತನನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಬಾರದೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಅಂಗದಾದಿಗಳು ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ನೊಡಲು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ, ಅತನು ದುಷ್ಟನಲ್ಲವೆಂದು ತೋರಿದರೆ ಆ ಮೇಲೆ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಬಹುದೆಂದರು. ವಿಭೀಷಣನಲ್ಲಿ ದೋಷವಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಬಹುದೆಂದೂ ಹನುಮಂತನು ಹೇಳಿದನು. ರಾಮನಾದರೂ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಬಂದು “ಶರಣು” ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದವನು, ದುಷ್ಟನಾಗಿದ್ದರೂ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿಯೇ ತೀರಬೇಕೆಂದನು. ಇದರಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನು ದುಷ್ಟನೆಂದು ಹೇಳಿದ ಕಾರಣವೂ ಸರಿಯಲ್ಲ. ಅವಳಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸದಾರದೆಂಬ ಮತವೂ ಸಾಧುವಲ್ಲ ದೋಷವಿದ್ದರೂ ಶರಣಾಗತನನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ಅದಕ್ಕೆ ಖಂಡನವು ಅಂಗದಾದಿಗಳು ಹೇಳಿದಂತೆ ನೊಡಲು ಅವನನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ, ಅವನು ದುಷ್ಟನಲ್ಲವೆಂದು ತೋರಿದಾಗ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಬಹುದೆಂಬ ನಿಬಂಧನವೂ ಸರಿಯಲ್ಲ. ಶರಣಾಗತನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗುಣದೋಷ ಪರೀಕ್ಷೆಯೇ ಯುಕ್ತವಲ್ಲವೆಂಬುದು ಅದಕ್ಕೆ ಖಂಡನವು. ಹನುಮಂತನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಿದ ವಾಕ್ಯವೊಂದು ಮಾತ್ರವೇ ಸರಿಯೇ ಹೊರತು ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ದುಷ್ಟನಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದ ವಾಕ್ಯವೂ ಅಂಗೀಕರಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಶರಣಾಗತನು “ಶರಣು” ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಈ ಮೂರಕ್ಷರಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ಅವನನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೇ ಹೊರತು, ಅವನು ದುಷ್ಟನಲ್ಲವೆಂಬುದು ಕಾರಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹನುಮಂತನ ಮತಕ್ಕೂ ಖಂಡನವು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಇವರೆಲ್ಲರ ಮತಗಳನ್ನೂ ಲಲಿತವಾಗಿ ನಿರಸನಮಾಡಿ, ಶರಣಾಗತಿಯಿಂದೇ ತನ್ನ ಪರಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೆಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತೀಕರಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಮತ್ತು ಇದರಿಂದ ಭಗವಂತನು “ನಸ್ಮರತೈಶ್ಚ ಕಾರಾಣಾಂ ಶತಮಪ್ಯಾತ್ಮವತ್ತಯಾ | ಕಥಂಚಿದುಪಕಾರೇಣ ಕೃತೇನೈಕೇನ ಶುಷ್ಯತಿ” ಎಂದೂ, “ಕ್ಷಾಂತಮಿತ್ಯಬ್ರವೀದ್ಧರಿ” ಎಂದೂ, “ಮಾಂ ವಜ್ರ | ಸರ್ವಪಾಪೇಭ್ಯೋ ಮೋಕ್ಷಯಿಷ್ಯಾಮಿ” ಎಂದೂ, “ಮದ್ಭಕ್ತಂ ನಯಾಮಿ ಪರಮಾಂ ಗತಿಂ” ಎಂದೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ, ಪ್ರಪತ್ತ್ಯಧಿಕಾರಿಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇ ದೋಷವಿದ್ದರೂ, ಅವನನ್ನು ಪ್ರತಿಗ್ರಹಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇ ಪ್ರತಿಬಂಧಕಗಳು ಬಂದರೂ, ಅವೊಂದನ್ನೂ ಲಕ್ಷಿಸದೆ ಅತನನ್ನು ಕೈಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನೆಂಬರ್ಥವು ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗುವುದು.

ಮಾತ್ರ ಹೇಗೂ ಬಿಡಲಾರೆನು. ನಿಮ್ಮ ಪಕ್ಷದಂತೆ ಒಂದುವೇಳೆ ದೋಷವಿದ್ದರೂ ಇರಲಿ! ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಶರಣಾಗತನಾಗಿ ಬಂದವನನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವುದು ಸತ್ಪುರುಷರಿಗೆ ಅದರದೇಯವೇ ದೊರಕು ನಿಂದಾಸ್ಪದವಲ್ಲ” ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ವಾನರೋತ್ತಮನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು, ಆ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಜಿನ್ನಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ನೋಡಿ, ನೀತಿಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಹಿತಕರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಶುಭವಾಕ್ಯದಿಂದ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು “ರಾಮಾ ! ಈ ರಾಕ್ಷಸನು ಕೇವಲ ದುಷ್ಟನಾಗಿದ್ದರೇನು ? ನಿರ್ದೋಷಿಯಾಗಿದ್ದರೇನು ? ಇವನಂತೂ ರಾಕ್ಷಸನು. ಇವನಿಂದ ನಮಗೆ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಕೆಲಸವೇನು ? 1 ಇವನು ತನ್ನಣ್ಣನಾದ ರಾವಣನಿಗೆ ಇಂತಹ ಮಹಾವ್ಯಸನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವಾಗಲೂ ಆತನಲ್ಲಿ ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ಮರುಕವನ್ನೂ ತೋರಿಸದೆ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದವನಲ್ಲವೇ ? ಹಾಗೆ ಸಹೋದರನನ್ನೇ ಅಷ್ಟು ಕಷ್ಟದಶೆಯಲ್ಲಿಯೂ ತೊರೆದು ಬಂದ ಈ ಪರಮನಿರ್ಘೋಷನು ಬೇರೆಯಾರನ್ನು ತಾನೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕೈಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲಾರನು ? ಇವನು ಕೇವಲ ಕೃತಘ್ನನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದೊಂದೇ ಸಾಕಾದ ನಿದರ್ಶನವಲ್ಲವೇ ?” ಎಂದನು. ಸತ್ಯ ಪರಾಕ್ರಮನಾಗಿಯೂ, ಕಕುತ್ಸ್ಥಕುಲತಲಕನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಮನು, ಸುಗ್ರೀವನ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯಿಂದ ನಗುತ್ತ, ಮುಂದಿದ್ದ ಸಮಸ್ತವಾನರರನ್ನೂ ನೋಡಿ, ರಾಜನೀತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿಯೇ ಆತನ ಮಾತಿಗೆ

1 ಇಲ್ಲಿ “ಈದ್ವೈತಂ ವ್ಯಸನಂ ಪಾಪಂ ಭ್ರಾತರಂ ಯಃ ಪರಿತ್ಯಜೇತ್ | ಕೋನಾಮನಭವೇತ್ಸತ್ಯ ಯಮೇಷಾನ ಪರಿತ್ಯಜೇತ್” ಎಂದು ಮೂಲವು. ವಿಶೇಷಾರ್ಥವು “ಗುಣದೋಷಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯಭೇದವಿದ್ದರೂ, ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಇವನು ರಾಕ್ಷಸನಾದುದರಿಂದ ಆ ಮಾತ್ರಕ್ಕೇ ನಾವು ಇವನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಇದರ ಮೇಲೆ ಇವನು ನಡೆಸಿಬಂದಿರುವ ಕೃತ್ಯದಿಂದಲೂ, ಇವನು ಯಾರಿಗೂ ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹನಲ್ಲವೆಂದೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸುಗ್ರೀವನು ಅದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವನು. (ಈ ದ್ವೈತಂ) ಇಷ್ಟು ಸರೈಶ್ವರ್ಯ ಸಮೃದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, (ವ್ಯಸನಂ ಪಾಪಂ) ಇಂತಹ ಮಹಾವ್ಯಸನಕ್ಕೆ ಎಂದರೆ ಲಂಕಾದಹನಬಂಧುವಧಾದಿವ್ಯಸನಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದವನಾಗಿಯೂ, ಇದರ ಮೇಲೆ (ಭ್ರಾತರಂ) ಸಾಕ್ಷಾತ್ಸಹೋದರನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾವಣನನ್ನೇ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಬಂದವನು, ಬೇರೆಯಾರನ್ನು ತಾನೇ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲಾರನು ? ತನಗೆ ಬೇಕಾದವನಲ್ಲಿ ಐಶ್ವರ್ಯ ಸಮೃದ್ಧಿ, ಪುಷ್ಕಸನ ಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಬಂಧುತ್ವಾಭಿಮಾನಗಳೆಂಬ ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದಿದ್ದರೂ ಅಂತರವನ್ನು ಬಿಡುವುದಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಬಾರದು. ಹೀಗಿರುವಾಗಲೂ ಈ ಮೂರೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದವನನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದವನು ಬೇರೆಯಾರನ್ನು ಬಿಡಲಾರೆನೆಂದು ಭಾವವು.

ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳುವವನಾಗಿ, ಪ್ರಣ್ಯಲಕ್ಷಣವು ತನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ 1 ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು, “ವತ್ಸಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಈ ವಾನರೇಂದ್ರನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದೆಯಷ್ಟೆ? ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೊದ್ದೆಯೂ, ವೃದ್ಧರನ್ನು ಸೇವಿಸಿದೆಯೂ ಇರುವವನಿಗೆ ಈ ವಿಧವಾದ ಮಾತನ್ನಾಡುವುದು ಎಂದಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ! ಸುಗ್ರೀವನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಈ ವಿಭೀಷಣನು ತನ್ನಣ್ಣನನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದುದರಲ್ಲಿ ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ರಾಜನೀತಿಯು ಇದ್ದೇ ಇರಬೇಕು. 2 ಆದರೆ ನನಗೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ರಾಜನೀತಿಯೊಂದು ತೋರಿರುವುದು. ಇದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿಯೇ ಕಾಣುವುದಲ್ಲದೆ ಲೋಕವ್ಯವಹಾರಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. ಈ ನೀತಿಯನ್ನು ಸಮಸ್ತ ರಾಜರಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಜ್ಞಾತಿಗಳಾಗಲಿ, ಪರ್ಮಿತರಾಜರಾಗಲಿ ವ್ಯಸನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆಬಿದ್ದು ಪ್ರಹರಿಸುವರಾದುದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಶತ್ರುಗಳೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಈ ವಿಭೀಷಣನೂ ಈಗ ತನ್ನಣ್ಣನಾದ ರಾವಣನು ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಆತನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರಬೇಕು. ಇಲ್ಲವೇ ಆ ರಾವಣನೇ ತನಗುಂಟಾದ ಈ ವ್ಯಸನದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಜ್ಞಾತಿಯಾದ ವಿಭೀಷಣನು ತನ್ನನ್ನು ಪ್ರಹರಿಸುವನೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ಇವನನ್ನು

1. ಇಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವುದರಿಂದಲೂ, ಉಪಸಂಹಾರದಲ್ಲಿ (ಸಹಲಕ್ಷ್ಮಣ) ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣಸಹಿತನಾದ ಸುಗ್ರೀವನೆಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದಲೂ, ಸುಗ್ರೀವಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೇ ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದರೆಂದೂ, ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನು ಕುರಿತೇ ರಾಮನೂ ಈ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳುವನೆಂದೂ ಊಹಿಸಬೇಕು.

2. ಇಲ್ಲಿ “ಅಸ್ತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮತರಂ ಕಿಂಚಿತ್ ಯದತ್ರ ಪ್ರತಿಭಾತಿಮೇ! ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಲಾಕಿಕಂ ವಾಪಿ ವಿದ್ಯತೇ ಸರ್ವರಾಜಸು” ಎಂದುಮೂಲವು. ವಿಶೇಷಾರ್ಥವು. (ಅಸ್ತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮತರಂ) ಸುಗ್ರೀವನ ವಾಕ್ಯವೇ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದುದು. ಈಗ ನಾನು ಹೇಳುವವಾಚು ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮತರವು. ಇದಕ್ಕೆ ಮೇಲೆ ಪೂರೈಪಕ್ಷವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವವು. (ಕಿಂಚಿತ್) ತನ್ನ ವಾಕ್ಯವು ಸುಗ್ರೀವನ ವಾಕ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೇಲಾಗಿದ್ದರೂ, ಅತ್ಯಸ್ತುತಿಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ (ಕಿಂಚಿತ್) ಎಂದು, ಲಘುತ್ವಸೂಚಕವಾದ ಶಬ್ದವು. (ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಲಾಕಿಕಂ ವಾಪಿ ವಿದ್ಯತೇ ಸರ್ವರಾಜಸು) ಈ ರಾಜಧರ್ಮಸೂಕ್ಷ್ಮವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿಯೂ, ಲೋಕ ವ್ಯವಹಾರ ಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದಲ್ಲದೆ, ಸಮಸ್ತ ರಾಜರಲ್ಲಿಯೂ, ಇದು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇರುವುದೆಂದರ್ಥವು. ಇದರಿಂದ. ಈ ಸುಗ್ರೀವನು ಈಗ ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯದಿಂದ ಈ ಮಾತನ್ನಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಈ ಜಾತಿವಧವೆಂಬ ರಾಜನೀತಿಯನ್ನು ಹಿಂದೆ ನಾವು ಇವನಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡಿರುವೆವಲ್ಲವೆ? ಎಂದು ರಾಮನು ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಮನೋದ್ಭಾಟನವಾಗುವಂತೆ ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ಭಾವವು.

ರಾಜ್ಯದಿಂದೋಡಿಸಿರಬೇಕು ! ಹೇಗಿದ್ದರೂ ನಾವು ಇವನನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ದೋಷವಿಲ್ಲ. ಜ್ಞಾತಿಗಳಾಗಿದ್ದರೂ, ಪಾಪಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಕೆಲವರುಮಾತ್ರ, ತಮಗೆ ಇಷ್ಟರಾದ ಜ್ಞಾತಿಗಳನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ಗೌರವಿಸುವುದೂ ಉಂಟು. ಅದರೇನು ? ಲೋಕದ ನಡತೆಯೇ ಹೀಗೆ ಪಾಪಭೂಯಿಷ್ಠವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಅಂಶದ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರಾದ ರಾಜರಿಗೂ ಕೂಡ, ಉತ್ತಮಗುಣವುಳ್ಳ ಜ್ಞಾತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶಂಕಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬರುವುದು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಪಾಪಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ರಾಜನಿಗೆ, ತನ್ನ ಜ್ಞಾತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಂಕೆಯುಂಟಾಗುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇನು ? ಅದುದರಿಂದ ಈಗ ಈ ವಿಭೀಷಣನೂ ಕೂಡ, ಪಾಪಿಯಾದ ರಾವಣನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಶಂಕಿಸುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವನೊಡನೆ ವಿರೋಧಿಸಿಕೊಂಡೇ ಬಂದಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಈಗ ಶತ್ರುಪಕ್ಷದವನಾದ ಈತನನ್ನು ಕೈಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ದೋಷವನ್ನು ಹೇಳಿದೆಯಷ್ಟೇ ? ಅದಕ್ಕೂ ತಕ್ಕ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ನೀನು ಹೇಳಿದ ಆ ದೋಷವನ್ನೇ ಕಾರಣವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಾವು ಅವನನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕೇ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಾನುಸಾರವಾದ ಒಂದು ಕಾರಣವೂ ಉಂಟು. ಅದನ್ನೂ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೊಪ್ಪುವಂತೆ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ನಾವು ಈ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಸಮಾನಕುಲದವರಾದ ಜ್ಞಾತಿಗಳೂ ಅಲ್ಲ. ನಾವು ಆಸೆ ಪಡುವವರಲ್ಲ. ರಾವಣನಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಈತನಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಶತ್ರುತ್ವಶಂಕೆಗೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಈತನಾದರೋ ರಾಜ್ಯದಾಸೆಯಿಂದಲೇ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವನು. ಈತನಿಗೆ ನಮ್ಮಿಂದ ರಾವಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವೂ ಇರುವುದರಿಂದ, ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವು ಕೆಡುವುದೆಂಬ ಭಯದಿಂದಾದರೂ ನಮಗೆ ಕೇಡನ್ನು ಬಯಸಲಾರನು. ಮಂದಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಇಷ್ಟು ದೂರಾಲೋಚನೆಯೇನೆಂದೂ ಕೇಳುವೆಯಾ ? ರಾಕ್ಷಸರಲ್ಲಿಯೂ ಎಷ್ಟೋ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಗಳುಂಟು ! ಅದುದರಿಂದ ನಾವು ಈತನನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವುದರಿಂದ ದೋಷವಿಲ್ಲ. ಅವರಲ್ಲಿ ಏಕಮಾತ್ರವು ಮಾತ್ರ ಎಂದಿಗೂ ಹುಟ್ಟದು. ಅವಸರವು ಬಂದಾಗ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಥಟ್ಟನೆ ಕದಲಿಹೋಗುವರು ಈಗ ಈ ವಿಭೀಷಣನ ದೊಡ್ಡ ಕಂಠಫ್ಪನಿಯನ್ನೂ, ಇವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಅತುರವನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ. ಇವನು ತನ್ನ ಜ್ಞಾತಿಯಾದ ರಾವಣನಿಗೆ ಹೆದರಿ ಬಂದಿರುವಂತೆಯೇ ಕಾಣುವುದು. ಆ ಭಯದಿಂದಲೇ ಅತ್ಯರಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೋರಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರಬಹುದಾದುದರಿಂದ, ಇವನನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವುದೇ ಯುಕ್ತವು. “ ಎಷ್ಟೇ ದುಷ್ಟನಾಗಿದ್ದರೂ, ಅಣ್ಣನನ್ನು ನುರ್ವರ್ತಿಸ

ಬೇಕಾದುದೇ ಧರ್ಮವಲ್ಲವೆ?" ಎಂದು ನೀನು ಹೇಳಬಹುದು. 1 ಸುಗ್ರೀವಾ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಒಡಹುಟ್ಟಿದವರೆಲ್ಲರೂ ಭರತನಂತೆಯೇ ಇರುವರೆಂದೂ, ತಂದೆಯ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನಂತೆಯೇ ಇರುವರೆಂದೂ, ಮಿತ್ರರೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ಇರುವರೆಂದೂ ಎಣಿಸುವುದಕ್ಕಾದೀತೆ? ಇಂತಹ ಧರ್ಮಾತ್ಮರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದುರ್ಲಭರಾದುದರಿಂದ, ರಾವಣನು ಈತನಲ್ಲಿ ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ಪ್ರೇಮವನ್ನಿಡದೆ, ಇವನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈತನೂ ಅಣ್ಣನನ್ನೆಗಲಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ

1. ಇಲ್ಲಿ "ನ ಸರ್ವೇಭ್ರಾತರಸ್ತಾತ ಭವಂತಿ ಭರತೋಪಮಾಃ|ಮದ್ವಿಧಾವಾ ಪಿತುಃ ಪುತ್ರಾಃ ಸುಹೃದೋವಾ ಭವದ್ವಿಧಾಃ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ವಿಶೇಷಾರ್ಥವು. ಎಷ್ಟೇ ದುಷ್ಟನಾದರೂ ಜೈಷ್ಠನನ್ನು ನುಪರ್ತಿಸಬೇಕಾದುದೇ ಧರ್ಮವಲ್ಲವೆ? ಎಂದರೆ ಈ ಧರ್ಮವು ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಭವಿಸದೆಂದು ಹೇಳುವನು. (ಸರ್ವೇಭ್ರಾತರಃ ಭರತೋಪಮಾನ ಭವಂತಿ) ಒಡಹುಟ್ಟಿದವರೆಲ್ಲರೂ ಭರತನಂತೆಯೇ ಇರಲಾರರು ತನ್ನ ತಾಯಿಯಾದ ಕೈಕೇಯಿಯು, ತನಗಾಗಿ ಎಷ್ಟೋ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ತನ್ನ ತಂದೆಯಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಿಸಿದರೂ, ನಿರಾಯಾಸವಾಗಿ ಕೈಗೆ ಬಂದ ಆ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿ, ಕಾಡಿಗೆ ಬಂದ ನನ್ನನ್ನೇ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬಂದು "ರಾಜ್ಯವು ನಿನಗೆ ಸೇರಿದುದು. ಇದನ್ನು ನೀನೇ ಅಂಗಿಕಾರಿಸಬೇಕು. ನಾನು ನಿನಗೆ ದಾಸ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆನು," ಎಂದು ಹೇಳುವಂತವನು ಭರತನ ಹಾಗೆ ಬೇರೊಬ್ಬನುಂಟೆ? ಭರತನಿಂತಲೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ರಾಮನಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಶಿಶ್ಯಾಸಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೂ, ಇಂತಹ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಆತನನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಲಿಲ್ಲವು. (ಮದ್ವಿಧಾವಾ ಪಿತುಃ ಪುತ್ರಾಃ) ತಂದೆಗೆ ನನ್ನಂತಹ ಮಕ್ಕಳಾಗಲಿ ಇರಲಾರರು. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಭಾಧ್ಯತೆಯಿದ್ದರೂ, ಪಿತೃವಚನಪರಿಪಾಲನಾರ್ಥವಾಗಿಯೇ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಾಡಿಗೆ ಬಂದ ನನ್ನಂತೆ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಯಾವ ರಾಜಪುತ್ರನುಂಟೆಂದು ಭಾವವು. ಇಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಯಥಾರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ, ಅತ್ಯಪ್ರಶಂಸಾರೂಪವಾದ ದೋಷವಿಲ್ಲವು. "ಕೃಪಾವಾನವಿಕತ್ಯೇನಃ" ಎಂದು ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳದಿರುವುದೇ ಧೀರೋದಾತ್ತಲಕ್ಷಣವಾಗಿದ್ದರೂ, "ಸತಾಂಹಿ ಸಂದೇಹಪದೇಷು ವಸ್ತುಷು ಪ್ರಮಾಣಮಂತಃ ಕರಣಪ್ರವೃತ್ತಯಃ" ಎಂಬುದಾಗಿ ದುಷ್ಯಂತನು ತಮ್ಮಂತಹ ಸತ್ಪುರುಷರ ಮನಃಪ್ರವೃತ್ತಿಯೇ ಸಂದೇಹವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದೂ "ವ್ಯಸತೇಯಮಹಂ ಶಕ್ತಃ ಪರಿಗಂತುಂ ಸಹಸ್ರಧಾ" ಎಂದು ಹನುಮಂತನು, ತನ್ನ ಗಮನಶಕ್ತಿಗೆ ಎಣೆಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂದೂ, ಹೇಳಿಕೊಂಡುದೆಲ್ಲವೂ ಯಥಾರ್ಥೋಕ್ತಿಯಾದುದರಿಂದ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಹೇಗೆ ಅತ್ಯಸ್ತುತ ದೋಷವಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಅಥವಾ (ಮದ್ವಿಧಾವಾಪಿತುಃ ಪುತ್ರಾಃ) ತಂದೆಯುಳ್ಳವರಲ್ಲಿ ನನ್ನಂತವರು ಬೇರೊಬ್ಬರೂ ಇಲ್ಲವೆಂದೂ ಅರ್ಥಾಂತರವನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ಅರುವತ್ತುಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಮಹಾತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆದು, ನನ್ನ ವಿಯೋಗದುಃಖದಿಂದಲೇ ಲೋಕಾಂತರವನ್ನೂ ಹೊಂದಿದಂತಹ ಅಸಾಧಾರಣ ಪುತ್ರನಾತ್ಮಲ್ಯವುಳ್ಳ ತಂದೆ

ಬಂದಿರಬಹುದು. ಅದುದರಿಂದ ನಾವು ಇನ್ನನನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವುದೇ ಯುಕ್ತವು.” ಎಂದನು. 1 ರಾಮನು ಹೇಳಿದ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು, ಲಕ್ಷ್ಮಣಸಹಿತನಾಗಿ ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದು ರಾಮನಿಗೆ ತಲೆಬಗ್ಗಿ “ರಾಮಾ! ತಾಳ್ಮೆಯುಳ್ಳವರಲ್ಲಿ ನೀನು ಮೇಲೆಂಬುದೇನೋ ನಿಜವು. ಅದರೇನು! ಈ ವಿಭೀಷಣನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಆ ತಾಳ್ಮೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಬಾರದು. ಆತನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದೇ ನನಗೆ ಉಚಿತವೆಂದು ತೋರುವುದು. 2 ಈ ರಾಕ್ಷಸನು ರಾವಣನಿಂದ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನೆಂದು ನೀನು ಜಿನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿ! ಎಲೆ ಮಹಾಬಾಹೂ! ಈ ರಾಕ್ಷಸನು ಕುಟಿಲಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ರಾವಣನ ಮಾತಿನ ಮೇಲೆಯೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವನು. ಅವನು ಈಗ ತನ್ನ ನಿಜವಾದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಮರೆಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡು,

ಯನ್ನು ನಾನೊಬ್ಬನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಮಕ್ಕಳು ಪಡೆದಿರುವರೆಂದು ಭಾವವು. (ಸುಹೃದೋವಾಭವದ್ವಿಘಾಃ) ನಿನ್ನಂತಹ ಸ್ನೇಹಿತರಾಗಲಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯೂ ಸಿಕ್ಕಲಾರರು. ಹಿಂದೆ ನೀನು ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ, ಮಳೆಗಾಲವು ಕಳೆದಮೇಲೆಯೂ ನೀನು ಬಾರದೆ ಕೊಂಚ ತಡಮಾಡಿದುದನ್ನು ನೋಡಿ ನಾನು. “ತಾಂತು ಸತ್ಯಾದತಿಕ್ರಾಂತಂ ಹನಿಷ್ಯಾಮಿ ಸಬಾಂಧವಂ” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಆತ್ಮಾಕ್ರೋಶಗೊಂಡು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಲು, ಆತನೂ ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಅಡಬಾರದ ಮಾತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅಡಿದರೂ, ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯದಿಂದ ನೀನು ಆಮೊಂದನ್ನೂ ಗಮನಿಸದೆ ಈಗಲೂ ನಮಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲವೆ? ಇಂತಹ ಸ್ನೇಹಿತರು ಬೇರೊಬ್ಬರೂ ಇಲ್ಲವೆಂದೂ ಭಾವವು.

1. ಇದುವರೆಗೆ ಸುಗ್ರೀವನು ನೀತಿಯಮೂಲಕವಾಗಿಯೇ ವಿಭೀಷಣನು ತ್ಯಾಜ್ಯನೆಂಬುದನ್ನು ನಾನಾವಿಧದಿಂದ ನಿರೂಪಿಸಿದನು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ರಾಮನಿಗೆ ವಿಭೀಷಣನಲ್ಲಿದ್ದ ಪಕ್ಷಪಾತವು ಸ್ಪಷ್ಟವೂತ್ರವೂ ತಗ್ಗದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ. ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವುದರಿಂದ ಮುಂದೆ ರಾಮನಿಗೆ ಯಾವಾಗ ಯಾವ ಅನರ್ಥವುಂಟಾಗುವುದೋ ಎಂದು ಶಂಕಿಸಿ, ರಾಮನನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಶರಣಾಗತಿಯಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲವೆಂದೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ತಾನೂ ಅಲ್ಲಿ ವಿಭೀಷಣನಂತೆಯೇ ಶರಣಾಗತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವನು. (ಸಹಲಕ್ಷ್ಮಣಃ) ಎಂಬುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ವಿಭೀಷಣನು ಮಾಡಿದ ಶರಣಾಗತಿಯೊಂದಕ್ಕಿಂತಲೂ, ತಾನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಸೇರಿ ಮಾಡುವ ಶರಣಾಗತಿಯು ಇವ್ಯಡಿಯಾಗುವುದೆಂದೆಣಿಸಿ, ಆ ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಶರಣಾಗತಿದ್ವಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ರಾಮನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವನೆಂದು ಭಾವವು.

2. ಇಲ್ಲಿ “ರಾವಣೇನ ಪ್ರಣಿಹಿತಂ ತಮವೇಹಿ ನಿಶಾಚರಂ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಸುಗ್ರೀವನು ಇದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಮೊದಲೇ ತಿಳಿಸಿರುವಾಗ, ಈಗಲೂ ತಿರುಗಿ ಆ ವಾಕ್ಯವನ್ನೇ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನೆಂದರೆ. ಮೊದಲು ರಾಮನು ವಿಭೀಷಣನು ಹೇಳಿದ “ಶರಣಂ” ಎಂಬ ಮಾತಿನಿಂದ ಅಪದ್ಧುತಚಿತ್ತನಾಗಿ, ಆಗ ತನ್ನ ಮೂಲವನ್ನು ಗಮನಿಸದಿರಬಹುದೆಂದೆಣಿಸಿ,

ನಮಗೆ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ, ಆ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ನಾವು ಎಚ್ಚರತಪ್ಪಿದ್ದಾಗ 1 ನಿನ್ನನ್ನೋ, ನನ್ನನ್ನೋ, ಅಥವಾ ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನೋ ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಕಾದಿರುವನು. ನಾವು ನಮ್ಮ ಮಂತ್ರಿವರ್ಗಗಳೊಡನೆ ಇವನ ಕೊಲೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗ ಬೇಕಾಗುವುದು. ಈತನು ಘಾತುಕನಾದ ಆ ರಾವಣನಿಗೆ ತಮ್ಮನೆಂಬುದೊಂದೇ ಸಾಕಲ್ಲವೇ? ಇವನನ್ನು ಹೇಗೆ ನಂಬಬಹುದು?" ಎಂದನು. ಮಾತುಬಲ್ಲವ ನಾಗಿಯೂ, ವಾನರಸೇನಾಪತಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸುಗ್ರೀವನು, ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಚತುರನಾದ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು, ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದನು. ಸುಗ್ರೀವನು ಹೇಳಿದ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮನು ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವೇ

ಈಗ ತಾನೂ ಆ ವಿಭೀಷಣನಂತೆಯೇ ಶರಣಾಗತಿ ಶಬ್ದವನ್ನೇ ಹೇಳಿಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದರಿಂದ, ರಾಮನ ಮನಸ್ಸು ಇತ್ತಲಾಗಿ ತಿರುಗಿ, ತನ್ನ ಮಾತನ್ನೂ ಲಾಲಿಸಿ ಕೇಳಬಹುದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ, ತಿರುಗಿ ಅದನ್ನೇ ಹೇಳುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇಲ್ಲಿ ನಿಶಾಚರ ನೆಂಬ ವಿಶೇಷಣವು. ಕಳ್ಳನು ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮನೆಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಪರರ ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಅಪಹ ರಿಸುವಂತೆ, ಈ ರಾಕ್ಷಸನೂ ಮೋಸದಿಂದ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಆಕರ್ಷಿಸಿ ಕೊಂಡಿರಬಹುದೆಂದು ಇದರ ಭಾವವು.

2. ಇಲ್ಲಿ "ಪ್ರಹರ್ತುಂತ್ಯಯಿ ವಿಶ್ವಸ್ತೇ ಪ್ರಭೃನ್ನೋಮುಯಿಚಾನಘಃ | ಲಕ್ಷ್ಮಣೇನಾ" ಎಂದುಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿ ಸುಗ್ರೀವನು ತನಗೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೂ ಅನರ್ಥವುಂಟಾಗಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಿ, ತನ್ನ ಪ್ರಾಣಭಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿದುದರಿಂದ ಅವನ ಸ್ವಾರ್ಥಪರತೆಯು ಹೊರಬೀಳುವುದಿಲ್ಲವೇ?" ಎಂದರೆ, ರಾಮನಿಗೆ ತನ್ನ ವ್ಯಸನಕ್ಕಿಂತಲೂ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗತ ರಾದವರ ವ್ಯಸನವೇ ಮತ್ತಷ್ಟು ಮಾರ್ಮಭೇದಕವಾಗಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿದು, ಅದನ್ನೇ ರಾಮ ನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಆ ಮೂಲವಾಗಿಯಾದರೂ ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವನು. ಇದರಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನು ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು "ರಾಮಾ ! ಹಿಂದೆ ನೀನು ತ್ವಯಿ ಕಿಂಚಿತ್ಸಮಾಪನ್ನೇ ಕಿಂಕಾರ್ಯಂ ಸೀತಯಾ ಮಮ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸೀತೆಗಿಂತಲೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ತೋರಿಸಿದವನಲ್ಲವೇ? ಮತ್ತು ಈಗಲೂ ನೀನು (ಸುಹೃದೋವಾ ಭವದ್ವಿಧಾಃ) ನಿನ್ನಂತೆ ಸ್ನೇಹಿತರೇ ಲೋಕದಲ್ಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಹೇಳಿದವನಲ್ಲವೇ? ಇಷ್ಟು ಪ್ರೇಮಾ ಸ್ಪದನಾದ ನನಗಾಗಲಿ, (ಮುಹೂರ್ತಮುಖಿ ಜೀವಾಮಃ) ಎಂದು ಯಾವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನೀನು ಮುಹೂರ್ತಮಾತ್ರವಾದರೂ ಜೀವಿಸಲಾರೆನೆಂದು ಹೇಳಿರುವೆಯೋ, ಅಂತಹ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗಾಗಲಿ, ಇವನು ಏನಾದರೂ ಅಪಾಯವನ್ನು ತಂದಿಡಬಹುದು. ಒಂದುವೇಳೆ ಶರಣಾಗತವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ನಿನ್ನ ಕ್ಷೇಮದಲ್ಲಿ ನೀನು ದೃಷ್ಟಿಯಿಡದೆ ಹೋದರೂ, ಅತಿ ಶರಾದ ಸಮ್ಮನ್ನು ಅಪಾಯವಿಲ್ಲದಂತೆ ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾದರೂ ನೀನು ಅವನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಲೇ ಬೇಕೆಂದು ಭಾವವು.

ನೆಂದು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು ಚಿಂತಿಸಿ, ತಿರುಗಿ ಆ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕುರಿತು 1. "ಎಲೆ ಸುಗ್ರೀವಾ! ಈ ರಾಕ್ಷಸನು ದುಷ್ಪ್ರನಾದರೇನು? ಸಾಧುವಾದರೇನು? ಇವನಿಗಾಗಿ ನಾವು ಹೆದರಬೇಕಾದುದೇನು? ನಮ್ಮನ್ನು ಇವನೇನು ಮಾಡಬಲ್ಲನು? ಈತನು ನನಗಾಗಲಿ, ನನ್ನ ಕಡೆಯವರಿಗಾಗಲಿ, ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ, ಯಾವ ವಿಧದಿಂದಲೂ ಕೇಡನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತನಲ್ಲ. ಈ ರಾಕ್ಷಸಜಾತಿಯೊಂದೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಇವರಿಗಿಂತಲೂ ಕ್ರೂರರಾದ ಪಿಶಾಚಗಳಾಗಲಿ, ದಾನವರಾಗಲಿ, ಯಕ್ಷರಾಗಲಿ, ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ರಾಕ್ಷಸರೇ ಅಲ್ಲದೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಬೇರೆ ರಾಕ್ಷಸರಾಗಲಿ ಒಂದಾಗಿ ನೇರಿ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ದಂಡಿತ್ತಿ ಬಂದರೂ, 2 ಅವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯು

1. ಇಲ್ಲಿ ಸುಗ್ರೀವನು "ವಿಭೀಷಣನು ಕ್ರೂರಜಾತಿಯ ರಾಕ್ಷಸನಾದುದರಿಂದ ಅವನು ತನ್ನ ಜಾತಿಕ್ರೂರರಿಂದ ರಾಮನಿಗೆ ಯಾವ ಅನರ್ಥವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವನೋ" ಎಂದು ಭಯಪಡುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಕೊನೆಗೆ ರಾಮನು ತನ್ನ ಸದ್ವಶಕ್ತವನ್ನೇ ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ಅವನ ಭಯವನ್ನು ನೀಗಿಸುವನು. "ಸುದುಷ್ಕೋ ವಾಪ್ಯದುಷ್ಕೋವಾ ಕಿಮೇಷ ರಜನೀಚರಃ | ಸೂಕ್ಷ್ಮಮದ್ಯಹಿತಂ ಕರ್ತುಂ ವಮಾಶಕ್ತಃ ಕಥಂಚನ" ಎಂದು ಮೂಲವು. (ಸುದುಷ್ಕೋವಾಪ್ಯದುಷ್ಕೋವಾ) ನಿಮ್ಮ ಪಕ್ಷದಂತೆ ಅವನು ದೋಷಿಯಾದರೂ ಆಗಲಿ! ಅಥವಾ ನನ್ನ ಪಕ್ಷದಂತೆ ನಿರ್ದೋಷಿಯಾದರೂ ಆಗಲಿ! ಈ ವಿಚಾರದಿಂದ ಈಗ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಶರಣಾಗತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ನೀವು ಎಷ್ಟೇ ದೋಷವನ್ನು ಹೇಳಿದರೂ ಅದೊಂದೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಿಡಿಯದು. ಅದರಂತೆಯೇ ನಿಮಗೂ ನಾನು ಎಷ್ಟೇ ವಿಧದಿಂದ ಅವನು ನಿರ್ದೋಷಿಯೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿದರೂ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಿಮಗಿರುವ ಪ್ರೇಮಾಂಧತೆಯಿಂದ ನಿಮಗಿರುವ ಭಯವು ನೀಗದು. (ಕಿಮೇಷ ರಜನೀಚರ) ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಈತನು ರಾಕ್ಷಸನಾದುದರಿಂದ ನಮಗೆ ಬಾಧಕನಾಗಿಯೇ ಇರಲಿ! ಇದ್ದರೂ ಭಯವೇನು? (ಸೂಕ್ಷ್ಮಮದ್ಯಹಿತಂ ಕರ್ತುಂ ವಮಾಶಕ್ತಃ) ಈತನಿಗೆ ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ, ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಅಪಕಾರವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. "ಒಂದುವೇಳೆ ನೀನು ಆತನಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯಿಟ್ಟು, ಪ್ರಮಾದಪಡದಿದ್ದಿರಾದ್ದರಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಬಾಧಿಸಲಾರನೇ?" ಎಂದರೆ (ಕಥಂಚನ) ಹೇಗೂ ಶಕ್ತನಲ್ಲವೆಂದು ಛಾವವು.

2. "ಇಲ್ಲಿ ಅಂಗುಲೈಗ್ರೀಣ ತಾನ್ ಹನ್ಯಾಮಿಚ್ಛನ್ ಹರಿಗಣೇಶ್ವರ" ಎಂದುಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿ (ಇಚ್ಛನ್) ಏಂಬುದರಿಂದ, ನನಗೆ ಮಾತ್ರ ಇಚ್ಛೆಯುಂಟಾದರೆ, ನನ್ನ ಬೆರಳಿನ ತುದಿಯಿಂದಲೇ ಅವರನ್ನು ತಿಕ್ಕಿ ಕೊಲ್ಲಬಲ್ಲೆನು. ನನಗೆ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ನಾನು ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಲಾರನೇ ಹೊರತು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದುದರಿಂದಲ್ಲ. "ಹಾಗೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಇಚ್ಛೆಯೇ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ನಮಗೆ ಅಷ್ಟು ಮಹಾಪರಾಧಿಯಾದ ಆ ರಾಮಜನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೂ ನಿನಗೆ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲವೇ?" ಎಂದರೆ, ಅದಕ್ಕೂ ಇಚ್ಛೆಯೇ ಕಾರಣವು. ವಿಭೀಷಣನಂತೆ ಆ ರಾಮಜನೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಈಗಲೂ ಶರಣಾಗತನಾದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಆತ ನನ್ನೊ ಪ್ರಾಣದೊಡನೆ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕೆಂಬುದೇ ಈಗಲೂ ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯೆಂಬುದೇನು

ಮಾತ್ರ ನನಗೆ ಹುಟ್ಟಿದರೆ, ಅವರಿಲ್ಲರನ್ನೂ ಈ ನನ್ನ ಕಿರುಬೆರಲಿನ ಶುದ್ಧಿಯಿಂದಲೇ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಧ್ವಂಸಮಾಡುವೆನೆಂದು ತಿಳಿ! ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಆಯುಧಾದಿ ಸಹಾಯಗಳನ್ನೂ ಆವೇಕ್ಷಿಸುವನಲ್ಲ. ಸುಗ್ರೀವಾ! 1 ಪೂರೈದಲ್ಲಿ ಭರ್ವಾಧಿ

ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ (ಅಂಗುಲ್ಮಗ್ರೇಣ ತಾನ್ ಹನ್ಯಾಮಿಚ್ಛನ್) ಎಂಬುದರಿಂದ, ನಮ್ಮ ವೈರಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ನಾವು ಕರೆತಂದಿರುವ ಸೈನ್ಯಗಳೂ ಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ! ನನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳು ಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ! ಅಥವಾ ಈ ನನ್ನ ಭುಜಬಲವೂ ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲ! ಈ ನನ್ನ ಒಂದು ಬೆರಳೇ ಸಾಕು! ಆ ಬೆರಳಿನಲ್ಲಿಯೂ ಏಕದೇಶವಾದ ಅದರ ಕೊನೆಯೇ ಸಾಕು! ಕೊನೆಗೆ ಆ ಅಲ್ಪಪ್ರಯತ್ನವೂ ಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಂಕಲ್ಪವೇ ಸಾಕೆಂದು ರಾಮನು ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ತನ್ನ ಸರಸ್ವಶಕ್ತವನ್ನು ತೋರಿಸಿದುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು. (ಪರಿಗಣೇಶ್ವರ) ಒಂದು ವೇಳೆ ನಿನಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೇಮಾಂಥತೆಯಿಂದ ನಾನು ಶಕ್ತನೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯು ಹುಟ್ಟಿದ್ದಿದ್ದರೂ, ಅನೇಕವಾನರರ ಸಹಾಯಸಂಪತ್ತಿಯುಳ್ಳ ನನ್ನ ಬಲದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಪೂರ್ಣವಾದ ನಂಬಿಕೆಯುಂಟೆಂದೂ ಭಾವವು.

1. ಇಲ್ಲಿ “ಶ್ರೂಯತೇಹಿ ಕಫೋತೇನ ಶತ್ರುಶೃಂಘಮಾಗತಃ | ಅರ್ಚಿತಶ್ಚ ಯಥಾ ನ್ಯಾಯಂ ಸ್ವೇಶ್ಚಮಾಂಸೈರ್ನಿಮಂತ್ರಿತಃ||” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದರಿಂದ ರಾಮನು ಶತ್ರುವನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತನಗೆ ಶಕ್ತಿಯಿರಲಿ, ಇಲ್ಲದಿರಲಿ, ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವೇ ಹೋಗುವ ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಶರಣಾಗತನನ್ನೂ ಮಾತ್ರ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿಯೇ ತೀರಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಕಫೋತಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ಹೇಳುವನು. (ವಿಶೇಷಾರ್ಥವು) (ಶ್ರೂಯತೇಹಿ) ನೀವು ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಈ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಈಗಲೂ ಕೇಳುತ್ತಿರುವೆವೆಂದು ಭಾವವು. ಇಲ್ಲಿ (ಶ್ರೂಯತೇ) ಎಂಬುದರಿಂದ, ಈ ವಿಷಯವು ಶ್ರೂತಪ್ರಮಾಣದಂತೆ ಸರ್ವಜನಕ್ಕೂ ಉಪಾದೇಯವೆಂದೂ ಸೂಚಿತವು. (ಕಫೋತೇನ) ಶಾಸ್ತ್ರಾಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದ ಒಂದು ತಿರ್ಮಕ್ಕೂ ಕೂಡ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದೆ ಈ ಧರ್ಮವನ್ನು ನುಸುಳಿಸಿರುವಾಗ, ಇನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ನಮಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇನು? (ಕಫೋತೇನ) ಆ ಪಾರಿವಾಳವು ತನ್ನನ್ನು ತಡೆಯುವವರು ಬೇರೊಬ್ಬರೂ ಇಲ್ಲದೆ, ತಾನು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿದ್ದುದರಿಂದಲೇ ಶರಣಾಗತರಕ್ಷಣವೆಂಬ ಈ ಸತ್ಕಾರ್ಯವು ಅದಕ್ಕೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಿದ್ಧಿಸಿಹೋಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ನನಗಾದರೂ ನಿಮ್ಮಂತಹ ಪ್ರತಿಬಂಧಕಗಳು ಸುತ್ತಿಮುತ್ತಿ ಸೇರಿರುವುದರಿಂದ, ನನ್ನ ಈ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋಯಿತೆಂದು ಈ ಏಕವಚನದ ಸ್ವಾರಸ್ಯವು. (ತತ್ತ್ವಃ) ಆ ಪಾರಿವಾಳಕ್ಕೆ ಬೇಡನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕೃತವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸದೆ, ಆ ಹಕ್ಕಿಯು ಅವನನ್ನು ಕಾಪಾಡಿತು. ವಿಭೀಷಣನು ನಮ್ಮ ಶತ್ರುವಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವನು ಮಾತ್ರ ಹೊರತು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕೃತವಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ನಾವು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತಿರುವೆವಲ್ಲವೆ! ತನಗೆ ಸಹಜ ಶತ್ರುವಾದವನನ್ನೇ ಒಂದು ತಿರ್ಮಕ್ಕು ಹಾಗೆ ರಕ್ಷಿಸಿರುವಾಗ ಶತ್ರುಸಂಬಂಧಿಮಾತ್ರ ನನ್ನು ನಮ್ಮಂತವರು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೆದರಿದರೆ, ನಮ್ಮ ಪಾರಿವಾಳವೇನೆಂದು ಭಾವವು. (ಶರಣಮಾಗತಃ) ಶರಣವೆಂದರೆ ವಾಸಸ್ಥಲವು. ಪಾರಿವಾಳವು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಮರದ

ಕಾರವಿಲ್ಲದ ಕೇವಲ ಶಿರೈಕ್ಕೆ ನಿಗದಿ ಒಂದು ಪಾರಿವಾಳವೂ ಕೂಡ, ತನಗೆ ಸಹಜವೈರಿ ಯಾದ ಬೇಡನೊಬ್ಬನು ಚಳಿಯಿಂದ ನಡುಗುತ್ತ ತಾನಿದ್ದ ಗಿಡದ ಮರೆಗೆ ಬಂದು ನಿಂತುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವನಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಉಪಚಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ, ತನ್ನ ದೇಹದ ಮಾಂಸವನ್ನೂ ಅವನ ಅಡಾರಕ್ಕಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಸಿತೆಂಬ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಕೇಳಿಯೇ ಇರುವೆವಲ್ಲವೆ? 1 ಕೇವಲ ಶಿರೈಗ್ಗಂತುವಾದ ಪಾರಿವಾಳವೂ ಕೂಡ, ಆಗಲೇ ತನ್ನ ಭಾರ್ಯೆಯನ್ನು ಕೊಂದು ಮಹಾಪರಾಧವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಬೇಡನು

ಕೆಳಗೆ ಆ ಬೇಡನು ದೈವಿಕವಾಗಿ ಬಂದು ನಿಂತನೇ ಹೊರತು, ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ದವನಲ್ಲ. ಅದರೆ ಅತನು ತನಗುಂಟಾದ ಚಳಿಯನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ (ಸೋಂಕಿನಲ್ಲಿಂ ತಿರಸಾ ಬಿಟ್ಟು ಪಾಕ್ಕಮಾಡೆ ವನಸ್ಪತಿಂ 1 ಶರಣಂ ಹಿಗತೋತ್ಕೃತ್ಯ ದೇವತಾಮಿಹ ವಾಸಿನೀಂ) ಎಂದು ಅಲ್ಲಿನ ವನದೇವತೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಕುರಿತು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮಾತೃದಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಹೆಕ್ಕಿಯು ಸಹಿಸಲಾರದೆ, ಅವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿತು. ಇಲ್ಲಿ ನಾವಾ ದರೋ (ಶೈಕ್ಷಾಪುತ್ರಾಂಶ್ಚ ಪಾರಾಂಶ್ಚ ರಾಘವಂ ಶರಣಂಗಳಿ) ಎಂದು ತನ್ನ ಬಂಧು ವರ್ಗವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ನಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮರೆಹೊಕ್ಕು ಈ ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತಿರುವೆವು! ಅದೂ ಹಾಗಿರಲಿ! (ಆರ್ಚಿತಶ್ಚ) ಆ ಬೇಡನು ತನಗೆ ಸಹಜ ಶತ್ರುವಾಗಿದ್ದರೂ, ತನ್ನ ಭಾರ್ಯೆಯನ್ನು ಕೊಂದುದರಿಂದ ಮಹಾಪರಾಧಿಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಬಂದ ಆತನನ್ನು ದೇವತೆಯಂತೆಯೇ ತಿಳಿದು, ಅವನ ಚಳಿಯನ್ನು ನೀಗಿಸು ವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬೆಂಕಿಯನ್ನುರಿಸಿ ಆರಾಧಿಸಿತು. ಇಲ್ಲಿ ನಾವಾದರೋ (ವಧೃತಾಮೇಷ ತೀವ್ರೇಣ ದಂಡೇನ ಸಚಿವೈಸ್ಸಹ) ಎಂದು ಅವನನ್ನೂ ಅವನ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲುವದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವೆವು. (ಯಥಾನ್ಯಾಯಂ) ಹಾಗೆ ಆಹಕ್ಕಿಯು ಬೇಡನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ ಸತ್ಕರಿಸಿದುದೂ ಕೂಡ ನ್ಯಾಯ ಪ್ರಾಪ್ತವೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹೊರತು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದಲ್ಲ. (ಸ್ವೈಶ್ಚ ಮಾಂಸೈರ್ನಿಮಂತ್ರಿತಃ) ಇಲ್ಲಿ ಸ್ತಬ್ಧವು. ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ, ಸ್ವಕೀಯ ವಾದುದರಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ತಿಸುವುದು. ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ದೇಹಾತ್ಮಭೇದವು ತಿಳಿಯದುದರಿಂದ ದೇಹವೇ ಆತ್ಮವೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ, ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿತು ದೇಹಾತ್ಮ ಭೇದವಿವೇಕವುಳ್ಳ ನಾವೇ ಹೀಗೆ ಸಂಸೇಹಿಸುವುದುಂಟೆ? ಎಂದು ಭಾವವು.

1. ಇಲ್ಲಿ "ಸಹಿ ತಂ ಪ್ರತಿಜಗ್ರಾಹ ಭಾರ್ಯಾಹರ್ತಾರಮಾಗತಂ 1 ಕಪೋತೋ ವಾನರ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಿಂಪುನರ್ದಿಧೋ ಜನಃ' ಎಂದು ಮೂಲವು. ವಿಶೇಷಾರ್ಥವು:—(ಸಃ) ನಮ್ಮಂತೆ ಧರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನವನ್ನರಿತ ಮನುಷ್ಯ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಹುಟ್ಟಿದುದಲ್ಲ! ಶರಣ್ಯವಾದ ರಘು ವಂಶಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹುಟ್ಟಿದುದಲ್ಲ! ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಆ ಪಾರಿವಾಳವು (ತಂ) ಹಾಗೆ ತನಗೆ ಸಹಜಶತ್ರುವಾಗಿದ್ದರೂ (ಭಾರ್ಯಾಹರ್ತಾರಂ) ತನ್ನ ಕಷ್ಟಸುಖಗಳಿಗೆ ಸಮಭಾಗಿನಿಯಾದ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನೇ ಕೊಂದವನಾಗಿದ್ದರೂ, ಇಲ್ಲಿ ಭಾರ್ಯಾಹರಣವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದರಿಂದ, ಶಿರೈಗ್ಗಂತುವಾದ ಆ ಪಾರಿವಾಳವೂ ಕೂಡ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಕೊಂದ ಬೇಡನನ್ನು ಎಷ್ಟೋಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿಲ್ಲವೆ? ಈ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಈಗ ನಾನು

ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನಪಹರಿಸಿದ ಆ ರಾವಣನೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ಬಂದರೂ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕಾದುದೇ ನ್ಯಾಯವು. (ಆಗತಂ) ಆ ಪಾರಿವಾಳವು ತಾನಿದ್ದ ಮರದ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಆ ಬೇಡನು ಬಂದು ನಿಂತುದನ್ನೇ ಅವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೇಳುವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿತೇ ಹೊರತು ಆ ಬೇಡನು ವೃಕ್ಷದೇವತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು, “ಶರಣು” ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಮಾತಾದರೂ ಅದರ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಭೀಷಣನಂತೆ ದೈನ್ಯ ಸೂಚಕವಾದ ಒಂದು ಮಾತನ್ನಾದರೂ ಆ ಬೇಡನು ಕಪೋತದ ಮುಂದೆ ಆಡಿದವನಲ್ಲ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಪಾರಿವಾಳವು ಅವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿರುವಾಗ, ಹೀಗೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗತನಾಗಿಯೇ ಬಂದು ದೈನ್ಯದಿಂದ ಬೇಡುವವನನ್ನು ನಾವು ಪರಿಗ್ರಹಿಸದಿರುವುದುಂಟೆ? (ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠ) ವ್ಯಾಘ್ರವಾನರ ಸಂನಾದನ್ನಾದರೂ ನೀನು ಕೇಳಿಲ್ಲವೆ! ಆದರಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಒಂದು ಕಸಿಯು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಮಹಾಪರಾಧಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಮರೆದಿದ್ದವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿಲ್ಲವೆ! ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ನೀನು ಇದು ನಿನಗೆ ಸ್ವಜಾತಿ ಧರ್ಮವೆಂಬುದನ್ನಾದರೂ ಭಾವಿಸಿ ಇವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕಲ್ಲದೆ, ಒಂದುವೇಳೆ ನಾನು ಇದಕ್ಕೊಪ್ಪದಿದ್ದರೂ ನೀನೇ ನನ್ನನ್ನು ತಿದ್ದಬೇಕಲ್ಲವೆ? (ಕಿಂಪುನರ್ದದ್ವಿಧೋ ಜನಃ) ಒಂದು ತಿರ್ಮಗ್ಗಂತುವಿನ ಅನುಷ್ಠಾನವೇ ಹೀಗಿರುವಾಗ, ಶರಣಾಗತರಷ್ಟಣೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ರಘುವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇನು? (ಮುದ್ದಿಧಃ) “ಷಷ್ಠಿರ್ದರ್ಷ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ಲೋಕಸ್ಯ ಚರತಾ ಹಿತಂ” ಎಂಬಂತೆ ಅರುಮತ್ತು ಸಾವಿರ ವರುಷಗಳವರೆಗೆ ಲೋಕ ರಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ದೀಕ್ಷಿತನಾದ ದಶರಥನಿಗೆ ಮಗನಾಗಿ, ಮಸಿಷ್ಠ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರಿಗೆ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿ ಮಹಾಯೋಗಿಯೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಜನಕನೊಡನೆಯೂ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದವನಾಗಿ “ರಾಮೋ ವಿಗ್ರಹವಾಘ ಧರ್ಮಃ” ಎಂಬಂತೆ ಧರ್ಮಮೂರ್ತಿಯೆಂದು ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನಾನೇ ಹೀಗೆ ಮರೆಹೊಕ್ಕು ಬಂದವನು. ನಿಗ್ರಹಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರದಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಇನ್ನು ಲೋಕವೆಂತೆ ದಾಗುವುದು? (ಕಿಂಪುನರ್ದದ್ವಿಧೋ ಜನಃ) ಸುಗ್ರೀವಾ! ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳಿದುದರಿಂದೇನು? “ಮೋಷೋಯದ್ಯಪಿ ತಸ್ಯ ಸ್ಯಾತ್” ಎಂದು ಮೋಷವಿದ್ದರೂ ಶರಣಾಗತನನ್ನು ಬಿಡಬಾರದೆಂದು ನಾನು ಹೇಳಿದ ಅಶಯವನ್ನು ಈ ತಿರ್ಮಗ್ಗಂತುವೇ ಮೊದಲೇ ಸಾಧಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವುದು, ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಾನೂ ಅದನ್ನೇ ಮಾಡಿದರೂ, ಈ ತಿರ್ಮಗ್ಗ ಮಾದಿದುದನ್ನೇ ನಾನೂ ಪುನಃ ಮಾಡಿದಂತಾಗುವುದೇ ಹೊರತು ಆದರಿಂದ ನನಗೇನೂ ಮೇಲ್ಮೈಯಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಭಾವವು.

ರಾಮನು ಈ ಮೇಲಿನ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದುದರ ಮುಖ್ಯಭಾವವೇನೆಂದರೆ:—ಸಹಜವಾದ ಅಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಒಂದು ಪಾರಿವಾಳವು, ತನಗೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾದ ಬೇಡನೊಬ್ಬನು ಜಳಿಯಿಂದ ಪೀಡಿತನಾಗಿ ತಾನಿದ್ದ ಮರದ ಕೆಳಗೆ ಬಂದು ನಿಂತ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ, ಅವನ ಮುಂದೆ ಒಣಗಿದ ಹುಲ್ಲುಕಡ್ಡಿಗಳನ್ನು ತಂದು ಸೇರಿಸಿ, ಬೆಂಕಿಯನ್ನುರಿಸಿ ಅತನಿಗೆ ಶೀತಲಾಧೆಯನ್ನು ನಿವರ್ತಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ, ಅವನ ಹಸಿವನ್ನಾರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ದೇಹದ ಮಾಂಸವನ್ನೇ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪಚನಮಾಡಿ ಅವನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ತಾನೂ ಚಿತ್ತೆಯುಟ್ಟಿಬಿದ್ದಿತು ಹೀಗೆ ಅಜ್ಞಾನಜಂತುವಾದ ಕೇವಲಪ್ರವೃತ್ತಿಯೊಂದು, ತನಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಶತ್ರುವಾಗಿದ್ದರೂ ತನ್ನ ಮರೆಗೆ ಬಂದವನನ್ನು ಸತ್ತರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನೇ ಒಪ್ಪಿಸಿರು

ತನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದೊಡನೆ, ಅವನನ್ನು ಪ್ರತಿಗ್ರಹಿಸಿತಲ್ಲವೆ? ಇನ್ನು ನನ್ನಂಥವನು, ಮರೆಹೊಕ್ಕು ಬಂದವರಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇನು? 1 ಕಣ್ಣುಮಹರ್ಷಿಗೆ ಪುತ್ರನಾಗಿಯೂ ಸತ್ಯವಾದಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಕಂಡುಮಹಾಮುನಿಯು, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗತಧರ್ಮಬೋಧಕವಾದ ಒಂದುಗಾಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು. ಅದನ್ನೂ ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು! 2 ಶರಣಾಗತನಾಗಿ

ವುದು, ಹೀಗಿರುವಾಗ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾಗಿಯೂ, ಶರಣಾಗತರಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ಪುನಿ ಹೊಂದಿದ ಇಕ್ಷ್ವಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವರಾಗಿಯೂ, ಎಷ್ಟೇ ವಿರೋಧಗಳು ಬಂದರೂ ಸಮರ್ಪಿತಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನನ್ನಂತವರು, ಶರಣಾಗತರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ನಡೆಯಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆ? ಇದರಮೇಲೆ ಈಗ ನಮಗೆ ಬಂದಿರುವವನೂ ಶತ್ರುಸುಬಂಧವುಳ್ಳವನು ಮಾತ್ರವೇ ಹೊರತು ಬೇಡನಂತೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪುತ್ರನಲ್ಲ! ಭಾರ್ಯೆಯನ್ನಪಹರಿಸಿದವನು ಮಾತ್ರವೇ ಹೊರತು ಬೇಡನಂತೆ ಭಾರ್ಯೆಯನ್ನು ಕೊಂದವನಲ್ಲ! ಇವನು ತಾನಾಗಿ ನಾವಿದ್ದ ಕಡೆಗೆ ಬಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿರುವನೇ ಹೊರತು ಆ ಬೇಡನಂತೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಬಂದು ನಿಂತವನಲ್ಲ! ಕೇವಲ ತಿರುಕ್ಕಾದ ಪಾರಿವಾಳವು, ಹಾಗೆ ದೋಷಭೂಯಿಷ್ಠನಾದ ಆ ಬೇಡನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನೇ ಒಪ್ಪಿಸಿರುವಾಗ, ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ನಾವು ಗುಣಭೂಯಿಷ್ಠನಾದ ಇವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಅತ್ಯಲ್ಪಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಗೆಯುವುದರಿಂದರೇನು?" ಎಂದು ಭಾವವು.

1. ಇದರಮೇಲೆ "ಶಾಸ್ತ್ರಾಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದ ಈ ತಿರುಗ್ಗಂತುಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನವೇ ನಮಗೆ ಉಪದೇಯವಲ್ಲ, ಆ ತಿರುಕ್ಕುಗಳು ತಮ್ಮ ಸ್ವಭಾವಾನುಗುಣವಾಗಿ ಮಾಡಿದುದು ಧರ್ಮವೆನಿಸುವುದೆ? ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಯನ್ನು ನುಸರಿಸಿ ನಡೆಸುವುದೇ ಧರ್ಮವೆನಿಸುವುದು. ಹಾಗೆ ಇದಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರಬೋಧನವೆಲ್ಲಿ? ಎಂದು ಸುಗ್ರೀವನು ಅಕ್ಷೇಪಿಸಬಹುದೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ, ರಾಮನು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಪ್ರವಾಕ್ಯಪ್ರಯಾಜವೂ ಉಂಟೆಂದು ತೋರಿಸುತ್ತ, ಕಂಡುಮುನಿಯ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವನು. ಇದರಿಂದ ಜ್ಞಾನಹೀನನಾದ ತಿರುಕ್ಕನ್ನೂ, ಜ್ಞಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಮಹರ್ಷಿಯನ್ನೂ ಈ ಶರಣಾಗತ ರಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿ ತೋರಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಶರಣಾಗತರಕ್ಷಣವೆಂಬ ಧರ್ಮವು ಕೇವಲ ಜೈತನ್ಯ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾದುದೆಂದೂ, ಅಜೇತನವಸ್ತುವಿಗೆ ಪಾರಿವಾಳದಂತೆ ಜ್ಞಾನಸಂಕೋಚವಿದ್ದರೂ, ಋಷಿಯಂತೆ ಜ್ಞಾನವಿಶಾಸವಿದ್ದರೂ ಒಂದೇ ಹೊರತು, ಈ ಸಂಕೋಚ ವಿಕಾಸಗಳು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಭಾವವು.

2. ಇಲ್ಲಿ "ಬದ್ಧಾಂಜಲಿವುಟಂ ದೀನಂ ಯಾಚಂತಂ ಶರಣಾಗತಂ | ಸುಹನ್ಯಾದಾ ನೃಶಂಸಾರ್ಥಮಪಿ ಶತ್ರುಂ ಪರಂತಪಃ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದರಿಂದ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಮರೆಹೊಕ್ಕು ಬಂದವನು ಕೇವಲಶತ್ರುವಾಗಿದ್ದರೂ, ಪೂಣ್ಯವಾಗಿ ಶರಣಾಗತಿಯನ್ನು ನಡೆಸದಿದ್ದರೂ ಅವನನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಬಾರದೆಂಬರ್ಥವು ಸೂಚಿಸಲ್ಪಡುವುದು. (ಬದ್ಧಾಂಜಲಿವುಟಂ ದೀನಂ ಯಾಚಂತಂ) ಕಾಯಿಕವಾದ ಅಂಜಲಿಯನ್ನಾಗಲಿ, ಮಾನಸಿಕವಾದ ಅದರ

ಬಂದು ಮೇಖದಿಂದ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ನಿಂತವನು, ತನಗೆ ಶತ್ರುವಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬಾರದು! ತಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಂತವನಿಗೆ ಕ್ರೂರನೆಂಬ ಲೋಕಾಪವಾದವು ಎಂದಿಗೂ ತಪ್ಪದು. 1 ನಿಜವಾಗಿ ಭಯಪಟ್ಟಾಗಲಿ, ಭಯಪಟ್ಟಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತಾಗಲಿ, ತತ್ಕೃತ ಕಡೆಯಿಂದ ತನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ವಂಚನೆಯಿಂದಾದರೂ “ಶರಣಾ” ಎಂಬೀ ಮೂರಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಬಾಯಿಂದಾಡಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ, ಧರ್ಮವಿಶ್ವಾಸವುಳ್ಳ ಸತ್ಪುರುಷನು, ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿಯಾದರೂ ಅವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು!

ವನ್ನಾಗಲಿ, ವಾಚಿಕವಾದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನಾಗಲಿ, ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊಂದನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಅದನ್ನೇ ಶರಣಾಗತಿಯೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಅಥವಾ (ಶರಣಾಗತಂ) ಅಂಜಲಿ ನೊಡಲಾದುವೂ ಅಮುಖ್ಯಗಳು. ತಾನು ಶರಣಾಗತನೆಂಬ ಅಥವಾ ಸಾಯರೂಪವಾದ ಜ್ಞಾನವಿಶೇಷವೇ ಮುಖ್ಯವೆಂದೂ ಭಾವವು. (ಶತ್ರುಮುಖಿ ನಪನ್ಯಾತ್) ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಗೌಣವಾಗಿಯೋ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿಯೋ ಯಾವ ರೀತಿಯಾಗಿ ಶರಣಾಗತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ, ಅವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕಾದುದು ಮಾತ್ರವೇ ಹೊರತು, ಅವನಲ್ಲಿ ಶತ್ರುತ್ವವಿರುವುದೆಂದು ಹಿಂಸಿಸಬಾರದು. “ಇದೇನು ಪಾಪವೃತ್ತಿಗಾಗಿಯೇ? ಪುಣ್ಯವೃತ್ತಿಗಾಗಿಯೇ? ಎಂದರೆ ಇವೊಂದಕ್ಕೂ ಅಲ್ಲ. (ಅನ್ಯಶಂಸಾರ್ಥಂ) ಲೋಕವು ತನ್ನನ್ನು ಕ್ರೂರಕರ್ಮನೆಂದು ನಿಂದಿಸದಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹೀಗೆ ನಡೆಸಬೇಕೇಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲವು. ಇಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ “ಬದ್ಧಾಂಜಲಿಪುಟಂ, ದೀನಂ, ಯಾಚಂಶಂ ಶರಣಾಗತಂ” ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಂದ ತೋರುವುದೇನೆಂದರೆ; ಮರೆಹೊಕ್ಕು ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲವಾದ ಬುದ್ಧಿಯಾಗಲಿ, ಮಾತಾಗಲಿ, ನಡತೆಯಾಗಲಿ, ಯಾವುದೊಂದಿಲ್ಲದ್ದರೂ, ಅವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೆ “ಅಂಜಲಿಃ ಪರಮಾ ಮುದ್ರಾ ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ದೇವಪ್ರಸಾದಿನೀ” ಎಂಬುವಾಗಿ ದೇವಶಿಗಳಿಗೂ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ದಯೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಅವನ ಅಂಜಲಿಯೊಂದೇ ಸಾಕು! ಆ ಅಂಜಲಿಬಂಧನಾತ್ರವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋದರೂ, ಕಾರ್ಪಣ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಅತನದೀನತ್ವವೇ ಸಾಕು! ಅಂಜಲಿಯನ್ನು ಮಾಡದೆ, ಕಾರ್ಪಣ್ಯವನ್ನೂ ತೋರಿಸದೆ ಹೋದರೂ, ಅವನು ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರೆ ಸಾಕು. ಇವು ಮೂರೂ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋದರೂ ರಕ್ಷಕನಿರುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸೇರುವುದೊಂದೇ ಸಾಕೆಂದು ಭಾವವು.

1. ಇಲ್ಲಿ “ಅರೋವಾ ಯದಿವಾ ದೃಪ್ತಃ ಪರೇಷಾಂ ಶರಣಾಗತಃ | ಅರಿಃ ಪ್ರಾಣಾಃ ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ ರಕ್ಷಿತವ್ಯಃ ಕೃತಾತ್ಮನಾ” ಎಂದು ಮೂಲವು, ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಥನೆಂದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರವೂ ವಿಳಂಬವನ್ನು ಸಹಿಸದೆ ಆತುರರಿಂದ ಫಲಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಕೋರಿಬಿಡುವವನು. ದೃಪ್ತನೆಂದರೆ ವಿಳಂಬವಿಳಂಬಗಳಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿಡದೆ ಫಲಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೋರುವವನು. ಹಾಗೆಯೇ ಮುಮುಕ್ಷುಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಜುಗುಪ್ಸೆಯಿಂದ ಆಗಲೇ ದೇಹವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಪೇಕ್ಷಿಸುವವನು ಅರ್ಥನೆಂದೂ, ಶರೀರಾವನಾನದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೋರುವವನು ದೃಪ್ತನೆಂದೂ ಭೇದವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಅಥವಾ ಅಕಿಂಚನ್ಯವನ್ನೂ, ಅನನ್ಯಗತಿತ್ವವನ್ನೂ ತೋರ್ಪಡಿಸಿ ಪ್ರಪತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದವನು ಅರ್ಥನೆಂದೂ, ಸ್ತೋಭ

ಹಾಗಿಲ್ಲದೆ ಶತ್ರುವೆಂಬ ಭಯದಿಂದಲೋ ಧರ್ಮಸೂಕ್ಷ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಯದ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದಲೋ, ಅಥವಾ ಅವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸದೆ ಬಿಡುವುದರಿಂದ ಬರಬಹುದಾದ ಲಾಭದಾಸೆಯಿಂದಲೋ, ಮರೆಹೊಕ್ಕು ಬಂದವನನ್ನು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಮಿತಿ ನಿರ್ವಹಿಸುವಂತೆ ಯಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸದೆಹೋದರೆ, ಅದು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕೇವಲನಿಂದಿತವಾದ ಪಾಪವೆನಿಸುವುದು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಶರಣಾಗತನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತನಗೆ ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದರೂ ರಕ್ಷಿಸದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೂ ನಾಶವುಂಟಾದರೆ, ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡದವನು, ರಕ್ಷಿಸದಿದ್ದವನ ಸಮಸ್ತಪುಣ್ಯಗಳಿಗೂ ತಾನೇ ಭಾಗಿಯಾಗಿ, ಆ ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಫಲರೂಪವಾದ ಉತ್ತಮಲೋಕಗಳೂ ತಾನೇ ಹೊಂದುವನು. ಹೀಗೆ ಮರೆಹೊಕ್ಕವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸದೆ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಮಹಾದೋಷವುಂಟು. ಶರಣಾಗತರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸದೆ ಬಿಡುವುದರಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಾದಿಪುಣ್ಯಲೋಕಗಳೂ ತಪ್ಪುವವು. ಲೋಕಾಪವಾದಕ್ಕೂ ಹೇತುವಾಗುವುದು. ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ಬಲವೀರ್ಯಾದಿಗಳೂ ಕೆಡುವವು. ಅದುದರಿಂದ ಎಲೈ ವಾನರೇಂದ್ರನೇ! ಆ ಕಂಡುಮಹಾಮುನಿಯು ಹೇಳಿದ ನೀತಿಯನ್ನು ನುಸರಿಸಿ ನಡೆಯಬೇಕೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶವು. ಸರ್ವಲೋಕಾಧ್ಯತವಾಗಿಯೂ, ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ, ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಮುನಿವಾಕ್ಯದಂತೆಯೇ ನಾನು ನಡೆಯುವೆನು. ಆ ಮುನಿವಾಕ್ಯವು ಧರ್ಮಯುಕ್ತವಾದುದು. ಪಾಪನಿವಾರಕವಾದುದು. ಇಹದಲ್ಲಿ ಕೇರ್ತಿಯನ್ನೂ, ಪರದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನೂ ಕೈಗೊಡಿಸುವುದು. ಹೀಗೆ ಐಹಿಕಾಮುಷ್ಮಿಕಫಲಪ್ರದವಾದ ಆ ನೀತಿವಾಕ್ಯವನ್ನು ಮೀರಿ ನಡೆಯುವುದು ಸರ್ವಥಾಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ಎಲೆ ಕಪಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನೇ! ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳಿದುದರಿಂದೇನು? 1 ಒಂದಾವೃತ್ತಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ

ಹೇಳನಾದಿರೂಪದಿಂದಾದರೂ ತಾನು ಶರಣಾಗತನೆಂದು ಬಂದವನು ದೃಷ್ಟನೆಂದೂ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಇಂತವನು ಮುಂದೆಬಂದು ಶರಣಾಗತಿಯೆಂಬ ಶಬ್ದಮಾತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿದರೂ, (ಆರಾಃ) ಅವನು ಶತ್ರುವೇ ಆಗಿದ್ದರೂ, ಅವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು ಭಾವವು. (ಪ್ರಾಣಾಪರಿತ್ಯಜ್ಯ) ಅಸ್ಥಿರಗಳಾದ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನಾದರೂ ಬಿಟ್ಟು ಸ್ಥಿರವಾದ ಶರಣಾಗತರಕ್ಷಣಧರ್ಮವನ್ನೇ ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂದು ಭಾವವು. (ಕೃತಾತ್ಮನಾ) ಎಂಬುದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಪರಿಶ್ರಮವುಳ್ಳವನು ಈ ಧರ್ಮವನ್ನತಿಕ್ರಮಿಸಿದರೆ, ಹೆಚ್ಚು ದೋಷಾಸ್ಪದನೆಂದೂ ಗೂಟಿಶವು.

1. ಇಲ್ಲಿ “ಸಕೃದೇವ ಪ್ರಪನ್ನಾಯ ತವಾಸ್ತೀತಿಹ ಯಾಚತೇ | ಅಭಯಂ ಸರ್ವಭೂತೇ ಭೋದದಾಮ್ಯೇಕದ್ವೃತಂ ಮಮ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಹಿಂದೆ “ಮಿತ್ರಭಾವೇನ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಂ” ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಭಗವಂತನು ತನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು. ಈ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಆ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡುವನು ಮತ್ತು “ಶ್ರುತಿಶ್ಚೈ

ಶ್ರೀಮದಾಚರಣ್ಯನ ಚಪ್ರಿಯಮಾತೃನಃ | ಸಮ್ಯಕ್ಸಂಕಲ್ಪಜಃ ಕಾಮೋಧರ್ಮಮೂಲ
ಮಿದಂ ಸ್ವತಃ" ಎಂದು ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯಮುನಿಯಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಐದು ಧರ್ಮಪ್ರಮಾಣ
ಗಳಲ್ಲಿ. ಶರಣಾಗತಿಧರ್ಮಕ್ಕೆ "ತಸ್ಮಾದಪಿ ವಧ್ಯಂಪ್ರಪನ್ನಂ ನಪ್ರತಿಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿ" ಇತ್ಯಾದಿ
ಗಳಿಂದ ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಾಣವು ತೋರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಕಂಡುಗಾಥೆಯಿಂದ ಸ್ತುತಿಪ್ರಮಾಣವು
ತೋರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಕಪೋತಾದಿಗಳಿಂದ ಶಿಷ್ಯಾಚಾರಪ್ರಮಾಣವೂ
ರಾಮನು ಪ್ರತಿಪಕ್ಷದವರನ್ನು ನಿರಸನಮಾಡಿ ಹೆಟದಿಂದ ಪ್ರಪನ್ನತಾಣವನ್ನೇ ಉಪಪಾದಿ
ಸುವುದರಿಂದ, ಅದು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಪ್ರಿಯವೆಂಬುದನ್ನೂ ತೋರಿಸುವನು. ಹೀಗೆ
ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನೂ ತೋರಿಸಿ, ಈ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ "ಸಮ್ಯಕ್ಸಂಕಲ್ಪಜಃ ಕಾಮಃ"
ಎಂಬ ಐದನೆಯ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ತೋರಿಸುವನು. (ಸಕ್ಕದೇವ) ಒಂದಾವೃತ್ತಿಯೇ
ಎಂದರೆ, ಭಕ್ತಿನೊಡಲಾದ ಉಪಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡುಮೂರೆಂಬ ಅವೃತ್ತಿಯು ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ
ವಾಗುವುದೇ ಹೊರಕು, ಪ್ರಪತ್ತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ತಿರುಗಿ ಅವೃತ್ತಿಯಿಲ್ಲವೆಂಬುದೇ
ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥವು. "ಸಕ್ಕದೇವಹಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಃ ಕೃತೋಯಂ ತಾರಯೇನ್ನರಂ" ಎಂಬುದು
ಪ್ರಪತ್ತಿಶಾಸ್ತ್ರವು. (ಪ್ರಪನ್ನಾಯ) ಬಿಡು ಸೇರಿದವನಿಗೆ, ಎಂದರೆ ಪ್ರಪತ್ತಿಮಾಡಿದವನಿಗೆಂದ
ರ್ಥವು. ಗತ್ಯರ್ಥಗಳಲ್ಲಿವೂ ಚ್ಛಾನಾರ್ಥಗಳಾಗುವುವೆಂಬ ನ್ಯಾಯದಿಂದ, ಪ್ರಪನ್ನ ಶಬ್ದವು
ಜ್ಞಾನರೂಪವಾದ ಮಾನಸಿಕ ಪ್ರಪತ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದು. (ತವಾಸ್ತ್ರೀತಿಚ) ಎಂಬುದ
ರಿಂದ, ವಾಚಿಕ ಪ್ರಪತ್ತಿಯು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಇವೆರಡನ್ನೂ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ,
ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊಂದಿದ್ದರೂ ತನಗೆ ಪರಿಗ್ರಾಹ್ಯವೆಂದು ಭಾವವು. (ಪ್ರಪನ್ನಾಯ)
ಎಂಬುದರಿಂದ ಉಪಾಯವೂ (ತವಾಸ್ತ್ರೀತಿಚ ಯಾಚತೇ) ಎಂಬುದರಿಂದ ತಪ್ಪೇಷವೃತ್ತಿ
ಯೆಂಬ ಫಲವಿಶೇಷಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೂ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಇಂತಹ ಅಧಿಕಾರಿಗಾಗಿ (ಸರ್ವ
ಭೂತೇಭ್ಯಃ) ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳ ದೇವಿಯೆಂದೂ, (ಅಭಯಂ) ಭಯವಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆಯನ್ನು
(ದದಾಮಿ) ಕೊಡುವೆನು" ಎಂದರ್ಥವು. ಇಲ್ಲಿ ಅಭಯವೆಂದರೆ ಮೋಕ್ಷವು. "ಅಥಸೋಽ
ಭಯಂ ಗತೋಭವತಿ" "ಅನಂದೋ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞೋ ವಿದ್ವಾನ್ ಭಿಭೇತಿ ಕುತಶ್ಚನ" ಇತ್ಯಾದಿ
ಶ್ರುತಿಗಳು ಅಭಯವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಗೆ ಫಲವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅಭಯ
ವೆಂಬುದು ಮೋಕ್ಷಪರಾಯವು. (ತವಾಸ್ತ್ರೀ) ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಫಲವಿಶೇಷಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೆಂಬ
ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಈ ಅರ್ಥವು ಅನುಕೂಲಿಸುವುದು. ಪಕ್ಷಾಂತರದಲ್ಲಿಯೇ ಭಗವಂತನೇ
ಸಕಲಫಲಪ್ರದನಾದುದರಿಂದ, ಈ ಅಭಯಶಬ್ದವು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಧರ್ಮಾರ್ಥ
ಕಾಮಫಲಗಳಿಗೂ ಉಪಲಕ್ಷಣವಾಗಬಹುದು. (ನಿಶದಂಪ್ರಪಂ ಮಮ) ಇದು ನನ್ನ ಪ್ರತವು
ವ್ರತಾನುಷ್ಠಾನದಂತೆ ಎಂತಹ ಕಷ್ಟದಶೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇದನ್ನು ಬಿಡದೆ ತಾನು ನಡೆಸಿಯೇ
ತೀರಬೇಕೆಂದು ಭಾವವು. ಅಥವಾ ಮೇಲಿನ (ಸರ್ವಭೂತೇಭ್ಯಃ) ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪಂಚಮ್ಯರ್ಥ
ವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಸಮಸ್ತಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಚತುರ್ಥ್ಯರ್ಥವನ್ನೂ
ಹೇಳಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾರೇ ಶರಣಾಗತನಾದರೂ, ಅವರ ಜಾತಿಗುಣಾದಿ
ಭೇದಗಳೊಂದನ್ನೂ ಎಣಿಸದೆ, ಅಂತವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ತಾನು ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿ
ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಅಥವಾ, "ಪಶುಮನುಷ್ಯಃ ಪಕ್ಷೀ ವಾ ಯೇ ಚ ವೇಷ್ಣ ವಸಂಶ್ರಯಾಃ |

ತೇನ್ಮೇವ ತೇ ಪ್ರಯಾಸ್ಯಂತಿ ತದ್ವಿಷ್ಣೋಃ ಪರಮಂಪದಂ” ಎಂಬ ವಚನವನ್ನು ನುಸರಿಸಿ, ಅಂತಹ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿರುವ ಪಶು ಪಕ್ಷಿ ಮೃಗ ಮನುಷ್ಯಾದಿಗಳಾವುವೆಂಬೋ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಅವರೊಡನೆಯೇ ವಿಷ್ಣುಪದವನ್ನು ಹೊಂದುವುವೆಂದು ಹೇಳಿರುವಂತೆ, ಭಗವಂತನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ಶರಣಾಗತಿ ಮಾಡಿದವನೊಬ್ಬನನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಅತನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಸಮಸ್ತಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ತಾನು ಅಭಯವನ್ನು (ನೋಕ್ಷವನ್ನು) ಕೊಟ್ಟು ಉದ್ಧರಿಸುವುದಾಗಿ ಭಾವವು.

ಇಲ್ಲಿ ಸಕೃಚ್ಛಬ್ದಕ್ಕೆ, (ಸಹಸ್ರ) ಎಂಬ ಅನೇಕವೆಂದು ಶ್ರೀವತ್ಸಾಂಕಮಿತ್ರರು, (ಸಹಸ್ರವಪ್ರಪನ್ನಾಯ) ಎಂದರೆ, ನೊಡಲು ತನ್ನ ಆಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು, ಆಮೇಲೆ ಶರಣನ ಗುಣಗಳನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ, ತಟ್ಟನೆ ಒಂದೇ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಬಂದು ಮರೆಹೊಕ್ಕವನೆಂದರ್ಥವು. ನೊಡಲು ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದವನು, ಮುಂದೆ ಅನಂತಕಾಲದವರೆಗೆ ಫಲವನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಈ ನಡುವೆ ತಾನು ಪ್ರಪತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದುದು ನೊಡಲು, ತನ್ನ ಜೀವನಾಧಿ ಅದನ್ನು ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, “ಸಕೃತ್” ಒಂದಾವರ್ತಿಯೇ ಎಂದು ಹೇಳಿದಷ್ಟೇ ಅಗುವದೆಂದು ಗೋವಿಂದಾಚಾರ್ಯರ ನಿರಾಹವು. ಈಶ್ವರನನ್ನು ವಿಷಯೀಕರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಕೃದಾವರ್ತಿಯೇ ಸಾಕಾಗಿರುವುದು. ಅದನ್ನು ಪುನರಾವರ್ತನಮಾಡುವುದು ಅ ಉಪಾಯವೈಭವದಲ್ಲಿರುವ ಅಸಾಧ್ಯತೆಯಿಂದಲೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲವೆಂದು ಪರಾಶರಭಟ್ಟರನು ತಪ್ಪು. (ಸಕೃದೇವ) ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ಏಕಶರದಿಂದ ಒಂದಾವೃತ್ತಿಯೇ ಪ್ರಪತ್ತಿಯೇ ಹೊರತು, ಅದಕ್ಕೆ ಅನೇಕಾ ವೃತ್ತಿಯು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ನಿಷೇಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದೆಂದೂ, (ತವಾಸ್ತೀತಿಚಯಾಚತೇ) ನಿನಗೆ ನಿಯತವಾಗಿ ಕಿಂಕರನಾಗುವೆನೆಂಬ ಉಪಾಯವನ್ನೂ ಈಡ ಪಾರ್ಥಿ ಸುವವನಿಗೆ (ಸಕೃದೇವಪ್ರಪನ್ನಾಯ) ಎಂಬುದರಿಂದ ಪ್ರಪತ್ತಿಯೂ, (ತವಾಸ್ತೀತಿಚಯಾಚತೇ) ಎಂಬಲ್ಲಿ ವರ್ತಮಾನನಿರ್ದೇಶವಿರುವುದರಿಂದ ಅನವರತ ಭಾವನಾರೂಪವಾದ ಭಕ್ತಿಯೂ ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದೆಂದು ಬೇರೆ ಕೆಲವು ಆಚಾರ್ಯರ ನಿರಾಹವು.

ಅದರೆ “ವೇದೋಪಬೃಂಹಣಾರ್ಥಾಯ ತಾವಗ್ರಾಹಯತಪ್ರಭುಃ” ಎಂಬಂತೆ, ಈ ಪ್ರಬಂಧವು ವೇದೋಪಬೃಂಹಣದಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವ್ಯಾಪಾರಿರಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಇಲ್ಲಿ ಇದುವ ಯಾವ ವೇದಾರ್ಥವನ್ನು ಉಪಬೃಂಹಣಮಾಡುವುದು? ಅ ವೇದವಾಕ್ಯವಾವುದು? ಎಂದರೆ, “ತಂಹ ದೇವಮಾತ್ಮಬುದ್ಧಿಪ್ರಸಾದಂ ಮನುಷ್ವರೈಶ್ಚ ಶರಣಮದಂ ಪ್ರಪದ್ಯೆ” “ಪ್ರಯತ ಪಾಣಿಶ್ಚರಣಮಹಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ”, “ಸ್ತಸ್ತಿ ಸಂಭಾರ್ಥೇಷ್ವಭಯಂ ನೋ ಅಸ್ತು” ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಪ್ರಪತ್ತಿಪ್ರಾಯ ವೈಭವಗಳಿಲ್ಲವನ್ನೂ ಇದು ಉಪಬೃಂಹಣಮಾಡುವುದು “ಪ್ರಯತಪಾಣಿ ಶ್ಚರಣಮಹಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ” ಎಂಬ ವೇದವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ (ಪ್ರಯತಪಾಣಿ) ಎಂದರೆ ಶುದ್ಧಹಸ್ತನಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದು, ಅ ಶುದ್ಧಹಸ್ತವು ಯಾವುದೆಂದರೆ “ಸರ್ವಧರ್ಮಾ ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ” ಎಂದೂ, “ಸರ್ವಧರ್ಮಾಂಶ್ಚ ಸಂತ್ಯಜ್ಯ ಸರ್ವಕಾಮಾಂಶ್ಚ ಸಾಕ್ಷರಾಃ”

ಎಂದೂ, ಉಪಾಯಾಂತರಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೃಚ್ಛಿಸಿಬಿಡುವುದು. "ಈ ಮೇಲಿನ ಸಕ್ಕದೇವ ಪ್ರಸನ್ನಾಯ" ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ಲೋಕವು ಮೇಲಿನ ವೇದವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ಉಪಬೃಂಹಣ ಮಾಡುವುದು?" ಎಂದರೆ, (ಸಕ್ಕದೇವ) ಎಂಬ ಪದವು ಅಸಕ್ಕದಾವರ್ತಿಯನ್ನೇ ಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ವ್ಯಾವರ್ತಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ, ಅದರಿಂದ ಸರೃಧರ್ಮ ತ್ಯಾಗಬೋಧಕ ವಾದ (ಪ್ರಯತ್ನಪಾಣಿ) ಎಂಬ ಪದವೂ, (ಪ್ರಸನ್ನಾಯ) ಎಂಬ ಪದದಿಂದ "ಶರಣಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ" ಎಂಬ ಪದಗಳೂ, ಶವಾಸ್ಥೀತಿಚಯಾಶುಕೇ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ, "ಸ್ತುಸ್ತುಸ್ತು" ಎಂದ ವಾಕ್ಯವೂ (ಅಭಯಂದದಾಮಿ) ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ "ಆಭಯಮಸ್ತು ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವೂ, ಉಪಬೃಂಹಣಮಾಡಲ್ಪಡುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಹಾಗೆ ಇಲ್ಲಿ ನೇದೋಕ್ತವಾದ ಪ್ರಪತ್ತಿಯೇ ಉಪಬೃಂಹಣಮಾಡಲ್ಪಡುವುದಾಗಿದ್ದರೆ "ಆಹಮಸ್ತು ಪರಾಧಾನಾಲಯೇ ದ್ರಕಂಜುಸೋ ದ್ರಗತಿಃ, ತ್ವಮೇವೋಪಾಯಭೂತೋ ಮೇ ಭವೇತಿ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಮುಃ | ಶರಣಾಗತಃ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಪ್ರಪತ್ತಿ ಲಕ್ಷಣವೆಲ್ಲವೂ ಈ ವಿಭೀಷಣಶರಣಾಗತಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವುವೇ?" ಎಂದರೆ, ಆ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೇ ಇರುವುವು. ಹೇಗೆಂದರೆ, ವಿಭೀಷಣನು ತನ್ನ ಸಾಮಾನೀದನ ಪೂರೈಕೆಗಾಗಿ ತನಗೆ ಸ್ವರೂಪಸಿದ್ಧವಾದ ದೋಷವನ್ನೂ ದುಷ್ಟನಾದ ರಾವಣನ ಸಂಬಂಧ ವಿಂದ ತನಗುಂಟಾದ ದೋಷವನ್ನೂ, ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ (ಆಹಮಸ್ತು ಪರಾಧಾನಾಭಾವ ಲಯಃ ಎಂದರ್ಥವು. ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು (ರಾಜ್ಯಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯಮಾನಶ್ಚ) ಎಂದು ಅವನು ರಾಜ್ಯವನ್ನೇ ಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಬಿಂದುದೇಹೂರತು ರಾವಣನಿಗೆ ಯಾವುದೊಂದು ಕಿಂಚಿತ್ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ತಾನು ಬಂದಂತೆ ತೋರಿಸಲಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ, ಅಕಿಂಚನತ್ವವು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು. ತನಗೆ ಒಡಪಟ್ಟಿದವನಾದ ರಾವಣನಿಂದ ತಿರಸ್ಕೃತ ನಾಗಿ ಬೇರೆ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದೆ ಬಂದವನಾದುದರಿಂದ, (ಆಗಃ ಎಂಬರ್ಥವು) ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು. (ಭವಂತಂ ಶರಣಂ ಗತಃ) ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ "ತ್ವಮೇವೋಪಾಯಭೂತೋ ಮೇ ಭವೇತಿ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಮುಃ" ಎಂದು ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವು ಸೂಚಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಅದುದರಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಪತ್ತಿ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಈತನ ಶರಣಾಗತಿಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೇ ಸಿದ್ಧಿ ಸಿರುವುವು. ಇದರಂತೆಯೇ ಅನುಕೂಲ್ಯ ಸಂಕಲ್ಪನೇ ಮೊದಲಾದ ಆರು ಪ್ರಪತ್ಯಂಗ ಗಳೂ ಉಂಟೆಂದು ಹಿಡಿದೆಯೇ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಅದುದರಿಂದ ಈ ವಿಭೀಷಣನು ಸಲಕ್ಷಣವಾಗಿಯೂ, ಸಾಂಗವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪ್ರಪತ್ತಿಯನ್ನೇ ಮಾಡಿರುವನೆಂದು ಸಿದ್ಧವು.

ಹೀಗೆ ಸಲಕ್ಷಣವಾಗಿಯೂ ಸಾಂಗವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಪತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಅದಕ್ಕೆ ಫಲವಾಗಿ ಬೇರೆ ಪ್ರಯೋಜನಾಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿಡದ ನನ್ನನ್ನೇ ಸಂದಿಬಿಂಬದವನಿಗೆ ಸ್ಥೂಲಭಯನಿವೃತ್ತಿಯನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದೇ ತನ್ನ ವ್ರತವೆಂದು ಈ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಹೇಳುವನು. ಹೇಗೆಂದರೆ (ಸಕ್ಕದೇವ ಪ್ರಸನ್ನಾಯ) ಸಕ್ಕತ್ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿರುವವನಿಗೆ ಎಂದರೆ, ಸರಕ್ಷಣವಾದ ಪ್ರಪತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದವನಿಗೊದಕ್ಕವು ಸಕ್ಕತ್ತೆಂದರೆ "ಆ

ವೃತ್ತಿರಸ್ಯದುಪದೇಶಾತ್" ಎಂದೂ "ಅನೇಕಜನ್ಮ ಸಂಸಿದ್ಧಿಃ" ಎಂದೂ, ಭಕ್ತಿಯಂತೆ ಸ್ವರೂಪನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾಗಲಿ, ಫಲನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾಗಲಿ ಚರಕಾಲಸಾದ್ಯವಾದಲ್ಲದೆ, "ತದ್ವತ್ಸಯಂ ಸಕ್ಯದುಚ್ಚಾರೋಭವತಿ" ಎಂದೂ ! ಉಪಾಯೋ ೨ ಯಂ ಚತುರ್ಮುಖೋಪೋಕ್ತ' ಶ್ಲೋಕಃ ಫಲೋದಯಃ" ಎಂದೂ ಆ ಸ್ವರೂಪಫಲ ನಿಶ್ಚಿತ್ತಿಗಳೆರಡೂ ಒಂದೇಸಾರಿಯಾಗಿರುವುದೆಂದರೂ ಪ್ರಪತ್ತಿಗೆ ಪುನರಾವೃತ್ತಿಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವು ಅಥವಾ (ಪ್ರಪನ್ನಾಯೈವ ಅಂತಃ ಪ್ರಪತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದವನಿಗೆಮಾತ್ರವೆ ಎಂದರೆ. "ಮಂತ್ರೀ ಪೂಜೇ ನಯೇ ಚಾರೇ ಯುಕ್ತೋಭವಿತುಮರ್ಹತಿ" ಎಂಬ ಕರ್ಮಯೋಗನಿಷ್ಠನಾದ ನಿನಗೂ ನಾನು ಅಷ್ಟು ವಶನಲ್ಲ "ಜಾಂಬವಾಂ ಸ್ತುಘಃ ಸಂಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಜುಷ್ಠಾಃ ಪಿಚಕ್ಷಣಃ" ಎಂಬಂತೆ ಜ್ಞಾನಯೋಗನಿಷ್ಠರಾದ ಜಾಂಬವಂತಾದಿಗಳಿಗೂ ನಾನು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭನಲ್ಲ. "ಭಕ್ತಿಶ್ಚ ನಿಯತಾ ಪೀರ" ಎಂದು ಭಕ್ತಿಯೋಗನಿಷ್ಠನಾದ ಹನುಮಂತನಿಗೂ ನಾನು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭನಲ್ಲ ಈ ವಿಭಿಷಣನಂತೆ "ರಾಘವಂ ಶರಣಂಗಳಃ ಎಂಬುದಾಗಿ ಪ್ರಪತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದವನೊಬ್ಬನಿಗೇ ನಾನು ಒಲಿಯಿತಕ್ಕನು ಎಂದು ಭಾವವು. ಕರ್ಮ ಜ್ಞಾನಭಕ್ತಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಪ್ರಪತ್ತಿಯೇ ಭಗವದನುಗ್ರಹಲಾಭಕ್ಕೆ ಸುಲಭೋಪಾಯವೆಂದು ಮುಖ್ಯತಾತ್ಪರ್ಯವು.

ಪ್ರಪತ್ತಿ ಪಾಯವೆಂದರೆ, ಭಗವಂತನೇ ಉಪಾಯವಾಗುವನೆಂದರೂ ಪ್ರಪತ್ತಿಯೆಂದರೆ "ತನ್ನೇವೋಪಾಯಭೂತೋ ಮೇಭವೇತಿ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಮುಖಿಃ 1 ಶರಣಾಗತಿಃ" ಎಂಬು ಚೇತನನು ಭಗವಂತನನ್ನೇ ಉಪಾಯನಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವಜ್ಞಾನರೂಪವಾದುದು ಪ್ರಾರ್ಥನಾದ ಒಬ್ಬಪರಮ ಚೇತನನಿಗಿರುವ ಭಗವಂತನನ್ನು ಆಚೇತನವಾದ ಪ್ರಪತ್ತಿಪಾಯವೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಹೇಗೆ? ಎಂದರೆ, "ನೀಲ ಜ್ಞಾನಂ, ಪೀತಾಜ್ಞಾನಂ" ಎಂಬ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಯಾವವಿಧವಾದ ಪರ್ಣವೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಅದಕ್ಕೆ ವಿಷಯ ಭೂತಗಳಾದ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿರುವ ನೀಲ ಪೀತಾ ವರ್ಣಗಳನ್ನೇ ವಿಷಯಿಯಾದ ಜ್ಞಾನದ್ವಯೂ ಉಪಚರಿಸುವಂತೆ, ಪ್ರಪತ್ತಿಗೆ ವಿಷಯಭೂತನಾದ ಭಗವಂತನೇ ಅದಕ್ಕುಪಾಯವಾಗಿರುವರಿಂದ, ಅವನನ್ನು ವಿಷಯೀಕರಿಸುವ ಪ್ರಪತ್ತಿ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಚರಿಸಿ ಹೇಳುವುದೆಂದು, ಇಲ್ಲಿ ಯಾವನಿಕೋಧವೂ ಇಲ್ಲವು.

ಅದು ಹಾಗಿರಲಿ! "ಸುಸ್ತೇನೈವ ಫಲಪ್ರದಃ ಫಲಮಪಿ ಸ್ತೇನೈವ ನಾರಾಯಣಃ" ಎಂದೂ, "ಮಾಂವ್ರಜ" "ಮಾ ಮೇವೈಸಿ" ಎಂದೂ, ಭಾವನೆ ಉಪಾಯ ರೂಪವಾಗಿಯೂ ಉಪೇಯರೂಪವಾಗಿಯೂ ಹೇಳಲ್ಪಡುವನಲ್ಲವೆ? ಉಪಾಯವೆಂದರೆ ಕಾರಣವು ಉಪೇಯವೆಂದರೆ ಕೆತ್ತವು ಯದನಂತರಂ ಯದ್ವೈಶ್ಯತೇ ತತಃ ಕಾರಣಂ, ನಿಯತಪೂರ ಭಾವ್ಯಕಾರಣಂ ಎಂದು, ಮೊದಲಿರುವುದು ಕಾರಣವೆನಿಸುವುದು ಹಾನಿಯೇ "ನಿಯತ ಪಶ್ಚಾದ್ವಿವಿಶಂಚ ಕಾರ್ಯತಂ ಎಂದೂ, ಪಾಗಸತ್ಯತ್ತಾಯೋಗಿತಂ ಕಾರ್ಯತಂ" ಎಂದೂ, ಮೊದಲಿಲ್ಲದೆ ಆಮೇಲೆಬರುವುದೇ ಕಾರ್ಯವೆನಿಸುವುದಲ್ಲವೆ? ಹೀಗಿರುವಾಗ "ನಿತ್ಯಂ ವಿಭೂ" ಎಂದು ನಿತ್ಯವಾಗಿಯೂ ವಿಕವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಭಗವದ್ವಸ್ತು

ವಿಗ್ನ, ಪರಸ್ಪರವಿರುದ್ಧಗಳಾದ ಈ ಭಾವಾಭಾವಾತ್ಮಕ ಧರ್ಮಗಳೆರಡೂ ಹೇಗೆ ಸರಿಹೋಗುವುವು?" ಎಂದರೆ, "ಸದೇವ ಸೋಮೇದಮಗ್ರ ಆಸೀತ್. ಏಕಮೇವಾದ್ವಿತೀಯಂ" ಎಂದೂ, "ಅವಿಕಾರಾಯ, ಶುದ್ಧಾಯ ನಿತ್ಯಾಯ" ಎಂದೂ, ವಿಕಾರರಹಿತವಾಗಿಯೂ, ನಿತ್ಯವಾಗಿಯೂ, ಏಕವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಕೆ "ಬ್ರಹ್ಮ ಪದಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸನ್ಯಕ್ತ ಆಸೀತ್" ಎಂದೂ, "ಸೋಕಾನುಯತ ಬಹುಸ್ಯಾಂ ಪ್ರಜಾಯೇಯೇತಿ" ಎಂದೂ, "ಸನಿವ ಸೃಜ್ಯ ಸ್ಸಚ ಸರ್ಗಕರ್ತಾ ಸನಿವಪಾಶ್ಯತಿಚ ಪಾಲ್ಯತೇಚ" ಎಂದೂ ತ್ರಿವಿಧ ಕಾರಣವೂ, ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತೃತ್ವಸೃಷ್ಟ್ಯತ್ವಗಳೂ ಪರಸ್ಪರ: ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೂ "ಸೂಕ್ಷ್ಮಚಿದಚಿದ್ವಿಶಿಷ್ಟ ಬ್ರಹ್ಮಕಾರಣಂ" "ಸ್ಥೂಲಚಿದಚಿದ್ವಿಶಿಷ್ಟಬ್ರಹ್ಮಕಾರ್ಕಂ" ಎಂದು, ಆ ವಿರುದ್ಧ ಧರ್ಮಗಳಿಲ್ಲವೂ ಅವನಿಗೆ ವಿಶೇಷಣಗಳಾದ ಚಿದಚಿತ್ತಗಳಲ್ಲಿಯೇ ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. ಆಗ ಸ್ಥೂಲಸೂಕ್ಷ್ಮವಸ್ತುಗಳೆಂದ ವಿಶಿಷ್ಟನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನೊಬ್ಬನೇ ಆಗುವುದರಿಂದ, ಅವನ ನಿತ್ಯತ್ವನಿರ್ವಿಕಾರತ್ವಾದಿಗಳಿಗೆ ಬಾಧಕವೇನೂ ಬಾರದು. ಹಾಗೆಯೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ, ಧಾತು: ಪ್ರಸಾದಾನ್ಮಹಿಮಾನಮೀಶಂ" ಎಂದೂ, "ತಸ್ಮಿನ್ ಪ್ರಸನ್ನೇಕ್ಷೇಶಸಂಕ್ಷಯಃ" ಎಂದೂ ಪ್ರಸಾದವಿಶಿಷ್ಟನೇ ಉಪಾಯನೇನಿಸುವನು. "ಪ್ರಹರ್ಷಯಿಷ್ಯಾಸಿ" ಎಂದೂ ತೃಪ್ತೀಶಯೇ" ಎಂದೂ ಪ್ರೀತವಿಶಿಷ್ಟನೇ ಉಪೇಯನೇನಿಸುವನು. ಹೀಗೆ ಪ್ರಸಾದಪ್ರೀತಿಗಳೆಂಬ ವಿಶೇಷಗಳೆಂದಲೇ ಉಪಾಯೋಪೇಯಶ್ವಭೇದವು ಸಂಭವಿಸಿರುವುದರಿಂದ ವಿಶೇಷಣಗಳೆಂದ ಭೇದವು ತೋರಿಬಂದರೂ, ಅವುಗಳಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟನಾದ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಏಕೈಕ ಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಇದರಿಂದ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಉಪಾಯೋಪೇಯತ್ವಗಳೆರಡೂ ಒಪ್ಪುವುವು. ಎಂದರೆ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾದ ಕಾರಣವೂ, ಪಶ್ಚಾದ್ಭಾವಿಯಾದ ಕಾರ್ಯವೂ, ಪ್ರಸಾದ ಪ್ರೀತಿಗಳೆಂಬ ವಿಶೇಷಣಭೇದಗಳಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟುವವೇಷಾರಪು ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೂ ಇದರಿಂದ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಪ್ರಾಗಭಾವ ಪಶ್ಚಾದ್ಭಾವವಿತ್ಯನಾಗಲಿ (ಮೊದಲಿಲ್ಲದೆ ಈಗ ಇರುವುದು) ಪ್ರಾಗ್ಭಾವ ಪಶ್ಚಾದ್ಭಾವವಾಗಲಿ (ಮೊದಲಿದ್ದು ಈಗ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು ಸಂಭವಿಸದು.) ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಪ್ರಸಾದವೇ ಉಪಾಯವೆಂದೂ, ಪ್ರೀತಿಯೇ ಉಪೇಯವೆಂದೂ ಆಚಾರ್ಯರ ನಿರ್ವಾಹವು.

ಆದರೆ "ಅನನ್ಯಸಾಧ್ಯೇ ಸ್ವಾಭಿವ್ಯೇ" ಎಂದು ಪ್ರಪತ್ತಿ ಮೊದಲಾದುವುಗಳಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾದುದೇ ಮೋಕ್ಷವಲ್ಲವೇ? ಸಾಧ್ಯವೆಂದರೆ, ಮೊದಲಿಲ್ಲದೆ ಕೊನೆಗೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾದುದು. "ಉತ್ಪನ್ನಸ್ಯ ವಿನಾಶಯೋಗಾತ್" ಎಂಬ ನ್ಯಾಯದಿಂದ, ಉತ್ಪನ್ನವಾದವಸ್ತುವಿಗೆ ನಾಶವೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಉಪೇಯವಾದ ಭಗವತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿ ರೂಪ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ, ಮೋಕ್ಷವನ್ನೂ ನಶ್ವರವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುವುದಲ್ಲವೇ? ಇದು ಹೇಗೆ?" ಎಂದರೆ, ಮೋಕ್ಷವೆಂಬುದು ನಶಿಸದು ಇದಕ್ಕೆ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರಗಳುಂಟು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದೊಂದು. ಈ ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದು ಉತ್ಪಾದ್ಯವೆಂದೂ, ಪ್ರಾಪ್ಯವೆಂದೂ, ವಿಕಾರ್ಯವೆಂದೂ ಸಂಸ್ಕಾರವೆಂದೂ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯಾಗಿರುವುದು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದ್ಯವೆಂದರೆ, ಘಟಪಟಿನಿರ್ವಾಣಗಳಂತೆ ಮೊದಲಿಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ

ಹುಟ್ಟುವುದು. ಪ್ರಾಪ್ತವೆಂದರೆ, “ಗ್ರಾಮಂ ಗಚ್ಛತಿ” “ರಾಜಾನಂ ಗಚ್ಛತಿ” “ಗಾಂ
ದೋಗ್ನಿ ಪಯಾ” ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನು ರಾಜನಿಗೆ ಸೇರುವುದು ಪಶುವನ್ನು ಹಾಲು
ಶರೆಯುವನು ಎಂಬಂತೆ ಮೊದಲೇ ಸಿದ್ಧವಾದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಅಭಿಶಾರಿಯ ವಶಕೊಪ್ಪಿ
ಸುವುದು ವಿಕಾರವೆಂದರೆ ಹಾಲನ್ನು ಮೊಸರಾಗಿಸುವಂತೆಯೂ ಸೀಸವನ್ನು ಕರಿಗಿಸು
ವಂತೆಯೂ, ಮೊದಲಿದ್ದುದನ್ನೇ ರೂಪಾಂತರಹೊದಿಸುವುದು. ಸಂಸ್ಕಾರ್ಯವೆಂದರೇ
ಮೊದಲಿದ್ದ ವಸ್ತುವನ್ನೇ ಶಾರ್ಯಾಂತರಯೋಗ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಹೀಗಿರು
ವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯೂ “ಬ್ರಹ್ಮವಿದಾಪ್ನೋತಿ ಪರಂ” ಎಂದೂ, “ಪರಾತ್ಪರಂ ಪುರುಷ
ಮುಪ್ಯೇತಿ ದಿವ್ಯಂ” ಎಂದೂ, “ಪರಂ ಜ್ಯೋತಿರಪಸಂಪದ್ಯ” ಎಂದೂ, ಮೊದಲೇ ಸಿದ್ಧ
ರೂಪನಾಗಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಚೇತನನು ಸೇರುವುದರಿಂದ, ಈ ಪ್ರಾಪ್ತವಸ್ತುವು
ಸಾಧ್ಯವಾದರೂ ನಿತ್ಯವೆನಿಸುವುದು ಇದೊಂದು ರೀತಿಯು ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಕಾರವೇ
ನೆಂದರೆ “ನಿತ್ಯೋ ನಿತ್ಯಾನಾಂ ಎಂದೂ, “ಅಜೋಹ್ಯೇಕ” ಎಂದೂ “ನಹಿ ವಿಜ್ಞಾತು
ರ್ವಿಜ್ಞಾತೇ ವಿಪರಲೋಪೋ ವಿದ್ಯತೇ” ಎಂದೂ, ಅತ್ಯಂತ ನಿತ್ಯಗಳಾದುದರಿಂದ ಆ
ಅತ್ಯಧರ್ಮಗಳಾದ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿಗಳೂ ನಿತ್ಯಗಳು ಹೀಗೆ ನಿತ್ಯವಾದ ಅತ್ಯಕ್ಕೆ “ತಮಸಾ
ಗೂಢಮಗೇ ಪ್ರಕೇತಂ ಎಂದೂ, “ತಯಾ ತಿರೋಹಿತತ್ವಾಚ್ಛಕ್ತಿಃ ಕ್ಷೇಶಜ್ಞ
ಸಂಜ್ಞತಾ” ಎಂದೂ ಅತ್ಯಸ್ವರೂಪಕ್ಕೂ, ಅತ್ಯಧರ್ಮಗಳಿಗೂ ತಿರೋಧಾನವನ್ನುಂಟು
ಮಾಡುವುದು ಪ್ರಕೃತಿಸಂಸರ್ಗವು, ಅಂಸಂಸರ್ಗವು ನಶಿಸಿ ಹೋದನೋಲೇ “ಸ್ವೇದ ರೂಪೇ
ಜಾಧಿನಿಷ್ಪದ್ಯತೇ” ಎಂದೂ, “ಅವಿಭೂತಸ್ವರೂಪಸ್ತು” ಎಂದೂ, “ಪ್ರಕಾಶ್ಯಂತೇನ
ಜನ್ಯಂತೇ ನಿತ್ಯಾ ಏವಾತ್ಮನೋ ಹಿತೇ” ಎಂದೂ ಆ ವಿಚಾರಗಳು ಅತ್ಯಕ್ಕೆ ನಿತ್ಯಗಳಾದುದ
ರಿಂದ ಮೊದಲು ಮರೆಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು, ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವವೇ ಹೊರತು, ಹೊಸದಾಗಿ
ಹುಟ್ಟಿದುವಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅತ್ಯದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕಾಕಾರವೂ ವಿಸ್ಮೃತವಾಗಿದ್ದು ಆವಿರ್ಭವಿಸಿ
ದುದೇಹೊರತು ಉತ್ಪಾದ್ಯವಲ್ಲದುದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷಾತ್ಮಗಳೆರಡೂ ನಿತ್ಯಗಳು.

ಶರಣಾಗತಿಯ ಮೇಲ್ಮೈಯು.

“ಭಕ್ತಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಹಿತಗಳಾದ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮಗಳಾದರೂ ಉಂಟು. ಪ್ರಪತ್ತಿ
ಗಾದರೋ “ಸರಧರ್ಮಾ ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ” ಎಂದು, ಇದು ಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಬಿಡುವಂತೆ ಹೇಳ
ಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು ಅದುದರಿಂದ ಪ್ರಪತ್ತಿಗಿಂದಲೂ ಭಕ್ತಿಯೇ ಮೇಲೆಂದು ತೋರುವು
ದಲ್ಲವೇ?” ಎಂದರೆ, ಹಾಗಲ್ಲ “ಶಬ್ದಪ್ರಮಾಣೀಕೇಷ್ಯರೈ ಯಥಾಶಬ್ದಂ ವ್ಯಾವಸ್ಥಿತೀ”
ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರೆ, ಆ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಗ್ರಹಿಸತಕ್ಕವರಾಗಿ
ರುವವು ಎಂದರೆ” ಬಹಳೋಹಿ ದಯಾಮಾರ್ಗಾ ವಿಶನ್ವೇಕಂ ಮಹಾಪುರಂ! ತಥಾ
ಜ್ಞಾನಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಪ್ರವಿಶಂತಿ ತಮೀಶ್ವರಂ ಎಂಬುದಾಗಿ, ಒಂದು ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಪ್ರವೇ
ಶಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹಲವು ದಾರಿಗಳು ಏರ್ಪಟ್ಟಿರುವಂತೆ, ಭಗವತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಹಲವು ಉಪಾಯ
ಗಳಂಟೆಂದು ಹೇಳಿ, ಒಂದುಪಾಯವು ಸ್ವತಃ ಅಶಕ್ತವಾದರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಕೆಲವು ಸಹ
ಕಾರಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಿ, ಯಾವ ಉಪಾಯವು ಸ್ವತಃ ಶಕ್ತವಾಗಿದೆಯೋ ಅದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ

ಸಹಕಾರಿಯು ಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಶಾಸ್ತ್ರವು ವಿಧಿಸಿರುವುದು. ಈ ಪ್ರಕಾರಭೇದದಿಂದ
 ಒಂದಕ್ಕೊಂದಕ್ಕೆ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯವೇನೂ ಬಾರದು. ಅದರೆ ಸ್ವರೂಪ ನಿರೂಪ ಧರ್ಮಗಳೆಂದೂ
 ನಿರೂಪಿತಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಸಂಪರ್ಕ ಧರ್ಮಗಳೆಂದೂ ಎರಡು ಬಗೆಯುಂಟು. ಆ ವಿಶೇಷ
 ಸಂಪರ್ಕಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಪ್ರಪತ್ತಿಯೇ ಮೇಲಿನಿರುವುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ,—"ನೋ
 ನ್ನೇಷ್ಟವ್ಯಸ್ತವಿಜಿಜ್ಞಾಸಿತಮ್" ಎಂದೂ "ಬ್ರಹ್ಮ ವಿದಾಪೋಷಿತರಂ" "ಜ್ಞಾತ್ವಾದೇವಂ
 ಮುಚ್ಯತೇ ಸರ್ವಪಾಪೈಃ" ಎಂದೂ, "ತಮೇವೈಕಂ ಜಾನಥಾತ್ಮಾನಂ ಅನ್ಯಾವಾಚೋ
 ವಿಮುಂಚಥ. ಅಮೃತ ಸ್ಯೈಹೇಶು" ಎಂದೂ "ಮುಮುಕ್ಷುರ್ಯೈ ಶರಣಮಹಂ
 ಪ್ರಪದ್ಯೇ" ಎಂದೂ ವೇದಾಂತವಿಹಿತವಾಗಿಯೂ ಮೋಕ್ಷಾದಿಸಾಧನವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದ
 ರಲ್ಲಿ, ಭಕ್ತಿಪ್ರಪತ್ತಿಗಳೆರಡೂ ಸಮಾನಗಳಾಗಿಯೇ ಇರುವುವು, ಆದರೆ ಪ್ರಪತ್ಯುಪಾಯ
 ಸ್ವರೂಪವು ಭಕ್ತ್ಯುಪಾಯಸ್ವರೂಪದಂತೆ ಇವನಿಂದ ಸಾಧಿಸಲ್ಪಡಬೇಕಾದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲದೆ.
 "ಸಿದ್ಧರೂಪಂ ಪರಬ್ರಹ್ಮ" ಎಂದು ಮೊದಲೇ ಸಿದ್ಧರೂಪವಾಗಿರುವುದು. "ಧ್ಯಾಯತೇ"
 "ಧುವಾ ಸ್ಮೃತಿಃ" ಎಂದು ಸ್ಮೃತಿಸಂತಾನ ರೂಪವಾದ ಜ್ಞಾನವಾಗಿ ಅಚೇತನವೆನಿಸಿ
 ಕೊಳ್ಳದೆ, "ಯಸ್ಸರ್ತಜ್ಞಾಸಾರ್ವವಿತ್" "ಸತ್ಯಂ ಜ್ಞಾನಂ" ಇತ್ಯಾದಿರೀತಿಯಿಂದ ತಾನೇ
 ಜ್ಞಾತ್ವವಾಗಿಯೂ, ಸಜಾತನ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. ಆ ಉಪಾಯ
 ವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ "ಅ ವೃತ್ತಿರಸಕೃದುವದೇಶಾತ್" "ಅನೇಕ ಜನ್ಮ ಸಂಸಿದ್ಧಃ"
 ಎಂಬಂತೆ, ಚಿರಕಾಲಸಾಧ್ಯವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ, "ತದ್ವಾಯಂ ಸಕೃದುಚ್ಚಾರೋಭವತಿ" ಎಂಬಂತೆ
 ಸಕೃತ್ಪ್ರಯೋಗ ಲಭ್ಯವಾಗಿರುವುದು. "ತಸ್ಯ ತಾನದೇವಚರಂ ಯಾವದಧಿಕಾರಂ"
 ಎಂಬಂತೆ ಆತಿವಿಳಂಬವಾಗಿ ಫಲವನ್ನು ತೋರಿಸತಕ್ಕದಾಗಿಲ್ಲದೆ "ಉಪಾಯೋಽಯಂ
 ಚತುರ್ದಶೈಃ ಪೂಕ್ತ ಶೀಘ್ರಫಲೋದಯಃ" ಎಂಬಂತೆ ಶೀಘ್ರ ಫಲಪ್ರದವಾಗಿರುವುದು.
 "ತಪಸಾ ೨ ನಾಶಕೇನ" ಎಂದೂ, "ಯಃಜ್ಞೋದಾನಂ ತಪಶ್ಚೈವ" ಎಂದೂ, ಪಂಚಾಗ್ನಿ
 ಯೋ ಯೇಚ ತೃಣಾಬಿಕೇತಾಃ" ಎಂದೂ, ತಪಸ್ಸಂತಾಪ ದಬಸ್ತೇ ಯೋಯಂ ಧರ್ಮ
 ಪರಿಗ್ರಹಃ" ಎಂದೂ, ಕಾರ್ಯಂ "ತ್ರಿಷ್ಟುಭಿರ್ಷೇಕಶ್ಚ ಕಾಲೇಕಾಲೇಚ ನಿತ್ಯಃ" ಎಂದೂ,
 ಮಠೆ ಜಿಸಿಲೆನ್ನದೆ, ತಪಸ್ಸಿನ ನೆವದಿಂದ ಅಹೋರಾತ್ರೆಯೂ ಬೆಂಕಿಗೂ ಚಳಿಗೂಮೈಯ್ಯೊಡ್ಡಿ
 ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ದೇಹವನ್ನು ಶೋಷಿಸುವಂತಲ್ಲದೆ "ಅನಂದೋ ಬ್ರಹ್ಮ" "ಕಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಖಂ
 ಬ್ರಹ್ಮ" ಎಂದೂ, "ಸರ್ವಂ ಸರ್ವರಸಃ" ಎಂದೂ ಕೇವಲ ಏತ್ಯಾನಂದರೂಪವಾಗಿರು
 ವುದು. "ಜ್ಞಾನದೋಷ ಪರಿಭ್ರಷ್ಟಶ್ಚಾಂಡಾಲೀಂ ಯೋನಿ ಮಾಗತಃ" ಎಂದೂ "ಮಿಥ್ಯಾ
 ಪಯುಕ್ತೋ ಯಜಮಾನಂ ಹಿಂಸಿ" ಎಂದೂ ಸ್ವಲ್ಪತಪ್ಪಿನಿಂದೆರಡೂ ಮಹಾಪಾಪಕ್ಕೆ
 ಹೇತುಗಳಾದ ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞಾದಿಗಳಂತಲ್ಲದೆ, "ಯಥಾತಥಾವಾಪಿ ಸಕೃತ್ಕೃತೋಂಜಲಿಃ"
 ಎಂಬಂತೆ ಅಪಾಯರಹಿತವಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ, "ದುರಾಚಾರೋಪಿ ಸರ್ವತೇ ಕೃತಘೋ
 ನಾಸ್ತಿ ಕಃ ಪುನಃ : ಸಮಾಶ್ರಯೇದಾದಿದೇವಂ ಶ್ರದ್ಧಯಾ ಶರಣಯುಧಿ | ನಿದೋಷಂ
 ವಿದ್ಧಿತಂ ಜಂತುಂ ಪ್ರಭಾವಾತ್ಸರಮಾತ್ಮನಃ" ಎಂಬಂತೆ, ಒಂದು ವೇಳೆ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು

ತಪ್ಪಿನಡೆದರೂ. ಆ ದೋಷಗಳನ್ನು ನೀಗಿಸಿ ಅನುಷ್ಠಾತೃವನ್ನು ಉಜ್ಜೀವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಇವೇನೊದಲಾದ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕಗುಣಪಾಶ್ಚಲ್ಯಗಳಿಂದ ಭಕ್ತಾದಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಪ್ರಪತ್ತಿಯೇ ಮೇಲೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವು.

ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಈ ವಿಭೀಷಣನು ಈಗ ಪ್ರಪತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದುದು ಕೇವಲಕ್ಷುಂದ್ರ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅಲ್ಲವೆ? "ರಾಜ್ಯಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯಮಾನಶ್ಚ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಮಿಹಾಗತಃ" ಎಂದು ನಿಮ್ಮ "ಹನುಮಂತನೇ ಹೇಳಿದನಲ್ಲವೆ!" ಎಂದರೆ. ಹಾಗಲ್ಲ (ತವಾತ್ಮೀಜ ಯಾಚತೇ) ಅನನ್ಯಪ್ರಯೋಜನನಾಗಿಯೇ ಬಂದಿರುವನು. ಇಲ್ಲಿನ ಚಕಾರವು ಅವಧಾರಣಾರ್ಥಕವು. ಒಂದುವೇಳೆ ಹನುಮಂತನು ಹಿಂದೆ ತಾನು ರಾವಣನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದಾಗ. ವಿಭೀಷಣನು ರಾವಣನಿಗೆ ದೂತವಧುವು ಕೊಡದೆಂದು ಹೇಳಿ, ತನ್ನ ಕೊಲೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ಕಾಪಾಡಿದ ಉಪಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರವಾಗಿ ಈಗ ಅವನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿರಬಹುದೇಹೊರತು. ವಿಭೀಷಣನು ತಾನಾಗಿ ಆ ದೂತವನ್ನು ಹೇಳಿದವನಲ್ಲ "ತೃಕ್ತ್ವಾ ಪುತ್ರಾಂಶ್ಚ" ಎಂದೂ, "ಪರಿತ್ಯಕ್ತಮಯಾ ಲಂಕಾಮಿತ್ರಾಣಿ ಭಗವತ್ಪ್ರಾಪ್ತಂ ಮೇರಾಜ್ಯಂಚ ಜೀವಿತಂಚ ಸುಖಾನಿಚ" ಎಂದೂ, ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಒತ್ತೆಯಿಟ್ಟು "ನಿನ್ನವನೇ ನಾನೆಂದು" ಬಂದಿರುವನು, ಮತ್ತು (ತವಾತ್ಮಿ) ನಾನು ನನಗೆಂದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿದವನಲ್ಲ! ತಾನು ರಾವಣನ ಕಡೆಯವನೆಂದೇ ಇತರಪಾರಶಂತ್ರವನ್ನೂ ತೋರಿಸಿದವನಲ್ಲ ನಾನು ನಿನ್ನವನೇ ಎಂದು ನನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವನು (ತವಾತ್ಮಿ) "ಅಹಂ ಬಹ್ಮಾತ್ಮಿ" ಎಂಬಂತೆ ಸಾಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯದಿಂದ ಹೇಳಿದರೂ ಶೇಷ ಶೇಷೀಭಾವವು ಸಿದ್ಧವುವುದಲ್ಲವೆ? ಹಾಗಿಲ್ಲದೆ ವ್ಯಧಿಕರಣವಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿರುವುದೇಕೆ ಎಂದರೆ, ಸಾಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯದಿಂದ ಜೀವಾತ್ಮರಿಗೆ ಸ್ವರೂಪೈಕ್ಯವು ತೋರುವುದರಿಂದ ಭ್ರಮೆಯುಂಟಾಗಬಹುದೆಂದೂ ಈ ಐಕ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಪೂರ್ವಪರಗಳಿಂದಲೂ, ಪ್ರಮಾಣಾಂತರಗಳಿಂದಲೂ, ಉಪಪಾದಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬರುವುದೆಂದೂ ಭಾವಿಸಿ, ಜೀವಪರಮಾತ್ಮ ಭೇದವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿರುವನೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು ಅದರೆ ಸ್ವರೂಪಾನುಗುಣವಾದ ಶೇಷಶ್ವವು "ಶ್ರೀಮತೇ ನಾರಾಯಣಾಯ" ಎಂದೂ, ಸಹಾವೈದೇಹ್ಯಾ ಅಹಂಸರ್ವಂಕರಿಷ್ಯಾಮಿ" ಎಂದೂ, ಅವರಿಬ್ಬರ ಸೇರುವೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅಲ್ಲವೇ! ಹಾಗಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಮಾತ್ರ ಶೇಷತ್ವವನ್ನವಲಂಬಿಸಿದರೆ ಏಕಾಯನನಾಗುವುದಲ್ಲವೆ? ಎಂದರೆ" ಹಿಂದೆ "ವಿತ್ರಾಚ ಪರಿತ್ಯಕ್ತಃ" ಎಂಬಲ್ಲಿ "ಮಾತ್ರಾಚಪರಿತ್ಯಕ್ತಃ" ಎಂದು ಅನುಕ್ತಸಮುಚ್ಚಯದಲ್ಲಿಯೇ ಅಪೇಕ್ಷಿತವೆಂದು ಭಾಷವು ಅದರೆ. ಈ ಧರ್ಮಗಳಿಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಲ್ಲ ವಿಭೀಷಣನು ಸರ್ವವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ನಿನಗೆ ಪರಶಂತ್ರವಾಗಿ ನೀನು ನಡೆಸಿದಂತೆಯೇ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿರುವಾಗ ಹೀಗೆ ನಿನ್ನನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸುವುದುಂಟೆ? ಎಂದರೆ, "ಯಾಚತೆ" ತನಗಿದುಅಭಿಮತವೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾಚಿಸುವನೇಹೊರತು ನಿರ್ಬಂಧವಲ್ಲವು. "ಅದರೆ ನೀನು ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಅನುಗ್ರಹವೇನು? ಎಂದರೆ

(ಸರ್ವಭೂತೇಭ್ಯಃ ಅಭಯಂದದಾಮಿ) "ಅಥಸೋಭಯಂ ಗತೋ ಭವತಿ" ಎಂಬಂತೆ, ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಿಂದಲೂ ಭಯ ನಿವೃತ್ತಿರೂಪವಾದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕೊಡುವೆನೆಂದು ಭಾವವು (ಏತದ್ವ್ರತಂ) "ಪರಿತ್ಯಾಜಾಯ ಸಾಧೂನಾಂ ಸಂಭವಾಮಿ" ಎಂಬಂತೆ, ಇದು ನನಗೆ ಸತ್ತಾಪ್ರಯುಕ್ತವು ಇದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಯಾರಿಗೆ ಅನುಷ್ಠೇಯವೆಂದರೆ (ಮಮ) ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಕೃತ್ಯವಲ್ಲ. ಸಂಹಾರಕನಾದ ರುದ್ರನಿಗೂ ಕೃತ್ಯವಲ್ಲ. "ನಹಿಪಾಲನಸಾಮರ್ಥ್ಯವ್ಯುತ್ಪತ್ತೇ ಸರ್ವೇಶ್ವರಾದ್ಧರೇ" ಎಂದೂ, "ರಕ್ಷಾರ್ಥಂ ಸರ್ವ ಲೋಕಾನಾಂ ವಿಷ್ಣುತ್ವಮುಪಜಗ್ನ್ವಿವಾ" ಎಂದೂ, ರಕ್ಷಣಕಾರ್ಯವೆಂಬುದು ನನಗೊಬ್ಬನಿಗೇ ಮುಖ್ಯಕೃತ್ಯವೆಂದೂ ಭಾವವು.

ಚರಮ ಶ್ಲೋಕತ್ವ ಸಮರ್ಥನವು.

ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ "ಸರ್ವಧರ್ಮಾನ್ಸರಿತ್ಯಜ್ಯ" ಇತ್ಯಾದಿ ಚರಮಶ್ಲೋಕದಂತೆ ರಾಮಾಯಣಕ್ಕೆ ಇದೇ ಚರಮಶ್ಲೋಕವೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿರುವರು. ಆದರೆ ಸರ್ಗದನಡುವೆ ಇರುವ ಈ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಚರಮಶ್ಲೋಕತ್ವವೆಂಬ ವ್ಯವಹಾರವು ಹೇಗೆ ಎಂದರೆ, ಇಲ್ಲಿ ಚರಮತ್ವಕ್ಕೆ ಅದ್ವಂತಗಳು ಕಾರಣವಲ್ಲ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಜ್ಞಾನಾದ್ಯುಪಾಯಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ, ಕೊನೆಗೆ ಪ್ರಸತ್ತಿಯನ್ನು ಚರಮೋಪಾಯವಾಗಿ ವಿಧಿಸಿರುವುದರಿಂದಲೇ, ಅದು ಚರಮಶ್ಲೋಕವೆನಿಸಿತು, ಇದರಲ್ಲಿಯೂ ಮೊದಲು ಅಂಗದಾದಿಗಳು ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿಕೊಡದೆಂದು ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಮತಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ತಿಳಿಸಲು, ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಕ್ಷೇಪಸಮಾಧಾನಗಳೊಡನೆ ಸಿದ್ಧಾಂತೀಕರಿಸಿ, ಕೊನೆಗೆ ಹೇಳಿದ ಶ್ಲೋಕವಾದುದರಿಂದ ಚರಮವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಅಲ್ಲಿಯೂ (ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ) ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡವನಿಗೆ ಆ ಐಶ್ವರ್ಯವು ಲಭಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಬಿಡುವ ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಸೇನೆಯನಡುವೆ ನಿಂತು ಹೇಳಿದ ವಾಕ್ಯವಾಗಿರುವುದು. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸೇನೆನಡುವೆ ನಿಂತುಹೇಳಿದ ವಾರ್ತೆಯು. ಅಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನ ಶೋಕನಿವೃತ್ತಿಗಾಗಿ ಹೇಳಿದ ವಾರ್ತೆಯು. ಇಲ್ಲಿಯೂ ವಿಭೀಷಣನ ಶೋಕನಿವೃತ್ತಿಗಾಗಿ ಹೇಳುವ ವಾರ್ತೆಯಾಗಿರುವುದು. ಅದೂ ಒಬ್ಬಗೋಪಾಲನ (ಗೊಲ್ಲನ) ವಾಕ್ಯವು. ಇದೂ ಒಬ್ಬಗೋಪಾಲನ (ಭೂಪಾಲನ) ವಾಕ್ಯವು ಹೀಗೆ ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ಪರಸ್ಪರಸಾಮ್ಯವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ರಾಮಾಯಣದ ಚರಮಶ್ಲೋಕವೆಂದೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಭಾರತಚರಮಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆಂತಲೂ ಈ ರಾಮಾಯಣ ಚರಮಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಿಶೇಷಗಳುಂಟೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು ಹೇಗೆಂದರೆ:—ಅದು ರಥದಮೇಲೆ ನಿಂತು ಹೇಳಿದವಾಕು. ಇದು ನೈಋತ್ಯದಂತೆ ನೆಲದಮೇಲೆ ನಿಂತು ಹೇಳಿದ ವಾಕ್ಯವು ಅದರಲ್ಲಿ "ಮಾಂ ವ್ರಜ" ನನ್ನನ್ನು ಸೇರು! ಎಂದು ಶರಣ್ಯನು ತಾನಾಗಿ ಆಶಪಟ್ಟಂತೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಇಲ್ಲಿಯೂ "ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಂ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಶರಣಾರ್ಥಿಯು ತಾನೇ ಗಮ್ಯತವೆಂಬಂತೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಅದರಲ್ಲಿ "ಧರ್ಮಾನ್ಸರಿತ್ಯಜ್ಯ" ಎಂದು ಧರ್ಮತ್ಯಾಗವು

ಮರೆಹೊಕ್ಕು “ನಾನು ನಿನ್ನವನು” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಯಾಚಿಸಿದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಅಂತ ವನಿಗೆ ನಾನು ಸಮಸ್ತಭೂತಗಳಿಂದಲೂ ಭಯವಿಲ್ಲದಂತೆ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಡುವೆನು. ಇದೇ ನನ್ನ ಪ್ರತವು. 1 ಆದುದರಿಂದ ಎಲೈ ಸುಗ್ರೀವನೇ! ಮೊದಲು ನಿನ್ನನ್ನೇ ಪುರುಷಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಕೇಳಿಕೊಂಡ ಆ ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ನೀನೇಹೋಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆತಂದುಬಿಡು! ಎಲೆ ಮಿತ್ರನೇ! ಇನ್ನು ನಿನ್ನೊಡನೆ ಮುಚ್ಚುಮರೆಯೇಕೆ? ಆತನು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿಂತು “ಶರಣು” ಎಂಬೀಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದಾಗಲೇ ನಾನು ಅವನಿಗೆ ಅಭಯವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಾಯಿತು. ಇನ್ನು ನಿಮ್ಮ ವಿವಾದದಿಂದ

ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿತ್ಯಕ್ತಾಮಯಾಲಂಕಾ ಮಿತ್ರಾಣಿಜ ಧನಾಽನಿಜ” ಎಂದು ಧರ್ಮತ್ಯಾಗವೇ ನಡೆಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಅದರಲ್ಲಿ “ಷೋಡಶ ಸ್ತ್ರೀಸಪತ್ರಾಣಿ” ಎಂದು ಬಹುದಾರಪರಿಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡಿದವನು ಉಪಸೇತಿಸಿದ ವಾಕ್ಯವು ಇದು “ನರಾಮಾಃ ಪರದಾರಾಂಶ್ಚ ಚಕ್ಷುರ್ಭಾಸುಪಿಪಶ್ಯತಿ” ಎಂಬಂತೆ ಪರಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿಯೂ ನೋಡದ ಪರಮಶುದ್ಧನಾದ ಏಕದಾರವ್ರತನ ಮಾತು, ಅದನ್ನು ಹೇಳಿದವನು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಪಟನಾಟಕಸೂತ್ರಧಾರಿಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಹೊಂದಿದವನು ಇದನ್ನು ಹೇಳಿದವನು “ಸತ್ಯ ವಾಕ್ಯಃ” ಎಂದೂ ‘ರಾಮೋದ್ವಿರಾಭಿಭಾಷತೇ’ ಎಂದೂ ಮಹಾಸತ್ಯಸಂಧನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ರಾಮನು ಅಲ್ಲಿ ಕುದುರೆಯ ಚಾಟಿಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದ ಸಾರಥಿಯ ವಾಕ್ಯವು ಇಲ್ಲಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದ ರಾಜನಾದ್ರಾಜಶರಥಿಯ ವಾಕ್ಯವು. ಅಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗತನ ಅಧ್ಯವಸಾಯವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಶರಣನ ಅಧ್ಯವಸಾಯವೇ ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗತನನ್ನು ಪಾಪದಿಂದಮಾತ್ರವೇ ಬಿಡಿಸುವುದಾಗಿ ಹೇಳುವನು ಇಲ್ಲಿ ತಾನು ಶರಣಾಗತನನ್ನೇ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವನು ಅದರಲ್ಲಿ ದೋಷಿಯಾದವನನ್ನೂ ದೋಷದಿಂದ ಬಿಡಿಸುವುದಾಗಿದಾಮಾತ್ರ ಹೇಳುವನು ಇಲ್ಲಿ ದೋಷ ಯುಕ್ತನನ್ನಾದರೂ ತಾನೂ ಬಿಡಲಾರೆನೆಂದು ಹೇಳುವನು ಅದರಲ್ಲಿ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಬಹುದಾದ ಅದೃಷ್ಟಫಲವು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಸದ್ಯಃಫಲವಾದ ದೃಷ್ಟಪ್ರಯೋಜನವೇ ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಂಧಕರಾರೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಶರಣಾಗತನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಂಧಕರಿದ್ದಾಗಲೂ ರಕ್ಷಿಸಿದ ರೀತಿಯು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು. ಅಲ್ಲಿ “ನೋಕ್ಷಯಿಷ್ಯಾಮಿ” ಎಂಬ ಭವಿಷ್ಯದೋಷದಿಂದ ಫಲಕ್ಕೆ ಕಾಲವಿಳಂಬವು ತೋರುವುದು ಇಲ್ಲಿ “ದದಾಮಿ” ಎಂಬ ವರ್ತಮಾನನಿರ್ವೇಶದಿಂದ ಸದ್ಯಃಫಲವು ಕಾಣುವುದು ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಭಾರತ ಚರಮಶ್ಲೋಕಕ್ಕಿಂತಲೂ ಈ ರಾಮಾಯಣ ಚರಮಶ್ಲೋಕವೇ ಮೇಲಿನಿರುವುದೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು (ತನಿಶ್ಲೋಕಃ)

1. ಇಲ್ಲಿ ‘ಅನಯ್ಯೇನಂ ಪರಿಶ್ರೇಷ್ಠ ವತ್ಸಮಸ್ಯಾಭಯಂಮಯಾ | ವಿಭೀಷಣೋವಾ ಸುಗ್ರೀವ ಯದಿವಾ ರಾವಣಸ್ಸಯಮ್’ ಎಂದು ಮೂಲವು ವಿಶೇಷಾರ್ಥವು:—ರಾಮನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಆರ್ತಿತನಾದ ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆ ಇದುವರೆಗೂ ವಾದಿಸಿ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಕೊನೆಗೆ

ಫಲವಿಲ್ಲ! ಅವನು ವಿಭೀಷಣನಾಗಿದ್ದರೂ, ಇರಲಿ! ಕೊನೆಗೆ ವಿಭೀಷಣ ವೇಷದಿಂದ ರಾವಣನೇತಾನಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದರೂ, ನೀನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಕೇಳಿಹೋಗ ಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ! ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಂದೇಹಿಸದೆ ಅವನನ್ನು ಕರೆದುಬಿಡು!" ಎಂದನು. ವಾನರೇಂದ್ರನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಆತನಿಗಿರುವ ಶರಣಾಗತವಾತ್ಸಲ್ಯಕ್ಕೂ, ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಕರೆತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನನ್ನೇ ನಿಯಮಿಸಿದುದರಿಂದ, ತನ್ನನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿಯೇ ಆತನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವಂತೆ, ತನ್ನಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಮಿತ್ರವಾತ್ಸಲ್ಯಕ್ಕೂ ಮರುಳಾಗಿ, ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು, ರಾಮಾ! ನೀನು ಸಮಸ್ತಧರ್ಮ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿದವನು! ಸಮಸ್ತ

ಆಶ್ರಿತವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು ಎಲೆ ವಾನರೇಂದ್ರನೆ! ಇದುವರೆಗೆ "ಮಿತ್ರ ಭಾವನೆ" ಇತ್ಯಾದಿಕದಿಂದ ನನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು. ನೀವು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಆತನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬಹುದೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ "ಪಿಶಾಚಾರ್" ಇತ್ಯಾದಿಶ್ಲೋಕದಿಂದ ನನ್ನ ಸರಸ್ವತಕ್ಷತ್ರವನ್ನೂ ನಿರೂಪಿಸಿದನು ಕೇವಲತಿರ್ಮಕ್ಕಾದ ಕಪೋತವೇ ಇದನ್ನನುಷ್ಠಿಸಿರುವುದರಿಂದ ನಮಗೂ ಈ ಧರ್ಮವು ಅವಶ್ಯಾನುಷ್ಠೇಯವೆಂಬುದನ್ನೂ ತೋರಿಸಿದನು. ಕಂಡುಗಾಢೆಯೆಂಬ ಸ್ತುತಿಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿ ಅದರಿಂದ ಶರಣಾಗತರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದರಿಂದಲೂ, ತೃಣವು ದರಿಂದಲೂ ಸಂಭವಿಸಬಹುದಾದ ಗುಣದೋಷಗಳನ್ನೂ ತೋರಿಸಿದನು. ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೇಲೆ. ಅವನು ಎಂತವನೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು "ಶರಣು" ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗಲೇ ಅಭಯವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟುಡಾಯಿತು ಇಷ್ಟಾದರೂ ನಿಮ್ಮ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಲಾರನಾದುದರಿಂದ, ನೀವು ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಅನುಮತಿಕಾರ್ಯವೊಂದೇ ಈಗ ಉಳಿದಿರುವುದು ಇದು ನಿಮ್ಮಿಂದಲೇ ನಡೆಯಬೇಕು." ಎಂದು ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಕರೆತರುವುದಕ್ಕೆ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನೇ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಿ ಇದರ ಭಾವವು ಇದರಿಂದ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿರುವ ಆಸಾಧಾರಣವಾದ ಆಶ್ರಿತಪರತಂತ್ರವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇಲ್ಲಿ "ಹರಿಶ್ರೇಷ್ಠ" ಎಂಬ ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಸಂಜೋಧನೆಯು. ಮತ್ತು (ವಿಭೀಷಣನೇವಾ ರಾವಣಸ್ವಯಂ ಯದಿವಾ) ಅವನು ವಿಭೀಷಣನಾಗಿದ್ದರೂ ಇರಲಿ! ಹಾಗಿಲ್ಲದೆ ಕೊನೆಗೆ ರಾವಣನು ತಾನಾಗಿ ಈ ವೇಷದಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಉತ್ತಮವು ಏಕೆಂದರೆ, ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ, "ವಿಭೀಷಣನು ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ" ಎಂದು, ಧರ್ಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದರಿಂದ, ನಮಗೆ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಉತ್ಕರ್ಷವಿಲ್ಲವು "ರಾವಣಸ್ಯ ನೃಶಂಕಸ್ಯ" ಎಂದು, ಆ ಘಾತುಕನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ. ಈಗ ಇವನೊಡನೆ ಬಂದಿರುವ, ನಾಲ್ಕುಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರೊಡನೆ ಸೇರಿ ಐದು ಮಂದಿಯನ್ನೇ ರಕ್ಷಿಸಿದಂತಾಗುವುದು. ಆ ರಾವಣನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದರಿಂದಲೋ, ನಾವು ಅಲಂಕೆಯನ್ನೇ ಅಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸರೊಡನೆ ರಕ್ಷಿಸಿದಂತಾಗುವುದರಿಂದ ನಮಗೆ ದೊಡ್ಡ ಲಾಭವುಂಟೆಂದು ಭಾವವು.

ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸತಕ್ಕ ಪ್ರಭುವು ! ಇತರರ ಹೈಮಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವತರಿಸಿದ
ವನು ! ಸರ್ವಶಕ್ತನು ! ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪನವೆಂಬ ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನೆಲೆ
ಗೊಂಡವನು ! ಹೀಗಿರುವ ನೀನು ! ಧರ್ಮಯುಕ್ತವಾದ ಈ ಮಾತನ್ನಾಡಿದೆಯೆಂದರೆ,
ಅದರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಲ್ಪವೇ ನಿರುವುದು ? ರಾಮಾ ! ನಿರ್ಜೇತುಕ ವಾತ್ಸಲ್ಯವುಳ್ಳ ನಿನ್ನ
ವಿಷಯವು ಹಾಗಿರಲಿ ! ಮೊದಲು ಈ ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು
ಕೈಯೆತ್ತಿದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಕೂಡ, ಈಗ ಈ ವಿಭೀಷಣನು ಶುದ್ಧಸ್ವಭಾವ
ವುಳ್ಳವನೆಂದೇ ತೋರಿರುವುದು. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಾಕ್ಷ್ಯವೊಂದೇ ಅಲ್ಲ ! ಮೊದಲು
ನೀನೂ ಈ ಹನುಮಂತನೂ, ಹೇಳಿತಿಳಿಸಿದ ಅನುಮಾನಗಳಿಂದಲೂ, ಅವನ ಮೃದು
ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೂ, ಮತ್ತು ನಾನುಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದಾಗಲೂ, ನೀನು ರಕ್ಷಿಸ
ಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದಾಗಲೂ ಒಂದೇ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಈತನ ಧೈರ್ಯದಿಂದಲೂ, ಇವನನ್ನು
ಸರ್ವವಿಧದಿಂದಲೂ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಅದುದರಿಂದ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ
ಇವನೂ ನಮಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಒಂದಾಗಿ ಕಲಿತಿರಲಿ ! ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ
ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬೆಳೆಸಲಿ” ಎಂದನು. ಸುಗ್ರೀವನು ಹೇಳಿದ ಈ ಮಾತಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ
ರಾಮನು ಆ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನೇ ಕಳುಹಿಸಿ, ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು
ದೇವೇಂದ್ರನು ಗರುಡನೊಡನೆ ಸೇರಿದಂತೆ 1 ತಾನೇ ಮುಂದೆಹೋಗಿ ತಟ್ಟನೆ ಆ
ವಿಭೀಷಣನೊಡನೆ ಸ್ನೇಹದಿಂಪು ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಪದಿನೆಂಟನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಶ್ರೀರಾಮನು ಸಮಸ್ತ ವಾನರರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ
ಲಂಕಾರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದುದು, ಸಮುದ್ರ
ಲಂಘನ ಸನ್ನಾಹವು.

ರಘುಕುಲೋತ್ತಮನಾದ ರಾಮನು ಹೀಗೆ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟೊಡನೆ,
ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ವಿಭೀಷಣನು, ತನ್ನ ಕೋರಿಕೆಯು ಕೈಗೊಡಿತೆಂಬ

1 ಇಲ್ಲಿ ರಾಮನು ತಾನೇ ಹೋಗಿ ವಿಭೀಷಣನೊಡನೆ ತಟ್ಟನೆ ಸೇರಿಕೊಂಡನೆಂಬ
ದರಿಂದ, ಸುಗ್ರೀವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಅನುಕೂಲವು ಚಲಿಸಿಹೋದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಕಾರ್ಯವು
ಕೆಡುವುದೆಂಬೆಣಿಸಿ ಆ ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಂಡನೆಂಬುದು ಭಾವವು ಇದರಿಂದ. ಭಗವಂತ
ನಿಗೆ ಅಶ್ರಿತರೊಡನೆ ಸಂಶ್ಲೇಷವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದರಲ್ಲಿರುವತ್ಪರಾತಿಶಯವು
ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು.

ಸಂತೋಷದಿಂದ ಬಿಟ್ಟು ದವನಾಗಿ 1 ತನ್ನ ಭಕ್ತರಾದ ನಾಲ್ಕು ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ತಟ್ಟನೆ ಆಕಾಶದಿಂದಿಳಿದನು. ಅವನು ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದಿಳಿಯುವಾಗ ಪ್ರಭುವಾದ ರಾಮನ ಬಳಿಗೆ ತನ್ನ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಮುಂದೆಚಾಚಿ ಇಳಿದು ಹೋಗುವುದು ಅನುಚಿತ ವೆಂದೆಣಿಸಿ, ಬಹಳವಿನಯದಿಂದ ತನ್ನ ಪೂರೈಕಾಯವನ್ನೇ ಕೆಳಕ್ಕೆ ತಗ್ಗಿಸಿ, ತಾನು ಇಳಿಯಬೇಕಾದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ನೋಡುತ್ತ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕೆಳಕ್ಕೆಳೆದನು. 2 ಶರಣಾಗತಿ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಆ ವಿಭೀಷಣನು, ಕೆಳಕ್ಕೆಳೆದೊಡನೆ, ತನ್ನ ಅನುಚರರಾದ ನಾಲ್ವರು ರಾಕ್ಷಸರೊಡನೆ ಶರಣಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ರಾಮನ ಪಾದಗಳಮೇಲೆಯೂ ಬಿದ್ದನು. ಅಮೇಲೆ ಆತನು ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು ಧರ್ಮಯುಕ್ತ ವಾಗಿಯೂ ಕಾಲೋಚಿತವಾಗಿಯೂ, ಸಂತೋಷಜನಕವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಾತಿ ನಿಂದ “ಸ್ವಾಮಿ! ನಾನು ರಾವಣನ ತಮ್ಮನು. ಆತನಿಂದ ತಿರಸ್ಕೃತನಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವೆನು. ನೀನು ಸಮಸ್ತಲೋಕಗಳಿಗೂ ರಕ್ಷಕನಾದುದರಿಂದ, ನಾನೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಮರಿಹೊಕ್ಕಿರುವೆನು. 3 ಈಗ ನಾನು, ನನಗೆ ವಾಸಸ್ಥಾನ

1. ಇಲ್ಲಿ “ಭಕ್ತರನುಚರೈಸ್ಸಹ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಭಕ್ತರೆಂದರೆ ವಿಭೀಷಣನು ಮೊದಲು ಲಂಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟಾಗಲೂ, ಉತ್ತಮಾತ ಗದಾಪಾಣಿಶ್ಚ ತುರ್ಭಿಸಹ ರಾಕ್ಷಸೈಃ” ಎಂದು, ಅವನೊಡನೆ ತಾವೂ ದೇಶಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿ, “ವಧ್ಯತಾಮೇಷ ಶ್ರೀವೇಣ ದಂಡೇನ ಸಚಿವೈಸ್ಸಹ” ಎಂದು ವಧೋದ್ದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ತಾವು ಭಾಗಗಳಾಗಿ, ಹಾಗೆಯೇ ಈಗ ಸ್ವೀಕಾರಪತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಗಗಳಾದುದರಿಂದ, ಸುಖದುಃಖಗಳಿಗೆ ಸಮಭಾಗಿಗಳಾದವರೆಂದು ಭಾವವು.

2. ಇಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಾತ್ಮನೊಂದರ ಸರ್ವಾಸ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶರಣಾಗತಿ ಧರ್ಮದಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಕದಲದೆ ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆನಿಂತವನೆಂದರ್ಥವು ತಾನು ವಾನರರದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಿದ್ದು ದುಮಾದಲು, ಈ ಕಡೆಯವರು ತನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ಕ್ರಮವಾಗಿ “ವಧ್ಯತಾಮಃ” “ಶಂಕೃತಾಮಃ” “ನತ ಜೀಯಮಃ” “ಅನಯೈನಮಃ” “ಅಸ್ಮಾಭಿಸ್ತು ಲ್ಯೋಭನಂಶು” ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಈ ಸರ್ವಾಸ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಒಂದೇದೃಢಾಧ್ಯವಸಾಯದಿಂದ ಏಕರೂಪವಾಗಿದ್ದ ವನೆಂದು ಭಾವವು.

3. ಇಲ್ಲಿ “ಪರಿತ್ಯಕ್ತಾ ಮಯಾಲಂಕಾ ಮಿತ್ರಾಣಿ ಚ ಧನಾಣಿ ಚ ಭವತ್ಗತಂ ಮೇರಾಜ್ಯಂ ಚ ಜೀವಿತಂ ಚ ಸುಖಾಣಿ ಚ” ಎಂದು ಮೂಲವು ಇದರಿಂದ ವಿಭೀಷಣನು ಸೋಪಾಧಿಕಸಂ ಬಂಧಗಳಿಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿಶ್ಚೇಷವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಬಂದುದಾಗಿ ಸೂಚಿತವು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಲಂಕಾಮಿತ್ರಧನಾದಿಗಳೇ ಮುನ್ನುಡುವಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿ ತ್ಯಾಜ್ಯಗಳಾದ ಪಾಪಾ ಭ್ಯಾಸಗಳಿಲ್ಲಕ್ಕೂ ಉಪಲಕ್ಷಣಗಳು ರಾಜ್ಯವೆಂಬುದು ಪರಿಗ್ರಹಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಉಪಲಕ್ಷಣವು ಜೀವಿತವೆಂಬುದು ಧಾರಕ ಪೋಷಕ ಭೋಗ್ಯಗಳಿಗೆ ಉಪಲಕ್ಷಣವು ಸುಖವೆಂಬುದು ಖಹಿಕಾಮುಷ್ಠಿಕ ಸುಖಗಳಿಲ್ಲಕ್ಕೂ : ಉಪಲಕ್ಷಣವು. ಅನೆಲ್ಲವೂ ಭಗವತ್ಪಾದ ಸೇವೆಯಿಂದ

ಪಾದ ಲಂಕೆಯನ್ನೂ, ನನ್ನ ಮಿತ್ರರನ್ನೂ, ನನ್ನ ಸಮಸ್ತ ಧನಗಳನ್ನೂ ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿ ನೀನೇ ಪತಿಯೆಂದು ಬಂದಿರುವೆನು. ಇನ್ನು ನನ್ನ ರಾಜ್ಯವೂ, ನನ್ನ ಸುಖವೂ ನಿನ್ನ ಧೀನಗಳು” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ವಿಭೀಷಣನು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ರಾಮನೂ ಉಪಚಾರವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಆತನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ, ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಕುಡಿದುಬಿಡುವಂತೆ ಆತನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನೋಡಿ “ಎಲೆ ಮಿತ್ರನೆ! ಉಳಿದ ಸಂಗತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹಾಗಿರಲಿ! ಲಂಕೆಯೊಳಗಣ ರಾಕ್ಷಸರ ಬಲಾಬಲಗಳನ್ನು ಇಡ್ಡುದಿಡ್ಡಂತೆ ನನಗೆ ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಸು” ಎಂದನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ವಿಭೀಷಣನು ರಾಮನ ಬಲಸಮೃದ್ಧಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿವರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿ “ಎಲೈ ರಾಜಪುತ್ರನೆ! ನನ್ನ ಣ್ಣನಾದ ರಾಮನು ಬ್ರಹ್ಮನ ವರದ ಬಲದಿಂದ, ದೈತ್ಯಗಂಧರ್ವರಾಕ್ಷಸರೇ ಮೊಡಲಾದ ದೇವಜಾತಿಗಳಿಗೂ, ಉಳಿದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಅವಧ್ಯನಾಗಿರುವನು. ಆ ರಾಮನಿಂದೀಚೆಗೆ ನನಗೆ ಕುಂಭಕರ್ಣನೆಂಬ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಸಹೋದರನು ಬೇರೊಬ್ಬನುಂಟು. ಅವನೂ ಬಹಳ ವೀರ್ಯವುಳ್ಳವನು! ಮತ್ತು ಆ ರಾಮನಿಗೆ ಪ್ರಹಸ್ತನೆಂಬ ಸೇನಾಪತಿಯೊಬ್ಬನಿರುವನು. ಹಿಂದೆ ಕೈಲಾಸದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ, ಆ ಪ್ರಹಸ್ತನು ಮಾಣಿಭದ್ರನೆಂಬ ಕುಬೇರನ ಸೇನಾಪತಿಯನ್ನೇ ಓಡಿಸಿರುವನು. ನೀನೂ ಅವನ ವಿಷಯವನ್ನು ಹನುಮಂತನ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಮೊದಲೇ ಕೇಳಿರಬಹುದು. ರಾಮನಾ! ಲಂಕಾಧಿಪತಿಯಾದ ಆ ರಾಮನಿಗೆ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತೆಂಬ ಪುತ್ರನೊಬ್ಬನಿರುವನೆಂದೂ ನೀನು ಕೇಳಿರಬಹುದಷ್ಟೆ? ಅದನ್ನೂ ನೀರ್ದದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೊಂಡವನು. ಅವನು ಉಡುನಿನೆ ಚರ್ಮದಿಂದ

ರಲ್ಲಿಯೇ ಅಂಶರ್ಭೂತವೆಂದು ಭಾವವು “ಸಂಬಂಧೇವೀನ ಸಂಬಂಧ ಆತ್ಮನಃ ಪ್ರಾಣ ಕಾಯಯೋಃ | ಪುತ್ರಮಿತ್ರ ಕಳತ್ರಾದಿ ಸಂಬಂಧಃ ಕೇನಹೇತುನಾ” ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಣಶರೀರಗಳೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದಂತೆ ತೋರಿದರೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲವೆಯೇ ಹೀಗಿರುವಾಗ ಪುತ್ರ ಮಿತ್ರಕಳತ್ರಾದಿಗಳೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವೆಂದರೇನು? ಅದುದರಿಂದ ಸರ್ವವಿಧಬಂಧುವೂ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಭಗವಂತನೊಬ್ಬನೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ “ಸಿತ್ಯಮಾತ್ಮ ಸುಹೃದ್ವಾ ಶ್ವದಾರಪುತ್ರಾದಯೋಽಪಿ ನಾ| ಏಕೈಕ ಫಲಲಾಭಾಯ ಸರ್ವಲಾಭಾಯ ಕೇಶವಃ” ತಾಯಿ, ತಂದೆ, ಮೊದಲಾದವರು ಒಂದೊಂದು ಲಾಭಕ್ಕಾದರೂ ಸರ್ವಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಭಗವಂತನೆಂಬಂತೆ ನೀನೇ ಸರ್ವಪುರುಷರುಪುಷಾರ್ಥವೆಂದು ವಿಭೀಷಣನು ಅತ್ಯಭರನ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿದು ದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

1 ಇಲ್ಲಿ “ವಚಸಾ ಸಾಂತ್ವಮಪ್ಪ್ರೇನಂ ಲೋಚನಾಭ್ಯಾಂ ಪಿಬನ್ನಿವ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದರಿಂದ ರಾಮನು ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಮೊದಲು ತನ್ನ ಮೃದುವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಕರಗಿಸಿ (ನೀರಾಗಿ ಮಾಡಿ) ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಕುಡಿದು ಬಿಡುವಂತೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಆಸಾಧಾರಣ ವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಮಾತಾಡಿದುದಾಗಿ ಭಾವವು.

ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಕೈಚೀಲಗಳನ್ನೂ, ಅಭೇದ್ಯಕವಚಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿ, ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾಗಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದುನಿಂತಾಗಲೂ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಅದೃಶ್ಯನಾಗಿಯೇ ಇರುವನು. ಆತನು ಯುದ್ಧಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಸೇನಾವ್ಯೂಹಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಹೋಮಕಾರ್ಯದಿಂದ ಆಗ್ನಿಯನ್ನು ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸಿ, ಆ ಆಗ್ನಿಯ ವರಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿಳಿದಂತೆಯೇ ಅವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವನು. ಇದಲ್ಲದೆ ಆ ರಾವಣನಿಗೆ ಮಹೋದರನೆಂದೂ, ಮಹಾಪಾರ್ಶ್ವನೆಂದೂ, ಅಕಂಪನನೆಂದೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಮೂವರು ಸೇನಾಪತಿಗಳುಂಟು! ಆ ಮೂವರೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಲೋಕಪಾಲರಿಗೆ ಸಾಟಿಯಾಗಿರುವರು! ಆ ನಮ್ಮ ಲಂಕಾನಗರಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಮರೂಪಿಗಳಾಗಿಯೂ, ರಕ್ತಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಇಂತಹ ಹತ್ತು ಸಹಸ್ರಕೋಟಿ ರಾಕ್ಷಸಯೋಧರು ರಾವಣನಿಗೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿರುವರು. ರಾವಣನು ಲಂಕಾವಾಸಿಗಳಾದ ಆ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೊಡಗೂಡಿ, ಹಿಂದೆ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಪಾಲಕರೊಡನೆಯೂ ಯುದ್ಧವನ್ನಾರಂಭಿಸಿದನು. ಮಹಾಬಲವುಳ್ಳ ಆ ರಾವಣನಿಂದ ಆವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ದೇವಸೇನೆಯೊಡನೆ ಪರಾಜಿತರಾಗಿ ಓಡಿ ಹೋದರು” ಎಂದನು. ದೃಢಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ರಾಮನು, ವಿಭೀಷಣನು ಹೇಳಿದ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಪರ್ಮಾಲೋಚಿಸಿ ತಿರುಗಿ ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಕುರಿತು “ವಿಭೀಷಣಾ! ನೀನು ಇದುವರೆಗೆ ರಾವಣನು ಹಿಂದೆ ಯಾವಯಾವ ಪರಾಕ್ರಮ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದನೆಂದು ಹೇಳಿದೆಯೋ ಅವೊಂದನ್ನೂ ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಡುವವನಲ್ಲ! (ಅದೊಂದು ಶೌರ್ಯವೆಂದೇ ನನಗೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ) ನಾನು ರಾವಣನನ್ನು ಅವನ ಬಂಧುಗಳೊಡನೆಯೂ, ಪ್ರಹಸ್ತಾದಿ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆಯೂ ಕೊಂದು ಅಂಕಾರಾಚ್ಯಕ್ಕೆ ನಿನ್ನನ್ನೇ ರಾಜನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವೆನು ನೋಡು! ಇದು ಸತ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿ! ಆ ರಾವಣನು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ರಸಾತಲಕ್ಕೆ ಹೋದರೂ, ಪಾತಾಳದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರೂ, ಕೊನೆಗೆ ತನಗೆ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಲ್ಲಿಯೇ ಮರೆಹೊಕ್ಕರೂ ನನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬದುಕಿ ಹೋಗಲಾರನು, ನಾನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾವಣನನ್ನು ಅವನ ಮಕ್ಕಳೊಡನೆಯೂ, ಅವನ ಬಂಧುವರ್ಗಗಳೊಡನೆಯೂ, ಅವನ ಸೈನ್ಯಗಳೊಡನೆಯೂ ಕೊಂದಲ್ಲದೆ ಆಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವವನಲ್ಲ! ಇದು ನಿಜವು! ಬೇಕಾದರೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಪ್ರಾಣಭೂತರಾದ ನನ್ನ ಮೂವರು ತಮ್ಮಂದಿರ ಮೇಲೆಯೂ ಆಣೆಯಿಟ್ಟು ಹೇಳುವೆನು” ಎಂದನು. ಎಂತಹ ಆಸಾಧ್ಯಕಾರ್ಯವನ್ನಾದರೂ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲ. ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಆ ಶ್ರೀರಾಮನು,

ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಶರಣಾಗತಧ್ವನಿಷ್ಟನಾದ ವಿಭೀಷಣನು, ಆತನಿಗೆ ತಲೆಬಗ್ಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ “ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮನೆ! ಈ ನಿನ್ನ ರಾಕ್ಷಸವಧ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾನೂ 1 ಸಹಾಯಕನಾಗಿರುವೆನು. ನನ್ನ ಶಕ್ತ್ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ನಾನೂ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಭಂಗಿಸುವೆನು. ನಾನೂ ನನ್ನಿಂದಾದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸಸೈನ್ಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವೆನು” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ರಾಮನು ಪರಮಸಂತೋಷದಿಂದ ಆ ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು ವತ್ಸಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಈಗಲೇ ನೀನು ಹೋಗಿ, ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥವನ್ನು ತಂದು, ಅದರಿಂದ ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಈತನಿಗೆ ಈಗಲೇ ಲಂಕಾಧಿಪತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅಭಿಷೇಕವನ್ನೂ ನಡೆಸಿಬಿಡು! ಈತನು ಅದನ್ನು ಕೋರದಿದ್ದರೂ ನನಗೆ ಹಾಗೆ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ಇವನಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹವು ಹುಟ್ಟಿರುವುದು. ನನ್ನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಫಲವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಬಹುಮಾನಿಸ ತಕ್ಕ ಭಾರವು ನಿನ್ನದಲ್ಲವೆ?” ಎಂದನು. ರಾಮನು ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿದಕ್ಷಣವೇ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು 2 ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ತೀರ್ಥವನ್ನು ತಂದು, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸಮಸ್ತ ವಾನರ ವೀರರ ನಡುವೆ, ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ರಾಕ್ಷಸರಾಜ್ಯಾಧಿಪತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅಭಿಷೇಕಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ವಿಭೀಷಣನಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟುತೀಘ್ರವಾಗಿ ಪರಮಾನುಗ್ರಹವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸಮಸ್ತ ವಾನರರೂ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕೂಗುತ್ತ “ಭಲೆ ಭಲೆ!” ಎಂದು ಮಹಾತ್ಮನಾದ ರಾಮನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದರು. ಆ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಮುಂದಿನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕುರಿತು ಯೋಚಿಸುವಾಗ, ಸುಗ್ರೀವ ಹನುಮಂತರಿಬ್ಬರೂ ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಕುರಿತು “ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರನೆ! ವರಾಣದೇವನಿಗೆ ನಿತ್ಯನಿವಾಸವಾದ ಈ ಮಹಾಸಮುದ್ರವಾದರೋ, ಅಕ್ಷೋಭ್ಯವಾಗಿ ಬೇರೊಬ್ಬರಿಗೆ ದಾಟಲಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದು. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಈ ಸಮಸ್ತ ವಾನರವೀರರೊಡನೆ ಇದನ್ನು ದಾಟಿ ಹೋಗಬೇಕಾದರೆ ಉಪಾಯವೇನು? ನದ ನದೀಪತಿಯಾದ ಈ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವುದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಯಾವು

1. ರಾಮನಿಗೆ ಬೇರೆ ಸಹಾಯಾಂಶರವು ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲಿ ವಿಭೀಷಣನು ರಾಕ್ಷಸವಧದಲ್ಲಿತಾನು ರಾಮನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದುದರ ಭಾವವೇ ನೆಂದರೆ, ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನೆತ್ತಿ ಹೊಡೆದುವೇ ನೊದಲಾದ ಸಹಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

2. “ಮಥ್ಯೇ ವಾನರಮುಖ್ಯಾನಾಮ್” ಎಂದು ದೊಡ್ಡ ವಾನರಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದುದರಿಂದಲೂ, “ರಾಜಶಾಸನಾತ್” ಎಂದು ರಾಜಾಜ್ಞೆ ಯಾದುದರಿಂದಲೂ, ಬಿಡಲಾರದೆ ವಿಭೀಷಣನು ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿಸಿದುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ದೊಂದುಪಾಯವೂ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ನೀನೇ ಈಗ ನಮಗೆ ತಕ್ಕ ದಾರಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕು” ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಧರ್ಮಜ್ಞನಾದ ವಿಭೀಷಣನು ಅಪರನ್ನು ಕುರಿತು “ ಎಲೆ ವಾಸರೋತ್ತಮರೆ ? ಇದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಉಪಾಯವೇನಿರುವುದು. ರಘುವಂಶಜನಾದ ಈ ಶ್ರೀರಾಮನೇ ಸಮುದ್ರರಾಜನಲ್ಲಿ ಮರೆಹೊಕ್ಕು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. ಈ ಸಮುದ್ರದ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೂ, ಇವನಿಗೆ ಇಷ್ಟೊಂದು ಮಹಾ ಮಹಿಮೆ ಯುಂಟಾಗುವುದಕ್ಕೂ ಸಗರ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೇ ಕಾರಣಭೂತನು. ಆ ಸಗರನು ಈ ನಮ್ಮ ರಾಮನಿಗೆ ಕೂಟಸ್ಥನು. ಅದುದರಿಂದ ಈ ಸಮುದ್ರನು ಈಗಲೂ ಆ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುವನು. ರಾಮನು ಅವನಲ್ಲಿ ಮರೆಹೊಕ್ಕು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕಾದುದೊಂದೇ ತಡ! ಇದು ರಾಮನಿಗೆ ಅವಶ್ಯಕಕಾರ್ಯವೆಂದುತಿಳಿದರೆ, ಆತನು, ಅದನ್ನೇ ನೆವವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ” ಎಂದನು. ರಾಕ್ಷಸನಾದುದರಿಂದ ಸಮುದ್ರಸಂಚಾರದಲ್ಲಿ ಬಳಿಕೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಪಂಡಿತನಾದುದರಿಂದ ಕಾಲೋಚಿತಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ವಿಭೀಷಣನು ಹೇಳಿದ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಸುಗ್ರೀವನು, ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣರದ್ದಕ್ಕಡೆಗೆ ಬಂದು, ವಿಭೀಷಣನು ಹೇಳಿದ ಶುಭವಾಕ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು. ರಾಮನು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಧರ್ಮತೀರನಾದುದರಿಂದ, ಅತನಿಗೂ, ಧರ್ಮಹೇತುವಾದ ಆ ಉಪಾಸನವೇ ಕಾಲೋಚಿತವೆಂದು ಬುದ್ಧಿಗೆ ತೋರಿತು. ಮಹಾ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ರಾಮನು ತನಗೆ ತೋರಿದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತನ್ನಿಷ್ಟದಂತೆ ನಡೆಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದರೂ, ಲೋಕನೀತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸುಗ್ರೀವರಲ್ಲಿ ಗೌರವವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ನೋಡಿ ಮಂದಹಾಸಪೂರ್ವಕವಾಗಿ “ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ವಿಭೀಷಣನು ಹೇಳಿದ ಆಲೋಚನೆಯೇ ನನಗೂ ಬಹಳ ಸಮ್ಮತವಾಗಿರುವುದು. ಆದರೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ ನಾನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಈ ಸುಗ್ರೀವನು ಕಾರ್ಯಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವನು. ನೀನೂ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನು ಅದುದರಿಂದ ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಾಲೋಚಿಸಿ, ನಿಮಗೆ ಯಾವುದಿಷ್ಟವೆಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ತಿಳಿಸಬೇಕು” ಎಂದನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸುಗ್ರೀವರಿಬ್ಬರೂ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು ಉಪಚಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, “ಎಲೆ ಪುರುಷೋತ್ತಮನೆ! ನಾವು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವುದಕ್ಕೆ ದಾರಿತೋರದೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಈ ವಿಭೀಷಣನು ಇಷ್ಟು ಸುಲಭೋಪಾಯವನ್ನು ನಮಗೆ ಹೇಳಿರುವಾಗ, ನಾವು ಒಪ್ಪಲಾರದೆ ? ಭಯಂಕರವಾದ ಈ ಮಹಾ

ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ಹೊರತು, ಇಂದ್ರನೊಡಗೊಡಿದ ದೇವಾಸುರರಿ
ಗಾದರೂ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ಶಕ್ಯವಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಮಂತ್ರಾ
ಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನಾದ ಈ ವಿಭೀಷಣನು ಹೇಳಿದುದು ಯಥಾರ್ಥವು. ಅವನ
ಮಾತಿನಂತೆಯೇ ನಡೆಸಬೇಕು, ಇನ್ನು ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆದುದು ಸಾಕು! ನಾವು
ನಮ್ಮ ಸೇನೆಯೊಡನೆ ರಾವಣಪಾಲಿತವಾದ ಲಂಕೆಗೆ ಹೋಗಿ ಸೇರುವಂತೆ ಈ
ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸು” ಎಂದರು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮನು ಆಗಲೇ
ಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿ ದರ್ಭಾಸ್ತರಣವನ್ನು ಹಾಸಿ, ವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ
ಅದರಮೇಲೆ ಶಯನಿಸಿದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ರಾಮನು ಸೇನಾಸಮೇತನಾಗಿ ಸಮುದ್ರ ತೀರಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು
ರಾವಣನು ಶಾರ್ದೂಲನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನಿಂಗೆ ಕೇಳಿ, ಸುಗ್ರೀ
ವನನ್ನು ರಾಮನಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಶುಕನನು

ಹೋಗಲು, ರಾಮನು ಬೇಡವೆಂದು ಅವರನ್ನು ತಡೆಸಿದನು.

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಶಾರ್ದೂಲನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನೊಬ್ಬನು ಆಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಸಮುದ್ರ
ತೀರಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಅಲ್ಲಿ ಸುಗ್ರೀವನಿಂದ ರಕ್ಷಿತವಾದ ದೊಡ್ಡ ವಾನರಸೈನ್ಯವನ್ನು
ನೋಡಿಬಿಟ್ಟನು. ಈ ರಾಕ್ಷಸನು ದುರಾತ್ಮನಾದ ಆ ರಾಮನಿಗೆ ಚಾರನಾಗಿ
ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದವನಾದುದರಿಂದ, ಅವನು ಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿದ್ದ ಆ ವಾನರಸೈನ್ಯವನ್ನು
ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಸುತ್ತುಲೂ ನೋಡುತ್ತ ಬಂದು, ವೇಗದಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿ
ಲಂಕೆಗೆ ಹೋಗಿ, ರಾವಣನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವನು. “ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೆ!
ಅದೋ! ಸಮುದ್ರದ ಆಚೆಯ ದಡದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದಕ್ಕಾಗದೆ,
ಎರಡನೆಯ ಸಮುದ್ರವೋ ಎಂಬಂತೆ ಅಗಾಧವಾದ ವಾನರಭಲ್ಲೂಕಸೈನ್ಯವು ಅಪಾರ
ವಾಗಿ ಬಂದು ಸೇರಿರುವುದು. ನಮ್ಮ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಮುತ್ತುವುದಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧವಾ

ಗಿರುವುದು. ದಶರಥಪುತ್ರರಾದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೊಬ್ಬ ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರಿಬ್ಬರೂ, ಉತ್ತಮಾಯುಧಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ನೆಟ್ಟಗೆ ಸೀತೆಯಿರುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬರುವುದರಲ್ಲಿರುವರು. ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿಯೇ ಅ ಸೈನ್ಯವನ್ನಿಳಿಸಿರುವರು. ಯಾವಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದರೂ ಹತ್ತುಯೋಜನಗಳ ದೂರದವರೆಗೆ ಆ ದೊಡ್ಡ ವಾನರಸೈನ್ಯವೇ ವಿಶಾಲವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದು. ಎಲೆ ರಾಜೇಂದ್ರನೆ! ಈಗ ನಾನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನೋಡಿಬಂದಿರುವೆನು! ಇನ್ನೂ ವಿವರವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ, ತೀವ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ನೀನು ಬೇರೆ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಕಳುಹಿಸಿ, ಅವರಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದ ಈಗಲೇ ಕೆಲವುದೂತರಿಗೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸು. ಅವರು ಇದ್ದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಜಿನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬರಲಿ! ಆ ವಾನರಸೈನ್ಯವೇನೋ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದಾಗಿರುವುದು. ಈಗಲೇ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ದಾನವನ್ನೋ, ಸಾಮವನ್ನೋ ಭೇದವನ್ನೋ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ನೋಡುವುದು ಮೇಲು! ದಂಡೋಪಾಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ” ಎಂದನು. ಶಾರ್ದೂಲನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರನಾದ ರಾಂಜನು ಬೆಜ್ಜರಗೊಂಡು, ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವೇನೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಂಡು, ತನ್ನ ಮುಂದಿದ್ದ ಶುಕನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲೆ ಶುಕಾ! ಈಗಲೇ ನೀನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು, ವಾಸರರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ನೋಡಿಸನ್ನ ಮಾತಿನಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಹೇಳು! ಅಲ್ಲಿ ನೀನು ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಡದೆ, ಮೃದುವಾದ ಮಾತಿನಿಂದಲೇ ನಾನು ಹೇಳುವ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೀಗೆಯೇ ಹೇಳಬೇಕು. “ಎಲೈ ಕಪಿಸಾರ್ವಭೌಮನೆ! ನನ್ನಂತೆ ನೀನೂ ಮಹಾರಾಜಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ರಾಜಪದವಿಯಲ್ಲಿರುವವನು. ಆದುದರಿಂದ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ನಮ್ಮೊಡನೆ ವೈರವನ್ನು ಬೆಳೆಸಬಾರದು. ಇದರಮೇಲೆ ನೀನು ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾದುದರಿಂದ, ಅಲ್ಪಬಲವುಳ್ಳ ಆ ರಾಮನೊಡನೆ ನಿನಗೆ ಸ್ನೇಹವೂ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ನೀನು ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರನಾದ ಋಕ್ಷರಾಜನಿಗೆ ಮಗನಾದುದರಿಂದ, ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೆ ಪರಸ್ಪರಬಾಂಧವ್ಯವೂ ಇರುವುದು, ಇದಿಷ್ಟೂ ಹಾಗಿರಲಿ! ರಾಮನನ್ನಾಶ್ರಯಿಸುವುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಯಾವ ಲಾಭವಾಗಲಿ, ಅವನನ್ನು ಬಿಡುವುದರಿಂದ ನಷ್ಟವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ. ನಮ್ಮೊಡನೆ ನಿನಗೆ ಈ ವ್ಯರ್ಥವಾದ ವೈರವು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ನನಗೂ, ನಿನ್ನಿಷ್ಟನಾದ ವಾಲಿಗೂ ಎಷ್ಟು ಸ್ನೇಹವೆಂಬುದನ್ನು ನೀನು ಕಾಣೆಯಾ? ಆ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ನಾನೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಒಡಹುಟ್ಟಿದವನೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿರುವೆನು. ಆದುದರಿಂದ ಎಲೈ ವಾನರೇಶ್ವರನೆ! ಈಗಲೂ ನೀನು ರಾಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು

ನನ್ನೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬಳಸು ! ನಾನು ಆ ರಾಮನ ಭಾರ್ಯೆಯನ್ನು ಕಡ್ಡು
ತಂದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅದರಿಂದ ನಿನಗೇನು ? ನಿನ್ನ ಪಾಡಿಗೆ ನೀನು ಕಷ್ಟಿಂಥೆಗೆ
ಹೋಗಿ ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಖದಿಂದಿರು ! ಅದರೆ “ ಆರಂಭಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು
ಹೇಗೆ ಬಿಡುವುದೆಂದು ಕೇಳುವೆಯಾ ? ನೀನು ಈಗ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಬಂದಿರುವ
ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪೂರೈಸಬೇಕೆಂದರೆ ನಿನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವೆ ? ಎಂದಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ.
ಮನುಷ್ಯರಿಗಾಗಲಿ ಕಪಿಗಳಿಗಾಗಲಿ ಎಂದಿಗೂ ಈ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು
ಶಕ್ಯವಲ್ಲ. ದೇವಗಂಧರ್ವಾದಿಗಳಾದರೂ ಇದನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲಾರರು. ಇನ್ನು
ನಿಮ್ಮಂತಹ ನರವಾನರರ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇನು ? ” ಎಂದು
ನಾನು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಹೇಳು ” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರ
ನಾದ ರಾವಣನು ಅಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದೊಡನೆ, ಶುಕನು ಪಕ್ಷಿರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಅಗಲೇ
ಅಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರಿ, ಸುಗ್ರೀವನಿದ್ದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಹೀಗೆ ಶುಕನು ಸಮುದ್ರದ
ಮೇಲೆ ಅಂತರಿಕ್ಷಮಾರ್ಗದಿಂದ ಬಹುದೂರದವರೆಗೆ ಹಾರಿಬಂದು, ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು
ಕುರಿತು. ರಾವಣನು ತನ್ನೊಡನೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನೂ
ಬಿಡದೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹೇಳಿದನು. ಹೀಗೆ ಶುಕನು, ರಾವಣನ ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು
ತಿಳಿಸುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಕೋಪಗೊಂಡು, ತಟ್ಟನೆ
ಅಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರಿ, ಅವನನ್ನು ಮುಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಹೊಡೆದು, ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ದಿರಿಸಿ
ಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಸುತ್ತಲೂ ಮುತ್ತಿದರು. ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ
ಅ ಶುಕನನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಕೆಡಹಲು, ಅಗಲೇ ಅವನು ಶಕ್ತಿಗುಂದಿ ಧೊಪ್ಪನೆ
ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ವಾನರರು, ಸುತ್ತಿಮುತ್ತಿರಲು, ಶುಕನು ಅವರ ಹಿಂಸೆ
ಯನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ, ರಾಮನನ್ನು ಕೂಗಿ ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತ ‘ ಎಲೈ ಕಕುತ್ಸ್ಥಾ
ವಂಶಶಿಖಾಮಣಿಯೇ ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೂತರಾಗಿ ಬಂದವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದುಂಟೇ ?
ಈ ವಾನರರು ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿರುವರಲ್ಲಾ ! ನೀನಾದರೂ ಇವರನ್ನು ತಡೆದು
ನನ್ನನ್ನು ಬದುಕಿಸಬೇಡವೆ ? ಯಾವನು ತನ್ನ ಪ್ರಭುವು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದ ಅಭಿ
ಪ್ರಾಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ತನಗೆ ತೋರಿದಂತೆ ತನ್ನ ಮತವನ್ನು ಹೇಳುವನೋ,
ಅಂತಹ ದೂತನು ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಮಾರಿ ನಡೆದ ಹೀನದೂತ
ನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ, ಅಂತಹ ದೂತರನ್ನು ಕೊಂದರೂ ದೋಷವಿಲ್ಲ. ಹಾಗಿಲ್ಲದೆ
ನಾನು ನನ್ನ ಪ್ರಭುವಿನ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಇಡ್ಡುದಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ, ಈ
ವಾನರರು ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿರುವರಲ್ಲಾ ” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಶುಕನು ದೈನ್ಯ
ದಿಂದ ಗೋಳಿಡುವುದನ್ನು ಕೇಳಿ, ರಾಮನು ಅವನಲ್ಲಿ ಮರುಕಗೊಂಡು, ಅವನನ್ನು

ಸುತ್ತಿಮುತ್ತಿ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ವಾನರರನ್ನು ಕುರಿತು “ಎಲೆ ವಾನರರೆ! ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಡಿರಿ” ಎಂದು ನಿಯಮಿಸಿದನು. ರಾಮಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ವಾನರರು ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲು, ಅವನು ಸ್ವಲ್ಪದೈರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಮುರಿದ ರೆಕ್ಕೆಗಳಿಂದಲೇ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟು ತಿರುಗಿ ಮೇಲೆ ಹಾರಿ, ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ವಾನರರನ್ನು ಕುರಿತು, “ಸುಗ್ರೀವಾ! ನೀನು ಮಹಾಬಲವುಳ್ಳವನು! ಶಕ್ತಿಸಂಪನ್ನನು! ಮೇಲಾದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನು! ಘಾತುಕನಾದ ರಾವಣನು ಸಮಸ್ತಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಗೋಳಾಡಿಸತಕ್ಕವನೆಂಬುದನ್ನು ನೀನು ಕಾಣೆಯಾ? ಈಗ ನಾನು ನಿನ್ನಿಂದ ಅವನ ಮಾತಿಗೆ ತಕ್ಕಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಡಿ ಹೋದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ನನ್ನನ್ನು ಕೊಂದುಬಿಡುವನು. ಅದುದರಿಂದ ಈಗ ನಾನು ನಿನ್ನ ಮಾತಿ ನಿಂದ ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕಾದುದೇನು? ಹೇಳು!” ಎಂದನು. ಶುಕನು ಹೇಳಿದ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ವಾನರರಾಜನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾಬಲಾಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸುಗ್ರೀವನು, ತನ್ನ ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ದೈರ್ಯಗುಣಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಂತೆ ಅದೂತನನ್ನು ಕುರಿತು “ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸದೂತನೆ! ನೀನು ನನ್ನ ಮಾತಿನಿಂದ ರಾವಣನನ್ನು ಕುರಿತು, ನೀನು ನನಗೆ ಮಿತ್ರನೂ ಆಲ್ಲ! ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನಾನು ದಯೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕಾದುದೂ ಇಲ್ಲ! ಹಿಂದೆ ಯಾವಾಗಲೂ ನಾನು ನಿನ್ನಿಂದ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದವನೂ ಆಲ್ಲ! ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಪ್ರೀತಿಗೂ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ! ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ನೀನೂ, ನಿನಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವರೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನ ಮಿತ್ರನಾದ ರಾಮನಿಗೆ ಶತ್ರುಗಳಾದುದರಿಂದ, ನನಗೂ ನೀನು ಶತ್ರುವೇಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ನನ್ನಣ್ಣನಾದ ವಾಲಿಗೆ ನೀನು ಪರಮಮಿತ್ರನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡೆಯಲ್ಲವೆ! ಅದೇಕಾರಣದಿಂದ ನೀನು ನನಗೆ ಶತ್ರುವಂತೆ ವಧ್ಯನೇ ಹೊರತು ವಿಶ್ವಾಸಪಾತ್ರನಲ್ಲ. ನಮ್ಮಿಂದ ಲಂಕೆಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದೇ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದೆಯಷ್ಟೆ? ಎಲೆ ಹುಚ್ಚನೆ! ಆ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಬಿಡು! ಇನ್ನು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ನಾನು ಲಂಕೆಗೆ ಬಂದು, ಅಲ್ಲಿನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರಾಜನಾದ ನಿನ್ನನ್ನೂ, ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ, ನಿನ್ನ ಬಂಧುಗಳನ್ನೂ, ನಿನ್ನ ದಾಯಾದರನ್ನೂ, ಇನ್ನೂ ನಿನಗೆ ಸೇರಿದವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ವಧಿಸುವೆನು ನೋಡು! ನಿಮಿಷಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಲಂಕಾನಗರಿಯನ್ನೇ ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ತಿಳಿ! ಎಲೆ ಮೂಢ ರಾವಣಾ! ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಿನ್ನನ್ನು ದೇವತೆಗಳೊಡಗೂಡಿದ ದೇವೇಂದ್ರನೇ ಬಂದು ಬಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೂ, ನಿನ್ನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ನೀನೇ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದೆ ತಲೆತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರೂ, ಸೂರ್ಯಬಿಂಬದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರೂ ರಾಮನ ಕೈಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರೆ! ಇದು

ನಿಜವು! ರಾಮನ ದ್ವೇಷಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಪಿಶಾಚರಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ
ರಾಕ್ಷಸರಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಗಂಧರ್ವರಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ, ಮೂರು,
ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವನೊಬ್ಬನೂ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲನೆಂದು ನನಗೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ.
ಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೇವಲ ಬಲಹೀನನಾದ ಜಟಾಯುವನ್ನು ಕೊಂದ ನಿನ್ನ ನೀರ್ಮ್ಯಕ್ಕೆ
ನೀನೇ ಹಿಗ್ಗುವೆಯಾ? ಭೀಮೂಢನೆ! ನಮ್ಮನ್ನು ಹಾಗೆಣಿಸಬೇಡ! ಅದೂ
ಹೋಗಲಿ! ರಾಮನಾಗಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಾಗಲಿ ಕಣ್ಣಿ ದಿರಿಗಿದ್ದಾಗ, ನೀನು ನಿನ್ನ ನೀರ್ಮ್ಯ
ವನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಸೀತೆಯನ್ನು ಕರೆತಂದೆಯಾ? ಅದೂ ಇಲ್ಲ! ಕಳ್ಳನಂತೆ
ಹೊಂಚುಹಾಕಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಕದ್ದುತಂದೆಯಲ್ಲಾ! ಈಗಲೂ ನಿನಗೆ ಮುಂದೆ ಬರ
ಬಡುದಾದ ಅನರ್ಥವೇನೆಂದು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ! ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾಬುದ್ಧಿ
ವಂತನಾಗಿಯೂ, ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ದುರ್ಜಯನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಘುತಲಕನಾದ
ಶ್ರೀರಾಮನೇ ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಕಳೆಯತಕ್ಕವನೆಂದು ಇನ್ನೂ ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯ
ಲಿಲ್ಲವೆ?" ಎಂದು ನಾನು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ತಿಳಿಸು" ಎಂದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವಾಲಿಪುತ್ರ
ನಾದ ಅಂಗದನು ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕುರಿತು "ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೆ! ಇದೇನು?
ಈ ನೀಚರಾಕ್ಷಸನೊಡನೆ ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟು ಸಂಭಾಷಣೆಗಳೇಕೆ? ಇವನು ನಿಜ
ವಾಗಿಯೂ ದೂತನಾಗಿ ಬಂದವನಲ್ಲ! ಇವನು ರಾವಣನಿಗೆ ಗೂಢಚಾರನೆಂದೇ
ನನಗೆ ತೋರುವುದು. ಇವನು ಇಲ್ಲಿ ನಮ್ಮಿ ದಿರಾಗಿ ನಿಂತು ಮಾತಾಡುವ ನೆವ
ದಿಂದಲೇ, ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯದ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವನು.
ಇವನನ್ನು ನಾವು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಹಿಡಿದು ಕೊಂದುಬಿಡಬೇಕು. ಇವನನ್ನು ತಿರುಗಿ
ಲಂಕೆಯ ಕಡೆಗೆ ಬಿಡಬಾರದೆಂದೇ ನನಗೆ ತೋರುವುದು" ಎಂದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ
ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ಕೆಲವು ವಾಸರರು ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರಿ, ಆ ಶುಕನನ್ನು
ಹಿಡಿದು, ಅನಾಥನಂತೆ ಗೋಳಿಡುತ್ತಿರುವ ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಹಗ್ಗಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿ
ತಂದರು. ಅಮೇಲೆ ಕೋಪಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಕೆಲವು ವಾಸರರು ಆ ಶುಕನನ್ನು
ಸುತ್ತಿಮುತ್ತಿ ಪೀಡಿಸುತ್ತಿರಲು, ಆತನು ತಿರುಗಿ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ರಾಮನನ್ನು
ಕುರಿತು "ಅಯ್ಯೋ! ರಾಮಾ! ಈ ವಾಸರರು ನನ್ನ ರೀಕೆಗಳನ್ನು ಮುರಿದು
ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕೀಳುತ್ತಿರುವರಲ್ಲಾ! ಇನ್ನು ನನ್ನ ಗತಿಯೇನು? ನಾನು ನಿಜ
ವಾಗಿಯೂ ಯಾವ ತಪ್ಪನ್ನೂ ಮಾಡಿದವನಲ್ಲ! ದೂತಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದವನು!
ಹೀಗಿರುವಾಗಲೂ ಈ ವಾಸರರ ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ,
ನೀನೇ ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿದಂತಾಗುವುದು. ನಾನು ಹುಟ್ಟಿದುದು ಮೊದಲು
ಸಾಯುವವರೆಗೂ ಮಾಡಿದ ಪಾಪಗಳಿಗಿಲ್ಲಕ್ಕೂ ನೀನೇ ಭಾಗಿಯಾಗಬೇಕಾಗು

ವುದು” ಎಂದು ಕೂಗಿಕೊಂಡನು. ಈ ವಿಲಾಸವನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ರಾಮನು ಅವನಲ್ಲಿ ಮರುಕಗೊಂಡು, ವಾನರರನ್ನು ಕೂರಿತು, “ಎಲೆ ವಾನರರೆ! ಅವನು ದೂತನು. ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಡಿರಿ! ಅವನ ಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಕಳುಹಿಸಿಬಿಡಿರಿ!” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆ ವಾನರರಿಗೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಸರ್ಗವು.

 { ರಾಮನು ದರ್ಭಶಯನದಲ್ಲಿದ್ದು ಮೂರುರಾತ್ರಿಗಳ ವರೆಗೆ
 ಸಮುದ್ರವನ್ನು ರಾಧಿಸಿದರೂ, ಸಮುದ್ರನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗ
 ದಿರಲು, ಕೋಪದಿಂದ ಬಾಣಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿ
 ದುಡು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಬೇಡವೆಂದು ತಡೆದುನು. }

ಆ ಮೇಲೆ ರಘುನಂದನನಾದ ಶ್ರೀರಾಮನು, ಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿ ದರ್ಭೆಗಳನ್ನು ಹಾಸಿಕೊಂಡು, ಸಮುದ್ರಕ್ಕಿದಿರಾಗಿ ಕೈಮುಗಿದು ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಮಲಗಿ ಬಿಟ್ಟನು. ಪರಂತಪನಾದ ಆ ರಾಮನು ಹೀಗೆ ದರ್ಭಶಯನದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಸರ್ಪ ದೇಹದಂತೆ ಮೃದುವಾಗಿ ಉದ್ದವಾದ ತನ್ನ ಬಲದೊಳೆನ್ನೇ ತಲೆದೆಸೆಗಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಆ ಸಮುದ್ರಕ್ಕಿದಿರಾದ ಬೇರೊಂದು ಮಹಾಸಮುದ್ರದಂತೆ ಮಲಗಿದ್ದನು. ಮೊದಲು ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ, ಯಾವಭುಜವು ಬಗೆಬಗೆಯ ರತ್ನಾಭರಣಗಳಿಂದಲಂಕೃತವಾಗಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದೀ, 1 ಯಾವಭುಜವನ್ನು ಎಷ್ಟೊಂದು ಉತ್ತಮಸ್ತ್ರೀಯರು, ಕಟಕಕೇಯೂರಾದಿ ಮುಕ್ತಾಭರಣಗಳಿಂದಲಂಕೃತಗಳಾದ ತಮ್ಮ ಕೈಗಳಿಂದ ಅನೇಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಒತ್ತುತ್ತಿದ್ದರೋ, ಯಾವಭುಜವು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅಗರುಚಂದನಾದ್ಯನೇಕಸುಗಂಧಗಳಿಂದಲೂ ಬಾಲಸೂರ್ಯನಂತೆ ಹೊಳೆಯುವ ರಕ್ತ

1. ಇಲ್ಲಿ “ಭುಜ್ಯಃ ಪರಮನಾರೀಣಾಮುಧಿಮೃಷ್ಟ ಮನೇಕಥಾ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿ ರಾಮನಭುಜಕ್ಕೆ ಅನೇಕಸ್ತ್ರೀಯರೈಕರಸ್ಪರ್ಶವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತೆಯೊಬ್ಬಳೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕಪತ್ನಿಯರುಂಟೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುವರು, ಇದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಪರಮನಾರಿಯರೆಂದರೆ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಅಲಂಕಾರಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಯೋಗಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕ

ಚಂದನದಿಂದಲೂ ಲೇಪಿತವಾಗಿ ಘನುಘಮಿಸುತ್ತಿತ್ತೋ, ಯಾನಭುಜವು ಮೊದಲು

ಉತ್ತಮಸ್ವರಂಧ್ರಿಯರೆಂದರ್ದವು. ಹಾಗೆಯೇ “ಅಭಿಮನ್ಯುಸ್ವರ್ಮ” ಎಂಬುದಕ್ಕೂ ಸ್ವರ್ಶ ಯೋಗ್ಯವೆಂದೇ ಅರ್ದವು. ಅಥವಾ ಪರಮನಾರಿಯರೆಂದರೆ ಭೂನೀಳಾದಿ ದಿವ್ಯಮಹಿಷಿಯ ರೆಂದೂ ಅರ್ದಮಾಡಬಹುದು ಮನುಷ್ಯರೂಪದಿಂದಿರುವ ರಾಮನಿಗೆ ಭೂನೀಳಾದಿ ದಿವ್ಯ ಮಹಿಷಿಯರೂಡನೆ ಸಂಬಂಧ ಹೇಗೆ? ಎಂದು ಶಂಕಿಸಬಹುದು. ರಾಮನು “ಅತ್ತಾನಂ ಮಾನುಷಂ ಮನ್ಯೇ” ಎಂದು ತನಗೆ ತಾನು ಮನುಷ್ಯನೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದಿದ್ದರೂ. ಮೊದಲು ಬಾಲಕಾಂಡದಲ್ಲಿ “ಜಜ್ಞೇ ವಿಷ್ಣುಸ್ತನಾತನಃ” ಎಂದು ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನರಿತು ಹೇಳಿದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮಹಾಮುನಿಗೆ. ಅವನಲ್ಲಿ ಪರತ್ವಚ್ಛಾನವೇ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಭಾವನೆಯಿಂದಲೇ ಈ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿರಬಹುದು. ಅದುದರಿಂದ ಪರಮ ನಾರಿಯರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಇತರಪಕ್ಷಿಯರೆಂದರ್ದವಲ್ಲವು. ರಾಮನಿಗೆ ಬೇರೆ ಪಕ್ಷಿಯರಿಲ್ಲ ದುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಉತ್ತರಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಇವನು ಯಜ್ಞಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸುವರ್ಣದಿಂದ ಸೀತಾ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಟ್ಟುಕೊಂಡುದಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿದೆ. “ಅದರೆ ಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಯರು, ಪಕ್ಷಿಯರಿಗೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಭಾವವನ್ನು ವಿಧಿಸಲಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ” ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಬಹುದು. “ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪನಾರ್ಥವಾಗಿ ಅವತರಿಸಿರುವ ಆ ರಾಮನ ಆಚಾರವೇ ಮೇಲಾದ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿರುವಾಗ, ಇದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣವೇಕೆ? ವಾಸ್ತವಕ್ಕೆ ಆಚಾರವೇ ಶ್ರಥಮು ಪ್ರಮಾಣವು ಶ್ರುತಿಯೂ ಪೂರ್ವಾಚಾರಿಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿಯೇ ಕರ್ಮವನ್ನು ವಿಧಿಸುವುದು. ಆಪಸ್ತಂಬರೂಕೂಡ “ಧರ್ಮಜ್ಞಸಮಯಃ ಪ್ರಮಾಣಂವೇದಾಶ್ಚ” ಎಂದು ಧರ್ಮಜ್ಞಸಮಯ ರೂಪವಾದ ಆಚಾರವನ್ನೇ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ತುತಿ ಕಾರರೂ, “ಶ್ರುತಿರ್ವಿ ಭಿನ್ನಾ ಸ್ಮೃತಯೋಪಿ ಭಿನ್ನಾ ಸಚಾನ್ಯಷೇರ್ದರ್ಶನಮಸ್ತಿ ಕಿಂಚಿತ್ | ದರ್ಮಸ್ಯ ತತ್ತ್ವಂನಿಹಿತಂ ಗುಹಾಯಾಂ ಮಹಾಜನೋಯೇನಗತಸ್ಸಪಂಥಾಃ” ಎಂದು ಶಿಷ್ಯಾಚಾರವೇ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿರುವರು. ಅದುದರಿಂದ ರಾಮನ ಆಚಾರವೇ ಉತ್ತಮವಾದ ಪ್ರಮಾಣವೇಹೊರತು. ಅದರ ಮುಂಚೆ ವಿರುದ್ಧ ನ್ಯಾಯಗಲಾಘವೂ ನಿಲ್ಲವು. ರಾಜಸೂಯಾಶ್ವಮೇಧಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಿಮಹಿಷಿಯಂತೆ ನಾವಾಂತೆ, ವರಿವೃತ್ತಿಯೆಂಬವ ರಿಬ್ಬರೂ ಇರಬೇಕಾದುದು ವಿಧಿಯು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಅವರಿಲ್ಲದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಂದ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವುಮಾತ್ರ ನಡೆಸಲ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲವಷ್ಟೇಹೊರತು. ಅದರಿಂದ ಕರ್ಮಕ್ಕೇನೂ ವೈಕಲ್ಯವು ಬಾರದು. ಕುಂಟಿರು, ಕುರುಡರು ಮೊದಲಾದ ಅಂಗಹೀನರಿಗೆ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ, ವಿಷ್ಣುಕ್ರಮವೆಂಬನಡೆ, ಆಜ್ಞಾನೇಕ್ಷಣ, ಇನೇ ಮೊದಲಾದವು ಲೋಪಿಸಬಹುದಾದರೂ, ಅವರ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಲೋಪವೇನೂ ಬಾರದು, ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರಣಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಕಾರ್ಯವುನೇರವೇರಿಂದಂತೆ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಗುವುದಲ್ಲವ? ಅದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕೇವಲನ್ಯಾಯಸಂಚಾರವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅಪನ್ಯಾಯನಾರ್ಗವನ್ನು ನುಸರಿಸ ಬಾರದು. ರಾಮನ ಆಚಾರವೇ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅದುದರಿಂದ ರಾಮನಿಗೆ ಸ್ವತೆಯೊಬ್ಬರು ಹೊರತು ಬೇರೆ ಪಕ್ಷಿಯರಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧಾಂತವು. ಈ ವಿಚಾರವು ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡದ ಎಂಟನೆಯಸರ್ಗದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ವಿವರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿ ಸಿದ್ಧಾಂತೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಹಂಸತೂಲಿಕಾತಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಗಂಗಾಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿರುವ ತಕ್ಷಕದೇಹದಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತ, ಸೀತೆಯ ತಲೆಗೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಸುಖಾಶ್ರಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ, ಈಗಲೂ ಯಾವಭುಜವು ಗೋಪುರದ ಬಾಗಿಲಗುಳಿಯಂತೆ ಶತ್ರುನಿವಾರಕವಾಗಿ, ನೋಡುವಾಗಲೇ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಭಯವನ್ನೂ, ಸುಹೃತ್ತುಗಳಿಗೆ ಆನಂದವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವುದೋ ಈಗಲೂ ಯಾವಭುಜವು ಸಮುದ್ರಾಂತವಾದ ಸಮಸ್ತಭೂಮಿಗೂ ಆಶ್ರಯವೆನಿಸಿರುವುದೋ, ಎಡಗೈಯಿಂದ ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಡುವಾಗ ಯಾವಭುಜದಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲಿನ ನಾಣಿನ ಬಡಿತದಿಂದ ಚರ್ಮವೆದ್ದು, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟುಗಟ್ಟಿರುವುದೋ, ದೊಡ್ಡ ಕಬ್ಬಿಣದ ಗುಳಿಯಂತೆ ದುಂಡಗೆ ದಪ್ಪನಾಗಿ ನೀಡಿರುವ ಯಾವಭುಜವು, ಇದುವರೆಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಹಸ್ರಗೋವುಗಳನ್ನು ದಾನಮಾಡಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಹೊಂದಿರುವುದೋ, ಆ ತನ್ನ ಬಲದೋಳನ್ನೇ ರಾಮನು ತನ್ನ ತಲೆದೆಸೆಗಿಟ್ಟು ಮಲಗಿ, ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು “ಈಗ ನನಗೆ ಹೀಗೆಯೇ ಮರಣವಾಗಲಿ. ಸಮುದ್ರತರಣವಾಗಲಿ ಈ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಸಿದ್ಧಿಸಲಿ!” ಎಂದು ದೃಢಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿ, ಸ್ನಾನಾದಿಗಳಿಂದ ದೇಹಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ವಾಚ್ಛೆಯನುದಿಂದಲೂ, ಮನೋನಿಯಮದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಿಧಿಯಿಂದ ಸಮುದ್ರಕ್ಕಿಳಿದಿರಾಗಿ ಮಲಗಿದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ನಿಯಮವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ದರ್ಭಶಯನದ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿರಲು ಹಾಗೆಯೇ ಮೂರುರಾತ್ರಿಗಳು ಕಳೆದುಹೋದುವು. 1 ನೀತಿಜ್ಞನಾಗಿಯೂ, ಧರ್ಮವತ್ಸಲನಾಗಿಯೂ, ಇದ್ದ ರಾಮನು ಹೀಗೆ ಮೂರುರಾತ್ರಿಗಳ

1. ಇಲ್ಲಿ “ಸತಿರಾತೋಷಿತಸ್ತತ್ರ ನಯಜ್ಞೋ ಧರ್ಮವತ್ಸಲಃ” ಉಪಾಸಕತದಾ ರಾಮಸ್ನಾನಗಂ ಸರಿತಾಪತಿಂ || ನಚಂದರ್ಶಯತೇ ಮಸ್ತು ಸ್ತದಾ ರಾಮಸ್ಯ ಸಾಗರಃ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ರಾಮನು ಸರ್ವಶಕ್ತನಾಗಿರುವಾಗ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದುದೇಕೆ? ಎಂದರೆ, “ಧರ್ಮವತ್ಸಲಃ” ಶರಣಾಗತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದಲೇ ಹಾಗೆ ನೆಟಿಸಿದುದಾಗಿ ಸಾಭಿಪ್ರಾಯವಿಶೇಷವು. ಹಾಗೆಯೇ (ಸರಿತಾಪತಿಂ) ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣದಿಂದ, ವಿಷ್ಣುರೂಪಿಯಾದ ತನ್ನನ್ನಾಶ್ರಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ಪುರುಷಕಾರವಿರುವಂತೆ ಸಮುದ್ರನೂ ತನ್ನನ್ನಾಶ್ರಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪುರುಷಕಾರಭೂತರಾದ ಸರಿತ್ತುಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿ ಬಂದಿರುವುದಾಗಿ ಭಾವವು. ಆದರೆ ರಾಮನು ಹೀಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಶರಣಾಗತಿಯೂ ಫಲಿಸದೆ ಹೋದುದೇಕೆ? ಎಂದರೆ, ರಾಮನು ಎಂದಿಗೂ ಅಂತಹ ಶರಣಾಗತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಯಲ್ಲ. ಅಕಿಂಚನನೇ ಅದಕ್ಕಧಿಕಾರಿಯು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ವಿಹಿತವಾದ ರಾಜಸೂಯವನ್ನು ಎಷ್ಟೇ ಕ್ರಮವಾಗಿ ನಡೆಸಿದರೂ, ಹೇಗೆ ಫಲಿಸದೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಅನಧಿಕಾರಿಯಾದ ರಾಮನು ನಡೆಸಿದ ಶರಣಾಗತಿಯು ಅವನಿಗೆ ಫಲಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ವರಿಗೂ ಎದೆಬಿಡದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಮಲಗಿ, ನ ದೀ ನಾ ಥ ನಾ ದ ಸಮುದ್ರವನ್ನು
 ಉಪಾಸನಮಾಡಿದನು. ಮ ದಾಂ ಥ ನಾ ದ ಸಮುದ್ರನಾದರೋ ಇಷ್ಟಾದರೂ
 ರಾಮನಿಗೆ ತನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಎಷ್ಟೋ ನಿಯ
 ಮದಿಂದ ವಿಧಿಯನ್ನ ನುಸರಿಸಿ ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಸಮುದ್ರನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗದಿರಲು
 ಆಗ ರಾಮನಿಗೆ ಸಮುದ್ರದಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಕೋಪವು ಅಂಕುರಿಸಿತು.
 ಅವನ ಕಡೆಕಣ್ಣುಗಳು ಕೆಂಪೇರಿದುವು. ಹೀಗೆ ಕೋಪಗೊಂಡ ರಾಮನು ಸವಿಸಾಪ
 ದಲ್ಲಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು “ನತ್ಸಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಇಷ್ಟಾದರೂ ನಮಗೆ
 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗದಿರುವ ಈ ಸಮುದ್ರದ ಗರ್ವವನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಲೋಕದಲ್ಲಿ
 ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದೂ, ತಪ್ಪನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವುದೂ, ಮುಜುಸ್ವಭಾವವೂ, ಯಾವಾಗಲೂ
 ಪ್ರಿಯವಾಕ್ಯವನ್ನು ನುಡಿಯುವುದೂ, ಈ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸತ್ಪುರು
 ಷರಿಗೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿರಬೇಕಾದ ಸುಗುಣಗಳೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆದರೇನು?
 ಈ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನೇ ಹೀಗೆ ನೀಚರಾದವರಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದರೆ, ಅವರು ಆ ಗುಣವುಳ್ಳ
 ವರನ್ನು ಅಸಮರ್ಥರೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಿಬಿಡುವರು. ಇಂ ತ ಹ ಅವಿವೇಕಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ
 ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವುದರಿಂದ ಕೈಲಾಗದವನೆಂದು ಹೇಳಿಸಿ
 ಕೊಳ್ಳುವದೊಂದೇ ಫಲವು. ಅಜ್ಞರಾದ ಜನರು ಅತ್ಯಸ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವನನ್ನೂ
 ದಯೆಯಿಲ್ಲದವನನ್ನೂ, ಪಂಚಕನನ್ನೂ, ಜನರಲ್ಲಿ ಸಲಿಗೆಯಿಲ್ಲದವನನ್ನೂ, ಣ್ಯಾಯ
 ವಿವೇಚನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಶಿಕ್ಷಿಸುವವನನ್ನೂ ಬಹಳ ಸಮರ್ಥನೆಂದು ತಿಳಿದು ಗೌರ
 ವಿಸುವರು. ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮೃದುತ್ವದಿಂದ ಬಲವಂತ
 ನೆಂಬ ಕೀರ್ತಿಯೂ ಬಾರದು. ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನೆಂಬ ಯಶಸ್ಸೂ ಬಾರದು.
 ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯವೂ ಬಾರದು. ದುರ್ಜನರಲ್ಲಿ ಸಾಮಂಜಸವೆಂಬುದು ಕೆಲಸಕ್ಕೇ
 ಬಾರದು. ಇಂಥವರಲ್ಲಿ ದಂಡೋಪಾಯವೇ ಮೇಲಾದ ಸಾಧನವು. ಎಲೆ ನತ್ಸನೆ!
 ಇದೋನೋಡು! ಈಗಲೇ ನಾನು ನನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಈ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಲಕಿ
 ಬಿಡುವೆನು. ನನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾಮಕರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ
 ಗಳಾಗಿ ಈ ಸಮುದ್ರದ ನೀರನ್ನೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಮೇಲೆತ್ತೇಲಾಡುವಂತೆ ಮಾಡು
 ವೆನು ನೋಡು! ಅಲ್ಲಿಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾಸರ್ಪಗಳ ದೊಡ್ಡದೇಹಗಳೂ, ಗಜಾಕೃತಿ
 ಯುಳ್ಳ ನಾನುಗಳ ಸುಂಡಿಲುಗಳೂ, ನನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಡುವು
 ದನ್ನೂ ನೋಡು! ಈಗಲೇ ನನ್ನ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ, ಶಂಖಗಳಿಂದಲೂ
 ಮುತ್ತುಚಿಪ್ಪುಗಳಿಂದಲೂ, ನಾನುಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿದ ಈ ಸಮುದ್ರವನ್ನು
 ನಿಮಿಷನಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಶೋಷಿಸುವುದನ್ನಾದರೂ ನೋಡು! ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ನಾನು

ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಸುಮ್ಮನಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಈ ಸಮುದ್ರವು ನನ್ನನ್ನು ಕೈಲಾಗದವನೆಂದು ತಿಳಿದಹಾಗಿದೆ! ಛ! ಇಂತಹ ನೀಚ ಜನದಲ್ಲಿ ತಾಳ್ಮೆಯೆಂಬುದು ಎಂದಿಗೂ ಕೆಲಸಕ್ಕೆಬಾರದು! ಇಂತವನಲ್ಲಿ ಕೋಪವು, ಯುಕ್ತವೇ ಹೊರತು, ಸಾಮದಿಂದ ಈ ಸಮುದ್ರವು ನಮಗೆ ತನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ.

1 ವತ್ಸಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ನನ್ನ ಬಿಲ್ಲನ್ನೂ, ವಿಷಸರ್ಪಗಳಂತಿರುವ ನನ್ನ ಕ್ರೂರಬಾಣಗಳನ್ನೂ ತಂದುಕೊಡು! ಈ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಶೋಷಿಸಿಬಿಡುವೆನು! ನಮ್ಮ ಕಡೆಯ ಕಪಿಗಳು ಇದನ್ನು ಕಾಲುವಡೆಯಿಂದಲೇ ದಾಟಿಹೋಗಲಿ! ಈ ಸಮುದ್ರವು ಅಕ್ಷೋಭ್ಯನೆಂದು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತಿಹೊಂದಿದವನಲ್ಲವೆ? ಈಗ ನಾನು ಅವನಿಗೆ ಆ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನೇ ಹೋಗಲಾಡಿಸುವೆನು ನೋಡು! ಆಗಾಗ ಅಲೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ ತನ್ನ ಎಲ್ಲೆಕಟ್ಟನ್ನು ಮೀರದೆ ಸ್ಥೈರ್ಯದಿಂದಿರುವ ಈ ಸಮುದ್ರವನ್ನು, ಈಗ ನನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ಮೀರುವಂತೆ ಮಾಡುವೆನು ನೋಡು! ಈ ಮಹಾಸಮುದ್ರವನ್ನು, ನಾನು ಆದರಲ್ಲಿ ಕಾವಲಿರುವ ಅನೇಕದೈತ್ಯದಾನವಸಮೂಹದೊಡನೆ ಕ್ಷೋಭೆಹೊಂದಿಸುವುದನ್ನಾದರೂ ನೋಡು!" ಎಂದನು. ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ ರಾಮನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಧನುಸ್ಸನ್ನು

ಇಲ್ಲಿ “ಚಾಪಮಾನಯ ಸೌಮಿತ್ರೇ ಶರಾಂಶ್ಚಾಶೀವಿಷೋಪಮಾಃ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಸರ್ವಶಕ್ತನಾದ ರಾಮನು ಮೊದಲು ಎಷ್ಟೋವಿನಯದಿಂದ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಉಪಾಸನಮಾಡಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರೂ, ಅವನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗದುದಕ್ಕಾಗಿ, ಆಗಲೇ ಅವನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿಬಿಡಬಹುದಾಗಿದ್ದರೂ, ದಯಾಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಅವನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಲಾರದೆ ಹೋದರೂ ಅವನು ತನಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಲೆಂದು ಇದುವರೆಗೆ ಮಾತಿನ್ನಿಂದ ಹೆದರಿಸಿ, ಈಗ ಕಾರ್ಯದಿಂದಲೂ ಹೆದರಿಸುವನು. ಇಷ್ಟುಕಾಲವಿಳಂಬಕ್ಕೂ ಅವನ ದಯಾಸ್ವಭಾವವೇ ಕಾರಣವೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲವು. ಮೇಲಿನ ವಾಕ್ಯಗಳ ಗೂಢಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ:—(ಚಾಪಮಾನಯ) ಗುಣಹೀನನಾದ ಇವನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಗುಣಯುಕ್ತನಾದ ನನ್ನ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ತಂದಿಡು! (ಚಾಪಮಾನಯ) ಈತನ ಇನಮೃತೆಯನ್ನು ನೀಗಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿನಮೃತವಾದ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ತಂದುಕೊಡು! (ಚಾಪಮಾನಯ) ಇವನ ಕಟ್ಟನ್ನು ಕದಲಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಟ್ಟುಳ್ಳ ನನ್ನ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ತಂದುಕೊಡು! (ಸೌಮಿತ್ರೇ) “ರಾಮೇಪ್ರಮಾದಂ ಮಾಕಾಷೀಃ ಎಂದು ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯಾದ ಸೌಮಿತ್ರೆಯು ನಿನಗೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಮರೆತೆಯೇನು? (ಶರಾಂಶ್ಚಾಶೀವಿಷೋಪಮಾಃ) ಮುಳ್ಳನ್ನು ಮುಳ್ಳಿನಿಂದಲೇ ಕೀಳಬೇಕು.” ಉಷ್ಣವನ್ನು ಉಷ್ಣದಿಂದಲೇ ಶಮನ ಮಾಡಬೇಕು. ವಿಷವನ್ನು ವಿಷದಿಂದಲೇ ಅಡಗಿಸಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಹಾಗೆಯೇ ಇಲ್ಲಿನ ಶರವನ್ನು (ನೀರನ್ನು) ಶೋಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಶರಗಳನ್ನೇ (ಬಾಣಗಳನ್ನು) ತಂದುಕೊಡು! “ಎಂದು ಹೇಳಿದುದಾದ ಭಾವವು.

ಹಿಡಿದು, ಕೋಪದಿಂದ ಕಣ್ಣು ಲೆಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿಸುತ್ತ, ಪ್ರಳಯಕಾಲಾಗ್ನಿಯಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನನ್ನು ತಡೆಯುವುದು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಕೋಪೋದ್ರಿಕ್ತನಾದ ರಾಮನು, ಸಮಸ್ತಜಗತ್ತನ್ನೂ ನಡುಗಿಸುತ್ತ, ಭಯಂಕರವಾದ ತನ್ನ ಧನುಸ್ಸನ್ನೆಳೆದು ಕಟ್ಟಿ, ಇಂದ್ರನು ವಜ್ರಾಯುಧಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವಂತೆ ಅನೇಕ ಕ್ರೂರಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ತೇಜಸ್ವಿನಿಂದ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಬಾಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮಹಾವೇಗವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿ ಬಂದು ಸಮುದ್ರಜಲದೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಆಗ ಪಾತಾಳದವರೆಗಿದ್ದ ಮಹಾಸರ್ಪಗಳೆಲ್ಲವೂ ಭಯದಿಂದ ನಡುಗಿಹೋದುವು. ಅನೇಕಮತ್ಸ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಮೊಸಳೆಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿದ ಆ ಮಹಾಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ, ಆ ಲೆಗಳ ಪ್ರವಾಹವೇಗವು, ಬಾಣದ ಗಾಳಿಯ ಬಡಿತದಿಂದಂಟಾದ ಮಹಾಧ್ವನಿಯೊಡನೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಭಯಂಕರವಾಯಿತು. ಆಗ ಆ ಸಮುದ್ರದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆ? ಸುತ್ತಲೂ ಅಲೆಗಳು ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಉಬ್ಬಿಬಂದು, ತೀರಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಳಿಸಿ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿರುವುವು. ಕೆಳಗಿದ್ದ ಶಂಖಗಳೂ, ಮುತ್ತುಚಿವ್ವುಗಳೂ, ಮೇಲೆದ್ದಾ ತೇಲುತ್ತಿರುವುವು. ನಡುನಡುವೆ ಸಮುದ್ರಜಲವು ಶೋಷಿಸುತ್ತಬಂದು ಹೊಗೆಯೇಳುತ್ತಿರುವುದು ಒಳಗಿದ್ದ ಮಹಾಸರ್ಪಗಳೆಲ್ಲವೂ ಬಾಣವೇಗಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಸಂಕಟಪಟ್ಟು ತತ್ತಳಿಸುತ್ತ ಮುಖಗಳಿಂದಲೂ, ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದಲೂ ಉರಿಯನ್ನು ಕಾರುತ್ತಿರುವುವು. ಪಾತಾಳವಾಸಿಗಳಾದ ಮಹಾವೀರೈವುಳ್ಳ ದಾನವರೊಳೂ ಭಯದಿಂದ ನಡುಗುತ್ತಿರುವರು. ಆ ಸಮುದ್ರದಮೇಲೆ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ತರಂಗಗಳು ನಿಂಥ ಮಂದರಪರ್ವತಗಳಂತೆ ಮಹೋನ್ನತಗಳಾಗಿ, ಮೊಸಳೆ, ಮೀನು, ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳೊಡನೆ ಲಕ್ಷೋಪಲಕ್ಷ ಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ಹಾರಿ ಬೀಳುತ್ತಿರುವುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಅಲೆಗಳು ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿರುವುವು. ಪಾತಾಳವಾಸಿಗಳಾದ ಉರಗರೂ, ರಾಕ್ಷಸರೂ ಭಯದಿಂದ ತತ್ತಳಿಸುವರು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮಹಾಗ್ರಾಹಗಳು ತಲೆಕೆಳಗಾಗಿ ಉರುಳುತ್ತಿರುವುವು. ಆ ಮಹಾಸಮುದ್ರವನ್ನೇ ಆಡಿ ಮೇಲಾಗಿ ಮಗು ಚಿದಂತೆ ಜಲಪ್ರವಾಹವು ಉಕ್ಕಿಬರುತ್ತಿರುವುದು. ಹೀಗೆ ಸಮುದ್ರಕ್ಕುಂಟಾದ ಮಹಾಕ್ಷೋಭವನ್ನೂ, ಇತ್ತಲಾಗಿ ರಾಮನು ಅತುಗ್ರವೇಗದಿಂದ ಧನುಸ್ಸನ್ನೆಳೆಯುತ್ತ, ಕೋಪದಿಂದ ಆ ಗಾ ಗ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನೂ ನೋಡಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಭಯಪಟ್ಟು, ಇನ್ನು ತಾನು ಸಮುದ್ರದ್ದರಿ ಲೋಕವೆಲ್ಲವೂ ದಗ್ಧವಾಗುವುದೆಂದೆಣಿಸಿ, ಥಟ್ಟನೆ ಮುಂದೆ ಬಂದು “ಅಣ್ಣಾ !

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಬೇಡಬೇಡ” ಎಂದು ತಡೆಯುತ್ತ ಕೊನೆಗೆ ರಾಮನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಧನುಸ್ಸನ್ನೇ ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ತಡೆದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ರಾಮನು ಬಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬಿಡುವುದಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸಿದಮೇಲೆ ಸಮುದ್ರನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಲನನ್ನು ನಿಯೋಗಿಸಿ ರಾಮನುಹೂದಿದ ಬಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿಡ್ದ ದುರ್ಮಕುಲ್ಮದ ಮೇಲೆ ಬಿಡುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದುದು. ರಾಮನು ನಲನಿರ್ಮಿತವಾದ ಸೇತುವಿನಿಂದ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿ ಸಂವೇಲಾಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನಿಳಿಸಿದುದು, ದೇವತೆಗಳ ಸ್ತೋತ್ರವು.

ಇಷ್ಟಾದರೂ ಸಮುದ್ರವು ತನಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮನು ಕೋಪಗೊಂಡು ಸಮುದ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು, ಭಯಂಕರವಾಕ್ಯದಿಂದ “ಎಲೆ ಸಮುದ್ರಾ! ಇದೋ! ಈಗಲೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಪಾತಾಳದವರೆಗೂ ತೋರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವೆನು! ನನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಇನ್ನು ಕ್ಷಣಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ನಿನ್ನ ಜಲವೆಲ್ಲವೂ ಕುದಿದು, ಹಬೆಯಾಗಿ ಹಾರಿ ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡುವೆನಲ್ಲದೆ, ನೆಲದೊಳಗೆ ತೇವವೇ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಒಣಗಿಸುವೆನು ನೋಡು! ಇನ್ನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಜಲಜಂತುವಾದರೂ ಬದುಕದೆ ಎಲ್ಲವೂ ಡಗ್ಗುವಾಗುವುವು. ನಿನ್ನ ನೀರೋಣಿಗಿ ದೊಡ್ಡ ಧೂಳಿಯು ಮೇಲೇಳುವುದು! ಎಲೆ ಸಮುದ್ರನೆ! ನನ್ನ ಬಿಲ್ಲಿನಿಂದ ಹೊರಟ ಬಾಣವನ್ನೇ ಸೇತುವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಅದರಿಂದ ಈ ಕಪಿಗಳನ್ನು ಕಾಲುವಡೆಯಿಂದಲೇ ದಾಟಿಸುವೆನೆಂದು ತಿಳಿ! ಅನೇಕರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ನೀನು ಆಶ್ರಯನಾಗಿರುವೆ. ಅವರ ಸಹವಾಸ ದೋಷದಿಂದಲೇ ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟಾದರೂ ನನ್ನ ವೀರೈವಾಗಲಿ, ನನ್ನ ಬಲವಾಗಲಿ, ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಮುಂದೆ ನನ್ನಿಂದ ನಿನಗೆ ಸಂಭವಿಸಬಹುದಾದ ಕಷ್ಟವನ್ನಾದರೂ ನೀನು ಅಲೋಚಿಸಿ ತಿಳಿಯದಿರುವೆ! ಅದರೇನು? ಇರಲಿ! ಇನ್ನು ನನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನಿನಗೆ ತೋರಿಸು

ವೆನು ನೋಡು ||” ಎಂದನು. ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿದೊಡನೆ ಮಹಾಬಲಾಧ್ಯಕ್ಷನಾದ ರಾಮನು ¹ ಬ್ರಹ್ಮದಂಡಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಒಂದು ಕ್ರೂರಬಾಣವನ್ನು ತೆಗೆದು ಅದನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರಮಂತ್ರದಿಂದ ಅಭಿಮಂತ್ರಿಸಿ, ಧನುಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಧಾನಮಾಡಿ, ಅದರ ನಾಣನ್ನೆಳೆದನು. ರಾಮನು ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ನಾಣನ್ನೆಳೆದೊಡನೆ, ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಕಟಾಹವೇ ಭೇದಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶಗಳೆರಡೂ ಎರಡು ಹೋಳಾಗುವಂತೆ ತೋರಿತು. ಪರ್ಮತಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಡುಗಿಹೋದುವು. ಸಮಸ್ತಲೋಕಕ್ಕೂ ಗಾಢಾಂಧಕಾರವು ಮುಚ್ಚಿದಂತಾಯಿತು. ಸಮಸ್ತದಿಕ್ಕುಗಳೂ ಮಲಿನವಾದುವು ! ನದಿಗಳೂ, ಸರೋವರಗಳೂ ಕಲಗಿಹೋದುವು. ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರ, ರಿಬ್ಬರೂನಕ್ಷತ್ರಗಳೊಡನೆ ವಕ್ರಗತಿಯಿಂದ ನಡೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಸೂರ್ಯ ಕಿರಣಗಳ ಪ್ರಕಾಶವೂ ತಗ್ಗಿತು. ² ಉಲೈಗಳಂತೆ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಉದಿರುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಹಾಧ್ವನಿಗಳೊಡನೆ ³ ನಿರ್ಘಾತವು ಹೊರಡುತ್ತಿತ್ತು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅವಹ ನಿವಹಾದಿ ಸಪ್ತಮಾರುತಗಳೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮಹಾವೇಗದಿಂದ ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ವಾಯುವೇಗದಿಂದ ಚದರಿದ ಮೇಘಗಳು ಆಕಾಶವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದುವು. ದೊಡ್ಡ ವೃಕ್ಷಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮುರಿದುಬಿದ್ದುವು. ಪರ್ಮತಶಿಖರಗಳೂ, ಖಂಡ ಪರ್ಮತಗಳೂ, ವಾಯುವೇಗದಿಂದ ಉರುಳುತ್ತಿದ್ದುವು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮಹಾವೇಘಗಳು ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿ ಮಹಾಧ್ವನಿಯೊಡನೆ ಮಿಂಚಿನ ಕಿಡಿಗಳನ್ನು ಕಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದುವು.

1. ಇಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದಂಡವೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಶಾಪವು. ಬ್ರಹ್ಮಶಾಪದಂತೆ ಅಮೋಘವಾದುದು ಎಂದು ಭಾವವು. ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮದಂಡವೆಂದರೆ ಭಯಂಕರವಾದ ಒಂದು ಉತ್ಪಾತಕೇಶವೆಂದರ್ಥವು. ನಾರದಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ “ ಪಿತಾಮಹಾತ್ಮಜಃ ಕ್ರೂರಸ್ತ್ರಿವರ್ಣ ಶ್ಶಿಖರಾಸ್ತಿತಃ | ಬ್ರಹ್ಮದಂಡಾಹ್ವಯಃ ಕೇಶುಸ್ಸರ್ವಭೂತವಿನಾಶನ ” ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ, ಕ್ರೂರವಾಗಿ, ಮೂರುವರ್ಣವುಳ್ಳದಾಗಿ. ಶಿಖರದಿಂದ ಕೂಡಿದುದು ಬ್ರಹ್ಮದಂಡನಾಮಕವಾದ ಕೇಶವೆಂದೂ, ಇದು ಸರ್ವಭೂತವಿನಾಶಕವೆಂದೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

2. ಉಲೈಯೆಂದರೆ “ ಉಲ್ಕಾ ಶಿರಸಿ ವಿಶಾಲಾ ನಿಪತಂತೀ ವರ್ಧತೇಚ ತನುಶುಚ್ಛಾ ” ಅಗಲವಾದ ತಲೆಯಿಂದಲೂ, ಸಣ್ಣ ಬಾಲದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ ಕೆಳಗೆ ಬೀಳುತ್ತ ಬೀಳುತ್ತ ಹೆಚ್ಚು ಬರುವುದು ಉಲ್ಲಿ (ಅಥವಾ ಆಕಾಶದಳಿಂಗಳಿ) ಯೆಂದು ವರಾಹಮಿಹಿರಚನವು.

3. ನಿರ್ಘಾತವೆಂದರೆ. “ ಪವನಃ ಪವನಾಭಿಹತೋ ಗಗನಾಡವನೌ ಯದಾ ಸಮಾ ಪತತಿ ! ಭವತಿ ತದಾ ನಿರ್ಘಾತಸ್ಸಜಃ ಪಾಪೋ ಧೀರ್ಘಖಗಮಿತಃ ” ಬಿರುಗಾಳಿಯು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಇದಿರಿದಿರಾಗಿ ಬಂದು ಅಪ್ಪಳಿಸಿ ಆಕಾಶದಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕಿಳಿಯುವಾಗ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವಧ್ವನಿಯೇ ನಿರ್ಘಾತವೆನಿಸುವುದೆಂದು ವರಾಹಮಿಹಿರರು.

ಅ ಕಿಡಿಗಳು 1 ಮಹಾಶನಿಗಳಂತೆ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದುವು. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಕಡ್ಡಗೆ ಕಾಣುವ ಮನುಷ್ಯಾಭಿಭೂತಗಳೂ, ಅದ್ವೈತಗಳಾದ ಪಿಶಾಚಾದಿ ಭೂತಗಳೂ ಭಯದಿಂದ ನಡುಗಿ ತತ್ತಳಿಸುತ್ತ ಭಯಂಕರಧ್ವನಿಯೊಡನೆ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿ ದುಃಖದಿಂದಲೂ, ಸಂಕಟದಿಂದಲೂ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದುವು. ರಾಮನು ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸಂಧಾನಮಾಡಿದಾಗಲೇ ಆ ಮಹಾಸಮುದ್ರವು ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳೊಡನೆಯೂ, ಸರ್ಪಗಳೊಡನೆಯೂ, ರಾಕ್ಷಸರೊಡನೆಯೂ, ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಆಲೆಗಳೊಡನೆಯೂ, ಉಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲವಾಗಿ, ಮೊದಲು ರಾಮನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಾಗ ತನಗುಂಟಾದ ದುರವಸ್ಥೆಗಿಂತಲೂ, ಆತಿ ಭಯಂಕರವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿತು. ರಾಮನು ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸಂಧಿಸಿದೊಡನೆ ಸಮುದ್ರ ಜಲಪ್ರವಾಹವು ತನ್ನ ಎಲ್ಲಿಯನ್ನೇ ನಿರಾತಿಶ್ಛಲವಾಗಿ ಒಂದುಯೋಜನದೂರಕ್ಕೆ ಒತ್ತಿಹೋಯಿತು. ಒಂದು ಯೋಜನದಷ್ಟು ಕೆಳಕ್ಕೆಳೆದು ಹೋಯಿತು. ಆಗ ಪರಂತಪನಾದ ರಾಮನಾದರೋ, ಹೀಗೆ ಭಯದಿಂದ ಪಲಾಯನಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಆ ಸಮುದ್ರನಮೇಲೆ ಮರುಕದಿಂದ, ಮುಂದೆ ಬಾಣವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾರದೆ ನಿಂತಿರಲು, ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಉಬ್ಬಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಜಲಪ್ರವಾಹದ ಮಧ್ಯದಿಂದ ಸಮುದ್ರರಾಜನು ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದು, ಮೇರುಪರ್ವತದಿಂದ ಉದಿಸಿಬರುವಸೂರ್ಯನಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದನು. ಆಗ ಸಮುದ್ರನು ನುಣುಪಾದ ವೈಡೂರ್ಯಮಡೆಯಂತೆ ಬಣ್ಣವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಮೇಲಾದ ಸ್ವರ್ಣಾಭರಣಗಳಿಂದಲಂಕೃತನಾಗಿಯೂ, ಕೆಂಪುಬಟ್ಟೆಯನ್ನೂ ಕೆಂಪಾದ ಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕೆಯನ್ನೂ ಧರಿಸಿದವನಾಗಿಯೂ, ಕಮಲದಳದಂತೆ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಗೋಚರಿಸಿದನು. ಅವನ ಸುತ್ತಲೂ ಉರಿಯನ್ನು ಕಾರುವ ಮಹಾಸರ್ಪಗಳು ಹಡೆಯಾಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅವನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ಕಟ್ಟಿದ ಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕೆಯು ಶೋಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಸ್ವರ್ಣಾಭರಣಗಳಿಂದಲೂ, ಕುಂದಣದೊಡವೆಗಳಿಂದಲೂ, ರತ್ನಖಚಿತಗಳಾದ ಇತರಭೂಷಣಗಳಿಂದಲೂ ಅಲಂಕೃತನಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಆ ಸಮುದ್ರರಾಜನು, ಅನೇಕಗೃಹಾದಿಧಾತುಗಳಿಂದ ಶೋಭಿತವಾದಹನುವತ್ಪರ್ವತದಂತೆ ಶೋರುತ್ತಿದ್ದನು.

1. ಆಶನಿಯೆಂದರೆ "ಆಶನಿಸ್ವನೇನ ಮಹತಾ ಯುಕ್ತಾ ವೈಗಜಾಶ್ವಪುಶುರು ಮುಖೇಷು | ನಿಪತತಿ ವಿದಾರಯಂತೀ ಧರ ತಲಂ ಚಕ್ರಸಂಸ್ಥಾನಾ ||" ಮಹಾಭೂತನಿಲಯದ ಕೊಡಿ, ಚಕ್ರಾಕಾರವಾಗಿ ಮನುಷ್ಯ ಗಜಾದಿಗಳ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಬೀಳುತ್ತ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದು ಆಶನಿಯೆಂದು ವರಾಹಮಹಿರರು.

ಅವನ ಕಂಠದಲ್ಲಿ ಒಂದೆಳೆಯ ಮುತ್ತಿನ ಹಾರವೂ ಆದರೆ ನಡುವೆ, ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ ಕೌಸ್ತುಭಕ್ಕೆ ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ಕೆಂಪುಕಲ್ಲಿನ ಪದಕವೂ ಆತನ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತಕಾಂತಿವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿಬರುವ ತರಂಗಪರಂಪರೆಗಳಿಂದಲೂ ತನಗೆ ಅನುಚರರಾದ ವಾತಮೇಘಗಳಿಂದಲೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬೆದರಿ ಬೀಳುತ್ತಿರುವ ಮಹಾಗ್ರಾಹಗಳಿಂದಲೂ, ಭಯದಿಂದ ತತ್ತಳಿಸುವ ಪನ್ನಿಗರಾಕ್ಷಸಾದಿ ದೇವಯೋಧಿಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ, (ನಾನಾವಿಧ ಸುಂದರ ರೂಪವುಳ್ಳ ಗಂಗೆ, ಸಿಂಧು ಮೊದಲಾದ ನದೀದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಪರಿವೇಷಿಸ್ತಿನಾಗಿ) ರಾಮನಿಗೆ 1 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾದನು. ವೀರೈವಂತನಾದ ಆ ಸಮುದ್ರನು ತಾನಾಗಿಯೇ ರಾಮನ ಹೆಸರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೂಗಿ ಕರೆಯುತ್ತ, ಮುಂದೆ ಬಂದು, ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಆ ರಘುಕುಲೋತ್ಕಮನಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ವಿನಯದಿಂದ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುವನು. “ಎಲೆ ಸೌಮ್ಯನೇ! ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಪೃಥಿವಿ, ಅಪ್ಪು, ತೇಜಸ್ಸು, ವಾಯು, ಆಕಾಶಗಳೆಂಬ ಪಂಚಭೂತಗಳೂ ತಮತಮಗೆ ಸ್ಥಿರವಾದ ಒಂದೊಂದು ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಿರುವುವು. ಇದುನಿನಗೆ ತಿಳಿಯದ ವಿಷಯವಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ ನಾನೂ ಇತರರಿಗೆ ದಾಟಲಸಾಧ್ಯನಾಗಿರುವುದು ನನಗೆ ಸ್ವಭಾವವೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ನಾನು ಈ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಬಹುದೆ? ಅಳಿವಿಲ್ಲದೆ ಇತರರಿಂದ ಸುಲಭವಾಗಿ ದಾಟಿಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನಾನು ನನ್ನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಾಸಪಡಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ವಿರುದ್ಧಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿದಂತಾಗುವುದಲ್ಲವೆ? ಇದ್ದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸಿರುವೆನು. ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾನು ನಿನಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದೆನು. ರಾಮಾ! ಒಂದುವೇಳೆ ನೀನು “ಜಲವನ್ನಾದರೂ ಸ್ತಂಭಿಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನನಗೆಮಾತ್ರ ದಾರಿಯನ್ನು ಕೊಡಬಾರದೆ?” ಎಂದು ಕೇಳಬಹುದು. ನೀನು ರಾಜಕುಮಾರನಾದುದರಿಂದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅವರವರ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ನೀನೇ ನಿರ್ಣಯಿಸತಕ್ಕವನು. ಇತರರಿಗೆ ಬಾಧೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ರಕ್ಷಿಸತಕ್ಕವನೂ ನೀನೇ ಅಲ್ಲವೆ? ಹೀಗಿರುವಾಗ ನಾನು ಕಾಮದಿಂದ ಲಾಗಲಿ ಲೋಭದಿಂದಲಾಗಲಿ, ನಿನ್ನ ಭಯಕ್ಕಾಗಲಿ, ಅನೇಕಜಲಜಂತುಗಳಿ

1. ಸಮುದ್ರನು ತನಗೆ ವಿರೋಧಿಗಳಾದ ಮೃದುಕುಲ್ಪವಾಸಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸುವು ವಕ್ಕಾಗಿಯೇ, ರಾಮನು ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸಂಧಾನಮಾಡುವವರೆಗೂ ತಾನು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ತಡಮಾಡಿದನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

2. ಇಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಗೆ ಕಾಂತಿವೂ, ವಾಯುವಿಗೆ ಸದಾಗಮನ ಆರೈಗ್ಮನಗಳೂ, ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶಪ್ರದಾನವೂ, ನೀರಿಗೆ ಅಗಾಧತ್ವವೂ, ಅಗ್ನಿಗೆ ಉದ್ಭವಜ್ವಲನವೂ, ಸಹಜಸ್ವಭಾವವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಗಾತ್ರಯವಾದ ನನ್ನ ಜಲವನ್ನು ಸ್ತಂಭಿಸಿಟ್ಟ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಆ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಲ್ಲಕ್ಕೂ ಬಾಧೆಯುಂಟಾಗುವುದಲ್ಲವೆ! ಅದುದರಿಂದ ನನ್ನ ನೀರನ್ನು ನಾನು ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಸ್ತಂಭಿಸಲಾರೆನು. ಅದರಿಂದ ಇದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯವು ಕೆಡುವುದೆಂದೆಣಿಸಬೇಡ! ನನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾದಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿನಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವೆನು. ನಿನ್ನ ಸೇನೆಯು ಈ ನನ್ನ ಜಲಪ್ರವಾಹವನ್ನು ದಾಟಿಕೊಳಗುವವರೆಗೂ ನನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಮೀನು ಮೊಸಳೆ ಮುಂತಾದ ಜಲಜಂತುಗಳಾವುವೂ ಬಾಧಿಸದಂತೆ ಕಡೆದಿಡಬಲ್ಲೆನು. ಇಷ್ಟು ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾನು ಮಾಡಬಹುದು. ಮತ್ತು ಈ ವಾನರರು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಬೇರೊಂದು ವಿಧವಾದ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ಮಾಡಬಹುದು. ಅವರು ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟರೂ, ಅದನ್ನು ಹದಿನೆರಡು ಸುಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನು. ನೀನು ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಬಹುದು" ಎಂದನು. ಆಗ ರಾಮನು ಸಮುದ್ರನನ್ನು ನೋಡಿ "ಎಲಿ, ಸಮುದ್ರರಾಜನೆ! ಒಳ್ಳೆಯದು! ಹಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಈಗ ನಾನು ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬಿಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಸಂಧಾನಮಾಡಿರುವೆನು. ಈ ಬಾಣವು ಅಮೋಘವಾದುದು! ಇದು ವ್ಯರ್ಥವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಬಿಡಲಿ? ಹೇಳು" ಎಂದನು. ಆಗ ಸಮುದ್ರನು ರಾಮನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಆ ರಾಮನು ಬಿಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಸಂಧಾನ ಮಾಡಿದ್ದ ಬಾಣವನ್ನೂ ನೋಡಿ, ತನ್ನಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಪ್ರಸನ್ನನಾದುದಕ್ಕಾಗಿ ಉಲ್ಲಾಸಹೊಂದಿದ ಮುಖವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು, "ಎಲೈ ರಾಜಪುತ್ರನೆ! ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಮೀಪವಾಗಿ ಉತ್ತರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಹಳರಮಣೀಯವಾದ ದುಮಕುಲುವೆಂಬ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶವುಂಟು. ಅದು ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದುದು. ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಹಾಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು. ಅದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಘೋರರೂಪಿಗಳಾಗಿಯೂ, ಕ್ರೂರಕರ್ಮಿಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಕೆಲವು ಶೂದ್ರರು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಅವರು ನನಗೆ ಕೇವಲಶತ್ರುಗಳು! ಬಹಳ ಪಾಪಾತ್ಮರು. ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ನನ್ನ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯುತ್ತಿರುವರು. ಪಾಪಕರ್ಮಿಗಳಾದ ಆ ದುಷ್ಟರ ಸ್ಪರ್ಶವನ್ನು ನಾನು ಸಹಿಸಲಾರೆನು. ಅದುದರಿಂದ ಆಮೋಘವಾದ ಈ ನಿನ್ನ ಬಾಣವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಅನರಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಸಾರ್ಥಕ ಪಡಿಸು" ಎಂದನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ರಾಮನು ಸಮುದ್ರರಾಜನ ಇಷ್ಟದಂತೆ ಅವನು ಕೃತೋರಿಸಿದಕಡೆಗೆ ತನ್ನ ಬಾಣವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಸಿಡಿಲಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಬಾಣವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದೊಡನೆ,

ಆ ಸ್ಥಳವೆಲ್ಲವೂ ಆದರಿಂದ ದಗ್ಧವಾಗಿ ಮರುಕಾಂತಾರವೆಂದು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಆ ರಂಧ್ರದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಪಾತಾಳದಿಂದ ನೀರು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹಾರಿತು. ಆದರಿಂದ ಮಹಾಧ್ವನಿಯೊಂದು ಹುಟ್ಟಿತು. ಆ ರಂಧ್ರವೇ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಬಾವಿಯಂತಾಯಿತು. ಆ ರಂಧ್ರಕ್ಕೆ ವ್ರಣಕೂಪವೆಂದೂ ಹೆಸರಾಯಿತು. ಈ ವ್ರಣಕೂಪದಿಂದ ನೀರು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹಾರಿ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಸಮುದ್ರಜಲದಂತೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಕೆಶೋಷ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು. ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ರಾಮಬಾಣವು ಬಿದ್ದುದರಿಂದಂಟಾದ ಮಹಾಧ್ವನಿಯೂ ಅತ್ಯಂತ ಭಯಂಕರವಾಯಿತು. ದ್ರುಮಕುಲವೆಂಬ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಶೂದ್ರಾದಿ ಪಾಪಜಾತಿಗಳಿಂದ ಸ್ಪರ್ಶಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ನೀರೆಲ್ಲವೂ, ರಾಮನು ಬಿಟ್ಟ ಬಾಣದಿಂದ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಶೋಷಿಸಿ ಹೋಗಲು, ಮೂರುಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಸ್ಥಳವು ಮರುಕಾಂತಾರವೆಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. 1 ಹೀಗೆ ದಶರಥಪುತ್ರನಾದ ರಾಮನು ಸಮುದ್ರದನಡುವೆ ಇದ್ದ ಮರುಕಾಂತಾರವನ್ನು ದಹಿಸಿ, ಕೊನೆಗೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ, ಆ ಮರುಕಾಂತಾರಕ್ಕೆ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಮೇಲೆ, ಆ ಮರುಕಾಂತಾರವು ಪಶುಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಗರಿಕೆ ಮೊದಲಾದುವುಗಳಿಂದ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿಯೂ, ರೋಗನಿವಾರಕವಾಗಿಯೂ, ಬಗೆ ಬಗೆಯ ಹಣ್ಣುಗಳಿಂದಲೂ ಹೂಗಳಿಂದಲೂ, ಮಧುಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿದುದಾಗಿಯೂ, ತುಪ್ಪ, ಹಾಲು, ಸುಗಂಧದ್ರವ್ಯಗಳು, ಬಗೆಬಗೆಯ ಮೂಲಿಕೆಗಳು ಮುಂತಾದ ಸಮಸ್ತಭೋಗ್ಯದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಶೋಭಿತವಾಯಿತು. ರಾಮನ ವರಪ್ರದಾನದಿಂದ ಅಲ್ಲಿನ ಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲವೂ ಈಗಲೂ ಶುಭಕರವಾಗಿಯೇ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಆಮೇಲೆ ಸಮುದ್ರನು ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು. “ಎಲೆ ಸೌಮ್ಯನೆ! ಇದೋ! ಈ ನಳನೆಂಬವನು ವಿಶ್ವಕರ್ಮನ ಮಗನು. ಇವನ ತಂದೆಯು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಗೆ “ನಿನಗೆ ನನ್ನಂತಹ ಕುಮಾರನೇ ಹುಟ್ಟಲಿ” ಎಂದು ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟುದರಮೇಲೆ, ಈತನು ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಿಗೆ ಸಮಾನನಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿರುವನು. ಶಿಲ್ಪವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಂದೆಗೆ ಸಾಟಿಯಾಗಿರುವನು. ಈ ನಳನೆಂಬ ವಾನರನು ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟಲಿ! ಆ ಸೇತುವನ್ನು ಮುಳುಗ

1. ಇಲ್ಲಿ “ಶೋಷಯಿತ್ವಾ ತತಃ ಕುಪ್ತಿಂ.....ವರ ತಸ್ಮೈದದೌ ವಿದ್ವಾನ ರವೇಽನುರವಿಕ್ರಮಃ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಮನುಷ್ಯಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ರಾಮನಿಗೆ ವರದಾನಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ? ಎಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ “ಅನುರವಿಕ್ರಮನೇವ ವಿಶೇಷಣವು. ಇಲ್ಲಿ “ಶೋಷಯಿತ್ವಾ” ಎಂಬುದಕ್ಕೆ “ಮೋಕ್ಷಯಿತ್ವಾ” ಎಂಬ ಪಾಠಾಂತರವೂ ಉಂಟು ಈ ಪಾಠದಲ್ಲಿ “ಶೂದ್ರಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ” ಎಂದರ್ಥವು.

ದಂತೆ ನಾನು ಧರಿಸುವೆನು ! ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಂತೆಯೇ ಈತನು ನನಗೆ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನು” ಎಂದನು. ಸಮುದ್ರನು ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿ ಹಾಗೆಯೇ ಅಂತರ್ಧಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾದನು. ಆಗ ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾಸಾಹಸಿನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಳನು, ಮೇಲಕ್ಕೆಡ್ಡು ರಾಮನ ಮುಂದೆ ನಿಂತು “ಎಲೈ ರಾಜನೆ ! ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಈ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ನಾನು ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟುವೆನು. ಈ ಸಮುದ್ರನು ಹೇಳಿದುದು ನಿಜವು. ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೇ ನನಗುಂಟು. ಆ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಈಗ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವೆನು” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸಮಸ್ತ ವಾನರರನ್ನೂ ನೋಡಿ “ಎಲೈ ವಾನರರೆ ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ದಂಡೋಪಾಯವೇ ಮೇಲಾದ ಉಪಾಯವೆಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು. ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಲ್ಲದವರಲ್ಲಿ ತಾಳ್ಮೆಯಾಗಲಿ ಸಾಮವಾಗಲಿ, ದಾನವಾಗಲಿ, ಯಾವುದೂ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದು. ಈ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ತಾಳ್ಮೆಯನ್ನು ಸುಡಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ನಮಗೆ ಬೇರೆ ನಿದರ್ಶನವೇಕೆ ! ಭಯಂಕರನಾದ ಈ ಮಹಾಸಮುದ್ರನು ಸಗರನಿಂದಲೇ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನು. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಈ ಸಮುದ್ರನಿಗೆ ಉಪಕಾರಸ್ಥರಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹೋಯಿತು. ರಾಮನು ದಂಡಿಸುವನೆಂಬ ಭಯದಿಂದಲೇ ಅವನು ನಮಗೆ ಸ್ವಾಧೀನನಾದನು. ಈತನಿಗೆ ಸೇತುಬಂಧನದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಆಶೆಯೂ ಹುಟ್ಟಿದಂತಿದೆ. ಅದರಿಂದಲೇ ನಮಗೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವನೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ ! ಮೊದಲು ನನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಮಂದರಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ತಾಯಿಗೆ ತನ್ನಂತೆಯೇ ಪುತ್ರನು ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೂ ನಿಜವು. ನಾನು ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಿಗೆ ಮಗನು. ಶಿಲ್ಪವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನಾನು ಆತನಿಗೆ ಸಾಟಿಯಾಗಿರುವೆನು. ಆದರೆ ಇದುವರೆಗೆ ಆ ವಿಷಯವೊಂದೂ ನನ್ನ ನೆನಪಿಗೆ ಬಾರದೆ ಹೋಯಿತು. ಈ ಸಮುದ್ರರಾಜನೇ ನನಗೆ ಈ ವಿಷಯವಷ್ಟು ನೆನಪಿಗೆ ತಂದಂತಾಯಿತು. ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ ನನ್ನ ಗುಣಗಳನ್ನು ನಾನಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದು ನನ್ನ ಸ್ವಭಾವವಲ್ಲ. ಈ ಸಮುದ್ರರಾಜನು ಹೇಳುವುಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ನಾನಾಗಿಯೇ ಅದನ್ನು ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದರೂ, ಅದು ಆತ್ಮಸ್ತುತಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ, ನಾನು ಈ ಮಹಾ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ನಂಬಿಕೆಯೂ ಹುಟ್ಟುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನನಗೆ ಶಕ್ತಿಯುಂಟು. ಈಗಲೇ ನಮ್ಮ ಕಡೆಯ ಸಮಸ್ತ ವಾನರರೂ ಈ ಸೇತುಬಂಧನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಲಿ !” ಎಂದನು. ಆಗ ಸಮಸ್ತ ವಾನರರೂ ರಾಮಾಜ್ಞೆ

ಯನ್ನು ಪಡೆದು, ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಸೇರಿ ಶತಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿನ ಕಾಡುಗಳಿಗೆ ನುಗ್ಗಿದರು. ಹೀಗೆ ಪರ್ಮತಾಕಾರವುಳ್ಳ ಅನೇಕ ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠರು ಕಾಡುಕಾಡಾಗಿ ಹೊರಟು, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿರುವ ನಾನಾವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ತಂದು ಸಮುದ್ರದ ಕಡೆಗೆ ಸೇರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ವಾನರರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ, ಸಾಲೆ, ಅಶ್ವಕರ್ಣಿ, ಅಲ, ಬಿದಿರು, ಗಿರಿಮಲ್ಲಿಕೆ, ತಾಳೆ, ಅರ್ಜುನ, ತಿಲಕ, ನೇಮಿ, ಬಿಲ್ವ, ಎಳೆಲೆಬಾಳೆ, ಪುಷ್ಪಭರಿತಗಳಾದ ಕರ್ಣಿಕಾರಗಳು, ಮಾವು, ಅಸುಗೆ, ಮುಂತಾದ ನಾನಾಬಗೆಯ ಮರಗಿಡಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಿತ್ತುತಂದು ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ತುಂಬುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ವಾನರರೊಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಕಾರ್ಯಾತುರದಿಂದ ಕೆಲವು ಮರಗಳನ್ನು ಮೂಲಸಹಿತವಾಗಿಯೇ ಕೀಳುವರು. ಕೆಲವನ್ನು ಬೇರಿಲ್ಲದೆ ಮುರಿದು ಹಾಕುವರು. ಹೀಗೆ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದುವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ಇಂದ್ರಧ್ವಜಗಳಂತೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೇತ್ತಿ ಹಿಡಿದುತಂದು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ತಾಳೆಯ ಮರಗಳನ್ನೂ, ಕೆಲವರು ದಾಳಿಂಬಿಯ ಹೊದರುಗಳನ್ನೂ, ಕೆಲವರು ತೆಂಗಿನ ತೊಲೆಗಳನ್ನೂ, ಕೆಲವರು ವಿಭೀಶಕವೃಕ್ಷಗಳನ್ನೂ, ಪಗಡೆಯ ಮರಗಳನ್ನೂ, ಕೆಲವರು ಖದಿರವೃಕ್ಷಗಳನ್ನೂ, ಕೆಲವರು ಬೇವಿನದಿಂಡುಗಳನ್ನೂ ಹೊತ್ತುತಂದು ಸೇರಿಸಿದರು. ಮಹಾಬಲವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಮಹಾಕಾಯವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಕೆಲವು ವಾನರವೀರರು, ಆನೆಯ ಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಗಳನ್ನೂ, ಪರ್ಮತಗಳನ್ನೂ ಮೀಟಿ ತೆಗೆದು, ಬಂಡಿ ಮೊದಲಾದ ಯಂತ್ರಗಳಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸಿ ತರುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಆ ವಾನರರು ಪರ್ಮತಗಳನ್ನು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ತಂದು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಆ ಮೇಗಕ್ಕೆ ಸಮುದ್ರದ ನೀರು ಮೇಲೆ ಹಾರಿ, ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸುವಂತಾಯಿತು. ಈ ವಾನರರ ಕಾರ್ಯಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರವೆಲ್ಲವೂ ಸುತ್ತಲೂ ಕ್ಷೋಭೆ ಹೊಂದಿತು. ಕೆಲವರು ಕಟ್ಟಿದ ಸೇತುವನ್ನೆಳೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನೂರುಯೋಜನ ದುದ್ದದನೂಲನ್ನು ಹಿಡಿದುನಿಂತಿದ್ದರು. ನಳನು ಮುಂದಾಳಾಗಿ ನಿಂತು ಸಮುದ್ರದ ನಡುವೆ ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಬಂದನು. ಭಯಂಕರಾಕಾರವುಳ್ಳ ಇತರ ವಾನರರೂಕೂಡ ಆ ನಳನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ, ಕಟ್ಟಿದ ಭಾಗವನ್ನು ಸರಿಮಾಡುತ್ತ ಬಂದರು. ಆ ವಾನರರಲ್ಲಿ ಅಳತೆಯ ಕೋಲನ್ನು ಹಿಡಿದುನಿಂತವರು ಕೆಲವರು! ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿಯಾಮಕರಾಗಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ ದಂಡವನ್ನು ಹಿಡಿದು, ವಾನರರನ್ನು ತ್ವರಿತಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದವರು ಕೆಲವರು! ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಕಲ್ಲು ಮಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಂದು ಸೇರಿಸುತ್ತಿದ್ದವರು ಕೆಲವರು! ಹಳ್ಳತಿಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡುವವರು

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಕೆಲವರು, ಮೈಗಳ್ಳರಾರೊಂದು ಹುಡುಕಿ ನೋಡುವವರು ಕೆಲವರು! ಹೀಗೆ ನೂರಾರುಮಂದಿ ವಾನರರು ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಸೇರಿ, ರಾಮಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಮಹಾಮೇಘಗಳಂತಿರುವ ಪರ್ವತಶಿಖರಗಳನ್ನೂ, ಹುಲ್ಲು ಕಡ್ಡಿಗಳನ್ನೂ, ಪುಷ್ಪತಗಳಾದ ಗಿಡಗಳನ್ನೂ, ಸೇರಿಸಿ ಸೇತುವನ್ನು ಸರಿಮಾಡುತ್ತ ಬಂದರು. ಕೆಲವರು ಸೇತುವಿನಮೇಲೆ ಕಾಲಿಗೆ ಮೈದುವಾಗಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೂಗಿಡಗಳನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಾನರರು ಬೆಟ್ಟದಂತಿರುವ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನೂ, ಪರ್ವತಶಿಖರಗಳನ್ನೂ, ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಮಹಾಗಜಗಳಂತೆ ಅತ್ತಿತ್ತ ಹಿಡೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ವಾನರರು, ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನೂ, ಪರ್ವತ ಶಿಖರಗಳನ್ನೂ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ತಂದು ಬಿಸಾಡುವಾಗ ಅದರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಹಾಧ್ವನಿಯು ದಿಕ್ಕುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಮೊದಲನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಯೋಜನಗಳ ಸೇತುವನ್ನು ಮುಗಿಸಿದರು. ಕಾರ್ಯೋತ್ಸಾಹವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಆ ವಾನರರೇ ಎರಡನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತು ಯೋಜನಗಳ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. ಮಹಾಕಾಯವುಳ್ಳ ಆ ವಾನರರು ಮೂರನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ತ್ವರೆಯಿಂದ ಕೆಲಸಮಾಡಿ, ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಯೋಜನಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿದರು. ನಾಲ್ಕನೆಯದಿನದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ತ್ವರೆಯಿಂದ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡುಯೋಜನಗಳ ದೂರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. ಐದನೆಯದಿನದಲ್ಲಿ ಆ ವಾನರರೇ ಮತ್ತಷ್ಟು ತ್ವರೆಯಿಂದ ಕೆಲಸಮಾಡಿ ಸುಮೇಲಪರ್ವತದವರೆಗೆ ಉಳಿದಿದ್ದ ಇಪ್ಪತ್ತು ಮೂರುಯೋಜನಗಳನ್ನೂ ಆದಿನವೇ ಕಟ್ಟಿ ಪೂರೈಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಶ್ರೀಮಂತನಾಗಿಯೂ, ವಿಶ್ವಕರ್ಮ ಪುತ್ರನಾಗಿಯೂ, ಬಲಾಢ್ಯನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ನಳನು, ತನ್ನ ತಂದೆಯಂತೆಯೇ ಮಹಾಧ್ವನಿವಾದ ಶಿಲ್ಪಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಮುಗಿಸಿದನು. ಮಹಾಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ನಳನಿರ್ಮಿತವಾದ ಆ ಸೇತುವು, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ 1 ಛಾಯಾಪಥದಂತೆ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ, ಕಾಂತಿವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿಯೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ದೇವಗಂಧರ್ವಸಿದ್ಧ ವಿದ್ಯಾಧರಾದಿಗಳೂ, ಮಹರ್ಷಿಗಳೂ

1. ಇಲ್ಲಿ “ಶುಶುಭೇ ಸುಭಗಶ್ರೀಮಾನ್ ಸ್ವಾತೀಪಥ ಇವಾಂಬರೇ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಸ್ವಾತೀಪಥವೆಂದರೆ ಛಾಯಾಪಥವು, ಅಥವಾ ಸೂರ್ಯಾದಿಗಳ ದ್ಯುಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಮಧ್ಯವೀಧಿಯಾದ ಸ್ವಾತೀವೀಧಿಯು. “ಸೂರ್ಯಾದಿನಾಂ ಶ್ರಯೋ ಮಾರ್ಗಾ ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರಮಧ್ಯಮಾಃ” ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರಮಧ್ಯಗಳೆಂದು ಸೂರ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಮೂರು ಸಂಚಾರಮಾರ್ಗಗಳುಂಟು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಧ್ಯಮಾರ್ಗವೆಂಬುದರಲ್ಲಿ, ಆರ್ಷಭ, ಮಧ್ಯ, ಆಜಗವಿಯೆಂಬ ಮೂರುವೀಧಿಗಳಿರುವುವು. ಸ್ವಾತೀನಕ್ಷತ್ರಮಾರ್ಗವು ಮಧ್ಯವೀಧಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರುವುದು. ಈ ವಿವರವು ವಾಯುಪುರಾಣದಲ್ಲಿ “ತಥಾ ದ್ವೇಜಾಪಿ ಫಲ್ಗುನ್ಯೌ ಮಖಾಚೈವಾರ್ಷಭೇ ಮತಾ | ಹಸ್ತಶ್ಚಿತ್ರಾ ತಥಾ ಸ್ವಾತೀ ಮಧ್ಯ ವೀಧ್ಯಭಿ ಕೀರ್ತಿತಾ | ಜ್ಯೇಷ್ಠಾ ವಿಶಾಖಾನುರಾಧಾ ವೀಧಿರಾಜಗವೀ ಮತಾ | ಏತಾಸ್ತು ವೀಧಯಸ್ತಿಸ್ತೋ ಮಧ್ಯನೋ ಮಾರ್ಗ ಉಚ್ಯತೇ” ಎಂದು ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಆ ಅದ್ಭುತವನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ನೆರೆದರು. ದೇವತೆಗಳೂ, ಗಂಧರ್ವರೂ, ಅಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಯೋಜನಗಳ ವಿಸ್ತಾರಕ್ಕೂ, ನೂರುಯೋಜನ ದುದ್ದಕ್ಕೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ, ಇತರರಿಗೆ ದುಷ್ಟರವಾಗಿ ನಲಿನಿರ್ವಿಶವಾದ ಆ ಸೇತುವನ್ನೇ ಆಶ್ಚರ್ಯಭರಿತರಾಗಿ ನಟ್ಟ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ವಾನರರೂ ಕೂಡ ತಾವು ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಮುಗಿಸಿದ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಮೈಮರೆತು ಆಗಾಗ ಹಾರಿಹಾರಿ ಕುಣಿಯುವರು ! ನೆಗೆಯುವರು ! ಗರ್ಜಿಸುವರು ! ಅದನ್ನೇ ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಹಿಗ್ಗುವರು ! ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಚಿಂತಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾಗಿಯೂ, ಬೇರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಯಶಸ್ಸು ಸಲಶಕ್ತವಾಗಿಯೂ, ಮೈಯಲ್ಲಿ ರೋಮಾಂಚವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತೆ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿಯೂ, ಇದ್ದ ಆ ಸೇತುಬಂಧನವನ್ನು ಸಮಸ್ತಭೂತಗಳೂ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ಹೀಗೆ ಮಹಾಬಲವುಳ್ಳ ಕೋಟಿಪ್ರಹಸ್ರವಾನರರು ಸೇರಿ ಸಮುದ್ರದ ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಮುಗಿಸಿದರು. ಆ ಮಹಾಸೇತುವು ಅತ್ಯಂತವಿಶಾಲವಾಗಿಯೂ, ಬಲವಾದಕಟ್ಟುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ, ಅಂದವಾಗಿಯೂ, ಸಮತಲವಾಗಿಯೂ, ಅಪಾಯರಹಿತವಾಗಿಯೂ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಲ್ಲದೆ, ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಸೀಮಂತರೇಖೆಯಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆಮೇಲೆ ವಿಭೀಷಣನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಗದೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಆ ಸಮುದ್ರದ ದಕ್ಷಿಣ ತೀರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಅಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ತಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾವಲಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಮೇಲೆ ಇತ್ತಲಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವನು ಸತ್ಯವರಾಕ್ರಮನಾದ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು, “ರಾಮಾ ! ನೀನು ಈ ಹನುಮಂತನ ಭುಜವನ್ನೇರು ! ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅಂಗದವನ್ನೇರಲಿ ! ಈ ಸಾಗರವು ಬಹಳ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿರುವುದು. ಅಷ್ಟು ದೂರದವರೆಗೆ ನೀವಿಬ್ಬರೂ ನಡೆದು ಹೋಗುವುದೇ ಸರಿಯಲ್ಲ. ಈ ವಾನರರಿಬ್ಬರೂ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಅಂತರಿಕ್ಷಗತಿಯಿಂದಲೇ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಗಿಸಿಬಿಡಬಲ್ಲರು” ಎಂದನು. ಆಮೇಲೆ ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ಶ್ರೀರಾಮನು ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾಗಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ 1 ಸುಗ್ರೀವರೊಡಗೂಡಿ ಆ ಸೇನೆಗೆ ಮುಂದಾಗಿ ಹೊರಟನು. ಕೆಲವು ವಾನರವೀರರು ಪಾರ್ಶ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಬಂದರು. ಕೆಲವರು ನಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ದಾರಿಯಿಲ್ಲದುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನೀರಿಗಳಿದು ಜಲಮಾರ್ಗದಿಂದಲೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವರು ಅದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದೆ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದವರೆಗೆ ಹಿಂದುಳಿದಿದ್ದು, ಆಮೇಲೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿದರು. ಕೆಲವರು ಗರುಡಂತರಂತೆ ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದಲೇ ಹಾರಿಹೋದರು. ಹೀಗೆ ಭಯಂಕರವಾದ ಆ ವಾನರಸೈನ್ಯವು ಸೇತುಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನು

1. ಇದರಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನೂ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಂತೆಯೇ ಆಕಾಶಗತಿಯಿಂದ ಹೋದುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ದಾಟುತಿದ್ದಾಗ, ಆ ಸ್ಥಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಕೋಲಾಹಲಭೃದ್ವಿನಿಯು ಸಮುದ್ರಘೋಷವನ್ನೂ ಮರೆಸುವಂತೆ ಅತಿಭಯಂಕರವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಹೀಗೆ ಆ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಸೇರಿದ ಕಪಿಸೇನೆಯೆಲ್ಲವೂ ನಳನಿರ್ಮಿತವಾದ ಸೇತುವಿನಿಂದ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿ, ದಕ್ಷಿಣತೀರವನ್ನು ಸೇರಿ, ಅಲ್ಲಿ ಫಲಮೂಲಗಳಿಂದಲೂ ಜಲದಿಂದಲೂ, ಸಮೃದ್ಧವಾದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದಿಳಿಯಿತು. ದೇವತೆಗಳೂ, ಸಿದ್ಧರೂ, ಚಾರಣರೂ, ಮಹರ್ಷಿಗಳೂ, ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿಯೂ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಾಧಿಸಲಶಕ್ತವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಆ ರಾಮನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಬೇರೆಗೆ ರಾಮನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ಮಂಗಳಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಆತನನ್ನು ಪ್ರೋಕ್ಷಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ಅವರೆಲ್ಲರೂ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು “ಎಲೆ ರಾಜೇಂದ್ರನೆ! ನಿನಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ! ನಿನ್ನ ಸಮಸ್ತ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ ಜಯಿಸಿ. ಸಮುದ್ರಮೇಖಲೆಯಾದ ಸಮಸ್ತ ಭೂಮಿಯನ್ನೂ ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ಸುಖದಿಂದ ಪಾಲಿಸು!” ಎಂದು ನಾನಾವಿಧಗಳಾದ ಶುಭವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಅವನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದರು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಶ್ರೀರಾಮನು ಯುದ್ಧ ಸೂಚಕಗಳಾದ ಮಹೋತ್ಪಾತಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಅವುಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ತೋರಿಸಿದುದು.

1 ನಿಮಿತ್ತ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವನಾದ ಶ್ರೀರಾಮನು, ಆ ಸಮುದ್ರ ತೀರದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಶಕುನಗಳನ್ನೇ ನೋಡಿ, ತಾನು ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಕೋರುತ್ತಿದ್ದ ಯುದ್ಧವು ಸಮಾಪಿಸಿತೆಂಬ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಅವನೊಡನೆ ಹೇಳುವನು. “ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ? ಈಗ ನಾವು ಶೀತಲಜಲ

1. ಇಲ್ಲಿ “ನಿಮಿತ್ತಾನಿ ನಿಮಿತ್ತಜ್ಞಃ” ಎಂದು ಮೂಲವು. “ನಿಮಿತ್ತಾನೈವ ಶಂಸಂತಿ ಶುಭಾಶುಭಫಲೋದಯಂ | ತಸ್ಮಾದೇತಾನಿ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞೋ ರಾಜಾ ಸಮುಪಲಕ್ಷಯೇತ್” ಎಂದು ನಿಮಿತ್ತಗಳು ಮುಂದೆ ಬರಬಹುದಾದ ಶುಭಾಶುಭಫಲಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದರಿಂದ, ರಾಜನು ಅವುಗಳನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ನೋಡಿ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ರಾಜನೀತಿಯು. ಆ ರಾಜನೀತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ರಾಮನೂ ನಿಮಿತ್ತಗಳನ್ನು ನೋಡಿದನೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ದಿಂದಲೂ ಫಲಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವನ್ನಿಳಿಸಿ, ಈಗಲೇ ಆ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿ, ಗರುಡವ್ಯೂಹವನ್ನಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವುದು ಮೇಲು! ಅದೋ ನೋಡು! ಕ್ಷುದ್ರ ಜನಗಳಿಗೆ ನಾಶಸೂಚಕಗಳಾಗಿಯೂ, ಭಯಂಕರವಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ಯುದ್ಧವು ಸಮಾಪಿಸಿದಂತೆ ತೋರುವುದು. ಇದರಿಂದ ಕಪಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಕರಡಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ರಾಕ್ಷಸರಲ್ಲಿಯೂ, ಪ್ರಮುಖರಾದ ವೀರರಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಾಶವುಂಟಾಗುವಂತೆಯೂ ನನಗೆ ತೋರುತ್ತಿರುವುದು. ವಾಯುವು ಕಲುಷವಾಗಿ ಬೀಸುತ್ತಿರುವುದು. 1 ಭೂಮಿಯು ನಡುಗುವುದು. ಪರ್ವತಾಗ್ರಗಳು ಅದುರುತ್ತಿರುವುವು. ಮರಗಳು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಹಾಗೆ ಮುರಿದುಬೀಳುವುವು. ಅದೋ ಮೇಘಗಳು ತೋಳಗಳಂತೆ ಬಣ್ಣವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿ, ಭಯಂಕರಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಕಾಣಿಸಿ ಕ್ರೂರಸ್ವರದಿಂದ ಮೊಳಗುತ್ತಿರುವುವು.² ಮತ್ತು ಆ ಮೇಘಗಳು ರಕ್ತಬಿಂದುಗಳೊಡನೆ ಮಿಶ್ರವಾದ ಜಲವನ್ನು ವರ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ರಕ್ತಚಂದನದಂತಿರುವ ಮೇಘದೊಡನೆ ಸೇರಿ ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲವು ಅತ್ಯಂತ ಭಯಂಕರವಾಗಿರುವುದು. ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಸೂರ್ಯಬಿಂಬದಿಂದ ಅಗ್ನಿಪಿಂಡಗಳು ಉದಿರುವುವು ನೋಡು! ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕ್ರೂರಸ್ವರದಿಂದ ಕೂಗುತ್ತಿರುವುವು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ನೋಡುವಾಗಲೇ ಮಹಾಭಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿರುವುವು. 3 ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನು ಕಾಂತಿಗುಂದಿ ತನ್ನ ಕಿರಣದಿಂದ ಸಂತಾಪಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಅದೋ! ಅಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ಸುತ್ತಲೂ 4 ಕೆಂಪು, ಕಪ್ಪು, ಮತ್ತು ಎಳಗೆಂಪುಬಣ್ಣಗಳ ಮಿಶ್ರರೇಖೆಯುಳ್ಳ ಪರಿವೇಷವು ಕುರುಚಾಗಿ, ಭಯಂಕರವಾಗಿ, ಹಿಂದೆ ಯಾವಾಗಲೂ ನೋಡದ

1. ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲದ ಭೂಕಂಪವು ರಾಜರಿಗೆ ಮಹಾನಿಘ್ನಸೂಚಕವೆಂದು ನಿಮಿತ್ತ ಶಾಸ್ತ್ರವು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ “ಯಾನುತ್ರಯಾಚ್ಛ ಭೂಕಂಪೋ ದ್ವಿಜಾತೀನಾಮರಿಷ್ಟದಃ | ಅರಿಷ್ಟದಃ ಪ್ರೀತಿಶಾನಾಂ ಸಂಧ್ಯಯೋರುಭಯೋರಪಿ” ಎಂದು ವಸಿಷ್ಠವಚನವು.

2. ದಿವ್ಯಲತ್ಯಾಪತನಂಜೈವ ದಿವಾ ನಕ್ಷತ್ರದರ್ಶನಂ | ದಿವಾಶನಿಸ್ತಥಾಕಾಷ್ಠ ತೃಣ ರಕ್ತ ಪ್ರವರ್ಷಣಂ” ಎಂದು ರಕ್ತವರ್ಷವು ಸಾರಿಯುವುದು. ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ದುರ್ನಿಮಿತ್ತವೆಂದು ಮಿಹಿರವಚನವು.

3. ಚಂದ್ರಕಿರಣವು ಸಂತಾಪಕರವಾಗಿದ್ದರೆ ಮಹೋತ್ಪಾತಸೂಚಕವೆಂದು ನಿಮಿತ್ತ ಶಾಸ್ತ್ರವು.

4. ಇಲ್ಲಿ ಮೂರುಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ಮೂರುಮಂಡಲವನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದಲೂ, ಸಾಯಂಕಾಲದ ವೇಳೆಯಾದುದರಿಂದಲೂ, ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಪರಿವೇಷವು ರಾಜನಿಗೆ ನಾಶ ಸೂಚಕವೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ “ದ್ವಿಮಂಡಲಶ್ಚಮೂಪಘ್ನೋ ನೃಪಘ್ನೋ

ಅದ್ಭುತಾಕಾರದಿಂದ ಕಾಣುವುದು ನೋಡು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲೋಕಕ್ಷಯಸೂಚಕವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವ ಪರಿವೇಷದಂತೆಯೇ ತೋರುತ್ತಿರುವುದು. ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಇದೋ! ಅತ್ತಲಾಗಿ 1 ನಿರ್ಮಲವಾದ ಸೂರ್ಯ ಮಂಡಲದ ನಡುವೆ, ರಂಧ್ರಾಕಾರವಾಗಿ ಕಪ್ಪಾದ ಕಳಂಕವು ಕಾಣುವುದು ನೋಡು. ಅಕಾಶದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಧೂಳಿಯಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ, ಕಾಂತಿಗುಂದಿ, ಮಲಿನವಾಗಿ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಪ್ರಳಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತಿರುವುವು. ಕಾಗೆ, ಹದ್ದು, ಮೊದಲಾದ ಬಹಳ ಬಲವುಳ್ಳ ಮಾಂಸಾಹಾರಿಪಕ್ಷಿಗಳೂ ಕೂಡ, ಕೇವಲ ದುರ್ಬಲಗಳಾದ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಹಕ್ಕಿಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಹತಗಳಾಗಿ ಕೆಳಗೆ ಬೀಳುವುದನ್ನು ನೋಡು. ಅಲ್ಲಿ ನರಿಗಳು ಭಯಂಕರವಾದ ಅಮಂಗಳಧ್ವನಿಯಿಂದ ಉಡುತ್ತಿರುವುವು. ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಈ ಮಹೋತ್ಪಾತಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನಮಗೂ, ರಾಕ್ಷಸರಿಗೂ ದೊಡ್ಡ ಯುದ್ಧವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಶೂರರಾದ ವಾನರರೂ, ರಾಕ್ಷಸರೂ ಒಬ್ಬರಮೇಲೊಬ್ಬರು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳಿಂದಲೂ, ಖಡ್ಗಾದ್ಯಾಯುಧಗಳಿಂದಲೂ, ಭೂಮಿಯೆಲ್ಲವೂ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ, ರಕ್ತಮಾಂಸಗಳ ಕೆಸರಿನಿಂದಲೇ ತುಂಬಿಕೊಂಡುಹೋದದೂ ತೋರುವುದು. ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ಇನ್ನು ನಾವು ತಡಮಾಡಬಾರದು. ನಮ್ಮ ವಾನರರೊಡಗೂಡಿ ಈಗಲೇ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಮುತ್ತುವೆ" ಎಂದನು. ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ, ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಉತ್ತಮ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದವನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ರಾಮನು ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿ, ಅಗಲೇ ಲಂಕಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಆ ವಾನರಸೈನ್ಯದ ಮುಂದೆ ಹೊರಟನು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸಮಸ್ತವಾನರ ವೀರರೂ, ವಿಭೀಷಣಸುಗ್ರೀವರನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದೃಢನಿಶ್ಚಯವುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಿಂಹನಾದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಬಂದರು. ಶ್ರೀರಾಮನಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ, ವೀರರಾದ ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ,

ಎಂದುಕಾಶ್ಯಪವಚನವು. ಇದಲ್ಲದೆ ದಿನಕರಪರಿವೇಷೇ ಪೂರ್ವಯಾಮೇತು ಪೀಡಾ | ದಿನಕರ ಪರಿವೇಷೋ ವೃಷ್ಟಿಯುಡ್ಧಂ ದ್ವಿತೀಯೇ | ದಿನಕರಪರಿವೇಷಂ ಕ್ಷೇಮಮಾಹು ಸ್ತುತೀಯೇ | ದಿನಕರಪರಿವೇಷ ಸ್ವರ್ಮನಾಶಶ್ಚತುರ್ಥೀ ||” ಎಂದು ಈ ಪರಿವೇಷವೇ ಚತುರ್ಥಯಾನಾದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿದಾಗ ಸ್ವರ್ಮನಾಶಸೂಚಕವೆಂದು ವಚನವು.

1. “ಚಂದ್ರಾರ್ಕಮಂಡಲಚ್ಛದ್ರಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಜನಪದಕ್ಷಯಃ” ಎಂಬಂತೆ ಸೂರ್ಯ ಬಿಂಬದಲ್ಲಿ ರಂಧ್ರವು ಕಾಣುವುದು ರಾಜನಾಶಸೂಚಕವೆಂದು ಶಕುನಶಾಸ್ತ್ರವು.

ಬಾಲಗಳನ್ನಾಡಿಸುವುದೇ ಮೊದಲಾದ, ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹಸೂಚಕಗಳಾದ ಚೇಷ್ಟೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಲು, ರಾಮನು, 1 ಅವರ ಮಹೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ನೋಡಿಸಂತೋಷಿಸುತ್ತ ಮುಂದೆ ನಡೆದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತನೂರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ರಾಮನು ಸೇನೆಯನ್ನು ಗರುಡವ್ಯೂಹವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದುದು. ಅತ್ತಲಾಗಿ ಶುಕನು ರಾವಣನಬಳಿ ಹೋದಮೇಲೆ, ರಾಮನನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾಮನಿಗೊಪ್ಪಿಸುವಂತೆ ಹಿತವನ್ನು ಹೇಳಿದುದು.

ಹೀಗೆ ರಾಮನು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತಂದಿಳಿಸಿದಾಗ, ಆ ವಾನರವೀರರ ಸೇನೆಯು, ಚಂದ್ರನನ್ನು ನುಸರಿಸಿ ನಿಂತ ಶುಭನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಶರತ್ಕಾಲದ ಪೂರ್ಣಮಾರಾತ್ರಿಯಂತೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮಹಾಸಮುದ್ರದಂತೆ ಕೊನೆಮೊದಲಿಲ್ಲದ ಆ ದೊಡ್ಡ ವಾನರಸೇನೆಯು ಬಂದಿಳಿದಾಗ, ಅದರ ಸೀಡೆಯಿಂದ ಭಯಪಟ್ಟಂತೆ ಭೂಮಿಯು ನಡುಗಿತು. ಈ ವಾನರಸೈನ್ಯವು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿಳಿದಾಗಲೇ ಲಂಕೆಯೊಳಗಣ ರಾಕ್ಷಸಸೈನಿಕರ ಆಕ್ರೋಶವೂ, ಭೇರೀಮೃದಂಗಾದಿ ವಾದ್ಯಧ್ವನಿಗಳ ಗದ್ದಲವೂ ಈ ವಾನರರ ಕಿವಿಗೆ ಕೇಳಿತು. ಆ ಅಟ್ಟಹಾಸವನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ವಾನರರಿಗೂ ಕೋಪದಿಂದ ಮೈಯಲ್ಲಿ ರೋಮಾಂಚವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಆ ರಾಕ್ಷಸರ ವಿರವಾದವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಷ್ಟೂ, ಇವರಿಗೆ ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಸಂತೋಷವೂ ಉಕ್ಕಿಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ರಾಕ್ಷಸರ ಅಟ್ಟಹಾಸವನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೇಲೆ ಉಚ್ಚಧ್ವನಿಯಿಂದ ಸಿಂಹನಾದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮೇಘಗಳು ಗುಡುಗಿದಂಶೆ ವಾನರರು ದರ್ಪದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಗರ್ಜನೆಗಳನ್ನು ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸರೂ ಕೇಳಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ರಾಮನು ವಿಚಿತ್ರಗಳಾದ ಧ್ವಜಗಳಿಂದಲೂ, ಪತಾಕೆಗಳಿಂದಲೂ ಶೋಭಿತವಾದ ಲಂಕಾನಗರಿಯನ್ನು ದೂರದಿಂದಲೇ ನೋಡಿದನು. ಆಗಲೇ ಅವನಿಗೆ ಸೀತೆಯ

1. ರಾಮನಿಗೆ ವಾನರರು ಈ ದುರ್ಗವನ್ನು ನೋಡಿ ಉತ್ಸಾಹಭಂಗವನ್ನು ಹೊಂದಿರಬಹುದೆಂಬ ಶಂಕೆಯುಂಟಾಗಿದ್ದು, ಈಗ ಅವರ ಉತ್ಸಾಹಜೇಷ್ಠೆಯನ್ನು ನೋಡುವುದರಿಂದ ಆ ಶಂಕೆಯು ನಿವೃತ್ತಿ ಸಂತೋಷವುಂಟಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಸ್ವರಣವುಂಟಾಯಿತು. ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಸನವೂ ಹುಟ್ಟಿತು. ಹೀಗೆ ದುಃಖಿತನಾದ ರಾಮನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು, “ಹಾ! ನಮ್ಮ ಸಾಕೇತನಗರದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತರಾಜಭೋಗಗಳನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರಬೇಕಾದ ಆ ಹರಿಣಾಕ್ಷಿಯು ಈಗ ಈ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಗಾರಕನಿಂದ ಭಂಗಹೊಂದಿದ ರೋಹಿಣಿಯಂತೆ ದುಷ್ಟನಾದ ರಾವಣನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿರುವಳಲ್ಲಾ!” ಎಂದು ಮಹಾವ್ಯಸನದಿಂದ ಬಿಸಿಬಿಸಿಯಾಗಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು. ರಾಮನಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ವ್ಯಸನವಿದ್ದರೂ, ಶತ್ರುಜಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಡುವಾಗ ದುಃಖದಿಂದ ಉತ್ಸಾಹಭಂಗವನ್ನು ತೋರಿಸಬಾರದೆಂದು, ಆ ವ್ಯಸನವನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಕಾಲೋಚಿತವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡಿ, “ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಆಕಾಶವನ್ನು ಭೇದಿಸುವಂತೆ ಮಹೋನ್ನತವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರುವ ಲಂಕಾನಗರವನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಆ ತ್ರಿಕೂಟಪರ್ವತದ ಶಿಖರದಮೇಲೆ ತನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದಲೇ ನಿರ್ಮಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣುವುದು ನೋಡು! ಬಿಳುಪಾದ ಅನೇಕ ಸೌಧಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಆ ಲಂಕಾನಗರವು, ಬಿಳಿಮೇಘಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಿದ ಆಕಾಶದಂತೆಯೇ ಕಾಣುವುದು ನೋಡು! ಅಲ್ಲಿನ ಪುಷ್ಪಿತಗಳಾದ ತೋಟಗಳು, ಬಗೆಬಗೆಯ ವನಪಕ್ಷಿಗಳ ಕಲಕಲಧ್ವನಿಯಿಂದಲೂ, ಮಲ್ಲಿಗೆ ಮೊದಲಾದ ಹೂಗಿಡಗಳಿಂದಲೂ ಹೇಗೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವುವು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಅಲ್ಲಿ ಫಲರಸವನ್ನು ಕುಡಿದು ಕೊಬ್ಬಿದ ವನಪಕ್ಷಿಗಳಿಂದಲೂ, ಮಕರಂದಪಾನದಿಂದ ಕೊಬ್ಬಿಕೊಂಡಿರುವ ದುಂಬಿಗಳಿಂದಲೂ, ಚಿಗುರುಗಳ ಗೊಂಚಲಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ನಲಿಯುವ ಕೋಗಿಲೆಗಳಿಂದಲೂ ಮನೋಹರಗಳಾದ ಅಲ್ಲಿನ ತೋಟಗಳನ್ನು ಸುಖಸ್ಪರ್ಶವಾದ ಮಂದಮಾರುತವು ಆಗಾಗ ಅಲುಗಿಸುತ್ತಿರುವ ಸೊಗಸನ್ನು ನೋಡು” ಎಂದು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಲಂಕೆಯ ಸೊಗಸನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಕೊನೆಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರೀತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಕಡೆಯ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ವ್ಯೂಹರೂಪವಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಬೇಕೆಂದೆಣಿಸಿ. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ವಾನರಸೇನಾಪತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು “ಎಲೈ ವಾನರರೇ! ಈಗಲೇ ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯೂಹವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕು. ಅದು ದರಿಂದ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ, ವೀರ್ಯವಂತನಾದ ಅಂಗದನು ನೀಲನೊಡನೆ ಸೇರಿ ತನ್ನ ಸೇನೆಯೊಡಗೂಡಿ ವ್ಯೂಹಕ್ಕೆ ವಕ್ಷಸ್ಥಲದಲ್ಲರಲಿ! ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಋಷಭನು ತನ್ನ ಕಡೆಯ ವಾನರರೊಡನೆ ಆ ವ್ಯೂಹಕ್ಕೆ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲರಲಿ! ಮದದಾನೆಯಂತೆ ದುರ್ಜಯನಾಗಿಯೂ, ವೇಗಶಾಲಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಗಂಧಮಾದನನು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಆ ವ್ಯೂಹದ ಎಡಭಾಗವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತರಲಿ! ನಾನು

ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಸೇರಿ, ಅದರ ತಲೆಯ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಕಾವಲಿರುವೆನು. ಜಾಂಬವಂತನೂ ಸುಷೇಣನೂ, ವೇಗದರ್ಶಿಯೂ ಈ ಮೂವರೂ ಬುದ್ಧಿವಂತ ರಾಗಿಯೂ ವಾನರಭಲ್ಲೂಕ ಸಮೂಹಗಳಿಗೆ ಪ್ರಮುಖರಾಗಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ, ಅವರು ಅದರ ಉದರಸ್ಥಾನವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರಲಿ! ಕಪಿರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ತನ್ನ ಸೇನೆಯೊಡನೆ ಜಘನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು, ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ವರುಣನು ಭೂಮಿಯ ಪಶ್ಚಿಮಭಾಗವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವಂತೆ ಅದರ ಪುಚ್ಛಭಾಗವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರಲಿ!” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ಆ ವಾನರಸೇನೆಯೆಲ್ಲವೂ ಗರುಡವ್ಯೂಹವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ರಾಮಾಜ್ಞೆಯಂತೆಯೇ ವಾನರಪ್ರಭುಗಳು ಆಯಾ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಅದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ವ್ಯೂಹವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಆ ದೊಡ್ಡ ವಾನರಸೈನ್ಯವು, ಮೇಘಗಳ ಸಂಚಾರಯೋಗ್ಯವಾದ ಆಕಾಶದಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗಲೇ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ವಾನರರು ಪರ್ಮತತಿಖರಗಳನ್ನೂ, ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಮರಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದು, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂಬ ಮಹೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಪ್ರಯಾಣಿಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿ ನಿಂತು, ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ತಾವು, “ಈ ಪರ್ಮತತಿಖರಗಳಿಂದ ಬೀಸಿಬಿಡಿದಾಗಲಿ, ನಮ್ಮ ಮುಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಹೊಡೆದಾಗಲಿ, ಅಲಂಕೆಯನ್ನು ಪುಡಿಪುಡಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿ ಧೂಳೆಬ್ಬಿಸಿಯೇ ಬರಬೇಕು” ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆಮೇಲೆ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ರಾಮನು ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕುರಿತು “ ಎಲೆ ವಾನರರಾಜನೆ! ನಮ್ಮ ಸೇನೆಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಾವು ಕ್ರಮವಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿ ಬಲಪಡಿಸಿಕೊಂಡುದಾಯಿತಲ್ಲವೆ? ಇನ್ನಾದರೂ ಈ ಶುಕನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡು” ಎಂದನು. ಈ ರಾಮಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ, ಸುಗ್ರೀವನು ರಾಮಣದೂತನಾದ ಶುಕನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ವಾನರರ ಕೈಯಿಂದ ಬಲವಾಗಿ ಪೆಟ್ಟುತಂದು ಕೊನೆಗೆ ರಾಮನ ಮಾತಿನಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದ ಆ ಶುಕನು ಭಯದಿಂದ ನಡುಗುತ್ತ, ನಿಮಿಷಮಾತ್ರವೂ ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ, ಹಿಂತಿರುಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರಭುವಾದ ರಾಮಣನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು. ಈ ಶುಕನನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ರಾಮಣನು ನಗುತ್ತ, ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು “ ಶುಕಾ! ಇದೇನು? ಬಹಳ ನೊಂದುಬಂದವನಂತೆ ಕಾಣುವೆಯಲ್ಲಾ! ನಿನ್ನ ರೆಕ್ಕೆಗಳೂ ಮುರಿದಹಾಗಿದೇ? ಕಪಿಗಳು ನಿನ್ನ ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿದ್ದರೇನು? ಕಪಿಗಳು ಚಪಲಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವರಾದುದರಿಂದ, ಅವರು ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದವರನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿಡುವವರಲ್ಲ! ನೀನು ಅವರ ಕೈಗೇನೂ ಸಿಕ್ಕಿ ಬೀಳಲಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ?” ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದು ಕೊನೆಗೆ, “ಅದು ಹೇಗಾದರೂ ಇರಲಿ! ವಾನರರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ನನ್ನ ಮಾತಿಗೆ ಹೇಳಿದ

ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವೇನು ? ಅದನ್ನು ಮೊದಲು ಹೇಳು ?” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ರಾವಣನು ಅತುರದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಕೇಳಲು, ಶುಕನು ಭಯದಿಂದ ತಡವರಿಸುತ್ತ, ರಾವಣನನ್ನು ನೋಡಿ “ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೆ ! ನಾನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟೆನಷ್ಟೆ ? ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಸಮುದ್ರದ ಉತ್ತರತೀರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ನೋಡಿ, ಮೃದು ವಾಗಿಯೂ, ಕಿವಿಗಿಂಪಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಾತಿನಿಂದಲೇ ಆತನಿಗೆ ನೀನು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಒಂದನ್ನೊ ತಪ್ಪದೆ ವಿವರವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆನು. ಆ ವಾನರರು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಬಹಳ ಕೋಪಗೊಂಡವರಾಗಿ, ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರಿ ನನ್ನನ್ನು ಬಹಳ ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಅಲ್ಲಾಡದಂತೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡರು. ಹಿಡಿದುದು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ ! ಮುಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಹೊಡೆದು ನನ್ನ ಸುಳಿವೇ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರನೆ ! ನನಗೆ ಅವರೊಡನೆ ಬಾಯಿತ್ತಿ ಮಾತಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಯಿತು. ಇನ್ನು ಅವರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿಯುವುದೆಲ್ಲಿ ? ಉಸಿರೆತ್ತುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಯಿತು. ಆ ವಾನರರು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಬಹಳ ಕೋಪಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವರು ! ಮಹಾಪ್ರಭೂ ! ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳಿದುದರಿಂದೇನು ? ವಿರಾಧನನ್ನೂ ಕಬಂಧನನ್ನೂ, ಖರನನ್ನೂ ಕೊಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವೀರನಾದ ಆ ರಾಮನು ಇತ್ತಲಾಗಿ ಸೀತೆಯಿರುವ ಸ್ಥಲವನ್ನೇ ಕುರಿತು ಹೊರಟುಬಂದಿರುವನು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಮಹಾಧನು ಧಾರ್ಮಿಯಾದ ಆತನು, ಈ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಅದನ್ನು ದಾಟಿಯೂ ಬಂದನು. ನಮ್ಮ ಕಡೆಯ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಹುಲ್ಲಿಗಿಂತಲೂ ಕಡೆಯಾಗಿ ಎಣಿಸಿರುವನು. ಅದೋ ! ಆಗಲೇ ! ನಮ್ಮ ಲಂಕಾದ್ವಾರಕ್ಕೂ ಬಂದು ಸೇರಿಬಿಟ್ಟನು. ಪರ್ಮತಗಳಂತೆಯೂ, ಮೇಘಗಳಂತೆಯೂ, ಮಹಾಕಾಯವುಳ್ಳ ಅನೇಕ ಮುಕ್ಷ ವಾನರರಸೈನ್ಯವು ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ಸೇರಿ ಈ ಭೂತಲವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸುವಂತೆ ನಿಂತಿರುವುದು. ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೆ ! ಅಲ್ಪವಾದ ನಮ್ಮ ರಾಕ್ಷಸ ಸೇನೆಯೆಲ್ಲಿ ? ಮಹತ್ತರವೂ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳದ್ದೂ ಆದ ಆ ವಾನರಸೇನೆಯೆಲ್ಲಿ ? ದೈತ್ಯರಿಗೂ, ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಅದೋ ! ಆ ಸೇನೆಯು ಆಗಲೇ ಕೋಟಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿಬರುತ್ತಿರುವುದು. ನೀನು ತೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೋಡು. ನೀನು ಈಗಲೇ ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನಾ ದರೂ ಒಪ್ಪಿಸಿಬಿಡು ! ಇಲ್ಲವೇ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನಾ ದರೂ ಮಾಡು. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ತೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಸಬೇಕು. ಈಗಮಾತ್ರ ಕಾಲವಿಳಂಬವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು” ಎಂದನು. ಶುಕನು ಹೇಳಿದ ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ

ರಾಮನಿಗೆ ಮಿತಿವೀರಿದ ಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು. ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕೆಂಡದಂತೆ ಕೆಂಪಾದುವು. ಆ ಶುಕನನ್ನು ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಸುಟ್ಟುಬಿಡುವಂತೆ ನೋಡುತ್ತ, “ಶುಕಾ! ನೀನೇನು ಹೇಳಿದೆ? ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾಮನಿಗೊಪ್ಪಿಸುವುದೆ? ದೇವಗಂಧರ್ವದಾನವರೆಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸೇರಿ ನನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದರೂ, ನಾನು ಸೀತೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿಸುವವನಲ್ಲ! ದೇವಜಾತಿಯೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಈ ಚತುರ್ದಶಭುವನಗಳೂ ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿ ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಹೆದರಿಸಿದರೂ ನಾನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕೊಡುವವನಲ್ಲ! ವಸಂತಯುತುವಿನಲ್ಲಿ ವೃಷ್ಟಿಸಿದ ಗಿಡಗಳಮೇಲೆ ಮದಿಸಿದ ದುಂಬಿಗಳು ಬಂದು ಬೀಳುವಂತೆ ನನ್ನ ಬಾಣಗಳು ಯಾವಾಗ ರಾಮನ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವುವೆಂದೇ ನಾನು ಇದಿರುನೋಡುತ್ತಿರುವೆನು. ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಯುದ್ಧವಿಲ್ಲದೆ ಬತ್ತಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಂತವಾಗಿ ಮಲಗಿರುವ ಜಾಜ್ಜಿಲ್ಲಮಾನಗಳಾದ ನನ್ನ ಬಾಣಗಳು, ನನ್ನ ಬಿಲ್ಲಿನಿಂದ ತಂಡತಂಡವಾಗಿ ಹೊರಟು, ಕೊಳ್ಳಗಳಿಂದ ಕಾಡಾನೆಗಳನ್ನು ಓಡಿಸುವಂತೆ ಯಾವಾಗ ಆ ರಾಮನನ್ನು ಓಡಿಸುವೆಂದೇ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವೆನು. ಎಲೆಚಾರನೆ? ಆ ರಾಮನು ವಿರಾಧಾದಿರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಂದವನೆಂದು ಅವನ ಬಲವನ್ನು ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲವೆ? ಅದರೇನು? ಸೂರ್ಯನು ಉದಿಸಿಬರುವಾಗಲೇ ಇತರಗ್ರಹಗಳ ಕಾಂತಿಯನ್ನಡಗಿಸುವಂತೆ, ನಾನು ದೊಡ್ಡ ಸೇನೆಯೊಡನೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತಾಗಲೇ, ಅವನ ಶಕ್ತಿಯು ನಿಶ್ಚೇಷವಾಗಿ ಅಡಗಿ ಹೋಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿ! ನನಗೆ ಸಮುದ್ರದಂತೆ ವೇಗವೂ, ವಾಯುವಿನಂತೆ ಗತಿಯೂ ಇರುವುದೆಂದು ಇನ್ನೂ ಆ ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವನು ನನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವನು. ವಿಷ ಸರ್ಪಗಳಂತೆ ನನ್ನ ಬತ್ತಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರುವ ನನ್ನ ಬಾಣಗಳ ರೀತಿಯನ್ನು ಆ ರಾಮನು ಇದುವರೆಗೆ ಕಂಡಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುವನು. ಆ ರಾಮನು ಇದುವರೆಗೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ವೀರವನ್ನೂ ಕಂಡವನಲ್ಲ. ಶುಕಾ! ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚುಮಾತಿನಿಂದೇನು? ಇದೋ! ಈ ನನ್ನ ಬಿಲ್ಲೇ ವೀಣೆಯು! ಬಾಣಗಳೆಂಬ ತಾಡನದಂಡಗಳಿಂದ ಅದನ್ನು ನುಡಿಸುವೆನು ನೋಡು! ಅದರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಧನುಷ್ಠಂಕಾರ ಧ್ವನಿಯೂ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಬಾಣದಿಂದ ನೊಂದು ಕೂಗಿಡುವ ವರ ರೋದನಧ್ವನಿಯೂ, ಬಾಣಗಳನ್ನು ತಟ್ಟುವ ಧ್ವನಿಯೂ, ಮಂದ್ರ, ಮಧ್ಯಮ, ತಾರಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಸ್ವರಗಳೆಂದು ತಿಳಿ! ಇಂತಹ ವೀಣಾಧ್ವನಿಯೊಡನೆ ನಾನು ಯುದ್ಧರಂಗವೆಂಬ ರಂಗಸ್ಥಳವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ನಡೆಸುವ ಚಮತ್ಕಾರವನ್ನಾದರೂ ನೋಡು! ಎಲೆ ಚಾರನೆ! ಈಗ ಮುಂದೆ ಬರುವ ಯುದ್ಧವು ನನಗೊಂದು

ವಿನೋದವೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ! ಸಾವಿರಕಣ್ಣುಳ್ಳ ದೇವೇಂದ್ರನಿಂದಾಗಲಿ, ವರಾಣನಿಂದಾಗಲಿ, ಯಮನಿಂದಾಗಲಿ, ಕುಬೇರನಿಂದಾಗಲಿ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಎಷ್ಟೇ ಕ್ರೂರ ಬಾಣಗಳಿಂದಾದರೂ ತಡೆಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ" ಎಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ತಿರುಗಿ ರಾಮನು ಶುಕಸಾರಣರೆಂಬ ಜ್ವಾರಂಜ್ವರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದುದು. ವಿಭೀಷಣನು ಅವರನ್ನು ಹಿಡಿದು ರಾಮನಿಗೊಪ್ಪಿಸಿದುದು. ರಾಮನು ಅವರಲ್ಲಿ ಕರುಣೆಯಿಂದ ಅವರಿಗೆ ವಾನರಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತೋರಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದುದು. ಅವರು ತಾವು ಹೋಗಿಬಂದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ರಾವಣನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದುದು.

ದಶರಥಪುತ್ರನಾದ ರಾಮನು ವಾನರಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಸಮುದ್ರವನ್ನೂ ದಾಟಿಬಂದನೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನು, ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಶುಕ ಸಾರಣಂಜ್ವರನ್ನೂ ನೋಡಿ "ಎಲೈ ಮಂತ್ರಿಗಳೆ? ವಾನರಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ದುಸ್ತರವಾದ ಆ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟಿರುವುದು. ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇತುಬಂಧನವೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಹಿಂದೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಕಂಡುಕೇಳಿದುದೇ ಇಲ್ಲ. ರಾಮನು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟಿರುವನಂತೆ! ಆದರೆ ಇನ್ನೂ ನನಗೆ ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯು ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಮಹಾಸಮುದ್ರವೆಂದರೇನು? ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದೆಂದರೇನು? ಅದು ಹೇಗಾದರೂ ಹೋಗಲಿ! ಈಗ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನನಗೆ ಆ ವಾನರಸೈನ್ಯವು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿರುವುದೆಂದು ಜಿನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅದುದರಿಂದ ನೀವು ಆ ವಾನರರಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಅವರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಆ ವಾನರಸೇನೆಯ ಪರಿಮಾಣವನ್ನೂ, ಅವರ ವೀರ್ಯವನ್ನೂ, ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾರೆಂಬುದನ್ನೂ, ರಾಮನಿಗೂ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೂ, ಯಾರುಯಾರು ಮಂತ್ರಿಗಳೆಂಬುದನ್ನೂ ತಿಳಿದು ಬರಬೇಕು. ಮತ್ತು ಆ ವಾನರ

ಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಮುಂದಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ಧೀರರಾರೆಂಬುದನ್ನೂ ತಿಳಿದು ಬರಬೇಕು. ಇದಲ್ಲದೆ ಆ ಮಹಾಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ರೀತಿಯೇ ನೆಂಬುದನ್ನೂ ಅವರ ಸೇನಾನಿವೇಶಸ್ಥಳವನ್ನೂ, ಈಗ ರಾಮನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ, ಅವನ ವೀರೈವೈಶ್ವೇಂಬುದನ್ನೂ ಅವನ ಆಯುಧಗಳ ರೀತಿಯನ್ನೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ, ಇದ್ದುದಿದ್ದಂತೆ ನೀವು ತಿಳಿದು ಬರಬೇಕು. ಮತ್ತು ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ ಆ ವಾನರರಿಗೆ ಪ್ರಧಾನ ಸೇನಾಪತಿಯಾರೆಂಬುದನ್ನೂ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಈಗಲೇ ಹೋಗಿ ಈ ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ, ಯಥಾಸ್ಥಿತವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬನ್ನಿರಿ!" ಎಂದು ನಿಯಮಿಸಿದನು. ಶುಕಸಾರಣರಿಬ್ಬರೂ ರಾವಣಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ಆಗಲೇ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟು, ತಮ್ಮ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಕಪಿಗಳಂತೆಯೇ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ವಾನರ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಸುಗ್ಗಿದರು. ಆ ರಾಕ್ಷಸರಿಬ್ಬರೂ ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನೋಡುವಾಗಲೇ ಭಯದಿಂದ ರೋಮಾಂಚವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತೆ ಕೊನೆಮೊದಲಿಲ್ಲದೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಆ ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ, ಅಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಬೆರಗಾಗಿ, ಅದರ ಪರಿಮಾಣವೆಷ್ಟೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾರದೆ ಹೋದರು. ಗವಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಕಮರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಸಮುದ್ರ ತೀರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿಯೂ ಚಲ್ಲಾಚವರಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದುದರಿಂದ, ಅವರು ಅವನ್ನು ಲೆಕ್ಕ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಯಿತು. ಅದಲ್ಲದೆ ಆ ವಾನರರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು! ಆಗಲೇ ದಾಟಿ ಬಂದವರು ಕೆಲವರು! ದಾಟುವುದಕ್ಕೆ ಉದ್ಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದವರು ಕೆಲವರು! ಮೊದಲೇ ಬಂದಿದ್ದವರು ಕೆಲವರು! ಆಗಾಗ ಇಳಿಯುತ್ತಿದ್ದವರು ಕೆಲವರು! ಆ ಸೈನ್ಯವು ನಾನಾದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದಲೂ, ನಾನಾರೀತಿಯಿಂದ ಬಂದು ಸೇರುತ್ತ, ಆಗಾಗ ಅತಿಭಯಂಕರವಾದ ಸಿಂಹನಾದವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಮಹಾಬಲಸಂಪನ್ನವಾಗಿಯೂ, ಅಕ್ಷೋಭ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಆ ವಾನರಸೈನ್ಯವು ಬೇರೊಂದು ಸಮುದ್ರವೋ ಎಂಬಂತೆ ಈ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿತು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಈ ರಾಕ್ಷಸರಿಬ್ಬರೂ ವೇಷಧಾರಿಗಳಾಗಿ ಬಂದಿರುವರೆಂಬ ಸಂಗತಿಯು ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ತಿಳಿದುಹೋಯಿತು. ಆಗಲೇ ವಿಭೀಷಣನು ಆ ಶುಕಸಾರಣರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ತಂದು ರಾಮನ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ "ರಾಮಾ, ಇವರಿಗೆ ಶುಕಸಾರಣರೆಂದು ಹೆಸರು. ಇವರಿಬ್ಬರೂ ನಮ್ಮ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಪಿನೇಷದಿಂದ ಗೂಢಚಾರರಾಗಿ ಬಂದಿರುವರು" ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ, ಶುಕಸಾರಣರಿಬ್ಬರೂ

ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣದಮೇಲೆ ಆಸೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಭಯದಿಂದ ನಡುಗುತ್ತಾ, ರಾಮನ ಮುಂದೆ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತು “ಎಲೆ ಸಾಮ್ಯನೆ! ನಾವಿಬ್ಬರೂ ರಾವಣಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ನಿನ್ನ ಸೈನ್ಯದ ಪರಿಮಾಣವೆಷ್ಟೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಗೂಢಚಾರರಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆವು, ಇದು ನಿಜವು” ಎಂದನು. ರಾಮನು ಮಹಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ, ಸರ್ವಭೂತಹಿತಪರನಾಗಿಯೂ, ಕೃಪೆಯೇ ಸಹಜಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದುದರಿಂದ, ಶತ್ರುಗಳಾಗಿ ಬಂದ ರಾಕ್ಷಸರಲ್ಲಿಯೂ, ವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ, ಅವರ ಮಾತನ್ನು ಆಕರ್ಷಣೆಯಿಂದ ಕೇಳಿ, ರಾವಣನ ಮಂದಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ನಸುನಗುತ್ತ, ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು “ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸರೆ! ಹೆದರಬೇಡಿರಿ! ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ, ಈ ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಜೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ, ನಮ್ಮನ್ನೂ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ, ನಿಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಈಗಲೂ ನೀವು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ಹೋಗಬಹುದು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ಅಂಶವೇನಾದರೂ ಉಳಿದಿದ್ದರೆ, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನೀವು ಜೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿಯೂ ಬರಬಹುದು. ನಿಮಗೆ ಸಮ್ಮತವಾದರೆ ಈ ವಿಭೀಷಣನೇ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ತೋರಿಸುವನು. ನೀವು ನನ್ನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಾಣವುಳಿಯದೆಂದು ಭಯಪಡಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ಆಯುಧವಿಲ್ಲದವರನ್ನಾಗಲಿ, ದೂತರಾಗಿ ಬಂದವರನ್ನಾಗಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಕೊಲ್ಲಬಾರದು. ಈ ಎರಡು ವಿಧದಿಂದಲೂ ನೀವು ಅನರ್ಥರಾಗಿರುವಿರಿ! ಹೆದರಬೇಡಿರಿ!” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಆ ಮೇಲೆ ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಕುರಿತು “ವಿಭೀಷಣಾ! ಇವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು! ಇವರು ಸಾಮಾನ್ಯ ಪಾಪಿಗಳಿಂದ ಶತ್ರುಪಕ್ಷವನ್ನು ಭೇದಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥರೆಂಬುದೇನೋ ನಿಜವು. ಈಗ ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಂದವರಾಗಿದ್ದರೂ, ಅಭಯವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿರುವರು. ಆದುದರಿಂದ ಇವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ತಿರುಗಿ ಆ ಚಾರರನ್ನು ಕುರಿತು “ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸರೆ! ನೀವು ಇಲ್ಲಿಂದ ಲಂಕೆಗೆ ಹೋಗಿ, ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಭುವಾದ ರಾವಣನೊಡನೆ ಈಗ ನಾನು ಹೇಳುವ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೀಗೆಯೇ ಹೇಳಬೇಕು. “ರಾವಣಾ! ನೀನು ಯಾವ ಭುಜಬಲವನ್ನು ನಂಬಿ ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಡ್ಡುತಂದೆಯೋ ಆ ನಿನ್ನ ಬಲವನ್ನು ಈಗ ನೀನು ನಿನ್ನ ಸೈನ್ಯಗಳೊಡನೆಯೂ, ನಿನ್ನ ಬಂಧುವರ್ಗಗಳೊಡನೆಯೂ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ತೋರಿಸಬಹುದು! ನಾಳೆ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಲಂಕಾಪುರವು, ಅದರ ಕೋಟೆ ಕೊತ್ತಲಗಳೊಡನೆಯೂ, ಪುರದ್ವಾರಗಳೊಡ-

ನೆಯೂ, ಅಲ್ಲಿನ ರಾಕ್ಷಸಸೈನ್ಯಗಳೊಡನೆಯೂ, ನನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಧೂಳಿದ್ದು ಹೋಗುವುದನ್ನು ನೋಡು. ರಾವಣಾ! ನಾಳೆ ಬೆಳಗಾಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ, ವಜ್ರಧಾರಿ ಯಾದ ಇಂದ್ರನು ದಾನವರ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ವಜ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವಂತೆ, ನಾನು ಸೇನಾಸಮೇತನಾದ ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಭಯಂಕರವಾದ ನನ್ನ ಕೋಪವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ ರೀತಿಯನ್ನಾದರೂ ನೋಡು! ಇನ್ನು ನೀನು ನಿನ್ನ ಸೈನ್ಯಗಳೊಡನೆ ಸಿಡ್ಧನಾಗಿರು.” ಎಂದು ನಾನು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರಿ!” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ರಾವಣನಿಗೆ ತನ್ನ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಹೇಳಲು ಶುಕಸಾರಣ ರಿಬ್ಬರೂ ರಾಮನ ದಯಾಸ್ವಭಾವಕ್ಕೂ, ಅವನ ಧೈರ್ಯವತ್ಸಲತೆಗೂ ಸಂತೋಷಗೊಂಡು ರಾಮನನ್ನು ಜಯಜಯಶಬ್ದದಿಂದ ಹೊಗಳಿ, ಆಗಲೇ ಹಿಂತಿರುಗಿ ರಾವಣನವಳಿಗೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿ ಆರಿಬ್ಬರೂ ರಾವಣನನ್ನು ನೋಡಿ “ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರನೆ! ನಾವು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೋದೊಡನೆ, ವಿಭೀಷಣನು ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ವಧಾರ್ಹರನ್ನಾಗಿ ರಾಮನಮುಂದೆ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು ರಾಮನು. ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದುದರಿಂದ, ದೂತನಧವು ಕೂಡದೆಂದು ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಹೇಳಿ, ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಕುಳುಹಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಆ ರಾಮನು ಮಹಾಪ್ರತಾಪವುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ, ನಮ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಭಯನಾಗಿರುವನು. ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೆ! ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆ ಶತ್ರುಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಮಹಾಶೂರರಾಗಿಯೂ, ಸರ್ವಾಸ್ತ್ರವಿಶಾರದರಾಗಿಯೂ, ದೃಢಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಾಲ್ಕುಮಂದಿ ಪ್ರಧಾನ ಪುರುಷರಿರುವರು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ದಿಕ್ಪಾಲಕರಂತಿರುವರು. ಅವರು ಯಾರೆಂದು ಕೇಳುವೆಯಾ? ಶ್ರೀಮಂತನಾಗಿಯೂ, ದಶರಥಪುತ್ರನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ರಾಮನೊಬ್ಬನು! ಅವನ ತಮ್ಮನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಬ್ಬನು! ನಿನ್ನ ಒಡಹುಟ್ಟಿದವನಾದ ವಿಭೀಷಣನೊಬ್ಬನು! ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿಯೂ, ಮಹೇಂದ್ರಕರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸುಗ್ರೀವನೊಬ್ಬನು! ಹೀಗೆ ಪುರುಷಸಿಂಹರೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಈ ನಾಲ್ವರೂ ನಮ್ಮ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಮರ್ದಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದೇ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಐಕಮತ್ಯದಿಂದಿರುವರು. ಇತರ ವಾನರಸೈನ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹಾಗಿರಲಿ! ಈ ನಾಲ್ಕುಮಂದಿಯೇ ನಮ್ಮ ಲಂಕೆಯನ್ನು, ಇದರ ಪ್ರಾಕಾರಗಳೊಡನೆ ತಮ್ಮ ಬಲದಿಂದ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಿಸೆಯಬಿಟ್ಟರು. ಕೊನೆಗೆ ಆ ಮೂವರೂ ಹಾಗಿರಲಿ! ಆ ರಾಮನ ರೂಪವನ್ನೂ, ಆತನ ಆಯುಧಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ, ನಮ್ಮ ಈ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅವನೊಬ್ಬನೇ ಸಾಕೆಂದೂ ನಮಗೆ ತೋರುವುದು, ಎಲೆ ರಾಜೇಂದ್ರನೆ! ನಮ್ಮ ಪುರದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಂತಿರುವ ಆ ವಾನರಸೇನೆ

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಯನ್ನು ಇದಿರಿಸಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕೆಂದರೆ, ಇಂದ್ರನೊಡಗೂಡಿದ ದೇವಾಸುರರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ! ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೆ! ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳಿದುದರಿಂದೇನು? ಹತ್ತು ಯೋಜನಗಳ ವಿಸ್ತಾರಕ್ಕೂ, ನೂರುಯೋಜನಗಳ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಅವರು ಮಹಾಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಬಿಟ್ಟಿರುವರು. ಆ ಸೇತುವಿನ ಮಾರ್ಗವಾಗಿಯೇ ವಾನರಸೇನೆಯೆಲ್ಲವೂ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿಯೂ ಬಂದುಬಿಟ್ಟಿತು. ತಾಮನು ಆ ಸೇನೆಯನ್ನು ತಂದು ದಕ್ಷಿಣತೀರದಲ್ಲಿರಿಸಿರುವನು. ಸೈನ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಾಟಿ ಬಂದಿರುವುವು! ಈಗಲೂ ಕೆಲವು ದಾಟುತ್ತಿರುವುವು! ಆ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಕೊನೆ ಯಾವುದೆಂದೇ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆ ವಾನರಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹದಿಂದಲೇ ನಿಂತಿರುವರು! ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ದೃಢವಾದ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನೇ ಹಿಡಿದು ಬಂದಿರುವರು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಹರ್ಷದಿಂದ ಉಬ್ಬುತ್ತಿರುವರು. ಆದುದರಿಂದ ಎಲೈ ಮಹಾರಾಜನೇ! ಅವರೊಡನೆ ಏನಾಗಿ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ವಿರೋಧವು ಸಾಕು! ಕೋಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು! ಈಗಲೂ ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿಬಿಡು!" ಎಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೈದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ರಾವಣನು ವಾನರಸೇನೆಯನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಹೋನ್ನತವಾದ ಒಂದು ಉಪ್ಪರಿಗೆಯನ್ನೇರಿದುದು. ಅಲ್ಲಿ ಸಾರಣನು ರಾವಣನಿಗೆ ವಾನರಸೇನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಯೂಧತಗಳನ್ನು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ತೋರಿಸಿ, ಅವರವರ ಬಲಪರಾಕ್ರಮಾದಿಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿದುದು.

ಸಾರಣನು ಹೀಗೆ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ನಿಂತು ಹಿತವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ರಾವಣನು ಕೋಪದಿಂದ ಅತನವನ್ನು ನಿಂದಿಸುತ್ತ, “ಸಾರಣಾ! ಸಾಕು ಸುಮ್ಮನಿರು! ದೇಶಗಂಧರ್ಮದಾನವೆಲ್ಲರೂ ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿ ನನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದರೂ, ಸಮಸ್ತಲೋಕಗಳೂ ನನ್ನನ್ನು ಹೆದರಿಸಿದರೂ, ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರಕ್ಕೂ ನಾನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಿಡುವವನಲ್ಲ! ನೀನು ಕೇವಲಸಾಮ್ಯನೇ ಹೋರತು ಶೂರನಲ್ಲ. ಆ ವಾನರ ಪ್ರಹಾರಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಂದುದರಿಂದಲೇ ನೀನು

ಬಹಳ ಭಯಪಟ್ಟು ನಡುಗುವಂತಿದೆ ! ಆ ಭಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈಗ ನಿನ್ನಿಗೆ ಸೀತೆ
ಯನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ರಾಮನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುವುದೇ ಮೇಲೆಂದೂ ತೋರಿದಂತಿದೆ !
ಅಯ್ಯೋ ಹುಚ್ಚನೆ ! ನನ್ನನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯಿಸತಕ್ಕ ಶತ್ರುವು ಲೋಕದಲ್ಲಿ
ಬೇರೊಬ್ಬನುಂಟೆ ?” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರನಾದ ರಾವಣನು ಸಾರಣ
ನನ್ನು ಪರುಷವಾಕ್ಯದಿಂದ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ, ಆ ವಾನರಸೈನ್ಯವನ್ನು ತಾನೇ ಕಣ್ಣಾರೆ
ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಅಗಲೇ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು, ಹಿಂದುಂತೆ
ಬಿಳುಪಾಗಿ ಯೂ, ಅನೇಕತಾಳವೃಕ್ಷಗಳ ಪ್ರಮಾಣದಷ್ಟು ಮಹೋತ್ಸವ
ವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಒಂದು ಪ್ರಾಸಾದವನ್ನೇರಿದನು. ಕೋಪೋದ್ರಿಕ್ತವಾದ ಆ
ರಾವಣನು ಶುಕಸಾರಣರೊಡಗೂಡಿ ಪ್ರಾಸಾದದಮೇಲೆ ನಿಂತು, ಅಲ್ಲಿಂದ
ಸಮುದ್ರವನ್ನೂ, ಪರ್ವತಗಳನ್ನೂ, ಕಾಡುಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತ, ತ್ರಿಕೂಟಪರ್ವ
ತಕ್ಕೆ ಕೆಳಗಿಟ್ಟ ಭೂಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲವೂ ವಾನರಸೇನೆಯಿಂದಲೇ ನಿಬಿಡವಾಗಿ ತುಂಬಿ
ಹೋಗಿರುವುದನ್ನೂ ಕಂಡನು. ಹೀಗೆ ಕೊನೆಮೊದಲಿಲ್ಲದೆ ಆಸಂಖ್ಯಾತವಾಗಿದ್ದ
ಆ ದೊಡ್ಡವಾನರಸೇನೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ರಾವಣನು, ಸಾರಣನನ್ನು ಕುರಿತು
“ಸಾರಣಾ ! ಈ ವಾಣರರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಶೂರರೆನಿಸಿದವರಾರು ? ಯಾರಿಗೆ
ಹೆಚ್ಚು ಬಲವುಂಟು ? ಇವರಲ್ಲಿ ಯಾರ ಮಾತನ್ನು ಸುಗ್ರೀವನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ
ನಂಬುವನು ? ಇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನಯೂಧಪತಿಗಳಾರು ? ಸೇನಾಪತಿಗಳಾದ ಕಪಿ
ಗಳಾರು ? ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಯಥಾಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನನಗೆ ತಿಳಿಸು !” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.
ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಾರಣನು, ಆ ವಾನರಪ್ರಮುಖರ ಬಲಪರಾಕ್ರಮಗಳನ್ನು
ಜಿನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದವನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ರಾವಣನಿಗೆ ಅವರವರನ್ನು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ
ತಿಳಿಸುತ್ತ, ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು “ಎಲೆ ಮಹಾಜನೆ ! ಅದೋ ! ಅಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ
ವಾನರನು ನಮ್ಮ ಲಂಕೆಗಿదిರಾಗಿ ಸಿಂಹನಾದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ, ಲಕ್ಷಯೂಧಪತಿ
ಗಳಿಂದ ಪರಿವೃತನಾಗಿ ನಿಂತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ ? ಆವನ ಮಹಾಧ್ವನಿಗೆ
ನಮ್ಮ ಲಂಕೆಯೆಲ್ಲವೂ, ಶೋರಣಪ್ರಾಕಾರಗಳೊಡನೆಯೂ, ಪರ್ವತಾರಣ್ಯಗಳೊಡ
ನೆಯೂ, ಪುರೋಪವೃತಗಳೊಡನೆಯೂ ನಡುಗುವಂತಿರುವುದು ನೋಡು ! ಅವನಿಗೆ
ನೀಲನೆಂದು ಹೆಸರು. ವಾನರೇಂದ್ರನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ ಇರುವ
ಸುಗ್ರೀವನ ಸಮಸ್ತಸೈನ್ಯಕ್ಕೂ ಈತನೇ ಪ್ರಧಾನಸೇನಾನಾಯಕನು. ಅದೋ !
ಅಲ್ಲಿ ತೋಳುಗಳನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಕಾಲಾರಿ ನಿಂತಿರುವ ವೀರೈವಂತ
ಸಾದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ವಾನರನು ನಮ್ಮ ಲಂಕೆಗಿదిರಾಗಿ ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಕೋಪದಿಂದ
ಉಬ್ಬುವುದನ್ನೂ, ಪರ್ವತಶಿಖರದಂತಿರುವ ಆತನ ಮಹೋನ್ನತಾಕಾರವನ್ನೂ,

ಕಮಲಕಿಂಜಲ್ಕುದಂತಿರುವ ಅವನ ಮೈಬಣ್ಣವನ್ನೂ ನೋಡಿದೆಯಾ? ಆ ವಾನರ ಯೂಥಪತಿಯು ಆಗಾಗ ಕೋಪದಿಂದ ತನ್ನ ಬಾಲವನ್ನೆತ್ತಿ ಬಡಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅದರಿಂದಂಟಾದ ಮಹಾಧ್ವನಿಯೇ ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಇವನನ್ನೇ ವಾನರರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ಯಾವರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿರುವನು. ಇವನಿಗೆ ಅಂಗದನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಹೆಸರು. ಇವನು ವಾಲಿಗೆ ತಕ್ಕ ಪುತ್ರನು! ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಬಹಳ ಪ್ರೇಮಪಾತ್ರನು. ದೇವೇಂದ್ರನಿಗೆ ವರುಣನು ಹೇಗೋ, ಹಾಗೆ, ಇವನು ರಾಮನಿಗಾಗಿ ತನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮದ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ತೋರಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರುವನು. ಹಿಂದೆ ಮಹಾವೇಗಶಾಲಿಯಾದ ಹನುಮಂತನು ರಾಮನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಿದನೋದನಷ್ಟೆ? ಅವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಇವನ ಬುದ್ಧಿಯೇ ಮೂಲವು! ವೀರ್ಯವಂತನಾದ ಈ ಅಂಗದನು ತನ್ನೊಡನೆ ಕೊನೆಮೊದಲಿಲ್ಲದಷ್ಟು ವಾನರಸೇನೆಯನ್ನೂ ಕರೆತಂದಿರುವನು. ಆ ಸೈನ್ಯದಿಂದಲೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಇದಿರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿಯೂ ನಿಂತಿರುವನು. ಈತನನ್ನು ಜಯಿಸುವುದು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅದೋ! ಅಲ್ಲಿ ವಾಲಿಪುತ್ರನಾದ ಅಂಗದನ ಹಿಂದೆ, ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ನಿಂತಿರುವವನೇ ನಳನೆಂಬವನು! ಆತನೂ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕಾದಿರುವನು. ಅವನೇ ಸೇಕುವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದವನು. ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೇ! ಅದೋ ಅಲ್ಲಿ ಆ ನಳನ ಹಿಂದೆ, ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಸಿಂಹನಾದಗಳಿಂದ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತ, ಕೋಪದಿಂದ ಮೇಲೆದ್ದು ನಿಂತಿರುವ ಕೆಲವು ವಾನರವೀರರನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಅವರನ್ನಿರಿಸುವುದು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಭಯಂಕರಾಕಾರವುಳ್ಳವರು! ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಬಹಳ ಕ್ರೂರರು! ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಚಂಡಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರು! ಅವರ ಸಂಖ್ಯೆಯೆಷ್ಟೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡು? ಒಂದು ಸಹಸ್ರ ಕೋಟಿಗೆ ಮೇಲೆ ಎಂಬತ್ತುಲಕ್ಷವಿರುವುದು. ಈ ಸೈನ್ಯವಲ್ಲದೆ ಚಂದನವನವಾಸಿಗಳಾದ ಬೇರೆ ಅನೇಕವಾನರವೀರರೂ ಈ ನಳನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬಂದಿರುವರು. ಈ ಸಮಸ್ತಸೇನೆಯೂ ನಳನ ಪರಿವಾರವು. ಈ ನಳನೊಬ್ಬನೇ ತನ್ನ ಸೇನೆಯೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಮರ್ದಿಸಬೇಕೆಂದಿರುವನು. ಅದೋ! ಅತ್ತಲಾಗಿ ಬೆಳ್ಳಿಯಂತೆ ಶುಭ್ರದೇಹವುಳ್ಳ ವಾನರನೊಬ್ಬನಿರುವನು ನೋಡು. ಅವನಿಗೆ ಶ್ವೇತನೆಂದು ಹೆಸರು. ಈತನಿಗೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಕುತೂಹಲವುಂಟು. ಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೂ, ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ವೀರ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ, ಇವನು ಮೂರುಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದವನು. ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೇ! ಆತನಿಗಿರುವ ಯುದ್ಧಾತುರ

ವೆಷ್ಟೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಆಗಲೇ ಅವನು ಸುಗ್ರೀವನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ, ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡಿ ಬರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿ, ಅವನ ಅನುಮತಿಯನ್ನೂ ಪಡೆದು, ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ತನ್ನ ವಾನರಸೈನ್ಯವನ್ನೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತ, ಅತುರದಿಂದ ಬರುತ್ತಿರುವನು ನೋಡು. ಇದೋ ಇತ್ತಲಾಗಿರುವವನು ಕುಮುದನೆಂಬ ಯೂಧಪತಿಯು. ಇವನು ಪೂರೈದಲ್ಲಿ ಗೋಮತೀಶ್ವರದಲ್ಲಿ ಅತಿರಮಣೀಯನಾಗಿಯೂ, ನಾನಾವ್ಯಕ್ತಗಳಿಂದ ನಿಬಿಡವಾಗಿಯೂ ಇಡ್ಡ ಸಂಕೋಚನವೆಂಬ ಪರ್ಮತದಮೇಲೆ ಸುತ್ತುತ್ತಾ, ಅಲ್ಲಿನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈಗ ಸುಗ್ರೀವನ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿರುವನು. ಇವನು ತನ್ನ ಕಡೆಯಿಂದ ಹಕ್ಕುಕೋಟಿ ವಾನರಸೇನೆಯನ್ನು ಕರೆತಂದಿರುವನು. ಇವನ ಬಾಲದಲ್ಲಿರುವ ಕೂದಲುಗಳೇ ಎಷ್ಟೋ ಮಾರುದ್ದವಿರುವುವು. ಅವುಗಳ ವಿಚಿತ್ರವರ್ಣವನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಕೆಂಪು, ಹಳದಿ ಬಿಳುಪು ಮುಂತಾದ ನಾನಾಬಣ್ಣದ ಕೂದಲುಗಳು ಕಲೆತಿರುವುವು. ಈ ಕುಮುದನೆಂಬ ಕಪಿಯು ಬಹಳ ಭಯಂಕರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸತಕ್ಕವನು. ಎಂತಹ ಮಹಾಪತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರವೂ ದೈನ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುವನಲ್ಲ! ಬಹಳ ಪ್ರಚಂಡನು! ಅತ್ಯಂತ ಕೋಪಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನು! ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕಾಲೆತ್ತಿ ನಿಂತಿರುವನು. ಈತನೂ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ತಾನೊಬ್ಬನೇ ನಮ್ಮ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಮರ್ದಿಸಬೇಕೆಂದು ಉತ್ಸಾಹಪಡುತ್ತಿರುವನು. ಎಲೆ ರಾಜನೆ! ಅದೋ ಅತ್ತಲಾಗಿ ನೋಡು! ಸಿಂಹದಂತೆ ಕಪಿಲವರ್ಣನಾಗಿ, ಅಗಲವಾದ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಕಣ್ಣಿನಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಸುಟ್ಟುಬಿಡುವಂತೆ ಎನೆಮುಚ್ಚದೆ ಈಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿರುವ ಆ ಯೂಧಪತಿಯನ್ನು ನೋಡು. ಅವನಿಗೆ ರಂಭನೆಂದು ಹೆಸರು. ಇವನು ಯಾವಾಗಲೂ ವಿಧೈಪರ್ಮತದಲ್ಲಿಯೂ, ಕೃಷ್ಣ ಗಿರಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಸಹ್ಯಸುರ್ದನಗೆ ಳೆಂಬ ಪರ್ಮತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಶೂರರಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಚಂಡ ರಾಗಿಯೂ, ಚಂಡಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನೂರಮೂವತ್ತುಲಕ್ಷ ವಾನರರು ಇವನಿಗೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿರುವರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ನಿಂತಿರುವರು. ಅದೋ! ಅತ್ತಲಾಗಿ ಕಿವಿಗಳನ್ನು ನಿಗುತ್ತಿಸಿ, ಆಗಾಗ್ಗೆ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಬಾಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಕಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಆ ವಾನರಯೂಧಪತಿಯನ್ನು ನೋಡು! ಅವನಿಗೆ ಶರಭನೆಂದು ಹೆಸರು. ಅವನಾದರೋ ಮೃತ್ಯುದೇವತೆಗೂ ಹೆದರುವವನಲ್ಲ. ಯಾವ ಯುದ್ಧಕ್ಕೂ ಹಿಂಜರಿ ಯುವವನಲ್ಲ! ಅವನು ಕೋಪದಿಂದ ಬುಟ್ಟಿರುವುದನ್ನೂ, ಅತ್ತಿತ್ತ ದೃಷ್ಟಿ

ಯನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿ ನೋಡುವ ಅವನ ಓರೆನೋಟವನ್ನೂ ನೋಡು. ಮತ್ತು ಅವನು
ಆಗಾಗ ತನ್ನ ಬಾಲವನ್ನು ನೋಡಿ, ತನಗೆ ತಾನೇ ಹಿಗ್ಗಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ
ಸಿಂಹನಾದವನ್ನು ಮಾಡುವನು. ಬಲಾಢ್ಯನಾಗಿಯೂ, ಭಯರಹಿತನಾಗಿಯೂ,
ವೇಗಶಾಲಿಯಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ಈ ತನು, ಯಾವಾಗಲೂ ರಮಣೀಯವಾದ
ಸಾಲ್ವೆಯವನು. ಇವನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕುತ್ತುಲಕ್ಷ ವಾನರವೀರರಿರುವರು. ಎಲ್ಲರೂ ಬಹಳ
ಬಲಾಢ್ಯರು ! ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರನೆ ! ಅದೋ ! ಅತ್ತಲಾಗಿ, ಮಹಾಮೇಘ
ದಂತೆ ಆಶಾಶವನ್ನಾಳಿಸಿ, ದೇವತೆಗಳ ನಡುವೆ ದೇವೇಂದ್ರನಂತೆ, ವಾನರರ ನಡುವೆ
ನಿಂತಿರುವ ಆತನೇ ಪನಸನೆಂಬ ಯೂಧಪತಿಯು. ಯುದ್ಧೋದ್ಯುಕ್ತರಾಗಿರುವ
ವಾನರರ ನಡುವೆ ನಿಂತಿರುವ ಇವನ ಕಂಠಧ್ವನಿಯು, ಅನೇಕ ಭೇರಿಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ
ಮಹಾಧ್ವನಿಯಂತೆ ಮೊಳಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕೇಳಿದೆಯಾ ? ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇವ
ನೊಡನೆ ನಿಲ್ಲುವುದು ಬಹಳ ಕಷ್ಟವು. ಇವನು ಪಾರಿಯಾತ್ರವೆಂಬ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ
ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಐವತ್ತುಲಕ್ಷ ಯೂಧಪತಿಗಳು ಇವನ ಕೈಕೆಳಗಿರುವರು.
ಆ ಯೂಧಪತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಒಬ್ಬೊಬ್ಬನಿಗೂ ಬೇರೆಬೇರೆ ಯೂಧಗಳುಂಟು. ಆ
ಯೂಧಗಳೆಲ್ಲವೂ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮೀರಿ ಇವನನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಿರುವುವು.
ಅದೋ ! ಅಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿರುವ ಬೇರೊಂದು ಮಹಾಸಮುದ್ರದಂತೆ ಆತಿ
ಭಯಂಕರವಾಗಿ, ಉತ್ಸಾಹದಿಂದಬುಟ್ಟಿರುವ ಅದೊಡ್ಡ ವಾನರಸೈನ್ಯದ ನಡುವೆ
ಇರುವವನು ವಿನತನೆಂಬ ಯೂಧಪತಿಯು. ಇವನು (ಗಂಗಾತೀರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ
ವಾದ) ದರ್ವರಪರ್ವತದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತ, ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಪರ್ಣಾಸಾ
ನದಿಯ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿದು ಕೊಬ್ಬಿ ಅದರ ತೀರದಲ್ಲಿರುವನು. ಅರುವತ್ತುಲಕ್ಷ
ವಾನರಸೈನ್ಯವು ಇವನ ವಶದಲ್ಲಿರುವುದು. ಇದೋ ಇತ್ತಲಾಗಿ ಕ್ರೋಧನನೆಂಬ
ಬೇರೊಬ್ಬ ಯೂಧಪತಿಯು ಆಗಲೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕರೆಯುತ್ತಿರುವನು
ನೋಡು. ಮಹಾಬಲಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ಅನೇಕವಾನರರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಯೂಧ
ಗಳಾಗಿ ಇವನಲ್ಲಿರುವರು. ಅದೋ ! ಅಲ್ಲಿ ಗೃರಿಕದಂತೆ ಕೆಂಪಾದ ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು
ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹದಿಂದಬಿಡುತ್ತ ಬಲದಿಂದ ಕೊಬ್ಬಿದ ಇತರ ವಾನರರೆಲ್ಲರನ್ನೂ
ಯಾವಾಗಲೂ ತೃಣೀಕರಿಸುತ್ತಿರುವ ಈತನೇ ಗವಯನೆಂಬ ಯೂಧಪತಿಯು.
ಇವನು ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯು ! ಕೋಪದಿಂದ ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುತ್ತಿರು
ವನು. ಎಪ್ಪತ್ತುಲಕ್ಷ ಮಂದಿವಾನರರು ಇವನ ಕೈಕೆಳಗಿರುವರು. ಇವನೊಬ್ಬನೇ
ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದಿಂದ ಸೆಮ್ಮ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಕೊಳ್ಳೆಹೊಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಕಾದಿರುವನು.
ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೆ ! ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈಗ ನನಗೊಂದು ತೋರಿರುವುದು ! ಈ

ವಾನರಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ಯೂಧಪತಿಗಳಾದ ಅಂಗದಾದಿಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಆ ಯೂಧಪತಿಗಳಿಗೂ ಪ್ರಧಾನರಾದ ಸುಗ್ರೀವಾದಿಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಇದಿರಿಸಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕೆಂದರೆ, ಎಂತವರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ! ಇವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ವಶದಲ್ಲಿಯೂ, ಬೇರೆಬೇರೆಯೂಧಗಳುಂಟು! ಆದುದರಿಂದ ಇವರೊಡನೆ ಈಗ ನಮಗೆ ಯದ್ಧವೇ ಉಚಿತವಲ್ಲ” ಎಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಸಾರಣನು ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಪ್ರಧಾನವಾನರಯೂಧಪತಿಗಳನ್ನು ರಾವಣನಿಗೆ ತೋರಿಸಿದುದು.

“ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೆ! ಆ ರಾಮನಿಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣವನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಮಿಸಹಿ ಹೋರಾಡತಕ್ಕ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಪ್ರಧಾನಪತಿಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವೆನು ನೋಡು! ಇದೋ ಇವನು ಹರನೆಂಬ ಯೂಧಪತಿಯು! ಭಯಂಕರಕಾರ್ಯವುಳ್ಳ ಈತನ ಬಾಲದಲ್ಲಿರುವ ಕೂದಲುಗಳೇ ಎಷ್ಟೋ ಮಾರುಡ್ಡವಿರುವುವು! ಮತ್ತು ಅವು ಕೆಂಪು, ಹಳದಿ, ಬಿಳುವು, ಮುಂತಾದ ವಿಚಿತ್ರವರ್ಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಮೇಘಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಧನುಸ್ಸೇ ಮೊದಲಾದ ರೂಪಗಳಿಂದ ಪ್ರಸರಿಸುವ ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳಂತೆ ವಿರಳವಾಗಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ನಿಗುರಿರುವುವು ನೋಡು! ಈತನ ಹಿಂದೆ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಕಿಂಕರವಾದ ಅನೇಕವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠರು, ನೂರುನೂರಾಗಿಯೂ, ಸಾವಿರವಾಗಿಯೂ ಗುಂಪುಸೇರಿ, ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಗಿಡಗಳನ್ನೇ ಕೈಯಿಂದತ್ತಿಕೊಂಡು, ಈ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಮುತ್ತುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆತುರದಿಂದ ಬರುವರು ನೋಡು. ಈ ಹರನೆಂಬವನು ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ ಸಹಸ್ರಕೋಟಿವಾನರರೊಡಗೂಡಿ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಜಯಿಸಿಬಿಡಬೇಕೆಂಬ ಆತುರದಿಂದಿರುವನು. ಎಲೈ ರಾಜನೆ, ಅದೋ! ಅಲ್ಲಿ ಕಾಲಮೇಘಗಳಂತೆಯೂ ಕಾಡಿಗೆಯಂತೆಯೂ, ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣವುಳ್ಳ ಆ ಕರಡಿಗಳ ಗುಂಪನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಅವುಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಮಾಡುವುದಕ್ಕೇ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ! ಇವುಗಳನ್ನು ನಿನಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ ತೋರಿಸಬೇಕೆಂದರೂ ನನಗೆ

ಶಕ್ಯವಲ್ಲ. ಈ ಸೈನ್ಯವು ಸಮುದ್ರ ವೇಲೆಯಂತೆ ಅಪಾರವಾಗಿ ನಿಂತಿರುವುದು. ಇವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಸತ್ಯಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಕೆಲವರು ವಿಷಮಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸವಾಗಿರತಕ್ಕವರು. ಈ ಭಯಂಕರವಾದ ಭಲ್ಲೂಕಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬರುತ್ತಿರುವುವು. ಆದೋ! ಅಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರಗಳಾದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದಲೂ, ಭಯಂಕರಾಕಾರದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ, ಮೇಘಗಳ ನಡುವೆ ತಾಣುವ ಪರ್ಜನ್ಯನಂತೆ ಆ ಭಲ್ಲೂಕ ಸೇನೆಯ, ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಈತನು ಧೂಮ್ರನೆಂಬ ಯೂಧಪತಿಯು! ಇವನೇ ಭಲ್ಲೂಕಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯಾಧಿಪತಿಯು! ನರ್ಮದಾನದಿಯ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿದು ಕೊಬ್ಬಿ, ಮುಕ್ತವಂತನೆಂಬ ಪರ್ಮತದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಇದೋ ಇತ್ತಲಾಗಿ ಪರ್ಮತದಂತೆ ಮಹಾಕಾಯವುಳ್ಳ ಈತನನ್ನು ನೋಡು! ಇವನು ಆ ಧೂಮ್ರನ ತಮ್ಮನು. ರಣದಲ್ಲಿ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿ, ಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗಿಂತಲೂ ಮೇಲೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಇವನೇ ಜಾಂಬವಂತನೆಂಬವನು. ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನರಾದ ಯಾವಯಾವ ಯೂಧಪತಿಗಳುಂಟೋ, ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಈತನು ಪ್ರಧಾನನು! ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಯು! ಪ್ರಭುವಿನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅನುವರ್ತಿಸಿ ನಡೆಯತಕ್ಕವನು! ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಸಹಿಸಲಾರನು! ಮಹಾಧೀಮಂತನಾದ ಈ ಜಾಂಬವಂತನು, ಮೊದಲು ದೇವಾಸುರಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ, ಇಂದ್ರನಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವನಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ಪರಗಳನ್ನು ಕಡೆದು ಬಂದಿರುವನು. ಈ ಜಾಂಬವಂತನಲ್ಲಿರುವ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಅಷ್ಟಿಷ್ಟೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ! ಇವನ ಕಡೆಯ ಸೈನಿಕರೆಲ್ಲರೂ ಪರ್ಮತದಂತೆ ದೊಡ್ಡ ಆಕಾರವುಳ್ಳವರು! ದೊಡ್ಡ ರೋಮಗಳುಳ್ಳವರು! ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವರು! ಮೃತ್ಯುದೇವತೆಗಾದರೂ ಹೆದರುವವರಲ್ಲ! ರಾಕ್ಷಸರಿಗೂ, ಪಿಶಾಚರಿಗೂ ಸಮಾನರಾಗಿರುವರು. ಇವರು ಆಗಾಗ ಪರ್ಮತತಿಖರಗಳನ್ನೇರಿ ಅಲ್ಲಿ ಮಹಾಮೇಘಗಳಂತಿರುವ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು, ಅವನ್ನೇ ಅಯುಧಗಳಂತೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವರು! ಎಲೆ ರಾಜನೆ! ಆದೋ ಅತ್ತಲಾಗಿ ಮಹೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಹಾರಿಹಾರಿ ನೆಗೆಯುವಂತೆ ಕಾಣುವ; ಆ ವಾನರವೀರನನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಇತರ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಅವನನ್ನು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತಿರುವುದನ್ನೂ ನೋಡು! ಇವನೇ ದಂಭನೆಂಬ ಯೂಧಪತಿಯು! ಅವನು ಬಹಳ ಬಲಾಢ್ಯನಾದುದರಿಂದ, ಆಗಾಗ ದೇವಾಸುರಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಬಲವನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿ ಬರುತ್ತಿರು

ವನು. ಇದೋ! ಇವನು ಸತ್ಯಾದನೆಂಬ ಯೂಧಪತಿಯು. ವಾನರಶಿಲ್ಪಿಗೂ ಪಿತಾಮಹನು. ಈತನು ನಡೆಯುವಾಗ ತನ್ನ ಒಂದೊಂದು ಹೆಜ್ಜೆಗೂ ಒಂದೊಂದು ಯೋಜನದುದ್ದವುಳ್ಳ ಪರ್ಮತವನ್ನೇ ದಾಟಿ ಹೋಗಬಲ್ಲನು ಇವನು ಮೇಲಕ್ಕೆಡ್ಡು ನಿಂತರೆ, ಒಂದು ಯೋಜನದುದ್ದವುಳ್ಳ ಪರ್ಮತವೂ ಕೂಡ ಇವನ ದೇಹಕ್ಕಿಂತಲೂ ತಗ್ಗಾಗಿ ಕಾಣುವುದು. ಚತುಷ್ಪಾತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಇವನಿಗಿಂತಲೂ ದೊಡ್ಡ ರೂಪವುಳ್ಳ ಪ್ರಾಣಿಯು ಒಂದಾದರೂ ಇಲ್ಲ. ಮೊದಲು ದೇವದಾನವರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಈತನೂ ಸೇರಿ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಪರಾಜಯವನ್ನು ಹೊಂದದೆ ಬಂದವನು. ವೀರೈ ದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬಗೆ ಸಮಾನನಾಗಿರುವನು. ಇವನು ಒಬ್ಬ ಗಂಧರ್ವಕನ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ ದೇವನಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದವನು. ದೇವಾಸುರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅಗ್ನಿಯು ಇವನನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದನು. ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರನೆ! ಅದೋ! ಅತ್ತಲಾಗಿ ಕ್ರಥನನೆಂಬ ಬೇರೊಬ್ಬ ಯೂಧಪತಿಯಿರುವನು ನೋಡು! ಕುಬೇರನಿಂದ ಪಾಲಿತವಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಜಂಬೂವೃಕ್ಷದಿಂದ ಕೂಡಿದುದಾಗಿಯೂ, ಅನೇಕಶಿನ್ವರರಿಂದ ಸೇವಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪರ್ಮತಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ರಾಜನಾಗಿಯೂ, ನಿನ್ನಣ್ಣನಾದ ಕುಬೇರನ ಸುಖಾಶ್ರಯವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಹಿಮವತ್ಪರ್ಮತವೇ ಇವನ ವಾಸಸ್ಥಳವು. ತ್ರೀಮಂತನಾಗಿಯೂ, ಬಲಾಢ್ಯನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ವಾನರೋತ್ಕಮನು, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಆತ್ಮಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವನಲ್ಲ. ಅದೋ! ಅವನು ಸಹಸ್ರಕೋಟಿವಾನರರೊಡನೆ ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುತ್ತಿರುವನು ನೋಡು! ಇವನು ತಾನೊಬ್ಬನೇ ನಮ್ಮ ಲಂಕೆಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಧ್ವಂಸಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಆತುರದಿಂದಿರುವನು. ಇದೋ! ಇತ್ತಲಾಗಿ ಬೇರೊಬ್ಬ ಯೂಧಪತಿಯಿರುವನು ನೋಡು. ಇವನಿಗೆ ಪ್ರಮಾಧಿಯೆಂದು ಹೆಸರು. ಇವನು ಪೂರ್ದದಲ್ಲಿ ಗಜಾಕಾರದಿಂದ ಮಹರ್ಷಿಗಳನ್ನು ಬಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಶಂಬಸಾದನನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನದೇನೆಯಿಂದ ಅನೆಗಳಿಗೂ, ಕಪಿಗಳಿಗೂ ಹುಟ್ಟಿದ ದೊಡ್ಡವೈರವನ್ನು ಈಗಲೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಗುಗಾಸಮಾಪದಲ್ಲಿರುವ ಅನೆಗಳ ಹಿಡನ್ನು

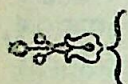
ಪೂರ್ದದಲ್ಲಿ ಶಂಬಸಾದನನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನೊಬ್ಬನು, ಗಜಾಕಾರದಿಂದ ಮುನಿಗಳನ್ನು ಬಹಳ ಬಾಧಿಸುತ್ತಿರಲು, ಆ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಹನುಮಂತನ ತಂದೆಯಾದ ಕೇಸರಿಯೆಂಬ ವಾನರನನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಿ, ಅವನ ಕೈಯಿಂದ ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿದರು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಮುನಿಗಳು ಸಂತೋಷಿಸಿ, ಅವನಿಗೆ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯಾದ ಹನುಮಂತನು ಪುತ್ರನಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಅದುವೊದಲು ಅನೆಗಳಿಗೂ ಕಪಿಗಳಿಗೂ ವೈರವು ಹುಟ್ಟಿತೆಂದು ಪೂರ್ದಕಥೆಯು.

ಸುತ್ತಲೂ ಹೆದರಿಸಿ ಓಡಿಸುತ್ತ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವನು. ಈತನು ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ
 ಶ್ರಮಪಟ್ಟು ಯುದ್ಧಮಾಡಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ತನ್ನ ಸಂಚಾರದಿಂದಲೇ
 ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಬಲ್ಲನು! ಇವನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪರ್ಮತಗುಹಗಳಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸ
 ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಗಿಡಗಳಿಂದ ಅನೆಗಳನ್ನೂ, ಅನೆಗಳಿಂದ ಗಿಡ
 ಗಳನ್ನೂ, ಬೆಟ್ಟಗಳಿಂದ ಅನೆಗಳನ್ನೂ, ಅನೆಗಳಿಂದ ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನೂ ಬಡಿದು ಧ್ವಂಸ
 ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಈ ಸೇನಾ ಪತಿಯು ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೇವೇಂದ್ರನು
 ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ, ಗಂಗಾನದಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಮಂಧರಪರ್ಮತಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ
 ಉತ್ತರಬೀಜವೆಂಬ ಬೆಟ್ಟದಮೇಲೆ ಸುಖವಾಗಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಅವನ
 ಕೈಕೆಳಗೆ ಹತ್ತುಕೋಟಿವಾನರರಿರುವರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಮಹಾಪರಾ
 ಕ್ರಮಿಗಳು! ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹವುಳ್ಳವರು! ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ
 ಮದದಿಂದ ಕೊಬ್ಬು ಸಿಂಹನಾದಮಾಡುವವರು! ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಧೀರರು!
 ಇಂತಹ ಹತ್ತುಕೋಟಿವಾನರರಿಗೆ ಈತನು ನಾಯಕನಾಗಿರುವನು. ಎಲೆ ರಾಜನೆ!
 ಬಿರುಗಾಳಿಯ ಬಡಿತದಿಂದಬಿಟ್ಟು ಬಿರುವ ಮಹಾಮೇಘದಂತೆ, ಅದ್ಭುತಾಕಾರದಿಂದ
 ಕಾಣುವ ಈ ಪ್ರಮಾಥಿಯೆಂಬ ಯೂಧಪತಿಯನ್ನಿರಿಸುವುದು, ಲೋಕದಲ್ಲಿ
 ಬೇರೆ ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ! ಎಲೆ ರಾಜನೆ! ಅದೋ ಅತ್ತಲಾಗಿ ವಾಯು
 ವೇಗದಿಂದ ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿ ನಾನಾಕಡೆಗಳಿಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಕೆಂಪಾದ ದೊಡ್ಡ ಧೂಳಿ
 ಯೊಡನೆ, ಮಹಾಸೈನ್ಯವೊಂದು ಬಹಳ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ನಿಂತಿರುವುದಲ್ಲವೆ? ಅದೇ
 ಪ್ರಮಾಥಿಯ ಸೈನ್ಯವು. ಅದೋ ಅಲ್ಲಿ ಕರಿಯ ಮುಖವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿಯೂ, ಮಹಾ
 ಬಲವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿಯೂ ಭಯಂಕರಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಗೋಲಾಂಗೂಲಗಳು,
 (ಸಿಂಗಳೀಕಗಳು) ಆ ಸೇತುಬಂಧವನ್ನು ನೋಡಿ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದಬಿಟ್ಟು, ಲಕ್ಷೋಪ
 ಲಕ್ಷವಾಗಿ ಗುಂಪುಗೂಡಿ, ಗವಾಕ್ಷನೆಂಬ ತಮ್ಮ ಯೂಧಪತಿಯನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ,
 ಈ ನಮ್ಮ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಸೂರಿಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬರುತ್ತಿರುವುವು ನೋಡು. ಎಲೆ
 ಮಹಾರಾಜನೆ! ಯಾವ ಪರ್ಮತದಲ್ಲಿ, ಯಾವಾಗಲೂ ಪುಷ್ಪಫಲಸಮೃದ್ಧಗಳಾ
 ಗಿಯೂ, ಕೇಳದವರಿಗೆ ಕೇಳಿದುದನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕವುಗಳಾಗಿಯೂ, ಭ್ರಮರಗಳಿಗೆ
 ನಿತ್ಯನಿವಾಸವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ವೃಕ್ಷಗಳು ತುಂಬಿರುವುವೋ, ಯಾವುದರ
 ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಅದರಂತೆಯೇ ಬಂಗಾರದ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸಂಚ
 ರಿಸುವನೋ, ಯಾವುದರ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿನ ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳೂ ಅಲ್ಲದೆ ಎಷ್ಟೋ
 ಮಂದಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಎಡೆಬಿಡದೆ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವರೋ ಎಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ
 ಫಲಸಮೃದ್ಧಗಳಾಗಿಯೂ, ರುಚಿರುಚಿಯಾದ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಬಿಡತಕ್ಕವುಗಳಾ

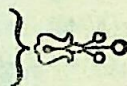
ಗಿಯೂ ಇರುವ ಗಿಡಗಳೂ, ಮೇಲಾದ ಜೀವಿನ ರಸಗಳೂ ಹೇರಳವಾಗಿರುವವೋ,
ಅಂತಹ ಮನೋಹರವಾದ ಮೇರುಪಶ್ಚತ್ತದಲ್ಲಿ ಈ ಕೇಸರಿಯೆಂಬ ಯೂಧಪತಿಯು
ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಎಲೆ ರಾಜನೆ! ಅತ್ತಲಾಗಿ ಆರುವತ್ತು ಸಾವಿರ ಬಿಟ್ಟಿ-
ಳುಂಟು! ಅವೆಲ್ಲವೂ ಸುವರ್ಣಮಯಗಳಾಗಿ ಅತಿರಮಣೀಯಗಳಾಗಿರುವವು.
ರಾಕ್ಷಸರಲ್ಲಿ ನೀನು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಆ ಪರ್ಮಪಗಳಿಗೆ ಮೇರುಪರ್ಮತವೇ ಮುಖ್ಯ
ವೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಪವಿತ್ರವರ್ಣವುಳ್ಳವರೂ, ಶ್ವೇತವರ್ಣವುಳ್ಳ
ವರೂ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಅವರೊಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೂ ಆ ತಿ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಗಳಾ ದ
ಉಗುರುಗಳೂ, ಕೋರೆಹಲ್ಲುಗಳೂ ಇರುವವು. ಅವುಗಳನ್ನೇ ಅವರು ಆಯುಧ
ಗಳನ್ನಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನಾಲ್ಕು ಕೋರೆಗಳುಳ್ಳ ಸಿಂಹಗಳಂ
ತೆಯೂ, ಇದಿರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗದ ಹೆಬ್ಬುಲಿಗಳಂತೆಯೂ ಇರುವರು! ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ
ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಉಗ್ರಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವರು! ವಿಷಸರ್ಪಗಳಂತೆ ಕೋಪಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ
ವರು! ಉದ್ದವಾದ ದೊಡ್ಡ ಬಾಲವುಳ್ಳವರು! ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಮದದಾನೆಗಳನ್ನು
ಮಗುಚುವ ದೇಹಬಲವುಳ್ಳವರು! ದೊಡ್ಡ ಬಿಟ್ಟಿಗಳಂತೆ ಆ ಕಾರವುಳ್ಳವರು.
ಮಹಾಮೇಘದಂತೆ ಧ್ವನಿಯುಳ್ಳವರು! ಮಂಡಗೆ ಪಿಂಗಳವರ್ಣವಾಗಿ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ
ಕೆಂಪುವರ್ಣವುಳ್ಳ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವರು! ಅವರ ನಡೆಯೂ, ಅವರ ಧ್ವನಿಯೂ, ಅತಿ
ಭಯಂಕರವಾಗಿರುವವು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮ ಲಂಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಈಗಲೇ
ಇದನ್ನು ಮರ್ದಿಸಿ ಧ್ವಂಸಮಾಡುವಂತೆ ಕಾಣುವರು. ಎಲೆ ರಾಜನೆ! ಅದೋ
ಆ ವಾನರರ ನಡುವೆ ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರಮುಖನಾದ ಸೇನಾಪತಿಯೊಬ್ಬನಿರುವನು
ನೋಡು. ಅವನು ಬಹಳ ವೀರ್ಮಶಾಲಿಯು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಈತನಿಗೆ ಶತಬಲಿಯೆಂದು
ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಹೆಸರುಂಟು. ಈತನೂ ಜಯಾವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಸೂರ್ಮ
ನನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಈತನೂ ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಈ ಲಂಕೆಯನ್ನು
ಸೂರೆಮಾಡಬೇಕೆಂದಿರುವನು. ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಬಲಕರಾಕ್ರಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಲೋಕ
ದಲ್ಲಿ ಶೂರನೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಈತನು, ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ತನ್ನ ಪೌರುಷವನ್ನು ಬಿಡ
ತಕ್ಕವನಲ್ಲ. ಈ ಶತಬಲಿಯು ರಾಮನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ
ತನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನೂ ಲಕ್ಷಿಸುವವನಲ್ಲ! ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೆ! ಗಜನೆಂದೂ,
ಗವಾಕ್ಷನೆಂದೂ, ಗವಯನೆಂದೂ, ನಲನೆಂದೂ, ನೀಲನೆಂದೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಐದು
ಮಂದಿ ಯೂಧಪತಿಗಳುಂಟು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೂ ಹತ್ತು ಕೋಟಿ ಸೈನ್ಯಗಳಿ-
ಳುಂಟು. ಇದಲ್ಲದೆ ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡತಕ್ಕ ವಾನರರು ಬೇರೆ
ಎಷ್ಟೋನುಂದಿರುವರು. ಅವರನ್ನು ಲೆಕ್ಕಮಾಡುವುದೇ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ! ವಾನರ

ರೆಲ್ಲರೂ ಮಹಾನುಹಮೆಯುಳ್ಳವರು ! ಎಲ್ಲರೂ ಪರ್ಮತಾಕಾರವುಳ್ಳವರು ! ಎಲ್ಲರೂ
ಪ್ರಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿರುವ ಪರ್ಮತಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಬಾಹುಬಲ
ದಿಂದಲೇ ಬಡಿದು ಪ್ರಡಿಪ್ರಡಿಯಾಗಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಸಮರ್ಥರು.” ಎಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಸಾರಣನು ತಿಳಿಸದೆಬಿಟ್ಟ ಬೇರೆಕೆಲವು ವಿಷಯ
ಗಳನ್ನು ಶುಕನು ರಾವಣನಿಗೆ ಹೇಳಿ
ತೋರಿಸಿದುದು.

ಹೀಗೆ ಸಾರಣನು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳಿ ಶುಕನು, ಅವನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ
ಹೇಳದೆ ಬಿಟ್ಟ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಾನು ರಾವಣನಿಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂದು
ಮುಂದೆಬಂದು, ಕೈನೀಡಿ ರಾವಣನಿಗೆ ವಾಸರಸೈನ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ, “ಎಲೆ
ರಾಜನೆ ! ಆದೋ ! ಅಲ್ಲಿ ಮಡಿದ ಮಹಾಗಜಗಳಂತೆಯೂ, ಗಂಗಾತೀರದಲ್ಲಿರುವ
ಅಲದ ಮರಗಳಂತೆಯೂ, ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತದ ಮೇಲಿನ ಸಾಲೆಯ ಮರಗಳಂತೆಯೂ
ಮಹಾಶಾಯವುಳ್ಳ ಆ ವಾಸರರೊಡನೆ ನಿಲ್ಲುವುದೇ ಅಸಾಧ್ಯವು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ
ಬಹಳ ಬಲಾಢ್ಯರು ! ಕಾಮರೂಪಿಗಳು ! ದೈತ್ಯದಾಸರಿಗೆ ಸಾಟಿಯಾದವರು ! ಯುದ್ಧ
ದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಂತೆ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರು ! ಅವರಲ್ಲಿ ಒಂಬತ್ತು ಸಹಸ್ರ
ಕೋಟಿಗಳಾಗಿಯೂ, ಕೆಲವರು ಐದುಸಹಸ್ರಕೋಟಿಗಳಾಗಿಯೂ, ಕೆಲವರು ಏಳು
ಸಹಸ್ರಕೋಟಿಗಳಾಗಿಯೂ, ಕೆಲವರು ಸಾವಿರಶಂಖ ಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ,
ಕೆಲವರು ನೂರಾರುಬೃಂದಗಳಾಗಿಯೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ಸೇನೆಗಳಾಗಿ ಕೂಡಿರು
ವರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಸಹಾಯಕರು. ಯಾವಾಗಲೂ ಅವನಿಗೆ ಬೆಂಬಲ
ವಾಗಿ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವರು. ಎಲ್ಲರೂ ದೇವಗಂಧರ್ವಾಂಶಗಳಿಂದ ಕಾಮ
ರೂಪಿಗಳಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿರುವರು. ಎಲೆ ದೇವನೇ ! ಆದೋ ! ಅಲ್ಲಿ ಅಂದವಾದ
ರೂಪಯೌವನಗಳುಳ್ಳ ಇಬ್ಬರು ವಾಸರರನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲವೆ ? ಅವರಿಬ್ಬ
ರಿಗೂ ಮೈಂದದ್ವಿವಿಧವೆಂದು ಹೆಸರು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಸಾಟಿಯಾದವರು

ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ! ಅವರಿಬ್ಬರೂ, ಬ್ರಹ್ಮನ ಅನುಜ್ಞೆಯಿಂದ ಅಮೃತಪಾನಮಾಡಿರುವರು. ತಾವಿಬ್ಬರೇ ಈ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡಬೇಕೆಂದಿರುವರು. ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಪರ್ಮತಾಕಾರವುಳ್ಳ ಮತ್ತಿಬ್ಬರು ವಾನರರು, ಹತ್ತುಕೋಟಿ ವಾನರಸೈನ್ಯದಿಂದ ಪರಿವೃತರಾಗಿ ನಮ್ಮ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ನೋಡುತ್ತಿರುವರು ನೋಡು. ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಸುಮುಖದುರ್ಮುಖರೆಂದು ಹೆಸರು. ಅವರು ಮೃತ್ಯುದೇವನ ಮಕ್ಕಳು. ತಂದೆಯಾದ ಯಮನಂತೆಯೇ ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರು. ಎಲೆ ರಾಜನೆ! ಇದೋ ಇತ್ತಲಾಗಿ ಮದದಾನೆಯಂತೆ ನಿಂತಿರುವ ಒಬ್ಬ ವಾನರನನ್ನು ನೋಡುವೆಯಲ್ಲವೆ! ಇವನಿಗೆ ಕೋಪವುಂಟಾದರೆ ಮಾತ್ರ ಸಮುದ್ರವನ್ನೇ ಕಲಕಿಬಿಡಬಲ್ಲನು. ಇವನೇ ಮೊದಲು ನಮ್ಮ ಲಂಕೆಗೆ ಬಂದು ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ನಿನಗೊಡನೆ ಮಾತಾಡಿ ಹೋದವನು. ಮೊದಲೇ ನೀನು ಈತನನ್ನು ನೋಡಿರುವೆ! ತಿರುಗಿ ಬಂದಿರುವನು ನೋಡು! ಇವನು ಕೇಸರಿಯೆಂಬ ವಾನರಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು. ವಾಯುವಿಗೆ ಜುಟ್ಟಿದವನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಇವನನ್ನು ಹನುಮಂತನೆನ್ನುವರು. ಇವನು ಮೊದಲು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಹಾರಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದವನು. ಇವನು ಕಾಮರೂಪಿಯು! ವಾಯುವಿನಂತೆ ತಡೆಯಿಲ್ಲದ ಗಮನವೇಗವುಳ್ಳವನು. ಬಹಳ ಸಮರ್ಥನು! ಮೊದಲು ಈತನು ಹುಟ್ಟಿದಾಗಲೇ ಹಸಿವಿನ ಆತುರದಿಂದ, ಆಗಲೇ ಉದಿಸಿಬಂದ ಸೂರ್ಯಬಿಂಬವನ್ನು ನೋಡಿ, ತನ್ನ ಬಲದ ಕೊಬ್ಬಿನಿಂದ “ನನಗೆ ಎಷ್ಟಾದರೂ ಹಸಿವು ತೀರದು. ಈ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಭಕ್ಷಿಸುವೆನು” ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಂಡು, ಅಸೂರ್ಯಬಿಂಬವನ್ನೇ ಶಿತ್ತು ತಿನ್ನು ಬೇಕೆಂದೆಣಿಸಿ ಮೂರು ಸಹಸ್ರಯೋಜನಗಳ ದೂರದವರೆಗೆ ತಾನಿದ್ದ ಮೇರುಪರ್ವತದಿಂದ 1 ಕೆಳಕ್ಕೆ ಧುಮುಕಿ, ದೇವಋಷಿದಾಸ

1. ಇಲ್ಲಿ “ಸೂರ್ಯಬಿಂಬವು ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೇಲಿರುವಾಗ, ಹನುಮಂತನು ಮೂರು ಸಹಸ್ರಯೋಜನಗಳ ದೂರಕ್ಕೆ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಧುಮುಕಿದನೆಂಬುದು ಹೇಗೆ?” ಎಂಬ ಶಂಕೆಯುಂಟಾಗಬಹುದು. ಕೇಸರಿಯೆಂಬ ಹನುಮಂತನ ತಂದೆಯು ಮೇರುಪರ್ವತಶಿಖರದಲ್ಲಿವಾಸಮಾಡುವನು ಸೂರ್ಯನು ಆ ಪರ್ವತದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿರುವನು. ಈ ಸೂರ್ಯರಥವಾರ್ಗಕ್ಕಿಂತಲೂ ಶಿಖರವು ಮೂರು ಸಹಸ್ರಯೋಜನಗಳ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಇಳಿದುಬಂದಾಗಿಯೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಅಥವಾ ಇಲ್ಲಿ ಮೂಲದಲ್ಲಿರುವ “ತ್ರಿಯೋಜನಸಹಸ್ರಂತು ಅಧ್ಯಾನಮವತೀರ್ಯವಾ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ, ತ್ರಿಯೋಜನಸಹಸ್ರವೆಂಬುದನ್ನು ಅನೇಕಯೋಜನಗಳಿಗೆ ಉಪಲಕ್ಷಣವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಬಹುದೂರಕ್ಕೆ ಹಾರಿಹೋದನೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಸೂರ್ಯನಿಗೂ ಭೂಮಿಗೂ ಒಂದು ಲಕ್ಷಯೋಜನದೂರವಿರುವುದಾಗಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಹಾಗೆ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಗುವುದು.

ವಾದಿಗಳಿಗೂ ಸಮಾಪಿಸಲಸಾಧ್ಯ ನಾದ ಸೂರ್ಯನಿಗಿದಿರಾಗಿ ಹೋದನು. ಆ ದ ರೆ ಆ ಸೂರ್ಯಬಿಂಬದ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಅವನಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಾಗೆಯೇ ಉದಯಪರ್ವತದಮೇಲೆ ಬಿಡ್ಡನು. ಇ ವ ನು ಮೇಗದಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದಾಗ, ಆ ಪರ್ವತದ ಮೇಲಿನ ಒಂದು ಶಿಲೆಗೆ ಇವನ ದವಡೆಯು ತಾಡಿಸಿತು. ಆ ಪೆಟ್ಟಿನಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಗಾಯ ತಗುಲಿ ಆ ದವಡೆಯು ಉಬ್ಬಿಕೊಂಡಿತು. ಅದರಿಂದಲೇ ಈತನಿಗೆ ಹನುಮಂತನೆಂದೂ ಹೆಸರಾಯಿತು. ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹನಾದ ಒಬ್ಬ ಅಸ್ತ್ರನಿಂದ ನನಗೆ ಈ ಹನುಮಂತನ ಸಂಗತಿಯು ತಿಳಿಯಿತು. ಇವನು ಕಾಮರೂಪಿಯಾದುದರಿಂದ, ಇವನ ಬಲವನ್ನಾಗಲೀ, ರೂಪವನ್ನಾಗಲೀ, ಮಹಿಮೆಯನ್ನಾಗಲೀ ಹೀಗೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಇ ವ ನು ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಈ ಲಂಕೆಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಧ್ವಂಸಮಾಡಿ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಕಾಡಿರುವನು. ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೆ! ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಹಾಗಿರಲಿ! ಅದೋ ಆ ಹನುಮಂತನ ದೇಹದೊಡನೆ ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿಹೋದಂತೆ, ಅವನ ಹೆಗಲನ್ನೇರಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಮಹಾಪುರುಷನನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಆ ಹನುಮಂತನ ಭುಜವನ್ನೇರಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಅವನು ಎಂತಹ ಶೂರನೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ಅವನ ಶ್ಯಾಮವರ್ಣವಾದ ದೇಹಕಾಂತಿಯನ್ನೂ, ಅರಳಿದ ಕಮಲಗಳಂತಿರುವ ಆತನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ ನೋಡು! ಮೇರುಪರ್ವತದ ಸುವರ್ಣಶಿಖರವನ್ನೇರಿ ಕುಳಿತ ಕಾಲಮೇಘದಂತೆ ಕಾಣುವನು ನೋಡು! ಆತನೇ ಇತ್ತೀಕುವಂಶದವರಲ್ಲಿ ಅತಿರಥನೆನಿಸಿಕೊಂಡವನು. ಆ ವ ನೇ ಖರವಧಾದಿಗಳಿಂದ ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಪೌರುಷವುಳ್ಳವನು. 1 ಧರ್ಮವನ್ನು ಮೀರಿ ಹೋಗುವವನಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವನು. ಸಮಸ್ತವೇದಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿದವನು. ವೇದವಿತ್ತುಗಳಾದ ವಸಿಷ್ಠಾದಿಗಳಿಗೂ ಮೇಲೆನಿಸಿದವನು. ಇವನ ಪೌರುಷವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ! ಇವನು ತನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ವಿನೂನಾದಿಗಳನ್ನೂ ಭೇದಿಸಬಲ್ಲನು! ಪರ್ವತಗಳನ್ನೂ ಪುಡಿಮಾಡುವನು! ಮೃತ್ಯುವಿನಂತೆ ಕೋಪವುಳ್ಳವನು! ಇಂದ್ರನಂತೆ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನು! ನೀನು ಜನಸಾಕ್ಷದಿಂದ ಶಙ್ಕಿತರಾದವನು ಸೀತೆಯೆಂಬವಳು ಇವನ ಹೆಂಡತಿಯೇ! ಎಲೆ ರಾಜನೆ! ಇವನೇ ರಾಮನು!

1. "ಖರಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದುಡು; ಕಣ್ಣಿರೆಯಾಗಿದ್ದು ವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಂದುಡು; ಇವೆಲ್ಲವೂ ರಾಮನಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಾತಿಕ್ರಮವಲ್ಲವೆ?" ಹೀಗಿರುವಾಗ ರಾಮನನ್ನು ಧರ್ಮವನ್ನು ಮೀರುವವನಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳಬಹುದು?" ಎಂಬ ಶಂಕೆಯುಂಟಾಗಬಹುದು. ಇವೊಂದೂ ಧರ್ಮವಿರುದ್ಧವಲ್ಲವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಆಯಾ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಯೇ ತಕ್ಕ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಕಾಣಿಸುವೆವು.

ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುತ್ತಿರುವನು! ಅದೋ! ಅವನ ಬಲ ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ. ಅಚ್ಚುಬಂಗಾರದಂತೆ ಮೈಬಣ್ಣವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಎದೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಕೋಪದಿಂದ ಕೆಂಪೇರಿದ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಸುರುಳಿ ಗಟ್ಟಿದ ಕಪ್ಪಾದ ತಲೆಕೂದಲುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಅವನೇ ಆ ರಾಮನಿಗೆ ತಮ್ಮನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆಂಬನು. ರಾಮನಿಗೆ ಇವನು ಪ್ರಾಣದಂತೆ ಪ್ರಿಯನಾದವನು. ಇವನು ರಾಜನೀತಿ ಯಲ್ಲಿಯೂ ಬಹಳ ನಿಪುಣನು. ಸಮಸ್ತ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಬಲ್ಲವನು. ಶತ್ರುಗಳ ವೀರ್ಯವನ್ನು ಸಹಿಸತಕ್ಕವನಲ್ಲ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇವನನ್ನು ಜಯಿಸುವುದು ಬೇರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಬಹಳ ಜಯಶೀಲನು! ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯು! ಬಲ ದಲ್ಲಿಯೂ, ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಮೇಲೆನಿಸಿಕೊಂಡವನು. ರಾಮನಿಗೆ ಬಲದ ಭುಜ ದಂತೆಯೂ, ಹೊರಗಿನ ಪ್ರಾಣದಂತೆಯೂ ಇರುವವನು. ಈತನು ರಾಮನ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನಾದರೂ ಕೊಡುವನು. ರಾಮನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಶ್ರಮ ವಿಲ್ಲದಂತೆ ತಾನೊಬ್ಬನೇ ನಿಂತು ಇಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಆತುರಪಡುತ್ತಿರುವನು. ಅದೋ! ಅಲ್ಲಿ ರಾಮನ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ವನನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಅವನೇ ಮುಂದೆ ಈ ನಮ್ಮ ಲಂಕಾರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ 1 ರಾಜ ನಾಗಬೇಕಾದ ನಮ್ಮ ವಿಭೀಷಣನು! ಅವನನ್ನು ಸುತ್ತಿನಿಂತಿರುವ ನಾಲ್ಕುಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ನೋಡು. ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೆ! ಆಗಲೇ ರಾಮನು, ತಾನು, ಅವಾಪ್ತಸಮಸ್ತಕಾಮನಾದುದರಿಂದ ಲಂಕಾರಾಜ್ಯವನ್ನವೇಕ್ಷಿಸದ ಮಹಾ ಶ್ರೀಮಂತನಾದರೂ, ವಿಭೀಷಣ ಸುಗ್ರೀವಾದಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಕೆಳಗಿನ ರಾಜರನ್ನಾಗಿರಿಸಿ, ತಾನು ರಾಜರಾಜನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಆ ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಲಂಕಾ ರಾಜ್ಯದ ಅಭಿಷೇಕವನ್ನೂ ನಡೆಸಿಬಿಟ್ಟನು! ನಿನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ಈ ವಿಭೀಷಣನೂ, ರಾಮನ ಸಹಾಯಾರ್ಥವಾಗಿ ನಿನ್ನಮೇಲೆ ಯುದ್ಧೋದ್ಧುಕ್ತನಾಗಿ ಆತುರದಿಂದ ಬರುತ್ತಿರುವನು. ಅದೋ! ಆ ರಾಮನಿಗೂ, ವಿಭೀಷಣನಿಗೂ ನಡುವೆ ಬೆಟ್ಟದಂತೆ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ವಾನರನೊಬ್ಬನನ್ನು ನೋಡುವೆ ಯಲ್ಲವೆ! ಅವನೇ ವಾಸರರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು! ಯಾವ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಾಜಯವಿಲ್ಲದವನು. ಪರ್ಮತಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಮವಂತವು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಸಮಸ್ತ

1. ಇಲ್ಲಿ “ರಾಜಹ್ಯೇಷ ವಿಭೀಷಣಃ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿ “ಹಿ” ಎಂಬ ವರ್ಣವು ಗಾಯತ್ರಿಯ ಹದಿನಾರನೆಯ ಅಕ್ಷರವಾದುದರಿಂದ, ಇಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರನೆಯ ಗ್ರಂಥ ಕಹಸ್ತವು ಆರಂಭಿಸುವುದೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ವಾನರರಿಗೂ ಮೇಲೆನಿಸಿಕೊಂಡು, ತೇಜಸ್ವಿನಿಂದಲೂ, ಯಶಸ್ವಿನಿಂದಲೂ, ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೂ, ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೂ, ವಂಶೋನ್ನತಿಯಿಂದಲೂ, ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಮೀರಿಸಿರುವನು. ಕಾಡುಗಳಿಂದಲೂ ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ದುರ್ಗಮವಾದ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯೆಂಬ ಗುಹೆಯೇ ಇವನ ವಾಸಸ್ಥಳವು. ಪ್ರಾಕಾರಾದಿ ಪರ್ಮತದುರ್ಗಗಳಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಲ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಆ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯಲ್ಲಿ ಈತನು ತನ್ನ ಪ್ರಧಾನಯೂಧಪತಿಗಳೊಡಗೂಡಿ ವಾನರರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವನು. ಇವನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ನೂರುಕಮಲಗಳುಳ್ಳ ಕಾಂಚನಮಾಲಿಕೆಯೊಂದು ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವುದು ನೋಡು! ಇದು ದೇವಜಾತಿಗೂ, ಮನುಷ್ಯಜಾತಿಗೂ ಕೂಡ ಆಸೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಷ್ಟು ಮಹಾ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳದು! ಇದರಲ್ಲಿ ವೀರಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ, ಈ ಮಾಲಿಕೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿ ನಿಂತವನಿಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಅಪಜಯವಿಲ್ಲ. ರಾಮನು ವಾಲಿ ಸುಗ್ರೀವರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಂದು, ಅವನಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ಕಾಂಚನಮಾಲಿಕೆಯನ್ನೂ, ತಾರೆಯನ್ನೂ, ಶಾಶ್ವತವಾದ ವಾನರರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಈ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಸೇರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೆ! ಇನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ವಾನರಸೈನ್ಯದ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು. ನೂರುಸಹಸ್ರಗಳನ್ನು ಒಂದುಲಕ್ಷವೆಂದೂ, ನೂರು ಲಕ್ಷಗಳನ್ನು ಒಂದುಕೋಟಿಯೆಂದೂ ಪಂಡಿತರು ನಿರ್ಣಯಿಸಿರುವರಷ್ಟೆ? ನೂರು ಸಹಸ್ರಕೋಟಿಗಳು ಒಂದು ಶಂಖವೆನಿಸುವುದು. ನೂರು ಸಾವಿರಶಂಖಗಳಿಗೆ ಮಹಾಶಂಖವೆಂದು ವ್ಯವಹಾರವು. ನೂರುಸಾವಿರ ಮಹಾಶಂಖಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಬೃಂದವೆಂದು ಹೆಸರು. ಅಂತಹ ನೂರುಸಾವಿರ ಮಹಾಬೃಂದಗಳು ಪದ್ಮವೆನಿಸುವುದು. ಅಂತಹ ನೂರುಸಾವಿರಪದ್ಮಗಳಿಗೆ ಮಹಾಪದ್ಮವೆಂದು ಹೆಸರು. ನೂರುಸಾವಿರ ಮಹಾಪದ್ಮಗಳಿಗೆ ಖರ್ಮವೆಂದು ವ್ಯವಹಾರವು. ನೂರುಸಾವಿರಖರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಹಾಖರ್ಮವೆನ್ನುವರು. ಸಾವಿರ ಮಹಾಖರ್ಮಗಳು ಸಮುದ್ರವೆನಿಸುವುದು. ನೂರುಸಾವಿರಸಮುದ್ರಗಳು ಓಘವೆನಿಸುವುದು. ನೂರು ಸಾವಿರ ಓಘಗಳಿಗೆ ಮಹಾಘವೆಂದು ಹೆಸರು. ಹೀಗೆ ಆಯಾ ಸೇನಾಪತಿಗಳ ಕೆಳಗೆ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಸಹಸ್ರಕೋಟಿಗಳು. ನೂರುಶಂಖಗಳು, ಸಹಸ್ರ ಮಹಾಶಂಖಗಳು, ನೂರುಬೃಂದಗಳು, ಸಾವಿರಮಹಾಬೃಂದಗಳು, ನೂರುಸಮುದ್ರಗಳು, ನೂರು ಮಹಾಘಗಳು, ಕೋಟಿಮಹಾಘಗಳು ಹೀಗೆ ಸಮುದ್ರದಂತೆ ಅಪಾರವಾದ ದೊಡ್ಡ ಸೇನೆಯಿರುವುದು. ಇಂತಹ ಸೇನಾಪತಿಗಳೊಡಗೂಡಿ ವಿಭೀಷಣನನ್ನೂ, ಅವನ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನೂ ಸಂಗಡಕರೆದುಕೊಂಡು, ಸುಗ್ರೀವನು ನಿನ್ನ ಮೇಲೆಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವನು. ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೆ! ಜ್ವಲಿಸುವ ಕ್ರೂರಗ್ರಹ

ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ಈ ಮಹಾಸೈನ್ಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡು! ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನಮಗೆ ಈ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಪರಾಜಯವಿಲ್ಲದೆ ಹೇಗೆ ಜಯವುಂಟಾಗಬೇಕೋ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡು" ಎಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ರಾವಣನು ಶುಭಾಂಗದನು, ದಿವ್ಯರಥವಾಗಿ ರಾವಣನು
ಬಳಿ ರಾವಣನು ರಾವಣನು ಕಳುಹಿಸಿದನು.
ಅವನನ್ನು ವಿಭೀಷಣನು ಕಿಡಿದು ರಾವಣನ
ಮುಂದೆ ಕಿಡಿದುಕೊಂಡನು.

ರಾವಣನು, ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನೋಡಿಸಿದ ವಾಸರಾಯನು ಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ, ರಾಮನನ್ನೂ, ಅವನ ಸಮಾಪದಕ್ಷಿಣ ತನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ವಿಭೀಷಣನನ್ನೂ, ರಾಮನಿಗೆ ಒಲವು ಬುಜದಿಂದಲೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನೂ, ಭಯೋರಹರಾಕ, ನುಮಳ, ವಾಸರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತ ಬಂದನು. ಹಾಗೆಯೇ ಗಜ, ಗವಾಕ್ಷ, ಗವಯು, ಮೈಂದ, ದ್ವಿವಿದರೇ ವೇಡಲಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಗಳೂ, ವಾಯುಪುತ್ರನಾದ ಅಂಗದನನೂ ಮಹಾಕರಾಕ, ಮಿತ್ರಾದ ಹನುಮಂತನನ್ನೂ, ದುರ್ಜಯನಾದ ಜಾಂಬವಂತನನ್ನೂ, ಸುಪೇಣನನ್ನೂ, ಕುಮುದನನ್ನೂ, ನಲಿನನನ್ನೂ, ನಲಿನನನ್ನೂ ನೋಡಿದನು. ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ನೋಡಿದಮೇಲೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಭಯವು ಕೋರಿತು. ಹೌದರೂ ಆ ಭಯವನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಕೋರಿಸದೆ ಶತ್ರುಪುತ್ರಿಯನ್ನು ಮಾತುಕಿಡ್ಲ ಆ ಶತ್ರುಪುತ್ರಿಯ ಮಾರಿಗೆ ಕೋಪಗೊಂಡು, ಅವರನ್ನು ಕರುಣಾಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಬಿಡಿಸಿದನು. ವಿನಯದಿಂದ ನಮ್ರರಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಆ ಶತ್ರುಪುತ್ರಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ರಾವಣನು ಕೋಪದಿಂದ ಹಡವರಿಕುವ ನಡೆಗಳಿಂದ "ಎಲೆ ಜಾರಕೆ! ಸಾಕು ಕುಮುಪರಿ! ನಿಗ್ರಹಾನುಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನಾದ ರಾವಣನುಮುಖ್ಯ, ಅವನ ಅಶ್ರಯದಿಂದ ಬದುಕುತ್ತಿರುವ ಮಂತ್ರಿಗಳು, ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಿತವಲ್ಲದ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಎಷ್ಟು ಮೂಢತನವು. ಹಾಗಿರುವಾಗ ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ದಂಡಿ, ಬಂದಿರುವಾಗ, ಈ ಯುದ್ಧಾರಂಭಗಾಲದಲ್ಲಿ, ನಿವೃತ್ತರೂ ಹೀಗೆ ಅನನ್ಯ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೇ ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಕೊಲ್ಲುವುದುಂಟು! ನಿಮಗೆ ತಾಪನೀಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ

ಸಾರಭೂತವಾದ ಭೃತ್ಯರ ನಡತೆಯೇ ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧಿ
ರಾಗಿಯೂ, ಶಿಲಸಂಪನ್ನರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ನೀವು ಚೆನ್ನಾಗಿ
ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಒಂದುವೇಳೆ ಆ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ
ಅನುಷ್ಠಾನವಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ, ನೀವು ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನಭಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಕಿರುಗು
ವಂದಾಯಿಗಳೇ ಹೊರತು, ಆ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಪಡೆದವರಲ್ಲ. ಹೀಗೆ
ನಿಮ್ಮಂತಹ ಮೂರ್ಖರಾದ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ನಾನು, ಯಾವಾಗಲೂ
ತತ್ತ್ವಗಳಿಂದ ಹತನಾಗಿ ಸಾಯಬೇಕಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು! ಹಾಗಿದ್ದರೂ ದೈವಯೋಗ
ದಿಂದ ನಾನು ಇನ್ನೂ ಜೀತರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆನು. ಎಲೆ ಚಾರರೆ! ನಾನು
ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ನನ್ನ ನಾಲಗೆಯೊಂದೇ ಈ ಸಮಸ್ತಲೋಕಕ್ಕೂ
ತುಘಾತುಭಗಳನ್ನು ಕೈಗೂಡಿಸುವುದು. ಹೀಗಿರುವಾಗಲೂ, ನನ್ನ ಮುಂದೆಯೇ
ನೀವು ಹೀಗೆ ಕರ್ಣಕತೋರಗಳಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನುಡಿಯುತ್ತಿರುವಿರಲ್ಲಾ!
ಮರಣಕ್ಕೂ ನೀವು ಹೆದರುವವರಲ್ಲವೇನು? ಎಲೆ ಮೂಢರೆ! ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳಿದು
ದರಿದ್ರನೇ? ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಕಾಡುಗಿಚ್ಚು ತಗುಲಿದರೂ, ಅಲ್ಲಿನ ಗಿಡಗಳು
ಬದುಕಬಹುದು. ರಾಜನಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿನಡೆದ ನಿಮ್ಮಂತಹ ರಾಜದ್ರೋಹಿಗಳು ಮಾತ್ರ
ಎಂದಿಗೂ ಕ್ಷೇಮದಿಂದಿರಲಾರರು! ನೀವು ನಮಗೆ ಮೊದಲು ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರ
ಗಳು ಈಗಲೂ ನನ್ನನೆನಪಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಆ ಕೃತಜ್ಞತೆಯೇ ಈಗ
ನನಗೆ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರುವ ತೀವ್ರವಾದ ಕೋಪವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸುತ್ತಿರುವುದು.
ಹಾಗಿದ್ದಿದ್ದರೆ ತತ್ತ್ವವಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಓದಿದು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿರುವ ಪಾಪಿಗಳಾದ
ನಿಮ್ಮನ್ನು ಈಗ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕೊಂದುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಛೇ ನೀಚರೆ! ತೊಲೆದು
ಹೋಗಿರಿ! ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗಿಂತೆ ಏಲಿಬೇಡಿರಿ! ನಿಮ್ಮಿಂದ ನಾನು ಮೊದಲು
ಪಡೆದಿರುವ ಉಪಕಾರಗಳನ್ನು ನೆನಪಿಗೊಂಡರೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ನನಗೆ
ಮನಸ್ಸು ಬಾರದು. ನೀವು ಕೃತಘ್ನರೆಂದೂ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವಿಲ್ಲದವರೆಂದೂ,
ತೋರಿವಾಗಲೇ ಕೆಟ್ಟಿರಿ! ನಿಮಗೆ ಬೇರೆವಧವೇಬೇಡ! ಅವರು ಬಹಳ ನಾಚಿಕೆ
ಗೊಂಡು, ಆಗಲೂ ತಮ್ಮ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಬಿಡದೆ ಹೇಳಬೇಕಾದ ಜಯಶಬ್ದವನ್ನು
ಹೇಳಿ ಹೊರಟು ಹೋದರು. ಆಮೇಲೆ ರಾವಣನು ಸವಿನುಡದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಹೋದರ
ನನ್ನು ಕರೆದು, “ಮಹೋದರಾ! ರಾಜನೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರಾದ ಕೆಲವು ಚಾರ
ರನ್ನು ಈಗಲೇ ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಕರೆತರಿಸು” ಎಂದನು. ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ಕೆಲವು
ಚಾರರು, ವೇಗದಿಂದ ಬಂದು ರಾವಣನ ಮುಂದೆ ಜಯಶಬ್ದವನ್ನು ಹೇಳಿ
ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತರು. ಆಗ ರಾವಣನು, ನಂಬಿಕೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿಯೂ, ಶೂರ

ರಾಗಿಯೂ ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಗಳಾಗಿಯೂ, ತನ್ನಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು ಆಚಾರರನ್ನು ನೋಡಿ "ಎಲೆ ಚಾರರೆ! ನೀವು ಈಗಲೇ ಇಲ್ಲಿಂದ ರಾಮನ ಬಳಿಗೆಹೋಗಿ. ಅವನು ಮುಂದೆ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನವೇನೆಂದು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಜಿನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರಬೇಕು. ಅವನ ಪ್ರಯತ್ನವು ಶಿಥಿಲವಾಗಿದ್ದರಲ್ಲಿ, ನಾವು ಈಗಲೇ ಅವನನ್ನು ಹೆದರಿಸಬಿಡಬಹುದು. ಮಂತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅತನಿಗೆ ಅಂತರಂಗ ಭೂತರಾರೆಂಬುದನ್ನೂ, ಅವನೊಡನೆ ನಿಜವಾದ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಕಲೆತಿರುವ ಸ್ನೇಹಿತರಾರೆಂಬುದನ್ನೂ ತಿಳಿದು, ಅವರನ್ನೂ ಜಿನ್ನಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಬರಬೇಕು. ಅವರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರಸ್ನೇಹವೇನಾದರೂ ಶಿಥಿಲವಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರಿದರಲ್ಲಿ, ನಾವು ಈಗಲೇ ಭೇದೋಪಾಯವನ್ನು ವಲಂಬಿಸಿ ಅವರಿಗಿರುವ ಸ್ನೇಹದ ಕಟ್ಟನ್ನು ಕದಲಿಸಬಿಡಬಹುದು. ಇದಲ್ಲದೆ ನೀವು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಮೇಲೆ, ಆ ರಾಮನು ಹೇಗೆ ನಿದ್ರಿಸುವನೋ ಹೇಗೆ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡಿರುವನೋ, ಯಾವ ಯಾವ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವನೋ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಜಿನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರಬೇಕು. ಅವನು ಒಂಟಿಯಾಗಿ ನಿದ್ರಿಸುವನಾಗಿದ್ದರೂ, ಎಚ್ಚರಗೊಂಡಾಗ ಚಿಂತಾಪರನಾಗಿದ್ದರೂ, ಮುಂದಿನ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಅತುರವನ್ನು ತೋರಿಸದವನಾಗಿದ್ದರೂ, ನಾವು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ಅವನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬಹುದು, ನೀವು ಪ್ರಜ್ಞನ್ ರಾಗಿಯೇ ಇದ್ದು, ನಾನು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದುಬರಬೇಕು. ಬುದ್ಧಿವಂತರಾದ ರಾಜರು ಚಾರರಮೂಲಕವಾಗಿಯೇ ಶತ್ರುವಿನ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿದು, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೇ ಅವರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಬಹುದು" ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಚಾರರೆಲ್ಲರೂ ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲೆಂದು ಹೇಳಿ, ಅತ್ಯಂತಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ, ಶಾರ್ದೂಲನನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪ್ರಭುವಾದ ರಾಜನಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣ ಸಮಸ್ಯಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಆಗಲೇ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟರು. ಈ ಆಚಾರರೆಲ್ಲರೂ, ತಮ್ಮ ವೇಷವನ್ನು ಮರೆಸಿಕೊಂಡು ಸುವೇಲಪರ್ಮತದ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಅಲ್ಲಿ ವಿಭೀಷಣ ಸುಗ್ರೀವರೊಡನೆ ಸೇರಿ ದರಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಕಂಡರು. ವಾನರಸೇನೆಯನ್ನು ನೋಡಿದಾಗಲೇ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಯವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ವಿಭೀಷಣನು ಆ ರಾಕ್ಷಸರು ವೇಷಧಾರಿಗಳಾಗಿ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡನು. ಈ ಸಂಗತಿಯು ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ತಿಳಿದೊಡನೆಯೇ ಅತನು, ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ಹೆದರಿಸಿ, ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖನಾಗಿದ್ದ ಶಾರ್ದೂಲನೆಂಬವನ್ನು ಮಾತ್ರಹಿಡಿದು, ಅವನು ಬಹಳ ದುಷ್ಟನೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ವಾನರಯೂಧಪತಿಗಳ ನಶಕ್ಕೊಪ್ಪಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿದ್ದ

ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ, ಆ ಶಾರ್ದೂಲನನ್ನು ಸುತ್ತಿ ಮುತ್ತಿ ಸಾಯುವಹಾಗಿ
ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿರಲು, ರಾಮನು ಬಿಡಿಸಿದನು. ಹಾಗೆಯೇ ವಾನರರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ
ಇತರ ಜಾರಣರನ್ನೂ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿರಲು, ರಾಮನು ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಬಿಡಿಸಿಬಿಟ್ಟನು.
ಹೀಗೆ ಲಂಕೆಯಿಂದ ಬಂದ ರಾಕ್ಷಸರೊಡನೆಲ್ಲರೂ, ವಾನರರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಸತ್ತು
ಸುಣ್ಣವಾಗಿ, ಬದುಕಿದರೆ ಸಾಕೆಂದು ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಡುತ್ತ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಲಂಕೆಗೆ
ಓಡಿಹೋದರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಕರಸೇತದ ವೃಕ್ಷಾಂಶಗಳನ್ನು ಕಾಗಾಗ ಕಳೆದು
ಬರುವುದರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ನಿರಾಶರಾಗಿದ್ದರೂ ಈ ವಾನರಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ನೈಪುಣ್ಯವು
ಸಾಗದೆ ಹೋದದಕ್ಕಾಗಿ ಚಿತ್ರಾಕ್ಷಾಂಶರಾಗಿ, ರಾಮನ ಸೇನೆಗೆ ಜೋಗಿ, ರಾಮನ
ಪ್ರಭಾವವನ್ನೂ, ಕಪಿವೃಕ್ಷದ ಭಯಂಕರವಾನರಸೇನೆಯನ್ನೂ, ಅವರೆಲ್ಲರೂ
ಸುವೇಲಹೃದಯದ ಸವಿಡಿದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸೇರಿಸುವುದನ್ನೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದರು.

[ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇತ್ಯಂತಂಭುತನೆಯು ಸರ್ಗವು.

ಅನುಮಾನಾರೋಪಿತನಿ ಸ ವೇಲ ದಿಯ
ಸಮೀಪದ್ವಿ ಬದಿದಿವುಮು ಶಾಪಂ ಲಂಕೆಯ
ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿದುದು. } ಇಂತಂ

ಹೀಗೆ ಶಾರ್ದೂಲನೇ ಮೊದಲಾದ ಜಾರಣಿರೂ, ರಾಮನವಳಿಗೆ ಬಂದು,
ರಾಮನು ಮಹಾಸೈನ್ಯವೊಡನೆ ಬಂದು ಸುವೇಲಹೃದದಲ್ಲಿ ಆ ಸೇನೆಯನ್ನೂಳಿಸಿ
ರುವನೆಂದು ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿದರು. ಇದನ್ನೇಳಿ, ರಾಮನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ
ಮೊದಲಿಗೂ ಭಯವು ಇನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿತು. ಆಗ ಅವನು ಶಾರ್ದೂಲನನ್ನು ನೋಡಿ
"ಶಾರ್ದೂಲಾ! ಇವನು? ನಿನ್ನ ಮುಖದ ಕಾಂತಿಯು ಮೊದಲಿನಂತೆ
ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದಿಲ್ಲ! ಬಹಳ ದೀನನಂತೆಯೂ ಕಾಣುವೆಯಲ್ಲಾ! ಕಾರಣವೇನು?
ಕೋಪಗೊಂಡ ಆ ಶತ್ರುಗಳ ಕೈಗೆ ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪವಷ್ಟೆ! ಅತ್ತಿನ ಸಂಗತಿಗಳೆಲ್ಲ
ವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಅವಕಾಶವೂ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೇ?" ಎಂದನು.
ಹೀಗೆ ರಾಮನು ತನ್ನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಾರಂಭಿಸಿರಲು, ಶಾರ್ದೂಲನು, ತಾನು
ವಾನರಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪು ಕಸವನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡು, ಭಯದಿಂದ ನಡುಗುತ್ತ,
ತನ್ನಿಂದ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ರಾಮನನ್ನು ಕೇಳಿ, "ಎಲ ರಾಜನೇ! ನಾನೇನು

ಹೇಳಲಿ? ಆ ವಾನರೋತ್ತಮರ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದರೆ, ಎಷ್ಟೇ ನಿಪುಣರಾದ ಗುಣಿಜಾರಂಗನೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಬಹಳ ಬಲಾಢ್ಯರು! ಇದರಮೇಲೆ ಶ್ರೀರಾಮನಿಂದ ರಕ್ಷಿತರಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ನಮಗೆ ಅವರೊಡನೆ ಮಾತಾಡುವುದೇ ಶಕ್ಯವಲ್ಲ! ಇನ್ನು ಆ ವರನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದೆಂದರೇನು? ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವಕಡೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಪರ್ಮತಾಚಾರವುಳ್ಳ ವಾನರರು ತುಂಬಿರುವರು. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ನಾನು ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಆ ಸೇನೆಯೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿಬಿಟ್ಟೆನು. ನಾನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದುದುಮಾತ್ರವೇಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವೂ ಸಾಗಲಿಲ್ಲ! ಒಂದುಕಡೆಯನ್ನಾದರೂ ಸುತ್ತಿ ನೋಡಿಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದುಬಿಟ್ಟರು. ನಮ್ಮ ಜಾತಿಯ ಕೆಲವು ರಾಕ್ಷಸರೇ! ನನ್ನನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ವಾನರರ ಕೈಗೊಪ್ಪಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಆಗಲೇ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ, ಮುಷ್ಟಿಗಳಿಂದಲೂ, ಮೊಳಕಾಲುಗಳಿಂದಲೂ, ಅಂಗೈಗಳಿಂದಲೂ, ಹೊಡೆದು, ಬಡಿದು, ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಕಡಿದು, ನನ್ನನ್ನು ಸಾಯುವಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಂದುಬಿಟ್ಟರು. ಬಲಾಢ್ಯರಾದ ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನ ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ತಮ್ಮ ಸೇನೆಯಸುತ್ತಲೂ ಮೆರವಣಿಗೆ ತಂದರು. ನನ್ನ ಅಂಗಾಂಗಗಳೆಲ್ಲವೂ ರಕ್ತಮಯವಾದುವು. ನನಗೆ ಮೈಮೇಲೆ ಪ್ರಜ್ಞೆ ತಪ್ಪಿದಂತಾಯಿತು. ನನ್ನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕಡಲಿಹೋದುವು. ಹೀಗೆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನನ್ನು ಸಾಯಬಿಡಿಯುತ್ತಿರಲು, ಅವರಿಗೆ ನಾನು ಎಷ್ಟೋ ವಿಧದಿಂದ ಕೈಮುಗಿದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಪಾಗೆಯೇ ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಲಾ "ಇದೋ ಇವನು ಚಾರನು! ರಾಕ್ಷಸದೂತನು" ಎಂದು ಸಾರುತ್ತ ಸುತ್ತಿಸಿಕೊಂಡುಬಂದು ರಾಮನಿದ್ದೆಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಕರೆತಂದರು! ಅಲ್ಲಿಯೂ ನಾನು ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾಣದಿಂದ ಬಿಟ್ಟರೆ ಸಾಕೆಂದು ಕೈಮುಗಿದು ಬೇಡುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಆಗ ರಾಮನೇ ನನ್ನನ್ನು ದಯೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿದನು. ಹೇಗೋ ಅದೃಷ್ಟವಶದಿಂದ ಬದುಕಿಬಂದೆನು. ಆದೋ ಅಲ್ಲಿ ರಾಮನು, ಬೆಟ್ಟಗಳಿಂದಲೂ, ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದಲೂ, ಮಹಾ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ತುಂಬಿ, ಸೇತುವಿನ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ತಾಟ ಸರ್ವಾಯುಧಗಳೊಡನೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ಬಂದಿರುವನು. ಇನ್ನು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ನಮ್ಮ ಲಂಕೆಯ ಬಾಗಿಲಿಗೂ ಬರುವುದರಲ್ಲಿರುವನು. ಗರುಡವ್ಯಾಹವಾಗಿ ಏರ್ಪಟ್ಟಿರುವ ತನ್ನ ದೊಡ್ಡ ವಾನರಸೈನ್ಯದೊಡನೆ, ರಾಮನು ತಪ್ಪದೆ ಈ ನಮ್ಮ ಲಂಕೆಗೆ ದಂಡಿತ್ತಿ ಬರುವನು. ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಅವನು ನಮ್ಮ ಹೊರಗಿನ ಪ್ರಾಕಾರವನ್ನೂ ಮುತ್ತುವನು. ನೀನು ಈಗಲೇ ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿಬಿಡು! ಇಲ್ಲವೇ

ಅವನೊಡನೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸುವುದಕ್ಕಾದರೂ ತಕ್ಕ ಸನ್ನಾಹಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರು! ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕು" ಎಂದನು. ಶಾರ್ದೂಲನು ಹೇಳಿದ ಈ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಆಲೋಚಿಸಿ ತಿರಿಗಿ ಶಾರ್ದೂಲನನ್ನು ಕುರಿತು, 'ಶಾರ್ದೂಲಾ! ಏನು ಹೇಳಿದೆ? ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ಕೊಡುವುದೆ? ಸಾಕು ಸುಮ್ಮನಿರು? ದೇವಗಂಧರ್ವದಾನವರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಏಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನಿ ದರಿಸಿದರೂ, ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳೂ ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿ ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಹೆದರಿಸಿದರೂ, ನಾನು ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ಕೊಡುವವನಲ್ಲ! ಅಮಾತನ್ಯ ಬಿಡು!' ಎಂದು ಹೇಳಿ ತಿರುಗಿ ರಾವಣನು ಮುಂದೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಅಶಾರ್ದೂಲನನ್ನು ಕುರಿತು. "ಎಲೆ ಜಾರನೆ! ಅದು ಹಾಗಿರಲಿ! ನೀನು ಆ ವಾನರಸೇನೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸುತ್ತಿ ನೋಡಿಬಂದಿರುವೆಯಷ್ಟೆ? ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನಶೂರರಾರು? ಅವರ ಆಕಾರವೆಂತದು? ಅವರ ಶಕ್ತಿಯೇನು? ಯಾರನ್ನಿ ದರಿಸುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ? ಅವರು ಯಾರಮಕ್ಕಳು? ಈ ಸಂಗತಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಯಥಾಸ್ಥಿತಿವಾಗಿ ನನಗೆ ತಿಳಿಸು! ಇದನ್ನು ನೀನು ತಿಳಿಸಿದರೆ, ನಾನು ಆ ವಾನರರ ಬಲಾಬಲವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದು, ಅವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ನಡೆಯಬೇಕೋ ಅದನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಿಬಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸುವವರು ಮೊದಲು ತಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳ ಬಲಾಬಲವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದುದು ಅತ್ಯವಶ್ಯವು" ಎಂದನು. ಆಮೇಲೆ ಆ ಶಾರ್ದೂಲನೆಂಬ ಜಾರನು ರಾವಣನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿ "ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೆ! ಆ ವಾನರಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಸುಗ್ರೀವನನೆಂಬವನೇ ರಾಜನು. ಬ್ರಹ್ಮರಜಸ್ಸಿನ ಮಗನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ದುರ್ಜಯನಾಗಿರುವನು. ಅದೋ! ಅಲ್ಲಿ ಜಾಂಬವಂತನೆಂಬ ಮುದುಕನೊಬ್ಬನಿರುವನಲ್ಲವೆ? 1 ಅವನು ಗದ್ದದನೆಂಬವನ

1. ಜಾಂಬವಂತನು ಬ್ರಹ್ಮನ ಆಕಳಿಕೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವನಾಗಿರುವಾಗ, ಇಲ್ಲಿ ಗಪ್ಪದ ನಿಗೆ ಪುತ್ರನೆಂದು ಹೇಳಿದುದು ಹೇಗೆಂದರೆ; ದ್ವಾಪದಿಯು ಅಗ್ನಿಪ್ರತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಪಾಂಚಾಲಿಯೇನಿಕ್ಕೊಂಡಂತೆ, ಈತನೂ ಗದ್ದದನಿಗೆ ಸಾಕುಮಗನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

2. ಹಿಂದೆ ಬಾಲಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಸುಷೇಣನನ್ನು ವರುಣಪುತ್ರನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ, ಇಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಪುತ್ರನೆಂದು ಹೇಳಿದುದು ಹೇಗೆ ಎಂದರೆ, ಆ ವರುಣನನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ಧರ್ಮನೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿದರೂ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿನೇ ಶಾರ್ದೂಲನೇ ಭಯದಿಂದ ತಬ್ಬಿಬ್ಬಾಗಿ ತಪ್ಪಿಮಾತನ್ನಾದಿರುವನೆಂದಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ಈ ಸುಷೇಣನು ಆ ಸುಷೇಣನಿಗಿಂತ ಬೇರೆ ವಾನರನೆಂದಾಗಲಿ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು.

ಮಗನು. ಗದ್ದದನಿಗೆ ಭೂಮ್ರನೆಂಬ ಕಪಿಯಿರುವನು ನೋಡು. ಅತನೇ ಮೊದಲು ನಮ್ಮ ಲಂಕೆಗೆ ಬಂದು, ಅಕ್ಷಾದಿ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಕೊಂದವನು. ಅವನ ತಂದೆಗೆ ಕೇಸರಿಯೆಂದು ಹೆಸರು. ಅ; ಕೇಸರಿಯು ಬೃಹಸ್ಪತಿಯ ಮಗನು. ಆದೋ! ಅಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ, ವೀರೈವಂತನಾಗಿಯೂ ಇರುವ 2 ಸುಷೇಣನು ಧರ್ಮತೇವತೆಯ ಪುತ್ರನು. ಇಲ್ಲಿರುವ ದಧಿಮುಖನೆಂಬ ಕಪಿಯು ಚಂದ್ರನ ಮಗನು. ಅದೋ ಅಲ್ಲಿ ಸುಮುಖನೆಂದೂ, ದುರ್ಮುಖನೆಂದೂ. ವೇಗದರ್ಶಿಯೆಂದೂ ಹೆಸರುಗೊಂಡ ಆ ಮೂವರು ವಾಸರೋತ್ತಮರಿರುವರಲ್ಲವೆ? ಆ ಮೂವರೂ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ವಾನರರೂಪದಲ್ಲಿ ಸೃಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮೃತ್ಯುಗಳೋ ಎಂಬಂತೆ, ಮೃತ್ಯುಸಮಾನರಾಗಿಯೇ ಇರುವರು. ಅದೋ ಅಲ್ಲಿ ವಾನರಸೇನೆಗೆ ಮುಖ್ಯಾಧಿಪತಿಯಾದ ನೀಲನೆಂಬುವನು ಆಗ್ನಿದೇವನ ಪುತ್ರನು. ಮೊದಲು ಕೇಸರಿ ಪುತ್ರನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಅವನಿಗೆ ಔರಸಪುತ್ರನು. ಅದೋ ಅಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ದುರ್ಜಯನಾಗಿಯೂ, ಬಲಿದಿಂದಲೂ ಯೌವನದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಅಂಗದನೆಂಬವನು ದೇವೇಂದ್ರನ ಮುಮ್ಮಗನು. ಮೈಂದದ್ವಿವಿದರಿಬ್ಬರೂ ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳ ಮಕ್ಕಳು. ಅದೋ ಅಲ್ಲಿ, ಗಜ, ಗವಯ, ಗವಾಕ್ಷ, ಶರಭ, ಗಂಧ ಮಾದನರೆಂಬ ಐದುಮಂದಿ ವಾನರವೀರರು ಕಾಲಯಮುನಿಗೆ ಸಮಾನರಾಗಿ ನಿಂತಿರುವರು ನೋಡು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಯಮನ ಮಕ್ಕಳು! ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೆ! ಹೀಗೆ ಶ್ರೀಮಂತರಾಗಿಯೂ, ದೇವಾಂತದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವರಾಗಿಯೂ, ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹ ವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಹಾಶೂರರಾದ ವಾನರಪ್ರಮುಖರು ಹತ್ತುಕೋಟಿ ಯವರಿಗೆ ಬಂದಿರುವರು. ಇವರು ಹುಟ್ಟಿ ಪ ಸ್ಥಳವೇ ಮೊದಲಾದ ಇತರ ವಿಶೇಷಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳಿ ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅದೋ ಆ ರಾಮನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಸಿಂಹದಂತಿರುವ ಅವನ ಮೈಕಟ್ಟನ್ನೂ, ಅವನ ಯೌವನಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನೂ ನೋಡು! ಅವನೇ ಖರದೂಷಣಾಶ್ರಿತರೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಂದವನು! ಅವನೇ ವಿರಾಧನನ್ನು ಕೊಂದವನು! ಅವನೇ ಕಾಲಯಮು ನಂತಿದ್ದ ಕಬಂಧನನ್ನೂ ಕೊಂದವನು! ಅವನು ದಶರಥರಾಜನ ಮಗನು. ಎಲೆ ರಾಜನೇ! ಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಆ ರಾಮನಿಗೆ ಸಮನಾದವನು ಪ್ರಸಂಭದಲ್ಲಿ ಬೇರೊಬ್ಬನೂ ಇಲ್ಲವು! ಆ ಗುಣಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಈ ರಾಮನು ತಾನೊಬ್ಬನೇ ನಿಂತು ಜನಸ್ಯಾನ ದಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೊಂದನು. ಅದೋ! ಅವನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿರುವ ಅವನ ತಮ್ಮನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಅವನೂ ದಶರಥರಾಜನ ಪುತ್ರನು.

ಬಹಳ ಧರ್ಮಾತ್ಮನು. ಆನೆಯ ಸಲಗದಂತೆ ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಬಲವುಳ್ಳವನು. ಅವನ ಬಾಣದ ದಾರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದವೇಲಿ ದೇವೇಂದ್ರನೂ ಬದುಕಿ ಹೋಗಲಾರನು. ಅದೋ! ಅಲ್ಲಿ ಶ್ವೇತನಂದೂ, ಜ್ಯೋತಿರ್ಮುಖನಂದೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಇಬ್ಬರೂ ವಾನರವೀರರೊಬ್ಬರೂ ನೋಡು! ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಸೂರ್ಯನ ಮಕ್ಕಳು. ಅದೋ ಅಲ್ಲಿರುವ ಹೇಮಕೂಟವೆಂಬ ವಾನರನು ವರುಣನ ಮಗನು. ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ನಲನು ವಿಶ್ವಕರ್ಮನೆಂಬ ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠನ ಸುಪುತ್ರನು! ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೆ! ಅದೋ ಅಲ್ಲಿ ಅಗಲೇ ರಾಮನಿಂದ ಲಂಕಾರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಶತ್ಕಂಠೆ ಕಾನೂ ರಾಮನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡ ಬೇಕೆಂಬ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ಆ ರಾಕ್ಷಸೋತ್ತಮನನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಅವನೇ ನಿನ್ನ ತಮಸ್ಸಿನಾದ ವಿಭೀಷಣನು! ಎಲೆ ರಾಜನೆ! ಸುವೇಲ ಪರ್ಮತಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ದಂಡಿಳಿಸಿರುವ ಆ ವಾನರ ಸೇನೆಯ ವಿವರವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಾನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿಬಿಟ್ಟೆನು. ಇನ್ನು ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯವು ನಿನಗೆ ಸೇರಿದುದು” ಎಂದನು.

1 ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂವತ್ತನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ರಾಮನು ಮಾಯಾವಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುಜ್ಞಾನಿಯಿಂದ ಕೃತ್ರಿಮವಾದ
ರಾಮನಿರಸ್ಸನ್ನೂ, ಧನುಸ್ಸನ್ನೂ, ಸೀತೆಯು ಹನುಮಂತನ
ಮೂಲಕವಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಜೂಡಾಮಣಿಯನ್ನೂ,
ಮಾಯೆಯಿಂದ ಮಾಡಿಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು
ಸೀತೆಗೆ ತಂದು ತೋರಿಸಿದುದು.

ಹೀಗೆ ಶಾರ್ದೂಲಾದಿಚಾರರೆಲ್ಲರೂ ಆಪರಮಿತವಾದ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ರಾಮನ ಸುವೇಲ ಪರ್ಮತದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿಳಿದಿರುವೆಂದು ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ಮಹಾಬಲಾಡ್ಯನಾದ ರಾಮನು ಹಾಗೆ ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಬಂದಿರುವನೆಂಬ

1. ಈ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ವಾನರಜನ್ಮ ವಿಧಗಳೆಲ್ಲವೂ ಬಹಳವಾಗಿ ಬಾಲ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಈ ಸರ್ಗವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಕಥೆಗಳು ಸರಿಹೋಗುವುದರಿಂದಲೂ, ಈ ಸರ್ಗವು ಕಲ್ಪಿತವೆಂದು ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು.

ವಿಷಯವನ್ನು ಕೇಳಿ, ರಾವಣನು ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಭಯಾವಿಷ್ಟನಾಗಿ, ಮಂತ್ರಿ
ಗಳನ್ನು ಕರೆದು ಅಲೋಚಿಸುವನು. “ಎಲೆ ಅಮಾತ್ಯರೇ! ನಮಗೆ ದೊಡ್ಡ
ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಕಾಲವು ಸಮಾಪಿಸಿಬಿಟ್ಟಿತು ಎಂದನು.
ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರಾಗಿಯೂ, ನೀತಿಜ್ಞರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಅವರು
ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಸಮಸ್ತರೂ ಬೇಗ ಬಂದು ರಾವಣನ ಮುಂದೆ
ಸೇರಿಕರು. ರಾವಣನು ಅವರಿಲ್ಲರೊಡನೆ ಕಲಿತು, ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದವರೆಗೆ ಅಲೋಚನೆ
ಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದು, ಆ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ, ತಾನೂ ತನ್ನ
ಮನೆಗೆ ಹೋದನು. ಅಮೇಲೆ ರಾವಣನು, ಮಾಯೆಯಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾಗಿಯೂ,
ಮಹಾಬಲಾಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ವಿದ್ಯುಜ್ಜಿಹ್ವನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕರೆದು,
ಅವನನ್ನೂ ತನ್ನ ಹಿಂದೆ ಕರೆತುಕೊಂಡು ಸೀತೆಯಿದ್ದಕ್ಕಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಸೀತೆ
ಯನ್ನು ಸಮಾಪಿಸುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾವಣನು ಮಾಯಾವಿಯಾದ ಆ ವಿದ್ಯುಜ್ಜಿಹ್ವ
ನನ್ನು ನೋಡಿ “ಎಲೆ ವಿದ್ಯುಜ್ಜಿಹ್ವಾ! ಈಗ ನಾವು ಎನಾದರೂ ಒಂದು
ಮಾಯೆಯಿಂದ ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಬಹುದೆಂಬೇಕೆ! ಆದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಈಗಲೇ
ಹೋಗಿ ನಿನ್ನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಠಾಮನ ತಲೆಯ ಹಾಗೆಯೇ ಒಂದು ತಲೆಯನ್ನೂ,
ಅವನ ಭನುಸ್ಸಿನಂತೆಯೇ ಬಾಣದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಒಂದು ಮಹಾಧನುಸ್ಸನ್ನೂ
ಮಾಡಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿಟ್ಟಿರು” ಎಂದನು. ರಾವಣನು ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದೊಡನೆ
ವಿದ್ಯುಜ್ಜಿಹ್ವನು. “ಮಹಾರಾಜನೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ! ತಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ” ಎಂದನು.
ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನು ಬಹಳ ಸಂತೋಷಗೊಂಡು, ಆ ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿ
ಫಲವಾಗಿ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಒಂದು ಭೂಷಣವನ್ನು ಅವನ ಕೈಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಅಮೇಲೆ
ರಾಕ್ಷಸರಾಜನಾದ ರಾವಣನು, ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಆತುರದಿಂದ
ಅಶೋಕವನಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಎಂದಿಗೂ ದುಃಖಾರ್ಥಳಲ್ಲದ ಸೀತೆಯಾದರೋ
ಅಲ್ಲಿ ಮಹಾನ್ಯಸವದಿಂದ ಕೊರಗುತ್ತ, ತಲೆಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿ, ೨೨ ನೆಲದಮೇಲೆ
ಕುಳಿತು ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನೇ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ ಸಂಕಟದಿಂದ ಕೊರಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅನೇಕ
ಘೋರರಾಕ್ಷಸಿಯರು ಅವಳಮೇಲೆ ಕಾವಲಾಗಿ ಅತ್ತಿತ್ತ ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದರು. (ಪೂರ್ಣ
ಚಂದ್ರನಿಗಿಹೆಯಾದ ಮುಖವುಳ್ಳ ಆ ಸೀತೆಯು ಹೀಗೆ ಘೋರರಾಕ್ಷಸಿಯರಿಂದ
ಪರಿವೃತಳಾಗಿ, ಉತ್ಪಾತಮೇಲಸಮೂಹಗಳಿಂದ ಅನ್ಯತವಾದ ಚಂದ್ರರೇಖೆ
ಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಮೈಮೇಲೆ ಮುತ್ತೈದೆತನಕ್ಕೆ ಚಿಹ್ನೆಗಳಾದಕೆಲವು
ಭೂಷಣಗಳುಮಾತ್ರವೇ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವಳಾದರೋ ಅಲ್ಲಿ ಗಾಳಿಯಿಂದಾಡಿ
ಸಲ್ಪಟ್ಟ ಹೊಬಳ್ಳಿಯಂತೆ ಸಂಕಟದಿಂದ ತೂಗಾಡುವಳು! ಕ್ಷಣಕಾಲದವರೆಗೆ

ತನ್ನಲ್ಲಿ ಚಾನೇ ರಾಮನೊಡನೆ ಸೇರಿದಂತೆ ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಸಂತೋಷ
ದಿಂದ ಹಿಗ್ಗುವಳು! ಉತ್ತರಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಜಿಂತಿಸಿ
ದುಃಖದಿಂದ ಸ್ತಿಮಿತವಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ಗಂಗಾನದಿಯಂತೆ ದುಃಖಾತಿಯಿಂದ
ವಿನೋದೂ ತೋರದೆ ಪ್ರಬೃಳಾಗಿರುವಳು) ಹೀಗೆ ಕುಳಿತಿಡ್ತ ಸೀತೆಯ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ
ಹೋಗಿ ರಾಮನು, ಅವಳಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಸಂತೋಷವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಹೇಳುವವನಂತೆ
ನಟಿಸುತ್ತ, ಅವಳನ್ನು ಕುರಿತು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ “ಎಲೆ ಕಲ್ಯಾಣಿ! ಇದುವರೆಗೆ
ನಾನು ನಿನಗೆ ಎಷ್ಟೊ ಸಮಾಧಾನಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರೂ ಕೇಳದೆ, ಯಾವನ ಆಶ್ರಯ
ವನ್ನು ನಂಬಿ ನನ್ನೊಡನೆ ಆಪ್ತ ನಿಷ್ಠುರವಾಕ್ಯಗಳನ್ನಾಡಿದೆಯೋ, ಆ ನಿಷ್ಠ
ಪತಿಯಾದ ರಾಮನು ಈಗಲೇ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹತನಾದನು. ಖರಾದಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು
ಕೊಂದು ನನ್ನೊಡನೆ ಅವನು ವೈರವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಫಲವನ್ನು
ತೋರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು! ನಿನ್ನಿಗಿದ್ದ ಸ್ವಬಲವಾದ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲವಾಗಿ ಕಿತ್ತು
ಬಿಟ್ಟನು! ಇಂದಿಗೆ ನಿನ್ನ ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನು ಮುರಿದನು! ಇನ್ನು ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು
ಹಿಂದಿನಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ವ್ಯಸನದಿಂದಲೇ
ನೀನು, ಬೇರೆ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದುದಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ಭಾರ್ಯೆಯಾಗಿ ಬಹುದು. ಎಲೆ ಬುದ್ಧಿ
ಯಿಲ್ಲದವಳೆ! ಇನ್ನಾದರೂ ನಿನ್ನ ಭಲವನ್ನು ಬಿಡು. ಸತ್ತವನಿಂದ ನಿನಗಾಗುವು
ದೇನು? ಎಲೆ ಭದ್ರೆ! ಈಗಲೂ, ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳು! ನನ್ನ ಭಾರ್ಯೆಯ
ರೆಲ್ಲರಿಗೂ ನೀನೇ ಈಶ್ವರಿಮಾಗರು! ನೀನು ಮಂದಭಾಗ್ಯಿಯಾದುದರಿಂದಲೇ
ಇದುವರೆಗೆ ಕೈಗೆ ಬಂದ ಪುರುಷಾರ್ಥವನ್ನನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲದೆ
ಹೋಯಿತು. ಎಲೆ ಮೂಢಳೆ! ಏನೂ ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದವಳೆಂಬ
ಹೆಮ್ಮೆಯು ಮಾತ್ರ ನಿನಗೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವುದು. ಎಲೆ ಸೀತೆ! ನಿನ್ನ ಪತಿಯು
ವೃತ್ರಾಸುರನ ಸಾವಿನಂತೆ ಭಯಂಕರವಾದ ಕೂಲಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಸತ್ತಿರುವನು. ನಾನು
ಅವನನ್ನು ಕೊಂದ ರೀತಿಯನ್ನೂ ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು? ನಿನ್ನ ಪತಿಯಾದ
ರಾಮನು ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ, ಸುಗ್ರೀವನ ಕಡೆಯ ದೊಡ್ಡ
ವಾನರಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಸಮುದ್ರತೀರಕ್ಕೆ ಬಂದನಂತೆ! ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಲವಣ
ಸಮುದ್ರದ ಉತ್ತರತೀರದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಸೇನೆಯೊಡನೆ ಬಂದಿಳಿಯುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ
ಸೂರ್ಯನು ಮುಳುಗುತ್ತ ಬಂದನು. ಆ ಸೇನೆಯೆಲ್ಲವೂ ಮಾರ್ಗಾಯಾಸದಿಂದ ಬಹಳ
ವಾಗಿ ಬಳಲಿದ್ದುದರಿಂದ, ಆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮಲಗಿ ನಿದ್ರೆಹೋಗುತಿತ್ತು.
ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಸಮಸ್ತಸೈನ್ಯಗಳೂ ಸುಖನಿದ್ರೆಯಿಂದ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ,
ಮೊದಲ : ನಾನು ಜಾರರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಅಲ್ಲಿನ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿದು

ಕೊಂಡೆನು. ಅಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಕಡೆಯ ಪ್ರಹಸ್ತನು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಹೋಗಿ, ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಅಶ್ರಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಮಸ್ತ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿಶ್ಚೇಷವಾಗಿ ಹತಮಾಡಿಬಂದನು. ಅಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕಡೆಯ ರಾಕ್ಷಸರು, ಅಡ್ಡಗತ್ತಿಗಳನ್ನೂ, ಪಂಞಗಳನ್ನೂ, ಚಕ್ರಗಳನ್ನೂ, ಕಬ್ಬಿಣದಗುದಿಗಳನ್ನೂ, ಕತ್ತಿಗಳನ್ನೂ, ಬಾಣಗಳನ್ನೂ, ಶೂಲಗಳನ್ನೂ, ಕೊಟಮುದ್ದ ರಾಧ್ಯಾಯುಧಗಳನ್ನೂ, ದಂಡಗಳನ್ನೂ, ಕೊಣತಗಳನ್ನೂ, ಕಾಟಗಳನ್ನೂ, ದೊಡ್ಡ ಚಕ್ರಾಯುಧಗಳನ್ನೂ, ಕಬ್ಬಿಣದೊನಕೆಗಳನ್ನೂ ಬೀಸಿಬೀಸಿ ಬಡಿದು, ಸಮಸ್ತ ವಾನರರನ್ನೂ ಕೊಂದು ಕೆಡಹಿದರು. ಅಮೇಲೆ ಕತ್ತುಸಂಹಾರದಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾಗಿಯೂ, ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಚಸ್ತಾಚಾತುರ್ಯವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಇದ್ದ ನಮ್ಮ ಪ್ರಹಸ್ತನು, ಸಮಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಆ ಸೈನ್ಯದ ನಡುವೆ ನುಗ್ಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ನಿರ್ದ್ರಿಸುತಿದ್ದ ರಾಮನ ತಲೆಯನ್ನೂ ಕತ್ತರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ವಿಭೀಷಣನು ಭಯದಿಂದ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರಿ ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಿರಲು, ದೈವಿಕವಾಗಿ ಅವನೂ ನಮ್ಮ ರಾಕ್ಷಸರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿಟ್ಟನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ ಇತರ ವಾನರರೂ ಚದರಿ ದಿಕ್ಕು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಪಲಾಯನಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರು. ಎಲೆ ಸೀತೆ! ಈಗಲೂ ಅಲ್ಲಿ ವಾನರರಾಡ ನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ಕತ್ತುಮುರಿದು ಬಿದ್ದಿರುವನು. ಹನುಮಂತನೂ ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ಹತನಾಗಿ ಮುಸುಡಿಯೇ ಇಲ್ಲದೆ ಬಿದ್ದಿರುವನು. ಜಾಂಬವಂತನು ಭಯದಿಂದ ಮೇಲೆ ಹಾರುವಾಗ, ನಮ್ಮ ರಾಕ್ಷಸರು ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅವನ ಮೊಳಕಾಲುಗಳನ್ನು ಮುರಿದು, ಕೊಂದು ಕೆಡಹಿದರು. ಅವನನ್ನು ನಮ್ಮ ರಾಕ್ಷಸಸೈನಿಕರು ಸಾನಾವಿಧಗಳಾದ ಪಟ್ಟಸಗಳಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿರುವರು. ಕೊಡಲಿಯಿಂದ ಕಡಿದ ಮರದಂತೆ ಅವನು ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವನು. ದೊಡ್ಡ ಬೇಡವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಶತ್ರುಗಳನ್ನೆಡಗಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಮೈಂದದ್ವಿವಿಧರೆಂಬ ವಾನರರಿಬ್ಬರನ್ನೂ, ನಮ್ಮ ರಾಕ್ಷಸರು ಹಿಡಿದು, ಇವರ ನಡುವಣ್ಣು ಕತ್ತಿಗಳಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿ, ಚಿತ್ರವರ್ಣಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ, ಅವರಿಬ್ಬರೂ ರಕ್ತಪ್ರವಾಹದಿಂದ ತೊಯ್ದ ಮೈಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟು ಗೋಳಿಡುತ್ತ, ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರು. ಹಾಗೆಯೇ ಅಲ್ಲಿ ಪನಸನೆಂಬವನು ನಮ್ಮ ರಾಕ್ಷಸಭಟರಿಂದ ಹಲಸಿನ ಹಣ್ಣಿನಂತೆ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಕುಯ್ಯಲ್ಪಟ್ಟು ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವನು. ದಧಿಮುಖನೆಂಬವನು, ಅನೇಕ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಗಾಯಪಟ್ಟು ಅಲ್ಲಿನ ಸರ್ಪತಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಮಲಗಿರುವನು, ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಕುಮುದನು ನಮ್ಮ ರಾಕ್ಷಸರ ಬಾಣಹತಿಯಿಂದ ನೊಂದು ಮಾತಾಡುವುದಕ್ಕೂ, ತ್ರಾಣವಿಲ್ಲದೆ ಬಿದ್ದಿರುವನು. ನಮ್ಮ

ರಾಕ್ಷಸಭಟರು ಯುವರಾಜನಾದ ಅಂಗದನನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಅವನ ಅಂಗಾಂಗಗಳನ್ನೂ ಕಾಣಗಳಿಂದ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿರುವರು. ಅವನು ರಕ್ತವನ್ನು ಕಾರುತ್ತ ಕಳಚಿಬಿಡುತ್ತ ಕೋಳುಗಳೆಳೆದನೆ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವನು. ಎಲೆ ಸೀತೆ! ಇನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ವಾನರಸ್ಥಾನಿಕರ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಾನೇನೆಂದು ಜೇಳಲಿ! ನಮ್ಮ ರಾಕ್ಷಸರು ಅಲ್ಲಿಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದ ವಾನರರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರನ್ನು ಅಣಿಗಳಿಂದಲೂ, ಕೆಲವರನ್ನು ಕುದುರೆಗಳಿಂದಲೂ ತುಳಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಕೆಲವರಮೇಲೆ ರಥಗಳನ್ನು ಹರಿಯಿಸಿ ಅವುಗಳಿಂದಲೇ ಅವರ ಜೇಹವನ್ನು ಆರಿದುಬಿಟ್ಟರು. ಬೇರೆಕೆಲವರು ಬಿರುಗಾಳಿಯ ಬಡಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಮೇಘಗಳಂತೆ, ಕುದುರೆಗಳ ಕಾಲಿನ ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ನಷ್ಟಗುಣ್ಣಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವರು. ಕೆಲವು ವಾನರರು ಭಯದಿಂದ ನಾನಾದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಪಲಾಯನಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ನಮ್ಮ ರಾಕ್ಷಸರು ಅನೆಗಳಮೇಲೆ ಬೀಳುವ ಸಿಂಹಗಳಂತೆ ಅವರನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಹೋಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರುವರು. ಇದಲ್ಲದೆ ಆ ವಾನರರೂ ಭಯದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಲ್ಲಿ ಪಲಾಯನಪೂಜುವಾಗ, ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದವರು ಕೆಲವರು! ಆಕಾಶಕ್ಕೆಹಾರಿದವರು ಕೆಲವರು! ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕರಡಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕಪಿ ಸ್ವಭಾವವನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ಮರವನ್ನೇರಿ ಕುಳಿತುವು. ಎಲೆ ಸೀತೆ! ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮುಗಿಸಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ರಾಕ್ಷಸರು ಸಮುದ್ರತೀರಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅವಿತುಕೊಂಡಿರುವ ವಾನರರನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಹುಡುಕಿ ಅನೇಕರನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರುವರು. ಹೀಗೆ ನಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಿಕರು ನಿನ್ನ ಪತಿಯನ್ನೂ, ಅವನ ಸೇನೆಯನ್ನೂ ನಿರ್ಮೂಲನಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರು. ಎಲೆ ಸೀತೆ! ರಕ್ತದಿಂದ ಕೋಯ್ದು, ದೂಳಿನಿಂದ ತುಂಬಿ ಮಲಿನ್ಯವಾಗಿರುವ ರಾಮಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಕೂಡ ನಮ್ಮ ರಾಕ್ಷಸರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ತಂದಿರುವರು” ಎಂದನು. ದುರಾತ್ಮನಾದ ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ, ಆಮೇಲೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸಿಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ಕರೆದು, ಸೀತೆಯ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುವಂತೆ ಅವಳನ್ನು ಕುರಿತು! “ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸಿ! ಈಗಿನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಭಯಂಕರಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿ ಯುದ್ಧರಂಗದಿಂದ ರಾಮನ ತಲೆಯನ್ನು ತಾಸಾಗಿ ಆಸೆಯಿಂದ ತಂದಿಟ್ಟಿರುವ ಆ ವಿದ್ಯುಜ್ಜಿಹ್ವನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾ?” ಎಂದನು. ಆದರಂತೆಯೇ ರಾಕ್ಷಸಿಯು ಹೋಗಿ ಈ ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಮೇಲೆ ವಿದ್ಯುಜ್ಜಿಹ್ವನು ತಾನು ಮಾಯೆಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ರಾಮನ ತಲೆಯನ್ನೂ, ಧನುಸ್ಸನ್ನೂ, ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಬಂದು, ರಾವಣನನುಂದೆ ನಿಂತು, ಅವನಿಗೆ ತಲೆಬಗ್ಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು. ಆಗ ರಾವಣನು, ಮುಂದೆ ನಿಂತಿದ್ದ ವಿದ್ಯುಜ್ಜಿಹ್ವನನ್ನು ನೋಡಿ,

“ವಿದ್ಯುಜ್ಜಿಹ್ವಾ! ನೀನು ಯುದ್ಧರಂಗದಿಂದ ತಂದ ರಾಮನ ತಲೆಯನ್ನು ಈ ಸೀತೆಯಮುಂದೆ ತಂದಿಡು? ಈ ಬಡಹೆಂಗಸು ತನ್ನ ಪತಿಗುಂಟಾದ ಈ ಚರಮಾವಸ್ಥೆಯನ್ನಾದರೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿಲಿ” ಎಂದನು. ರಾಮನು ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದೊಡನೆ, ವಿದ್ಯುಜ್ಜಿಹ್ವನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಅಸಮರ್ಥನಾದ ಆ ರಾಮನ ಮಾಯಾಶಿರಸ್ಸನ್ನು ತಂಜು ಸೀತೆಯಮುಂದೆ ಇರಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ನಿಮಿಷ ಮಾತ್ರವೂ ನಿಲ್ಲದೆ ಕಣ್ಣಿರೆಯಾದನು. ಆಮೇಲೆ ರಾಮನು ವಿದ್ಯುಜ್ಜಿಹ್ವನು ತಂದಿದ್ದ ಲೋಕಪ್ರದ್ವಾದ ಮಾಡ ಮಾಯಾಧನುಸ್ಸನ್ನು ತಾನೇ ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಸೀತೆಯಮುಂದಿಟ್ಟು, “ಸೀತೇ! ದೃಢಗದ ಹಿಂದೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಈ ಧನುಸ್ಸನ್ನೊಡನೆ ರಾಮನದು! ಈ ಲಂಕಾಪುತ್ರನಾದ ಆ ರಾಮನನ್ನು ನಮ್ಮ ದ್ರೌಪದನು ನಿನ್ನ ನರಾಶ್ರಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಇವನು ತನ್ನಿಗೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟನು” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ವಿದ್ಯುಜ್ಜಿಹ್ವನು, ರಾಮನೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮಾರ್ಯರಾಮ ಶಿರಸ್ಸನ್ನೂ, ಮಾಯಾಧನುಸ್ಸನ್ನೂ ಸೀತೆಯಮುಂದೆ ತಂದಿಟ್ಟು ವೇಲೆ ತಿರುಗಿ ರಾಮನು ಮಹಾಕವಿವ್ರತಿಯಾದು ಕಣುಗಿಕೊಂಡ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು “ಎಲೆಧದ್ರೆ! ಇನ್ನಾದರೂ ನನಗೆ ಹೃದಯಕಾಂಗು” ಎಂದನು.

ತನ್ನಿಗೆ ಮೂವತ್ತೊಂದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಸೀತೆಯು ಮಾಯಾರಾಮನ ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಲಪಿಸಿದಳು.

ಸೀತೆಯು, ತನ್ನ ಮುಂದೆ ತಂದಿದ್ದ ಕೃತ್ರಿಮವಾದ ರಾಮಶಿರಸ್ಸನ್ನೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಮಾಯಾಧನುಸ್ಸನ್ನೂ ನೋಡಿದಳು. ಹಾಗೆಯೇ ಹನುವಂಕಿನ ಹಿಂದೆ ಹನಗೆ ಕಂಪಿಸಿ, ರಾಮ ಸುಗ್ರೀವ ಕಂಬಂಧನು. ಈಗ ರಾಮನ ಬಾಯಿಂದಲೂ ಕೇಳಿದಳು. ಮತ್ತು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯನಾದ ರಾಮನ ಕಣ್ಣುಗಳಂತೆಯೇ ಅಂದವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿ ಮುಖವರ್ಣವನ್ನೂ, ಅದೇವಿಧವಾದ ಮುಖದ ಸೋಗಿಸನ್ನೂ, ಈ ಮಾಯಾಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ನೋಡಿದಳು. ತಾನು, ಗ.ರೂತಿ

ಗಾಗಿ ಹನುಮಂತನ ಕೈಯಲ್ಲಿ, ರಾಮನಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ, ಜೂಡಾಡುಣೆಯೂ ಅಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡಳು. ಈ ಹೋಲಿಕೆಗಳೆಲ್ಲವೂ, ಅವಳಿಗೆ ಅದೇ ನಿಜವಾದ ರಾಮನ ತಲೆಯೆಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿತು. ಅವಳ ದುಃಖವು ಮಿತಿಯಾರಿ ಹೋಯಿತು. ಸಂಕಟವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ, ಕುರರಪಕ್ಷಿಯಂತೆ ಅತಿ ದೀನಧ್ವನಿಯಿಂದ ರೋದಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿ, ರಾಮನ ಸ್ಥಿತಿಗಾಗಿ ಕೈಕೇಯಿಯನ್ನು ನಿಂದಿಸುತ್ತ, “ಎಲೆ ಕೈಕೇಯಿ! ನಿನ್ನ ಕೋರಿಕೆಯು ಕೈಗೂಡಿತೆ! ರಘುಕುಲ ಕೈಲವೂ ಆನಂದವರ್ಧನನಾದ ನನ್ನ ಪ್ರಿಯನು ಇದೇ ಹತನಾಗಿರುವನು! ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವು ಕೈಗೂಡಿತೆ! ಕಲಹವನ್ನೇ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇಷ್ಟನರ್ಥಗಳನ್ನು ತಂದಿಟ್ಟಿಯಲ್ಲಾ? ಅಯ್ಯೋ! ಆ ನನ್ನ ಪ್ರಿಯನಾದ ರಾಮನನ್ನು ಕಾಡಿಗೋಡಿಸುವ ನೆನದಿಂದ, ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಕೊನೆಗೆ ಕುಲವನ್ನೇ ಹಾಳುಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿಯಲ್ಲಾ? ನಿನ್ನ ಕಲಹವು ಕುಲಪಾಶದಲ್ಲಿಯೇ ಪಶ್ಯವಸಾನ ಹೊಂದಿತು! ಎಲೆ ಕೈಕೇಯಿ! ನೀನು ಹಾಗೆ ಲೋಕಾಭಿರಾಮನಾದ ಆ ರಾಮನಿಗೆ, ನಾರುಬಟ್ಟೆಯನ್ನುಡಿಸಿ ನನ್ನೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿ ಕಾಡಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದೆಯಲ್ಲವೆ? ಸರ್ವಲೋಕಪ್ರಿಯನಾದ ಆ ರಾಮನು ನಿನ್ನೆಗಮಾಡಿದ ಅಂತಹ ಅಪ್ರಿಯ ವೇಷವು? ಎಂದು ಕೈಕೇಯಿಯನ್ನು ನಾಣವಿಧವಾಗಿ ನಿಂದಿಸಿದಳು. ದುಃಖದಿಂದ ದೀನಗಳಾಗಿ ನಡುಗುತ್ತ ಆ ಸೀತೆಯು, ಹೀಗೆ ಕೈಕೇಯಿಯನ್ನು ನಿಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ, ಸಂಕಟವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಕಡಿದಬಾಳೆಯಾಗಿಡದಂತೆ ಪ್ರಜ್ಞೆ ತಪ್ಪಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದಳು. ಅಮೇಲೆ ತಾಸಾಗಿಯೇ ಪುಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೀಗೋ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು, ತನ್ನ ಪುಂದಿರ್ದ ಮಾಯಾಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು, ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಅದನಾಘಾತಿಸಿ ಗೋಳಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಗಾಗ ಕಣ್ಣೀರುತುಳುಕುವುದರಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದುದಕ್ಕಾಗಿ, ತನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬಿಚ್ಚುವಳು! ಹೀಗೆ ದುಃಖನಶಕಾದ ಸೀತೆಯು ಆ ತಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ನೋಡಿ “ಅಯ್ಯೋ! ನಾನು ಕೆಟ್ಟೆನು! ಎಲೆ ಮಹಾಬಾಹೂ! ನೀನು ನಿನ್ನ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲದೆ ಬಿಡುವವನಲ್ಲವೆಂದು ವೀರವ್ರತವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವನಲ್ಲವೆ? ಆ ನಿನ್ನ ದೃಢವ್ರತವೂ ವಿಫಲವಾಯಿತಲ್ಲಾ! ಹಾ! ಪ್ರಿಯನೆ! ಈ ನಿನ್ನ ಮರಣಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಾನೇ ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡಬೇಕಾಯಿತೆ! ವಿಫಲವೆಯಾದೆನಲ್ಲಾ! ಪತ್ನಿಯ ಕಣ್ಣಿ ದಿರಿಗೆ ಪತಿಯು ಮೃತಹೊಂದಿವಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಆ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿರುವ ದೋಷಗಳೇ ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳುವರು! ಹೀಗೆ ನಾನು ಬದುಕಿರುವಾಗಲೇ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿ ದಿರಿಗೆ ನೀನು ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ

ಯಲ್ಲಾ ? ಇದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ದೋಷಗಳೇ ಕಾರಣವೇಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ ! ಸದಾ
 ಕಾರಣೀನಾದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಲೇಶಮಾತ್ರವೂ ದೋಷವನ್ನೆಡೆಸುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ ! ಹಾ !
 ಪ್ರಿಯನೆ ! ಪರಮಪಾಪಿನಿಯಾದ ನನ್ನಿಂದ ನಿನಗೂ ಈ ಅವಸ್ಥೆಯುಂಟಾಯಿತೆ ?
 ಎಲೆ ಆರೈ ! ನಾನು ಇದುವರೆಗೆ ದುಃಖವನ್ನೇ ಅನುಭವಿಸುತ್ತ ಬಂದೆನು ! ಈಗ
 ದುಃಖವೆಂಬ ಮಹಾಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಯೇ ಹೋದೆನು ! ಮಂದಭಾಗ್ಯ
 ಯಾದ, ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಂದು ನೀನೂ ಈಗ ಹತನಾದೆಯಲ್ಲಾ !
 ಇನ್ನು ನನ್ನ ಗತಿಯೇನು ! ಅತ್ತಿಯಾದ ಕೌಸಲ್ಯಾವೇನಿಯು, ಪರಮವ್ರೇಮ
 ಪಾತ್ರನಾದ ನಿನ್ನಂತಹ ಪುತ್ರನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಮೇಲೆ ಅವಳ ದುಃಖಕ್ಕೆ
 ಮಿಡಿಯುಂಟೆ ! ಜ್ಯೋತಿಷ್ಕರು ನಿನ್ನನ್ನು ದೀರ್ಘಾಯುವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರಲ್ಲಾ !
 ಅವರ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅಸತ್ಯವಾಯಿತು ! ಅಲ್ಪಾಯುಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ನಿನಗೆ ಮರಣ
 ವುಂಟಾಯಿತು ! ಅಥವಾ ಅವರನ್ನು ಅಸತ್ಯವಾದಿಗಳೆಂದು ಹೇಳುವುದೇಕೆ ?
 ಸರ್ವಸ್ತುಭೂತಗಳಿಗೂ ಕಾರಣಭೂತವಾದ ಕಾಲವೆಂಬುದು (ಪರಮಾತ್ಮನು),
 ಅವರವರ ದುಷ್ಟಮಗಳನ್ನು ಪಕ್ಷವಾಡುವರೀತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ, ಭವಿಷ್ಯದರ್ಥ
 ಗಳನ್ನು ತಿಳಿದ ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಸತ್ಪುರುಷನಿಗೂ ಅವರವರ ವಿಷಯವಾದ
 ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಬದಲಾಯಿಸಿಹೋಗುವುದು. ಹಾಗೆಯೇ ನಿನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ !
 ಆ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಕರ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಕೆಟ್ಟುಹೋಗಿರಬಹುದಾದುದರಿಂದಲೇ, ಅವರಮಾತು
 ಅಸತ್ಯವೆನಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಎಲೆ ! ಪ್ರಿಯನೆ ! ನೀನು ಸಮಸ್ತ ವ್ಯಸನಗಳನ್ನೂ
 ನಿವಾರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಉಪಾಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದವನು. ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರ
 ಗಳನ್ನು ಜಿನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವನು. ಹೀಗಿರುವಾಗಲೂ ನೀನು ಮೃತ್ಯುವಿನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ
 ಬಿದ್ದುದು ಹೇಗೆ ? ಹಾ ಕಷ್ಟವೆ ? ನೀನು ಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿ ಬಂದಿಳಿದ ಆ
 ರಾತ್ರಿಯು ಎಷ್ಟುಘೋರವಾದುದು ! ಕ್ರೂರವಾಗಿಯೂ, ಭಯಂಕರವಾಗಿಯೂ
 ಇಷ್ಟ ಆ ಕಾಲರಾತ್ರಿಯು, ಕಮಲದಂತೆ ಕಣ್ಣುಳ್ಳ ನಿನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ
 ವೋಹಿಸಿ, ನಿನ್ನನ್ನಾಲಿಂಗಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನನ್ನನ್ನಾಲಿಸಿ ಕಡ್ಡುಯ್ದರಬೇಕು !
 ಎಲೆ ಮಹಾಬಾಹೂ ! ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದೆ ದುಃಖಿಸುತ್ತಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಈ ಭೂಮಿ
 ಯನ್ನಾಲಿಂಗಿಸಿ ಮಲಗಿರುವೆಯಲ್ಲಾ ! ನನಗಿಂತಲೂ ಈ ಭೂಮಿಯೇ ನಿನಗೆ
 ಪ್ರಿಯತಮವಾದಳೆ ? ಪುರುಷೋತ್ತಮನಾದ ನಿನಗಿದುಯುಕ್ತವೆ ? ಎಲೆ ವೀರನೆ !
 ಚಿನ್ನದ ಕಟ್ಟುಗಳಿಂದ ರಮ್ಯನಾದ ಯಾವ ಈ ನಿನ್ನ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ನಾವಿಬ್ಬರೂ
 ಸೇರಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಗಂಧನಾಲ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದೆವೋ, ಅಂತಹ ಪ್ರಿಯ
 ಧನುಸ್ಸೂ ಹೀಗೆ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿತಲ್ಲಾ ! ಎಲೆ ದೋಷರಹಿತನೆ !

ನೀನಾದರೋ ಈಗ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಪಿತೃದೇವತೆಗಳೊಡಗೂಡಿರುವ ಪೂಜ್ಯ
ನಾದ ನಿನ್ನ ತಂದೆ ದಶರಥಮಹಾರಾಜನೊಡನೆ ಸೇರಿ ಸುಖದಿಂದಿರುವೆ! ಮತ್ತು
ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಿದವರಾಗಿಯೂ, ದೊಡ್ಡಧರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು
ನಡೆಸಿ ಆಯಾಕರ್ತವುಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಶ್ರವಣಿಯಲ್ಲಿರುವವರಾಗಿಯೂ, ಪುಣ್ಯಕಾಲಿಗೆ
ಳಾಗಿಯೂ ತರುವ ನಿನ್ನ ವಂತದ ಪ್ರಾಕಾರವರಾಜರನ್ನು ನೀನು ವಿಮಾನಸ್ಥನಾಗಿ
ನೋಡುತ್ತಿರುವೆ? ಎಲೆ ರಾಜನೇ! ನೀನೇಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡುವೆ
ದಿಲ್ಲ? ನೀನೇಕೆ ನನ್ನೊಡನೆ ಮಾತಾಡುವುದಿಲ್ಲ? ನಾನು ಇನ್ನೂ ನಿನ್ನೂ ಕೆಳ
ಯದ ಬಾಲೆಯಲ್ಲವೆ? ಬಾಲದಲ್ಲೆಯೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವೆಂಬುದನ್ನು
ಕಾಣೆಯಾ? ನಾನು ನಿನ್ನ ನೆನಪಿನಿಂದ ಬಿಡುವೆನಲ್ಲವೆ? ಕ್ಷಣಿಕವೂ ನಿನ್ನನ್ನೆ
ಗಲದೆ ಅವಶ್ಯಕವಿದ್ದಂತಿಲ್ಲವೆ? ತಂತಹ ನಾನು ಇಷ್ಟಮುರವಿಯಲ್ಲಿರುವೆ
ನಾಗಲೂ ಉಪೇಕ್ಷಿಸಬಹುದೆ? ಎಲೆ ಕಾಣಿಸುವ ನೀನು ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ನನ್ನ
ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದಾಗ, ನನ್ನೊಡನೆ ಸೇರಿಯೇ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನಡೆಸುವುದಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧೆ
ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೆ? ಇದನ್ನಾದರೂ ಸ್ವೀಕರಿಸುವೆನು ಈಗ ದೇವತೆಗಳಾದ ನಿನ್ನನ್ನು
ನಿನ್ನೊಡನೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗು! ರಾಜನೇ! ನೀನು ಲೋಕೋತ್ತರವಾದ
ನಡತೆಯುಳ್ಳವನು! ನಿನ್ನ ವಿಯೋಗದಿಂದ ಕಂಡಿರುವೆನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಪಿಂಚು
ಶಕ್ತಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಹೀಗೆ ಕೀರ್ತಿಸುವೆನೇ? ಏನು ನೀನು ಕರೆ
ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆನು? ಹಾಕುವೆ? ಮೂಲ ಮಂಗಳದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ
ಅಲಂಕರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ 1 ನನ್ನೊಬ್ಬಳಿಂದಲೇ ಅಲಂಕರಿಸಬಹುದೆಂದು ಈ
ನನ್ನ ಪ್ರಿಯನ ದೇಹವನ್ನು, ಅಯ್ಯೋ! ಈಗ ಹಳು ನೋಡಲಾದ ಮಾಂಸಭಕ್ಷಕನಿಗೆ
ಕೆಲ್ಲವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದರೆ ಎಳೆವಾಡುವಂತಾಯಿತಲ್ಲ! 2 ಮನವಾಳವು ಮುಗಿದ
ವೇರೆ ಭೂರಿದಕ್ಷಿಣೆಗಳನ್ನು ಅಗ್ನಿಪ್ರೇಮಾದಿಯುಗಳ ಮೂಲವಾಗಿ ದೇವತೆ
ಗಳ ಪೂಜೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿ ಹುಚ್ಚಕೂಟ ಧರಾದ ಅಗ್ನಿ ಹೋತ್ರದಿಂದ ತಕ್ಕ

1 ಇದರಿಂದ ರಿಂದ ನೀಗೆ ಭಾರಾಂಕವಿಲ್ಲವೆಂದು ಸೂಚಿಸಲಾಗುವುದು.

2. ವನವಾಳವು ಮೂಲ ಮಂಗಳದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಅಗ್ನಿಪ್ರೇಮಾದಿಯುಗಳಿಂದಲೂ ನಡೆಸಿ ಆಯಾಕರ್ತವುಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಶ್ರವಣಿಯಲ್ಲಿರುವವರಾಗಿಯೂ, ಪುಣ್ಯಕಾಲಿಗೆ ಳಾಗಿಯೂ ತರುವ ನಿನ್ನ ವಂತದ ಪ್ರಾಕಾರವರಾಜರನ್ನು ನೀನು ವಿಮಾನಸ್ಥನಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವೆ? ಎಲೆ ರಾಜನೇ! ನೀನೇಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡುವೆ ದಿಲ್ಲ? ನೀನೇಕೆ ನನ್ನೊಡನೆ ಮಾತಾಡುವುದಿಲ್ಲ? ನಾನು ಇನ್ನೂ ನಿನ್ನೂ ಕೆಳಯದ ಬಾಲೆಯಲ್ಲವೆ? ಬಾಲದಲ್ಲೆಯೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವೆಂಬುದನ್ನು ಕಾಣೆಯಾ? ನಾನು ನಿನ್ನ ನೆನಪಿನಿಂದ ಬಿಡುವೆನಲ್ಲವೆ? ಕ್ಷಣಿಕವೂ ನಿನ್ನನ್ನೆ ಗಲದೆ ಅವಶ್ಯಕವಿದ್ದಂತಿಲ್ಲವೆ? ತಂತಹ ನಾನು ಇಷ್ಟಮುರವಿಯಲ್ಲಿರುವೆ ನಾಗಲೂ ಉಪೇಕ್ಷಿಸಬಹುದೆ? ಎಲೆ ಕಾಣಿಸುವ ನೀನು ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದಾಗ, ನನ್ನೊಡನೆ ಸೇರಿಯೇ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನಡೆಸುವುದಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೆ? ಇದನ್ನಾದರೂ ಸ್ವೀಕರಿಸುವೆನು ಈಗ ದೇವತೆಗಳಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ನಿನ್ನೊಡನೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗು! ರಾಜನೇ! ನೀನು ಲೋಕೋತ್ತರವಾದ ನಡತೆಯುಳ್ಳವನು! ನಿನ್ನ ವಿಯೋಗದಿಂದ ಕಂಡಿರುವೆನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಪಿಂಚು ಶಕ್ತಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಹೀಗೆ ಕೀರ್ತಿಸುವೆನೇ? ಏನು ನೀನು ಕರೆಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆನು? ಹಾಕುವೆ? ಮೂಲ ಮಂಗಳದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ 1 ನನ್ನೊಬ್ಬಳಿಂದಲೇ ಅಲಂಕರಿಸಬಹುದೆಂದು ಈ ನನ್ನ ಪ್ರಿಯನ ದೇಹವನ್ನು, ಅಯ್ಯೋ! ಈಗ ಹಳು ನೋಡಲಾದ ಮಾಂಸಭಕ್ಷಕನಿಗೆ ಕೆಲ್ಲವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದರೆ ಎಳೆವಾಡುವಂತಾಯಿತಲ್ಲ! 2 ಮನವಾಳವು ಮುಗಿದವೇರೆ ಭೂರಿದಕ್ಷಿಣೆಗಳನ್ನು ಅಗ್ನಿಪ್ರೇಮಾದಿಯುಗಳ ಮೂಲವಾಗಿ ದೇವತೆಗಳ ಪೂಜೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿ ಹುಚ್ಚಕೂಟ ಧರಾದ ಅಗ್ನಿ ಹೋತ್ರದಿಂದ ತಕ್ಕ

ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನೂ ಹೊಂದುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲದೆ ಹೋಯಿತಲ್ಲಾ ! ಹಿಂದೆ ಆಯೋಧ್ಯೆ
ಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಾಡಿಗೆ ಹೊರಟುಬಂದ ನಾವು ಮೂವರಲ್ಲಿ, ಈಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣ
ನೊಬ್ಬನೇ ನಮ್ಮ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋದರೆ, ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ
ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ಅಶುದ್ಧದಿಂದ ಬಂದು, “ ಸೀತೆಯೂ ರಾಮನೂ ಎಲ್ಲಿರಬರು ? ”
ಎಂದು ಕೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಕೌಸಲ್ಯೆಯ ಮಾತಿಗೆ
ಎನೆಂದು ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡುವನು ? ಮೊದಲೇ ಭಯಾಶುರದಿಂದ ಬಂದ ಆ
ಕೌಸಲ್ಯೆಯೊಡನೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು “ ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರು ಬಂದು ರಾಮ
ನನ್ನೂ, ಅವನ ಮಿತ್ರಬಲವನ್ನೂ ಕೊಂದರೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುವುದಲ್ಲವೆ ? ಈ
ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಕೌಸಲ್ಯೆಯ ಗತಿಯೇನು ? ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನಿನಗೆ ರಾಕ್ಷಸ
ರಿಂದುಂಟಾದ ವಧವನ್ನೂ, ನಾನು ರಾಕ್ಷಸರ ಕೈಗೆ ಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನೂ
ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ಕೇಳಿದ ಕ್ಷಣವೇ ಎದೆಯೊಡೆದು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡುವಳು. ಹೀಗೆ
ದುರ್ಮರಣಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಲ್ಲದ ಮಹಾರಾಜಕುಮಾರನಾದ ಆ ರಾಮನು,
ಸಮುದ್ರದಂತೆ ಅತಿಪ್ರಪಂಚರಾದ ಖರಾದಿರಾಕ್ಷಸರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಲೀಲಾಮಾತ್ರ
ದಿಂದಲೇ ಕೊಂದು, ಆ ಮಹಾಸಮುದ್ರವನ್ನೂ ದಾಟಿ ಬಂದು, ಕೊನೆಗೆ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯ
ಳಾದ ನನ್ನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಹಸುವಿನ ಹಜ್ಜೆಯಂತೆ ಅತ್ಯಲ್ಪನಾದ ಆ ಪ್ರಹಸ್ತ
ನಿಂದ ಹತನಾಗುವುದೆಂದರೇನು ? (ಆಗಾಧವಾದ ಮಹಾಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿ
ಬಂದವನು ಹಸುವಿನ ಹಜ್ಜೆಯಿಂದುಂಟಾದ ಹಳ್ಳದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಸತ್ತಂತಾಯಿ
ತಲ್ಲವೆ !) ಆಯೋ ? ನಾನು ಕುಲಘಾತಕಿಯೆಂಬವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ, ರಾಮನು
ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದನು. ಕೈಹಿಡಿದ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ನಾನೇ ಅವನಿಗೆ
ಮೃತ್ಯುವಾದೆನು. ನಾನು ಪೂರ್ವಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಕನ್ಯಾದಾನವನ್ನು ಮಾಡು
ತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅವರ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಡೆದಿರಬೇಕು ! ಆ ಪಾಪದಿಂದಲೇ ಈಗ ನಾನು
ಸರ್ವರಕ್ಷಕನಾಗಿಯೂ, ಸರ್ವಾಧಿಪೂಜಕನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಅಂತಹ ರಾಮನಿಗೆ
ಕೈಹಿಡಿದ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವನೊಡನೆ ಭೋಗವನ್ನು ಮುಭವಿಸುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ
ಅಂತಹ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದೆನು. ರಾವಣಾ ! ಇನ್ನು ನೀನಾದರೂ ತೀಘ್ರ
ದಲ್ಲಿಯೇ ನನ್ನನ್ನು ಕೊಂದು, ಈ ರಾಮನ ದೇಹದೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿ ಬಿಡು ! ಈ
ರೀತಿಯಿಂದಲಾದರೂ ಪತಿಸತ್ವಿಯರನ್ನು ಸೇರಿಸಿದ ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಭಾಗಿಯಾಗು !
ಇದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸುಂಟು ! ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇದೇ
ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ಕಲ್ಯಾಣವು ! ಈಗಲೇ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ನಡೆಸಿಬಿಡು !
ರಾವಣಾ ! ಈ ರಾಮನ ತಲೆಯೊಡನೆ ನನ್ನ ತಲೆಯನ್ನೂ, ಅವನ ದೇಹದೊಡನೆ

ಈ ನನ್ನ ದೇಹವನ್ನೂ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಸೇರಿಸಿದು! ನಾನು ಮಹಾತ್ಮನಾದ
ಅ ಪತಿಯನ್ನೇ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೋಗುವೆನು. (ನಾನು ಪತಿಯನ್ನು ಗಲಿದಮೇಲೆ
ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದ ಈ ಹಾಳುಬದುಕನ್ನು ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತಮಾತ್ರವೂ ಸಹಿಸಲಾರೆನು.
ನಾನು ತಂದೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ, ವೇದವಿತ್ತುಗಳಾದ ಅನೇಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು
ಆಗಾಗ ಬಂದು "ಯಾವಸ್ತ್ರೀಯರು ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಪ್ರೇಮಿಸುವರೋ, ಅವರಿಗೆ
ಬಹಳ ಶ್ರೀಯಸ್ಕರಗಳಾದ ಪುಣ್ಯಲೋಕಗಳುಂಟು" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದದ್ದನ್ನು
ಕೇಳಿರುವೆನು; ಶಾಕ್ತಿಯೂ, ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹವೂ, ದಾನವೂ, ಧರ್ಮವೂ,
ಸತ್ಯವೂ, ಕೃತಜ್ಞತೆಯೂ, ಅಹಿಂಸೆ ಮೊದಲಾದ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಸದ್ಗುಣಗಳೂ
ಯಾವನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತುಂಬಿದ್ದುವೋ, ಅಂತಹ ಪತಿಯನ್ನೇ ಕಳೆದುಕೊಂಡ
ಮೇಲೆ ಇನ್ನು ನನಗೆ ಬೇರೆ ಗತಿಯೇನು?) ಎಂದು ನಾನಾವಿಧವಾಗಿ ವಿಲಪಿಸು
ತ್ತಿದ್ದಳು. ಮತ್ತು ಅಕೆಯು ಅಗಲಿವಾಗಿ ಬಿಚ್ಚಿದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ, ಆ ಶಿರಸ್ಸನ್ನೂ
ಧನುಸ್ಸನ್ನೂ, ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ನೋಡಿ ಸಂಕಟದಿಂದ ತತ್ತಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೀಗೆ
ಸೀತೆಯು ಬಹಳವಾಗಿ ವಿಲಪಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ದ್ವಾರಪಾಲಕನಾದ ರಾಕ್ಷಸ
ನೊಬ್ಬನು ಪ್ರಭುವಾದ ರಾವಣನಬಳಿಗೆ ಬಂದು "ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ"
ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕೈಮುಗಿದು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, "ಮಹಾಪ್ರಭೂ! ನಮ್ಮ ಸೇನಾಪತಿ
ಯಾದ ಪ್ರಹಸ್ತನು ಸಮಸ್ತಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿ ತಮ್ಮನ್ನು ನೋಡುವು
ದಕ್ಕಾಗಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಮಗೆ ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ
ನನ್ನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೆ! ನಿಜವಾಗಿ ಯಾವುದೋ ದೊಡ್ಡ
ಕಾರ್ಯವಿರಬೇಕು? ಅದನ್ನು ಈಗಲೇ ನಡೆಸಿರಬೇಕಾಗಿದ್ದರೂ, ನೀನು ರಾಜನಾದು
ದರಿಂದ ನಿನ್ನಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಅದು ಬಹಳ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯ
ವಾಗಿರುವುದು. ಅದುದರಿಂದ ನೀನು ಎಷ್ಟೇ ಅವಶ್ಯಕಾರ್ಯವಿದ್ದರೂ ಬಿಟ್ಟು, ಈಗಲೇ
ಹೋಗಿ ಅವರಿಗೆ ದರ್ಶನವನ್ನು ಕೊಡುವುದು ಮೇಲು" ಎಂದನು. ದ್ವಾರಪಾಲಕನ
ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನು, ಆಗಲೇ ಅಶೋಕವನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು
ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟನು. ರಾವಣನು ರಾಮನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೇ ಮನಸ್ಸಿ
ನಲ್ಲಿಗುಣಿಸುತ್ತ, ಆ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗಿಡ್ಡ ಸಭೆಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ತಾನು ಮುಂದೆ ನಡೆಸಬೇಕಾದ
ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಆಲೋಚಿಸಿ, ಯುದ್ಧಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಸನ್ನಾಹ
ಗಳನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅತ್ತಲಾಗಿ ರಾವಣನು ಅಶೋಕವನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು
ಹೊರಟ ಉತ್ತರಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಅಲ್ಲಿಡ್ಡ ಮಾಯಾನಿರ್ಮಿತವಾದ ರಾಮನ ಹಲೆಯೂ
ಆ ಧನುಸ್ಸೂ ಆಗೋಚರಗಳಾದುವು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರನಾದ ರಾವಣನು,

ಭಯಂಕರ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ತನ್ನ ಸಮಸ್ತ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಕಲಿತು, ಮುಂದೆ ರಾಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಾನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಸನ್ನಾಹಗಳೇನೆಂಬುದನ್ನು ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯಿಂದ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು, ಆಗ ತನ್ನ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಶ್ರೀಯುಕ್ತಾಂಕ್ಷಿಗಳಾದ ಸೇನಾಪತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ “ಎಲೆ ಬಲಾಧ್ಯಕ್ಷರೆ! ಈಗಲೇ ನೀವು ನಮ್ಮ ರಣಭೇರಿಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಮೊಳಗಿಸಿ, ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ನಮ್ಮ ಸೇನೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕರೆಸಬೇಕು. 1 ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಸಕೂಡದು!” ಎಂದನು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿಡ್ದ ಸೇನಾಪತಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ವಿನಯದಿಂದ “ಮಹಾರಾಜನೆ! ಅಪ್ಪಣೆ!” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸೇನೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕರೆಸಿ, ಆ ಸೇನೆಯೆಲ್ಲವೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಬಂದು ನಿಂತಿರುವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಪ್ರಭುವಾದ ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು.

1. ಇಲ್ಲಿ ರಾಮನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಯುದ್ಧದ ಕಾರಣವನ್ನು ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಸಾರಿಸಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಈ ವೃತ್ತಾಂತವು ಸೀತೆಯ ಕಿವಿಗೂ ಬೀಳುವುದಲ್ಲವೆ? ಆಗ ತಾನು ಇದುವರೆಗೂ ಸೀತೆಯನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವಳೊಡನೆ ಹೇಳಿಬಂದಿರುವ ರಾಮನ ಧವೃತ್ತಾಂತವೆಲ್ಲವೂ ಅವಳಿಗೆ ಸುಳ್ಳೆಂದು ತೋರಿ ಹೋಗುವುದರಿಂದ, ಇಲ್ಲಿ ಕಾರಣವನ್ನು ಮರೆಸಿಟ್ಟನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂವತ್ತೆರಡನೆಯ ಸರ್ಗವು.

❧ { ವಿಭೀಷಣನ ಭಾರ್ಯೆಯಾದ ಸರಮೆಯು ಸೀತೆಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದುದು. } ❧

ಹೀಗೆ ಸೀತೆಯು ಕೃತ್ರಿಮವಾದ ರಾಮಶಿರಸ್ಸನ್ನು ನೋಡಿ ಭ್ರಾಂತಿಪಟ್ಟು ಬಹಳವಾಗಿ ದುಃಖಿಸುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಪ್ರೇಮವುಳ್ಳವಳಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಾಗಿಯೂ, ಇದ್ದ ವಿಭೀಷಣಭಾರ್ಯೆಯಾದ ಸರಮೆಯೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸಿಯೂ, ಆ ಸೀತೆಯ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಬಾದಳು. ಸೀತೆಯು ರಾಕ್ಷಸೇ ಶ್ವರಣಾದ ರಾಮನ ಮೋಸಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ, ತನ್ನ ಪತಿಯಾದ ರಾಮನು ಮೃತನಾದನೆಂದು ದುಃಖಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ಸರಮೆಯು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟೋ ಮೃದುವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು

ಹೇಳಿ ಅವಳನ್ನು ನಾನಾವಿಧದಿಂದ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದಳು. 1 ಆ ಸರಮೆಯೆಂಬವಳು ರಾವಣಾಚ್ಛೇದಿಯೆಂಬಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನೇ ಕಾಣಲಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅಕೆಯು ಬಹಳ ದಯಾಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವಳಾದುದರಿಂದ, ಅವಳಿಗೆ ಸೀತೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದುವಿಧವಾದ ಮಧುರಸ್ನೇಹಭಾವವು ಹುಟ್ಟಿಹೋಯಿತು. ಮತ್ತು ಅಕೆಯು ಬಹಳ ಸ್ಥಿರಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವಳಾಗಿಯೂ ಇದ್ದುದರಿಂದ, ಅಕೆಗೆ ಸೀತೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲುಹುಟ್ಟಿದ ಪ್ರೇಮವೇ ಸ್ಥಿರವಾಗಿಯೂ ನೆಲೆಗೊಂಡಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯು ರಾಮನವಿಷಯವಾಗಿ ಭ್ರಾಂತಿಪಟ್ಟು ದುಃಖದಿಂದ ಆಗಾಗ ನೆಲದನ್ನೇ ಬಿದ್ದುಹೊರಳುತ್ತ, ಬೂದಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಹೊರಳಿದ ಹೆಣ್ಣು ಕುದುರೆಯಂತೆ ಕೊಳೆಮುಚ್ಚಿದ ಮೈಯುಳ್ಳವಳಾಗಿ ಕುಳಿತು ಸಂಕಟಪಡುತ್ತಿರಲು, ಸರಮೆಯು ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅವಳನ್ನು ಕೈಯಿಂದ ಸನರಿ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ, ಕೊನೆಗೆ ಅವಳಲ್ಲಿ ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಸ್ನೇಹವಾತ್ಸಲ್ಯಗಳಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ರಾವಣನ ರಹಸ್ಯವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸುವವಳಾಗಿ “ಎಲಮ್ಮ ಸೀತೆ! ಸಾಕು ಬಿಡು! ದುಃಖಿಸಬೇಡ! ಸಮಾಧಾನದಿಂದಿರು! ನೀನು ಕೇವಲ ಭಯಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವಳಾದುದರಿಂದ ಹೀಗೆ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಭಯಪಡುವಂತಿದೆ! ಈಗ ರಾವಣನು ನಿನಗೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ, ಅದಕ್ಕೆ ನೀನು ಹೇಳಿದ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಗಳನ್ನೂ ನಾನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದೆನು. ನಾನು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಕಾಣದಂತೆ ಒಂದಾನೊಂದು ವೃಕ್ಷರಂಧ್ರದಲ್ಲಿ ಮರೆಯಾಗಿದ್ದು, ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ವಿವಾದವನ್ನೂ ಕೇಳಿದೆನು. ಎಲೆ ಸೀತೆ! ನಿನ್ನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನಾನು ಪ್ರಾಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರೀತಿಯಿಡುವವಳಲ್ಲ! ಅದುದರಿಂದ ರಾವಣನಿಂದಂಟಾಗಬಹುದಾದ ಭಯವನ್ನೂ ಯೋಚಿಸದೆ ನಿಮ್ಮ

1. ಇಲ್ಲಿ ರಾವಣನೇ ಈ ಸರಮೆಯೆಂಬವಳನ್ನು ಸೀತೆಯನ್ನೇ ಕಾಣಲಿರಿಸಿದ್ದು ದಾಗಿ ಕಾಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ, ಮುಂದೆ ಈ ಸರಮೆಯು ಸೀತೆಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವಾಗ “ಸಖೀ ಸ್ನೇಹೇನ ಶದ್ವೀರು ಪುಯಾ ಸರ್ವಂ ಪ್ರತಿಶ್ರುತಂ | ಲೀನಯಾ ಗತನೇ ಶೂನ್ಯೇ ಭಯಮುತ್ಪನ್ನಂ ರಾವಣಾತ್” ಎಂಬುದಾಗಿ ರಾವಣ ಭಯಕ್ಕಾಗಿ ಮರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ತಾನು ಅವನ ಮಾತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೇಳಿ ಬಂದುದಾಗಿ ಹೇಳುವಳು. ರಾವಣನಿಯುಕ್ತಳಾಗಿದ್ದ ಈಕೆಗೆ ಭಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ಎಂದರೆ, ರಾವಣ ವಿಭೀಷಣರಿಗೆ ಮನಸ್ತಪವು ಹುಟ್ಟುವವರೆಗೂ ಈಕೆಯು ಅಂತರಂಗಭೂತಳಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತ ನಿರ್ಭಯಳಾಗಿದ್ದರೂ, ವಿಭೀಷಣನು ಹೊರಟು ಹೋದನೇಲಿ ರಾವಣನ ಅಂತರಂಗವಾರ್ತೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಭಯಪಟ್ಟು ಗೂಡವಾಗಿ ಕೇಳಿದಳೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಅಥವಾ ರಾವಣನಿಗೆ ಸೊಸೆಯಂತಿರುವ ತಾನು ಅವನ ಮುಂದೆ ಏಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ನಾಚಿಕೆಗೊಂಡು ಕಣ್ಣಿರೆಯಾಗಿ ನಿಂತುದಾಗಿಯೂ ಊಹಿಸಬಹುದು. ಈ ಸರಮೆಯು ಬೇರೊಬ್ಬಳಾಗಿರಬಹುದೆಂದೂ ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಮಾತುಗಳನ್ನು ನಾನು ಕೇಳುವಿದ್ದೆನು. ನಿನ್ನ ದುಃಖವನ್ನು ನೋಡಿ ನಾನು ಕ್ಷಣ
ಮಾತ್ರವೂ ಸಹಿಸಲಾರೆನು. ಮತ್ತು ಎಲೆ ದೇವಿ ! ರಾಕ್ಷಸರಾಜನಾದ ರಾವಣನು
ಈಗ ಯಾವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅತುರಪಟ್ಟು ಇಲ್ಲಿಂದ ಓಡಿಹೋದನೋ ಅದನ್ನೂ
ನಾನು ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿ ತಿಳಿದುಬಂದೆನು. ಎಲೆ ಸೀತೆ ! ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ
ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಬಿಡು ! ರಾಮನನ್ನು ಪಡಿಸುವುದು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ !
ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಆತನನ್ನು ಮಲಗಿರುವಾಗ ಮೋಸದಿಂದ ಕೊಲ್ಲುವುದೆಂದರೇನು ?
ಪುರುಷೋತ್ತಮನಾದ ಆತನಿಗೆ ಬೇರೆಯವರಿಂದ ಕೊಲೆಯೆಂದರೇನು ? ಪುರು
ಷೋತ್ತಮನಾದ ಆತನು ಯಾವ ದಶೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದೇ
ಅಸಂಭವವು. ಮತ್ತು ಅವನ ಕಡೆಯ ವಾನರರನ್ನಾವರೂ ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ
ಬೇರೊಬ್ಬರಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಮರಗಿಡಗಳಿಂದಲೇ ಅವರು ಎಂತಹ
ಶತ್ರುಗಳೊಡನೆಯಾದರೂ ಹೋರಾಡಬಲ್ಲರು. ಇದರ ಮೇಲೆ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ
ದೇವೇಂದ್ರನು ಹೇಗೋದಾಗಿ ರಾಮನೇ ಅವರಿಗೆ ರಕ್ಷಕನಾಗಿ ನಿಂತಿರುವನು.
ಅಂತವರಿಗೆ ಬೇರೊಬ್ಬರಿಂದ ವಧವೆಂದರೇನು ? ಎಲೆ ದೇವಿ ! ನಿನ್ನ ಪತಿಯಾದ
ರಾಮನೇನು ಸಾಮಾನ್ಯನೆ ? ದುಂಡಿಗೆ ಉದ್ದವಾದ ಮಹಾಭುಜವುಳ್ಳವನು.
ಶ್ರೀಮಂತನು. ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ವೀರವುಳ್ಳವನು. ಉತ್ತಮಧನುಸ್ಸನ್ನು ಧರಿಸಿದ
ವನು ! ಅಂದವಾದ ಅವಯವಸ್ಥೆ ವೇಶವುಳ್ಳವನು. ಧರ್ಮಾತ್ಮನು. ಸಮಸ್ತ
ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದವನು. ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ
ವನು. ಅಂತಹ ರಾಮನು ತನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಕೂಡಿರುವಾಗ,
ಸರ್ವದೇಶ ಸರ್ವಕಾಲ ಸರ್ವಾಸ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ತನ್ನನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ,
ತನಗೆ ಸೇರಿದವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ನಿರಪಾಯವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಬಲ್ಲನು. ಅವನ ಕ್ಷೇಮಕ್ಕೆ
ಎಂದಿಗೂ ಲೋಪವಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಯದ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಲ್ಲ ! ಎಷ್ಟೇ ಶತ್ರು
ಸೈನ್ಯಗಳು ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿಬಂದರೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಲೀಲಾಮಾತ್ರದಿಂದ ಧ್ವಂಸ
ಮಾಡಬಲ್ಲನು. ಅವನಲ್ಲಿರುವ ಬಲಪೌರುಷಗಳನ್ನು ಅಷ್ಟಿಷ್ಟೆಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ.
ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ನಿತ್ಯನಿವಾಸವಾಗಿರುವನು. ಯಾವ ಶತ್ರುಗಳನ್ನಾದರೂ ಹುಟ್ಟಿ
ಡಗಿಸಬಲ್ಲನು. ಮತ್ತು ಕೇವಲ ಬಲಪೌರುಷಾದಿಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ,
ಸಮಸ್ತ ಸೌಭಾಗ್ಯಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿರುವ ರಾಮನನ್ನು ಈ ಪ್ರಪಂಚ
ದಲ್ಲಿ ಬೇರೊಬ್ಬನು ಕೊಲ್ಲುವುದೆಂದರೇನು ? ಆ ರಾಮನು ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ
ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ಹತನಾಗಿಲ್ಲ. ಇದು ನಿಜವು. “ ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲಿ ರಾಮನ ತಲೆಯೂ,
ಬಲ್ಲೂ ಬಿದ್ದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದು ” ಕೇಳುವೆಯಾ ? ಎಲೆ ಸೀತೆ ! ಇದು

ರಾವಣನ ಮೋಸವೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ! ಅವನ ಬುದ್ಧಿಯೂ, ಅವನ ನಡವಳಿಕೆಯೂ ಬಹಳ ಕ್ರೂರಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವು! ಅವನು ಮಾಯೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಲ್ಲವನು! ನಿನ್ನನ್ನು ಮೋಸಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈ ಮಾಯೆಯನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವನು. ಎಲೆ ಸೀತೆ! ಇನ್ನು ನಿನ್ನ ಸಮಸ್ತತೋಷವೂ ನೀಗಿತು. ಶುಭವೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಸಮಾಪಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನಿನ್ನನ್ನು ಸೇರುವಳು. ಇದು ನಿಜವು. ನನ್ನ ಪ್ರಿಯವಾಕ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಕೇಳು! ರಾಮನು ವಾನರಸೇನೆಯೊಡನೆ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿ ಅದರ ದಕ್ಷಿಣತೀರದಲ್ಲಿ ಆ ಸೇನೆಯನ್ನಿಳಿಸಿರುವನು. ಆ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗಿ ಬಂದು ನಿಂತಿರುವುದನ್ನೂ ನೋಡಿದೆನು. ಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿ ವಾನರ ಸೈನ್ಯದಿಂದ ಸುರಕ್ಷಿತನಾಗಿರುವನು. ಆಗಲೇ ರಾವಣನು ರಾಮನ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವೇಗಶಾಲಿಗಳಾದ ಕೆಲವು ದೂತರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದನು. ಅದರಂತೆಯೇ ಅವರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿಬಂದು, ಆಗಲೇ ರಾಮನು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿ ಬಂದುದಾಗಿ ವ್ಯತ್ಯಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿದುದರಿಂದಲೇ ಈಗ ರಾವಣನು ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಕಲೆತು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿರುವನು” ಎಂದಳು. ಹೀಗೆ ಸರಮೆಯು ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ, ಅತ್ತಲಾಗಿ ಪಟ್ಟಣದೊಳಗೆ ಸೈನಿಕರ ಯುದ್ಧ ಸನ್ನಾಹದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಭಯಂಕರವಾದ ಕೋಲಾಹಲಧ್ವನಿಯನ್ನೂ, ರಣಭೇರಿಧ್ವನಿಯನ್ನೂ ಕೇಳಿ ಮೃದುವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು “ಎಲೆ ಭೀರು! ನೀನು ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಭಯಪಡುವವಳೆಂದು ಈಗ ನಿನಗೆ ಜಿನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಯಿತೆ? ಅದೋ ಅಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದೆಯಾ? ಸೈನಿಕರನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವ ರಣಭೇರಿಯು ಎಷ್ಟು ಭಯಂಕರವಾಗಿ ನುಡಿಸಲ್ಪಡುವುದು ನೋಡು. ಗುಡುಗಿನಂತೆ ಗಂಭೀರವಾದ ಆ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಜಿನ್ನಾಗಿ ಕೇಳು? ಅದೋ! ಸೈನಿಕರ ಕೋಲಾಹಲಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದೆಯಾ? ಈಗ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮಾವುತರು ತಮ್ಮ ಮದದಾನೆಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸುತ್ತಿರುವರು! ರಥಿಕರು ರಥಗಳಿಗೆ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಿರುವರು! ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ರಾವುತರು ಸಾವಿರಾರು ಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ಸೇರಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವರು! ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪದಾತಿಗಳು ಯುದ್ಧ ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿ ಗುಂಪುಕೂಡುತ್ತಿರುವರು. ಹೀಗೆ ಅದ್ಭುತದರ್ಶನವುಳ್ಳ ರಥಗಳ ತುರಗಪದಾತಿಗಳೆಂಬ ಚತುರಂಗಸೈನ್ಯಗಳೂ, ಜಲಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಮೊಳಗುವ ಸಮುದ್ರದಂತೆ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಸಿಂಹನಾದಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿನ ರಾಜ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ತುಂಬಿ ಮಹಾವೇಗದಿಂದ ಹೊರಟು ಬರುತ್ತಿರುವವು. ಎಲೆ ಸೀತೆ!

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri

ಈಗಲೇ ಸಾಣೆಹಿಡಿದು ಧಳಿಧಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಂದಲೂ, ಗುರಾಣಿಗಳಿಂದಲೂ, ಯುದ್ಧ ಕವಚಗಳಿಂದಲೂ, ಅನೇ, ಕುದುರೆ, ಮೊದಲಾದ ಚತುರಂಗಸೈನ್ಯಗಳ ಭೂಷಣಗಳಿಂದಲೂ ಮೇಲೆಹೊರಟು ಪ್ರಸರಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಾಂತಿಯು, ನಾನಾವರ್ಣಗಳಿಂದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿ, ದೊಡ್ಡ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿಬೆಳೆದ ಕಾಡುಗಿಚ್ಚು ಅಲ್ಲಿನ ಬಗೆಬಗೆಯ ಮೂಲಿಕೆಗಳ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ನಾನಾವರ್ಣದ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಹರಡುವಂತೆ ವಿಚಿತ್ರವರ್ಣದಿಂದ ಕಾಣುವುದು ನೋಡು! ಅನೆಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ ಗಂಟೆಗಳ ಧ್ವನಿಯನ್ನೂ, ರಥಚಕ್ರಧ್ವನಿಯನ್ನೂ, ಕುದುರೆಗಳ ಹೇಷಾಧ್ವನಿಯನ್ನೂ, ರಣವಾದ್ಯ ಧ್ವನಿಗಳನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೇಳು. ರಾವಣನ ಭಟರಾದ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಆಯುಧಗಳನ್ನೆತ್ತಿ ಹಿಡಿದು, ನೋಡುವವರಿಗೆ ಭಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತೆ ಪ್ರಬಲವಾದ ಸನ್ನಾಹವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವರು. ಎಲೆ ಸೀತೆ! ಇನ್ನು ನಿನ್ನ ದುಃಖವೆಲ್ಲವೂ ನೀಗಿತು. ಇನ್ನು ನಿನಗೆ ವಿಜಯ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಕೈಸೇರುವಳು. ರಾಕ್ಷಸರಿಗೂ ಮಹಾಭಯವು ಬಂದೊದಗಿತು! ರಾಮನು ಕಮಲದಳಂತೆ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ, ಅಂತಹ ಸರೋತ್ತಮ ವಾದ ನಯನಸೌಭಾಗ್ಯಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ ಅತನನ್ನು ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ವರಿಸದೆ ಬಿಡಳು. ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ದೇವೇಂದ್ರನು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ. ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಮೇಲಾಗಿ ಮೆರೆವ ಮಹಾಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳ ಅತನನ್ನು ಭಾಗ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಎಂದಿಗೂ ಕೈಬಿಡುವವಳಲ್ಲ. ಅವನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಅಷ್ಟಿಷ್ಟೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ! ರಾವಣನು ತನಗಿರಾಗಿ ಬರುವುದೊಂದನ್ನೇ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ರಾಮನು ತನ್ನ ಕೋಪವನ್ನು ಇದುವರೆಗೂ ತಡೆದಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವನು. ರಾವಣನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುವುದೊಂದೇ ತಡೆ! ಆಗಲೇ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಕೊಂದು ನಿನ್ನೊಡನೆ ಸೇರುವನು. ಇಂದ್ರನು ಉಪೇಂದ್ರನೊಡಗೂಡಿ ತನ್ನ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೆಡಗಿಸಿದಂತೆ, ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣಸಹಿತನಾಗಿ ಇಲ್ಲಿನ ರಾಕ್ಷಸರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ತೋರಿಸುವನು. ಎಲೆ ದೇವಿ! ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದೇಳಿದುದರಿಂದೇನು? ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ರಾಮನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಾಲಿಂಗಿಸಿ, ತನ್ನ ತೊಡೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡಾಗ, ಕೃತಾರ್ಥಳಾಗಿ ಸಂತೋಷದಿಂದಿರುವ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ನೋಡುವೆನು. ಎಲೆ ಸೀತೆ! ಆಗ ನಿನ್ನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಉಲ್ಲಾಸವನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ಮುಖ್ಯವಾದ ಕೋರಿಕೆಯು. ಎಲೆ ಭದ್ರೆ! ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ನಿನ್ನೊಡನೆ ಸೇರಿ ನಿನ್ನನ್ನಾಲಿಂಗಿಸುತ್ತಿರುವ ವಿಶಾಲವಕ್ಷನಾದ ಆ ರಾಮನ ವಕ್ಷಸ್ಥಲದಲ್ಲಿ ನೀನು

ಶಿಫ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ನಿನ್ನ ಅನಂದಬಾಷ್ಪವನ್ನು ತುಳುಕಿಸುವೆ! ನೀನು ನಿನ್ನ ಪ್ರಿಯ ಪತಿಯನ್ನು ಗಲಿದು ಮುನೊಡಲು, ಇದುವರೆಗೆ ಹಲವು ತಿಂಗಳುಗಳಿಂದ ಯಾವ ಸಂಸ್ಕಾರವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಒಂದೇ ಜಡೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆದು ನಿನ್ನ ಜಘನಗಳಮೇಲೆ ತೂಗಾಡುತ್ತಿರುವ ಈ ನಿನ್ನ ತುರುಬನ್ನು, ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾದ ರಾಮನು ಇನ್ನು ಶಿಫ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಬೆರಳುಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಸಂಸ್ಕರಿಸುವನು. ಉದಿಸಿದ ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನಂತಿರುವ ಆ ರಾಮನ ಮುದ್ದುಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ, ಹಾಲು ತನ್ನ ಪರೆಯನ್ನು ಸುಲಿದುಬಿಡುವಂತೆ, ನೀನೂ ದುಃಖಸೂಚಕಗಳಾದ ಈ ಬಾಷ್ಪಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟೊಡುವೆ! ಎಲೆ ದೇವಿ! ಸುಖಾರ್ಥನಾದ ಆ ನಿನ್ನ ಪ್ರಿಯನು ಇನ್ನು ಶಿಫ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾವಣನನ್ನು ಕೊಂದು ಕೃತಾರ್ಥನಾಗಿ, ಪ್ರಿಯಭಾರ್ಯೆಯಾದ ನಿನ್ನೊಡಗೂಡಿ ಸುಖಿಸುವನು. ಸಸಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಭೂಮಿಯು ಸುವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಉಲ್ಲಾಸಹೊಂದುವಂತೆ, ನೀನೂ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಆ ರಾಮನೊಡಗೂಡಿ ಅವನ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಉಲ್ಲಾಸಹೊಂದುವೆ. ಯಾವನು ಪರ್ಮತೋತ್ತಮನಾದ ಮೇರುವಿನ ಸುತ್ತಲೂ, ಕುದುರೆಯಂತೆ ಶಿಫ್ರವಾದ ಮಂಡಲಗತಿಯಿಂದ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣವಾಗಿ ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿಬರುವನೋ, ಅಂತಹ ಸೂರ್ಯ ದೇವನನ್ನು ಈಗ ನೀನು ಮರೆಹೊಕ್ಕು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸು! ಈ ಸೂರ್ಯದೇವನೇ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಕಾರಣಭೂತನು! ಅದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟ ಪೂರ್ತಿಯಾಗುವುದು.”

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂವತ್ತುಮೂರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

೦೩೩ {

ಸರಮಯು ರಾವಣನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿದು ಬಂದು ಸೀತೆಗೆ ಹೇಳಿದುದು.

} ೦೩೩

ಹೀಗೆ ಸೀತೆಯು ರಾವಣನ ವೋಸದ ಮಾತಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ ಸಂಕಟಪಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಸರಮಯು, ಅಕಾಶವು ಜಲವರ್ಷದಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ತಂಪೇರಿಸುವಂತೆ ಹಿತವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದಳು. ಸರಮಯು ಕಾಲೋಚಿತವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಬಲ್ಲವಳಾದುದರಿಂದ, ಸೀತೆಗೆ ತನ್ನಿಂದಾದಷ್ಟು ಪ್ರಿಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂದೆಣಿಸಿ, ಮಂದಹಾಸಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು “ಎಲೆ ನೀಲಾಕ್ಷಿ! ಈಗ ನಾನು ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ ನಿನ್ನ ಪತಿಯಾದ ರಾಮನಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ನಿನ್ನ ಕ್ಷೇಮವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿಬರಬೇಕೆಂದಿರು

ವೆನು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ದೂರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಬರಲು ನನಗೆ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲವೆಂದೆಣಿಸಬೇಡ! ನಿರಾಧಾರವಾದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಚರಿಸಬಲ್ಲೆನು! ನಾನುಮಾತ್ರ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹೊರಟರೆ, ವಾಯುಪಾಗಲಿ, ಗರುಡನಾಗಲಿ, ನನಗೆ ಸಮಾನರಾಗಿ ನಡೆದು ನನ್ನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಲಾರರು. ನಾನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರುವುದು ನಿನಗೆ ಸಮ್ಮತವೇ?" ಎಂದಳು. ಸರಮೆಯು ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಸೀತೆಯು ಕಿವಿಗಿಂಪಾಗಿಯೂ, ಮೃದುನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಾತಿನಿಂದ, "ಅಮ್ಮ ಸರಮೆ! ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ಆಕಾಶಕ್ಕಾಗಲಿ, ಕೆಳಗೆ ಪಾತಾಳಕ್ಕಾಗಲಿ ಹೋಗಿ ಬರುವುದಕ್ಕೂ ನಿನಗೆ ಶಕ್ತಿಯುಂಟು. ನನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಎಷ್ಟೇ ದುಷ್ಕರಕಾರ್ಯವನ್ನಾದರೂ ನೀನು ನಡೆಸಬಲ್ಲೆಯೆಂಬುದನ್ನೂ ಬಲ್ಲೆನು. ಅದು ಹಾಗಿರಲಿ! ನನಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ತೀರಬೇಕೆಂಬ ಕೋರಿಕೆಯು ನಿನಗೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ನೀನು ಈಗಲೇ ರಾವಣನಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಅವನ ಸನ್ನಾಹಗಳೇನೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರಬೇಕು! ಇದರಿಂದ ಫಲವೇನೆಂದು ಕೇಳುವೆನು? ಆ ರಾವಣನು ಬಡಳ ಮಾಯಾವಿ! ಅತಿ ಕ್ರೂರಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನು! ದುಷ್ಟಾತ್ಮನು! ಯಾವಾಗಲೂ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಗೋಳಾಡಿಸತಕ್ಕವನು. ಮದ್ಯವನ್ನು ಕುಡಿಸಿದಂತೆ, ಅವನು ಮಾತುಮಾತಿಗೂ, ನನ್ನನ್ನು ಆಗಾಗ ಮೋಸಪಡಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಮುಖವಿಕಾರಗಳಿಂದಲೂ ಮಾತಿನಿಂದಲೂ ಆಗಾಗ ಹೆದರಿಸುತ್ತಿರುವನು. ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಕಾವಲಿರುವ ಈ ಘೋರರಾಕ್ಷಸಿಯಿಂದಲೂ ಭಯಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವನು. ನನ್ನ ಭಯವೋ ಮಿತಿಮೀರಿಹೋಗಿರುವುದು! ನನ್ನ ಜೀವದಲ್ಲಿಯೇ ನನಗೆ ಸಂದೇಹವು ಹುಟ್ಟಿರುವುದು. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವೂ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಲ್ಲ. ಯಾವಾಗಲೂ ನಾನು ಅವನ ಭಯದಿಂದಲೇ, ಈ ಅಶೋಕವನದಲ್ಲಿ ತತ್ತಲಿಸುತ್ತಿರುವೆನು. ಅದುದರಿಂದ ಆ ರಾವಣನ ಪೂರೋತ್ತರಗಳೇನೆಂಬುದನ್ನೂ, ಅವನು ಮುಂದೆ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದಿರುವ ಕಾರ್ಯವೇನೆಂಬುದನ್ನೂ ನೀನು ತಿಳಿದುಬಂದುಹೇಳಿದರೆ, ನನಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಉಪಕಾರಮಾಡಿ ಪಂತಾಗುವುದು. ಇದೇ ನೀನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ತೋರಿಸತಕ್ಕ ಪರಮಾನುಗ್ರಹವು" ಎಂದಳು. ಮಧುಗುಣಾಸುನೀಯಾದ ಸೀತೆಯು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಲು ಸರಮೆಯು ಅವಳ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಕೈಯಿಂದೊರಸುತ್ತ, "ಎಲೆ ಸೀತೆ! ಈ ಉದ್ದೇಶವು ನಿನಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಈಗಲೇ ನಾನು ಹೋಗಿ ನಿನ್ನ ಶತ್ರುವಾದ ಆ ರಾವಣನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿದು ಬರುವೆನು! ಸಂದೇಹಬೇಡ! ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರುವೆನು ನೋಡು!" ಎಂದಳು. ಸರಮೆಯು

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri

ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ, ಆಗಲೇ ರಾವಣನ ಆರಮನೆಗೆ ಬಂದು, ಅಲ್ಲಿ ಅವನು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ನಿಂತು ಕೇಳಿದಳು. ಇತರರ ಮನೋನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಪುಣೆಯಾದ ಆ ಸರಮೆಯು, ದುರಾತ್ಮನಾದ ಆ ರಾವಣನ ನಿಶ್ಚಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಿವಿಯಾರೆ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಅಶೋಕನಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ಅಲ್ಲಿ ಪದ್ಮಸೀತೆ ವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಂದಿರುವ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯಂತೆ ದೈನ್ಯದಿಂದ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ತನ್ನ ಪ್ರತ್ಯಾಗಮನವನ್ನೇ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವ ಸೀತಾದೇವಿಯನ್ನು ಕಂಡಳು. ಸರಮೆಯು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದುದನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ಸೀತೆಯು ಪರಮಾನಂದ ಭರಿತಳಾಗಿ, ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಮುಂದೆ ಬಂದು, ಆಕೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಆಕೆಗೆ ಅಸನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, “ಸಖ ಸರಮೆ! ಇದೋ! ಈ ಅಸನದಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿ ಕುಳಿತು ನೀನು ತಿಳಿದು ಬಂದ ವಿಷಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಯಥಾಸ್ಥಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಸು! ಕ್ರೂರನಾಗಿಯೂ ದುರಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ಆ ರಾವಣನ ನಿಶ್ಚಯವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳು!” ಎಂದಳು. ಸೀತೆಯು ಭಯಾತುರ ದಿಂದ ನಡುಗುತ್ತ ಹೀಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿದೊಡನೆ ಸರಮೆಯು ಆಕೆಗೆ ರಾವಣನ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿ, “ಎಲೆ ಸೀತೆ! ನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು! ಅಲ್ಲಿ ರಾವಣನ ತಾಯಿಯಾದ ಕೈಕಸಿಯೂ, ಅವನ ವೃದ್ಧ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಅವಿದ್ಧನೆಂಬವನೂ, ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ರಾವಣ ನಿಗೆ ಎಷ್ಟೋವಿಧದಿಂದ ನೀತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿ ಬೋಧಿಸಿದರು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಆ ರಾವಣನನ್ನು ಕುರಿತು “ವತ್ಸ ರಾವಣಾ! ಈಗಲೇ ನೀನು ಹೋಗಿ ಬಹುಮಾನ ಪೂರೈಕೆವಾಗಿ ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿಬಿಡು! ಹಾಗೆ ಮಾಡದದ್ದರಲ್ಲಿ ರಾಮನ ಕೈಯಿಂದ ನಿನಗೆ ಮಹಾನರ್ಥವು ಸಂಭವಿಸುವುದು. ಅತನು ಜನಸ್ಥಾನ ದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ ಮಹಾದ್ಭುತವಾದ ಸಾಹಸವೊಂದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕಾದ ನಿರ್ದರ್ಶನ ವಲ್ಲವೆ? ಆ ರಾಮನು ಹಾಗಿರಲಿ! ಅವನ ಭೃತ್ಯನಾದ ಹನುಮಂತನೆಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯಕಪಿಯೊಂದು ಈ ಮಹಾಸಮುದ್ರವನ್ನು ಹಾರಿಬಂದಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಸೀತೆ ಯನ್ನೂ ನೋಡಿತು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತಾನು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ನಿಂತು, ನಮ್ಮ ಕಡೆಯ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಧ್ವಂಸಮಾಡಿತು. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ನಿನಗೆ ಬೇರೆ ನಿರ್ದರ್ಶನವೇಕೆ? ಕೇವಲ ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರನಾದ ಬೇರೆ ಯಾವನು ಕಾನೇ ಇಷ್ಟು ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲನು? ಆದುದರಿಂದ, ರಾಮನನ್ನೂ, ಅವನ ಕಡೆಯವರನ್ನೂ ನೀನು ಸಾಮಾನ್ಯರೆಂದೆಣಿಸಬೇಡ” ಎಂದು ಅನೇಕವಿಧದಿಂದ ಬೋಧಿಸಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ

ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಮಂತ್ರಿವೃದ್ಧರೂ ಅವನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರು. ಎಲೆ ದೇವಿ! ನರನು ಏನಾದರೂ ಬಿಡುವನೇ ಹೊರತು ಹಣವನ್ನು ಬಿಡಲಾರನಲ್ಲವೇ? ಹಾಗೆಯೇ ರಾವಣನು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಡುವುದಕ್ಕೊಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಧಾತುಕನಾದ ಆ ರಾವಣನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತಾನು ಸತ್ತಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿ ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಅವನಿಗೆ ಮರಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈ ವಿಧವಾದ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯು ಹುಟ್ಟಿರುವುದೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ! ಅವನನ್ನೂ ಅವನ ಕಡೆಯ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕೊಂದಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ಭಯಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವವನಲ್ಲ. ಎಲೆ ಸೀತೆ! ನೀನು ಚಿಂತಿಸಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಪತಿಯಾದ ರಾಮನು ಮುಂದಿನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಶಿಕ್ಷಣಬಾಣಗಳಿಂದ ತಪ್ಪದೆ ರಾವಣನನ್ನು ಕೊಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ತನ್ನೊಡನೆ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವನು. ಈ ಶುಭೋದಯವನ್ನು ಈ ನಿನ್ನ ನೇತ್ರ ಸೌಭಾಗ್ಯವೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿರುವುದು" ಎಂದಳು. ಸರಮೆಯು ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿ ಮುಗಿಸುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ, ಈ ಶುಭವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಉಪಶ್ರುತಿಯಂತೆ ಆತ್ಮಲಾಗಿ ವಾನರಸೈನ್ಯಗಳ ಸಿಂಹನಾದವೂ, ಅಲ್ಲಿನ ಭೇರಿ ಶಂಖಾದಿವಾದ್ಯಧ್ವನಿಗಳೂ, ಭೂಮಿಯನ್ನೇ ನಡುಗಿಸುವಂತೆ ಕೇಳಿಸಿತು. ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ರಾವಣನ ಸೈನಿಕರೆಲ್ಲರೂ ಆ ವಾನರಸೈನ್ಯಗಳ ಸಿಂಹನಾದವನ್ನು ಕೇಳಿ ಭಯದಿಂದ ಬೆಚ್ಚರಬಿದ್ದವರಾಗಿ, ರಾವಣನ ದೋಷದಿಂದ ತಮಗೂ ಇನ್ನು ಉಳಿಗಾಲವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಕಾಂತಿಗುಂದಿ ದೈನ್ಯದಿಂದ ತತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿಸುವುದೇ ಅವಶ್ಯಕಾರ್ಯವೆಂದು ಮಾಲ್ಯವಂಶನು ರಾವಣನಿಗೆ ಬೋಧಿಸಿದ್ದು

ಹೀಗೆ ವಾನರಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಂಖಧ್ವನಿಗಳೂ, ಭೇರಿಭಾಂಕಾರಗಳೂ, ತುಮುಲವಾಗಿ ಹೊರಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ, ಮಹಾ ಬಾಹುವಾದ ರಾಮನು ಲಂಕೆಯನ್ನು

ಮುತ್ತುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಸಾಗಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತ್ಮಲಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರನಾದ ರಾವಣನೂ ಕೂಡ ಈ ಕಪಿಗಳ ಕೋಲಾಹಲವನ್ನು ಕೇಳಿ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿ ಮುಹೂರ್ತಕಾಲದವರೆಗೆ ತನ್ನಲ್ಲಿತಾನೇ ಅಲೋಚಿಸಿ, ತನ್ನ ಮುಂದಿದ್ದ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ನೋಡಿದನು. ಹೀಗೆ ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾದ ರಾವಣನು ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಸಂಜ್ಞೆಯಿಂದಲೇ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಸವಿವೇಶ್ಯ ಕರೆದು, ಸಭಾಸ್ಥಾನವೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರತಿಭೃದ್ಧನಿಸುವಂತೆ ಅವರನ್ನು ಹೀಗೆಳೆಯುವ ಕ್ರೂರವಾಕ್ಯದಿಂದ “ಎಲೈ ಮಂತ್ರಿಗಳೇ! ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಯಿತು! ರಾಮನು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿಬಂದ ಸಾಹಸವನ್ನೂ, ಅವನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ, ಅವನ ಸೈನ್ಯದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನೂ, ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಬಾಯಿಂದಲೇ ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿಹೇಳಿ ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿರುವಿರಿ! ನನಗೂ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳಿ ಕೇಳಿ ಸಾಕಾಯಿತು! ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅನೋಘ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲೆನು. ಹೀಗಿರುವಾಗಲೂ ನೀವು ಆ ರಾಮನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಕೇಳಿದಂದಿನಿಂದಲೂ ಎದೆಗುಂದಿ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ನಿರುತ್ಸಾಹರಾಗಿ ಸುಮ್ಮನಿರುವುದನ್ನೂ ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ಹೀಗೆ ಭಯಪಡುವುದು ರಾಕ್ಷಸರಾದ ನಿಮಗೆ ಕೇವಲ ಸ್ವರೂಪವಿರದ್ದವು” ಎಂದನು. ಆಗ ರಾವಣನ ತಾಯಿಗೆ 1 ಚಿಕ್ಕತಂದೆಯಾಗಿಯೂ, ಬಹಳ ಪ್ರಾಜ್ಞನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಮಾಲ್ಯವಂಶನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನು ರಾವಣನು ಹೇಳಿದ ಆ ಕಠಿನವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲೆ ರಾಜನೆ! ಯಾವ ರಾಜ್ಯಾಧಿಪತಿಯು 2 ಅನ್ವೀಕ್ಷಕಿ, ತ್ರಯಿ, ವಾರ್ತೆ, ದಂಡನೀತಿಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು

1. ಇಲ್ಲಿ “ಮಾತು: ಪೈತಾಮಹೋಬ್ರವೀತ್” ಎಂದು ಮೂಲವು. ರಾವಣನ ತಾಯಿ ಯಾದ ಕೈಕಸಿಯು ಸುಮಾಲಿಯೆಂಬವಳ ಮಗಳು. ಈ ವಿಷಯವು ಉತ್ತರರಾಮಾಯಣ ದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು. ಈ ಮಾಲ್ಯವಂಶನೆಂಬವನು ಸುಮಾರಿಯ ತಮ್ಮನು. ಅದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ರಾವಣನ ತಾಯಿಯಾದ ಕೈಕಸಿಗೆ ಮಾಲ್ಯವಂಶನು ಚಿಕ್ಕತಂದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಕೆಲವರು ಪೈತಾಮಹ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ತಂದೆಯೆಂದೇ ಅರ್ಥಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ವೃದ್ಧೋ ಮಾತಾ ಮಹೋಬ್ರವೀತ್, ಎಂದು ಕೆಲವುಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಠಾಂತರವೂ ಉಂಟು.

2. ಇಲ್ಲಿ ಅನ್ವೀಕ್ಷಕೀಂತ್ಯಯೀಂ ವಾರ್ತಾಂ ದಂಡನೀತಿಂಚ ಪಾರ್ಥಿವಃ | ತದ್ವಿದ್ವಿಷ್ಣುತ್ಯಯೋಃಪೇತ್ಯತ್ವಿಂಶಯೇದ್ವಿನಮಾನ್ವಿತಃ || ಅನ್ವೀಕ್ಷಕ್ಯಾತ್ಮವಿಜ್ಞಾನಂ ಧರ್ಮಾ ಧರ್ಮಾತ್ರಯೇ ಸ್ಥಿತಾ | ಆರ್ಮಾಸರ್ಥತು ವಾರ್ತಾಯಾಂ ದಂಡನೀತ್ಯಾಂನಯಾನಯಾ || ವಿದ್ಯಾತ್ಮತಸ್ತನ್ಮನ್ಯತಾ ಯೋಗಕ್ಷೇಮಾಯ ದೇಹಿನಾಂ | ವಿದ್ಯಾವಿನೀತೋ ನೃಪತಿರಸ್ಯಕ್ಯಪ್ರೇಷ್ಯವಸೀದತಿ ||” ಎಂಬ ಕಾಮಂಡಕ ನೀತಿವಚನಗಳನ್ನು ಅನುಸಂಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜಿನ್ನಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಿತನಾಗಿ, ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ನುಸರಿಸಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವನೋ, ಅಂತಹ ರಾಜನೇ ಚರಿಕಾಲದವರಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳುವನು. ಅಂತಹ ರಾಜನೇ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ ಆಡಗಿಸಬಲ್ಲನು. ಯಾವ ರಾಜನು, ತನ್ನ ಬಲವು ಕ್ಷೀಣಿಸಿದ್ದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳೊಡನೆ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ತನ್ನ ಬಲವು ಹೆಚ್ಚಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರೊಡನೆ ವಿರೋಧವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ, ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅವರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿಬಿಡುವನೋ, ಅಂತಹ ರಾಜನು ದೊಡ್ಡ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ನುಭವಿಸುವನು. ತನ್ನ ಬಲವು ಶತ್ರುಬಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೀನವಾಗಿದ್ದರಾಗಲೀ, ಶತ್ರುವು ಸಮಾನ ಬಲವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದರಾಗಲಿ, ಅಂತಹ ಶತ್ರುವೊಡನೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಸಂಧಿಯನ್ನೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಶತ್ರುವಿನ ಬಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ತನ್ನ ಬಲವು ಹೆಚ್ಚಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಇಂತಹ ಶತ್ರುವನ್ನು ಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಸುಮ್ಮನಿರದೆ ಅವನೊಡನೆ ವೈರವನ್ನು ಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅದುದರಿಂದ ವತ್ಸಾ ರಾವಣಾ! ಈಗ ರಾಮನೊಡನೆ ನೀನು ಸಂಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಮೇಲು. ಹೇಗಿದ್ದರೂ ರಾಮನು ನಿನಗಿಂತ ಪ್ರಬಲನು. ಈಗ ನಮಗೂ ರಾಮನಿಗೂ, ಯಾವ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ವೈರವು ಬೆಳೆದುಜೋಗಿರುವುದೋ ಆ ಕಾರಣವನ್ನು ಮೊದಲು ಪರಿಹರಿಸಬೇಕು. ಅದುದರಿಂದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಅತನಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡು. ದಾನೋಪಾಯದಿಂದಲ್ಲದೆ ಬಲಶಾಲಿಗಳೊಡನೆ ಸಂಧಿಯು ನಡೆಯದು. ಅದುದರಿಂದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುವುದೇ ಈಗ ಕಾಲೋಚಿತವಾದ ದಾನೋಪಾಯವೆಂದು ತಿಳಿ. ರಾಮನು ಅಷ್ಟು ಬಲಾಢ್ಯನೆಂಬುದು ಹೇಗೆಂದು ಕೇಳುವೆಯಾ? ದೇವರ್ಷಿಗಂಧರ್ವಾದಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅವನಿಗೆ ಜಯವನ್ನೇ ಹಾರೈಸುತ್ತಿರುವರು. ಹೀಗೆ ದೇವಬಲವುಳ್ಳ ಆ ರಾಮನು ಬಲವಂತನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇನಿದೆ? ಅವನೊಡನೆ ವಿರೋಧಿಸಬೇಡ! ಸಂಧಿಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸು! ದೇವಾದಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಆ ರಾಮನಿಗೆ ಜಯವನ್ನು ಕೋರುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಕೇಳುವೆಯಾ? ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವನು ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ದಾನವರಿಗೂ ಅಪಲಂಬನವಾಗಿ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳೆರಡನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ಅದುದರಿಂದ ಈ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳೆರಡೂ ದೇವಾಸುರರನ್ನು ನಂಬಿ ನಿಂತಿರುವವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮನೆಂಬುದು ಮಹಾತ್ಮರಾದ ದೇವತೆಗಳ ಪಕ್ಷವೆಂಬುದನ್ನು ನಾವುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಕೇಳಿಬಿಟ್ಟಿವು. ಅಥರ್ಮವು ಅಸುರರನ್ನೂ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ಸೇರಿರುವುದು. ಹೀಗೆ ದೇವಾದಿಗಳು ಧರ್ಮಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ರಾಮನೂ ಹಾಗೆಯೇ ಧರ್ಮವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ದೇವತೆಗಳು ಆ ರಾಮನಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಪಾತವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಅವನಿಗೆ ಅವರ ಬಲವು

ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಇರುವುದು. ಆ ರಾಮನು ಬಲವಂತನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಬೇರೊಂದು ಕಾರಣವೂ ಉಂಟು. ಯಾವಾಗ ಧರ್ಮವು ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಅಧರ್ಮವನ್ನು ಮೆಟ್ಟುವುದೋ, ಆ ಕಾಲವು ಕೃತಯುಗವೆನಿಸುವುದು. ಧರ್ಮವನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ಅಧರ್ಮವೇ ಹೆಚ್ಚಿದಾಗ ಕಲಿಯು: ಪ್ರವರ್ತಿಸುವುದು. “ಅದರಿಂದೇನು?” ಎಂದು ಕೇಳುವೆಯೋ? ರಾಮನಾ, ಹಿಂದೆ ನೀನು ದಿಗ್ವಿಜಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಆಯಾಶೋಕಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವಾಗ ಪರದಾರಪರಿಗ್ರಹಾದಿಗಳಿಂದ ಅಧರ್ಮವನ್ನೇ ಹಿಡಿದು, ಮೇಲಾದ ಧರ್ಮವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿರುವೆ. ಅಧರ್ಮಪ್ರವರ್ತಕನಾದ ಕಲಿಗಿಂತಲೂ, ಧರ್ಮಪ್ರವರ್ತಕನಾದ ಕೃತವು ಬಲೀಯವಾದುದು. ಅಧರ್ಮದಿಂದ ಕಲಿಪ್ರವೇಶವುಳ್ಳ ನಿನಗಿಂತಲೂ ಧರ್ಮದಿಂದ ಕೃತವನ್ನು ವರ್ತಿಸುವ ರಾಮನೇ ಬಲವಂತನು. ಶುಭದೇತುವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿರುವ ರಾಮನೇ ಮೊದಲಾದ ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳು, ಅಶುಭದೇತುವಾದ ಅಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿರುವ ನಮಗಿಂತಲೂ ಬಲಾಢ್ಯರು. ಆದರೆ ನೀನು ಧರ್ಮವನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ಅಧರ್ಮವೇ ವೃದ್ಧಿಹೊಂದಿರುವಾಗ ಧರ್ಮವಲಂಬಿಗಳಾದ ಆ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಧರ್ಮದ ಬಲವು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಹೋಗಿರಬೇಕಲ್ಲವೇ? ಎಂದೆಣಿಸಬಹುದು. ಹಾಗಲ್ಲ! ಅಧರ್ಮದ ಕಾರ್ಯವು ಅತಿವಿಚಿತ್ರವಾದುದು! ಅಧರ್ಮವೆಂಬುದು ತನಗೆ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವು ಹೆಚ್ಚಿಬಂದಹಾಗೆಲ್ಲಾ ಸ್ವಪಕ್ಷದವರನ್ನಡಗಿಸಿ, ಪರಪಕ್ಷವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿರುವುದು, ನೀನು ಹಿಂದು ಮುಂದು ನೋಡದೆ ಆ ಅಧರ್ಮವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆ. ನಮ್ಮ ಅಧರ್ಮವು ನಮ್ಮನ್ನು ನುಂಗುತ್ತಿರುವುದಲ್ಲದೆ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಅವರ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಹೊಂದಿಸುತ್ತಲೂ ಇರುವುದು. ಹೀಗೆ ನಮ್ಮ ಅಧರ್ಮವು ನಮ್ಮನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ. ದೇವತೆಗಳ ಬಲಕ್ಕೂ ಉತ್ತೇಜನಕೊಡುತ್ತಿರುವುದು. ನೀನು ವಿಷಯಲೋಲನಾಗಿ ದೇವಾದಿಗಳ ಕನ್ಯೆಯರನ್ನೂ, ಪತ್ನಿಯರನ್ನೂ ಹಿಡಿದು, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋರಿದಂತೆ ಎಷ್ಟೋ ಅಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವೆ. ಇದರಿಂದ ಆಗ್ನಿ ಸಮಾನರಾದ ಮಹರ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ತಾಪವು ಹುಟ್ಟಿರುವುದು. ಅವರ ಮಹಿಮೆಯಾದರೋ ಆಗ್ನಿ ಜ್ವಾಲೆಯಂತೆ ಅತಿ ಶೀಘ್ರವಾದುದು. ಎಂತಹವರಿಗೂ ಅವರನ್ನಡಗಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ನಿನ್ನಿಂದ ಮನಸ್ತಾಪಹೊಂದಿದ ಪರಿಶುದ್ಧಾತ್ಮರಾದ ಆ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಧರ್ಮಾಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತರಾದುದರಿಂದ, ತಪಸ್ಸುಗಳಿಂದಲೂ, ಆಗ್ನಿ ಸ್ತೋಮವೇ ಮೊದಲಾದ ಉತ್ತಮ ಯಜ್ಞಗಳಿಂದಲೂ, ವೇದಾಧ್ಯಯನಗಳಿಂದಲೂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಗಳಿಸುತ್ತಿರುವರು. ನಮ್ಮಂತಹ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಪರಾಭವಿಸಿ ಅಧೋಗತಿಗಳಿಸಬೇಕೆಂದೇ ವೇದಘೋಷಗಳನ್ನು ಜ್ಞ

ರಿಸುವರು. ಈ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಗಳಿಂದ ಗ್ರೀಷ್ಮಕಾಲದ ಮೇಘ
 ಗಳಂತೆ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ದಿಕ್ಕುಗೆಟ್ಟು ಭಯದಿಂದ ಪಲಾಯನಮಾಡುತ್ತಿರುವರು.
 ಅಗ್ನಿಕಲ್ಪರಾದ ಆ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಹೋಮಮಾಡುವಾಗ, ಅವರ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರ
 ದಿಂದ ಹೊರಟ ಹೊಗೆಯೇ ಹತ್ತುದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ರಾಕ್ಷಸರ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು
 ನಂದಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಆಯಾ ಪುಣ್ಯದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ದೃಢನಿಮಿಮ
 ವನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಡೆಸುವ ತೀವ್ರ ತಪಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಇತ್ತಲಾಗಿ ನಮ್ಮ ರಾಕ್ಷಸ
 ರೆಲ್ಲರೂ ಬಹಳವಾಗಿ ತಪಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಹೀಗೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಅಧರ್ಮದಿಂದ
 ಮುಷಿಗಳಿಗುಂಟಾದ ಮನಸ್ಸುಂಕಟವೇ ನಮಗೆ ಹಾನಿಯನ್ನೂ, ದೇವಾದಿಗಳಿಗೆ ಬಲ
 ವನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ವತ್ಸ ರಾವಣಾ! ದೇವತೆಗಳು, ದಾನವರು,
 ಯಕ್ಷರು ಮುಂತಾಗಿ ಯಾವ ದೇವಜಾತಿಯವರಿಂದಲೂ ಮರಣವಿಲ್ಲದಹಾಗೆ
 ನೀನು ವರವನ್ನು ಪಡೆದು ಬಂದಿರುವುದೇನೋ ನಿಜವು. ಅದರೇನು! ಈಗ ಬಂದಿ
 ರುವವರೊಬ್ಬರೂ ಆ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದವರಲ್ಲ. ಬಲಾಢ್ಯರಾದ ಮತ್ತು ಪರಾಕ್ರಮ
 ಶಾಲಿಗಳಾದ ಮನುಷ್ಯರೂ, ಕಪಿಗಳೂ, ಕರಡಿಗಳೂ, ಸಿಂಗಳೀಕಗಳೂ ಸೇರಿ
 ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯಗಳೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಲಂಕಾದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿರುವರು.
 ನೀನು ಇವರಿಂದ ಸಾವಿಲ್ಲದಂತೆ ವರವನ್ನು ಕೇಳಿದವನಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ಅದುದರಿಂದ
 ಇವರೇ ನೀನಿಗೆ ಮೃತ್ಯುಗಳಾಗಬಹುದಲ್ಲವೆ? ಈ ಶತ್ರುಗಳ ಸಂಗತಿಯೂ ಹಾಗಿ
 ರಲಿ, ಅದೋ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಮಹೋತ್ಪಾತಗಳನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಅವು
 ದಿವ್ಯಾಂತರಿಕ್ಷಭೂಮಿಗಳೆಂಬ ನಾನಾಭೇದವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿ, ಆ ವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ
 ಇನ್ನೂ ಅನೇಕವಾದ ಅಂತರಾಳಿಕ ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಮಹಾಭಯಂಕರ
 ವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವವು ನೋಡು! ಇದು ನಮ್ಮ ಕಡೆಯ ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೂ
 ನಾಶಸೂಚಕವೆಂದೇ ನನಗೆ ತೋರಿರುವುದು. ಭಯಂಕರ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಮೇಘ
 ಗಳು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಪರುಷಧ್ವನಿಯಿಂದ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತ, ನಮ್ಮ ಲಂಕೆಯ ನಾನಾ
 ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಿಸಿಬಿಸಿಯಾದ ರಕ್ತದ ಮಳೆಯನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಿರುವವು
 ನೋಡು! ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಅನೆ, ಕುದುರೆ, ಮೊದಲಾದ ವಾಹನಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕಣ್ಣೀರು
 ಬಿಟ್ಟು ಗೋಳಿಡುತ್ತಿರುವವು. ಧ್ವಜಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಪ್ರಕಾಶವಿಶಿಷ್ಟಗಳಾ
 ಗಿಲ್ಲದೆ, ಕೊಳೆ ಮುಟ್ಟಿ ಬಣ್ಣಗೆಟ್ಟಿರುವವು. ನರಿಗಳು, ಹದ್ದು, ಮೊದಲಾದ
 ಅನೇಕ ಕ್ರೂರಮೃಗಗಳು ಲಂಕೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಸೇರಿ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಅರಚು
 ತಿರುವುವಲ್ಲದೆ, ಆಗಾಗ ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ನಮ್ಮ ಲಂಕೆಯೊಳಗೂ ಪ್ರವೇಶಿಸು
 ತಿರುವುವು. ಆಗಾಗ ನಮಗೆ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಕರೋನೋರಿಯ ಕೆಲವು ಹೆಂಗಸರು

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಮುಂದೆ ನಿಂತು, ಬಿಳುಪಾದ ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ತೆರೆದು ಪಕಪಕನೆ ನಗುವಂತೆಯೂ, ದುರ್ಭಾಷೆಗಳಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಹೀಗೆಯುವಂತೆಯೂ, ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಧನ ಧಾನ್ಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಶದ್ವೋದಿದಂತೆಯೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಇಲ್ಲಿನ ಮನೆ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಲಿಶಕ್ತಕ್ಕಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ನಾಯಿಗಳು ತಿಂದು ಹೋಗುತ್ತಿರುವುವು. ಹಸುಗಳ ಗರ್ಭದಿಂದ ಕತ್ತಿಯ ಮರಿಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತಿರುವುವು. ಹೆಣ್ಣುಗಳು ಮುಂಗುಸಿಗಳೊಡನೆ ಹಿಲಾಡುತ್ತಿರುವುವು. ಬೆಕ್ಕುಗಳು ಹುಲಿಗಳೊಡನೆಯೂ, ಹಂದಿಗಳು ನಾಯಿಗಳೊಡನೆಯೂ ಸೇರಿ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಿನ್ನರರು ರಾಕ್ಷಸರೊಡನೆಯೂ, ರಾಕ್ಷಸರು ಉತ್ಪಾತಸೂಚಕವಾಗಿ ಜನಿಸಿದ ಮನುಷ್ಯರೊಡನೆಯೂ ಕಲೆತಿರುವರು. ಬಿಳುಪು ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ಕಲಿತ ಪಾದವುಳ್ಳ ಪಾರಿವಾಳಗಳು, ಕಾಲಪ್ರೇರಿತಗಳಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸರ ವಿನಾಶವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವುವು. ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುದ್ದು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಿ ಸಾಕಿದ ಪುಕಪಿರಾದಿಪಕ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಈಗ “ವೀಚೀ, ಕೂಚೀ” ಎಂದು ಕ್ರೂರವಾಗಿ ಕೂಗುತ್ತಿರುವುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮೃಗಗಳು ಪಕ್ಷಿಗಳು ಮೊದಲಾದ ಜಂತುಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಜಗಳವಾಡಿ ಸೋತು ಪಲಾಯನಮಾಡಿದರೂ, ತಿರುಗಿ ಗುಂಪುಗೂಡಿ ಬಂದು, ಕಲಹಕ್ಕಾಗಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೇ ನುಗ್ಗುತ್ತಿರುವುವು, ಮತ್ತು ಆಗಾಗ ಸೂರ್ಯನಿಗಿರಿದಾಗಿ ಏತು ಆರ್ತಸ್ವರದಿಂದ ಗೋಳಿಡುತ್ತಿರುವುವು. ಭಯಂಕರ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ, ಅಂಗಹೀನನಾಗಿಯೂ, ಬೋಳು ತಲೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಪರುಷ ವರ್ಣವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಕೃಷ್ಣಪಿಂಗಳ ನೆಂಬ ಮೃತ್ಯುವು, ಇಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸರ ಮನೆಗಳಿಗೂ ಆಗಾಗ ನುಗ್ಗಿ ನೋಡಿ ಬರುತ್ತಿರುವನು. ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ದುರ್ನಿಮಿತ್ತಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರುವುವು. (ರಾವಣಾ! ಇದರಿಂದ ಈಗ ಬಂದಿರುವ ಆ ರಾಮನು ಮನುಷ್ಯರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ವಿಷ್ಣುದೇವನೆಂದೇ ನನಗೆ ತೋರುವುದು. ಅಂತಹ ಮಹಾ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಹಾಗೆ ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ದೃಢಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಆ ರಾಮನು ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರಕ್ಕೂ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿರಲಾರನು. ಆದುದರಿಂದ ವತ್ಸ ರಾವಣಾ! ನರೇಂದ್ರನಾದ ಆ ರಾಮನೊಡನೆ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಮಾಡು.) ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಯೋಚಿಸಿ, ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು, ಹೇಗೆ ಯುಕ್ತವೋ ಹಾಗೆ ನಡೆಸು” ಎಂದನು. ಉತ್ತಮೋತ್ತಮವಾದ ಪೌರುಷವುಳ್ಳ ಆ ಮಾಲ್ಯವಂಶನು, ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಕೇಳುವಂತೆ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ

ರಾವಣನ ಇಂಗಿತಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ, ಹೇಗೂ ಅವನು ತನ್ನ ದಾರಿಗೆ ಬಾರದುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಸುಮ್ಮನಾದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂವತ್ತೈದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

{ ರಾವಣನು ಮಾಲ್ಯವಂಶನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿ, ತನ್ನ ಪಟ್ಟಣದ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ }
ಸೇನೆಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದುದು. {

ದುಷ್ಟಾತ್ಮನಾದ ರಾವಣನು ಮೃತ್ಯುವಶನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ಮಾಲ್ಯವಂಶನು ಹೇಳಿದ ಹಿತವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಹೋದನು. ಅವನಿಗೆ ಮಿತಿ ಮೀರಿದ ಕೋಪಾವೇಶವೂ ಹುಟ್ಟಿತು. ಹೀಗೆ ಕೋಪಪರಿವಶನಾಗಿ ಆತನು ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಹುಬ್ಬನ್ನು ಗಂಟೆಕ್ಕಿ ಕಣ್ಣಾಲೆಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿಸುತ್ತಾ ಮಾಲ್ಯವಂಶನನ್ನು ಕುರಿತು “ತಾತಾ! ನಾಕು ಸುಮ್ಮನಿರು! ನೀನು ಶತ್ರುಪಕ್ಷದವನೆಂದೇ ತೋರುವುದು. ಆದರಿಂದಲೇ ಅವರಿಗನುಕೂಲನಾಗಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವೆ. ಹಿತವನ್ನು ಹೇಳುವೆನೆಂಬ ನೆವದಿಂದ ನನಗೆ ಅಹಿತವಾದ ಪರುಷವಾಕ್ಯವನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆ ಯಲ್ಲಾ! ಈ ನಿನ್ನ ಮಾತೊಂದೂ ನನ್ನ ಕಿವಿಗೆರಲಾರದು. ಆ ರಾಮನೆಂಬವನು ಕೇವಲ ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರನಾದುದರಿಂದ ಜಾತಿಯಿಂದಲೂ ದುರ್ಬಲನು. ಇದರಮೇಲೆ ಈಗ ಬಹಳವಾದ ಕಷ್ಟಕ್ಕೂ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದು ನರಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೂ ಬಲಹೀನನು. ಬೇರೆ ಮನುಷ್ಯರ ಸಹಾಯವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಒಂಟಿಯಾಗಿರುವನು. ಕೇವಲ ಚಪಲ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಕೆಲವು ಕಪಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನು. ತಂದೆಯಿಂದ ಕಾಡಿಗಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟು, ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಕಾಡುಕಾಡಾಗಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವನು. ಯಾವಭಾಗದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಅವನು ದುರ್ಬಲನಾಗಿರುವನು. ಇಂತಹ ರಾಮನನ್ನು ಸಮರ್ಥನೆಂದು ಹೇಳುವೆ ಯಲ್ಲಾ! ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ನನ್ನ ಮಹಾ ವೈಭವಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣಿರಿದು ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ, ನನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ನಂಬಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹೋಯಿತೆ? ರಾಕ್ಷಸರಿಗಲ್ಲಾ ರಾಜಾಧಿರಾಜನೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆನು. ನನ್ನನ್ನು

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ನೋಡಿದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಸನುಸ್ತದೇವತೆಗಳೂ ಭಯಪಟ್ಟು ನಡುಗುವರು! ಜೇಗೆ ನೋಡಿದರೂ ಸಮಸ್ತಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮವು ಮೇಲೆನಿಸಿರುವುದು. ಇಂತಹ ನನ್ನನ್ನು ಆ ರಾಮನಿಗಿಂತಲೂ ಹೀನನೆಂದೆಣಿಸುವೆಯಾ? ನಿನಗೆ ಈ ದುರಭಿಪ್ರಾಯವು ಹುಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ನಿಜವಾದ ಕಾರಣವೇನಿರಬಹುದು? ನಿನ್ನ ಸಜಾತೀಯರಲ್ಲಿ ನನ್ನಂತಹ ವೀರನೊಬ್ಬನಿರುವನೆಂದು ನಿನಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾದ ಅಸೂಯೆಯಿರಬಹುದು. ಇಲ್ಲವೇ ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಪಕ್ಷಪಾತವು ಹುಟ್ಟಿರಬೇಕು! ಆದೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಆ ನನ್ನ ಶತ್ರುಗಳೇ ಬಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿ, ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕೆಡಿಸಿರಬೇಕು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಪರುಷವಾಕ್ಯಗಳನ್ನಾಡಿರಬಹುದೆಂದು ನನಗೆ ಸಂದೇಹವು ತೋರಿರುವುದು. ಶತ್ರುಗಳ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಿಲ್ಲದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಪಂಡಿತನಾಗಿಯೂ ಶಾಸ್ತ್ರತತ್ವಗಳನ್ನು ತಿಳಿದವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಯಾವನು ತಾನೇ ಹೀಗೆ ಮಹಾ ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಮಹೋನ್ನತ ಪದವಿಯಲ್ಲಿರುವ ನನ್ನಂತಹ ಪ್ರಭುವಿನ ಮುಂದೆ ಈ ಪರುಷವಾಕ್ಯಗಳನ್ನಾಡುವನು? ನೀನು ಹೇಳಿದುದು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿಯೇ ಇರಲಿ! ಹಾಗಿದ್ದರೂ ನಾನು ಸಮಲಪೀಠದಿಂದೆಳೆದುದಂತದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಯಂತೆ, ಕಾಡಿನಿಂದ ಕಡ್ಡುತಂದಿರುವ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾಮನ ಭಯಕ್ಕಾಗಿ ಈಗ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಕೊಡುವೆನೆಂದೆಣಿಸುವೆಯಾ? ದುರ್ಲಭವಾದ ವಸ್ತುವು ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವಾಗ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವೆನೆ? ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚುಮಾತಿನಿಂದೇನು? ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸುಗ್ರೀವರೊಡನೆಯನೂ, ಅನೇಕ ವಾನರ ಸಮೂಹಗಳೊಡನೆಯೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು, ನನ್ನಿಂದ ಹತನಾಗಿ ಬೀಳುವುದನ್ನು ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣಾರೆ ನೀನೇ ನೋಡುವೆ! ಯಾವನೊಡನೆ ದೇವಜಾತಿಯವರೂ ಕೂಡ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲರಾರರೋ, ಅಂತಹ ರಾಮನು ಈ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಮನುಷ್ಯಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಭಯಪಡುವನೆ? ತಾತಾ, ನಾನು ಹೀಗೆ ಹೇಳುವೆನೆಂದು ಕೋಪಿಸಬೇಡ, ಮನ್ನಿಸು! ಯಾರ ಪರಾಕ್ರಮವು ಹೇಗಾದರೂ ಇರಲಿ, ನನ್ನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು! ಇತರರಿಗೆ ನಾನು ಹೆದರುವೆನೆಂಬ ಮಾತು ಸುಳ್ಳು! ಶತ್ರುಗಳ ಕೈಯಿಂದ ಹತನಾಗಿ ಎರಡು ತುಂಡಾಗಿ ಸೀಳಿಬಿದ್ದರೂ ಹಿಂದಾಗಿ ಬೀಳುವೆನೇ ಹೊರತು ಆಗಲೂ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ನಾನು ಬಗ್ಗುವವನಲ್ಲ. “ಇದು ನೀತಿ ವಿರುದ್ಧವಲ್ಲವೆ?” ಎಂದು ನೀನು ಕೇಳಬಹುದು. ಇದು ನನಗೆ ಸ್ವಭಾವ ಸಿದ್ಧವಾದ ದೋಷವು. ಆ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಮೀರಿ ಹೋಗುವದಕ್ಕೆ ನನ್ನಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ತಾತಾ, ಅದು ಹಾಗಿರಲಿ, ರಾಮನು ಸಮದ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ

ನೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅಲ್ಲವೆ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಹೀಗೆ ಭಯಪಡುತ್ತಿರುವಿರಿ! ಅತ್ಯಲ್ಪವಾದ ಆ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಮಂದಿಯೂ ಸೇರಿ ಮಹಾ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಒಂದು ಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅದೊಂದಾಶ್ಚರ್ಯವೇ? ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಭಯಪಡಬಾರದು. ತಾತಾ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಒಂದೇಮಾತನನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ಆ ರಾಮನು ಪಾನರಸೈನ್ಯಗಳೊಡನೆ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿ ಈ ಕಡೆಗೆ ಬಂದಿರುವನಲ್ಲವೆ? ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಅವನು ಪ್ರಾಣದೊಡನೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬದುಕಿ ಹೋಗಲಾರನು. ಇದು ಸತ್ಯವು. ಬೇಕಾದರೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಪಥಮಾಡಿಕೊಡುವೆನು.” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಪರುಷವಾಕ್ಯವನ್ನಾಡುತ್ತಿದ್ದ ರಾವಣನನ್ನು ನೋಡಿ, ಆ ಮಾಲ್ಯವಂತನು ರಾವಣನಿಗೆ ಕೋಪವು ಮಿತಿಮೀರಿ ಹೋಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದು, ತನ್ನ ಹಿತವಾಕ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ವಿಫಲವಾದುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾಚಿಕೆಗೊಂಡು, ಪ್ರತಿವಾಕ್ಯವನ್ನಾಡದೆ, ಆ ರಾವಣನಿಗೆ ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ತಾನು ಹೇಳಬೇಕಾದ ಜಯಶಬ್ದವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಅಶಿರವಾದವನ್ನೂ ಮಾಡಿ ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಮೇಲೆ ರಾವಣನು ಇತ್ತಲಾಗಿ ಇತರ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಕಲೆತು, ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯವನ್ನಾ ಯೋಚಿಸಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು, ತನ್ನ ಲಂಕಾನಗರಿಗೆ ಪ್ರಬಲವಾದ ರಕ್ಷಣಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ಆ ಲಂಕೆಯ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾನಲಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಹಸ್ತನನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿದನು. ವೀರೈಶಾಲಿಗಳಾದ ಮಹೋದರ, ಮಹಾಪಾರ್ಶ್ವರೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ದಕ್ಷಿಣದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಕಾವಲಿರಿಸಿದನು. ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಕಾನಲಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಬಹಳ ಮಾಯಾವಿಯಾದ ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತನ್ನೇ ಕರೆದು ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸ ಸೈನಿಕರೊಡನೆ ಅಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಅವನಿಗೆ ನಿಯಮಿಸಿದನು. ಉತ್ತರ ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಕಾವಲಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಶುಕಸಾರಣರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ನಿಯಮಿಸಿ ತಾನೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದಾಗಿ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಪಟ್ಟಣದ ನಡುವೆ ಗುಲ್ಮಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯಾದ ವೀರಪಾಕ್ಷನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರೊಡನೆ ಕಾವಲಿರಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ರಾವಣನು ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ರಕ್ಷಣಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ಕಾಲಪ್ರಚೋದಿತನಾದುದರಿಂದ ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ತಾನು ಕೃತಾರ್ಥನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ತನ್ನೊಳಗೆ ತಾನೇ ಸಂತೋಷದಿಂದಬುಟ್ಟಿದ್ದನು. ಆಮೇಲೆ ರಾವಣನು ಲಂಕಾನಗರಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ರಕ್ಷಣಾ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿ ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಆ ಮಂತ್ರಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಜಯಾಶೀರ್ವಾದಗಳಿಂದ ರಾಜನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ, ತಮ್ಮತಮ್ಮ ನಿವಾಸಗಳಿಗೆ ಹೊರಟು ಹೋದರು. ಇತ್ತ

ಲಾಗಿ ರಾವಣನೂ ಸರ್ವಸಾಧಾಗ್ಯ ಸಮೃದ್ಧವಾದ ಶತ್ರು. ಅಂತಃಪುರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂವತ್ತಾರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಇತ್ತ ಲಾಗಿ ರಾಮನು ವಾನರ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಗುಪ್ತ ವಿಧಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದುದು

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇತ್ತ ಲಾಗಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೂ, ವಾನರರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನೂ ವಾಯುಪುತ್ರನಾದ ಹನುಮಂತನೂ, ಭಲ್ಲೂಕರಾಜನಾದ ಜಾಂಬವಂತನೂ, ವಿಭೀಷಣನೂ, ವಾಲಿಪುತ್ರನಾದ ಅಂಗದನೂ, ಶರಭನೂ, ಸುಷೇಣನೂ, ಅವನ ಬಂಧುಜನವೂ, ಮೈದಂದ್ವಿವಿದರೂ, ಗಜ ಗವಾಕ್ಷರೂ, ಕುಮುದನೂ, ನಳನೂ, ಪನಸನೇ ಮೊದಲಾದವರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪರಿವಾರಗಳೊಡನೆ ಶತ್ರುದೇಶವಾದ ಲಂಕಾದ್ವೀಪವನ್ನು ಸವಿಸಿಂಹಿಸಿರು. ಅಲ್ಲಿ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದಾಗಿ ಗುಂಪುಕೂಡಿ, ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು “ಮೊದಲು ನಮಗೆ ಹನುಮಂತನು ಹೇಳಿದ ರಾವಣರಕ್ಷಿತವಾದ ಲಂಕಾನಗರಿಯು ಅದೋ ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು. ಈ ಪಟ್ಟಣವು ದೇವಾಸುರರಿಗಾಗಲೀ, ಪನ್ನಗರಿಗಾಗಲೀ, ಗಂಧರ್ವರಿಗಾಗಲೀ, ಯಾರಿಗೂ ಜಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಜವು. ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರನಾದ ರಾವಣನು ಯಾವಾಗಲೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಸನ್ನಿಹಿತನಾಗಿ ಇದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಹೇಗಾದರೂ ನಮಗೆ ತಪ್ಪದೆ ಜಯಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವಂತೆ ಈಗಲೇ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸಬೇಕು.” ಎಂದು ಮಾತಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ಹೀಗೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ವಿಭೀಷಣನು ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವದೇಶಭಾಷೆಯ ಪದಗಳಾಗಲೀ, ಗ್ರಾಮ್ಯ ಶಬ್ದಗಳಾಗಲೀ ಇಲ್ಲದೆ, ಶುದ್ಧವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಸಾರಯುಕ್ತವಾದ ಮೊತಿನಿಂದ, “ಎಲೆ ವಾನರರೇ! ನನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳಾದ, ಅನಲ, ಶರಭ, ಸಂಪಾತಿ, ಪ್ರಘಸರೀಬ ಈ ನಾಲ್ವರು ರಾಕ್ಷಸರು ಈಗಲೇ

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಲಂಕಾಪುರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ರಜಸ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಬಂದಿರುವರು. ಈ ನಾಲ್ವರೂ ಪಕ್ಷಿರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಶತ್ರು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರು ನಗರ ರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿರುವ ಏರ್ಪಾಡುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿಬಂದಿರುವರು. ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ದುರಾತ್ಮನಾದ ರಾವಣನು ತನ್ನ ಪುರರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ನಡೆಸಿದ ಸನ್ನಾಹಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಇವರು ನನಗೆ ಹೇಳಿರುವರು. ರಾಮಾ, ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಯಥಾಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನಿನಗೂ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ಪ್ರಹಸ್ತನು ಲಂಕೆಯ ಪೂರ್ವದ್ವಾರದಲ್ಲಿರುವನು. ಮಹಾವೀರೈಶಾಲಿಗಳಾದ ಮಹೋದರ ಪಾಶ್ವಾತ್ಯಾಚಾರ್ಯರೂ ದಕ್ಷಿಣದ್ವಾರವನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿರುವರು. ರಾವಣಪುತ್ರನಾದ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತು, ಖಡ್ಗ, ಶೂಲ, ಮುದಗ್ಗರಾಯುಧಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಅನೇಕ ಪ್ರಧಾನರಾಕ್ಷಸರೊಡನೆಯೂ, ಅಯುಧಪಾಣಿಗಳಾದ ಬೇರೆ ಕೆಲವು ಸಾಹಸವೀರರೊಡನೆಯೂ ಸೇರಿ ಶಸ್ತ್ರಮದ ಬಾಗಿಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾವಲಿರುವನು. ರಾವಣನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ತನ್ನ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಬಿಡದೆ, ಅಯುಧಪಾಣಿಗಳಾದ ಅನೇಕ ಸಹಸ್ರ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ, ಬಹಳಮಂದಿ ಪ್ರಧಾನ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ತನಗೆ ಸಹಾಯವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ತಾನೇ ಆ ಲಂಕೆಯ ಉತ್ತರದ್ವಾರವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವನು. ವಿರೂಪಾಕ್ಷನೆಂಬವನು ಖಡ್ಗಶೂಲ್ಕಾದಾಯುಧಗಳನ್ನೂ, ಮೇಲಾದ ಧನುಸ್ಸನ್ನೂ ಹಿಡಿದಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಕೆಲವು ಪ್ರಧಾನ ರಾಕ್ಷಸರಿಂದಲೂ ಸೇವಿತನಾಗಿ ಮಧ್ಯಮಗುಲ್ಮದಲ್ಲಿ ಕಾವಲಾಗಿ ಇರುವನು. ಹೀಗೆ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗಿಸಿಡಲ್ಪಟ್ಟ ಸೈನ್ಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೂಡ, ಈ ನನ್ನ ನಾಲ್ವರು ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ತಮ್ಮ ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡಿಬಂದಿರುವರು. ಈಗ ಆ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಮಂದಿ ಗಜಯೋಧರು, ಹತ್ತುಸಾವಿರಮಂದಿ ರಥಿಕರು, ಇಪ್ಪತ್ತುಸಾವಿರ ಮಂದಿ ಅಶ್ವಯೋಧರು, ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಂದುಕೋಟಿ ರಾಕ್ಷಸಪದಾತಿಗಳು, ಹೀಗೆ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾಗಿಯೂ, ಬಲಾಢ್ಯರಾಗಿಯೂ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕ್ರೂರರಾಗಿ ಯೂ, ಇರುವ ರಾಕ್ಷಸಯೋಧರು ಎಡೆಬಿಡದೆ ರಾವಣನನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತ ಅವನಿಗೆ ಅಂತರಂಗಭೂತರಾಗಿರುವರು. ಎಲೆ ರಾಮನೆ! ಈ ರಾಕ್ಷಸರಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬನಿಗೆ ಹುತ್ತುಲಕ್ಷದಂತೆ ಪರಿಜನರಿರುವರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಈಗ ನಮ್ಮೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ವಸನ್ನಾಹಗಳಿಂದ ಬಂದಿರುವರು" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ವಿಭೀಷಣನು ತನಗೆ ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಹೇಳಿದ ಲಂಕಾವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೆಲ್ಲವನ್ನೂ ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ಆ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕರೆದು ರಾಮನಿಗೂ ತೋರಿಸಿ, ಆ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಬಾಯಿಂದಲೂ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ರಾಮನ ಮುಂದೆ ಆ ವೃತ್ತಾಂತಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹೇಳಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಶ್ರೀಮಂತನಾದ ವಿಭೀಷಣನು ರಾಮ

ನಿಗೆ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರಿಯವನ್ನು ಕೋರುವವನಾಗಿ, ಅತನನ್ನು ಕುರಿತು
 “ರಾಮಾ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ರಾವಣನು ಕುಬೇರನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟಾಗ,
 ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಡಗಿಸತಕ್ಕ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದಲೂ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಲವಾದ ವೀರ್ಯ
 ದಿಂದಲೂ, ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಪ್ರತಾಪದಿಂದಲೂ, ಧೈರ್ಯದಿಂದಲೂ, ದರ್ಪದಿಂದಲೂ,
 ತನಗೆ ಸಾಟಿಯಿರಿಸಿಕೊಂಡ, ಇಂತಹ ಅರವತ್ತುಲಕ್ಷ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ
 ತನಗೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಜಯಿಸಿಬಂದನು. ಈಗ ಹೇಳಬೇ
 ಕಾದುದೇನು? ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೆ! ಹೀಗೆ ನಾನು ಶತ್ರುಬಲವನ್ನು ವರ್ಣಿಸು
 ವುದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೋಪಿಸಬೇಡ! ಆ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಡಗಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ
 ನಿನಗೆ ರೋಷವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆನೇ ಹೊರತೂ
 ನಿನ್ನನ್ನು ಭಯಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳುವೆನೆಂದೆಣಿಸಬೇಡ! ರಾಮಾ! ನೀನು
 ನಿನ್ನ ವೀರ್ಯದಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನಾದರೂ ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥವಾದ ವೀರ್ಯ
 ಉಳ್ಳವನು. ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಅಪರಿಮಿತವಾದ ಸೇನೆಯಿರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ
 ನೀನೂ ಈಗ ಆ ರಾವಣನನ್ನು ಜಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಈ ದೊಡ್ಡ
 ಚತುರಂಗಸೈನ್ಯವನ್ನು (ವಾನರಭಲ್ಲಾಕಾದಿ ಚತುರವಯವಗಳುಳ್ಳ ಈ ನಮ್ಮ
 ಸೇನೆಯನ್ನು) ನಾಲಕ್ಕಾಗಿ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ, ಪ್ರೋಹವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಆ ರಾವಣನನ್ನು
 ನಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕು” ಎಂದನು. ವಿಭೀಷಣನು ಹೇಳಿದ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮನು
 ಶತ್ರುನಿಗ್ರಹ ವಿಷಯವಾಗಿ ಆ ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಕುರಿತು, “ವಿಭೀಷಣಾ! ಹಾಗೆ
 ಯೇ ಸರಿ! ವಾನರ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ನೀಲನು ಅನೇಕ ವಾನರ ವೀರರೊಡನೆ ಸೇರಿ
 ಲಂಕೆಯ ಪೂರ್ವದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಹಸ್ತನನ್ನಿರಿಸಲಿ. ವಾಲಿಪುತ್ರನಾದ
 ಈ ಅಂಗದನು ದೊಡ್ಡ ವಾನರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ದಕ್ಷಿಣದ್ವಾರದಲ್ಲಿ
 ರುವ ಮಹೋದರ ಮಹಾಪಾರ್ಶ್ವರಂಬ ರಾಕ್ಷಸರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ
 ಹೋಗಲಿ. ವಾಯುಪುತ್ರನಾದ ಹನುಮಂಶನು ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಕಪಿಗಳನ್ನು
 ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು, ಲಂಕೆಯ ಪಶ್ಚಿಮದ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ
 ಕಾವಲಿರುವ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲಿ. ದೈತ್ಯದಾನವರನ್ನೂ ಮಹಾತ್ಮ
 ರಾದ ಋಷಿಗಳನ್ನೂ ಗೋಳಾಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ನಿತ್ಯಾಸಕ್ತನಾಗಿಯೂ,
 ಹೃದ್ರಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಬ್ರಹ್ಮನ ಪರದ ಬಲದಿಂದ ಕೊಬ್ಬಿದವನಾ
 ಗಿಯೂ, ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಗೋಳಾಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ
 ತಿರುಗುವವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಯಾವ ರಾಕ್ಷಸನುಂಟೋ, ಅವನನ್ನು ನಾನೇ
 ನನ್ನ ಕೈಯಾರೆ ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿರುವೆನು. ಆದುದರಿಂದ ನಾನು ನನ್ನ

ತಮ್ಮ ನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡಗೂಡಿ, ರಾವಣನು ಸೇನಾಸಮೇತವಾಗಿ ಕಾವಲಿರುವ ಉತ್ತರದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವೆನು. ಬಲಾಢ್ಯನೆನಿಸಿಕೊಂಡ ವಾನರರಾಜನಾದ ಈ ಸುಗ್ರೀವನೂ, ವೀರೈಶಾಲಿಯಾದ ಜಾಂಬವಂತನೂ, ರಾವಣಾ ನುಜನಾದ ನೀನೂ, ಈ ಮೂವರೂ ಸೇರಿ, ರಾವಣನೂ, ಇಂದ್ರಜಿತ್ತೂ ಕಾವಲಿ ರುವ ಉತ್ತರ ಪಶ್ಚಿಮದ್ವಾರಗಳಿಗೆ ಮಧ್ಯಮ ಗುಲ್ಮವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿರಿ ! ಈ ವಾನರರು ಈಗಿನಂತೆ ಮುಂದಿನ ಯುದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರೂಪದಿಂದಿರಕೂಡದು. ಯುದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ವಾನರಸೈನ್ಯವನ್ನು ಗುರುತುಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲವು ಪರಸ್ಪರ ಸಂಕೇತಗಳಿರಬೇಕು. ಆ ದೊಡ್ಡಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಇವರು ನಮ್ಮವರೆಂದು ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಇವರು ವಾಘರಾಯೇ ಇರಲಿ. ಶಾಕಿದ್ವರ ನಾವು ಸುಲಭವಾಗಿ ಕಂಡುಹಿಡಿಯಬಹುದು. ಇದೋ ನಾನೊಬ್ಬನು, ಮಹಾ ತೇಜಸ್ವಿ ಯಾದ ಈ ನನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಬ್ಬನು, ನನ್ನ ಮಿತ್ರ ವಿಭೀಷಣನಾದ ನೀನೊಬ್ಬನು, ನಿನ್ನ ಕಡೆಯ ನಾಲ್ವರು ಮಂತ್ರಿಗಳು, ಈ ಏಳುಮಂದಿ ಮಾತ್ರವೇ ಮನುಷ್ಯಾಕೃತಿಯಿಂದ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸುವೆವು” ಎಂದನು. ರಾಮನು ಮಹಾ ಧೀಮಂತನಾದುದರಿಂದ, ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ವಿಭೀಷಣನೊಡನೆ ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿ, ಮುಂದೆ ಸುವೇಲ ಪರ್ದತದ ತಪ್ಪಲು ಬಹಳ ಮನೋಹರವಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡನು. ಅದನ್ನೇರಿ ಲಂಕೆಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನಿಶ್ಚಯವು ಹುಟ್ಟಿತು. ರಾಮನು ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಗೊಂಡು. ಆ ಪರ್ದತ ವನ್ನೇ ಮುಚ್ಚುವಂತಿರುವ ದೊಡ್ಡ ವಾನರಸೇನೆಯಿಂದ ಪರಿವೃತನಾಗಿ, ಶತ್ರು ವರ್ಧೋದ್ದೇಶದಿಂದ ಲಂಕೆಗೆ ಸೇರಿದ ಆ ಸುವೇಲ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಬಂದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂವತ್ತೆಳನೆಯ ಸರ್ಗವು.

1. ವಾನರರು ಕಾಮರೂಪಿಗಳಾದುದರಿಂದ ತಮಗಿಷ್ಟಬಂದ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದರೆ, ರಾಕ್ಷಸರೂ ಹಾಗೆಯೇ ಕಾಮರೂಪಿಗಳಾಗಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವರು. ಆಗ ಯಾರು ನಮ್ಮವರು, ಯಾರು ಶತ್ರುಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗುವುದು. ರಾಕ್ಷಸರು ಕಪಿರೂಪವನ್ನು ಕೇವಲ ಹೀನವೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವುದರಿಂದ, ಅವರು ಕಪಿರೂಪವನ್ನು ತಾಳಲಾರರು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ವಾನರರು ವಾನರರಾಗಿಯೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ರಾಮನ ಭಾವವು. ವಿಭೀಷಣಾದಿಗಳು ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರಾದರೂ ಮನುಷ್ಯರೆಂತೆಯೇ ಆನಯವುಳ್ಳವರಾದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಮನುಷ್ಯ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

— ರಾಮನು ಲಂಕೆಯನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸುವೇಲಾದ್ರಿಯನ್ನೇರಿದುದು. —

ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಂದನುಸೃತನಾದ ರಾಮನು ಹೀಗೆ ಸುವೇಲ ಪರ್ಮತವನ್ನೇರುವುದು
 ಕ್ಕಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಧರ್ಮಜ್ಞರಾಗಿಯೂ, ತನ್ನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ
 ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರಾಗಿಯೂ, ಕಾಲೋಚಿತ ಕಾರ್ಯ
 ಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ವಿಭೀಷಣ ಸುಗ್ರೀವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ನೋಡಿ, ಉತ್ತಮ
 ವಾದ ಮಧುರವಾಕ್ಯದಿಂದ “ಎಲೆ ಮಿತ್ರರೆ! ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಈಗ ಅನೇಕಧಾತು
 ಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಈ ಸುವೇಲವೆಂಬ ಪರ್ಮತೋತ್ತಮವನ್ನೇರಿ, ಇಲ್ಲಿಯೇ ಈ
 ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕಳೆಯುವುದು ಮೇಲು! ಇಲ್ಲಿಂದ ನಾವು ದುರಾತ್ಮನಾದ ಆ
 ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ವಾಸಸ್ಥಾನವಾದ ಲಂಕೆಯನ್ನೂ ನೋಡಬಹುದು. ನೀಚನಾದ ಆ
 ರಾವಣನು ಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ದೃಷ್ಟಿಯಿಡದೆ, ತನ್ನ ಕುಲಶೀಲಾದಿಗಳನ್ನೂ ಭಾವಿ
 ಸದೆ, ರಾಕ್ಷಸಯೋಗ್ಯವಾದ ಕೇವಲ ನೀಚಬುದ್ಧಿಯನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿ, ತನ್ನ ಸಾವಿ
 ಗಾಗಿಯೇ ನನ್ನ ಭಾರ್ಯೆಯನ್ನಪಹರಿಸಿ, ಪರಭಾರ್ಯಾಪಹರಣವೆಂಬ ಈ ನಿಂದಿತ
 ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವನು. ರಾಕ್ಷಸಾಧಮನಾದ ಆ ದುರಾತ್ಮನ ಹೆಸರನ್ನು
 ಹೇಳಿದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಮಹತ್ತಾದ ರೋಷವು ಉಕ್ಕಿಬರುತ್ತಿರುವುದು. ಆ
 ನೀಚನೊಬ್ಬನ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿನ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲಬೇಕಾಗಿ ಬರು
 ವಂತೆ ತೋರುವುದು. ಕಾಲವಾಶಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದವನು, ತನ್ನ ವಿನಾಶಕಾಲಕ್ಕೆ
 ತಕ್ಕಂತೆ ವಿಸರೀತ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ತಾನೊಬ್ಬನೇ ವಾಸಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆ
 ಸಿದರೂ, ಆ ನೀಚನ ದೋಷದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವರೆಲ್ಲರೂ ನಾಶಕ್ಕೆ
 ಗುರಿಯಾಗದೇಕಾಗುವುದಲ್ಲವೆ” ಎಂದನು. ರಾಮನು ರಾವಣನಮೇಲೆ ಕೋಪ
 ದಿಂದ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಾ ಆರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕಳೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮನೋಹರ
 ವಾದ ತಪ್ಪಲಿಗಳುಳ್ಳ ಆ ಸುವೇಲಪರ್ಮತನ್ನಾರೋಹಿಸಿದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ
 ಕೂಡ ಮುಂದಿನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮ
 ತ್ನಾಹವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಉತ್ತಮವಾದ ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಎಚ್ಚರಿಕೆ
 ಯಿಂದ ರಾಮನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೋದನು. ಜಾಗೆಯೇ ಸುಗ್ರೀವನೂ, ವಿಭೀ
 ಣನೂ, ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಆ ಪರ್ಮತ
 ವನ್ನೇರಿದರು. ಇವರ ಹಿಂದೆ ಹನುಮಂತನೂ, ಆಂಗದನೂ, ನೀಲನೂ, ಮೈಂದ
 ದ್ವಿವಿದರೂ, ಗಜ ಗವಾಕ್ಷ ಗವಯರೂ, ಶರಭನೂ, ಗಂಧಮಾನನೂ, ಪನಸನೂ,

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಕುಮುದನೂ, ಹರನೂ, ರಂಭನೆಂಬ ಯೂಧಪತಿಯೂ, ಜಾಂಬವಂತನೂ, ಸುಷೇಣನೂ, ಮಹಾಧೀಮಂತನಾದ ಋಷಭನೂ, ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ದುರ್ಮುಖನೂ, ಶತಬಲಿ ಮೊದಲಾದ ವೀರರೂ ಇನ್ನೂ ಪರ್ಮತಸಂಚಾರದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯುಳ್ಳ ವೀರರೂ ಇತರವಾನರರೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ವಾಯುವೇಗಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಗತಿಯಿಂದ ರಾಮನ ಹಿಂದೆ ಆ ಪರ್ಮತವನ್ನೇರಿದರು. ಹೀಗೆ ರಾಮಾದಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ನಾನಾಕಡೆಯಿಂದಲೂ ಸಾವಿರಾರು ಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಸುವೇಲಪರ್ಮತವನ್ನು ಬಹಳವೇಗದಿಂದ ಹತ್ತಿಹೋಗಿ, 1 ಅಲ್ಲಿ ತಮಗಿರಾಗಿ ತ್ರಿಕೂಟ ಪರ್ಮತದ ಶಿಖರದ ಮೇಲೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ತೂಗಾಡುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದ ಲಂಕಾಪುರವನ್ನು ಕಂಡರು. ಆ ವಾನರ ವೀರರೆಲ್ಲರೂ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದವರೆಗೆ ಅಲ್ಲಿನಿಂತು, ಮುಂದೆ ರಮಣೀಯಗಳಾದ ಪುರದ್ವಾರಗಳಿಂದಲೂ, ಮಹೋನ್ನತವಾದ ಪ್ರಾಕಾರಗಳಿಂದಲೂ ಶೋಭಿತವಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ನಿಬಿಡವಾದ ಲಂಕಾನಗರಿಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಲಂಕೆಯ ಕೋಟೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಕರೀಮೈಯುಳ್ಳ ರಾಕ್ಷಸ ಸೈನಿಕರೂ ಕರೀಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ಬೇರೊಂದು ಪ್ರಾಕಾರವೋ ಎಂಬಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಹೋತ್ಸಾಹಗೊಂಡವರಾಗಿ, ರಾಮನು ನೋಡುತ್ತಿರುವಹಾಗೆಯೇ ನಾನಾವಿಧವಾದ ಸಿಂಹನಾದಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಸಂಧ್ಯಾರಾಗದಿಂದ ಕೆಂಪಾದ ಕಿರಣಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿ ಅಸ್ತಮಿಸಿದನು. 2 ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಪ್ರಕಾಶದೊಡನೆ ರಾತ್ರಿಯು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. ಸಮಸ್ತ ವಾನರಸೈನ್ಯಕ್ಕೂ ಮುಖ್ಯನಿಯಾಮಕನಾದ ರಾಮನು, ವಿಭೀಷಣನು ತನ್ನನ್ನು ನಾನಾವಿಧದಿಂದ ಅಭಿನಂದಿಸಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರಲು, ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸಹಿತನಾಗಿ, ಅನೇಕವಾನರ ಯೂಧಪತಿಗಳಿಂದಲೂ ಪರಿವೃತನಾಗಿ, ಆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಸುವೇಲಪರ್ಮತಾಗ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಸುಖವಾಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸರ್ಗವು.

1. ಸುವೇಲ ಪರ್ಮತವು ಲಂಕೆಯನ್ನೇ ಉನ್ನತವಾಗಿ ಆದಕ್ಕಿರಿದಾದ ಒಂದು ಬೆಟ್ಟವು. ಲಂಕೆಯನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ರಾಮನು ಇದನ್ನೇರಿ ಪುನಃ ಕೆಳಕ್ಕಿಳಿದುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

2. ಇಲ್ಲಿಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ವರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಸುವೇಲಾ ರೋಹಣವೂ ಮರುದಿನ ಪ್ರಥಮದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಾರಂಭವೆಂದೂ ಹೇಳುವರು. ಗೀವಿವರಾಜೀಯದಲ್ಲಿ "ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರಪ್ರದೀಪಾ" ಎಂಬ ಪಾಠಾಂತರವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನೆಂತಿರುವ ದೀಪಗಳುಳ್ಳದ್ದೆಂದು ಅರ್ಥಾಂತರವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ರಾಮನು ಲಂಕಾನಗರವನ್ನು ನೋಡಿದುದು.

ಹೀಗೆ ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠ ರಿಲ್ಲರೂ ಆ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲವೂ ಸುವೇಲ ಪರೈತದಲ್ಲಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾಡುಗಳನ್ನೂ, ಉದ್ಯಾನವನಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿದರು. ಹೆಚ್ಚುಟ್ಟಿಲ್ಲದೆ ಸಮವಾಗಿಯೂ, ಶಾಂತವಾಗಿಯೂ, ರಮ್ಯವಾಗಿಯೂ, ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ, ಉದ್ದವಾಗಿಯೂ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಅಂದವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಅಲ್ಲಿನ ತೋಟಗಳ ಸಾಲನ್ನು ನೋಡಿ ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯವುಂಟಾಯಿತು. ಆ ಲಂಕೆಯ ಯಾವಯಾವ ಕಡೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೂ, ಸಂಪಿಗೆ, ಚಿನ್ನಸುಗಿ, ಗಂಡುಸುರಗ, ಹೊನ್ನೆ, ಸಾಲೆ, ತಾಳೆ ಮುಂತಾದ ಗಿಡಗಳು ಕಿಕ್ಕಿರಿಸಿ ಬೆಳೆದಿರುವುವು. ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಹೊಂಗೆಯ ಕಾಡುಗಳು, ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ನಾಗಕೇಸರಿ ಗಿಡಗಳ ಸಾಲುಗಳು. ಇವಲ್ಲದೆ, ಹಿಂತಾಳೆ, ಅರ್ಜುನ, ಕಡವು, ಎಲೆಬಾಳೆ, ತಿಲಕ, ಕರ್ಣಿಕಾರ, ಪಾದರಿ ಮುಂತಾದ ಹೂಗಿಡಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪುಷ್ಪಭರಿತಗಳಾಗಿ, ಪುಷ್ಪಿತಗಳಾದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಹೂಬಳ್ಳಿಗಳಿಂದಲೂ ಸುತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. ಹೀಗೆ ದೇವಯೋಗ್ಯಗಳಾದ ನಾನಾಜಾತಿಯ ಮರಗಳಿಂಂಡ ಆ ಲಂಕೆಯು ಇಂದ್ರನ ಅಮರಾವತಿಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರಗಳಾದ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದಲೂ, ಕೆಂಪಗೆ ಕೋಮಲಗಳಾದ ಚಿಗುರುಗಳಿಂದಲೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹಸುರಾದ ಹುಲ್ಲುನೆಲಗಳಿಂದಲೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪಿಸಿದ ಕದಂಬವೃಕ್ಷಗಳಿಂದಲೂ, ಅಲ್ಲಿನ ತೋಪುಗಳೆಲ್ಲವೂ ವಿಚಿತ್ರಗಳಾಗಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಆ ವನದಲ್ಲಿರುವ ವೃಕ್ಷಗಳೆಲ್ಲವೂ ಗಂಧಮಾಲ್ಯಭರಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಮನುಷ್ಯರಂತೆ, ಸುಗಂಧವಿಶಿಷ್ಟಗಳಾಗಿ, ನಾನಾಬಣ್ಣದ ಫಲಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಶೋಭಿರುವುವು. ಅಲ್ಲದೆ ಸಮಸ್ತ ಋತು ಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಸರ್ವಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಂದಿ, ಅನೇಕ ಭ್ರಮರಗಳ ಜೀವಿಕಾರದಿಂದ ಮನೋಹರವಾದ ಅಲ್ಲಿನ ವನರಾಜಿಯು ಕುಬೇರನ ಜೈತ್ರರಥವೆಂಬ ಉದ್ಯಾನದಂತೆಯೂ, ಇಂದ್ರನ ನಂದನವನದಂತೆಯೂ ಶೋಭಿಸುವುದು. ಆ ವನಗಳ ನಡುವೆ ಪ್ರವಹಿಸಿ ಬರುವ ಗಿರಿನದಿಗಳ ತೀರದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ನರ್ತಿಸುವ ನವಿಲುಗಳೂ, ನೀರುಕೋಳಿಗಳೂ, ಕೊಕ್ಕರೆಗಳೂ, ಕೋಗಿಲೆಗಳೂ ವಾನರರ ಕಿವಿಗಿಂಪಾಗುವಂತೆ ಕೂಗುತ್ತಿರುವುವು. ಅಲ್ಲಿನ ವನೋದಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಬಗೆಬಗೆಯ ಹಕ್ಕಿಗಳು ಮದವೇರಿ ತಬ್ಬಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಯಾವ ಮರಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೂ ಕೋಗಿಲೆಗಳ ಕಿವಿಗಿಂಪಾದ ಕೂಗುಗಳೂ, ಇತರ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಕಿಲಕಿಲ ಧ್ವನಿಗಳೂ, ಭ್ರಮರಗಳ ಮಧುರಗೀತೆಗಳೂ, ಅಲ್ಲಿ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಕೇಳಬರುತ್ತಿರು

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ವು. ಅಲ್ಲಿನ ತೋಟಗಳು ಭ್ರಮರಗಳಿಗೆ ನಿತ್ಯನಿವಾಸವಾಗಿರುವುವು. ಖಂಜನ ಪಕ್ಷಿಗಳೂ, ಸಾರಸ ಪಕ್ಷಿಗಳೂ, ಅಲ್ಲಿನ ಸರೋಪರ ತೀರಗಳಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕೂಗುತ್ತಿರುವುವು. ವಾನರರು ಆ ತೋಟಗಳ ಸೊಬಗನ್ನು ನೋಡಿ, ಪರಮ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಪುಳಕಿತಗಾತ್ರರಾಗಿದ್ದರು. ಇವೆಲ್ಲರೂ ಬಹಳ ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಗಳಾಗಿಯೂ, ಕಾಮರೂಪಿಗಳಾಗಿಯೂ ಇದ್ದುದರಿಂದ, ಆ ತೋಟಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸ್ಥೂಲ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೇಹಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ, ಅವನಗಳನ್ನೂ ಉಪವನಗಳನ್ನೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಮಹಾ ತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ ಈ ಕಪಿಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವಾಗಲೇ, ಪುಷ್ಪಸಂಬಂಧದಿಂದ ಸುವಾಸನೆಯುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ, ಫ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ ಸುಖಕರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ತಂಗಾಳಿಯೂ ಬೀಸಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಕೆಲವು ವಾನರ ಯೂಧಪತಿಗಳು ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ತಮ್ಮ ಗುಂಪಿನಿಂದ ಹೊರಟು, ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಸಿಂಹನಾದ ಮಾಡುತ್ತ, ತಮ್ಮ ಸಿಂಹನಾದ ಧ್ವನಿಗಳಿಂದಲೇ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನೂ, ಮೃಗಗಳನ್ನೂ, ಆನೆಗಳನ್ನೂ ಹೆದರಿಸಿ ಓಡಿಸುತ್ತ, ಲಂಕೆಯನ್ನೇ ನಡುಗಿಸುವಂತೆ ಮಹಾವೇಗದಿಂದ ಆ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಅವರ ಕಾಲಿನ ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಭೂಮಿಯು ನಡುಗುವಂತಾಯಿತು. ಅವರ ಪದಾಘಾತದಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೊರಟ ದೊಡ್ಡಧೂಳಿಯು ನಿಮಿಷಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತುಂಬಿತು. ಇವರು ನಡೆಯುವಾಗ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿದ್ದ ಕರಡಿ, ಸಿಂಹ, ಹಂದಿ, ಎಮ್ಮೆ, ಆನೆ, ಜಂಕೆ ಮೊದಲಾದ ಮೃಗಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇವರ ಸಿಂಹನಾದಕ್ಕೆ ಬೆದರಿ ದಿಕ್ಕು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಓಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ಇವರು ಮುಂದೆಮುಂದೆ ಸಾಗಬರುತ್ತ. ತ್ರಿಕೂಟ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠವಾಗಿದ್ದ ಮಧ್ಯಮ ಶಿಖರವನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಆ ಶಿಖರವು ಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿರುವ ಎರಡು ಶಿಖರಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಆತ್ಮನ್ನತವಾಗಿ. ಎಣೆಯಿಲ್ಲದುದಾಗಿ, ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ನಾಟಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಸುತ್ತಲೂ ಹೂಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಬಂಗಾರದ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ನೂರುಯೋಜನದಷ್ಟು ವಿಶಾಲವಾಗಿಯೂ, ನಿರ್ಮಲವಾಗಿಯೂ, ನೇತ್ರಾನಂದಕರವಾಗಿಯೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಅದು ಅತಿ ರಮಣೀಯವಾಗಿಯೂ, ಕಾಂತಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿಯೂ, ಇದ್ದುದಲ್ಲದೆ, ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೂ ಮೇಲೆಹಾರಿಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಮಹೋನ್ನತವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಕೊನೆಗೆ ಅದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಎರುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಕಾಲುನಡೆಯಿಂದ ನಡೆದು ಹೋಗುವುದೆಂದರೇನು? ಆ ಶಿಖರದಲ್ಲಿಯೇ ರಾವಣರಕ್ಷಿತನಾದ ಲಂಕೆಯು ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಆ ಲಂಕೆಯಾದರೋ, ನೂರುಯೋಜನಗಳ ವಿಸ್ತಾರದಿಂದಲೂ, ಮೂವತ್ತು ಯೋಜನಗಳ

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಅಗಲದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ, ಬಿಳಿ ಮೇಘಗಳಂತಿರುವ ಉನ್ನತಗಳಾದ ಗೋಪುರಗಳಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಒಂದು ಸುವರ್ಣಪ್ರಾಕಾರವೂ, ಒಂದು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಪ್ರಾಕಾರವೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿನ ಉಪರಿಗೆಗಳೂ, ರಾಜಗೃಹಗಳೂ, ವರ್ಷಾರಂಭಸಮಯದಲ್ಲಿ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಮೂರ್ತಿಗೆ ಮಧ್ಯಮಪದವಾದ ಆಕಾಶವನ್ನು ಮೇಘಗಳು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಆ ಲಂಕಾನಗರಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಲಂಕರಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಆ ಪಟ್ಟಣದ ನಟ್ಟನಡುವೆ ಜೌಕದಲ್ಲಿ ಸರೋತ್ತಮನಾದ ಒಂದು ಪ್ರಾಸಾದವುಂಟು. ಆ ಪ್ರಾಸಾದವಾದರೋ, ಸಾವಿರ ಕಂಬಗಳಿಂದಲಂಕಿತವಾಗಿ, ಕೈಲಾಸಶಿಖರದಂತೆ, ಮಹೋನ್ನತವಾಗಿ, ಆಕಾಶವನ್ನು ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು. ಆ ಪ್ರಾಸಾದವೇ ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರನಾದ ರಾವಣನಿಗೆ ಮುಖ್ಯನಿವಾಸವಾಗಿಯೂ, ಆ ಲಂಕಾನಗರಿಗೆಲ್ಲಾ ಒಂದು ಭೂಷಣವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಂದು ಸಹಸ್ರ ರಾಕ್ಷಸಸೈನ್ಯವು ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಕಾವಲು ಕಾಯುತ್ತಿರುವುದು. ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಅಂದವಾದ ಉದ್ಯಾನಗಳೂ, ಬಗೆಬಗೆಯ ಧಾತುಗಳಿಂದ ಚಿತ್ರಿತಗಳಾದ ಕ್ರೀಡಾರ್ಪಣತಗಳೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೃತ್ರಿಮವಾದ ವನಗಳೂ, ಆ ವನಗಳಲ್ಲಿ ಕಿವಿಗಿಂಪಾಗಿ ಕೂಗುವ ಪಕ್ಷಿಗಳೂ ತುಂಬಿರುವುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ಮೃಗಗಳು ಸಂತೋಷದಿಂದ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಹೀಗೆ ನಾನಾವಿಧ ವನ ಸಮೂಹಗಳಿಂದ ಶೋಭಿತವಾಗಿ, ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ನೆಲೆಯಾಗಿ, ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥ ಸಮೃದ್ಧಿಯುಳ್ಳದಾಗಿ, ಮಹೋನ್ನತವಾಗಿದ್ದ ಆ ರಾವಣನಗರಿಯನ್ನು, ಇತ್ತಲಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾಗ್ರಜನಾದ ರಾಮನೂ, ಅವನ ಕಡೆಯ ವಾನರರೂ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ನೋಡಿದರು. ವೀರೈವಂತನಾಗಿಯೂ, ದೇವಸಮಾನನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಮನಿಗೂ ಕೂಡ, ಅನೇಕ ಗೃಹಸಮೂಹಗಳಿಂದ ನಿಬಿಡವಾದ ಆ ಲಂಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯವುಂಟಾಯಿತು. ಶ್ರೀರಾಮನು ತನ್ನ ದೊಡ್ಡ ಸೇನೆಯೊಡನೆ ಸುವೇಲ ಪರೈತದಮೇಲೆ ನಿಂತು ಉತ್ತಮವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೂ, ನಾನಾವಿಧವಾದ ರಕ್ಷಣಾಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದಾಗಿಯೂ, ಉಪರಿಗೆಗಳ ಸಾಲಿನಿಂದ ಶೋಭಿತವಾಗಿಯೂ, ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಯಂತ್ರಗಳಿಂದಲೂ, ದೃಢವಾದ ಕವಾಟಗಳಿಂದಲೂ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಆ ಲಂಕೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂವತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಸೇಗ್ರೀಸ ರಾವಣ ದ್ವಂದ್ವ ಯುದ್ಧವು.

ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಸುಗ್ರೀವನೊಡಗೂಡಿ, ಇತರ ವಾನರಯೂಥಪರಿಂದಲೂ ಪರಿವೇಷ್ಟಿತನಾಗಿ, ಎರಡುಯೋಜನಗಳ ಸುತ್ತಳತೆಯುಳ್ಳ ಆ ಸುವೇಲ ಪರ್ವತದ ಶಿಖರವನ್ನೇರಿ, ಆ ಶಿಖರದ ಶುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ನಿಂತು ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ ತಿರುಗಿನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಕೊನೆಗೆ ಅತ್ತಲಾಗಿ ರಮಣೀಯವಾದ ತ್ರಿಕೂಟಪರ್ವತಶಿಖರದಲ್ಲಿ, ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದಲ್ಪಟ್ಟ, ಅಂದವಾದ ಕೋಟಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಲಂಕಾಪುರವನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಹೀಗೆ ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಆ ಲಂಕೆಯ ಒಂದಾನೊಂದು ಗೋಪುರದ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರನಾದ ರಾವಣನು ದೊಡ್ಡ ರಾಜವೈಭವದೊಡನೆ ಕುಳಿತಿಡ್ಡುದನ್ನೂ ಕಂಡನು. ಆಗ ರಾವಣನ ಮಹಾ ಅಟ್ಟಹಾಸವನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆ? ಅವನ ಉಭಯಪಾರ್ಶ್ವಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಡುತ್ತಿರುವ ಎರಡು ಬಿಳಿ ಜಾಮರಗಳು. ಅವನ ನೆತ್ತಿಯಮೇಲೆ ವಿಜಯಸೂಚಕವಾದ ಶ್ವೇತ ಚ್ಯುತ್ರವು. ಕಾಳಮೇಘದಂತೆ ಕಪ್ಪಾದ ಆತನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ರಕ್ತಜಿಂದನ ಮತ್ತು ರತ್ನಾಭರಣಗಳ ಹೊಳವು! ಅವನ ನಡುವಿನಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ಸರಿಯ ಪಟ್ಟಿಯ ಮಡಿ! ಅವನ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಐರಾವತದ ಕೊಂಬಿನ ವಿವಿಧದಿಂದುಂಟಾದ ಗಾಯದ ಗುರುತುಗಳು. ಮತ್ತು ಅವನು ಮೊಲಹರಕ್ತದಂತೆ ಕೆಂಪಾಹ ರಕ್ತವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಟ್ಟು ಸಂಜೆಗೆಂಪಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮೇಘ ಸಮೂಹದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರನಾದ ರಾವಣನು ಅತ್ತಲಾಗಿ ಪ್ರಾಸಾದದಮೇಲೆ ರಾಜವೈಭವದಿಂದ ಕುಳಿತಿಡ್ಡುದನ್ನು ಕಂಡಮಾತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ, ಇತ್ತಲಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ತಡೆಯಲಾರದಷ್ಟು ಕೋಪವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಹೀಗೆ ಕೋಪಗೊಂಡ ಸುಗ್ರೀವನು “ಎಲೆಲಾ! ನಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ರಾಮನ ಮುಂದೆ ಈ ದುರಾತ್ಮನಿಗೆ ಇಷ್ಟೊಂದು ರಾಜೋಪಚಾರವೆ? ಇರಲಿ! ಇವನ ಕೆಚ್ಚನ್ನು ಮುರಿಯುವೆನು” ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ತನ್ನ ಮನೋಬಲವನ್ನೂ ಮೀರುವ ವೇಗದಿಂದ, ಸಮಸ್ತರೂ ನೋಡುತ್ತಿರುವ ಹಾಗೆಯೇ, ತಟ್ಟನೆ ಮೇಲೆದ್ದು, ತಾನಿದ್ದ ಪರ್ವತಶಿಖರದಿಂದ ರಾವಣನಿದ್ದ ಗೋಪುರಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ನೆಗೆತಕ್ಕೆ ಹಾರಿಬಿಟ್ಟನು. ಅಲ್ಲಿ ಸುಗ್ರೀವನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರವೂ ಭಯವಿಲ್ಲದೆ, ಆ ರಾವಣನ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತಕಾಲದವರೆಗೆ ರಾವಣನನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದು ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಹುಲ್ಲಿಗಿಂತಲೂ ಕಡೆಯಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ, ಕ್ರೂರವಾಕ್ಯದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು “ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸಾ! ನಾನು ಯಾರೆಂದು ಬಲ್ಲಿಯಾ? ರಾಮನಿಗೆ ಸ್ನೇಹಿತನು ಮತ್ತು ಆ ಲೋಕನಾಥನಿಗೆ

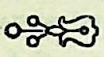
Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಹಾಸನು! ಆ ರಾಜೇಂದ್ರನ ತೇಜೋಬಲದಿಂದಲೇ ಈಗ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವೆನು! ಇನ್ನು ನೀನು ನನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲಾರಿ” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಮಾತಾಡಿ ಮುಗಿಸುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಅತನು ತಟ್ಟನೆ ಮೇಲೆ ಹಾರಿ, ಆ ರಾವಣನ ತಲೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಕಿರೀಟವನ್ನು ಕಿತ್ತಿಸಿದು ತಾನು ಕೆಳಗಿಳಿದು ನಿಂತನು. ತಿರುಗಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಮಹಾವೇಗದಿಂದ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ನೋಡಿ ರಾವಣನು, ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಹಿಡೋ! ಸುಗ್ರೀವಾ! ಇದುವರೆಗೂ ನೀನು ನನಗೆ ಕಣ್ಣುರೆಯಾಗಿದ್ದು ದರಿಂದ ನೀನು ಸುಗ್ರೀವನೆನಿಸಿ (ಅಂದವಾದ ಕಂಠವುಳ್ಳವನೆನಿಸಿ) ಕೊಂಡಿರಬಹುದು. ಇನ್ನು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಗೋಚರಿಸಿದೆಯಲ್ಲವೆ! ಈಗಲೇ ನಿನ್ನ ಕೊರಳನ್ನು ಮುರಿದು, ನಿನ್ನ ಹೆಸರನ್ನೇ ಅಳಿಸಿಬಿಡುವೆನು ನೋಡು” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಆ ಕ್ಷಣವೇ ತಟ್ಟನೆ ಮೇಲೆದ್ದು ಬಂದು, ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಹಿಡಿದಿತ್ತಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಡಿದನು. ಸುಗ್ರೀವನಾದರೋ ಚೆಂಡಿನಂತೆ ಪ್ರುಟಹಾರಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ನೆಗೆದು, ತನ್ನ ಕೈಗಳಿಂದ ರಾವಣನನ್ನು ಹಿಡಿದು ನೆಲಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿದನು. ಹೀಗೆ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಬಲವಾಗಿ ಹಿಡಿದು ತಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಇಬ್ಬರ ದೇಹದಲ್ಲಿಯೂ ಬೆವರು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡಿತು. ಇಬ್ಬರ ದೇಹವೂ ರಕ್ತಮಯವಾಯಿತು. ಪುಷ್ಪಿತಗಳಾದ ಬೂರುಗದ ಮತ್ತು ಮುಳ್ಳುಮುತ್ತುಗದಮರಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸೇರಿ ಬೆಳೆದಂತೆ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ತಬ್ಬಿಹಿಡಿದು ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟರಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಮಹಾ ಬಲಾಢ್ಯರಾದ ಆ ವಾನರರಾಕ್ಷಸರಾಜರಿಬ್ಬರೂ, ಹೀಗೆ ಮುಹೂರ್ತ ಕಾಲದವರೆಗೆ ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟರಾಗಿದ್ದು ಕೊನೆಗೆ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಪಟ್ಟು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಮುಷ್ಟಿಗಳಿಂದಲೂ, ಅಂಗೈಗಳಿಂದಲೂ, ಮೊಳಕೈಗಳಿಂದಲೂ, ಉಗುರುಗಳಿಂದಲೂ, ಹೊಡೆದಾಡುವುದಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿ, ನೋಡುವವರಿಗೆ ಭಯಂಕರವಾಗುವಂತೆ ದೊಡ್ಡಯುದ್ಧವನ್ನಾಂಭಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಮಹೋಗ್ರವೇಗದಿಂದ ಬಹು ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಆ ಗೋಪುರದ ವೇದಿಕೆಯ ನಡುವೆ ಮಲ್ಲಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಆಗಾಗ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಹಿಡಿದು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಸೆಯುವರು, ಒಬ್ಬರಮೇಲೊಬ್ಬರು ಹಾರಿ ಬೀಳುವರು. ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಹಿಡಿದೆಳೆಯುವರು. ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ತಲೆಹಿಡಿದು ಬಗ್ಗಿಸುವರು. ಆಗಾಗ ದೂರನಿಂತು, ಮೈಯನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಹಂದುಮುಂದಾಗಿ ಕಾಲಿಡುತ್ತ, ಸಂಚುನೋಡಿ, ಮುಂದೆನುಗ್ಗಿ, ಕೈಕಲಿಸುವರು. ಆಗಾಗ ಸಮಯ ನಿರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಗೋಪುರವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆಳಾಡದೆ ನಿಂತು ನೋಡುತ್ತಿರುವರು. ಒಬ್ಬರ

ಮೇಲೊಬ್ಬರು ಕೈಹಾಕಿ ಮುಟ್ಟಿಗಳಿಂದ ಬಿಗಿಹಿಡಿದು ತಬ್ಬುವರು. ಹೀಗೆ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಜಟ್ಟಿಗಳಿಂದ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದು, ಕೊನೆಗೆ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ತಬ್ಬಿಹಿಡಿದಂತೆಯೇ ಕೋಟಿಗೂ, ಕಂದಕಕ್ಕೂ ನಡುವೆ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಇಬ್ಬರೂ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮ ಲಾಘವಾತಿಶಯದಿಂದ ನೆಲವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದಂತೆಯೇ ಮೇಲೆ ಹಾರಿ, ಮುಹೂರ್ತ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಶ್ರಮದಿಂದ ನಿಟ್ಟುಸಿರನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಾ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು, ಅವೇಲೆ ಕೈಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಮೇಲೆಹಾರಿ, ತಿರುಗಿ ಕೈಕಲೆತು ಮಲ್ಲಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದರು. ಆ ಸುಗ್ರೀವರಾವಣರಿಬ್ಬರೂ ಸಮವಾದ ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹವುಳ್ಳವರು. ಸರಿಸಮವಾದ ಯುದ್ಧಾಭ್ಯಾಸವುಳ್ಳವರು. ಸರಿಸಮವಾದ ದೇಹಬಲವುಳ್ಳವರು. ಹೀಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಕೊಬ್ಬಿದ ಹೆಬ್ಬುಲಿಗಳಂತೆಯೂ, ಅನೆಯಮರಿಗಳಂತೆಯೂ ಕಾಣುತ್ತ, ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಹಿಡಿದು ಮೆಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸಂಚನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಒಂದಾಗಿ ಕಲೆತು, ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಎದೆಯಿಂದ ತಬ್ಬಿಹಿಡಿದು ಹಣಗಾಡುತ್ತಾ ಇಬ್ಬರೂ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದರು. ತಿರುಗಿ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಹಿಡಿದೆತ್ತಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಡಿಯುತ್ತ. ಬಗೆಬಗೆಯ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದ ಹೋರಾಡಿದರು. ಮದದಾನೆಗಳಂತಿದ್ದ ಆ ವೀರರಿಬ್ಬರೂ, ಗರುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಿತರಾದುದರಿಂದ, ಆ ಅಂಗಸಾಧನೆಯ ಬಲದಿಂದ ಅನೆಯ ಸೊಂಡಿಲುಗಳಂತಿರುವ ತಮ್ಮ ತೋಳುಗಳಿಂದ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಉಸಿರಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ ತಬ್ಬಿಹಿಡಿದರು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಬಳಲಿಕೆಯು ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಹೀಗೆ ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಹೋರಾಡುತ್ತ ತಮ ತಮ್ಮ ವೇಗಾತಿಶಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಮಂಡಲಾದಿ ನಾನಾಗತಿಗಳಿಂದ ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿ ಮಲ್ಲಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಅಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಹೊಂಚುಹಾಕುತ್ತಿರುವ ಬೆಕ್ಕುಗಳಂತೆ, ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಹಿಡಿದು ನೆಲಕ್ಕೆ ತಿಕ್ಕಿಬಿಡಬೇಕೆಂಬ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಸ್ತಬ್ಧರಾಗಿ ನಿಂತು ಸಂಚುನೋಡುತ್ತಿರುವರು. ನಡುನಡುವೆ ಮಂಡಲಾದಿಗತಿಗಳಿಂದ ಸಂಚರಿಸುವರು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಯುದ್ಧನಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರಾದುದರಿಂದ, ಸನ್ಯಾಸಸವ್ಯಗಳೇಮೊದಲಾದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಮಂಡಲಗಳಿಂದಲೂ, ಪ್ಯಾಘ್ರ ಸಿಂಹಾದಿಗಳಂತೆ ನಿಲ್ಲುವ ವೈಷ್ಣವ ಸಮಸಾದಾದಿ ಸ್ಥಾನಗಳಿಂದಲೂ, ಗೋಮೂತ್ರಕಾದಿ ನಾನಾವಿಧಗತಿಯಿಂದಲೂ, ಮುಂದೆಹೋಗುವುದು, ಹಿಂದೆ ಸರಿಯುವುದು, ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ತಿರುಗುವುದು, ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಗಮನಕ್ರಮಗಳಿಂದಲೂ, ಸನ್ಯಾಸಸವ್ಯಕ್ರಮಗಳೆಂಬ ನಡೆಗಳಿಂದಲೂ, ಪೆಟ್ಟನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ

ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಪರಿವೇಕ್ಷೆ, ವರ್ಜನ, ಪರಿಧಾವನ, ಅಭಿದ್ರವಣ, ಅಪ್ಲಾವ, ವಿಗ್ರಹಸಹಿತವಾದ ಆಸ್ಥಾನ, ಪರಾವೃತ್ತಿ, ಅಪಾವೃತ್ತಿ, ಅವಧೃತಿ, ಅವಪ್ಲತಿ, ಉಪನ್ಯಾಸ, ಅಪನ್ಯಾಸ, ಮುಂತಾದ ಮುಲ್ಲಯುಧ್ಧ ಕ್ರಮಗಳಿಂದಲೂ ಸಮಬಲನಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದರು. ಹೀಗೆ ಸುಗ್ರೀವರಾವಣರು ಸಮಜಾತುರೈದಿಂದ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ರಾವಣನು ಮೋಸದಿಂದಲ್ಲದೆ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವೆಂದೆಣಿಸಿ ತನ್ನಂತೆ ಅನೇಕ ರಾವಣರು ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಸುತ್ತಿದಂತೆ ತನ್ನ ಮಾಯೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಈ ಸಂಗತಿಯು ತಿಳಿದುಹೋಯಿತು. ಅತನು ಜಯಶೀಲನಾಗಿಯೂ ಎಷ್ಟೇ ಶ್ರಮ ವನ್ನಾದರೂ ಸಹಿಸಬಲ್ಲವನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದುದರಿಂದ, ಈ ಮೋಸದ ಸಂಜನ್ನು ತಿಳಿದೊಡನೆ ಮೇಲೆನೆಗೆದು, ರಾವಣನ ತಲೆಯನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರಿದನು. ರಾವಣನಾದರೋ ಈ ತಂತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಮೋಸಹೋಗಿ, ಸುಗ್ರೀವನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರಬಹುದೆಂಬ ಅಶೋತ್ತರದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವಾನರನಾಥನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ರಾವಣನೊಡನೆ ತಾನೊಬ್ಬನೇ ನಿಂತು, ಸಮಬಲದಿಂದ ಯುದ್ಧಮಾಡಿದವನೆಂಬ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಭಾಗಿಯಾಗಿ, ತಾನೇ ಧರ್ಮಯುಧ್ಧದಿಂದ ರಾವಣನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದರೂ, ರಾಮನು ಕೈಕೊಂಡಿರುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರಸಹಾರದೊಂದೆಣಿಸಿ, ಅವನನ್ನು ಕೇವಲ ವೃಥಾವಾದ ಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನಿಯೋಗಿಸಿ, ತಾನು ಸೂರ್ಯಪುತ್ರನೆನಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅಷ್ಟು ವಿಶಾಲವಾದ ಆಕಾಶವನ್ನೂ ಕೂಡ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಲೀಲಾಮಾತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ದಾಟಿ ಬಂದು, ವಾನರರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಬಿಟ್ಟನು. ಸುಗ್ರೀವನು ಇಷ್ಟು ಸಾಹಸವನ್ನು ನಡೆಸಿ ಬಂದರೂ ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಏನೂ ತಿಳಿಯದ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಕಪಿಯಂತೆ ಆ ವಾನರರ ಗುಂಪಿನ ನಡುವೆ ಕಲೆತು ಮೆಲ್ಲನೆ ರಾಮನ ಬಳಿಯೂ ಬಂದು ನಿಂತನು. ರಘುಕುಲನೊಂದನನಾದ ರಾಮನಿಗೆ ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸತಕ್ಕವನಾಗಿಯೂ, ವಾನರಯೂಥರಿಂದ ಪೂಜಿತನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸೂರ್ಯಪುತ್ರನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ಹೀಗೆ ಮಹಾಸಾಹಸವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಸಂತುಷ್ಟಚಿತ್ತನಾಗಿ, ವಾಯುವೇಗದಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದು ವಾನರ ಸೇನೆಯನಡುವೆ ನಿಂತಿದ್ದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ನೆಲುವತ್ತನೆಯ ಸರ್ಗವು.

 {
 ರಾಮನು ಭಯಂಕರ ನಿಮಿತ್ತಗಳನ್ನು ಕಂಡುದು,
 ಅಂಗದನು ರಾಪಣನ ಬಳಿಗೆ ರಾಮಭಾರಿಯಾಗಿ
 ಹೋದುದು, ರಾಮನು ವಾನರಸೈನ್ಯದೊಡನೆ
 ಲಂಕೆಯನ್ನು ಮುತ್ತಿದುದು.

ಆಮೇಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾಗ್ರಜನಾದ ರಾಮನು, ವಕ್ರದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಿತ ಸುಗ್ರೀವ
 ನನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವನಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧದ ಗುರುತುಗಳನ್ನೂ ಕಂಡು ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ
 ಅವನನ್ನು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಅಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡು, "ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೆ! ಆಹಾ! ಏನು
 ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದೆ? ನನ್ನೊಡನೆ ಆಲೋಚಿಸದೆಯೇ ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸ
 ವನ್ನು ನಡೆಸಿದೆಯಲ್ಲಾ! ನನ್ನ ಹಾಗೆ ಸಹಾಯಕರು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವಾಗಲೂ
 ನಿನ್ನಂತಹ ರಾಜರು ಹೀಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಸಾಹಸಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದೆಂದ
 ರೇನು? ಎಲೆ ನೀರನೆ! ನೀನು ಸಾಹಸಪ್ರಿಯನೆಂಬುದು ನಿಜವು. ಆದರಿಂದಲೇ
 ಈಗ ನನ್ನನ್ನಾಗಲೀ, ಈ ವಿಭೀಷಣನನ್ನಾಗಲೀ, ವಾನರಸೈನ್ಯವನ್ನಾಗಲೀ,
 ಯಾರನ್ನೂ ಕೇಳದೆ, ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಸದೆ, ಎಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ದೊಡ್ಡ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಗುರಿ
 ಮಾಡಿ ಬಹಳ ಅಪಾಯಕರವಾದ ಈ ಸಾಹಸಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿಬಿಟ್ಟಿ! ಸುಗ್ರೀವ,
 ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನೀನು ಹೀಗೆ ಹಿಂದು ಮುಂದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸದೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಇಂತಹ
 ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಶ್ರಯಸ್ಸಿಡೆಡ. ಒಂದುಮೇಲೆ ಏನಾದರೂ ಅಪಾಯವುಂಟಾಗಿದ್ದರೆ
 ಗತಿಯೇನು? ನೀನು ಎಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ನಿನ್ನ ಬಾಹುಬಲದಿಂದ ಎಂತಹ ಶತ್ರುಗಳ
 ನ್ನಾದರೂ ನಿಗ್ರಹಿಸಬಲ್ಲವನಾದರೂ, ನಿನ್ನಗೆ ದೈವಿಕವಾಗಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಹಾನಿ
 ಉಂಟಾದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನನ, ಗತಿಯೇನು? 1 ಏನು, ಬಿಟ್ಟಮೇಲೆ ನನಗೆ ಸೀತಿ

1. ಇಲ್ಲಿ ಶ್ಲೋಕಂಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸೀತೆಯಾದುದು. ಭರತನ ಮುಖ
 ಬಾಹೋ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಯವೀಯಸಾ|| ಶತು ಘೋರಜ ಶತು ಘೋರ ಶರೀರೇಣವಾಪು 3" ಎಂದು
 ಮೂಲವು. ಆದರಿಂದ ರಾಮನಿಗೆ ಅತ್ರಿತರಲ್ಲಿರುವ ವಾತ್ಸಲ್ಯಾತಿಶಯವು ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.
 ಹಸುಗಳಿಗೆ ಹೊಸವಾಗಿ ಪ್ರಸವಿಸಿದ ಕರುಗಳಲ್ಲಿರುವ ವಾತ್ಸಲ್ಯವು ಹಿಂದಿನಕರುಗಳಲ್ಲಿ
 ಹೀಗೆ ಇರುವದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಇಲ್ಲಿ ರಾಮನಿಗೂ ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೇಮ
 ಕೃಂತ ಹೊಸವಾಗಿ ಶರಣಾಗತನಾದ ಕಪಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವು ಹೆಚ್ಚಿರುವ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ.
 ಇದರಿಂದ ರಾಮನಿಗೆ "ಅರೋಮಾ ವಿಷ ಅಕ್ಕಿ ನೋಯುತ್ತಿಲ್ಲ" ಎಂಬಂತೆ ಅರ್ಥಶಾಲಿ
 ಭೂತಿಯಾದ ಸೀತಿಗಿಂತಲೂ "ಭ್ರತಾಸ್ತು ಮೂರ್ಛಾಶ್ಚ" ಎಂಬಂತೆ ತನ್ನ ಮೂರ್ಛಾ
 ಭೂತರಂತೆಯೇ ಇರುವ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಭರತ ಶತುಘ್ನಾದಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ "ಆತ್ಮಾನಂ ಸರ್ವಥಾರ
 ಹ್ವೇದಾರ್ಪಿಸಿಥಸ್ಥಿರಮ್" ಎಂಬಂತೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಿಯದಿಂದ ಪೋಷಿಸಬೇಕಾದ
 "ತನ್ನ ಶರೀರಕ್ಕಿಂತ" ಅತ್ರಿತನಾದ ವಾನರನೇ ಪ್ರಿಯನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಯಿಂದಾಗಲಿ, ಭರತನಿಂದಾಗಲಿ, ಪ್ರಿಯಸಹೋದರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಂದಾಗಲಿ, ಶತ್ರುಘ್ನನಿಂದಾಗಲಿ, ಕೊನೆಗೆ ಈ ನನ್ನ ದೇಹದಿಂದಲೇ ಆಗಲಿ, ಆಗಬೇಕಾದ ದೇನು? ನೀನೋ ದೇವೇಂದ್ರ ವರುಣರಿಗೆ ಸಮಾನನಾದವನು. ಎಲೆ ಬಲಾಢ್ಯನೆ, ನನಗೆ ನಿನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ, ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಕ್ಷಣಕಾಲದ ವರೆಗೆ ನೀನು ಬಾರದಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಪಾಶ್ವಲ್ಪದಿಂದ, ನಿನಗೆ ಯಾವ ಅಪಾಯ ಉಂಟಾಯಿತೋ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದೆನು. ಆಗ ನನಗೆ ದೊಡ್ಡ ಚಿಂತೆಯೂ ಹುಟ್ಟಿತು. ನನ್ನ ಪ್ರಾಣದಮೇಲೆಯೇ ನಿರಾಶೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ತೀರಿಸದೆ ಹೋಗಬಾರದಾದುದರಿಂದ, ಆ ರಾವಣನನ್ನು ಅವನ ಮನೆಮಂದಿಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಕೊಂಡು, ಶರಣಾಗತನಾದ ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಭಾಷೆಯಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟವನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿ, ಕುಲಧರ್ಮವು ತಪ್ಪಿಹೋಗದಂತೆ ಆಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹೋಗಿ ಭರತನನ್ನೂ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಉತ್ತರಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕೆಂದೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು” ಎಂದನು. ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಸುಗ್ರೀವನು, ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಅನಂದಭಾಷವನ್ನು ಬಿಡುತ್ತ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲೈ ರಘುಕುಲೋತ್ತಮನೆ, ನಿನ್ನಡಿಗಳಲ್ಲಿ ದಾಸ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದುದೇ ನನಗೆ ಪುರುಷಧರ್ಮವೆಂದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವಾಗ, ನಿನ್ನ ಭಾರ್ಯೆಯನ್ನ ಪಹರಿಸಿದ ದುರಾತ್ಮನಾದ ರಾವಣನನ್ನು ನೋಡಿ ನಾನು ಹೇಗೆ ಸಹಿಸಬಲ್ಲೆನು? ನಾನು ಈಗ ನಡೆಸಿದುದು ದಾಸ್ಯಕರ್ಮವೇ ಹೊರತು ಸಾಧಕವಲ್ಲ” ಎಂದನು. ಸುಗ್ರೀವನು ಹೇಳಿದ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮನು ಅವನ ಭಕ್ತಿಯನ್ನ ಭಿನಂದಿಸಿ, ಅಮೇಲೆ ಶ್ರೀಮಂತನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ, “ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ, ನಾವು ಶೀತಲ ಜಲದಿಂದಲೂ, ಫಲಸಮೃದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ತೋಟಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಈ ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಆಯಾ ಯುಧಪತಿಗಳಿಗೆ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನೂ ವಿಭಾಗಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ಗರುಡಾದಿರೂಪಗಳಿಂದ ವ್ಯೂಹವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದಬೇಕು. ಇದೋ ಭಯಂಕರವಾದ ಯಾವುಸೋ ಒಂದು ಭಯನಿಮಿತ್ತವು ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಭವಿಸಬಹುದೆಂದು ನನಗೆ ತೋರಿರುವುದು. ಅದು ಲೋಕಕ್ಷಯವನ್ನೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ನಮ್ಮ ವಾನರ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ, ಅತ್ತಲಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸರ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ, ಅನೇಕ ವೀರರಿಗೆ ನಷ್ಟವುಂಟಾಗುವ ಸೂಚನೆಗಳೂ ಕಾಣುವುವು. ಇದೋ! ಗಾಳಿಯು ಬಿರುಸಾಗಿ ಬೀಸುತ್ತಿರುವುದು. ಭೂಮಿಯು ನಡುಗುತ್ತಿರುವುದು. ಪರ್ವತ ಶಿಖರಗಳು ಅದುರುತ್ತಿರುವುವು. ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಹಾಗೆ ಮರಗಳು

ಮುರಿದು ಬೀಳುತ್ತಿರುವುವು. ಅದೋ! ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮೇಘಗಳು, ರಣಹದ್ದು ಮೊದಲಾದ ಮಾಂಸಾಹಾರಿಪಕ್ಷಿಗಳ ಆಕಾರದಿಂದ ತೋರಿ, ಕ್ರೂರಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿ, ಕ್ರೂರಧ್ವನಿಯಿಂದ ಮೊಳಗುತ್ತಿರುವುವಲ್ಲದೆ, ಲೋಕಕ್ಷಯಸೂಚಕವಾಗಿ ರಕ್ತಬಿಂದುಗಳೊಡಗೊಂಡ ಜಲವನ್ನೂ ವರ್ಷಿಸುವುವು. ಅದೋ! ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲವು ರಕ್ತಚಂದನದಂತೆ ಬಹಳ ಕೆಂಪಾಗಿ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಕಾಣುವುದು. ಸೂರ್ಯ ಬಿಂಬದಿಂದ ಉರಿಯುವ ಅಗ್ನಿಪಿಂಡಗಳು ಬೀಳುತ್ತಿರುವುವು. ತುಚ್ಛವ್ಯಗಗಳಾದ ನರಿ ಮೊದಲಾದುವೆಲ್ಲವೂ ಬಹಳ ದುಃಖಗೊಂಡಂತೆ ಭಯಂಕರವಾದ ದೀನ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಹಾನಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತ, ಸೂರ್ಯನಿಗಿರಾಗಿ ಊಳಿಡುತ್ತಿರುವುವು. ಈ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಚಂದ್ರನು ಪ್ರಕಾಶರಹಿತನಾಗಿ ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಲೋಕವನ್ನು ಸಂತಾಪಪಡಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಮತ್ತು ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ, ಆ ಚಂದ್ರಬಿಂಬದ ಸುತ್ತಲೂ ರಪ್ತು ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪರಿವೇಷವು ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು ನೋಡು! ಈ ಚಂದ್ರನ ಪರಿವೇಷವು ಎಷ್ಟು ಭಯಂಕರವಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಸ್ಥವಾಗಿಯೂ, ಅಮಂಗಳ ಸೂಚಕವಾಗಿಯೂ, ನಡುವೆ ಬಹಳ ರಕ್ತವರ್ಣವಾಗಿಯೂ ಕಾಣುವುದು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಅದೋ ಸೂರ್ಯ ಬಿಂಬದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ, ಚಂದ್ರಬಿಂಬದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಕಪ್ಪಾದ ಕಳಂಕವೊಂದು ಕಾಣುವುದು ನೋಡು. ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ನಕ್ಷತ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಎಂದಿನಂತಿಲ್ಲದೆ ಬಹಳ ಮುಲಿನವಾಗಿ ಕಾಂತಿಗುಂದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಈಗ ಈ ದುರ್ವಿಮಿತ್ತಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಳಯಕಾಲವೇ ಸನ್ನಿಹಿತವಾದಂತೆ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಅದೋ! ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಗೆ, ಹೇಗೆ, ಹದ್ದು, ರಣಹದ್ದು ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಬಲ ಪಕ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕೂಡ, ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಹಕ್ಕಿಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಹತಗಳಾಗಿ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬೀಳುತ್ತಿರುವುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನರಿಗಳು ಮಹಾಧ್ವನಿಯಿಂದ ಅಮಂಗಳವಾಗಿ ಊಳಿಡುತ್ತಿರುವುವು. ವಕ್ಷ, ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ, ಇನ್ನು ನಾವು ಶಡಮಾಡಬಾರದು. ಈಗಲೇ ನಾವು ನಮ್ಮ ವಾನರಸೈನ್ಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು, ರಾವಣನಿಂದ ರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ದುರ್ಗಮವೆನಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ಲಂಕೆಗೆ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಹೋಗಿ ಸೇರಬೇಕು” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ವೀರನಾಗಿಯೂ ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಹೇಳಿ, ಆಗಲೇ ಸುವೇಲ ಪರ್ಮಿತದ ಶಿಖರದಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕಿಳಿದನು. ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ಆ ರಾಮನು ಆ ಪರ್ಮಿತಶಿಖರದಿಂದಿಳಿದು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಶತ್ರುದುರ್ಜಯವಾಪ್ತನ ಸಮಸ್ತ ಸೈನ್ಯವನ್ನೂ ಒಮ್ಮೆ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ನೋಡಿದನು. ರಾಮನು ಕಾಲೋಚಿತವಾದ

ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಜಿನ್ನಾಗಿ ಬಿಲ್ಲವನಾದುದರಿಂದ, ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆ ಸೇರಿ, ಆ ಸಮಸ್ತ ವಾನರಸೈನ್ಯವನ್ನೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಇನ್ನೇ ಯುದ್ಧಕಾಲನೆಂಬುದನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿ, ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವಂತೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು. ಜೀರ್ಣಾದಮೇಲೆ ಮಹಾ ಬಾಹುವಾದ ರಾಮನು, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಹಿಡಿದು, ದೊಡ್ಡ ಸೇನೆ ಯಿಂದ ಪರಿವೃತನಾಗಿ, ಲಂಕಾಪುರವನ್ನು ಕುರಿತು ಮುಂದೆ ಹೊರಟನು. ವಿಭೀಷಣನೂ, ಸುಗ್ರೀವನೂ, ಹನುಮಂತನೂ, ಜಾಂಬವಂತನೂ, ನಲನೂ, ಸುಷೇಣನೂ, (ಘಮ್ರನೂ) ನೀಲನೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ ಅವನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೊರಟರು. ಹೀಗೆ ಮಹತ್ವಾದ ವಾನರ ಭರ್ತೃಕ ಸೈನ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಗುಂಪಾಗಿ ಆಶಿ ವಿಕ್ರಾರವಾದ ಅಲ್ಲಿನ ಭೂಮಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸುವಂತೆ ರಾಮನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೋದರು. ಅನೇಕುಂ ತೆ ದೊಡ್ಡ ದೇಹವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಶತ್ರುಗಳನ್ನಿ ದಿ ರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥರಾಗಿಯೂ ಇಷ್ಟ ಸಾವಿರಾರುಮಂದಿ ವಾನರವೀರರು, ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟದ ಶಿಖರಗಳನ್ನೂ, ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಮರಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಹೊರಟರು. ಪರಂತಪವಾದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣಬ್ಬರೂ ಹೀಗೆ ದೊಡ್ಡ ಸೇನೆಯೊಡನೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿ ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನಮೇಲೆ ಲಂಕಾನಗರಿಯನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಅನೇಕ ಧ್ವಜಪಟಗಳ ಸಾಲಿನಿಂದ ಮನೋಹರವಾಗಿಯೂ, ವನೋಪವನಗಳಿಂದ ಶೋಭಿತ ವಾಗಿಯೂ, ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಕೋಟಿಯುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ, ಇತರರಿಗೆ ದುರ್ಗಮ ವಾಗಿಯೂ, ಎತ್ತರವಾದ ತೋರಣವ್ರಾಕಾರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದಾಗಿಯೂ, ದೇವತೆ ಗಳಿಗೂ ದುರ್ಧರ್ಷವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಆ ಲಂಕಾಪುರವ ಬಳಿಯ ತ್ರಿಕೂಟ ಪರ್ವತ ವನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿ, ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ರಾಮಾಜ್ಞೆಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ನಿಯಮಿತವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣಪುತ್ರ ನಾಗಿ ಹೊರಟು, ಪರ್ಮತ ಶಿಖರದಂತೆ ಮನೋನ್ವಿತವಾದ ಲಂಕೆಯ ಉತ್ತರದ್ವಾರ ವನ್ನು ಸೇರಿ, ಅಲ್ಲಿ ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ಸೇನೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತ, ಆ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಮುಚ್ಚಿದನು. ಹೀಗೆ ದಶಭವುಕ್ತನಾದ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಂದನುಷ್ಠತೆ ನಾಗಿ ಹೊರಡಲು, ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ರಾಣಿಯ ತಾನಾಗಿಯೇ ನಿಂತು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಉತ್ತರವ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತಡೆದನು. ಆ ದ್ವಾರಪ್ರವೇಶವಾದರೋ ವರಣಿಂದ ರಕ್ಷಿತವಾದ ಸಮುದ್ರದಂತೆ, ಕಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ರಾಣಿಯಿಂದಲೇ ರಕ್ಷಿತವಾ ಗಿರುವುದು. ನೋಡುವಾಗಲೇ ಭಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದು. ಸುತ್ತಲೂ ಅನೇಕ ಘೋರರಾಕ್ಷಸರು, ಅಯವಿಧಾರಿಗಳಾಗಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಕಾವಲಿರುವುದರಿಂದ, ದಾನವರಿಂದ ರಕ್ಷಿತವಾದ ಪಾಕುಳಿಗಳೇ ಎಂಬಂತೆ ನೋಡುವವರಿಗೆ ಮಹಾಭಯ

ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಹೀಗಿರುವಾಗಲೂ, ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗಿ, ಅದನ್ನು ತಡೆಯಬೇಕೆಂದರೆ ಲೋಕೈಕವೀರನಾದ ರಾಮನಿಗೆ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾವನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವು? ರಾಮನು ಆ ದ್ವಾರವನ್ನು ಸವಿಸಿರಿಸಿದಾಗಲೇ ಆ ಬಾಗಿಲಿನ ಜಗುಲಿಯಮೇಲೆ ಶಾಸ್ತ್ರಸಂಯೋಧರು ನಿಲ್ಲಿಸಿಟ್ಟಿದ್ದ ವಿವಿಧಾಯುಧ ಸಮೂಹಗಳನ್ನೂ ಅನೇಕ ಯುದ್ಧ ಕವಚಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿದನು. ವೀರ್ಯವಂತನಾಗಿಯೂ, ವಾನರ ಸೇನಾಪತಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ನೀಲನು ಮೈಂದದ್ದಿವಿದರೊಡಗೂಡಿ ಉತ್ತರದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ನಿಂತನು. ಬಹಳ ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಅಂಗದನು ಋಷಭ ಗವಾಕ್ಷ ಗಜ ಗವಯ ರೆಂಬ ನಾಲ್ಕರೊಡಗೂಡಿ ದಕ್ಷಿಣದ್ವಾರವನ್ನು ತಡೆದು ನಿಂತನು. ಬಲವಂತನಾದ ಹನುಮಂತನು ಪ್ರಮಾಥಿ ಪ್ರಘಸರೇಂಬವರನ್ನೂ, ನೀರರಾದ ಮತ್ತೆಕೆಲವು ವಾನರರನ್ನೂ, ಸಂಗಡ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಪಶ್ಚಿಮದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ನಿಂತನು. ಸುಗ್ರೀವನು ಗರುಡನಂತೆಯೂ, ವಾಯುವಿನಂತೆಯೂ ಮಹಾವೇಗವುಳ್ಳ ಅನೇಕ ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠರೊಡಗೂಡಿ ಹೊರಟು ಆತ್ತಲಾಗಿ ಬಲಾಢ್ಯರಾದ ರಾವಣೇಂದ್ರಜಿತ್ತುಗಳೊಡನೆ ಹೋರಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ಹೋಗಿರುವ ರಾಮ ಹನುಮಂತರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೆ ಸಮಯಬಂದಾಗಲೂ ತಟ್ಟನೆಹೋಗಿ ಸಹಾಯಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ, ಉತ್ತರ ಪಶ್ಚಿಮದ್ವಾರಗಳನ್ನಡುವೆ ಗುಲ್ಮ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಂತನು. ಬಹಳ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಹೊಂದಿದ ಯುಧಪತಿಗಳ ಕೆಳಗೆ ಮೂವತ್ತಾರು ಕೋಟಿ ವಾನರರು ಹೀಗೆ ಲಂಕಾಪುರಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಿನಿಂತು, ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿದ್ದರು. ರಾಮಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ವಿಭೀಷಣರಿಬ್ಬರೂ ಒಂದೊಂದು ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಕೋಟಿವಾನರರನ್ನಿರಿಸಿದರು. ರಾಮನಿದ್ದ ಕಡೆಗೆ ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಸವಿಸಿರಿಸಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವನು ಜಾಂಬವಂತನನ್ನೂ ತನ್ನ ಸಹಾಯಕ್ಕಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಬಹುಸ್ನೇಹಪರಿವೃತನಾಗಿ ಮಥ್ಯಗುಲ್ಮದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಕ್ರೂರವಾದ ಕೋರೆಯುಳ್ಳಹುಲಿಗಳಂತೆ, ಗಿಡಗಳನ್ನೂ, ಪರ್ವತ ಶಿಖರಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಕೋಪದಿಂದ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕಾಡಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಬಾಲಗಳನ್ನೆತ್ತಿಯೇ ನಿಂತಿರುವರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಕೋರಿಗಳನ್ನೂ, ಉಗುರುಗಳನ್ನೂ ಶಸ್ತ್ರಗಳಂತೆಯೇ ಯುದ್ಧ ಸಾಧನಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಟ್ಟಿರುವರು. ಎಲ್ಲರ ಮುಖದಲ್ಲಿಯೂ ಕೋಪವಿಕಾರಗಳು ತೋರುತ್ತಿರುವುವು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ಅವಯವಗಳೂ ವಿಚಿತ್ರವರ್ಣದಿಂದ ಘೋರರೂಪವಾಗಿ ಕಾಣುವುದು. ಅವರು ಕೋಪದಿಂದ ಮುಖವನ್ನು ವಕ್ರವಾಗಿ ತಿರುಗಿಸಿ, ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಹೆದರಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಮತ್ತು ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಹತ್ತಾನೆಯ ಬಲ ಉಳ್ಳವರು. ಕೆಲವರು ನೂರು ಅನೆಯ ಬಲವುಳ್ಳವರು. ಕೆಲವರು ಸಾವಿರ ಅನೆಯ

ಗಳ ಬಲವುಳ್ಳವರು. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಓಘಸಂಖ್ಯಾಕಗಳಾದ ಅನೆಗಳ ಬಲವುಳ್ಳವರು. ಆದಕ್ಕಿಂತಲೂ ನೂರುಪಾಲು ಹೆಚ್ಚು ಬಲವುಳ್ಳವರು ಕೆಲವರು. ಇಷ್ಟೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಬಲವುಳ್ಳವರು ಕೆಲವರು. ಹೀಗೆ ಅನೇಕಾನೇಕ ವಾನರ ನೀರರು ಲಂಕೆಯನ್ನಾಕ್ರಮಿಸಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಆ ದೊಡ್ಡ ವಾನರ ಸೈನ್ಯವು ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಗುಂಪುಕೂಡಿರುವಾಗ, ಭಯಂಕರವಾದ ಮಿಡಿತಗಳ ಗುಂಪಿನಂತೆ ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿಬರುತ್ತ, ಅಶ್ವತ್ಥಕರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿತಲ್ಲದೆ, ಕಪಿಗಳು, ಕರಡಿಗಳು, ಸಿಂಗಳೀಕಗಳೆಂಬ ಜಾತಿಭೇದದಿಂದ ವಿಚಿತ್ರವರ್ಣವುಳ್ಳದಾಗಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಆಗ ಆಕಾಶವೆಲ್ಲವೂ ಕೇವಲ ಕಪಿಗಳಿಂದಲೇ ತುಂಬಿದಂತೆಯೂ, ಭೂಮಿಯು ಮುಚ್ಚಿಹೋದಂತೆಯೂ ಕಾಣಿಸಿತು. ಮೊದಲಿದ್ದ ಸೈನ್ಯವಲ್ಲದೆ ಪ್ರತಿ ಲಂಕಾದ್ವಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೊಂದು ಕೋಟಿ ಭಲ್ಲೂಕ ಸೈನ್ಯವೂ, ಕಪಿಸೈನ್ಯವೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಇನ್ನೂ ಬೇರೆ ಅನೇಕ ವಾನರರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾದಿದ್ದು, ಬೇಕಾದಾಗ ಮುಂದೆ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀಕೂಟ ಪರ್ರತದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರದೇಶಗಳೂ ವಾನರರಿಂದಲೇ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಲಂಕೆಯ ನಾಲ್ಕು ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನೂ ಅನರಿಸಿದಮೇಲೆ, ಬೇರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕೋಟಿ ವಾನರರು ಆ ಪಟ್ಟಣದ ಸುತ್ತಲೂ ಮುತ್ತಿನಂತರು. ಹೀಗೆ ಬಲಾಢ್ಯರಾದ ಅನೇಕ ವಾನರರು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲು, ಮರಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಲಂಕೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಅನರಿಸಿ ನಿಂತಿದ್ದುದರಿಂದ, ಆ ಪಟ್ಟಣವು ಗಾಳಿಯ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೂ, ಆವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಮೇಘದಂತೆ ದೇಹವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ದೇವೇಂದ್ರನಂತೆ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಅನೇಕ ವಾನರರು ಆಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಬಂದು ಲಂಕೆಯನ್ನು ಎದೆಬಿಡದೆ ಮುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅಲ್ಲಿನ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯವುಂಟಾಯಿತು. ಈ ವಾನರಸೈನ್ಯವು ನಾನಾಕಡೆಗಳಿಂದ ಬಂದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅದರಿಂದಂಟಾದ ಗದ್ದಲವು, ಮಹಾಸಮುದ್ರವು ತನ್ನ ದಡವನ್ನು ಮುರಿದು ಕೊಚ್ಚಿ ಬರುವಾಗ ಅದರಿಂದ ಹೊರಟು ಬರುವ ಜಲಪ್ರವಾಹದ ಮೊರೆತದಂತೆ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಮಹಾಧ್ವನಿಗೆ ಲಂಕಾನಗರಿಯೆಲ್ಲವೂ ತನ್ನ ತೋರಣ ಪ್ರಾಕಾರಗಳೊಡನೆಯೂ, ಪುಟೋಪವನಗಳೊಡನೆಯೂ, ಬಹಳವಾಗಿ ನಡುಗಿ ಹೋದಂತಾಯಿತು. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಂದಲೂ, ಸುಗ್ರೀವನಿಂದಲೂ ರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಬಂದ ಆ ದೊಡ್ಡ ವಾನರಸೇನೆಯು, ದೇವಾಸುರರಿಗಾದರೂ ಇದಿರಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ತನ್ನ ಕಡೆಯ ಸಮಸ್ತಸೈನ್ಯವನ್ನೂ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ತಂದಿಳಿಸಿ, ಮುಂದೆ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ

ಕಾರ್ಯಗಳೇನೆಂದು ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕರೆದು ಅವರೊಡನೆ ಆಲೋಚಿಸಿದನು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಾಯಗಳಿಂದಂಟಾಗುವ ಫಲವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲ ಆ ರಾಮನು, ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ರಾಜರು ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಯೋಚಿಸಿ, ಆ ರಾಜಧರ್ಮವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿ, ಮುಂದೆ ರಾವಣನ ಬಳಿಗೆ ದೂತನೊಬ್ಬನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಬೇಕಾದುದೇ ಪ್ರಕೃತಕಾರ್ಯವೆಂದೂ, ಅಂಗದನೇ! ಆ ದೂತ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವನೆಂದೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡನು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಭೀಷಣನ ಅನುಮತಿಯನ್ನೂ ಕೇಳಿ, ಅಂಗದನನ್ನು ಕರೆದು ಹೇಳುವನು. “ಎಲೆ ಸೌಮ್ಯನೇ, ನೀನು ಈಗಲೇ ಲಂಕಾಪುರಿಯನ್ನು ಹಾರಿ, ರಾವಣನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವನ ಮುಂದೆ ಈಗ ನಾನು ಹೇಳುವ ಮಾತನ್ನು ಹೀಗೆಯೇ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಹೇಳು. “ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸಾ, ಈಗಲೇ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ನಿನ್ನ ಸಂಪತ್ತೆಲ್ಲವೂ ನಾಶಹೊಂದಿದಂತೆಯೇ ಆಗಿರುವುದು. ನಿನ್ನ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಬಲವೂ ತಗ್ಗಿಹೋದಂತೆಯೇ ಎಣಿಸಬೇಕು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಿನಗೆ ಬದುಕುವ ಆಶೆಯೂ ತಪ್ಪಿಹೋಯಿತು. ನಿನಗೆ ಸಾವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದು. ವಿನಾಶಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಕೆಟ್ಟುಹೋಯಿತು. ಎಲೆ ಮೂಢನೇ! ಇದುವರೆಗೂ ನೀನು ಭಾಗ್ಯಮದದಿಂದ ದೇವ ಗಂಧರ್ವ ಮಹರ್ಷಿಗಳಿಗೂ, ಅಪ್ಸರಸ್ಸುಗಳಿಗೂ, ಯಕ್ಷ ಪನ್ನ ಗಾದಿಗಳಿಗೂ, ಇತರ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೂ, ಎಷ್ಟೋ ದ್ರೋಹಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಗೋಳಾಡಿಸಿರುವೆ. ನೀನು ಯಾವ ಬ್ರಹ್ಮನ ವರದ ಬಲದಿಂದ ಬುದ್ಧಿಗೆಟ್ಟು ಘೋರಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದೆಯೋ, ಇವಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಮೂಲವಾದ ಆ ವರದ ಬಲದಿಂದಂಟಾದ ನಿನ್ನ ಕೆಚ್ಚಾಕೂಡ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಆಡಗಿದಂತೆಯೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಇದು ನಿಜವು. ಇದೋ! ನಾನು ನನ್ನ ಭಾರ್ಯಾಪತಿ ಹರಣವನ್ನೇ ವ್ಯಾಜವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಆ ನೆಪದಿಂದಲೇ ನಿನ್ನನ್ನು ದಂಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಲಂಕಾದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಂತಿರುವೆನು. ನಿನ್ನಿಗೆ ನಾನೇ ಈಗ ಕಾಲಯಮನೆಂದು ತಿಳಿ. “ಹೀಗೆ ನನ್ನನ್ನು ದಂಡಿಸುವುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಬಂದ ಫಲವೇನು?” ಎಂದು ಕೇಳುವೆಯಾ? ಇದರಿಂದ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ದೊಡ್ಡ ಲಾಭವುಂಟು. ನೀನು ನನ್ನಿಂದ ಹತನಾದರೆ, ಅದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಪಾಪವೆಲ್ಲವೂ ನಿವೃತ್ತವಾಗಿ, (ರಾಜದಂಡದಿಂದ ಅಪರಾಧಿಯೂ, ರಾಜನೂ ಸಾಪನಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಯು) ದೇವತೆಗಳೂ, ಮಹರ್ಷಿಗಳೂ, ರಾಜರ್ಷಿಗಳೂ ಹೊಂದತಕ್ಕ ಲೋಕವನ್ನೇ ನೀನೂ ಹೊಂದಬಹುದು. ದುಷ್ಟರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವುದೇ (ರಾಜಧರ್ಮವಾದುದರಿಂದ, ನಾನು ನಿನ್ನ ಆಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ದಂಡವನ್ನು ಮಾಡಿ ಸಾಪನಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಬಹುದು. ಅದರಿಂದ ಇದು ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ

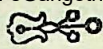
ಕಾರಣವು. ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ಕೊರಗಿ ಬಂದು ನಿಲ್ಲು. ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸಾಧಮಾ ! ಮಾರೀ
 ಚನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೊರಡಿಸಿ, ಯಾವ ಭುಜಬಲವನ್ನೂ
 ನಂಬಿ ಆಗ ನೀನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯದಿಂದ ಯೋ, ಆ ನಿನ್ನ ಭುಜಬಲವೆಲ್ಲವನ್ನೂ
 ಈಗ ನೀನು ತೋರಿಸಬಹುದು. ರಾವಣಾ, ಈಗಲೂ ನೀನು ನನ್ನ ಪಕ್ಷಿಯಾದ
 ಸೀತೆಯನ್ನು ತಂದೊಪ್ಪಿಸಿ ಶರಣಾಗತನಾದರೆ ಸರಿ, (ಚಿನ್ನವನ್ನು ಕದ್ದವನಿಗೆ,
 ಅದನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಕೊಟ್ಟುಹೊರತು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲವು ಹಾಗೆಯೇ
 ಸೀತೆಯನ್ನು ಕದ್ದ ರಾವಣನಿಗೂ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿದ
 ಹೊರತು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲವೆಂದು ರಾಮನ ಭಾವವು. ಮತ್ತು
 ಈಗಲೂ ರಾವಣನು ಶರಣಾಗತನಾದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಮಾತನ್ನು
 ತಪ್ಪದಂತೆ ತನ್ನ ಕೋಸಲ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾದರೂ ಅವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುವುದಕ್ಕೆ
 ತಾನು ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವೆನೆಂದೂ ಭಾವವು. ಅಥವಾ ರಾವಣನು ಶರಣಾಗತನಾದ
 ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಾಣದಾನವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಬಹುದೇ ಹೊರತು ವಿಭೀಷಣ
 ನಿಗೆ ಲಂಕಾರಾಜ್ಯವು ಸ್ಥಿರವೆಂದೂ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು) ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇದೋ !
 ಈ ನನ್ನ ಶೀಕ್ಷೆ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರ ಹುಟ್ಟಿ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿ
 ಬಿಡುವುದೇ ನಿಜವು. ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ, ರಾಕ್ಷಸೋತ್ತಮನಾಗಿಯೂ ಇರುವ
 ವಿಭೀಷಣನು ಆಗಲೇ ಬಂದು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗತನಾಗಿರುವನು. ಅನುಕೂಲ್ಯ
 ಸಂಪತ್ತಿಯುಳ್ಳ ಈತನಿಗೆ ಲಂಕಾರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಿಷ್ಕಟಂಕವಾಗಿಮಾಡಿ ಒಪ್ಪಿಸಿ
 ಬಿಡುವೆನು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ನೀನೋ ಧರ್ಮಶೂನ್ಯನು. ನಿನ್ನಂತೆ
 ಕೆಲವು ಮೂರ್ಖರನ್ನೇ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವೆ. ನೀನು ಪಾಪಾ
 ತ್ಮನು, ಚಪಲಚಿತ್ತನು. ಇಂತಹ ನಿನಗೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವಾದರೂ
 ಈ ಲಂಕಾರಾಜ್ಯವನ್ನನುಭವಿಸುವುದು ಶಕ್ಯವಲ್ಲ. ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸಾ ! ಈಗಲೂ
 ನೀನು ಸೀತೆಯನ್ನು ತಂದೊಪ್ಪಿಸಿ ಶರಣಾಗತನಾಗುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳ
 ನ್ನಾದರೂ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಈ ಲಂಕಾರಾಜ್ಯವೇನೋ ವಿಭೀಷಣನ ಕೈಗೆ
 ಆಗಲೇ ಸೇರಿಹೋಯಿತು. ರಾವಣಾ, ಈಗ ನೀನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಯುದ್ಧವನ್ನೇ
 ನಡೆಸಿದರೂ ನಡೆಸು. ಆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಶಾರ್ಕವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತೋರಿಸು !
 ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಮುಂದಿನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನೀನು ನನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಸತ್ತುಬೀಳುವು
 ದೇನೋ ನಿಜವು. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಆದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಮೇಲ್ಮೈಯೇ ಹೊರತು ಹಾನಿಯಿಲ್ಲ.
 ನನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ನೀನು ಹತನಾದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲವೂ ನೀಗಿ ಪರಿ
 ಶುದ್ಧನಾಗುವೆ. ಹಾಗಿಲ್ಲದೆ ನೀನು ನನಗೆ ಹೆದರಿ, ಪಕ್ಷಿಯಂತೆ ಮನೋವೇಗದಿಂದ

ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಸುತ್ತಿದರೂ, ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿಡ್ಡಮೇಲೆ ನೀನು ಬದುಕಿ
ಹೋಗುವ ಮಾತು ಸುಳ್ಳು. ಎಲೆ ರಾವಣಾ! ಈಗಲೂ ನಾನು ನಿನಗೆ ಒಂದು
ಹಿತವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು! ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನಾ
ದರೂ ನಾನು ಉಳಿಸುವವನಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ಸತ್ತಮೇಲೆ ನಿನಗೆ ಅಪರ
ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವವರೂ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಈಗ ನೀನೇ
ನಿನಗಾಗಿ ಮುಂದೆ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಅಪರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಿಡು.
ಈಗಲೇ ಹೋಗಿ ನಿನ್ನ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಮನಸ್ತೃಪ್ತಿಯಾಗುವಂತೆ ಒಂದಾವರ್ತಿ
ಜೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿಯೂ ಬಂದುಬಿಡು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನೀನು ಅದನ್ನು ನೋಡ
ಲಾರೆ. ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವುವು” ಎಂದು ನಾನು
ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ರಾವಣನಿಗೆ ತಿಳಿಸು” ಎಂದನು. ರಾಮನ ಬಾಯಿಂದ ಈ ಮಾತು
ಬಂದೊಡನೆಯೇ ಅಂಗದನು ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರಿ, ಮೂರ್ತಿಮಂತನಾದ ಅಗ್ನಿ
ಹೋತ್ರನೋ ಎಂಬಂತೆ ಶೇಷಸ್ಥಿನಿಂದ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತ, ಲಂಕೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋದನು.
ಸಂತೋಷದಿಂದ ವಿಕಸಿತ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ, ಆ ಅಂಗದನು ಮುಹೂರ್ತಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ
ರಾವಣನ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಸೇರಿ, ಅಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ರಾವಣನನ್ನು
ಕಂಡನು. ಬಂಗಾರದ ತೋಳ್ಳೆಗಳಿಂದ ತೋರಿತನಾದ ಆ ವಾಲಿವೃತ್ತನು,
ರಾವಣನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಉರಿಯುವ ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಶೇಷಸ್ಥಿನಿಂದ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತ
ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಂತನು. ಆ ವಾನರೋತ್ತಮನು ಮೊದಲು ರಾವಣನಿಗೆ ತಾನು
ಯಾರೆಂಬುದನ್ನು ನಾಮನಿರ್ವಚನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ, ಅಮೇಲೆ ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿದ್ದ
ಮಂತ್ರಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಕೇಳುವಂತೆ, ರಾಮನು ಹೇಳಿದ ಹಿತವಾಕ್ಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕ್ರಮ
ವಾಗಿ ಅವನು ಹೇಳಿತೆಯೇ ರಾವಣನಿಗೆ ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿ, “ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸಾ!
ನಾನು ಲೋಕಲಾಧಿಪತಿಯಾದ ರಾಮನಿಗೆ ದೂತನು. ವಾಲಿಯ ಮಗನು.
ಅಂಗದನೆಂದು ನನಗೆ ಹೆಸರು. ನೀನೂ ನನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು.
ಕೌಸಲ್ಯೆಗೆ ಅನಂದವರ್ಧಕನಾಗಿ ರಘುಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ನಮ್ಮ ಪ್ರಭುವಾದ
ರಾಮನು ನಿನಗೆ ನನ್ನ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿರುವನು.
“ಎಲೆ ಕ್ರೂರರಾಕ್ಷಸನೆ! ಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ನನಗಿರಿದಿರಾಗಿ ನಿಂತು
ಯುದ್ಧಮಾಡು. ಹಾಗೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ನೀನು ಗಂಡಸಲ್ಲ! ಎಲೆ ಘಾತುಕಾ! ಇನ್ನು
ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನೂ, ನಿನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನೂ, ನಿನ್ನ ಪುತ್ರ
ಮಿತ್ರ ಬಾಂಧವಾದಿಗಳನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲುವವನಾಗಿರುವೆನು. ನೀನು ಸತ್ತ ಮೇಲೆಯೇ
ಮೂರು ಲೋಕವೂ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಸುಖದಿಂದಿರಬೇಕು. ದೇವವಾಸವಯಸ್ಸು

ಗಂಧರ್ವ ಪನ್ನಗ ರಾಕ್ಷಸರೆಂಬ ಸಮಸ್ತ ದೇವಜಾತಿಗೂ ಶತ್ರುವಾಗಿ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಕಂಟಕಪ್ರಾಯನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಪಾಪು ಕೊಲ್ಲದೇ ಬಿಡುವವನಲ್ಲ. ಈಗಲೂ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿ, ಸೀತೆಯನ್ನು ತಂದೊಪ್ಪಿಸಿ, ನನ್ನ ಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಬೀಳದಿದ್ದರೆ, ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಂದು, ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಲಂಕಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವೆನು" ಎಂದು ನಿನಗೆ ಹೇಳುವಂತೆ ರಾಮನು ಹೇಳಿರುವನು" ಎಂದನು. ವಾನರೋತ್ತಮನಾದ ಅಂಗದನು ಹೀಗೆ ಪರುಷವಾಕ್ಯವನ್ನಾಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ, ರಾವಣನು ಕೋಪದಿಂದ ಮೈಮರೆತು ಹೋದನು. ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕೆಂಡದಂತೆ ಕೆಂಪಾದುವು. ಹೀಗೆ ಕೋಪವಶನಾದ ಅವನು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, "ಎಲೈ ಆಮಾತ್ಯರೇ, ಈ ದುರಾತ್ಮನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಲ್ಲರಿ, ಬಿಡಬೇಡಿರಿ, ಚಿತ್ರವಧೆಮಾಡಿ ಕೊಲ್ಲಿಸಿರಿ! ಎಂದು ಕೂಗಿದನು. ಅವನ ಈ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ, ಉರಿಯುವ ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಮಹಾ ತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ ನಾಲ್ಕುಮಂದಿ ಘೋರ ರಾಕ್ಷಸರು ಬಂದು ಅಂಗದನನ್ನು ಹಿಡಿದರು. ಅಂಗದನು ಬಹಳ ಭೈರೃಶಾಲಿಯಾದುದರಿಂದ, ಅವರಿಗೆ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತೋರಿಸಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ, ಅಗಲೇ ಅವರನ್ನು ಹಿಡಿಯದೆ, ಅವರ ಕೈಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಿದಂತೆ ನಟಿಸಿ, ಆ ನಾಲ್ವರೂ ತನ್ನ ತೋಳನ್ನು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಅಪ್ಪಿಹಿಡಿದು ನಿಂತಮೇಲೆ, ಅವರನ್ನು ಪಕ್ಕಿಯಂತೆ ತನ್ನ ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದಲೂ ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಪರ್ವತದಂತೆ ಮಹೋನ್ನತವಾದ ಒಂದು ಪ್ರಾಸಾದಕ್ಕೆ ಹಾರಿಬಿಟ್ಟನು. ಅಂಗದನು ಆ ಪ್ರಾಸಾದದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಅಲ್ಲಿಂದ ಪಾಪು ಹಿಡಿದು ತಂದಿದ್ದ ಆ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ದೂರಕ್ಕೆ ಒಗೆದು ಬಿಟ್ಟನು. ರಾವಣನು ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಆ ನಾಲ್ಕುಮಂದಿಯೂ. ಅಂಗದನ ಪಾಪುವೇಗದಿಂದೊದರಲ್ಪಟ್ಟು ಭೂಪ್ತನೆ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದರು. ಆಮೇಲೆ ಮಹಾವೀರೃವಂತನಾದ ಅಂಗದನು, ತನ್ನ ಮುಂದೆ ಪರ್ವತ ಶಿಖರದಂತೆ ಮಹೋನ್ನತವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ರಾವಣನ ಪ್ರಾಸಾದ ಶಿಖರವನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಆ ಶಿಖರವನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಭಟ್ಟನೆ ಅದರಮೇಲೆ ಹಾರಿ, ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಕಾಲಿನಿಂದ ಮೆಟ್ಟಲು, ಮೊದಲು ಇಂದ್ರನಿಂದ ಭೇದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತದ ಶಿಖರದಂತೆ ರಾವಣನು ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಅತನ ಪದಾಘಾತಕ್ಕೆ ಆ ಪ್ರಾಸಾದವು ಪುಡಿ ಪುಡಿಯಾಗಿ ಒಡೆದು ಬಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಅಂಗದನು ರಾವಣನ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯಶಿಖರವನ್ನು ಮುಂದಮೇಲೆ, ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ಕೇಳುವಂತೆ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಮತ್ತೊಂದಾವರ್ತಿ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿ, ಮಹಾಧ್ವನಿಯಿಂದ ಸಿಂಹನಾದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರಿದನು. ಹೀಗೆ ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೂ ದುಃಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ, ವಾನರರೆಲ್ಲರನ್ನೂ

ಸಂತೋಷಪಡಿಸುತ್ತ ಮಹಾನೀಗರಿಂದ ಅಂತರಿಕ್ಷ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಬಂದು, ವಾನರ ಸೇನೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಳಿದು, ರಾಮನ ಪಕ್ಕವನ್ನು ಸೇರಿದನು. ಅತ್ತಲಾಗಿ ರಾವಣನು ತನ್ನ ಪ್ರಾಸಾದವು ಭಂಗವಾದುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಹಳ ಕೋಪಾವೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ತನಗೆ ಉಳಿಗಾಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು, ಚಿಂತೆಯಿಂದ ನಿಟ್ಟುಸಿರನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ರಾಮನಾದರೋ ಅಂಗದನು ಜಯ ಶೀಲನಾಗಿ ಬಂದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಿಂಹನಾದ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅನೇಕ ವಾನರರಿಂದ ಪರಿವೃತನಾಗಿ, ಶತ್ರುವಧವನ್ನು ಕೋರುತ್ತ, ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಬುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ವಾನರಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾವೀರೃಶಾಲಿ ಯಾಗಿಯೂ, ಪರ್ವತಶಿಖರಾಕಾರನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಸುಷೇಣನು, ಕಾಮರೂಪಿ ಗಳಾದ ಅನೇಕ ವಾನರರಿಂದ ಪರಿವೇಷ್ಟಿತನಾಗಿ, ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಯನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಚಂದ್ರನು ಪಕ್ಷತ್ರರಾಶಿಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವಂತೆ, ಲಂಕೆಯ ನಾಲ್ಕು ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನೂ ಕಾವಲಾಗಿ ಸುತ್ತಿತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ನೂರಾರು ಅಕ್ಷೋಹಿಣಿ ಯಷ್ಟು ವಾನರಸೈನ್ಯವು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿಬಂದು ನಿಂತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಧೀರರಾಕ್ಷಸರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ವಿಸ್ಮಯಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವರು ಭಯ ದಿಂದ ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾಹಸದ ಕೆಚ್ಚುಳ್ಳ ಕೆಲವರು ದೊಡ್ಡ ಯುದ್ಧವು ಬಂದೊದಗಿತೆಂದು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಹಿಗ್ಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಲಂಕೆಯ ಕೋಟೆಗೂ ಕಂಡ ಕಕ್ಕೂ ನಡುವೆ ಇರುವ ಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲವೂ ವಾನರರಿಂದಲೇ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ, ಕೂ ಮಯವಾದ ಬೇರೊಂದು ಪ್ರಾಕಾರವೋ ಎಂಬಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಕೂಟಗಳ ಗುಂಪನ್ನು ನೋಡಿ ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರು ಭಯದಿಂದ ಮೈಮರೆತು ಪಾಹಾಕಾರ ಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಕ್ಷಸರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಆ ಲಂಕೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಹೀಗೆ ಮಹಾಭಯಂಕರವಾದ ದೊಡ್ಡ ಕೋಲಾಹಲವು ಹೊರಡಲು, ಆ ಲಂಕೆ ಯಲ್ಲಿದ್ದ ಶೂರರೆಲ್ಲರೂ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಮಹಾ ವಾತಗಳಂತೆ ನಿಂತಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾಲ್ಕತ್ತೊಂದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ವಾನರ ರಾಕ್ಷಸರ ಯುದ್ಧಾರಂಭವು.

ಆಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ರಾವಣನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ, ರಾಮನು ಅನೇಕ ವಾನರಸೈನ್ಯದೊಡಗೂಡಿ ಲಂಕಾಪುರಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ವಾನರರು ಲಂಕಾನಗರವನ್ನು ಮುತ್ತಿನಿಂತಿರುವೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನು, ಬಹಳ ಕ್ರೋಧಾವಿಷ್ಟನಾಗಿ, ನಗರರಕ್ಷಣಿಕಾರ್ಯವನ್ನು ಇಮ್ಮಡಿಯಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿಸಿ, ತನ್ನ ಅರಮನೆಯ ಉಪರಿಗೆಯನ್ನೇರಿದನು. ಅದರಮೇಲೆ ನಿಂತು, ಇತ್ತಲಾಗಿ ತನ್ನ ಪಟ್ಟಣದ ಸುತ್ತಲೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿನ ಪರ್ವತ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ, ಕಾಡುಗಳನ್ನೂ, ತೋಟಗಳನ್ನೂ ನಡೆಬಿಡದೆ ತುಂಬಿ ನಿಂತಿರುವ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ವಾದ ಕಪಿಗಳನ್ನು ಕಂಡನು. ಸಮಸ್ತ ಭೂಮಿಯನ್ನೂ ಒಂದೇ ತುತ್ತಾಗಿ ಕಬಳಿಸುವಂತೆ ದಟ್ಟವಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಆ ವಾನರಸೇನೆಯನ್ನು ಕಂಡು, ರಾವಣನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು, “ಆಹಾ! ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಾಕಮಾಡುವ ಬಗೆ ಯೇನು?” ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿದ್ದು, ಕೊನೆಗೆ ಧೈರ್ಯವನ್ನವಲಂಬಿಸಿ, ಕೋಪದಿಂದ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ, ಪಟ್ಟಣದ ಸುತ್ತಲೂ ನಿಂತಿದ್ದ ವಾನರಸೈನ್ಯವನ್ನೂ, ತನಗೆ ಮೃತ್ಯುರೂಪನಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ ರಾಮನನ್ನೂ ನೋಡಿದನು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮನೂ ಕೂಡ, ರಣೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ, ಆ ವಾನರಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದು, ಪ್ರಾಕಾರದ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಂತು, ಆ ಲಂಕಾನಗರಿಯೆಲ್ಲವೂ ಅನೇಕ ಘೋರ ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ಪರಿವೃತವಾಗಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡನು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರಗಳಾದ ಧ್ವಜಪತಾಕೆಗಳಿಂದ ಆ ಪಟ್ಟಣವು ಸುತ್ತಲೂ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿರುವುದನ್ನೂ ನೋಡಿದನು. ಹೀಗೆ ಮುಷಾಮೈಭವದಿಂದ ಆತಿ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಲಂಕೆಯು ಸೊಬಗನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೇ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸೀತೆಯ ಸ್ಮರಣವುಂಟಾಯಿತು. ಅವನಿಗೆ ಅಪಾರವಾದ ದುಃಖವೂ ಹುಟ್ಟಿತು. ಹೀಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತ ರಾಮನು, “ಆಹಾ! ಜನಕರಾಜನಿಗೆ ಪುತ್ರಿಯಾಗಿ, ಚಿಂಕೆಯ ಮರಿಯ ಕಣ್ಣುಗಳಂತೆ ವಿಶಾಲವಾದ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವಳಾಗಿರುವ ಆ ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯಾದ ಸೀತೆಯು ನನ್ನ ನಮಿತ್ತವಾಗಿ, ಇದೋ! ಇಲ್ಲಿ ಘೋರರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ಸೀಡಿತಳಾಗಿ ದುಃಖದಿಂದ ಶಪಿಸುವಳಲ್ಲವೆ? ಅನ್ನಪಾನಗಳೂ ಇಲ್ಲದೆ ಕೃತಕಳಾಗಿ ಬರೀನೆಲದ ಮೇಲೆ

ಮಲಗಿ ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಿರುವಳಲ್ಲಾ !” ಎಂದು ಕೊರಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ರಾಮನು
ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವನಾದುದರಿಂದ, ಸೀತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು
ಹೀಗೆ ವ್ಯಸನಪಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ತನ್ನ ರಣೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಮಿತಿಮೀರಿದ
ಕೋಪದಿಂದ ತನ್ನ ಕಡೆಯ ವಾನರರನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲೆ ವೀರರೆ ! ಇನ್ನು ತಡ
ಮಾಡಬಾರದು. ಶಿಫಾದಲ್ಲಿಯೇ ಶತ್ರುವಳಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ” ಎಂದು ನಿಯಮಿಸಿ
ದನು. ಯಾವ ಕಾರವನ್ನಾದರೂ ಆತಿ ಸಲಭವಾಗಿ ಲೀಲಾಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ
ನಿರ್ವಹಿಸಬಲ್ಲ ಮಹಾವೀರೈವ್ಯಳು, ಆ ರಾಮನು ಹೀಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದೊಡನೆಯೇ,
ಅತ್ಯದ್ಭುತ ಸಮಸ್ತ ವಾನರ ಸೈನ್ಯರೂ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಹುಟ್ಟಿದಂತೆ,
ಎಂದು ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗುತ್ತ, ಯುದ್ಧಾರಂಭ ಸೂಚನವಾದ ಸಿಂಹನಾದವನ್ನು
ಮಾಡಿದರು. ಈ ಸಮಸ್ತ ವಾನರರೂ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು “ಈ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ
ನಾವು ಈ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಪರ್ವತಶಿಖರಗಳಿಂದ ಬೀಳಬಿಡಿದಾಗಲೀ, ಮಂಷಿಗಳಿಂದ
ಹೊಡೆದಾಗಲೀ, ಪುಡಿಪುಡಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿ ಧೂಳಿಬಿಡಬೇಕು” ಎಂದು ಹೇಳಿ
ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅದರಂತೆಯೇ ಆ ಕಪಿವೀರರೊಬ್ಬರೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ
ಸಿಕ್ಕಿದ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಪರ್ವತಶಿಖರಗಳನ್ನೂ, ಪರ್ವತಖಂಡಗಳನ್ನೂ, ಬಗೆ
ಬಗೆಯ ವೃಕ್ಷಸಮೂಹಗಳನ್ನೂ ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು, ಯುದ್ಧ ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದರು.
ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರನಾದ ರಾಣನು ಉಪ್ಪರಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ನೋಡುತ್ತಿರು
ವಾಗಲೇ, ಈ ವಾನರಸೇನೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಬೇರೆಬೇರೆ ಭಾಗಗಳಾಗಿ ಹೊರಟು, ರಾಮನ
ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತ, ಆ ಲಂಕೆಯು ಗೋಡೆಯನ್ನೇರಿದವು.
ತಾಮ್ರದಂತೆ ಕೆಂಪಾದ ಮುಖವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಬಂಗಾರದಂತೆ ಮೈಬಣ್ಣವುಳ್ಳವ
ರಾಗಿಯೂ, ಇದ್ದ ಆ ವಾನರರೊಬ್ಬರೂ ರಾಮನಿಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣಗಳ
ನ್ನೊಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಹಿಂಜರಿಯದೆ, ದೃಢನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಾಲೆ,
ಶಾಳೆ, ಮೊದಲಾದ ದೊಡ್ಡ ಮರಗಳನ್ನೂ, ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಶಿಲೆಗಳನ್ನೂ ಆಯುಧ
ಗಳನ್ನಾಗಿ ಹಿಡಿದು, ಆ ಲಂಕೆಯು ಕೋಟೆಯನ್ನೇರಿದರು. ಆಗಲೇ ಕೆಲವು ವಾನ
ರರು ತಾವು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಪರ್ವತ ಶಿಖರಗಳಿಂದಲೂ, ಮಂಷಿಗಳಿಂದಲೂ
ಹೊಡೆದು, ಆ ಲಂಕೆಯು ಪ್ರಾಕಾರ ಶಿಖರಗಳನ್ನೂ, ಅದರ ಸುತ್ತಲಿನ ಉದ್ಯಾನ
ವನಗಳನ್ನೂ, ಪುರದ್ವಾರಗಳನ್ನೂ ಮುರಿದು ಕಡೆಹುತ್ತ, ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿ
ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಾನರರು ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣದ ಸುತ್ತಲೂ ತಿಳಿನೀರಿನಿಂದ
ತುಂಬಿ ಮನೋಹರಗಳಾಗಿದ್ದ ಕಂದಕಗಳಿಗೆ ಕಲ್ಲುಮಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ, ಕುಲ್ಲುಕಡ್ಡಿಗ
ಳನ್ನೂ ತಂದು ತುಂಬಿಬಿಟ್ಟರು. ಹೀಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಾನರರು ಸಾಮರಸ್ಯವಾಗಿಯೂ,

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಕೋಟಿ ಕೋಟಿಗಳಾಗಿಯೂ, ನೂರು ಕೋಟಿಗಳಾಗಿಯೂ ಗುಂಪುಗೂಡಿ, ಲಂಕೆಯ ಕೋಟಿಯನ್ನು ಲಗ್ನಿ ಹತ್ತಿದರು. ಕೆಲವರು ಸುವರ್ಣಪುಷ್ಪಗಳಾದ ತೋರಣದ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ಬಡಿದು ಕೆಡಹಿದರು. ಕೆಲವರು ಕೈಲಾಸ ಶಿಖರದಂತೆ ಕೋಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಗೋಪುರಗಳನ್ನು ಮುರಿದು ಹಾಕಿದರು. ಆಗ ಆ ವಾನರ ವೀರರಿದ್ದ ರಣೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆ? ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮುಂದೆ ಹಾರುವರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಾಗೆಯೇ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ನೆಗೆಯುವರು. ಆಗಾಗ ಸಿಂಹನಾದಗಳಿಂದ ಬೊಬ್ಬಿಡುವರು. ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಸಲಗಳಿಂದಿದ್ದ ಆ ಕಟವೀರರೆಲ್ಲರೂ ಲಂಕೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾರಿ, ಅಲ್ಲಿನ ಗೋಪುರಗಳ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿತು, “ಅತಿ ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ರಾಮನಿಗೆ ಜಯವು. ಮಹಾಬಲನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಜಯವು. ರಾಮನಿಂದ ರಕ್ಷಿತನಾದ ನಮ್ಮರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಜಯವು” ಎಂದು ದೊಡ್ಡಧ್ವನಿಯಿಂದ ಘೋಷಿಸಿ ಸಿಂಹನಾದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾಮರೂಪಿಗಳಾದ ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಲಂಕೆಯ ಪ್ರಾಕಾರದಮೇಲೆ ಹಾರಿಬಿಟ್ಟರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವೀರಚಾತುರ್ವೆಂದೂ, ಸುಬಾಹುವೆಂದೂ, ನಳನೆಂದೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಮೂವರು ವಾನರ ಯೂಧಪತಿಗಳೂ, ಆ ಪ್ರಾಕಾರದ ಮೇಲೆ ಹಾರಿ ನಿಂತು, ಲಂಕೆಯೊಳಗೆ ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನೋಡಿ ಆ ಸೇನೆಯನ್ನು ಆಯಾ ವ್ಯೂಹಗಳನ್ನಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಕುಮುದನು ಜಯಶೀಲರಾದ ಹತ್ತು ಕೋಟಿ ವಾನರರಿಂದ ಪರಿವೃತನಾಗಿ, ಕುಶಾನ್ಯದ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಪೂರ್ವದ್ವಾರವನ್ನಾಕ್ರಮಿಸಿ ನಿಂತನು. ಪ್ರಘೋಷನೂ, ಮಹಾಬಾಹುವಾದ ಪನಸನೂ, ಅನೇಕ ವಾನರರೊಡಗೂಡಿ ಕುಮುದನ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಆಪೂರ್ವದ್ವಾರದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತರು. ವೀರನಾಗಿಯೂ, ಬಲಾಢ್ಯನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಶತಬಲಿಯು, ಇಪ್ಪತ್ತು ಕೋಟಿ ವಾನರರೊಡಗೂಡಿ ಅಗ್ನಿಯದ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ದಕ್ಷಿಣದ ಬಾಗಿಲನ್ನಾಕ್ರಮಿಸಿದನು. ಮಹಾಬಲಶಾಲಿಯಾದ, ಶಾರೆಯ ತಂದೆಯಾದ ಸುಷೇಣನು, ಅರುವತ್ತುಕೋಟಿ ವಾನರರೊಡಗೂಡಿ, ನೈಋತ್ಯದ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಪಶ್ಚಿಮದ ಬಾಗಿಲನ್ನಾಕ್ರಮಿಸಿ ನಿಂತನು. ವೀರಾಗ್ರೇಸರನಾದ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣಸಹಿತನಾಗಿ ಉತ್ತರದ ಬಾಗಿಲನ್ನಾಕ್ರಮಿಸಿ ನಿಂತನು. ವಾನರರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ಕೂಡ ವಾಯವ್ಯದ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದು, ರಾಮನಿಗೆ ಸಹಾಯಕನಾಗಿ ಆ ಉತ್ತರದ್ವಾರವನ್ನೇ ಅಕ್ರಮಿಸಿ ನಿಂತನು. ನೋಡಿದ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಭಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತೆ ಮಹಾಕಾಯವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾ ವೀರಶಾಲಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಗವಾಕ್ಷನೆಂಬ ಗೋಲಾಂಗೂಲ ಯೂಧಪತಿಯು

ಕೋಟಿ ಗೋಲಾಂಗೂಲ (ಸಿಂಗಳೇಳ)ಗಳಿಂದ ಪರಿವೃತನಾಗಿ, ರಾಮನ ಪಾಶ್ವ
ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತನು. ಧೂಮ್ರನೆಂಬ ಭಲ್ಲೂಕ ವೀರನು, ಕೋಟಿ ಭಲ್ಲೂಕಗಳೊಡ
ಗೂಡಿ ರಾಮನ ಮತ್ತೊಂದು ಪಾಶ್ವದಲ್ಲಿ ನಿಂತನು. ವೀರನಾದ ವಿಭೀಷಣನು
ಯುದ್ಧ ಕವಚವನ್ನು ತೊಟ್ಟು, ಗದೆಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು, ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗ
ಳೊಡನೆ ತಾನೂ ಯುದ್ಧ ಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ, ಆ ರಾಮನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲೇ ಇದ್ದನು. ಗಜನೂ,
ಗವಾಕ್ಷನೂ, ಗಮಯನೂ, ತರಭನೂ, ಗಂಭನಾದನನೂ ಈ ಐದುಮಂದಿ ವಾನರ
ಯೂಧಪತಿಗಳೂ, ಅಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯದ ಸಾಲ್ಕುಕಡೆಗಳನ್ನೂ ಸುತ್ತಿ ತಿರುಗುತ್ತ, ಆ
ಸೀನೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅತ್ತಲಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸರಾಜನಾದ ರಾವಣನು, ಈ
ವಾನರಸೇನೆಗಳ ಸನ್ನಿವೇಶಕ್ರಮಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಉಪರಿಗಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತು ನೋಡಿ
ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಕೋಪದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತ, ತನ್ನ ಸಮಸ್ತ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನೂ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ
ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಬರುವಂತೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ರಾವಣನ ಮುಖದಿಂದ ಈ
ಕೂರಶಾಸನವು ಹೊರಟುದನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ, ರಾಕ್ಷಸ ಸೈನಿಕರೆಲ್ಲರೂ ಮಹಾ
ಭಯಂಕರಗಳಾದ ಸಿಂಹನಾದಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ತಮ್ಮ ರಣೋತ್ಸಾಹಗಳನ್ನು
ಪೋರಿಸಿದರು. ಆಗಲೇ ಇಲ್ಲಿನ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ಯುದ್ಧ ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿ, ಜಂತ್ರು
ಬಿಂಬದಂತೆ ಮುಖವುಳ್ಳ ರಣಧೀರಿಗಳನ್ನು ನುಡಿಸಲು, ಆ ಧ್ವನಿಯು ಅತಿ ಭಯಂ
ಕರವಾಗಿ ಪಟ್ಟಣವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಭಯಂಕರಾಕಾರವುಳ್ಳ ಬೇರೆ ಕೆಲವು
ರಾಕ್ಷಸರು ಅಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಲಕ್ಷವಾಗಿ ಸೇರಿ, ಯುದ್ಧ ಸೂಚಕಗಳಾದ ಶಂಖಗಳನ್ನೂ
ದೂತಿದ್ದರು. ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರವಾದ ಅಭರಣ ಕಾಂತಿಗಳಿಂದ ದೊಕೆಯುವ ಕಪ್ಪಾದ
ಮೈಬಣ್ಣವುಳ್ಳ ಈ ರಾಕ್ಷಸರು ಬಿಳಿ ಶಂಖಗಳನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುನಿಂತಾಗ,
ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಿನಿಂದಲೂ, ಬೆಳ್ಳಕೈಗಳಿಂದಲೂ ಅವ್ಯತವಾದ ಕಾಳಮೇಘದಂತೆ
ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ರಾವಣನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸಸೈನಿಕರೂ,
ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕಿಬರುತ್ತಿರುವ ಮಹಾಸಮುದ್ರದಂತೆ ಮಹೋತ್ಸಾಹದಿಂದ
ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟರು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ವಾನರಸೈನಿಕರೂ ಆ ತ್ರಿಕೂಟ ಪರ್ವ
ತದ ಗುಹೆಗಳು, ತಪ್ಪಲುಗಳು, ಮುಂತಾದುವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸುವಂತೆ, ಭಯಂ
ಕರ ಸಿಂಹನಾದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅತ್ತಲಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸರು ಮಾಡುವಸಿಂಹ
ನಾದಗಳು ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೇಲೆ ಶಂಖದೊಡುಬಿಗೊಡನೆಯೂ, ಅನೆಗಳ ಭೀಂ
ಕಾರ ಧ್ವನಿಗಳೊಡನೆಯೂ, ಶುದ್ಧರೆಗಳ ಹೇಷಾರವ ಧ್ವನಿಗಳೊಡನೆಯೂ, ಇತರ
ರಾಕ್ಷಸರ ಕೂಗಿನೊಡನೆಯೂ, ರಥನೇಮಿಧ್ವನಿಗಳೊಡನೆಯೂ ಸೇರಿ, ಭೂಮ್ಯಾ
ಕಾಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯನ್ನಂಟುಮಾಡುವಂತೆ ಮಹಾ

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಅರ್ಭಟದಿಂದ ಮೊಳಗಿತು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ವಾನರ ರಾಕ್ಷಸರ ಸೈನ್ಯಗಳೆರಡೂ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿ, ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿತು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ದೇವಾಸುರರಿಗೆ ನಡೆದ ಯುದ್ಧದಂತೆ ಆ ಎರಡು ಸೈನ್ಯಗಳಿಗೂ ಭಯಂಕರವಾದ ಯುದ್ಧವು ಆರಂಭಿತು. ಭಯಂಕರವಾದ ಆ ರಾಕ್ಷಸರಲ್ಲರೂ, 'ತಮ್ಮ ಬಲಪರಾಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಗೃಹಿಸುತ್ತ ಜ್ವರಿಸುವಂತೆ ಥಳಥಳಿಸುವ ಗದೆಗಳನ್ನೂ, ಕತ್ತಿಗಳನ್ನೂ, ಶೂಲಗಳನ್ನೂ, ಗಂಡು ಗೊಡಲಿಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದು, ವಾನರನ್ನು ಪ್ರಹರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಮಹಾವೀರೈವು ವಾನರರೂ ಕೂಡ, ಕಲ್ಲು ಮರಗಳನ್ನು ಕೈಯಿಂದ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು, "ಅತಿಬಲನಾದ ರಾಮನಿಗೆ ಜಯವು! ಮಹಾಬಲನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಜಯವು! ರಾಮನಿಂದ ರಕ್ಷಿತನಾದ ನಮ್ಮರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಜಯವು" ಎಂದು ತಮ್ಮ ಪ್ರಭುಗಳ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೇ ಉದ್ದಿಷ್ಟಿಸಿ ಸುತ್ತು, ಮುಂದೆಬಂದು ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಬಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ವಾನರ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವಾನರನೂ, ತಮ್ಮ ರಾಜನಿಗೆ ಜಯಶಬ್ದವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಾಂತಗಳನ್ನೂ ಘೋಷಿಸುತ್ತ, ಮುಂದೆ ಸಾಗಿ, ಗಿಡಗಳಿಂದಲೂ, ಪರ್ವತ ಶಿಖರಗಳಿಂದಲೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಕಡಿದು, ಉಗುರುಗಳಿಂದ ಸೀಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಭಯಂಕರವಾದ ಕೆಲವು ರಾಕ್ಷಸರು, ಲಂಕೆಯ ಪ್ರಾಕಾರದ ಮೇಲೆ ನಿಂತು, ಕೆಳಗಿದ್ದ ವಾನರರ ಮೇಲೆ ಭಂಡಿವಾಳಗಳನ್ನೂ, ಕತ್ತಿಗಳನ್ನೂ, ಶೂಲಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಳಗಿದ್ದ ವಾನರರಲ್ಲಿಯೂ, ಮಹಾವೇಗಶಾಲಿಗಳಾದ ಕೆಲವರು, ಕೆಳಗಿನಿಂದ ಒಂದೇ ನೆಗೆತಕ್ಕೆ ಆ ಪ್ರಾಕಾರದಮೇಲೆ ಹಾರಿ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೆಳಕ್ಕೆ ನೂಕಿದರು. ಆಗ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೂ, ವಾನರರಿಗೂ ನಡೆದ ದೊಡ್ಡ ತುಮುಲ ಯುದ್ಧವು ಕೇವಲ ರಕ್ತ ಮೋಷಮಯವಾಗಿ, ಮಹಾ ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಕಾಡಿತು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾಲ್ಕತ್ತೆರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

೦೦೦೦೦

ವಾಸರ ರಾಕ್ಷಸರ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧವು.

೦೦೦೦೦

ಹೀಗೆ ಮಹಾಧೀರರಾದ ಆ ವಾಸರರೆಲ್ಲರೂ ಇದಿರಿಲ್ಲದಂತೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತಿರಲು, ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಕ್ಷಸ ಸೈನಿಕರು ಸಹಿಸಲಾರದೆ, ಭಯಂಕರವಾದ ಕೋಪಾವೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು. ಭಯಂಕರ ಕರ್ಮಿಗಳಾದ ಆ ರಾಕ್ಷಸ ಯೋಧರೆಲ್ಲರೂ, ತಮ್ಮ ಪ್ರಭುವಾದ ರಾವಣನಿಗೆ ಹೇಗಾದರೂ ಜಯವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ದೃಢಸಂಕಲ್ಪಹೊಂದಿ, ಚಿನ್ನದ ಕೇಸರಗಳುಳ್ಳ ಕುದುರೆಗಳೊಡನೆಯೂ, ಅಗ್ನಿ ಜ್ವಾಲೆಗಳಂತೆ ಧಗಧಗಿಸುವ ಧ್ವಜಗಳೊಡನೆಯೂ, ಸೂರ್ಯಬಿಂಬಗಳಂತೆ ಹೊಳೆಯುವ ರಥಗಳೊಡನೆಯೂ, ಅಂದವಾದ ಕವಚಗಳೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿ, ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿ ಕೊಡುವಂತೆ ಸಿಂಹನಾದಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ, ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗಿದರು. ಮಹತ್ತಾದ ವಾಸರಸೇನೆಯೂ ಕೂಡ ಜಯಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದ, ಕಾಮರೂಪಿಗಳಾದ ಆ ರಾಕ್ಷಸರ ಸೇನೆಗಿದಿರಾಗಿ ನಡೆಯಿತು. ಹೀಗೆ ಇದಿರಿದಿರಿಗೆಬಂದು ಮಹಾಸೈನ್ಯಗಳೆರಡೂ ಕಲಿತು, ಎರಡಕ್ಕೂ ತುಮುಲಯುದ್ಧವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಇಂದ್ರಜಿತುವು ವಾಲಿಪುತ್ರನಾದ ಅಂಗದನೊಡನೆ ಕೈಕಲಿತು, ರುದ್ರನೊಡನೆ ಯಮನು ಹೋರಾಡುವಂತೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಸಹಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾದ ವೀರನಾದ ವಿಭೀಷಣನ ಮಂತ್ರಿ ಸಂಪಾತಿಯು ಪ್ರಜಂಘನೆಂಬುವನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತನು. ವಾಸರೋತ್ತಮನಾದ ಹನುಮಂತನು ಜಂಬುಮಾಲಿಯನ್ನಿ ದಿರಿಸಿ ನಿಂತನು. ವಿಭೀಷಣನು ಅತ್ಯಂತ ಕೋಪಾವೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿ ತೀವ್ರವೇಗವುಳ್ಳ ಮಿತ್ರಘ್ನನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವನ್ನಾರಂಭಿಸಿದನು. ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಗಜನು ತಪನನೆಂಬುವನೊಡನೆಯೂ, ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ನೀಲನು ನಿಕುಂಭನೊಡನೆಯೂ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತರು. ಕಪಿರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ಪ್ರಘಸನನನ್ನು ಎದುರಿಸಿದನು. ತ್ರೀಮಂತನಾನ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ವಿರೂಪಾಕ್ಷನೊಡನೆ ಕೈಕಲಿತನು. ಅಗ್ನಿಕೇತು, ರಶ್ಮಿಕೇತು, ಸಪ್ತಘ್ನ, ಯಜ್ಞಕೋಪರಿಂಬ ನಾಲ್ವರು ರಾಕ್ಷಸರೊಡನೆ ತ್ರೀರಾಮನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತನು. ವಜ್ರಮುಷ್ಟಿಯೆಂಬುವನು ಮೃಂದನೊಡನೆಯೂ, ಅಶನಿಪ್ರಭನೆಂಬುವನು ದ್ವಿವಿದನೊಡನೆಯೂ ಸೇರಿ ಭಯಂಕರ ಯುದ್ಧವನ್ನಾರಂಭಿಸಿದರು. ವೀರನಾಗಿಯೂ, ಶತ್ರುಭಯಂಕರನಾಗಿಯೂ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ದುರ್ಜಯನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಪ್ರತಪನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನು, ತೀಕ್ಷ್ಣವೇಗವುಳ್ಳ ನಲನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಧರ್ಮಪುತ್ರನೂ ವೀರನೂ

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri

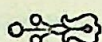
ಆದ ಸುಪೇಣನು, ವಿದ್ಯುನ್ಮಾಲಿಯೊಡನೆ ಕಲಿತನು. ಹೀಗೆಯೇ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ವಾನರರು ತನುಶಮಿಗೆ ಸಮಾನಬಲವುಳ್ಳ ಶತ್ರುಗಳೊಡನೆ ನಾನಾವಿಧವಾಗಿ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಹೀಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಜಯಾಕಾಂಕ್ಷೆಗಳಾಗಿ ಹೊಡೆದಾಡುತ್ತಿರುವ ಆ ವಾನರರಿಗೂ, ರಾಕ್ಷಸರಿಗೂ ನಡೆದ ದೊಡ್ಡ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧವು ನೋಡುವವರಿಗೆ ಮೈಯಲ್ಲಿ ರೋಮಾಂಚವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತೆ ಅತಿ ಭಯಂಕರವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ವಾನರರಾಕ್ಷಸರ ದೇಹಗಳಿಂದ ಹೊರಟ ರಕ್ತಪ್ರವಾಹವು, ಕೂದಲುಗಳೆಂಬ ಗರಿಕೆಗಳನ್ನೂ, ದೇಹಾವಯವಗಳೆಂಬ ಕಾಷ್ಠಸಂಚಯಗಳನ್ನೂ ಕೊಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವ ದೊಡ್ಡ ನದಿಗಳಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ ಜಿತುವು ಬಹಳ ಕುಪಿತನಾಗಿ, ದೇವೇಂದ್ರನು ವಜ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿದಂತೆ, ಭಯಂಕರವಾದ ಗದೆಯನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸಸೈನ್ಯವನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅಂಗದನ ಮೇಲೆ, ಆ ಗದೆಯನ್ನು ಬೀಸಿದನು. ಮಹಾ ವೇಗಶಾಲಿಯಾದ ಅಂಗದನಾದರೋ, ಇಂದ್ರಜಿತ್ತಿನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಕೋಪಗೊಂಡು, ಚಿನ್ನದ ಕುಸುರಿಗಳಿಂದ ಚಿತ್ರಿತವಾದ ಆ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತಿನ ರಥವನ್ನು ಅದರ ಸಾರಥಿಗಳೊಡನೆಯೂ, ಕುದುರೆಗಳೊಡನೆಯೂ, ಪುಡಿಪುಡಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟನು. ಪ್ರಜಂಘನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನು, ಸಂಪಾತಿಯನ್ನು ಮೂರು ಬಾಣಗಳಿಂದ ಹೊಡೆಯಲು, ಆ ಸಂಪಾತಿಯು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಅಶ್ವಕರ್ಣಿ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಬೀಸಿ, ಆ ಪ್ರಜಂಘನನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕಿದನು. ಅತ್ತಲಾಗಿ ರಥಸ್ಥನಾದ ಜಂಬುವಾಲಿಯೆಂಬವನು ತನ್ನ ರಥದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿಟ್ಟಿದ್ದ ಒಂದು ಶಕ್ತ್ಯಾಯುಧವನ್ನು ತೆಗೆದು, ಅದನ್ನು ಹನುಮಂತನ ಎದೆಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಹೊಡೆದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಹನುಮಂತನು ಅವನ ರಥದ ಮೇಲೆ ಹಾರಿ, ತನ್ನ ಅಂಗೈಯಿಂದ ಆ ರಥವನ್ನ ಪ್ಪಳಿಸಿ, ಆ ರಾಕ್ಷಸನ ದೇಹದೊಡನೆ ಆ ರಥವನ್ನು ಉರುಳಿಸಿ ಬಿಟ್ಟನು. ಅತ್ತಲಾಗಿ ಪ್ರತಪನೆಂಬ ಘೋರರಾಕ್ಷಸನು, ಭಯಂಕರವಾದ ಗರ್ಜನೆಗಳೊಡನೆ ನಳನಲೇ ಮಿಗ್ಗಿ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಅವನನ್ನು ಹೊಡೆಯಲು, ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಆ ನಳನು ಆ ರಾಕ್ಷಸನ ಮೋರೆಯಮೇಲೆ ಹೊಡೆದು, ಅವನ ಕಣ್ಣುಗುಡ್ಡೆಗಳೆರಡನ್ನೂ ಉದಿರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಅತ್ತಲಾಗಿ ವಾನರೇಶ್ವರನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು, ತನ್ನ ಕಡೆಯ ಸೈನ್ಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಂದೇ ಶುಶ್ರುಷೆಗಾಗಿ ನುಂಗಿಬಿಡುವಂತೆ ದೊಡ್ಡ ದಾಗಿ ಬಾಯನ್ನು ತೆರೆದುಕೊಂಡು ತನ್ನಗಿರಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಘಸನನ್ನು ನೋಡಿ, ಕೋಪಗೊಂಡು, ತಾನು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಒಂದು ಸಪ್ತವರ್ಣವೃಕ್ಷದಿಂದ ಆ ರಕ್ತಸನನ್ನು ಬಡಿದುಕೊಂಡನು. ಒತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಕೇತು, ರಶ್ಮಿಕೇತು, ಸುಪ್ತಘ್ನ, ಯಜ್ಞ ಕೋಪರೆಂಬ

ನಾಲ್ವರು ರಕ್ತಸರೂ ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿ, ರಾಮನ ಮೇಲೆ ಎಡೆಬಿಡದೆ, ಬಾಣವರ್ಷ
ವನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಿರಲು, ರಾಮನು ಕೋಪಗೊಂಡವನಾಗಿ, ಅಗ್ನಿ ಜ್ವಾಲೆಗಳಂತಿದ್ದ
ನಾಲ್ಕು ತೀಕ್ಷ್ಣ ಬಾಣಗಳಿಂದ, ಆ ನಾಲ್ವರು ರಕ್ತಸರ ತಲೆಗಳನ್ನೂ ಕಡಿದುಹಾಕಿ
ದನು. ಮೈಂದನು ತನ್ನ ಮುಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ವಜ್ರಮುಷ್ಟಿಯೆಂಬುವನನ್ನು
ಕೊಂದು ಅವನ ರಥವನ್ನೂ ಮುರಿದು, ಅಶ್ವಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡಿದನು. ಹೀಗೆ
ಮೈಂದನ ಮುಷ್ಟಿಪ್ರಹಾರದಿಂದ ಹತನಾದ ವಜ್ರಮುಷ್ಟಿಯು, ಪುರಸ್ಕಾರದ
ಅಟ್ಟಿಹೆಯು ಮುರಿದು ಬಿದ್ದಂತೆ, ತನ್ನ ರಥಾಶ್ವಗಳೊಡನೆ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದನು.
ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ಭೇದಿಸುವಂತೆ, ನಿಕುಂಭನು,
ಕಾಡಿಗೆಯ ರಾಶಿಯಂತೆ ಕವ್ವುಬಣ್ಣವುಳ್ಳ ನೀಲನನ್ನು ತನ್ನ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಬಾಣಗಳಿಂದ
ಪ್ರಹರಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ಆ ನಿಕುಂಭನು ಬಹಳ ಹಸ್ತಲಾಘವವುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ
ಇನ್ನೂ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ನೂರು ಬಾಣಗಳಿಂದ ಆ ನೀಲನ ದೇಹವನ್ನು
ಮುಚ್ಚಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೇಕೆಪಾಕಿ ನಕ್ಕನು. ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ನೀಲ
ನಾಸರೋ ಅವನ ಬಾಣಹತಿಯನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವು
ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ, ಆ ನಿಕುಂಭನ ರಥಚಕ್ರವನ್ನೇ ಕೈಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಆ ಚಕ್ರ
ದಿಂದಲೇ ನಿಕುಂಭನನ್ನೂ, ಅವನ ಸಾರಥಿಯನ್ನೂ ಬಡಿದು, ಅವರಿಬ್ಬರ ತಲೆಗಳನ್ನೂ
ಎಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕತ್ತರಿಸಿ ಕೆಡಹಿದನು. ವಜ್ರಾಯುಧಕ್ಕೂ ಸಿಡಿಲಿಗೂ ಸಾಟಿಯಾದ
ದೇಹಸ್ಪರ್ಶವುಳ್ಳ ದ್ವಿವಿದನೆಂಬ ಯುಧಪತಿಯು, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಕ್ತಸರು ನೋಡು
ತ್ತಿರುವಾಗಲೇ, ಅಶನಿಪ್ರಭನೆಂಬ ಸೇನಾಪತಿಯ ಮೇಲೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪರ್ಮತ
ಶಿಖರವನ್ನು ತಂದು ಬೀಸಿ ಬಡಿದನು. ಹೀಗೆ ಪರ್ವತ ಶಿಖರಗಳಿಂದ ಯುದ್ಧ
ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ವಾನರವೀರನಾದ ದ್ವಿವಿದನನ್ನು ನೋಡಿ, ಅಶನಿಪ್ರಭನು ಆತ್ಮಾ
ಕ್ರೋಶಗೊಂಡವನಾಗಿ, ಸಿಡಿಲಿಗೆ ಸಮಾನಗಳಾದ ತನ್ನ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಅವನ
ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಆಗ ದ್ವಿವಿದನು, ತನ್ನ ದೇಹವೆಲ್ಲವೂ ರಕ್ತಸರ ಬಾಣ
ಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಕೋಪಾವೇಶದಿಂದ ಳೂಡಿದವನಾಗಿ, ಒಂದು
ಸಾಲವೃಕ್ಷವನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು, ಅದರಿಂದ ಅವನನ್ನೂ, ಅವನ ರಥವನ್ನೂ
ಅವನ ರಥಾಶ್ವಗಳನ್ನೂ ಬಡಿದು ಕೆಡಹಿದನು. ಅತ್ತಲಾಗಿ ವಿದ್ಯುನ್ನಾಲಿಯು,
ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಹಾಗೆಯೇ ಚಿನ್ನದ ಕಟ್ಟುಳ್ಳ ತನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಸುಷೇಣನನ್ನು
ಪ್ರಹರಿಸಿ, ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಸಿಂಹನಾದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ವಾನರೋತ್ತಮ
ನಾದ ಸುಷೇಣನಾದರೋ ಆ ವಿದ್ಯುನ್ನಾಲಿಯು ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ
ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪರ್ವತ ಶಿಖರವನ್ನು ಆ ರಥದ ಮೇಲೆ ಬೀಸಿ ಬಡಿದು ಅದನ್ನು ಪುಡಿ

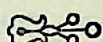
Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಮಾಡಿದನು. ಆ ವಿದ್ಯುನ್ಮಾಲಿಯು ಬಹಳ ದೇಹಲಾಘವವುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ ತನ್ನ ರಥವು ಮುರಿದುಬೀಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ, ಗಡೆಯನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು, ರಥದಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಹಾರಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ನಿಂತನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವಾನರಾಗ್ರಣಿಯಾದ ಸುಷೇಣನು, ಕೋಪೋದ್ರಿಕ್ತನಾಗಿ, ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಶಿಲೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು, ಆ ವಿದ್ಯುನ್ಮಾಲಿಯನ್ನಿ ದರಿಸಿ ಮುಂದೆ ಹೋದನು. ಹೀಗೆ ಸುಷೇಣನು ದೊಡ್ಡ ಕಲ್ಲನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ತನಗಿ ದರಾಗಿ ಬರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ವಿದ್ಯುನ್ಮಾಲಿಯು, ತಾನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಗಡೆಯಿಂದ, ಆ ಸುಷೇಣನ ಎಡೆಯಮೇಲೆ ಪ್ರಹರಿಸಿದನು. ಧೀರನಾದ ಸುಷೇಣನು ಭಯಂಕರವಾದ ಆ ಗದಾ ಪ್ರಹಾರವನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗಿ, ತಾನು ಹೊತ್ತು ಕಂಡ ಆ ದೊಡ್ಡ ಶಿಲೆಯನ್ನು ಆ ವಿದ್ಯುನ್ಮಾಲಿಯ ಎಡೆಯಮೇಲೆ ಬೀಸಿದನು. ಈ ಶಿಲಾಪ್ರಹಾರವು ತಗುಲಿದೊಡನೆಯೇ ವಿದ್ಯುನ್ಮಾಲಿಯು ಎಡೆಯೊಡೆದು ಸತ್ತುಬಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಶೂರಕಾದ ಅನೇಕ ರಕ್ಕಸರನ್ನಿ ದರಿಸಿ ದೇವತೆಗಳು ದೈತ್ಯರನ್ನು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಕಂಡಕಂಡ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತ ಬಂದರು. ಆಗ ವಾನರ ರಕ್ಕಸರಬ್ಬರಿಗೂ ನಡೆದ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧವು ಅತ್ಯಂತ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿತು. ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಮುರಿದು ಬಿದ್ದ ಕತ್ತಿಗಳು! ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಪುಡಿಪುಡಿಯಾದ ಗದೆಗಳು! ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರಲ್ಲಿ ಕತ್ತರಿಸಿಬಿದ್ದ ಶಕ್ತಿ ತೋಮರಪಟ್ಟಿ ಸಾದ್ಯಾಯುಧಗಳು! ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಕಳಚಿಬಿದ್ದ ರಥಗಳು! ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಸತ್ತುಬಿದ್ದ ಯುದ್ಧದ ಕುದುರೆಗಳು! ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ತುಂಡುತುಂಡಾಗಿ ಬಿದ್ದ ಮದದಾನೆಗಳು! ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ವಾನರ ರಾಕ್ಷಸರ ಮೃತದೇಹಗಳು! ಇದಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಳಚಿಬಿದ್ದ ರಥದ ಚಕ್ರಗಳು, ಮುರಿದುಬಿದ್ದ ನೋಗೆಗಳು, ಕತ್ತರಿಸಿದ ತೇರಚ್ಚುಗಳು. ಹೀಗೆ ಅರಣರಂಗವೆಲ್ಲವೂ ಕೇವಲ ಮೃತದೇಹಗಳಿಂದಲೂ, ಮುರಿದು ಬಿದ್ದ ಯುದ್ಧಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಂದಲೂ ದಟ್ಟವಾಗಿ ತುಂಬಿ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗಲೇ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನರಿಗಳು ಬಂದು ಗುಂಪುಕೂಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ದೇವಾಸುರಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಆ ದೊಡ್ಡಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ, ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯ ಯಾವಕಡೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೂ, ವಾನರ ರಾಕ್ಷಸರ ಮುಂಡಗಳೇ ಹಾರಾಡುತ್ತಿದ್ದುವು, ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ವಾನರರ ಕೈವೇಲಾಗಿ, ರಾಕ್ಷಸರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಹಾನಿಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಬಂದಿತು. ರಕ್ಕಸರೆಲ್ಲರೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಸಿಗಳಿಂದ ಭೇದಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ರಕ್ತದಿಂದ ತೊಯ್ದ ಮೈಯುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಮುಂದೆ ತಮಗೆ ವೀರೈವರ್ಧಕವಾದ ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಮಯ ಸಮಯವನ್ನು ಇದಿರುನೋಡುತ್ತ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಲವತ್ತಮೂರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ರಾತ್ರಿ ಯುದ್ಧವು.

ಹೀಗೆ ವಾನರರೂ ರಕ್ತಸರೂ ಸೇರಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಸೂರ್ಯನು ಅಸ್ತಮಿಸಿದನು. ವಾನರರಿಗೆ ಪ್ರಾಣಭಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡತಕ್ಕ ರಾತ್ರಿಯು ಸಮಾಪಿಸಿತು. ಆಗ ಪರಸ್ಪರ ಬದ್ಧ ವೈರವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಭಯಂಕರಾಕಾರವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಗೆಲ್ಲಬೇಕೆಂಬ ಆತ್ಮತುರವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ವಾನರರಿಗೂ ರಕ್ತಸರಿಗೂ ರಾತ್ರಿಯ ಯುದ್ಧವು ನಡೆಯಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಭಯಂಕರವಾದ ಆ ಗಾಢಾಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು ಕಾಣದುದರಿಂದ, ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲಾರದೆ, ವಾನರರು ತಮ್ಮ ಕಡೆಯ ವಾನರರನ್ನೇ ರಕ್ತಸರಿಂದು ತಿಳಿದು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಕ್ಷಸರು ತಮ್ಮ ಕಡೆಯವರನ್ನೇ ವೈರಿಗಳಾದ ವಾನರರೆಂದು ತಿಳಿದು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಆ ರಾತ್ರಿಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ, ಕಣ್ಣು ಕಾಣದೆ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಹೊಡೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ, ಆ ಗಾಢಾಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ರಣರಂಗದ ಯಾವಕಡೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೂ, “ಕೊಲ್ಲಿರಿ! ಸೀಳಿರಿ! ಬಡಿಯಿರಿ! ಇತ್ತಬನ್ನಿ! ಇದೇಕೆ ಓಡುವಿರಿ!” ಎಂದು ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಕೂಗಾಡುವ ದೊಡ್ಡ ಗದ್ದಲವೇ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ಕವಚಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಕರೀ ಮೈಯುಳ್ಳ ಕೆಲವು ರಕ್ತಸರು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಜ್ಯೋತಿರ್ಲತೆಯ ಕಾಡುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟಗಳಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಿತಿಮೀರಿದ ಆ ಮಹಾಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ, ರಕ್ತಸರೆಲ್ಲರೂ ಕೋಪದಿಂದ ಮೈಮರೆತವರಾಗಿ, ವೇಗದಿಂದ ವಾನರಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿ, ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ವಾನರರನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ನುಂಗಿ ಬಿಡುತ್ತ ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ವಾನರರೂ ಕೂಡ ತಡೆಯಲಾರದ ಕೋಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅಗಾಗ ಮೇಲೆ ಹಾರಿ, ಬಂಗಾರದ ಶಿರೋಭೂಷಣಗಳುಳ್ಳ ಕುದುರೆಗಳನ್ನೂ, ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಗಳಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಧ್ವಜಗಳನ್ನೂ, ಅತಿ ತೀಕ್ಷ್ಣಗಳಾದ ತಮ್ಮ ಹೆಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಸಿಗಿದು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಲಾಢ್ಯರಾದ ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಆತಿ ಕೋಪೋದ್ರಿಕ್ತರಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮದದಾನೆಗಳಮೇಲೆ ಹಾರಿ, ಆ ಆನೆಗಳನ್ನೂ, ಅವುಗಳಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಮಾವುತರನ್ನೂ ಸಾಯಗೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವರು ಧ್ವಜಪತಾಕೆಗಳಿಂದಲಂಕಿತವಾದ ರಥದಮೇಲೆ ಹಾರಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಮುರಿದುಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ರಾಕ್ಷಸ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ತಮ್ಮ ಹೆಲ್ಲುಗಳಿಂದಲೂ, ಉಗುರುಗಳಿಂದಲೂ, ಅವರನ್ನು ಧಾನ್ಯವಿಧವಾಗಿ ಭೇದಿಸಿ ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಅತ್ತಲಾಗಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೂ ಕೂಡ

ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕು, ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡೂ ಕಾಣುವಂತೆ ರಾಕ್ಷಸಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ಗುರುತು ಹಿಡಿದು, ಕ್ರೂರಸರ್ಪಗಳಂತಿದ್ದ ತಮ್ಮ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ಗಾಢಾಂಧಕಾರವು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಕುದುರೆಗಳ ಖುರಾಗ್ರಹತಿಯಿಂದ ಪುಡಿಪುಡಿಯಾಗಿ, ರಥಚಕ್ರಸಂಚಾರದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೇದ್ದ ನೆಲದ ಧೂಳಿಯು, ಅಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವಾಡುತ್ತಿದ್ದವರ ಕಣ್ಣು ಕಿವಿಗಳೆರಡನ್ನೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮುಚ್ಚಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಹೀಗೆ ನೋಡುವವರಿಗೆ ರೋಮಾಂಚವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತೆ, ಮಹಾಭಯಂಕರವಾದ ಯುದ್ಧವು ನಡೆಯುತ್ತಿರಲು, ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಅರಣರಂಗವೆಲ್ಲವೂ ರಕ್ತಮಯವಾಗಿ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಭಯಂಕರಗಳಾದ ರಕ್ತನದಿಗಳೇ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಭೇರಿ, ಮದ್ದಳೆ, ಡೋಲು ಮುಂತಾದ ಚರ್ಮವಾಡ್ಯಧ್ವನಿಗಳೂ, ಶಂಖ ವೇಣು ಮೊದಲಾದ ಮುಖವಾಡ್ಯದ ಧ್ವನಿಗಳೂ ಒಂದಾಗಿ ಕಲೆತು ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಹಾಗೆಯೇ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಪಿಗಳ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಕೂಗಿಡುವ ರಾಕ್ಷಸರ ಧ್ವನಿಯೂ, ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ಹಿಂಸಿತರಾದ ಕಪಿಗಳ ಧ್ವನಿಯೂ ಅತಿಭಯಂಕರವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಮತ್ತು ಆಗ ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರ ಶಕ್ತ್ಯಾಯುಧಗಳಿಂದಲೂ, ಕೂಲಗಳಿಂದಲೂ, ಗಂಡುಗೊಡ್ಡಲಿಗಳಿಂದಲೂ ಹತರಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ವಾನರರ ದೇಹಗಳೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಾನರರು ಬೀಸಿಬಿಡಿದ ಮರಗಿಡಗಳಿಂದಲೂ, ಪರ್ವತ ಶಿಖರಗಳಿಂದಲೂ, ಮೈಮುರಿದು ಸತ್ತುಬಿದ್ದಿರುವ ಕಾನುರೂಪಿಗಳಾದ ರಾಕ್ಷಸರ ದೇಹಗಳೂ, ರಾಶಿಯಾಗಿ ತುಂಬಿದ್ದುವು. ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಅರಣಭೂಮಿಯನ್ನು ಪುಷ್ಪೋಪಹಾರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿದಂತೆ, ಮುರಿದು ಬಿದ್ದ ಶಸ್ತ್ರಗಳು ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದುವು. ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ರಕ್ತಪ್ರವಾಹವು ಕೆಸರುಗಟ್ಟಿದ್ದುದರಿಂದ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿನ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಿಳಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಲೀ, ಮುಂದೆ ಕಾಲಿಡುವುದಕ್ಕಾಗಲೀ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವಂತಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಮಹಾಭಯಂಕರವಾಗಿ, ವಾನರ ರಾಕ್ಷಸರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಪ್ರಾಣಹಾನಿಕರವಾದ ಆ ರಾತ್ರಿಯು, ಕಾಳರಾತ್ರಿಯಂತೆ (ಇಲ್ಲಿ ಕಾಳರಾತ್ರಿಯೆಂದರೆ, “ರಾತ್ರಿರ್ಭೀನು ರಥಿರ್ನಾನು ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿ ಭಯಾನಹಾ” ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಭೀನುರಥಿರಾತ್ರಿ ಎಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಅಥವಾ “ಸತೀಶ ಕಾಳರಾತ್ರಿಶ್ಚ ಭೈರವೀ ಗಣನಾಯಿಕಾ” ಎಂಬಂತೆ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಶಕ್ತಿಯೆಂದೂ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು.) ಸಮೆತ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಮೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ನಡುಕವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಭಯಂಕರವಾದ ಗಾಢಾಂಧಕಾರವು ಕವಿದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ರಾಕ್ಷಸರು ತಮಗೆ ಇದೇ ಸರಿಯಾದ ಸಮಯವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಕೆಲವರು ಗುಂಪುಗೂಡಿ ಬಾಣವರ್ಷಗಳನ್ನು

ಕರೆಯುತ್ತ, ರಾಮನನ್ನಿ ದಿರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಆ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ಕೋಪದಿಂದ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತ ರಾಮನನ್ನಿ ದಿರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬರುವಾಗ, ಅವರ ದೊಡ್ಡಗರ್ಜನೆ ಧ್ವನಿಯು, ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕಿಬರುತ್ತಿರುವ ಸಮಸಮುದ್ರಗಳ ಪ್ರವಾಹ ಧ್ವನಿಯಂತೆ ಮಹಾಭಯಂಕರವಾಗಿ ಕೇಳಿಸಿತು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ರಾಮನು ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ, ಎವೆಜಾರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಗಳಂತಿದ್ದ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಆರು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ, ಅವುಗಳಿಂದ ಆ ರಕ್ಷಸರಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನರಾದ ಆರು ಮಂದಿಯನ್ನೂ ರಕ್ಷಸರನ್ನೂ ತಡೆದನು, ಶತ್ರುದುರ್ಜಯನಾದ ಯಮಶತ್ರುನೆಂಬ ವನೊಬ್ಬನು, ಮಹೋದರ ಮಹಾಪಾಶ್ವರೇಂಬನೊಬ್ಬನು, ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡವುಳ್ಳ ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನೆಂಬವನೊಬ್ಬನು, ಲಂಕೆಯ ಉತ್ತರದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಕಾವಲಿರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಶುಕ ಸಾರಣನೊಬ್ಬನು, ಈ ಆರುಮಂದಿಯೂ ರಾಮಬಾಣಗಳಿಂದ ಮರ್ಮಶ್ಲೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟವರಾಗಿ, ತಾವು ಬದುಕಿದುದೇ ಸಾಕೆಂದು ಯುದ್ಧರಂಗದಿಂದ ಪಲಾಯನಮಾಡಿದರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾದ ರಾಮನು ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಗಾಢಾಧಿಕಾರವುಕ್ತವಿದವನ್ನು ನೋಡಿ, ಸುವರ್ಣಗಳಿಂದಚಿತ್ರಿತಗಳಾಗಿ, ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಗಳಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ತನ್ನ ಬಾಣಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕುಕಡೆಗಳಿಗೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ, ಆ ಬಾಣಗಳ ಕಾಂತಿಯಿಂದಲೇ ದಿಕ್ಕುವಿಡಕ್ಕುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನು ಬೆಳಗಿಸಿದನು. (ಆಗ ಯುದ್ಧರಂಗವೆಲ್ಲವೂ ರಾಮನಾಮಾಂಕಿತವಾದಬಾಣಗಳಿಂದಲೇವ್ಯಾಪ್ತವಾಯಿತು). ರಾಮನನ್ನಿ ದಿರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಭಯಂಕರ ಅಕಾರವುಳ್ಳ ಬೇರೆ ಯಾವ ರಕ್ಷಸರಿದ್ದರೋ ಅವರೆಲ್ಲರೂ, ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ತಲಭಗಳಂತೆ ಮುಹೂರ್ತ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ರಾಮಬಾಣಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಬೂದಿಯಾದರು. ರಾಮನ ಧನುಸ್ಸಿನಿಂದ ತಂಡೋಪತಂಡವಾಗಿ ಹೊರಟ ಚಿನ್ನದ ಹಿಡಿಗೆಗಳುಳ್ಳ ಸಾವಿರಾರು ಬಾಣಗಳು, ಗಗನ ಪ್ರದೀಪವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರಲು, ಆ ರಾತ್ರಿಯು ಮಿಂಚುಮಿಂಚುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಶರತ್ಕಾಲದ ರಾತ್ರಿಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಮೊದಲೇ ಭಯಂಕರವಾದ ಆ ರಾತ್ರಿಯು, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಸರ ಸಿಂಹನಾದಗಳಿಂದಲೂ, ಕಪಿಗಳ ಕೋರಾಜಲದಿಂದಲೂ, ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಅತಿಭಯಂಕರವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ರಣರಂಗದಿಂದ ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿಬರುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಾ ಧ್ವನಿಯು, ತ್ರಿಕೂಟಪರ್ವತದ ಗುಹೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿರಲು ಆ ಪರ್ವತವೇ ಮಾತಾಡುವಂತೆ ಕಾಣಿಸಿತು. ಆ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲೆಯಂತೆ ಕಪ್ಪಾದ ಮೈಯುಳ್ಳ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಭೂತಾಕಾರದ ಸಿಂಗಳೀಕಗಳು ತಮ್ಮ ದೊಡ್ಡತೋಳುಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಮುಂದೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ರಕ್ಷಸರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆ ತೋಳುಗಳ

ನಡುವೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು, ಅವರನ್ನು ಒಂದೇ ತುತ್ತಾಗಿ ನುಂಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಂಗದನು ಆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಪ್ರತಿಭಟನಾದ ಇಂದ್ರಜಿತುವನ್ನು ಕೈಗಳಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಿಸಿ, ಒಂದೇ ಪ್ರಹಾರಕ್ಕೆ ಅವನ ಸಾರಥಿಯನ್ನೂ, ಕುಡುರೆಗಳನ್ನೂ, ಕೊಂದು ಕೆಡಹಿದನು. ಹೀಗೆ ಕ್ರೂರವಾಗಿಯೂ, ಭಯಂಕರವಾಗಿಯೂ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ, ಮಹಾಕಾಯವುಳ್ಳ ಇಂದ್ರಜಿತುವು, ಅಂಗದನಿಂದ ತನ್ನ ಸಾರಥಿಯೂ, ರಥಾಶ್ವಗಳೂ ಹತವಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಆ ರಥವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು, ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಕಿಳಿಯದಂತೆ ಕಣ್ಮರೆಯಾದನು. ಅಂಗದನು ನಡೆಸಿದ ಮಹಾದ್ಭುತವಾದ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ದೇವತೆಗಳೂ, ಮುನಿಗಳೂ, ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೂ, ಅವನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಕೊಂಡಾಡಿದರು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳೂ, ಇಂದ್ರಜಿತ್ತಿನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವು. (ಅವನು ಯಾವ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ, ದುರ್ಜಯನಾಗಿರುವನು. ಅಂತಹವನು ಈ ಅಂಗದನ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಲಾರದೆ ಅದ್ವೈತನಾಗಿ ಹೋದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಶ್ಚರ್ಯವು ಹುಟ್ಟಿತು.) ಅಂತಹ ಧೀರನೂ ಕೂಡ ಅಂಗದನಿಂದ ಪರಾಜಿತನಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸಂತೋಷವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಆಗ ಸಮಸ್ತ ಶಹಿಗಳೂ ಸುಗ್ರೀವ ವಿಭೀಷಣಾದಿಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿ, ಇಂದ್ರಜಿತುವಿಗೆ ಉಂಟಾದ ಪರಾಭವಕ್ಕಾಗಿ, “ಭಲೆ ! ಭಲೆ ! ಶಹಭಾಸ್” ಎಂದು ಅಂಗದನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಜಿತುವಾದರೋ ತನಗೆ ಅಂಗದನಿಂದ ಉಂಟಾದ ಪರಾಭವವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಅತಿಭಯಂಕರವಾದ ಕೋಪವನ್ನವಲಂಬಿಸಿದನು. ಈ ನಡುವೆ ಇತ್ತಲಾಗಿ ರಾಮನು ವಾನರರನ್ನು ನೋಡಿ, “ಎಲೆ ವಾನರರೇ ! ಈಗ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನಿಮ್ಮರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಇರಬೇಕು. ಆ ಇಂದ್ರಜಿತುವು ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ವರವನ್ನು ಹೊಂದಿದವನು. ಮೂರು ಲೋಕವನ್ನೂ ಬಹಳವಾಗಿ ಬಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅದರೆ ಈಗ ಅವನಿಗೆ ಮೃತ್ಯುವು ಸವಿಸಿರುಪುಡು. ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದಿರುವ ನಿಮ್ಮ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವನು ಈಗ ಕಾಲ ಪ್ರಚೋದಿತನಾಗಿ ಬಂದಿರುವನು. (ಅವನು ಕಾಲಬಲವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಜಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಂದಿರುವನು.) ಆದುದರಿಂದ ಈಗನಾತ್ರ ನೀವೇನೂ ಆತುರಪಡದೆ, ನನಗಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು. (ಬ್ರಹ್ಮನ ವರವನ್ನು ಗೌರವಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನೂ ಈಗ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದವರೆಗೆ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನಿರಬೇಕಾಗಿದೆ.)” ಎಂದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಪಾಪಾತ್ಮನಾದ ಆ ಇಂದ್ರಜಿತುವು ಕಪಟ

ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾದುದರಿಂದ, ಅಂತರ್ಧಾನ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಆದ್ಯಶ್ಯನಾಗಿಯೇ ಇದ್ದು, ಸಿಡಿಲಿನಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುವ ಶೀಘ್ರ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ರಾಕ್ಷಸವೀರನಾದ ಆ ಇಂದ್ರಜಿತುವು ಪರಮ ಕುಪಿತನಾಗಿ, ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಗುರಿಹಿಡಿದು, ಸರ್ವರೂಪಗಳಾದ ಕ್ರೂರಬಾಣಗಳನ್ನು ಅವರ ಸಮಸ್ತಾವಯವಗಳಿಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸುವಂತೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಇಂದ್ರಜಿತು ಕಪಟ ಯುದ್ಧವನ್ನಾರಂಭಿಸಿ, ಮಾಯೆಯಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಿಗೂ ಆದ್ಯಶ್ಯನಾಗಿ, ಆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಘುಕುಲೋದ್ಭವರಾದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ತನ್ನ ಸರ್ವಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಬಂಧಿಸಿ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಮೋಹಗೊಳಿಸಿದನು. ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಆ ಇಂದ್ರಜಿತು ಸರ್ವಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಬಂಧಿಸಿದೊಡನೆ, ಪುರುಷಸಿಂಹರಾದ ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಪರವಶರಾಗಿ ಬಿದ್ದುದನ್ನು, ಸಮಸ್ತ ವಾನರ ಸೈನಿಕರೂ ನೋಡಿದರು. ಇಂದ್ರಜಿತುವು ಮಹಾ ವಿರಾಗ್ರಣೆಯೆನಿಸಿಕೊಂಡರೂ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗಿರಿದಾಗಿ ನಿಂತು ಯುದ್ಧಮಾಡಲಾರದೆ, ಮಾಯೆಯನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ತನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಬಂಧಿಸಿಬಿಟ್ಟನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಲವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸರ್ಗವು.

— — — — —
 ❖ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತಿನ ನಾಗವಾತದಿಂದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಬಡ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ❖

ಬಲಾಢ್ಯನಾಗಿಯೂ, ವೀರಶಾಲಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಜಪುತ್ರನಾದ ರಾಮನು, ಇಂದ್ರಜಿತು ಇರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದವೇಷಿಸಿ, ಹತ್ತು ಮಂದಿ ವಾನರಯೂಧಪತಿಗಳನ್ನು ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನೇಮಿಸಿದನು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಂತಪನಾದ ಆ ರಾಮನು, ಸುಷೇಣನ ಮಕ್ಕಳಿಬ್ಬರು, ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ನೀಲ ನೊಬ್ಬನು, ವಾಲಿಪುತ್ರನಾದ ಅಂಗದನೊಬ್ಬನು, ಬಲಾಢ್ಯರಾದ ಶರಭ ವಿನಶ ಜಾಂಬವಂತರೆಂಬ ಮೂವರು, ಮಹಾ ವೀರ್ಯವಂತನಾದ ಸಾನುಪ್ರಸ್ಮ, ಋಷಭ,

ಮುಷಭಸ್ಯಂಧರೆಂಬ ಮೂವರು, ಈ ಹತ್ತುಮಂದಿಯನ್ನೂ ಕರೆದು ಇಂದ್ರಜಿತು ಇರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ತಿಳಿದುಬರುವಂತೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಈ ರಾಮಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಪರಮ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ, ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮರಗಳನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು, ಇಂದ್ರಜಿತುವನ್ನು ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರಿ ನಾನಾ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೂ ಹೊರಟರು. ಈ ವಾನರರು ತಡೆಯಿಲ್ಲದ ಮಹಾವೇಗವುಳ್ಳವರಾಗಿರಲೂ, ಸರ್ವಾಸ್ತ್ರ ವಿಶಾರದನಾದ ಇಂದ್ರಜಿತುವು ಪರಮಾಸ್ತ್ರ ರೂಪಗಳಾದ ತನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಅವರ ವೇಗವನ್ನು ತಡೆದು ಅವರನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿದನು. ಭಯಂಕರ ವೇಗವುಳ್ಳ ಈ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತಿನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಭೇದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ದೇಹವುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಮೇಘದಲ್ಲಿ ಮರೆಗೊಂಡಿರುವ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಗಾಢಾಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಮರೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಆ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತನ್ನು ಕಾಣಲಾರದೆ ಹೋದರು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯಶೀಲನಾದ ಆ ಇಂದ್ರಜಿತುವಾದರೋ ಸರ್ವಾವಯವಗಳನ್ನೂ ಭೇದಿಸುವಂತಿರುವ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಬಾಣಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು, ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಮೇಲೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಆ ಇಂದ್ರಜಿತುವು ಅತ್ಯಾಕ್ರೋಶಗೊಂಡು, ತನ್ನ ಹೆಗೆ ತೀರುವಂತೆ ವೀರರಾದ ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೆಂಬ ಸಹೋದರರಿಬ್ಬರಮೇಲೂ, ಸರ್ಪ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಎಡಬಿಡದೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಿರಲು, ಅವರ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಯ ಮೊನೆಯನ್ನೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ ಸರ್ವಾವಯವಗಳೂ ಆ ಬಾಣಗಳಿಂದಲೇ ತುಂಬಿಹೋದುವು. ಅವರ ಸರಾಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಕ್ತವು ಸುರಿಯಲಾರಂಭಿಸಿತು. (ನಭೂತ ಸಂಘಸಂಸ್ಥಾನೋ ದೇಹೋಸ್ಯ ಪರಮಾತ್ಮನಃ | ನ ತಸ್ಯ ಪ್ರಾಕೃತಾ ಮೂರ್ತಿನೂ ಸಮೇದೋಸ್ಥಿ ಸಂಭವಾ || ಎಂಬಂತೆ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರ ದಿವ್ಯ ವಿಗ್ರಹಗಳೆರಡೂ ಆ ಪ್ರಾಕೃತಗಳಾಗಿರುವಾಗ ಆ ದೇಹಗಳಿಂದ ರಕ್ತಮಾಂಸಗಳು ಹೊರಡುವುದು ಹೇಗೆ? ಎಂದರೆ, ವಾಸ್ತವದಿಂದ ರಕ್ತವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಮನುಷ್ಯತ್ವವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವರು ರಕ್ತವನ್ನು ತೋರಿಸಿದುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಆದರೆ, ಇಷ್ಟು ನಿರ್ಬಂಧದಿಂದಾದರೂ ಮನುಷ್ಯಭಾವವನ್ನು ಭಿನಯಿಸುವುದರಿಂದ ಫಲವೇನು? ಎಂದರೆ, ಸರ್ವವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಇವರು ಮನುಷ್ಯರೆಂತೆ ನಟಿಸದೇ ಹೋದರೆ, ಇತರ ಜನಗಳಿಗೆ ಇವರು ದೇವಾಂಶಪುರುಷರೆಂಬ ಭಾವವೇ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಆತನಂತೆ ತಮ್ಮಿಂದ ಧರ್ಮಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಡೆಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವೆಲ್ಲವೆಂದೂ ತೋರಬಹುದು. ಈ ಶಂಕೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇವರು, ಅವಕಾಶವಿದ್ದಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಮನುಷ್ಯತ್ವವನ್ನು ನಟಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದೇ ರಹಸ್ಯವು. ಮತ್ತು ರಾಮನು ಮನುಷ್ಯನೊಬ್ಬನಿಂದಲೇ ವಧ್ಯನಾದುದರಿಂದ, ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಮನುಷ್ಯ

ಸ್ವರೂಪವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅವರಿಗೆ ತೋರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಹೀಗೆ ನಟಿಸಿದು
 ದಾಗಿಯೂ ಹೇಳುವರು. ಇವರಿಬ್ಬರೂ ನಾಗಪಾಶಬದ್ಧರಾಗಿ ಮಲಗಿದ್ದುದೇಕೆ
 ಎಂದರೆ ಧರ್ಮನಿರತರಾದವರಿಗೆ ಒಮ್ಮೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಮಹಾ ನಿವೃತ್ತಿಗಳು
 ಬಂದರೂ, ಕ್ಷಣಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅವು ನಿವೃತ್ತಿಸುವುವೆಂದು ಲೋಕಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸುವುದ
 ಕ್ಯಾಗಿಯೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಹೀಗೆಯೇ ರಾಮನ ನಿರಹ ಬುಃಖಾದಿಗಳಿಗೂ
 ಕಾರಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು.) ಇದರಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರ ದೇಹವೂ ಪ್ರಸ್ಥಿತವಾದ
 ಮುತ್ತುಗದ ಮರದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ಕೆದರಿದ ಕಾಡಿಗೆಯ ರಾಶಿಯಂತೆ
 ಕಪ್ಪಾದ ಮೈಯುಳ್ಳ ಇಂದ್ರಜಿತುವು ಕೋಪದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಕೆಂಪೇರಿದ ಕಡೆ
 ಗಣ್ಣುಳ್ಳವನಾಗಿ, ತಾನು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿದ್ದಂತೆಯೇ ಆ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರನ್ನೂ
 ಕೂಗಿ ಹೇಳುವನು. “ಎಲೈ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಮಾರರೇ! ನಾನು ಅದೃಶ್ಯವಾಗಿ ಯುದ್ಧ
 ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದರೆ, ಸುರನಾಥನಾದ ಇಂದ್ರನೂ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡುವುದ
 ಕ್ಯಾಗಲಿ, ನನ್ನನ್ನು ಸಮಾಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಲಿ ಶಕ್ತನಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಕೇವಲ
 ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರರಾದ ನಿಮ್ಮಿಂದೇನಾಗುವುದು? ಎಲೈ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೇ!
 ನನಗೆ ಕೋಪವುಂಟಾದಮೇಲೆ ನಾನು ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿಡುವೆನೆ? ಹದಿನೆಂಟು ಗಂಗಳಿಕ್ಕು
 ಈ ನನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ದೇಹವನ್ನೂ ಎದೆಬಿಡದೆ ಮುಚ್ಚಿ ಇಡೋ!
 ಈಗಲೇ ಯಮಪುರಿಗೆ ಸಾಗಿಸಿಬಿಡುವೆನು ನೋಡಿರಿ” ಎಂದನು. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣ
 ರಿಬ್ಬರೂ ಶಬ್ದವೇಧಿಯೆಂಬ ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಬಲ್ಲವರಾಗಿ, ಶಬ್ದವನ್ನೇ ಗುರಿ
 ಹಿಡಿದು ತಮ್ಮ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಇಂದ್ರಜಿತುವನ್ನು ತಡೆಯಬಲ್ಲವ
 ರಾಗಿದ್ದರೂ, ಧರ್ಮಜ್ಞರಾದುದರಿಂದ, ಧರ್ಮಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೇ ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟು
 ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂದ್ರಜಿತುವು ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣ
 ರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಮೂದಲಿಸುತ್ತ ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ,
 ತನಗೆ ಜಯವುಂಟಾಯಿತೆಂಬ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಅಟ್ಟಹಾಸದೊಡನೆ ನಕ್ಕು ಸಿಂಹ
 ನಾಡವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಮತ್ತು ಕೆದರಿದ ಕಾಡಿಗೆಯಂತೆ ಕಪ್ಪುಮೈಯುಳ್ಳ
 ಆ ಇಂದ್ರಜಿತುವು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿದ್ದಂತೆಯೇ ದೊಡ್ಡ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಹಿಡಿದು ಬೀಂಕಾರ
 ಮಾಡುತ್ತಾ, ಆ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಮೇಲೆ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಎದೆಬಿಡದೆ ಸುರಿಯು
 ತ್ತಿದ್ದನು. ಅಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯ ಮರ್ಮವನ್ನು ಜಿನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲ ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೂ
 ಹೀಗೆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಮರ್ಮಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಬಾಣಗಳನ್ನು
 ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತ ಆಗಾಗ ಸಿಂಹನಾಡವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣ
 ರಿಬ್ಬರೂ ಸರ್ಪರೂಪಗಳಾದ ಅವನ ಬಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಬಿದ್ದು, ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ

ದಲ್ಲಿಯೇ ಕಣ್ಣು ಕಾಣದೆ ಪ್ರಜ್ಞೆ ತಪ್ಪಿದರು. ಅವರ ಸಮಸ್ತಾವಯವಗಳೂ ಶಸ್ತ್ರ
 ಗಳಿಂದ ಭೇದಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಅಂಗಾಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಾಣಗಳು ನಾಟಿಕೊಂಡು
 ಆ ಸಹೋದರರಿಬ್ಬರೂ ಪ್ರಜ್ಞೆ ತಪ್ಪಿದವರಾಗಿ, ಹಗ್ಗವನ್ನು ಸಡಿಲಿಸಿದ ಇಂದ್ರಧ್ವಜ
 ಗಳಂತೆ ಶಕ್ತಿಗುಂದಿ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದರು. ಈ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಮಹಾಧನು
 ಸ್ಮಂತರಾಗಿದ್ದರೂ, ಇಂದ್ರಜಿತ್ತಿನ ಬಾಣಗಳು ಮರ್ಮಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಾಟಿದುದ
 ರಿಂದ, ಬಹಳವಾಗಿ ನೊಂದು ನಿಶ್ಚಲರಾದರು. ಅವರ ಸರ್ವಾವಯವಗಳೂ,
 ಸರ್ಪರೂಪಗಳಾದ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿ ಬಿದ್ದವು. ಅವರ ಸರ್ವಾಂಗಗಳೂ ರಕ್ತ
 ಮಯವಾದುವು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ವೀರಶಯನವೆನಿಸಿಕೊಂಡ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಶಯನಿಸಿ
 ದರು. ಇಬ್ಬರೂ ಬಾಣಹತಿಯಿಂದ ಬಹಳವಾಗಿ ನೊಂದು ಸಂಕಟಪಡುತ್ತಿದ್ದರು.
 ಅವರಿಬ್ಬರ ದೇಹದಲ್ಲಿಯೂ ಶಿರಸ್ಸಿನಿಂದ ಕುಶಾಗ್ರದವರೆಗೆ, ಒಂದು ಕಿರುಬೆರಳಿನಷ್ಟು
 ಸ್ಥಳವಾದರೂ ಉಳಿಯದಂತೆ, ಸರ್ವಾವಯವಗಳೂ ಸರ್ಪರೂಪಗಳಾದ ಬಾಣ
 ಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದುವು. ಸರ್ವಾಂಗವೂ ನಿಶ್ಚಲವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಸಹೋದರ
 ರಿಬ್ಬರೂ ಕಾಮರೂಪಿಯಾದ ಆ ಕ್ರೂರರಕ್ಕಸನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಭೇದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ
 ದೇಹವುಳ್ಳವರಾಗಲು ಪ್ರಸ್ರವಣ ಪರ್ವತಗಳಿಂದ ಹೊರಡುವ ಗಿರಿನದಿಗಳಂತೆ ಅವ
 ರಿಬ್ಬರ ದೇಹದಿಂದಲೂ ರಕ್ತಪ್ರವಾಹವೂ ಹೊರಡುತ್ತಿತ್ತು. ಮೊದಲೇ ತನ್ನ
 ಶಾರ್ಙ್ಗದಿಂದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಜಯಿಸಿ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಹೊಂದಿದ ಆ ಕ್ರೂರ
 ರಕ್ಕಸನು, ಕೋಪಾವಿಷ್ಟನಾಗಿ, ಮರ್ಮಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಗುರಿಹಿಡಿದು ಬಾಣವನ್ನು
 ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಿರಲು, ಮೊದಲು ರಾಮನು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದನು. ಆ ರಕ್ಕಸನು
 ನಾಗಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಬಂಧಿಸಿದವೇಲಿಯೂ ಬಿಡದೆ, ಇನ್ನೂ ಇತರವಿಧಗಳಾದ ಅನೇಕ
 ಸಾಮಾನ್ಯ ಬಾಣಗಳನ್ನೂ ಬಿಡುವುದಕ್ಕೆ ಶೋಡಗಿದನು. ಚಿನ್ನದ ಹಿಡಿಗಳಿಂದಲೂ
 ಸಾಣೆಯಿಕ್ಕಿ ಹೊಳೆಯುವ ಅಲಗುಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ವಿವಿಧ ಬಾಣಗಳನ್ನು
 ತೆಗೆದು ಆ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಕೆಳಮುಖವಾಗಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಕಡೆಗೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸು
 ತ್ತಿದ್ದನು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಚಕ್ರದಂತೆ ವರ್ತುಲಾಕಾರವಾದ ಮೊನೆಯುಳ್ಳವು
 ಕೆಲವು. ಅರ್ಧಚಂದ್ರಾಕಾರದ ಮೊನೆಯುಳ್ಳವು ಕೆಲವು. ಈಟಿಯಂತೆ ಮೊನೆ
 ಉಳ್ಳವು ಕೆಲವು. ಅಂಜಲಿಯಂತೆ ಮೊನೆಯುಳ್ಳವು ಕೆಲವು. ಕರುವಿನ ಕೊಂಬಿ
 ನಂತೆ ಕವಲು ಮೊನೆಯುಳ್ಳವು ಕೆಲವು. ಸಿಂಹದ ಕೋರೆಗಳಂತೆ ಮೊನೆಯುಳ್ಳವು
 ಕೆಲವು. ಸಣ್ಣಕತ್ತಿಯಂತೆ ಮೊನೆಯುಳ್ಳವು ಕೆಲವು. ಇಂತಹ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರ
 ಗಳಾದ ಅನೇಕ ಬಾಣಗಳಿಂದ ರಾಮನ ದೇಹವನ್ನು ಪ್ರಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ
 ಬಾಣಹತಿಯಿಂದ ರಾಮನು ಬಹಳ ನೊಂದವನಾಗಿ ವೀರಶಯನರೂಪವಾದ ರಣ

ರಂಗದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಬಿಟ್ಟನು. ಉಭಯಪಾರ್ಶ್ವಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಬಾಗಿದ ರತ್ನಭೂಷಿತವಾದ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಅವನ ಮುಷ್ಟಿಯು, ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸಡಿಲುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಬಿಚ್ಚಿದ ಹೆದೆಯುಳ್ಳ ತನ್ನ ಧನುರ್ದಂಡವನ್ನು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಊರಿ ನಿಂತಂತೆಯೇ ಅತನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಶರ ಶಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದುದನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿಯೇ ನಿರಾಶೆಯು ಹುಟ್ಟಿತು. ನಾಗಾಸ್ತ್ರಬದ್ಧನಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ತನ್ನಣ್ಣನನ್ನು ಕಂಡು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಮಿತಿಮೀರಿದ ದುಃಖಾವೇಶವುಂಟಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸಮಸ್ತ ವಾನರರಿಗೂ ತಡೆಯಲಾರದೆ ಸಂಕಟವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಹನುಮಂತನೇ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತವಾನರರೂ ಸೇರಿ ನಾಗಪಾಶಬದ್ಧರಾಗಿದ್ದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಸುತ್ತಿನಿಂತು, ಮಹಾವ್ಯಸನದಿಂದ ಸಂಕಟಪಟ್ಟ ಕೊರಗಿ ತತ್ತಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಲವತ್ತೈದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಸುಗ್ರೀವ ವಿಭೀಷಣಾದಿಗಳು ನಾಗಪಾಶಬದ್ಧರಾದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಅನಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ದುಃಖಿಸಿದ್ದು. ಇಂದ್ರಜಿತು ಸುಗ್ರೀವಾದಿಗಳಮೇಲೆ ಬಾಣವನ್ನು ಹೊಡೆದುದು. ವಿಭೀಷಣನು ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದುದು. ಇಂದ್ರಜಿತು ರಾವಣನಿಗೆ ತನ್ನ ವಿಜಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದುದು.

ಅಮೇಲೆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಇಂದ್ರಜಿತನ್ನು ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಭೂಮಿ ಆಕಾಶಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿ ನೋಡುತ್ತ, ಇತ್ತಲಾಗಿ ಸರ್ವಾಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಾಣಗಳು ನಾಟಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಮಲಗಿದ್ದ ಸಹೋದರರಾದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಕಂಡರು. ಮಳೆಸುರಿದು ಶಾಂತವಾದ ಮೇಘದಂತೆ, ಇಂದ್ರಜಿತು ಈ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಮೇಲೆ ಬಾಣವರ್ಷಗಳನ್ನು ಕರೆದು ಸುಮ್ಮನಾದಮೇಲೆ, ಸುಗ್ರೀವ ವಿಭೀಷಣರಿಬ್ಬರೂ ರಾಮನಿದ್ದ ಕಡೆಗೆ ಬಂದರು. ಆದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಹನುಮಂತನೂ, ನೀಲನೂ, ಮೈಂದದ್ವಿವಿದರೂ, ಸುಷೇಣನೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ನೋಡಿ ಬಹಳ ದುಃಖಾಕ್ರಾಂತರಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಆತ್ತಿತ್ತ ಕದಲಲಾರದೆ ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟರಾಗಿ, ನಡುನಡುವೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ.

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಶ್ವಾಸನನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಲೂ, ನಡುನಡುವೆ ಮುಲಗೆ ಕೈಕಾಲಿಗಳನ್ನಾಡಿಸುತ್ತಲೂ, ರಕ್ತದಿಂದ ತೊಯ್ದ ಸರ್ವಾಂವಯವಗಳುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಸರ್ವಾಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಾಣಸಮೂಹವು ನಾಟಿದ್ದುವು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸರ್ಪದಂತೆ ಉದ್ದವಾಗಿ ನುಟ್ಟುಸಿರನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ವೀರ್ಯವು ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಕಮ್ಮಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಸರ್ವಾಂಗಗಳೂ ರಕ್ತದಿಂದ ತೊಯ್ದು ಕೆಂಪಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿಸಿದಲ್ಪಟ್ಟ ಸುವರ್ಣಧ್ವಜಗಳಂತೆ ಶರಶಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದರು. ಆ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರಿಬ್ಬರ ಸುತ್ತಲೂ, ವಾನರಮೂಢಪತಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಗುಂಪಾಗಿ ನಿಂತು ಕಣ್ಣೀರುಬಿಟ್ಟು ದುಃಖಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಾಣಸಮೂಹಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಿದ ಮೈಉಳ್ಳವರಾಗಿ ಮಲಗಿದ್ದ ಆ ರಘುವಂಶವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ನೋಡಿ, ವಿಭೀಷಣಸಹಿತವಾಗಿ ಸಮಸ್ತವಾನರಸೈನ್ಯವೂ ಸಂಕಟದಿಂದ ತತ್ತಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ವಾನರರು ಒಮ್ಮೆ ಮುಖವನ್ನೆತ್ತಿ ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ನೋಡುವರು. ಎಷ್ಟುನೋಡಿದರೇನು? ಆ ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿದ್ದ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ವಿಭೀಷಣನೊಬ್ಬನು ಮಾತ್ರ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತಿನಂತೆಯೇ ಮಾಯೆಯಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾದುದರಿಂದ, ತಾನೂ ಮಾಯೆಯನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೋಡುತ್ತ ಕೊನೆಗೆ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಬೇರೆಯವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದ ನಿಂತ ಇಂದ್ರಜಿತುವನ್ನು ಕಂಡನು. ವೀರೈಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಎಣೆಯಿಲ್ಲದವನಾಗಿಯೂ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇದಿರಿಲ್ಲದವನಾಗಿಯೂ, ವರದಾನ ಬಲದಿಂದ ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಅದೃಶ್ಯನಾಗಿಯೂ, ತೇಜಸ್ವಿನಿಂದಲೂ, ಯಶಸ್ವಿನಿಂದಲೂ, ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದಲೂ ಕೊಬ್ಬಿದವನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಆ ಇಂದ್ರಜಿತುವು ವಾನರರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಗೋಚರಿಸದಿದ್ದರೂ ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸಿದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಜಿತುವು ತನ್ನ ನಾಗಾಸ್ತ್ರದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನೂ, ಅತ್ತಲಾಗಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಗಾಯಗಳಿಂದ ನೊಂದು ಮಲಗಿರುವುದನ್ನೂ ನೋಡಿ, ಮಿತಿಮೀರಿದ ಸಂತೋಷದಿಂದಬ್ಬಿತ್ತ, ತನ್ನ ಕಡೆಯವರನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲೈ ವೀರರೇ, ಅದೋ! ನೋಡಿರಿ, ಯಾರು ಖರದೂಷಣಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಂದ ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯರೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಹೊಂದಿದ್ದರೋ, ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೆಂಬ ಸಹೋದರರು ನನ್ನ ಆಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ನೊಂದು ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟರಾಗಿ ಮಲಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿರಿ! ದೇವತೆಗಳಾಗಲಿ, ಅಸುರರಾಗಲಿ, ಋಷಿಸಮೂಹಗಳಾಗಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿ ಬಂದರೂ ಇವರನ್ನು ಈ ನನ್ನ ಪಾಶಗಳ ಕಟ್ಟಿನಿಂದ ಬಿಡಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಯಾರ ಪೌರುಷಕ್ಕಾಗಿ ಭಯಪಟ್ಟು ನಮ್ಮ ತಂದೆಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಚಿಂತೆಯಿಂದ

ಕೊರಗುತ್ತ, ರಾತ್ರಿಕಾಲದ ಮೂರುಜಾವಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಜಾವದ ಕಾಲವಾದರೂ, ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲಿಡದೆ, ಆ ರಾತ್ರಿಕಾಲವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೇವಲ ಜಾಗರಣೆಯಿಂದಲೇ ಕಳೆಯುತ್ತಿರುವನೋ, ಮತ್ತು ಯಾವನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಲಂಕೆಯ ಜನವೆಲ್ಲವೂ ಪರ್ವಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ನದೀಜಲವು ಕರಗುವಂತೆ ವ್ಯಗ್ರಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿ ದ್ದರೋ, ಯಾವನು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ನಿರ್ಮೂಲವಾಗಿ ನಾಶಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ದುರುದ್ದೇಶದಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನೋ, ಅಂತಹ ರಾಮನನ್ನು, ಇದೋ ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಂದು ಕೆಡಬರುವೆನು. ಈ ರಾಮನೂ, ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ, ಈ ಸಕಲ ವಾನರರೂ ಸೇತುಬಂಧಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ತೊರಿಸಿದ ಪರಾಕ್ರಮಗಳೆಲ್ಲವೂ ಶರತ್ಕಾಲದ ಮೇಘಗಳಂತೆ ನಿಷ್ಫಲಗಳಾಗಿ ಹೋದುವು” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ರಾವಣ ಪುತ್ರನಾದ ಇಂದ್ರಜಿತು ತನ್ನನ್ನು ಸುತ್ತಿನಿಂದ ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೂ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ, ತಿರುಗಿ ತನ್ನ ಬಾಣಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿ, ಈ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಸುತ್ತಿನಿಂದ ಸುಗ್ರೀವಾದಿ ವಾನರಯೂಥಪತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ನೀಲನನ್ನು ಒಂಭತ್ತು ಬಾಣಗಳಿಂದ ಹೊಡೆದನು. ಮೈಂದದ್ದಿವಿದರಿಬ್ಬರಮೇಲೂ ಮೂರು ಮೂರು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಜಾಂಬವಂತನ ಎಡೆಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಒಂದು ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು. ಹನುಮಂತನ ಮೇಲೆ ಹತ್ತು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ಗವಾಕ್ಷಶರಭರಿಂಬ ವಾನರರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಎರಡೆರಡು ಬಾಣಗಳಿಂದ ಹೊಡೆದನು. ಗೋಲಾಂಗೂಲಾಧಿಪತಿಯಾದ ಗವಾಕ್ಷನ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಅನೇಕ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಹಾಗೆಯೇ ಅಂಗದನ ಮೇಲೂ ಅಸಂಖ್ಯಾತಗಳಾದ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು. ಬಲಾಢ್ಯನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾಧೈರ್ಯಶಾಲಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಆ ಇಂದ್ರಜಿತುವು, ಹೀಗೆ ಆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸಮಸ್ತ ವಾನರರನ್ನೂ, ಅಗ್ನಿ ಜ್ವಾಲೆಗೆ ಸಮಾನಗಳಾದ ತನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ತಡೆದು, ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಿಂಹ ನಾಡವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಹೀಗೆ ಮಹಾಬಾಹುವಾದ ಇಂದ್ರಜಿತುವು ಸಮಸ್ತ ವಾನರರನ್ನೂ ತನ್ನ ಬಾಣಸಮೂಹಗಳಿಂದ ಪ್ರಹರಿಸಿ, ಬಾಯಿನೂತಿನಿಂದಲೂ ಅವರನ್ನು ಹೆದರಿಸುತ್ತ, ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದ ಪಕಪಕನೆ ನಕ್ಕು ತಿರುಗಿ ತನ್ನ ಕಡೆಯ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ನೋಡಿ, “ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸರೆ, ಇಲ್ಲಿನ ಸೇನಾಮುಖದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ವಾನರ ಸೈನ್ಯವೂ ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ, ಆ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರಾದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಭಯಂಕರಗಳಾದ ನನ್ನ ಬಾಣಪಾಶಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿರುವೆನು. ನನ್ನ ಸರ್ವಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಬದ್ಧರಾಗಿ ಆ ಸಹೋದರರಿಬ್ಬರೂ ಒಂದಾಗಿ ಮಲಗಿರುವುದನ್ನು

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಜೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿರಿ” ಎಂದನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಕಪಟೆಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರಾದ ಆ ರಕ್ಕಸರೆಲ್ಲರೂ ಇಂದ್ರಜಿತು ನಡೆಸಿದ ವಿರಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಬಹಳ ಸಂತೋಷಗೊಂಡು, ಅಶ್ವರ್ಯದಿಂದ ಸ್ತಬ್ಧರಾದರು. ಮೇಘದಂತೆ ಮಹಾಕಾಯವುಳ್ಳ ಆ ರಕ್ಕಸರೆಲ್ಲರಿಗೂ ರಾಮನು ಹತನಾದನೆಂದೇ ನಿಶ್ಚಯವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಮಹಾ ಧ್ವನಿಯುಂಟಾಗುವಂತೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸಿಂಹನಾದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಇಂದ್ರಜಿತನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಇಂದ್ರಜಿತನೂ ಕೂಡ, ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಉಸಿರಾಡದೆ ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟರಾಗಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಸತ್ತರೆಂದೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಸಂತೋಷವೂ ಹುಟ್ಟಿತು. ತನ್ನ ಕಡೆಯವರನ್ನು ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಾ, ಆ ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಅಗಲೇ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಲಂಕಾ ಪುರಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು, ಇತ್ತಲಾಗಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಸರ್ವಾವಯವಗಳೂ ಬಾಣಮಯಗಳಾಗಿ, ಕೈಕಾಲು ಮೊದಲಾದ ಅಂಗಗಳಾಗಲಿ, ಬೆರಳು ಮೊದಲಾದ ಉಪಾಂಗಗಳಾಗಲೀ, ಯಾವುದೊಂದೂ ಹೊರಗೆ ಕಾಣದೆ ಶಸ್ತ್ರಸಮೂಹಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಹೋದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಸುಗ್ರೀವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವಾದ ಭಯವು ಹುಟ್ಟಿತು. ದುಃಖದಿಂದ ಆತನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಳುಕುತ್ತಿತ್ತು. ಅವನ ಮುಖವು ಕಂದಿತು. ಹೀಗೆ ಅತಿ ದೈನ್ಯದಿಂದ ನಿಂತಿರುವ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಭೀಷಣನು ಮುಂದೆ ಬಂದು ಅವನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತಾ, “ಸುಗ್ರೀವಾ, ಭಯಪಡಬೇಡ! ನಿನ್ನ ದುಃಖವನ್ನು ಬಿಡು. ಧೈರ್ಯದಿಂದಿರು. ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ತಡೆದಿಡು. ಯುದ್ಧದ ಕ್ರಮಗಳೇ ಹೀಗಲ್ಲವೆ? ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಜಯವೇ ಉಂಟಾಗುವುದೆಂಬ ನಿಶ್ಚಯವಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ಎಲೈ ಕಪಿವೀರನೆ! ನಮಗೆ ಭಾಗ್ಯಶೇಷವಿದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮರಾಗಿಯೂ, ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಸಹೋದರರಿಬ್ಬರೂ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಜೇತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಲ್ಲವೆ? ನೀನು ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಬಿಡಬೇಡ. ನಾನೂ ನನ್ನಣ್ಣನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಈ ರಾಮನನ್ನೇ ನಂಬಿ ಬಂದವನಲ್ಲವೆ? ಈಗ ಬೇರೆದಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ ಅನಾಥನಾಗಿರುವ ನನಗೂ ನೀನೇ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಸುಗ್ರೀವಾ! ಸತ್ಯವನ್ನೂ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ದೃಢವಾಗಿ ಅವಲಂಬಿಸಿರುವವರಿಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಆಪಮೃತ್ಯುಭಯವುಂಟಾಗದು” ಎಂದನು. ವಿಭೀಷಣನು ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ, ಅದುವರೆಗೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಸುರಿಸಿದ ಅಶ್ಲೀಲವನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕೈಯಿಂದ ನೀರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಸುಗ್ರೀವನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೊರೆಸಿದನು. ಅಮೇಲೆ ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ಆ ವಿಭೀಷಣನು, ಸುಗ್ರೀವ

ನಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸರ ಮಾಯೆಯನ್ನು ಜಿನ್ನಾಗಿ ತೋರಿಸಿ, ಧೈರ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಿರುಗಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ನೀರನ್ನು ಕೈಗೆ ತೆಗೆದಕೊಂಡು, ಮಾಯೆಯಿಂದಂಟಾದ ಮೋಹವನ್ನು ನಿವಾರಿಸತಕ್ಕ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಆ ನೀರನ್ನು ಭಿಮಂತ್ರಿಸಿ, ಅಮೇಲೆ ಆ ನೀರಿನಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೊರಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಆ ಮಂತ್ರಿಸಿದ ನೀರಿನಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತೊಳೆದು, ಕಾಲೋಚಿತವಾದ ಮಾತಿನಿಂದ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲೈ ವಾನರರಾಜೇಂದ್ರನೆ, ಅಧೈರ್ಯಪಡುವುದಕ್ಕೆ ಇದು ಕಾಲವಲ್ಲ. ಒಂದುಮೇಲೆ ನಿನಗೆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಲ್ಲಿರುವ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಸ್ನೇಹವು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿರಬಹುದು. ಅಂತಹ ಆತಿ ಸ್ನೇಹಕ್ಕೂ ಇದು ಕಾಲವಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದೂಕೂಡ ಮರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದು. ಅದುದರಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಕಡೆಸತಕ್ಕ ಈ ಅಧೈರ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ರಾಮನನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಈ ಸಮಸ್ತ ವಾನರಸೈನ್ಯಗಳಿಗೂ ಮುಂದೆ ಹಿತವಾವುದೋ ಅದನ್ನೂ ಲೋಚಿಸು. ಹಾಗಲ್ಲವೇ ರಾಮನು ಮೂರ್ಛಿತಳಿದು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಏಳುವವರೆಗೆ ಅವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಕಣ್ಣು ಕುಲ ತಲಕರಾದ ಈ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಮೂರ್ಛಿತಳಿದಿದ್ದೊಡನೆಯೇ ನಮ್ಮ ಭಯವನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೀಗಿಸುವರು. “ಹೀಗೆ ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟರಾಗಿ ಮಲಗಿರುವವರು ತಿರುಗಿ ಹೇಗೆ ಜೀತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ”ರೆಂದು ಕೇಳುವೆಯೆ? ಸುಗ್ರೀವಾ! ಈ ಬಂಧನದಿಂದ ರಾಮನಿಗೇನೂ ಆಗಲಾರದು. ಅವನು ಇದರಿಂದ ಮೃತಹೊಂದುವನೆಂಬ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು. ಆ ರಾಮನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಅವನ ಮುಖದ ಕಳೆಯು ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಕುಂದಿಲ್ಲವು. ಸಾಯುವವರ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಎಂದಿಗೂ ಈ ವಿಧವಾದ ಕಳೆಯಿರದು. ಅದುದರಿಂದ, ಎಲೈ ವಾನರೇಂದ್ರನೆ! ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಮಾಧಾನದಿಂದಿರಿಸು. ನಿನ್ನ ಕಡೆಯ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೂ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳು. ನಾನು ಮುಂದೆ ನಡೆಸಬೇಕಾದಕೆಲವು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕ್ರಮಪಡಿಸಿ ಬರುವವರೆಗೂ ನೀನು ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಡೆದಿಡು. ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕ್ರಮಪಡಿಸುವುದೇನೆಂದು ಕೇಳುವೆಯಾ? ಎಲೆ ವಾನರೇಂದ್ರನೆ! ಇದೋ ನೋಡು! ಇತ್ತಲಾಗಿ ನಿನ್ನ ಕಡೆಯ ಕೆಲವು ವಾನರರು ನಟ್ಟ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ, ನಾನೇ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ, ಭಯದಿಂದ ಪುಳಕಿತವಾದ ಮೈಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ಇನ್ನೂ ನಾನಾವಿಧ ಭಯವಿಕಾರಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ ಒಬ್ಬರಕಿವಿಯಲ್ಲೊಬ್ಬರು ಪಲಾಯನ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಪದೇಶಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಅದರಿಂದ ನೊದಲು ಅವರ ಭಯವನ್ನು ನೀಗಿಬರಬೇಕು. ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವರು ನನ್ನನ್ನೇನೋಡಿ ಭಯಪಟ್ಟು ಓಡಿಹೋಗುವರು. ಮೊದಲು ಈ ವಾನರರಿಗೆ ಭಯ

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ವನ್ನು ನೀಗಿಸಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಬೇಕೆಂದು ಮಂಡಿಸಿ ಬಾಡಿದ ಹೂಮಾಲೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತೆಸೆಯುವಂತೆ, ಈ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಭಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟೊಗೆಯುವಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವೆನು" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ವಿಭೀಷಣನು ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ, ಅತ್ತಲಾಗಿ ಭಯದಿಂದ ಓಡಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಅ ವಾನರಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಮೃದುವಾಕ್ಯದಿಂದ ಕೂಗಿಕರೆಯುತ್ತ, " ಎಲೈ ಕಪಿವೀರರೆ, ನಾನು ಇಂದ್ರಜಿತ್ತನಲ್ಲ. ವಿಭೀಷಣ", ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅತ್ತಲಾಗಿ ಮಹಾ ಮಾಯಾವಿಯಾದ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತು ತನ್ನ ಸಮಸ್ತ ಸೈನ್ಯಗಳಿಂದ ಪರಿವೃತನಾಗಿ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ತಂದೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿ ಸಭೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ರಾವಣನಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, " ಜನಕಾ, ನಾನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ವಧಿಸಿ ಬಂಧನ" ಎಂಬೀ ಪ್ರಿಯವಾರ್ತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು. ರಾವಣನು ಆ ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಶತ್ರುಗಳಾದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಹತರಾದರೆಂದು ಕೇಳಿ ದೊಡನೆಯೇ ಸಂತೋಷವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ, ಜಗ್ಗನೆ ಆಸನದಿಂದ ಮೇಲೆದ್ದು ಮುಂದೆಬಂದು, ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತನ್ನು ತನ್ನ ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದಲೂ ಅಲಂಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಉಕ್ಕಿಬರುವ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಆತನ ತಲೆಯನ್ನಾ ಘ್ರಣಿಸಿ, ಎಲೈ ವತ್ಸನೆ! ನೀನು ಆ ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಕೊಂದ ಬಗೆಯೇನು? ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಆಗ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತು ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ರಾವಣನ ಮುಂದೆ, ತಾನು ರಾತ್ರಿಯುದ್ದದಲ್ಲಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ನಾಗಪಾಶದಿಂದ ಸೆಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಕ್ರಮಗಳೆಲ್ಲ ವನ್ನೂ ಇದ್ದುದಿದ್ದಂತೆ ಯಥಾಸ್ಥಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದನು. ಆಗ ರಾವಣನು ಮಹಾರಥನಾದ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತಿನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಅದುವರೆಗೂ ತನಗೆ ರಾಮನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಭಯವನ್ನು ನಿಶ್ಚೇಷವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ತನ್ನನ್ನು ಕೃತಾರ್ಥನನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡು, ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ತನ್ನ ಮಗನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೆತ್ತಿ ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಲವತ್ತಾರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ರಾವಣಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ರಾಕ್ಷಸಸಿಯರು ಸೀತೆಯನ್ನು ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಭೂಮಿಗೆ ಕರೆತಂದು, ನಾಗಪಾಶಬದ್ಧರಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು, ತೋರಿಸಿದುದು.

ಹೀಗೆ ರಾವಣ ಪುತ್ರನಾದ ಇಂದ್ರಜಿತು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಜಯಿಸಿದುದರಿಂದ ತಾನು ಕೃತಾರ್ಥನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಹಿಂತಿರುಗಿ ಲಂಕೆಗೆ ಹೋದಮೇಲೆ, ಇತ್ತಲಾಗಿ ಹನುಮಂತನೂ, ಅಂಗದನೂ, ನೀಲನೂ, ಸುಷೇಣನೂ, ಕುಮುದನೂ ನಲನೂ, ಗವಾಕ್ಷನೂ, ಗವಯನೂ, ಶರಭನೂ, ಜಾಂಬವಂತನೂ, ಗಂಧವಾದನನೂ, ಋಷಭಸ್ಕಂದನೂ, ರಂಭನೂ, ಶತಬಲಿ, ಪೃಥು ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ವಾನರಸಿಂಹರು ದುಃಖಿತರಾಗಿ, ರಾಮನಸುತ್ತಲೂ ಸೇರಿನಿಂತು ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇತರ ವಾನರರ ಯೂಧಪತಿಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸೇನೆಗಳನ್ನು ವ್ಯೂಹಗಳಾಗಿ ಕಟ್ಟಿ, ನಾನಾಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ, ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮರಗಳನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು, ಸಮಸ್ತ ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ, ತಿರ್ಯಗೂರ್ವ್ವ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ, ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ಕಾಯುತ್ತ, ಒಂದು ಹುಲ್ಲು ಕದಲಿದರೂ ರಕ್ಕಸರು ಬಂದರೆಂದೇ ಶಂಕಿಸುತ್ತ ಬಹಳ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅತ್ತಲಾಗಿ ರಾವಣನು ಜಯಶೀಲನಾಗಿ ತನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದ ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಇಂದ್ರಜಿತನನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಕಳಿಸಿದಮೇಲೆ, ಸೀತೆಗೆ ಕಾವಲಾಗಿದ್ದ ರಕ್ಕಸಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಕರೆತರುವಂತೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು. ಈ ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ಕೆಲವು ರಕ್ಕಸಿಯರು ಪ್ರಿಜಟಿ ಯೊಡನೆ ಸೇರಿ ರಾವಣನಬಳಿಗೆ ಬಂದರು. ಆಗ ರಾವಣನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಆ ರಕ್ಕಸಿಯರನ್ನು ನೋಡಿ, “ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸಿಯರೇ, ನನ್ನ ಕುಮಾರನಾದ ಇಂದ್ರಜಿತು ವಿನಿಂದ ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಹತರಾದರೆಂಬ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಈಗಲೇ ನೀವು ಸೀತೆಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕು. ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಲ್ಲದೆ, ಆಕೆಯನ್ನು ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾನದಮೇಲೇರಿಸಿ ಕರೆತಂದು, ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಹತರಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಆಕೆಗೆ ತೋರಿಸಿ! ಆ ಸೀತೆಯು ಇದುವರೆಗೂ ಯಾವನನ್ನು ನಂಬಿ ನನಗೆ ವಶಳಾಗದೆ ನನ್ನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳೋ, ಆ ರಾಮನು ತಮ್ಮ ನೆಸಹಿತನಾಗಿ ಯುದ್ಧಾಗ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಹತನಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವನು. ಇನ್ನಾದರೂ ಆ ಸೀತೆಯು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಶೋಕವನ್ನೂ, ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು, ರಾಮನು ಬರುತ್ತಾನೆಂಬ ಅಶೋತ್ತರವನ್ನೂ ತೊರೆದು, ಸರ್ವಾಭರಣಾಲಂಕೃತೆಯಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಸೇರಬಹುದು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಹತನಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನು

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ವಿಶಾಲಾಕ್ಷಿಯಾದ ಆ ಸೀತೆಯು ತನ್ನ ಕಣ್ಣು ರೆ ಕಾಣೆ ನೋಡಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಅಕೆಗೆ
 ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರೆಗಿತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು ತಾನಾಗಿಯೇ ವ್ಯಕ್ತವಾಗು
 ವುದು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಾನಾಗಿ ಪಾರ್ಥಿವದಿದ್ದರೂ ಅವಳು ರಾಮನಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟಿರುವ
 ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಾನೇ ಬದಲಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಸೇರುವಳು” ಎಂದನು. ಆ ರಕ್ಕ
 ಸಿಯರೆಲ್ಲರೂ ದುರಾತ್ಮನಾದ ರಾವಣನ ಅಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ, “ಅಪ್ಪಣೆ” ಎಂದು
 ಹೇಳಿ, ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾನವಿದ್ದಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ಅವರು ಆ
 ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಅಶೋಕವನದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯಿದ್ದಸ್ಥಳಕ್ಕೆ
 ಬಂದು, ಮೊದಲೇ ಪತಿಶೋಕದಿಂದ ಕೊರಗುತ್ತಿರುವ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರ
 ದಿಂದ ಆ ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಶ್ರೀಜಟೆಯನ್ನೂ, ಪುಷ್ಪಕದ
 ಮೇಲೇರಿಸಿಕೊಂಡು, ಸೀತೆಗೆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ರಣ
 ರಂಗಕ್ಕೆ ಕರೆತಂದರು. ಅತ್ತಲಾಗಿ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರನಾದ ರಾವಣನು,
 ಪರಮ ಸಂತೋಷದಿಂದ ತನ್ನ ಪಟ್ಟಣವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಲಂಕರಿಸುವಂತೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ
 ದನು. ಬೀದಿಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಲಾಗಿ ಧ್ವಜಪಟಾಕೆಗಳನ್ನೆತ್ತಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿನ ಬೀದಿ
 ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, “ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತಿನಿಂದ ಹತರಾದರು”
 ಎಂದು ಸಾರಿಸಿ ಡಂಗುರವನ್ನು ಹೊಡೆಸಿದನು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ಸೀತೆಯು ಶ್ರೀಜಟೆಯೊಡನೆ
 ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾನವನ್ನೇರಿ ಹೋಗಿ, ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಸತ್ತುಬಿದ್ದಿದ್ದ ವಾಸರ
 ಸೈನ್ಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತ ಬಂದಳು. ಅಲ್ಲಿ ರಕ್ಕಸರು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಹಾ
 ಸಂತೋಷದಿಂದ ಬಿಟ್ಟು ಸಿಂಹನಾಡ ಮಾಡುವುದನ್ನೂ, ವಾಸರರೆಲ್ಲರೂ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣ
 ರನ್ನು ಸುತ್ತಿನಂತು ದುಃಖಾರ್ತರಾಗಿರುವುದನ್ನೂ ನೋಡಿದಳು. ಕೊನೆಗೆ ಅಲ್ಲಿ
 ವೀರರಾದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಬಾಣಪೀಡಿತರಾಗಿ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕರತಲ್ಪಗಳ
 ಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರುವುದನ್ನೂ ಕಂಡಳು. ಅವರು ಧರಿಸಿದ್ದ ಕವಚಗಳು ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನವಾಗಿ
 ಹರಿದು, ಅವರು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಬಿಲ್ಲು ಜಾರಿಬಿದ್ದು, ಅವರ ಸರ್ವಾಭಯವ
 ಗಳೂ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದುವು. ಹೀಗೆ ಆ ಸಹೋದರರಿಬ್ಬರೂ ಬಾಣದ
 ಪೊದೆಗಳಂತೆ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಕಮಲದಳದಂತೆ ಕಣ್ಣು
 ಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರಿಯಸಹೋದರರಾಗಿಯೂ, ಪುರುಷಸಿಂಹರಾಗಿಯೂ
 ಇದ್ದ ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ, ಅಗ್ನಿಪುತ್ರರಾದ ಸ್ವಂಧವಿಶಾಖರಂತೆ ತೇಜಸ್ವಿ
 ನಿಂದ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತ, ಬಾಣದ ಹಾಸಿಗೆಯಮೇಲೆ ಅಷ್ಟುದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ
 ಮಲಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಸೀತೆಯ ಮನಸ್ಸು ಭೇದಿಸಿತು. ಸಂಕಟದಿಂದ
 ತತ್ತಳಿಸುತ್ತ ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ವಿಲಪಿಸಿದಳು. ನಿರ್ದೋಷನಾದ ಶುಭಲಕ್ಷಣ

ಗಳಿಂಜೊಪ್ಪುವ ಆ ಜನಕಪುತ್ರಿಯು, ತನ್ನ ಪತಿಯಾದ ರಾಮನೂ, ತನ್ನ ಮೈದ ನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ ನೆಲದ ಮಡ್ಡಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ರೋಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದಳು. ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಪಳಪಳನೆ ನೀರು ಸುರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ದೇವತೆ ಗಳಂತೆ ಮಹಾಸ್ತ್ರಭಾವ ಸಂಪನ್ನರಾದ ಆ ಸಮೋದರರನ್ನು ನೋಡಿ ಸೀತೆಯು ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಹತರಾದರೆಂದೇ ಊಹಿಸಿಕೊಂಡು, ಪರಮ ದುಃಖಿತೆಯಾಗಿ, ಎಲ ಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದಳು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಲವತ್ತೇಳನೆಯ ಸರ್ಗವು.

—ಸೀತೆಯು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ನಾನಾವಿಧವಾಗಿ ಎಲಸಿದುದು.—

ತನ್ನ ಪತಿಯಾದ ರಾಮನೂ, ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ ಶಸ್ತ್ರಹತರಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಸೀತೆಯು ವ್ಯಸನದಿಂದ ಮೈಮರೆತು ಕೇಳುವವರಿಗೆ ಕರುಣೆ ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ಎಲಸುವಳು. ಆಹಾ! ನನ್ನ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯವೇ! ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸಾಮುದ್ರಿಕ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ತಿಳಿದ ಯಾವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ, “ಈತೆಯು ಪುತ್ರವತಿಯಾಗುವಳೆಂದೂ, ಅವಳಿಗೆ ಮೈಧನ್ಯವಿಲ್ಲ” ವೆಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದರೋ ಆ ಜ್ಞಾನಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಈಗ ರಾಮನು ಹತನಾದುದರಿಂದ ಸುಳ್ಳಾಗಿದಂತಾಯಿತು. ಮೊದಲು ಯಾರು ನನ್ನ ಪತಿಯಾದ ರಾಮನು ಅಶ್ವಮೇಧಾದಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸ ತಕ್ಕವನೆಂದೂ, ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸತಕ್ಕವನೆಂದೂ ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಹೇಳಿದ್ದರೋ, ಆ ಜ್ಞಾನಿ ಗಳೆಲ್ಲರೂ ಈಗ ಅಸತ್ಯವಾದಿಗಳೆನಿಸಿಕೊಂಡರು ಮೊದಲು ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಶಾ ರದರಾದ ಯಾವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ನಾನು ಕಿವಿಯಾರೆ ಕೇಳುವಂತೆ, ನನ್ನಿ ದರಿಗೆ “ನೀನು ಮಾಂಗಲ್ಯವತಿ” ಯೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರೋ, ಆ ಜ್ಞಾನಿಗಳಮಾತೆಲ್ಲವೂ ಸುಳ್ಳೆನಿಸಿದುವು ಯಾವ ಮಹಾತ್ಮರು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ, “ನೀನು ಮಹಾ ವೀರನಾಡರಾಜನಿಗೆ ಪತ್ನಿ ಯೆಂದೂ, ಪರಮ ಭಾಗ್ಯವತಿಯೆಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದರೋ, ಆ ಮಹಾನುಭಾವರ ವಚನವೆಲ್ಲವೂ ಈಗ ಅಸತ್ಯವೆನಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಇದೋ! ಈಗಲೂ ಈ ನನ್ನ ಕಾಲು ಗಳಲ್ಲಿ ಪದ್ಮರೇಖೆಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು. ಇಂತಹ ಶುಭಲಕ್ಷಣಗಳ್ಳು ಸ್ತ್ರೀಯರೆಲ್ಲರೂ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಮಹಿಸಿಯಾಗಿ ಪತಿಯೊಡನೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ದಲ್ಲಿ ಅಭಿಷಿಕ್ತೆಯಾಗುವರೆಂದು ನಾನು ಜಿನ್ನಾಗಿ ಕೇಳಿಬಿಟ್ಟೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ

ಮಾತ್ರ ನಿಷ್ಪಲಗಳಾದುದೇಕೆ? ಯಾವ ದುರ್ಲಕ್ಷಣಗಳೂ ನನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿದರೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ನನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಈ ಶುಭಲಕ್ಷಣಗಳೂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದವುಗಳೆಂದೇ ಎಣಿಸಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲವೆ? ಧ್ವಜ ಕುಲಶಾದಿ ಶುಭಲಕ್ಷಣಗಳೊಡನೆ ಸ್ತ್ರೀಯರ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಪದ್ಮರೇಖೆಗಳು, ತಮ್ಮ ಹೆಸರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅವರ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಪದ್ಮೆಯನ್ನೇ (ಭಾಗ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನೇ) ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವುದೆಂದು ಲಕ್ಷಣಶಾಸ್ತ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹೇಳುವುವು. ಈಗ ನನ್ನ ಪತಿಯು ಹತನಾದುದರಿಂದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಆ ಶಾಸ್ತ್ರವಚನಗಳೂ ಅಸತ್ಯವೆನಿಸಿಕೊಂಡುವು. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾದರೂ ಸಾಮುದ್ರಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತಗಳಾದ ಯಾವ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಗೂ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ನ್ಯೂನತೆಯಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ತಲೆಕೂದಲುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳಾಗಿಯೂ, ಸಮವಾಗಿ ಒಂದೇ ಆಕತಿಯುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿಯೂ, ಕಪ್ಪಾಗಿಯೂ, ಇರುವುವು. ನನ್ನ ಹುಬ್ಬುಗಳೆರಡೂ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಕೂಡಿರದೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿರುವುವು. ನನ್ನ ಮೊಳಕಾಲುಗಳೆರಡೂ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಕೂದಲಿಲ್ಲದೇ ದುಂಡಾಗಿರುವುವು. ನನ್ನ ಹಲ್ಲುಗಳೆಲ್ಲವೂ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸೇರಿರುವುವೇ ಹೊರತು, ನಡುನಡುವೆ ಸಂದುಬಿಟ್ಟು ವಿರಳವಾಗಿಲ್ಲ. ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಸಮೀಪವಾದ ನನ್ನ ಜಣೆಯ ಪಾರ್ಶ್ವವೂ, ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳೂ, ನನ್ನ ಕೈಕಾಲುಗಳೂ, ನನ್ನ ಹಿಮ್ಮಡಿಗಳೂ, ನನ್ನ ತೊಡೆಗಳೂ ಲಕ್ಷಣಾನುಸಾರವಾಗಿ ಉಬ್ಬಿರುವುವು, ನನ್ನ ಬೆರಳುಗಳೆಲ್ಲವೂ ದುಂಡಾಗಿರುವ ಉಗುರುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ, ನುಣುವಾಗಿ, ಅವಯವಸನ್ನಿವೇಶಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸಮಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿರುವುವು. ನನ್ನ ಸ್ತನಗಳೆರಡೂ ಒತ್ತಾಗಿ ಉಬ್ಬಿ ಬೆಳೆದು ತೊಟ್ಟುಗಳ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳವಾಗಿರುವುವು. ನನ್ನ ನಾಭಿಯು ಸುತ್ತಲೂ ಉಬ್ಬಿ ನಡುವೆ ಹಳ್ಳವಾಗಿರುವುದು. ನನ್ನ ಪಕ್ಕೆಗಳೂ, ನನ್ನ ಎಡೆಯೂ ಮಾಂಸ ತುಂಬಿ ಉಬ್ಬಿರುವುವು. ನನ್ನ ಮೈಬಣ್ಣವೂ ಚಿನ್ನದಂತೆ ಹೊಳೆಯುವುದು. ನನ್ನ ಮೈಕೂದಲುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಬಹಳ ಮೃದುವಾಗಿರುವುವು. ನನ್ನ ಪಾದತಲಗಳೂ ನನ್ನ ಕಾಲ್ಪೆರಳೂ, ನೆಲದಲ್ಲಿ ಸಂದುಬಿಡದಂತೆ ಜಿನ್ನಾಗಿ ಊರಿನಿಲ್ಲುವುದರಿಂದ ಸಾಮುದ್ರಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನನ್ನು ಶುಭಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳವಳೆಂದೇ ಹೇಳುವರು. ನನ್ನ ಕೈಗಳೂ, ಕಾಲುಗಳೂ, ಪೂರೈವಾದ ಯವರೇಖೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ, ನಡುವೆ ಸಂದುಬಿಡದೆ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಸೇರಿದ ಬೆರಳುಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಕನ್ನಾ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ತಿಳಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ನನ್ನನ್ನು, ಯಾವಾಗಲೂ ಕಿರುನಗೆಯುಳ್ಳವಳೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಜ್ಯೋತಿಷಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರಾದ ವಿಪ್ರರೆಲ್ಲರೂ, ನನಗೆ ಪತಿಯೊಡನೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವಾಗುವುದೆಂದೂ ಸೂಚಿಸಿರುವರು.

ಇವೆಲ್ಲವೂ ಈಗ ನನ್ನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಬೇಕೆ! ಸಹೋದರರಾದ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ, ಆ ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ನನ್ನನ್ನು ಹುಡುಕಿ, ಕೊನೆಗೆ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಕ್ಷೋಭ್ಯವಾದ ಮಹಾಸಮುದ್ರವನ್ನೂ ದಾಟಿಬಂದು, ಗೋಷ್ಪದಮಾತ್ರದಂತಿರುವ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತಿನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಹತರಾದರಲ್ಲಾ! ಅವರಿಬ್ಬರೂ, ಪಾರುಣಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ, ಆಗ್ನೇಯಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ, ಐಂದ್ರಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ, ವಾಯವ್ಯಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ, ಬ್ರಹ್ಮಶಿರೋನಾಮಕಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ ಪಡೆದವರಲ್ಲವೇ? ಆ ಆಸ್ತ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಈಗ ಏನಾದುವು? ಇಂದ್ರಜಿತನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಅದೃಶ್ಯನಾಗಿ ದೇವೇಂದ್ರಸಮಾನರಾಗಿಯೂ, ನನಗೆ ದಿಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಆ ಸಹೋದರರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಕಪಟಯುದ್ಧದಿಂದ ಕೊಂದನಲ್ಲವೇ? ಇನ್ನು ನನಗೆ ದಿಕ್ಕಾರು? ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾಮನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಮೈರಿಯು ಜೀವಸಹಿತ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋಗಲಾರನು. ಅಂತಹ ಮಹಾವೀರನಾದ ರಾಮನೂ ಕೂಡ, ತನ್ನ ತಮ್ಮನೊಡನೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹತನಾಗುವುದೆಂದರೇನು? ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಾಲಕಿಂಠಲೂ ಪ್ರಬಲವಾದುದು ಯಾವುದೋಂದೂ ಇಲ್ಲವು. ದೈವವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕೆಂದರೆ ಯಾರಿಗೂ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹಾ! ಕಷ್ಟವೆ! ಶೋಚನೀಯಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಆ ನನ್ನ ಆತ್ಮೆಯನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡಾಗ ನನಗುಂಟಾಗುವ ದುಃಖವು ರಾಮನನ್ನಾಗಲಿ, ಮಹಾಬಲಾಧ್ಯನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನಾಗಲಿ, ನನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೇ ಆಗಲಿ, ನನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನೇ ಆಗಲಿ, ನೆನೆಸಿಕೊಂಡರೂ ಅಷ್ಟು ವ್ಯಥೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡದು. ಆ ನನ್ನ ಆತ್ಮೆಯಾದ ಕೌಸಲ್ಯೆಯು, ಈಗಲೂ ಅಹೋರಾತ್ರವೂ ವಸಸ್ಥಿಗೆ ನೆನ್ನುದಿಯಿಲ್ಲದೆ, ಈ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ವನವಾಸವ್ರತವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ, ತನ್ನ ಮುದ್ದು ಮಗನು ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣರೊಡನೆಬಂದು ಯಾವಾಗ ತನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಆತ್ಮಾನಂದವನ್ನು ಬೀರುವನೋ ಎಂದು ಎಡಬಿಡದೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವಳಲ್ಲವೇ? ಇನ್ನು ಆಕೆಯ ಗತಿಯೇನು?" ಎಂದು ವಿಲಪಿಸಿದಳು. ಹೀಗೆ ಗೋಳಿಡುತ್ತಿದ್ದ ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ತ್ರಿಜಟೆಯೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸಿಯು ಅಕೆಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತ, "ಅಮ್ಮ ಸೀತೆ! ನೀನು ದುಃಖಪಡೇಡ. ಧೈರ್ಯದಿಂದಿರು. ಈ ಸಹೋದರರಿಬ್ಬರೂ ಬದುಕಿರುವರೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ನನಗೆ ಅನುಭವಸಿದ್ಧಿಗಳಾದ ಕೆಲವು ಕಾರಣಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ನಿನ್ನ ಪತಿಯು ಹತನಾಗಿದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಈ ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಅವನಕಡೆಯ ಯೋಧರ ಮುಖಗಳು ಹೀಗೆ ಕೋಪಾವೇಶದಿಂದ ಕೂಡಿದವುಗಳಾಗಿಯೂ, ಸಂತೋಷದಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನಗಳಾಗಿಯೂ ಇರಲಾರವು, ಮತ್ತು ಎಲೆ

ಸೀತೆ ! ಈಗ ನಾವು ಏರಿಬಂದ ಈ ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾನವು ದಿವ್ಯವಾದುದರಿಂದ, ಈ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಈಗ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಇದು ಪತಿಹೀನೆಯಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿರಲಾರದು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ವೀರರು ಹತರಾದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಅವನಕಡೆಯ ಸೈನ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಉತ್ಸಾಹಭಂಗವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಮುಂದಿನ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಜಲಮಥ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾವಿಕನಿಲ್ಲದ ದೋಣಿಯಂತೆ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ನಡೆಸುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ನಿಯಾಮಕರಿಲ್ಲದದಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂದುಮುಂದು ತೋರದೆ ತತ್ತಳಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಈಗ ಈ ವಾನರಸೇನೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯು ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಈ ಸೈನಿಕರು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಯ ಸಂಭ್ರಮಗಳೊಂದೂ ಇಲ್ಲದೆ, ತಮ್ಮ ಮಹೋತ್ಸಾಹವನ್ನೂ ಬಿಡದೆ, ಈಗ ನಾನು ಯಾರನ್ನು ಬದುಕಿರುವರೆಂದು ದೃಢವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಿರುವೆನೋ ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಸಂತೋಷದಿಂದಲೂ, ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಲೂ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಹೀಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುವ ಈ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿಂದ, ಆ ಸಹೋದರರಿಬ್ಬರೂ ಬದುಕಿರುವರೆಂದು ನೀನು ದೃಢವಾಗಿ ನಂಬಬಹುದು. ನೀನು ಅವರನ್ನು ಪ್ರಾಣದೊಡನೆ ಮಲಗಿರುವಂತೆಯೇ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡು. ಎಲೆ ಸೀತೆ, ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಸ್ನೇಹದಿಂದಲೇ ನಾನು ಇಷ್ಟು ದೂರದವರೆಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆನು. ಇದುವರೆಗೂ ಸುಳ್ಳೆಂಬುದು ನನ್ನ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಟು ದಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆಯೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಹೊರಡುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ. ನೀನು ನಿನ್ನ ದೃಢವಾದ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಜನಗಳ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಉಲ್ಲಾಸವನ್ನಂಟು ಮಾಡುವ ಸುಸ್ತುಭಾವವುಳ್ಳವಳಾದುದರಿಂದಲೇ ನನಗೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಏಟ್ಟಿ ಹೋಗಿರುವುದು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ದೇವೇಂದ್ರನೊಡಗೂಡಿ, ದೇವಾಸುರರೇ ಬಂದರೂ ಈ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಈಗ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಬದುಕಿರುವುದಕ್ಕೆ ಸೂಚಕಗಳಾದ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಣಬರುತ್ತಿರುವುವು. ಇವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ನಾನು ನಿರ್ಧರವಾಗಿ ನಿನಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆನು. ಎಲೆ ಸೀತೆ ! ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖ್ಯಸೂಚನೆಯುಂಟು. ಅದನ್ನೂ ನೀನು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಗಮನಿಸಿಕೊಂಡು. ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಮೂರ್ಛಿತರಾಗಿದ್ದರೂ, ಇವರ ಮುಖದ ಕಳೆಮುಖ ಪ್ಪಲ್ಪವಾದರೂ ಕಂದದಿರುವುದು ನೋಡು. ಆಯಸ್ಸು ತೀರಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟವರ ಮುಖವು, ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಬಹಳ ವಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು. ಇವರ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ವಿಕಾರವೇನೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಎಲೆ ಸೀತೆ, ನೀನು ಈ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ವಿಷಯವಾದ ನಿನ್ನ ದುಃಖವನ್ನು ಬಿಡು. ಅವರು ಹತರಾದರೆಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನೂ ಬಿಡು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದು ! ಆ ಮಹಾತ್ಮರು

ಬದುಕಿರುವುದೇನೂ ಅಶಕ್ತವಲ್ಲ” ಎಂದಳು. ದೇವಕನ್ಯೆಯಂತಿದ್ದ ಆ ಸೀತೆಯು
 ಶ್ರೀಜಟೆಯು ಹೇಳಿದ ಈ ಸಮಾಧಾನವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅವಳಿಗೆ ಕೈಮುಗಿಯುತ್ತ
 “ಅಮ್ಮ ಶ್ರೀಜಟೆ! ನೀನು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಅವರು ಕ್ಷೇಮದಿಂದಬದುಕಿರಲಿ”
 ಎಂದಳು. ಅಗಲೇ ಶ್ರೀಜಟೆಯು ಮನೋವೇಗವುಳ್ಳ ಆ ಪುಷ್ಪಕ ವಿಮಾನವನ್ನು
 ಹಿಂತಿರುಗಿಸಿ, ದುಃಖಿತಗಳಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತ, ಲಂಕಾಪುರಿಗೆ
 ತೆರಳಿದಳು. ಅಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸಸ್ತ್ರೀಯರು ಸೀತೆಯನ್ನೂ, ಶ್ರೀಜಟೆಯನ್ನೂ ಪುಷ್ಪಕ
 ದಿಂದಿಳಿಸಿ ಅಶೋಕವನಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದರು. ಅನೇಕ ವೃಕ್ಷಸಮೂಹಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ
 ದಾಗಿಯೂ, ರಾವಣನಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಿಚಾರೋದ್ಯಾನವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಅಶೋಕ
 ವನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಮೇಲೆಯೂ ಸೀತೆಯು, ತಾನು ಆ ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನು
 ನೋಡಿಬಂದ ರೀತಿಯನ್ನೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಬಹಳವಾಗಿ ದುಃಖವನ್ನು
 ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಲತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸರ್ಗವು.

{ ರಾಮನು ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಮೂರ್ಛಿತನಾದದ್ದು, ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು
 ದುಃಖಿಸಿದುದು ಮತ್ತು ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ
 ಹೋಗುವಂತೆ ಹೇಳಿದುದು. ವಿಭೀಷಣನು ವಾನರಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಧೈರ್ಯ
 ವನ್ನಿ ಹೇಳಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ತಿರುಗಿ ರಾಮನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದುದು. }

ಭಯಂಕರಗಳಾದ ನಾಗಪಾಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಬಿಡ್ತು, ಹಾವುಗಳಂತೆ ನಿಟ್ಟುಸಿರು
 ಬಿಡುತ್ತ ರಕ್ತದಿಂದ ತೊಯ್ದು, ನೆಲದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದ ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಆ ದಶರಥ
 ಕುಮಾರರನ್ನು, ಸುಗ್ರೀವನೇ ಪೊದಲಾಗಿ ಮಹಾಬಲಶಾಲಿಗಳಾದ ವಾನರೋತ್ತಮ
 ಶಿಲ್ಪರೂ ಸುತ್ತಿನಂತು ವ್ಯಸನಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಯವಂತನಾದ ರಾಮನು
 ನಾಗಪಾಶದಿಂದ ಬದ್ಧನಾಗಿದ್ದರೂ, ಧೀರನಾದುದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ
 ಮೂರ್ಛಿತನು ಜೇತರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಹೀಗೆ ಎಚ್ಚೆತ್ತ ರಾಮನು, ತನ್ನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ
 ಬಾಣಗಳಿಂದ ನಾಟಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ, ರಕ್ತದಿಂದ ತೊಯ್ದು, ಸಂಕಟದಿಂದ ಕಂದಿದ
 ಮುಖವುಳ್ಳ ತನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡಿ, ಸಂಕಟವನ್ನು ತಡೆದು
 ಲಾರದೆ ಎಲಪಿಸುವನು. “ಹಾ ಕಷ್ಟವೆ! ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಸಹೋದರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು

ಹೀಗೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ನಿರ್ಜಿತನಾಗಿ, ನೆಲದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರುವುದನ್ನು ನಾನು ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡುತ್ತಿರುವೆನಲ್ಲಾ ! ಇನ್ನು ನನಗೆ ಸೀತೆಯಿಂದಾಗಬೇಕಾದುದೇನು ? ನನಗೆ ಪ್ರಾಣಗಳಿದ್ದೂ ಫಲವೇನು ? ಈ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಗೆ ಸಾಟಿಯಾದ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದರೆ ನನಗೆ ಪ್ರಾಣಸಹಾಯಕನಾಗಿಯೂ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನೂ ಆದ ಇವನಂತಹ ಪ್ರಿಯಸಹೋದರನನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ ? ಎಂದಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ ! ಸುಮಿತ್ರಾನಂದವರ್ಧನನಾದ ಈತನು ಸತ್ತಿರುವುದೇ ನಿಜವಾದಲ್ಲಿ, ನಾನೂ ಈಗ ವಾನರರ ಕಣ್ಣಿರಾಗಿಯೇ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವೆನು. ಹಾ ! ಮುಂದೆ ಗತಿಯೇನು ? ನಾನು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹೋದಾಗ ನನ್ನ ತಾಯಿಯಾದ ಕೌಸಲ್ಯೆಗೆ ಏನೆಂದು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಕೊಡಲಿ ? ಕೈಕೇಯಿಗಾದರೂ ಏನೆಂದು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಲಿ ? ಅವನಿಲ್ಲದೇ ನಾನು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೆ, ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯ ಪುತ್ರನನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ತತ್ಪ್ರಸಂಗ ತವಕಿಸುತ್ತಿರುವ ಆ ಸುಮಿತ್ರಾದೇವಿಯು, ತಮ್ಮ ನನ್ನ ಗಲಿಬಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ, ನನ್ನಿಂದ ಆ ಅಪ್ರಿಯವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದಮೇಲೆ, ಕರುವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಹಸುವಿನಂತೆ ದುಃಖದಿಂದ ತತ್ತಲಿಸುತ್ತ, ಕುರಿಮರಿಯಂತೆ ಕೊಗತೊಡಗಿದರೆ, ಅವಳನ್ನು ನಾನು ಯಾವ ವಿಧದಿಂದ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಲಿ ? ಶತ್ರುಘ್ನ ಸಹಿತನಾದ ಭರತನಿಗೆ ನಾನೇನೆಂದು ಹೇಳಲಿ ? ನನ್ನೊಡನೆ ಕಾಡಿಗೆ ಬಂದ ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಈಗ ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹೋದರೆ, ಸುಮಿತ್ರೆಯು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ, ರಾಮಾ ! ನೀನು ನಿನ್ನೊಡನೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನೂ ಕಾಡಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದವನಲ್ಲವೇ ? ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರುವಾಗ ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನೀನು ಮಾತ್ರವೇ ಬಂದೆಯಾ ? ಎಂದು ನನ್ನನ್ನು ನಿದಿಶದೇ ಬಿಡುವಳಿ ? ಆಯ್ಯೋ ! ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ನಾನು ಹೇಗೆ ಸಹಿಸಲಿ ? ಆ ಮಾತನ್ನು ನಾನು ಕೇಳಲಾಣೆನು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನನಗೆ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿಯೇ ಆಸೆ ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಾನೂ ಜೀವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಹಾ ! ಅವನನ್ನು ಕಾಡಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುವ ದುಷ್ಟಾರ್ಥಕ್ಕೆ ನಾನೇಕೆ ಕೈಯಿಕ್ಕಿದೆನು ? ಛೇ ನಾನಂತಹ ಅಪೂಜ್ಯನು ! ನನ್ನ ಬದುಕನ್ನು ಸುಡಬೇಕು ! ನನಗಾಗಿಯೇ ಅಲ್ಲವೆ ನನ್ನ ಸಹೋದರನು ಹೀಗೆ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು, ಜೀವನಿಲ್ಲದಂತೆ ಶರಶಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರುವನು” ಎಂದು ವಿಲಸಿಸುತ್ತ, ಅಮೇಲೆ ಅವನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ, “ ಪ್ರಿಯಸಹೋದರ ನಾನು ಆಗಾಗ ದುಃಖಿತನಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದೆಯಲ್ಲವೇ ? ಈಗ ನೀನು ಈ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದಮೇಲೆ, ನಾನು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು

ದುಃಖಿಸಿದರೂ, ನನ್ನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುವುದಕ್ಕೂ, ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೇ ಬಿದ್ದಿರುವೆಯಲ್ಲ! ಯಾವ ನೀನು ಈಗಿನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಂದು ಕೆಡಹಿದೆಯೋ ಅಂತಹ ವೀರನಾದ ನೀನು, ಆ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೆಡಹಿದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ, ಅದೇ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಹತನಾಗಿಬಿದ್ದಿರುವೆಯಲ್ಲಾ! ನಾನಿನ್ನೇನು ಹೇಳಲಿ! ಈ ನಿನ್ನ ಅಂಗಾಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಕ್ತವು ಸುರಿಯುತ್ತಿರುವುದು. ಸರ್ವಾಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಬಾಣಗಳು ಘಾತಿಸಿರುವುವು. ಶರಶಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿ, ಅಸ್ತಂಗತನಾಗುವ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲಾ!" ಎಂದು ರೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಮನಸ್ಸುಂಕಟವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ತಿರುಗಿ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು, "ಹಾ! ನಾನಿನ್ನೇನು ಮಾಡಲಿ? ಮರ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಣಗಳು ಘಾತಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಮಾತನಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಇವನಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಇವನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಇವನ ಬಾಧೆಯು ಸೂಚಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ದಿವ್ಯಕಾಂತಿ ವಿಶಿಷ್ಟನಾದ ಈತನು ನಾನು ಕಾಡಿಗೆ ಬಂದಾಗಲೂ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟರಲಾರದೆ, ಹೇಗೆ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬಂದನೋ, ಹಾಗೆಯೇ ನಾನೂ ಈಗ ಇವನು ಯಮನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ, ಅವನನ್ನೇ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೋಗುವೆನು. ಈತನು ಯಾವಾಗಲೂ ಬಂಧುಜನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸತಕ್ಕವನು. ಯಾವಾಗಲೂ ನನ್ನನ್ನು ನಿಯಮದಿಂದ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದವನು. ಇಂತಹ ಸಾಧುಗುಣವುಳ್ಳ ಈತನು ನನ್ನ ಆಕ್ರಮದಿಂದಿಲ್ಲವೇ ಇಷ್ಟು ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವನು. ವೀರನಾದ ಈತನು ತನಗೆ ಎಷ್ಟೇ ಕೋಪವುಂಟಾಗಲೂ ನನ್ನೊಡನೆ ಪರುಷವಾಗಿಯಾಗಲಿ, ಅಪ್ರಿಯವಾಗಿಯಾಗಲಿ ಮಾತನಾಡಿದುದನ್ನು ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕೇಳಿದುದಿಲ್ಲ. ಅಯ್ಯೋ! ಇವನ ಗುಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಈಗ ನನ್ನ ನೆನಪಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವವಲ್ಲಾ! ಒಂದೇ ಸಲಕ್ಕೆ ಏನೂರು ಬಿಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಬಾಣವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸಹಸ್ರಭುಜಬಲಗಳುಳ್ಳ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾರ್ಜುನನಿಗಿಂತಲೂ, ಬಾಣಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಈತನೇ ಹೆಚ್ಚೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈತನಿಗೆ ಎರಡೇ ಕೈಗಳಿದ್ದರೂ, ಸಹಸ್ರ ಭುಜವುಳ್ಳ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನು ತನ್ನ ಸಾವಿರ ತೋಳುಗಳನ್ನೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿ, ಏನೂರು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವಷ್ಟು ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಇವನೂ ಅಷ್ಟು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಡಬಲ್ಲವನಾದುದರಿಂದ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನಿಗಿಂತಲೂ ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ ಮೇಲಿನಿರುವನು. ಅಯ್ಯೋ! ಯಾವನು ತನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಇಂದ್ರನ ಬಾಣಗಳನ್ನೂ ತಡೆಯಬಲ್ಲನೋ, ಅಂತಹ ವೀರಾಗ್ರಣಿಯಾದ ಈತನು, ಸರೋತ್ತಮವಾದ ಸುಖಶಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗತಕ್ಕವನಾಗಿರುವಾಗಲೂ, ಈಗ ಬರೀ ನೆಲದಮೇಲೆ ಮಲಗಿರುವನಲ್ಲಾ! ನಾನು ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ

ರಾಕ್ಷಸರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದಾಗಿ ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಹೇಳಿದನು. ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸದೇ ಹೋದನು. ಈ ನನ್ನ ಮಿಥ್ಯಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯೂ ಕೂಡ ನನ್ನನ್ನು ಮುಂದೆ ದುಃಸದಿ ಬಿಡದು. ಎಲೆ ಸುಗ್ರೀವಾ! ನಿನಾದರೂ ಈ ರ್ವಣವೇ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಹೋಗಿ ಸೇರಿಬಿಡು. ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಇಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ರಾವಣನು ನಿನ್ನನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಕೊಂಡುಬರುವನು. ನಿನಗಿಂತಲೂ ಅವನು ಬಲಿಷ್ಠನು. ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ಈ ಅಂಗದವನನ್ನೂ ಸಂಗಡ ಕರೆದುಕೊಂಡು, ಈ ಸಮಸ್ತ ವಾನರಕೈನ್ಯಗಳೊಡನೆಯೂ, ಸುಪ್ತಜ್ಞನಗಳೊಡನೆಯೂ, ನಲ ನೀಲಾವಾನರಯೂಧಪತಿಗಳೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿ, ಈಗ ನಾವು ಬಂದ ದಾರಿಯಿಂದಲೇ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿಕೊಗು. ಈ ಹನುಮಂತನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನನಗಾಗಿ ಬೇರೊಬ್ಬರಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿರುವನು. ಈ ಜಾಂಬವಂತನೂ, ಗೋಲಾಂಗೂಲಾಧಿಪತಿಯಾದ ಈ ಗವಾಕ್ಷನೂ, ನನಗಾಗಿ ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಸಾಹಸಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿರುವರು. ಇವರ ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ ನಾನು ಬಹಳ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟಿರುವೆ. ಯುವರಾಜನಾದ ಈ ಅಂಗದನೂ ಮೈಂದನೂ, ದ್ವಿವಿದನೂ, ಈ ಕೇಸರಿಯೂ, ಈ ಸಂಪಾತಿಯೂ, ನನಗಾಗಿ ಬಹಳ ಭಯಂಕರಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಗವಯನೂ, ಗವಾಕ್ಷನೂ, ಶರಭನೂ, ಗಜನೂ, ಇನ್ನೂ ಇತರ ವಾನರವೀರರೂ, ನನಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿದರು. ಸುಗ್ರೀವಾ! ಯಾರು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರೇನು? ದೈವವನ್ನತಿಕ್ರಮಿಸಬೇಕೆಂದರೆ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವೇ ಎಂದಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ! ಎಲೆ ಪರಂತಪನೆ, ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಕೋರುವ ಆಶ್ವಮಿತ್ರನಿಂದ ಎಷ್ಟು ದೂರದವರೆಗೆ ಸಪಾಯವನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವೋ, ಅಷ್ಟರವರೆಗೂ, ನಿವೂ ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಂಚನೆಯಾಗಿ ಸಪಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿರುವಿರಿ. ನೀನು ಧರ್ಮಜ್ಞನಾಗಿಯೂ, ಅಧರ್ಮ ಭೀರುವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು, ನನಗೆ ಮಾಡಿದ ಸಪಾಯಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಎಷ್ಟು ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದರೂ ಕಾಲಮು," ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸಮಸ್ತ ವಾನರ ವೀರರನ್ನೂ ನೋಡಿ, "ಎಲೈ ವಾನರೋತ್ತಮರೆ! ನೀವು ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಬೇಕಾದ ಮಿತ್ರಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ನಡೆಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವಿರಿ. ಇನ್ನು ನೀವು ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ನಿವಾಸಗಳಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಬಹುದು. ನಿಮಗೆ ನಾನು ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವೆನು" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ದುಃಖದಿಂದ ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸಮಸ್ತ ವಾನರರೂ, ವ್ಯಸನದಿಂದ

ಕೆಂಪೇರಿದ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವರಾಗಿ ಕಣ್ಣೀರು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವಿಭೀಷಣನು ಗದಾಪಾಣಿಯಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ವಾನರಸ್ಥಳಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ವೇಗದಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿ ರಾಮನಿದ್ದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಕಾಡಿಗೆಯ ರಾಶಿಯಂತೆ ಕಪ್ಪಾದ ಮೈಯುಳ್ಳ ವಿಭೀಷಣನು ಗದೆಯನ್ನು ಶೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ವೇಗದಿಂದ ಬರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಸುತ್ತಿನಿಂತಿದ್ದ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಅವನೇ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ, ಭಯದಿಂದ ಪಲಾಯನಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಶೋಚಗಿದರು. ವಿಭೀಷಣನಾದರೋ ಇತ್ತಲಾಗಿ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕೊಳೆಮುಚ್ಚಿದ ಮೈಯುಳ್ಳವರಾಗಿ, ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟರಾಗಿ, ಶರತ್ಪದದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಅತ್ಯಾತುರದಿಂದ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ. ಅಲ್ಲಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ, ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ವಿಭೀಷಣನ ಆತುರವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಅವನನ್ನೇ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದು, ಮಹಾವ್ಯಥೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ, ಬಿರುಗಾಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಮೇಘಗಳಂತೆ, ನಾನಾ ಕಡೆಗಳಿಗೆ ಚದುರಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಲವತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ವಿಭೀಷಣನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತಿರಲು, ಸುಗ್ರೀವನು ಅವನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿದುದು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಗರುಡೈಕನು ಬಂದು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ನಾಗಪಾಶದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿದುದು, ಆದನ್ನು ನೋಡಿ, ಸಮಸ್ತ ವಾನರರೂ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಿಂಹನಾದ ಮಾಡಿದುದು.

ಆಗ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿಯೂ, ಬಲಾಢ್ಯನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ವಾನರರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು, ತನ್ನೊಡನಿದ್ದ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಹಾಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯಾತ್ಮಕ ಪಲಾಯಿತರಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ, “ಆಹಾ! ಇದೇನು? ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಇದಿರುಗಾಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ದೋಣಿಯಂತೆ, ನಮ್ಮ ವಾನರಸೇನೆಯೆಲ್ಲವೂ ಹೀಗೆ ವ್ಯಾಕುಲವಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಆಗ ವಾಲಿಪುತ್ರನಾದ ಅಂಗದನು ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು, "ಎಲೆ ಆರ್ಯನೇ! ಇದೋ ಇಲ್ಲಿ ದಶರಥ ಪುತ್ರರಾದ, ಮಹಾತ್ಮರಾದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ, ಸರ್ವವಯುಷ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಾಣವು ನಾಟಿರುವುದರಿಂದ, ರಕ್ತದಿಂದ ಶೋಯ್ಯ ಮೈಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ಶರತಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರುವುದನ್ನು ನೀನು ನೋಡಲಿಲ್ಲವೇ? ನಮ್ಮ ವಾನರ ಸೇನೆಗೆ ಭಯವುಂಟಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಇದಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ" ಎಂದನು. ಆಗ ವಾನರರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಪುತ್ರನಾದ ಅಂಗದನನ್ನು ನೋಡಿ, "ವತ್ಸನೆ ಹಾಗಲ್ಲ. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಮಲಗಿರುವುದು ಮಾತ್ರವೇ ಇವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಲ್ಲ! ಇದಕ್ಕೆ ಬೇರೆಯಾವುದೋ ಒಂದು ಪ್ರಧಾನ ಕಾರಣವಿರಬೇಕು! ಏಕೆಂದರೆ, ಈ ವಾನರರ ಮುಖದಲ್ಲಿ ದುಃಖಚಿಹ್ನೆಗಳೊಡನೆ ಬಹಳವಾದ ಭಯದ ಚಿಹ್ನೆಗಳೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿರುವುವು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಭಯದಿಂದ ಕಂಗೆಟ್ಟು ತಾವುಗಳು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಕಲ್ಲುಮರಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಯುದ್ಧ ಸಾಧನಗಳನ್ನೂ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಿಸುಟು, ದಿಕ್ಕುದಿಕ್ಕಿಗೆ ಪಲಾಯನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡಿಯೂ ನಾಚಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಹಿಂತಿರುಗಿಯೂ ನೋಡದೆ, ಅತ್ಯಂತ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಆತುರದಲ್ಲಿರುವ ಅವರು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ತಳ್ಳಿಕೊಂಡು ವೇಗದಿಂದ ಓಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡು! ಅಲ್ಲಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಮಲಗಿರುವವರನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಯ ಮಾಡದೇ, ಅವರ ಮೇಲೆಯೇ ಕಾಲಿಟ್ಟು ದಾಟಿಕೊಂಡುಹೋಗುತ್ತಿರುವರು" ಎಂದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವೀರನಾದ ವಿಭೀಷಣನು ಗದಾಪಾಣಿಯಾಗಿ ಬಂದು ಸುಗ್ರೀವನನ್ನೂ ಶೀರ್ವದಿಸಿ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಆಗ ಸುಗ್ರೀವನು ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ವಿಭೀಷಣನನ್ನೇ ನೋಡಿ ಭಯಪಟ್ಟು ಪಲಾಯನಮಾಡುವರೆಂದು ತಿಳಿದು, ತನ್ನ ಸಮಾಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಭಲ್ಲಾಕರಾಜನಾದ ಜಾಂಬವಂತನನ್ನು ನೋಡಿ, "ಎಲೆ ಆರ್ಯನೇ, ಅದೋ! ನಮ್ಮ ವಾನರಸೈನ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಈ ವಿಭೀಷಣನು ಬಂದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಇಂದ್ರಜಿತ್ತೆಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಭಯಪಟ್ಟು ಓಡುತ್ತಿರುವರು. ನೀನು ಅವರಿಗೆ ಆ ಭಯವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ, "ಈಗ ಬಂದವನು ವಿಭೀಷಣನೇ ಹೊರತು, ಇಂದ್ರಜಿತ್ತಲ್ಲ ವೆಂದು ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿ ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸು" ಎಂದನು. ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ಜಾಂಬವಂತನು ವೇಗದಿಂದನೋಡಿ, ಪಲಾಯನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಆ ವಾನರರನ್ನು ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಿ ಹಿಂತಿರುಗಿಸಿದನು. ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಜಾಂಬವಂತನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ವಿಭೀಷಣ ದರ್ಶನದಿಂದ ತಮಗುಂಟಾದ ಭಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದು ತಮ್ಮ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತರು. ಇತ್ತಲಾಗಿ, ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ವಿಭೀಷಣನು, ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಅಂಗಾಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಬಾಣ

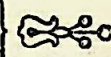
ಗೆಳು ನಾಟರವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ವ್ಯಸನದಿಂದ ಕದಲಿದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳುಳ್ಳವನಾದನು. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನು ಸಮಯೋಚಿತ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ, ಧೈರ್ಯಗಡೆ, ಬೊಗಸೆಯಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ತಂದು, ಅರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತೊಳೆದು ದುಃಖದಿಂದ ಕುಗ್ಗಿದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ ನಿಂತು ವಿಲಸಿಸುವನು. ಆಹಾ ಇದೇನರ್ಥವು ? ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಬಲಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರು ! ಯುದ್ಧಪ್ರಿಯರು ಹೀಗಿದ್ದರೂ ರಾಕ್ಷಸರ ಕಪಟಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಈ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವರಲ್ಲಾ ! ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಧರ್ಮಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸತಕ್ಕವರೇ ಹೊರತು ಕಪಟಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಎಂದಿಗೂ ಪ್ರವೇಶಿಸುವವರಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದೇ ನನ್ನಣ್ಣನ ಮಗನಾದ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತು, ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಸಹಜವಾದ ಕುಟಿಲಬುದ್ಧಿಯನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿ, ಕಪಟಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿ ಇವರನ್ನು ವಂಚಿಸಿ ಬಿಟ್ಟನು. ದುಷ್ಟತ್ರನಾಗಿಯೂ, ದುರಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಇಂದ್ರಜಿತು ಇವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಮೋಸವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಆಹಾ ! ಇವರ ಸರ್ವಾವಯವಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಕ್ತವು ಸುರಿಯುತ್ತಿರುವುದು. ಸರ್ವಾಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಾಣಗಳು ನಾಟರವುದರಿಂದ ನೆಲದಮೇಲೆ ಮಲಗಿರುವ ಶಲ್ಯವ್ಯಗಗಳಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವರು. ನಾನು ಯಾರಪರಾಕ್ರಮದ ಬಲವಿಂದಲೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ವೃದ್ಧಿಗೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೆನೋ, ಅಂತಹ ಈ ಪುರುಷಸಿಂಹರು ತಮ್ಮ ದೀಹವನ್ನು ಬಿಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಈ ದೀರ್ಘನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುವರಲ್ಲಾ ! ಇನ್ನು ನನಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಸೆಯೂ ಹೋಯಿತು. ಇನ್ನು ನನ್ನ ಕೋರಿಕೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ವಿಫಲವಾದುವು. ಇನ್ನು ನಾನು ಬದುಕಿದ್ದರೂ ಅನೇಕ ವಿಪತ್ತುಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಬೇಕಾಗಬಹುದು. ನನ್ನ ಹಗೆಯಾದ ರಾವಣನೂ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟನು. ಅವನ ಕೋರಿಕೆಯೂ ನೆರವೇರಿತು" ಎಂದು ವಿಲಸಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ವಾನರರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ಎಂತಹ ವ್ಯಸನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎವೆಗುಂದದ ಧೀರಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ, ವಿಲಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಆಲಂಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಎಲೆ ! ಧರ್ಮಜ್ಞನೆ, ದುಃಖಿಸಬೇಡ. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೆ ಅಪಾಯವೇನೂ ಇರಲಾರದು. ನಿನಗೆ ಲಂಕಾರಾಜ್ಯವು ಕೈಸೇರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ರಾವಣನೂ, ಅವನ ಮಗನಾದ ಇಂದ್ರಜಿತುವೂ ಕೃತಕೃತ್ಯರಾದರೆಂದೆಡೆಸಬೇಡ. ಇಂದ್ರಜಿತ್ತಿನ ಸರ್ವಾಸ್ತ್ರಗಳು ಇವರಿಗೆ ಮರಣಾಂತವಾದ ಬಾಧೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದೆಂಬ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಬಿಡು. ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಕೇವಲ ಮೂರ್ಛಿತರಾಗಿರುವುದು ಮಾತ್ರವೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇವರು ಮೂರ್ಛ

ತಿಳಿದದ್ದು, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾವಣನನ್ನು ಅವನ ಪರಿವಾರಗಳೊಡನೆ ಕೊಲ್ಲುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಸುಗ್ರೀವನು, ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದಮೇಲೆ ತನ್ನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಿದ್ದ ತನ್ನ ಮಾವನಾದ ಸುಷೇಣನನ್ನು ನೋಡಿ “ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೇ, ನೀನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಪರಂತಪರಾದ ಈ ಸಹೋದರರು ಮೂರ್ಛಿತರಾದಮೇಲೆ, ಶೂರರಾದ ಕೆಲವು ವಾನರರೊಡಗೂಡಿ ಇವರನ್ನು, ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗು. ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ರಾವಣನನ್ನು ಪುತ್ರ, ಮಿತ್ರ ಬಂಧುಗಳೊಡನೆ ಕೊಂದು, ದೇವೇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಕೈತಪ್ಪಿಹೋದ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ತಿರುಗಿ ಕೈಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ಸೀತಾಮಾತೆಯನ್ನು ಕರೆತರುವೆನು” ಎಂದನು. ಆಗ ಸುಗ್ರೀವನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಸುಷೇಣನು “ಎಲೆ ರಾಜನೇ! ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ದೇವಾಸುರರಿಗೆ ಬಹಳ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ನಡೆದ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ಆಗ ಬಾಣಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಕುಶಲರಾಗಿಯೂ, ಆಯುಧ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವರೂ ಆದ ಆಸುರರು, ಆಗಾಗ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಮರುಳು ಮಾಡಿ ಪ್ರಹರಿಸಿದರು. ಆಗ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಬಾಣಸೀದಿತರಾಗಿಯೂ, ಕೆಲವರು ಮೂರ್ಛಿತರಾಗಿಯೂ, ಕೆಲವರು ಮೃತರಾಗಿಯೂ, ಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವರ ಗುರುವಾದ ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯನು, ಮಂತ್ರಭೂಯುಷ್ಯಗಳಾದ ಮೃತಸಂಜೀವಿನಿ ಮೊದಲಾದ ವಿದ್ಯೆಗಳಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಬದುಕಿಸಿದನು. ಆದುದರಿಂದ ಈಗಲೂ ಆ ಮೂಲಿಕೆಗಳನ್ನು ತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥರಾದ ಪನಸ ಸಂಪಾತಿಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಕೆಲವು ವಾನರರು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿ ಈ ವಾನರರು ಮಾತ್ರವೇ ಪರ್ಮತಗಳಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾಷಧಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲರು. ದೇವತೆಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಸಂಜೀವಕರಣಿ ಮತ್ತು ವಿಶಲ್ಯಕರಣಿಗಳೆಂಬ ಆ ದಿವ್ಯ ಮೂಲಿಕೆಗಳನ್ನು ತರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಇವರನ್ನು ಕಳುಹಿಸು. ಸಮುದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ, ಮೊದಲು ದೇವತೆಗಳು ಅಮೃತಮಥನಮಾಡಿದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರವೆಂದೂ ದ್ರೋಣವೆಂದೂ ಎರಡು ಪರ್ಮತಗಳುಂಟು. ಆ ಪರ್ಮತಗಳಲ್ಲಿಯೇ ನಾನು ಹೇಳಿದ ದಿವ್ಯಾಷಧಿಗಳೆರಡೂ ಸಿಕ್ಕುವುವು. ಸರ್ವೋತ್ತಮಗಳಾದ ಈ ಎರಡು ಮೂಲಿಕೆಗಳನ್ನೂ ದೇವತೆಗಳೇ ಬಿತ್ತಿಬಿಳಿಸಿರುವರು. ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೇ, ವಾಯುವೃತ್ತನಾದ ಹನು ಮಂತನನ್ನು ಆಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸು” ಎಂದನು. ಸುಷೇಣನು ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮಿಂಚುತ್ತಿರುವ ಮೇಘಗಳನ್ನು ದಿಕ್ಕು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಚದುರಿಸುವಂತೆಯೂ, ಸಮುದ್ರ ಜಲವನ್ನು ಉಲ್ಲೋಲ ಕಲ್ಲೋಲವಾಗಿಮಾಡು

ವಂತೆಯೂ, ಸಮಸ್ತ ಭೂಮಿಯನ್ನೂ ನಡುಗಿಸುವಂತೆಯೂ, ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಬಿರು
ಗಾಳಿಯು ಬೀಸಿತು. ಅದೇ ಗರುತ್ಮಂತನ ರೆಕ್ಕೆಯ ಗಾಳಿಯು, ಈ ದೊಡ್ಡ ಗಾಳಿ
ಯಿಂದ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮಹಾವೃಕ್ಷಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿರ್ಮೂಲವಾಗಿ ಕಿತ್ತು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ
ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದುವು. ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸರ್ಪಗಳೂ, ಸಮುದ್ರದ ಇತರ ಜಲ ಜಂತು
ಗಳೂ ಭಯದಿಂದ ನಡುಗುತ್ತ ಸಮುದ್ರಜಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಇಷ್ಟ
ರಲ್ಲಿಯೇ ವಾನರರೊಬ್ಬರೂ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುವ ದಿವ್ಯತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ಬಲಾಢ್ಯನಾದ
ಗರುತ್ಮಂತನನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಆ ಗರುತ್ಮಂತನು ಬಂದೊಡನೆಯೇ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣ
ರ ದೇಹಕ್ಕೆ ಸುತ್ತಿದ್ದ ಬಾಣರೂಪವಾದ ಸರ್ಪಗಳೆಲ್ಲವೂ ಭಯದಿಂದ ಚದರಿ
ಪಲಾಯನ ಮಾಡಿದುವು. ಅಮೇಲೆ ಗರುಡನು ನೆಟ್ಟಗೆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಮಲ
ಗಿದ್ದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ನೋಡಿ, ಅವರಿಂದ ಮನ್ನಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ,
ತನ್ನ ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದಲೂ, ಚಂದ್ರಬಿಂಬಗಳಂತಿದ್ದ ಆ ರಾಜಕುಮಾರರ ಮುಖ
ವನ್ನು ಸವರಿದನು. ಗರುತ್ಮಂತನು ತನ್ನ ಕೈಗಳಿಂದ ಅವರ ದೇಹವನ್ನು ಸವರಿದ
ಕೂಡಲೇ ಅವರ ದೇಹದಲ್ಲಿದ್ದ ಗಾಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಆರಿ, ಅವರಿಬ್ಬರ ದೇಹವೂ ಶೀಘ್ರ
ದಲ್ಲಿಯೇ ದಿವ್ಯ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ನುಣುಪಾಗಿ ಹೊಳವೇರಿದುವು. ಹಾಗೆಯೇ
ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪರರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸತಕ್ಕ ದಿವ್ಯತೇಜಸ್ಸು, ಪರಾಕ್ರಮ
ವೂ, ಶರೀರ ಬಲವೂ, ದೇಹಕಾಂತಿಯೂ, ಮಹೋತ್ಸಾಹವೂ, ಸೂಕ್ಷ್ಮಾರ್ಥಸರಿ
ಜ್ಞಾನವೂ, ವಿವೇಕವೂ, ಸ್ಮರಣಶಕ್ತಿಯೂ, ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಇಮ್ಮಡಿಯಾದವು.
ಆಗ ಗರುತ್ಮಂತನು ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾಗಿಯೂ, ದೇವೇಂದ್ರಸಮಾನರಾಗಿಯೂ
ಇದ್ದ ಆ ರಾಜಕುಮಾರರನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೇತ್ತಿ, ಸಂತುಷ್ಟಾಂಗರಾದ ಅವರನ್ನು ಆಲಿಂ
ಗಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ರಾಮನು ಗರುತ್ಮಂತನನ್ನು ನೋಡಿ “ಅಯ್ಯಾ! ಈಗ
ನಾವಿಬ್ಬರೂ ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹಬಲದಿಂದ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತಿನಿಂದಂಟಾದ ಮಹಾ
ವಿಪತ್ತನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡೆವು. ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ ಬಲಾಢ್ಯರಾದೆವು. ಎಲೆ ಪಕ್ಷಿ
ರಾಜನೆ! ಈಗ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದುದರಿಂದ, ನಮ್ಮ ತಂದೆಯಾದ ದಶರಥಮಹಾ
ರಾಜನನ್ನೂ, ತಾತನಾದ ಅಜಮಹಾರಾಜನನ್ನೂ ಕಣ್ಣಿ ದಿರಿಗೆ ನೋಡಿದಂತೆ,
ನಮ್ಮೀಶ್ವರರ ಮನಸ್ಸೂ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸನ್ನವಾಗುತ್ತಿರುವುದು. ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ
ರೂಪಸಂಪತ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ, ದಿವ್ಯಗಂಧಮಾಲ್ಯಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದವನೂ, ನಿರ್ಮಲ
ವಾದ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದವನೂ, ದಿವ್ಯವಾದ ಒಳರಣಗಳಿಂದಲಂಕಿತನೂ
ಆಗಿರುವ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಅತ್ಯರ್ಥವುಂಟಾಗಿರುವುದು. ನೀನು ಯಾರು?”
ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ತೇಜಸ್ವಿಯೂ, ಮಹಾ ಬಲಾಢ್ಯನೂ ಆದ ಪಕ್ಷಿರಾಜನು

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಅನಂದಬಾಷ್ಪವನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತ, ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ, “ರಾಮಾ, ನನ್ನನ್ನು ಯಾರೆಂದು ಕೇಳುವೆಯಾ? ನಾನು ನಿನ್ನ ಪ್ರಿಯ ಸಖನು. ನಿನಗೆ ಹೊರಗಿನ ಪ್ರಾಣದಂತಿರುವವನು. ನನಗೆ ಗರುತ್ಮಂತನೆಂದು ಹೆಸರು. ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆನು. ಕ್ರೂರ ಕರ್ಮಿಯಾದ ಆ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತು ಅದ್ಭುತಶಕ್ತಿರೂಪವಾದ ತನ್ನ ಮಾಯಾಬಲದಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಬಹಳ ಭಯಂಕರಗಳಾದ ಈ ಸರ್ಪಾಸ್ತ್ರದ ಕಟ್ಟನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮಹಾವೀರ್ಯವುಳ್ಳ ಅಸುರರಿಂದಾಗಲಿ, ಬಲಾಢ್ಯರಾದ ದಾನವರಿಂದಾಗಲಿ, ದೇವೇಂದ್ರ ನೊಡಗೂಡಿದ ದೇವಗಂಧರ್ವಾದಿಗಳಿಂದಾಗಲಿ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆ ಬಾಣರೂಪಗಳಾದ ಸರ್ಪಗಳು ತೀಕ್ಷ್ಣದಂಷ್ಟ್ರಗಳಾಗಿದ್ದು ಕ್ರೂರ ವಿಷಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವುವು. ಇಂದ್ರಜಿತ್ತಿನ ಮಾಯಾಪ್ರಭಾವದಿಂದ, ಆ ಸರ್ಪಗಳೇ ಬಾಣರೂಪಗಳಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ರಾಮಾ, ನೀನು ಧರ್ಮಜ್ಞನು, ಸತ್ಯಪರಾಕ್ರಮಿಯು, ನಿನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ ಕೂಡ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಎಂತಹ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ ಧ್ವಂಸಮಾಡಬಲ್ಲವನು. ಆದುದರಿಂದ ನೀವುಗಳು ಮಹಾ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಗಳು. ನಿಮಗೆ ಯಾರಿಂದಲೂ, ಎಂದಿಗೂ ಭಯವಿಲ್ಲವು. ನೀವು ಹೀಗೆ ನಾಗವಾಕದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ ಬಿದ್ದಿರುವಿರೆಂಬ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ, ನಾನು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಸ್ನೇಹದಿಂದ, ಮಿತ್ರಧರ್ಮವನ್ನನುಸರಿಸಿ, ವೇಗದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು, ಮಹಾ ಭಯಂಕರವಾದ ಆ ನಾಗಬಂಧನವನ್ನೂ ಬಿಡಿಸಿದೆನು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನೀವು ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಆಯಾ ಆಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರತ್ಯಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಡುವುದರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಜಾಗರೂಕ ರಾಗಿರಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿನ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ಬಹಳವಾಗಿ ಕಪಟಿಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುವವರು. ಆದೇ ಅವರಸ್ವಭಾವವು. ಶೂರರೂ, ಶುದ್ಧ ಸ್ವಭಾವದವರೂ ಆದ ನೀವುಗಳು ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಕಪಟಿಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವವರಲ್ಲ. ಆದರೇನು? ನಿಮ್ಮ ಋಜುಸ್ವಭಾವವೇ ನಿಮಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಬೆಂಬಲವಾಗಿರುವುದು. ಆದರೆ ನೀವು ಈ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ನಂಬಬಾರದು. ಅವರು ಕಪಟಿಯುದ್ಧಮಾಡುವವರೆಂಬುವುದಕ್ಕೆ ಈಗಲೇ ನಿಮಗೆ ಜಿನ್ನಾದ ನಿದರ್ಶನವು ಕಾಣಿಸಿತಲ್ಲವೆ?” ಎಂದನು. ಗರುತ್ಮಂತನು ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ, ತನ್ನ ಮಿತ್ರಭಾವವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ, ರಾಮನನ್ನಾ ಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡನು. ತಾನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಅವನ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪುನಃ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನೇ, ನೀನು ಸಮಸ್ತ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಬಲ್ಲವನು. ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೋಷವನ್ನೆಣಿಸದೆ ಅವರನ್ನು ಪ್ರೇಮಿಸತಕ್ಕವನು.

 ರಾವಣಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನು ಸೇನಾಸಮೇತನಾಗಿ
 ಬಂದು ವಾನರಸೇನೆಯನ್ನು ನೋಡಿದುದು.

ಹೀಗೆ ಬಲಾಢ್ಯರಾದ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಿಂಹನಾದ
 ವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಲು, ಈ ದೊಡ್ಡ ತುಮುಲಧ್ವನಿಯು, ಅತ್ತಲಾಗಿ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ
 ರಾವಣನಿಗೂ, ಇತರ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೂ ಕೇಳಿತು. ಹರ್ಷಸೂಚಕವಾದ ಈ ಗಂಭೀರ
 ಧ್ವನಿಯು ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದೊಡನೆ, ರಾವಣನು ಬೆಜ್ಜರಗೊಂಡು, ತನ್ನನ್ನು ಸುತ್ತಿದ್ದ
 ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, “ಅಹಾ! ಇದೇನು? ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟಾಗಿ
 ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಗರ್ಜಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ಮೇಘಗಳು ಗುಡುಗುವಂತೆ
 ಮಹಾಧ್ವನಿಯಿಂದ ಸಿಂಹನಾದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವರಲ್ಲಾ! ಓಹೋ ಇವರಿಗೆ
 ಏನೋ ಬಹಳವಾಗಿ ಸಂತೋಷವು ಹುಟ್ಟಿದಂತಿದೆ! ಇದು ನಿಜವು. ಇದರಲ್ಲಿ
 ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಅವರ ಅಟ್ಟಹಾಸಕ್ಕೆ ಸಮುದ್ರವೇ ಕ್ಷೋಭೆಹೊಂದಿದಂತಾಗಿರುವುದು.
 ಇದೇನಾತ್ಮರೈವು? ಅಲ್ಲಿ ಸಹೋದರರಾದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ತೀಕ್ಷ್ಣಬಾಣಗ
 ಳಿಂದ ಬದ್ಧರಾಗಿ ಶರತ್ಪದ್ಧಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರುವುದೆಂದರೇನು? ವಾನರರು ಸಂತೋಷ
 ದಿಂದ ಹೀಗೆ ಸಿಂಹನಾದ ಮಾಡುವುದೆಂದರೇನು? ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ
 ತೋರುವುದು. ಒಂದುವೇಳೆ ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಆಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಆ ಶರಬಂಧವೇನಾದರೂ
 ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿರಬಹುದೆ? ಈ ವಾನರರ ಅಟ್ಟಹಾಸಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ
 ಹಾಗೆಯೇ ಊಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ” ಎಂದನು. ರಾವಣನು ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಈ
 ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿ, ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಯೋಧರನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲೆ ನೀರರೆ, ಈಗ
 ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಮಹಾವ್ಯಸನಕಾಲವು ಬಂದೊಡಗಿರುವಾಗಲೂ, ಅವರು ಹೀಗೆ
 ಸಂತೋಷದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂಬುದನ್ನು ನೀವು ತೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ತಿಳಿದು
 ಬಂದು ನನಗೆ ಹೇಳಬೇಕು” ಎಂದು ಅಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು. ಈ ಅಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ
 ದೊಡನೆಯೇ ಆ ಚಾರರು ಸಂಭ್ರಮದಿಂದಿದ್ದು, ಪ್ರಾಕಾರದ ಮೇಲೇರಿ ನಿಂತು,
 ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಸುಗ್ರೀವನಿಂದ ರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ವಾನರಸೇನೆಯನ್ನು
 ಕಂಡರು. ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ಮಹಾನುಭಾವರಾದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಭಯಂಕರ
 ವಾದ ಣಾಗಪಾಶದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಿ ಸುಖದಿಂದ ನಿಂತಿರುವುದನ್ನೂ ನೋಡಿದರು.
 ಈ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಹಳ ವಿಷಾದ
 ಹುಟ್ಟಿತು. ಅವರುಗಳು ಭಯದಿಂದ ಎದೆಗುಂದಿದವರಾಗಿ, ಪ್ರಾಕಾರದಿಂದ ಕೆಳಗೆ

ಇಳಿದು, ಕಂದಿದ ಮುಖದಿಂದ ರಾವಣನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಮುಖದಲ್ಲಿ ದೈನ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ, ರಾವಣನ ಮುಂದೆ ನಿಂತು, ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೀರ್ವರೂ ನಾಗಪಾಶದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಿ ಸುಖದಿಂದ ನಿಂತಿರುವರೆಂಬ ಅಪ್ರಿಯವಾರ್ತೆಯೆಲ್ಲ ವನ್ನೂ ಇದ್ದುದಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿ “ ಎಲೈ ಮಹಾರಾಜನೆ! ನಿನ್ನ ಪುತ್ರನಾದ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತು, ಭಯಂಕರವಾದ ತನ್ನ ನಾಗಪಾಶದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನಾಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಂತೆ ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿಬಿಡುವಷ್ಟೆ? ಮಹಾ ಗಜದಂತೆ ಗಂಭೀರ ಗಮನವುಳ್ಳ ಆ ಸಹೋದರರೀರ್ವರೂ, ಆ ಕಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಹೇಗೋ ಪಸ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಕಟ್ಟಿದ ಹಗ್ಗವನ್ನು ಕಿತ್ತು ನಿಂತಿರುವ ಮದದಾನೆಗಳಂತೆ ಯುದ್ಧರಂಗದ ನಡುವೆ ನಿಂತಿರುವರು” ಎಂದರು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ರಾವ ಣನು, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಿತಿಮೀರಿದ ದುಃಖವನ್ನೂ, ವಿಷಾದವನ್ನೂ ಹೊಂದಿ, ಕಂದಿದ ಮುಖವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು, “ ಆಹಾ! ಇದೇನಿದು? ತನ್ನ ವೀರ್ಯ ದಿಂದ ದೇವೇಂದ್ರನನ್ನೇ ಜಯಿಸಿಬಿಡುವ ನನ್ನ ಮಗನು, ತಾನು ನರಬಲದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಔಕ್ಷತ್ವ ಬಾಣಗಳಿಂದಲೇ ಆ ಸಹೋದರರನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡದಹಾಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಬಿಡುವನು. ಅವುಗಳಾದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದುವುಗಳೆ? ವಿಷಸರ್ಪಗಳಂತೆ ಕ್ರೂರ ವಾದುವು. ಯಾರಲ್ಲಿಯೂ ವೃಥವಾಗ ತಕ್ಕುವುಗಳಲ್ಲ. ಸೂರ್ಯನಿಗೆಣೆಯಾದ ತೇಜ ಸ್ಸುಳ್ಳವುಗಳು! ಇಂತಹ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಕಟ್ಟಿಬಿಡಿರುವಾಗಲೂ ಆ ನನ್ನ ವೈರಿ ಗಳು, ಆ ಕಟ್ಟಿನೇ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡವೇಲಿ, ಇನ್ನು ನನ್ನ ಸೈನ್ಯಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣ ಸಂದೇಹವು ಸಂಭವಿಸಿತೆಂದೇ ನನಗೆ ತೋರುವುದು. ಮೊದಲು ಆನೇಕಾವೃತ್ತಿ, ಎಷ್ಟೋ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಹೀರಿದುವುಗಳಾಗಿಯೂ, ವಾಸುಕಿಯಂತೆ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ದೇವೀಪ್ಯಮಾನಗಳಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಆ ಅಸ್ತ್ರಗಳೇ ಹೀಗೆ ವಿಫಲವಾದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನು ಹೇಳುವುದೇನು? ಎಂದು ಚಿಂತೆಗೊಂಡನು. ಅಮೇಲೆ ಅವನು ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಕೋಪವನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡು, ವಿಷಸರ್ಪದಂತೆ ನಿಟ್ಟುಸಿರನ್ನು ಬಿಡುತ್ತ, ರಾಕ್ಷಸರ ನಡುವೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನೆಂಬ ಸೇನಾಪತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ “ ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷಾ! ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದೆಯಷ್ಟೆ? ಅದರೇನು! ಇದೊಂದೂ ನಿನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಇದಿರಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ವೀರ್ಯವೋ ಬಹಳ ಭಯಂಕರ ವಾದುದು. ಅದುದರಿಂದ ಈಗಲೇ ನೀನು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಡು” ಎಂದನು. ತನ್ನ ಯೋಧರ ಬಲಾಬಲವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲ ರಾವಣನು ಹೀಗೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದೊಡನೆ, ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನು ಬಹಳ ಸಂತೋಷಗೊಂಡವನಾಗಿ ಅತನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಆ ಭವನದಿಂದ ಹೊರಟನು. ಹೀಗೆ ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನು ಆ

ಭವನದಿಂದ ಹೊರಟು, ಬಲಾಢ್ಯಕ್ಷನನ್ನು ಕುರಿತು, “ ಎಲೈ ಸೇನಾಪತಿ! ನಾನು
ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಡುತ್ತಿರುವೆನು. ನನ್ನ ಸಮಸ್ತಸೈನ್ಯವನ್ನೂ ಕರೆತರಿಸು! ಅಲಸ್ಯ
ವಿಲ್ಲದೆ ತ್ವರೆಮಾಡು ” ಎಂದನು. ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ನುಸರಿಸಿ, ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನು ಈ
ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದೊಡನೆ ಆ ಬಲಾಢ್ಯಕ್ಷನು ತನ್ನ ಕೈಕೆಳಗಿನ ಸಮಸ್ತ ಸೇನೆ
ಯನ್ನೂ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದನು. ಬಲವಂತರಾದ ಅನೇಕ ಯೋಧರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ
ಶಾರ್ಙ್ಗಸೂಚಕಗಳಾದ ವೀರಗಂಟಿಗಳನ್ನು ನಡುವಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ಶೂಲಮುದ್ದರ
ಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ವಿವಿಧಾಯುಧಗಳನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದವರಾಗಿ, ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ
ಸಿಂಹನಾದ ಮಾಡುತ್ತ, ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನನ್ನು ಪರಿವೇಷಿಸಿ, ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ನಿಂತರು.
ಆ ಯೋಧರೆಲ್ಲರೂ, ಅವರವರ ಯುದ್ಧಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ, ಕೆಲವರು ಗದೆಗಳನ್ನೂ
ಕೆಲವರು ಪಟ್ಟಸಗಳನ್ನೂ, ಕೆಲವರು ಕಬ್ಬಿಣದ ಗುದಿಗೆಗಳನ್ನೂ, ಕೆಲವರು ಮುಸಲ
ಗಳನ್ನೂ, ಕೆಲವರು ಪರಿಘಗಳನ್ನೂ, ಕೆಲವರು ಭಂಡಿವಾಲಗಳನ್ನೂ, ಕೆಲವರು
ಭಲ್ಲಗಳನ್ನೂ, ಕೆಲವರು ಪ್ರಾಸಗಳನ್ನೂ, ಕೆಲವರು ಗಂಡುಗೊಡಲಿಗಳನ್ನೂ
ಹಿಡಿದು ಮೇಘಗಳಂತೆ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತ ನಾಲ್ಕುಕಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಹೊರಟರು. ಬೇರೆ
ಕೆಲವು ರಾಕ್ಷಸವೀರರು ಯುದ್ಧ ಕವಚಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಧ್ವಜಾಲಂಕೃತಗಳಾಗಿಯೂ
ಸುವರ್ಣವಾಕ್ಷಗಳಿಂದ ಶೋಭಿತವಾಗಿಯೂ, ವಿಚಿತ್ರಮುಖಗಳುಳ್ಳ ಕತ್ತಿಗಳ
ಮೇಲೆ ಹೂಡಿದವುಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಉತ್ತಮ ರಥಗಳನ್ನೇರಿ ಹೊರಟರು. ತೀವ್ರ
ಧ್ವನಿಯುಳ್ಳ ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನು ತೋಳಗಳಂತೆಯೂ, ಸಿಂಹಗಳಂತೆಯೂ ಮುಖವುಳ್ಳ
ಕತ್ತಿಗಳಿಂದ ಹೂಡಿದ ಒಂದು ಸುವರ್ಣರಥವನ್ನೇರಿದನು. ಹೀಗೆ ಮಹಾ ವೀರ
ಶಾಲಿಯಾದ ಆ ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನು ದೊಡ್ಡ ಸಿಂಹನಾದ ಧ್ವನಿಯೊಡನೆ ತನ್ನ ರಥವ
ನ್ನೇರಿ, ಅನೇಕ ಯೋಧರಿಂದ ಪರಿವೃತನಾಗಿ, ಮಹೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ನಗುತ್ತ,
ನರಯೂಧಪತಿಯಾದ ಹನುಮಂತನು ತಡೆದು ನಿಂತಿದ್ದ ಪಶ್ಚಿಮದ್ವಾರದ ಕಡೆಗೆ
ಬಂದನು. ಭಯಂಕರ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ಆ ಘೋರ ರಕ್ತಸನು ಹೀಗೆ ಯುದ್ಧೋ
ದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ, ಅವನಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಅನೇಕ ದುರ್ನಿಮಿತ್ತಗಳು
ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡುವು. ಅಪಶಕುನ ಸೂಚಕಗಳಾದ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಅಡ್ಡಬರುತ್ತಿದ್ದುವು.
ಅವನ ರಥದ ಶಿಖರದಮೇಲೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ರಣಹದ್ದು ಬಂದು ಬಿದ್ದಿತು. ಅವನ
ಧ್ವಜಾಗ್ರದಲ್ಲಿ ಶವಭಕ್ಷಕಗಳಾದ ಹಕ್ಕಿಗಳು ಸಾಲಾಗಿ ಬಂದು ಸೇರಿದುವು. ರಕ್ತ
ದಿಗ್ಭವಾದ ಮತ್ತು ಬಿಳುಪಾದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಮುಂಡವು ವಿಕೃತಧ್ವನಿಯಿಂದ
ರೋದನಮಾಡುತ್ತ, ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದಿತು.
ಮೇಘದಿಂದ ರಕ್ತವರ್ಷವು ಸುರಿಯಿತು. ಭೂಮಿಯು ಗಡಗಡನೆ ನಡುಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಸಿಡಿಲು ಹೊಡೆದಂತೆ ಮಹಾಧ್ವನಿಯಿಂದ ಇದಿರುಗಾಳಿಯು ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಸಕಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕತ್ತಲೆ ಕವಿದು ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಪ್ರಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಪ್ರಾಣನಾಶಸೂಚಕಗಳಾಗಿಯೂ, ಮಹಾಘೋರಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಉತ್ಪಾತಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವಾದ ಭಯವೂ ಚಿಂತೆಯೂ ಹುಟ್ಟಿತು. ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನಿಗೆ ಮುಂದಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ಭಯದಿಂದ ಹಿಂದುಮುಂದು ತೋರದೆ ಸ್ತಬ್ಧರಾದರು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನು, ಆ ಉತ್ಪಾತಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ, ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ಥಿರಪಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಅನೇಕ ವೀರಯೋಧರಿಂದ ಪರಿವೃತನಾಗಿ, ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೊರಟು, ಶ್ರೀರಾಮನ ಭುಜಬಲದಿಂದ ರಕ್ಷಿತವಾಗಿಯೂ, ಮಹಾ ಸಮುದ್ರದಂತೆ ಅಪಾರವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ರಾಮನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಂಡನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐವತ್ತೊಂದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

೦೦೦೦ ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನು ಹನುಮಂತನಿಂದ ಹೆಚನಾದುದು. ೦೦೦೦

ಇತ್ತಲಾಗಿ ವಾನರರೂ ಯುದ್ಧಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದಲೇ ಕಾದಿದ್ದುದರಿಂದ ತಮಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ, ಪರಮ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಿಂಹನಾದಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದೊಂದು ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೊರಟರು. ರಾಕ್ಷಸರೂ ಶೂಲ ಮುದ್ದರಾದ್ಯಾಯುಧಗಳ ಸಮೇತ ಮುಂದೆ ಬಂದರು. ಈ ಎರಡು ಪಕ್ಷದವರೂ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಹೊಡೆದಾಡುವುದಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದರು. ಬಹಳ ಭಯಂಕರವಾದ ತುಮುಲಯುಧ ವು ನಡೆಯಿತು. ಘೋರರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿಬಂದು. ಮಹಾಭಯಂಕರಗಳಾದ ಪರಿಘಗಳಿಂದಲೂ, ತ್ರಿಶೂಲಗಳಿಂದಲೂ, ಇನ್ನೂ ಬಗೆಬಗೆಯ ಆಯುಧಗಳಿಂದಲೂ, ನಾನಾಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಾನರರನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುತ್ತ ಬಂದರು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ವಾನರರೂ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ಬಡಿದು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಕಟಕಟ ಹಾವಳಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಕೋಪವು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ, ಅತಿ ಭಯಂ

ಕರಗಳಾಗಿಯೂ, ಕಾಲಾಗ್ನಿಯಂತೆ ದೇದೀಪ್ಯಮಾನವೂ, ಕಂಕಪತ್ರವುಳ್ಳವುಗಳೂ
 ಆದ ತೀಕ್ಷ್ಣಗಳಾದ ಬಾಣಗಳಿಂದ ವಾನರರನ್ನು ಪ್ರಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ರಾಕ್ಷ
 ಸರು ದೊಡ್ಡ ಗದೆಗಳನ್ನೂ, ಪಟ್ಟಸಗಳನ್ನೂ, ಕೂಟಮುದ್ದರಾದ್ಯಾಯುಧಗಳನ್ನೂ
 ಹಿಡಿದು ಕಂಡಕಂಡಕಡೆ ವಾನರರನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡುತ್ತಿರಲು, ಬಲಾಢ್ಯರಾದ
 ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ರೋಷೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಹಿಂಜರಿಯದೆ ಹೊಡೆ
 ದಾಡಿದರು. ಶೂಲಮುದ್ದರಾದ್ಯಾಯುಧಗಳಿಂದ ತಾವು ಗಾಯಹೊಂದಿದ
 ರೋಷದಿಂದ, ಮರಗಳನ್ನೂ, ಶಿಲೆಗಳನ್ನೂ ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡರು. ಆ ವಾನರವೀರ
 ರೆಲ್ಲರೂ, ಸಿಂಹನಾದ ಮಾಡುತ್ತಾ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ವೀರವಾದದಿಂ
 ದುಗ್ಗಡಿಸುತ್ತ, ಕಂಡಕಂಡ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲಕಡೆಗಳಲ್ಲೂ ಪ್ರಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.
 ಹೀಗೆ ವಾನರರು ಶಿಲೆಗಳನ್ನೂ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ, ರಾಕ್ಷಸರು
 ವಿವಿಧಾಯುಧಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ವಾನರರನ್ನೂ, ಪ್ರಹರಿಸುತ್ತಿರಲು, ಈ ವಾನರ
 ರಾಕ್ಷಸರ ಯುದ್ಧವು ಮಹಾಭಯಂಕರವಾಗಿಯೂ, ಆತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿಯೂ
 ಕಾಣಿಸಿತು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ವಾನರರ ಕೈಮೇಲಾಯಿತು. ಜಯಶಾಲಿಗಳಾದ
 ವಾನರರ ಕೈಯಿಂದ ಹತರಾದ ಕೆಲವು ರಾಕ್ಷಸರು ಕೈ ಕಾಲು ಮುಂತಾದ ಅವ
 ಯವಗಳೇ ಕಾಣದಂತೆ ನಜ್ಜುಗುಜ್ಜಾಗಿ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದರು. ಕೆಲವು ವಾನರರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ
 ತಮ್ಮ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಎರಡು ತುಂಡಾಗಿ ಸೀಳಿ ಹಾಕು
 ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವರನ್ನು ಮರದ ಕೊಂಬೆಗಳಿಂದ ಬಡಿದು ಕೊಂದು ಹೆಣಗಳನ್ನು
 ರಾಶಿ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವರನ್ನು ಶಿಲೆಗಳಿಂದ ಚೂರ್ದ ಮಾಡಿದರು. ಕೆಲವರನ್ನು
 ಹೆಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಸಿಗಿದುಹಾಕಿದರು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಾನರರು ಬೀಸಿಬಡಿದ ಪರ್ಮತಶಿಖರಗ
 ಳಿಂದ ಮುರಿದುಬಿದ್ದ ಧ್ವಜಗಳೂ, ಸತ್ತುಬಿದ್ದಿದ್ದ ಕತ್ತಿಗಳೂ, ಚೂರ್ಣಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ
 ರಥಗಳೂ, ಉರುಳಾಡುತ್ತಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸರ ದೇಹಗಳೂ, ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದ ಪರ್ಮತಾ
 ಕಾರಗಳಾದ ಆನೆಗಳೂ, ಕತ್ತರಿಸಿಬಿದ್ದ ಕುದುರೆಗಳೂ, ಮೂರ್ಛಿತರಾದ ರಾವು
 ತರೂ, ಆ ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯ ಸಮಸ್ತ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎಡೆಬಿಡದೆ ತುಂಬಿದ್ದುವು.
 ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ ಕೆಲವು ವಾನರರು, ಮಹಾವೇಗದಿಂದ
 ಆಗಾಗ ಮೇಲೆಹಾರಿ, ತಮ್ಮ ಕೂರುಗುರುಗಳಿಂದ ಶತ್ರುಗಳ ಮುಖಗಳನ್ನು ಪರ
 ಚುತ್ತಿರಲು, ಅದರಿಂದ ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರು ಅಂದಗೆಟ್ಟ ಮುಖಗಳಿಂದಲೂ, ಕೆದರಿದ
 ಕೂದಲುಗಳಿಂದಲೂ ವಿಕಾರರೂಪವುಳ್ಳವರಾಗಿ, ರಕ್ತಗಂಧದೊಡನೆ ಮೂರ್ಛಿತ
 ರಾಗಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದರು. ಈ ವಾನರರ ಜೇಷ್ಟ್ರಯನ್ನು ನೋಡಿ ಕೆಲವು ರಾಕ್ಷಸರು
 ಮಿತಿಮಾರಿ ಕೋಪಗೊಂಡು, ಭಯಂಕರ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತ, ವಜ್ರಾ

ಯುದ್ಧಗಳಂತೆ ಕಠಿನಸ್ವರ್ತವುಳ್ಳ ತಮ್ಮ ಅಂಗೈಗಳನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿ ಕೊಂಡು ಆ ವಾನರರನ್ನು ಇದಿರಿಸಿ ಹೋದರು. ಹೀಗೆ ರಾಕ್ಷಸರು ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ನುಗ್ಗಿ ಬರುವುದನ್ನು ಕಂಡು, ಅವರಿಗಿಂತಲೂ ಮಹಾವೇಗವುಳ್ಳ ಕೆಲವು ವಾನರರು ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗಿ, ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಮುಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಹೊಡೆದು, ಕಾಲುಗಳಿಂದೊಡೆದು, ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಸಿಗಿದು, ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ಬಡಿದು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ವಾನರರ ಪ್ರಹಾರವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ಭಯದಿಂದ ಓಡಿಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನು ತನ್ನ ಕಡೆಯ ಸೈನಿಕರು ಪಲಾಯನಮಾಡುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಈ ವಾನರರ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕೋಪಗೊಂಡು, ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಕೊಬ್ಬಿದ ಆ ವಾನರರನ್ನು ತಾನೇ ಇದಿರಿಸಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದನು. ಇವನ ಕಡೆಯ ಕೆಲವು ರಾಕ್ಷಸರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಾನರರನ್ನು ಪ್ರಾಸಗಳಿಂದ ಪ್ರಹರಿಸಿ, ಅವರ ಸ್ವಾಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಕ್ತವು ಸೋರುವಹಾಗೆ ಗಾಯಪಡಿಸಿದರು. ಕೆಲವರನ್ನು ಮುದಗ್ಗಗಳಿಂದ ಹೊಡೆದು ನೆಲಕ್ಕೆ ಕೆಡಹಿದರು. ಕೆಲವರನ್ನು ಪಂಘಗಳಿಂದಲೂ, ಕೆಲವರನ್ನು ಭಂಡಿವಾಲಗಳಿಂದಲೂ ಭೇದಿಸಿ ತಂದುಮಾಡಿದರು. ಕೆಲವರನ್ನು ಪಟ್ಟ ಸಗಳಿಂದ ತಿವಿದುಕೊಂಡರು. ಕೆಲವರನ್ನು ಶೂಲಗಳಿಂದ ಇರಿದು ರಕ್ತಸ್ರಾವವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದರು. ಈ ರಾಕ್ಷಸರ ಪ್ರಹಾರವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ, ಕೆಲವು ವಾನರರು ಭಯದಿಂದ ರಣರಂಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪಲಾಯನಮಾಡಿದರು. ಹೀಗೆ ರಾಕ್ಷಸರ ಪ್ರಹಾರಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ವಾನರರಲ್ಲಿ, ಎದೆ ಸೀಳಿ ಸತ್ತವರು ಕೆಲವರು, ಪಕ್ಕದ ಕರುಳು ಕಿತ್ತು ಸತ್ತವರು ಕೆಲವರು, ತ್ರಿಶೂಲಗಳಿಂದ ತಿವಿಯಲ್ಪಟ್ಟು, ಕಿತ್ತ ನರಗಳೊಡನೆ ಸತ್ತುಬಿದ್ದವರು ಕೆಲವರು. ಹೀಗೆ ವಾನರ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ನಡೆದ ಆ ದೊಡ್ಡ ತುಮಲಯುದ್ಧವು ಅತ್ಯಂತ ಭಯಂಕರವಾಯಿತು. ರಣರಂಗದ ಸಮಸ್ತ ಭಾಗವೂ ಶಬ್ದಪ್ರಹಾರಗಳಿಂದಲೇ ತುಂಬಿ ಹೋಯಿತು. ಯಾವಕಡೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೂ, ಶಿಲೆಗಳೂ, ವೃಕ್ಷಗಳೂ ದಟ್ಟವಾಗಿ ತುಂಬಿದ್ದುವು. ಧನುಸ್ಸುಂಕಾರಗಳೆಂಬ ತಂತಿಯವಾದ್ಯಗಳಿಂದಲೂ, ಗದ್ದದಸ್ವರಗಳೆಂಬ ಶಾಕಗಳಿಂದಲೂ, ಕುಗ್ಗಿದ ದೀನ ಧ್ವನಿಯೆಂಬ ಸಂಗೀತದಿಂದಲೂ, ಆ ರಣರಂಗವು, ಸಂಗೀತಶಾಲೆಯಂತೆ ಕಾಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನು, ವೀರೃದ ಕೊಬ್ಬಿನಿಂದ ನಗುತ್ತ, ರಣಾಗ್ರದಲ್ಲಿ ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾಗಿ ಮುಂದೆ ಬಂದು, ಬಾಣವರ್ಷವನ್ನು ಕರೆದು, ವಾನರರನ್ನು ಚದರಿಸಿ ದಿಕ್ಕು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಓಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ಹನುಮಂತನು, ತನ್ನ ಕಡೆಯ ವಾನರಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲವೂ, ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನ ಬಾಣಪ್ರಹಾರದಿಂದ ನೊಂದುದನ್ನು ಕಂಡು, ಅತಿ ಕೋಪಾವಿಶಿಷ್ಟನಾಗಿ, ಒಂದು

ದೊಡ್ಡ ಶಿಲೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಆ ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನಿಗಿದಿರಾಗಿ ಹೊರಟನು. ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಹಿಂಗಳ ನೇತ್ರವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ವಾಯುದೇವನಿಗೆಣೆಯಾದ ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ ಅದ ಆ ಹನುಮಂತನು, ಕೋಪದಿಂದ ಮತ್ತಷ್ಟು ಕೆಂಪೇರಿದ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವನಾಗಿ, ತಾನು ಹೊತ್ತು ತಂದಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ಶಿಲೆಯನ್ನು ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನ ರಥದಮೇಲೆ ಬೀಸಿದನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನು ಧನುಸ್ಸು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ವೇಗದಿಂದ ರಥವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೆಳಕ್ಕೆಹಾರಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಹನುಮಂತನು ಎಸೆದ ಆ ದೊಡ್ಡ ಶಿಲೆಯು ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನ ರಥವನ್ನೂ ಅದರಲ್ಲಿದ್ದ ಬಿಲ್ಲನ್ನೂ ಪುಡಿಪುಡಿಮಾಡಿತು. ಹನುಮಂತನು ಹೀಗೆ ಶತ್ರುವಿನ ರಥವನ್ನು ಮುರಿದಮೇಲೆ, ಸ್ಕಂಧಗಳಿಂದಲೂ, ಶಾಖೆಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ದೊಡ್ಡ ಮರಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುತಂದು, ಇತರ ರಾಕ್ಷಸರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತನು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಈ ಅಂಜನೇಯನ ವೃಕ್ಷಪ್ರಹಾರದಿಂದ ತಲೆಯೊಡೆದು ರಕ್ತದಿಂದ ತೊಯ್ದು ಕೆಳಗುರುಳಿದರು ಅನಂತರ ಹನುಮಂತನು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪರ್ವತಶಿಖರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನಿಗೆ ಇದಿರಾದನು ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಹನುವಂತನನ್ನು ನೋಡಿ, ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನು ತನ್ನ ಗದೆಯನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿ, ಸಿಂಹನಾದ ಮಾಡುತ್ತಾ ಹನುಮಂತನನ್ನಿ ದಿರಿಸಿ, ಅತ್ಯಾಕ್ರೋಶದಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ, ಸುತ್ತಲೂ ಮುಳ್ಳುಗಳಿದ್ದ ಆ ಗದೆಯನ್ನು ಹನುಮಂತನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಭಯಂಕರಾಕಾರವುಳ್ಳ ಆ ದೊಡ್ಡ ಗದೆಯಿಂದ ಪ್ರಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೂ, ವಾಯುವಿನಂತೆ ಮಹಾವೇಗವುಳ್ಳ ಹನುಮಂತನು, ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಅದನ್ನು ಗಮನಿಸದೆ, ತಾನು ಹೊತ್ತುತಂದಿದ್ದ ಆ ಪರ್ವತ ಶಿಖರವನ್ನು ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನ ನಡುನೆತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಬೀಸಿದನು. ಆ ಪರ್ವತಶಿಖರವು ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದೊಡನೆ ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನ ಸಮಸ್ತ ಅವಯವಗಳೂ ಛಿದ್ರಛಿದ್ರವಾಗಲು, ಅವನು ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಚಾರ್ಣವಾದ ಪರ್ವತದಂತೆ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನು ಹತನಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸತ್ತು ಉಳಿದಿದ್ದ ಕೆಲವುಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರು ತಮ್ಮನ್ನು ಬಿನ್ನಿಟ್ಟುಬಂದು ಹೊಡೆಯುತ್ತಿರುವ ವಾನರರ ಪ್ರಹಾರವನ್ನು ತಾಳಲಾರದೆ ಭಯದಿಂದ ಲಂಕೆಗೆ ತಿರುಗಿ ಓಡಿ ಹೋದರು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ವಾಯುಕುಮಾರನಾದ ಧೀರ ಹನುಮಂತನಾದರೋ, ತಮ್ಮ ಕಡೆಯವರಿಗೆ ಪ್ರಬಲವೈರಿಯೂ, ಪ್ರಚಂಡ ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ, ರಾವಣನ ಬಲಭುಜದಂತಿದ್ದವನೂ ಅದ ಆ ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನನ್ನು ಅವನ ಸೇನಾಪರಿವಾರ ಸಮೇತನಾಗಿ ಕೊಂದು, ರಣರಂಗವು ರಕ್ತಪ್ರವಾಹದಿಂದಲೂ, ಭಯಂಕರರಾದ ರಾಕ್ಷಸರ ಶವಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿರಲು

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಯುದ್ಧ ಶ್ರಮದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಬಳಲಿದವನಾಗಿ, ತನ್ನ ಕಡೆಯ ಸಮಸ್ತ ವಾನರರಿಂದಲೂ ಉಪಚರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತ ಸಂತೋಷದಿಂದಿದ್ದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐವತ್ತೆರಡನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನ ಪಥವನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನು ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರ ನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದುದು. ಅಂಗದನು ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನ ಸೇನೆಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದುದು.

ಆತ್ತಲಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರನಾದ ರಾವಣನು, ಧೂಮ್ರಾಕ್ಷನು ಹತನಾದನು ಎಂಬ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ದುಃಖಗೊಂಡು, ಹಾವಿನಂತೆ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಡುತ್ತ, ಅತ್ಯಾಕ್ರೋಶಗೊಂಡನು. ಈ ಕೋಪಾವೇಶದಿಂದ ಬಹಳವಾಗಿ ಕಲಗಿದ ಮನೆ ಸ್ವಲ್ಪವನಾಗಿ, ಬಿಸಿಯಾದ ನಿಟ್ಟುಸಿರನ್ನು ಬಿಡುತ್ತ, ಶೂರನೂ, ಬಲಾಢ್ಯನೂ, ಆದ ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕರೆದು, “ಎಲೈ ವೀರನೆ, ಈಗಲೇ ನೀನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡು. ನಿನ್ನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ಸೇನೆಯನ್ನೂ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗು! ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೋಗಿ ದಶರಥಕುಮಾರನಾದ ಆ ರಾಮನನ್ನೂ, ಸುಗ್ರೀವನನ್ನೂ, ಅಲ್ಲಿರುವ ಇತರ ವಾನರರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕೊಂದುಬಿಡು” ಎಂದನು. ಮಾಯೆಯಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾದ ಆ ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನು ರಾವಣಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಆತನಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು, “ಮಹಾರಾಜನೆ! ಆಪ್ತಣೆ! ಹಾಗೆಯೇ ಸರಿ! ಎಂದು ಹೇಳಿ ದೊಡ್ಡ ರಾಕ್ಷಸ ಸೈನ್ಯವನ್ನೂ, ಹಲವು ಬಲಾಢ್ಯರನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಟನು. ಇವನ ಹಿಂದೆ ಅನೇಕ ಗಜಕುರಗಾದಿ ಸೈನ್ಯಗಳೂ, ಒಂಟಿಗಳೂ, ಕತ್ತಿಗಳೂ, ಪತಾಕಾಧ್ವಜ ಚಿತ್ರತಗಳಾದ ರಥಗಳೂ, ಅಸಂಖ್ಯಾತಗಳಾಗಿ ಹೊರಟವು. ಈ ಸಮಸ್ತ ಸೈನ್ಯಗಳೂ ಗಂಧಪುಷ್ಪಾದ್ಯಲಂಕಾರಗಳಿಂದಲೂ, ಯುದ್ಧ ಕವಚಗಳಿಂದಲೂ, ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಕಿರೀಟ ಕೇಯೂರಾದಿ ರತ್ನಾಭರಣಗಳಿಂದಲೂ, ಭೂಷಿತಗಳಾಗಿ, ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೊರಟುವು. ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನೂ ಕೂಡ ಉತ್ತಮ ಪತಾಕೆಗಳಿಂದಲಂಕೃತವಾಗಿಯೂ, ಸುವರ್ಣಕಾಂತಿಯಿಂದ

ದೇದೀಪ್ಯಮಾನವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ತನ್ನ ರಥಕ್ಕೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣವನ್ನು ಮಾಡಿ ಆ ರಥವ
 ನ್ನೇರಿ ಕುಳಿತನು. ರಥದ ಸುತ್ತಲೂ ಅನೇಕ ಪದಾತಿಗಳು ನಾನಾವಿಧವಾದ ದಂಡಗ
 ಳನ್ನೂ, ತೋಮರಗಳನ್ನೂ, ಶೂಲಗಳನ್ನೂ, ಮುಸಲಗಳನ್ನೂ, ಭಿಂಡಿವಾಲಗ
 ಳನ್ನೂ, ಪಾಶಗಳನ್ನೂ, ಶಕ್ತ್ಯಾಯುಧಗಳನ್ನೂ, ಪಟ್ಟಸಗಳನ್ನೂ, ಖಡ್ಗಗಳನ್ನೂ,
 ಚಕ್ರಗಳನ್ನೂ, ಗದೆಗಳನ್ನೂ, ತೀಕ್ಷ್ಣಗಳಾದ ಗಂಡುಗೊಡಲಿಗಳನ್ನೂ, ಇನ್ನೂ
 ವಿವಿಧಾಯುಧಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿ ಹೊರಟರು. ಈ ಸೈನ್ಯ
 ದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ರಾಕ್ಷಸರೂ ಉತ್ತಮ ವಸ್ತ್ರವನ್ನುಟ್ಟು ಸರ್ವಾಭರಣಭೂಷಿತ
 ರಾಗಿ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಯುದ್ಧ ಸಮರ್ಥರಾದ ಕೆಲವು ರಾಕ್ಷಸರು, ತೋಮರಗ
 ಳನ್ನೂ, ಅಂಕುಶಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಜಂಗಮ ಪರ್ವತದಂತೆ ಮಹೋನ್ನತಗಳಾದ
 ಮದದಾನೆಗಳನ್ನೇರಿ ಬಂದರು. ಬೇರೆ ಕೆಲವು ರಾಕ್ಷಸರು ಶುಭಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳವುಗಳಾ
 ಗಿಯೂ, ಮಹಾಬಲವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕೆಲವು ಯುದ್ಧಗಜಗ
 ಳನ್ನೇರಿ ಬಂದರು. ಹೀಗೆ ಕಪ್ಪುಮೈಯುಳ್ಳ ಆ ರಾಕ್ಷಸರು ಸುವರ್ಣಾಭರಣಗಳಿಂ
 ದಲಂಕೃತರಾಗಿ, ಸಿಂಹನಾದಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ, ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿಬರುತ್ತಿ
 ರಲು, ವರ್ಷಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಿನೊಡಗೊಡಿ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿರುವ ಮೇಘಪರಂಪರೆ
 ಯಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸ ಸೈನ್ಯವೂ ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನೊ
 ಡನೆ ಪುರಮಧ್ಯದಿಂದ ಹೊರಟು, ವಾನರಯೂಧಪತಿಯಾದ ಅಂಗದನು ಕಾಯು
 ತ್ತಿದ್ದ ದಕ್ಷಿಣದ್ವಾರದ ಕಡೆಗೆ ಬಂದು ಸೇರಿತು. ಈ ದೊಡ್ಡ ರಾಕ್ಷಸಸೈನ್ಯವು ಪಟ್ಟಿಣ
 ದಿಂದ ಹೊರಟಾಗಲೇ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದುರ್ನಿಮಿತ್ತಗಳು ತಲೆದೋರುತ್ತಿದ್ದುವು.
 ಮೇಘಶೂನ್ಯವಾದ ಆಕಾಶದಿಂದ ಭಯಂಕರಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಉಳ್ಳೆಗಳು ಬೀಳುತ್ತಿ
 ಧ್ದುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನರಿಗಳು ಬಾಯಿಂದ ಆಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಗಳನ್ನು ಕಕ್ಕುತ್ತ, ಭಯಂಕರಧ್ವನಿ
 ಯಿಂದ ಅರಚುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕ್ರೂರವೃಗಗಳು ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಮರಣವನ್ನು
 ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಅವುಗಳವಾಗಿ ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ
 ಸಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸಯೋಧರೂ ಕೂಡ, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಭಯ
 ಪಟ್ಟು ತಡವರಿಸಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಹಾ ತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿಯೂ, ಬಲಾಢ್ಯನಾಗಿಯೂ
 ಇರುವ ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನು, ಈ ಮಹೋತ್ಪಾತಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಾನು ಕಣ್ಣಾರೆ
 ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಯುದ್ಧಾತುರದಿಂದ
 ಬಂದನು. ಈ ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವು ಬರುವುದನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ, ಇತ್ತಲಾಗಿ ವಾನರರೂ
 ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ, ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ ತುಂಬುವಂತೆ ಸಿಂಹನಾದಮಾಡಿದರು.
 ಕೊನೆಗೆ ಭಯಂಕರಾಕಾರವುಳ್ಳ, ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ರಾಕ್ಷಸರಮೇಲೆ ನುಗ್ಗಿದರು.

ಹೀಗೆ ಇಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂಬ ಹಟದಿಂದ ತುಮುಲ ಯುದ್ಧವನ್ನಾರಂಭಿಸಿದರು. ಈ ಎರಡು ಪಕ್ಷದವರೂ ಮಹೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಒಬ್ಬರ ಮೇಲೊಬ್ಬರು ಬಿಡು ಯುದ್ಧಮಾಡುವಾಗ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲರು ಮೈಮುರಿದು, ತಲೆಯೊಡೆದು, ಸರ್ವಾಂಗಗಳಿಂದಲೂ ರಕ್ತವನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದರು. ಎಂತಹ ಮಹಾಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂಜರಿಯದ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ಕೆಲವು ರಾಕ್ಷಸರು ಪರಿಘಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ವಾನರರನ್ನು ಹೊಡೆಯುತ್ತ, ಅವರ ಮೇಲೆ ವಿವಿಧಾಯುಧಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ವಾನರರು ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನೂ, ಶಿಲೆಗಳನ್ನೂ, ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದುದರಿಂದ ಉಂಟಾದ ಮಹಾಧ್ವನಿಯು ಅತಿ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಯುದ್ಧರಂಗವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿ, ಜನರ ಹೃದಯವನ್ನು ಭೇದಿಸುವಂತೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಧನುಸ್ಸಿನ ಶೇಂಕಾರವೂ, ಶಂಖ, ಭೇರಿ, ಮೃದಂಗಾದಿ ವಾದ್ಯಗಳಧ್ವನಿಯೂ ತುಮುಲವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದ ಶಸ್ತ್ರಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ, ಅವು ಮುಗಿದಮೇಲೆ ಬಾಹುಯುದ್ಧವನ್ನಾರಂಭಿಸಿದರು. ಕೆಲವು ವಾನರರು ತಮ್ಮ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಅಂಗೈಗಳಿಂದಪ್ಪಳಿಸಿಯೂ, ಕಾಲುಗಳಿಂದ ತುಳಿದೂ, ಮುಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಹೊಡೆದೂ, ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ಬಡಿದೂ ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನಾದರೋ, ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಾಶಹಸ್ತನಾದ ಯಮುನಂತೆ ಭಯಂಕರಾಕಾರವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತ, ಸಿಕ್ಕಿದ ವಾನರರನ್ನು ಹೊಡೆದು ಬೆದರಿಸಿ ಓಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಬಲಾಢ್ಯರಾಗಿಯೂ, ಆಯುಧ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರೂ ಆದ ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರು, ಕೋಪದಿಂದ ಮೈತಿಳಿಯದೆ ವಿವಿಧಾಯುಧಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ವಾನರರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ರಕ್ತಸರೆಲ್ಲರೂ ತನ್ನ ಸೇನೆಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು, ವಾಲಿಯವುತ್ರನಾದ ಅಂಗದನು, ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಆಗ್ನಿಯಂತೆ ಕೋಪದಿಂದ ಕೆಂಪೇರಿದ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಮರವನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು, ಮೃಗಗಳನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಹೋಗುವ ಸಿಂಹದಂತೆ ಶತ್ರುಗಳಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕು ಅವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತ ಬಂದನು. ಇಂದ್ರನಿಗೇನೆಯಾದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ಅಂಗದನು ಮಹಾ ಭಯಂಕರವಾದ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸಿದಾಗ, ಅಂಗದನಿಗಿರಾದ ರಕ್ತಸರೆಲ್ಲರೂ ಮಹಾ ಬಲಶಾಲಿಗಳಾದರೂ, ಅವನ ಪ್ರಹಾರದಿಂದ ನೊಂದು, ಬುಡವನ್ನು ಕಡಿದ ಮರಗಳಂತೆ ತಲೆಯೊಡೆದು ನೆಲಕ್ಕುರುಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಯುದ್ಧರಂಗವೆಲ್ಲವೂ ಮುರಿದ ರಥಗಳಿಂದಲೂ, ಸತ್ತುಬಿದ್ದ ಕುದುರೆಗಳಿಂದಲೂ, ಕತ್ತರಿಸಿದ ವಿಚಿತ್ರ ಧ್ವಜಗಳಿಂದಲೂ, ರಕ್ತಸರ ದೇಹಗಳಿಂದಲೂ, ರಕ್ತಪ್ರವಾಹದಿಂದಲೂ ತುಂಬಿ, ಮಹಾಭಯಂಕರ

ವಾಯಿತು. ಆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಆ ಭೂಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲವೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆದರಿಬಿದ್ದ ಕೇಯೂರ ಹಾರಗಳಿಂದಲೂ, ವಿಚಿತ್ರ ವಸ್ತ್ರಗಳಿಂದಲೂ, ವಿವಿಧ ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ಆಲಂಕೃತವಾಗಿ, ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಂದಲೂ, ಚಂದ್ರಬಿಂಬದಿಂದಲೂ ಆಲಂಕೃತವಾದ ಶರತ್ಕಾಲದ ರಾತ್ರಿಯಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸ ಸೇನೆಯು ಅಂಗದನ ವೇಗವನ್ನಿ ದಿ೦ಸಿ ನಿಲ್ಲಲಾರದೆ, ಬಿರುಗಾಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಮೇಘಗಳಂತೆ ನಾನಾ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೂ ಪಲಾಯನಮಾಡಿದುವು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐವತ್ತಮೂರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

೦೦೦೦೦ ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನು ಅಂಗದನಿಂದ ಹತನಾದುದು. ೦೦೦೦೦

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾದ ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನು, ತನ್ನ ಸೇನೆಯು ಪರಾಜಿತವಾಗಿ ಭಯದಿಂದ ಪಲಾಯನ ಮಾಡುವುದನ್ನೂ, ಅಂಗದನು ಜಯಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನೂ ನೋಡಿ ಕೋಪಾವಿಶಿಷ್ಟನಾಗಿ, ತನ್ನ ಮುಖಾ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಮಿಡಿದು, ವಜ್ರಾಯುಧದ ಮೊರೆತದಂತೆ ಭಯಂಕರ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತ, ವಾನರ ಸೇನೆಯಮೇಲೆ ಬಾಣವರ್ಷವನ್ನು ಕರೆದನು. ರಾಕ್ಷಸಸೇನೆಯಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ಶೂರರು ರಥಾರೂಢರಾಗಿ ನಾನಾ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ವಾನರರನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ಪ್ರಮುಖರಾದ ವಾನರರೂ ಕೂಡ ಎಲ್ಲಕಡೆಯೂ ಗುಂಪಾಗಿ ಸೇರಿ, ಶಿಲೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಪ್ರಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಕ್ಕಸರು ಕಪಿವೀರರ ಮೇಲೆ ಸಾವಿರಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದರು. ಮದದಾನೆಗಳಂತೆ ಮಹಾವೀರ್ಯವುಳ್ಳ ವಾನರರೂ, ಶಿಲೆಗಳಿಂದಲೂ, ಮರಗಳಿಂದಲೂ, ಪರ್ವತಗಳಿಂದಲೂ ರಕ್ಕಸರನ್ನು ಪ್ರಹರಿಸಿದರು. ಶೂರರೂ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹಿಂಜರಿಯದವರೂ ಅದ ಅ ವಾನರ ರಕ್ಕಸರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಯುದ್ಧವು ಪ್ರಬಲವಾಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ತಲೆಯೊಡೆದು ಬಿದ್ದವರು ಕೆಲವರು. ಕೈ ಕಾಲುಗಳು ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರು ಕೆಲವರು. ರಕ್ತದಿಂದ ತೊಯ್ದ ದೇಹದವರು ಕೆಲವರು. ಹೀಗೆ ಆ ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಕಪಿಗಳೂ, ರಕ್ಕಸರೂ, ಸತ್ತು ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿರುವರು. ಹೆದ್ದು, ಗಿಡುಗ, ಮುಂತಾದ ಮಾಂಸಾಹಾರಿಪಕ್ಷಿಗಳು ಸುತ್ತಲೂ ಆವ

ರಿಸಿ ನಿಂತುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನರಿಗಳು ಗುಂಪುಸೇರಿದುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಭಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವಂತೆ, ತಲೆಯಿಲ್ಲದ ಮುಂಡಗಳು ಕೂಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅಗಿನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ವಾನರ ರಕ್ಕಸರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ದೇಹವುಳ್ಳವರು ಅಸಂಖ್ಯಾತರಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದರು. ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನು ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ವಾನರಸೇನೆಯು ರಕ್ಕಸ ಸೇನೆಯನ್ನು ಮುತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುವು. ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನು ಕೋಪದಿಂದ ಕೆಂಪೇರಿದ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಹದ್ದಿನ ಗರಿಗಳುಳ್ಳ ತೀವ್ರವಾದ ಬಾಣಗಳಿಂದ ವಾನರರನ್ನು ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಂದೊಂದೇ ಪ್ರಹಾರದಿಂದ, ಆ ವಾನರಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ಏಳು ಮಂದಿಯಂತೆಯೂ, ಎಂಟುಮಂದಿಯೂ ಸಾಯುತ್ತ ಬಂದರು. ಈ ಬಾಣಹತಿಯಿಂದ ವಾನರರು ಕತ್ತರಿಸಿದ ಶಲೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ಕೆಳಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಉಳಿದ ಕೆಲವು ವಾನರರು ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಅಂಗದನ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಅವನನ್ನು ಶ್ರಯಿಸಿದರು. ಆಗ ವಾಲಿಪುತ್ರನಾದ ಅಂಗದನು ತನ್ನ ಸೇನೆಗಾದ ಭಂಗವನ್ನು ನೋಡಿ ಕೋಪಗೊಂಡು, ತನ್ನನ್ನೇ ಇದಿರು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನನ್ನು ತಾನೂ ದುರದುರನೆ ನೋಡಿದನು. ಕೊನೆಗೆ ವಾನರ ರಕ್ಕಸರ ಸೇನಾಪತಿಗಳಾದ ಅಂಗದನಿಗೂ, ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನಿಗೂ ಘೋರ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಕೋಪವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತು. ಸಿಂಹವೂ ಅನೆಯೂ ಹೋರಾಡುವಂತೆ ಇಬ್ಬರೂ ಕಲಹಕ್ರೀಡೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನು ಅನೆಯನ್ನು ಅಂಕುಶದಿಂದ ತಿವಿಯುವಂತೆ ಸಾವಿರಬಾಣಗಳನ್ನು ಅಂಗದನ ಮರ್ಮಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಹೊಡೆದನು. ಇದರಿಂದ ಅಂಗದನ ಸರ್ವಾಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ರಕ್ತವು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡಿತು. ಆಗ ಬಲಾಢ್ಯನಾಗಿಯೂ, ಭಯಂಕರ ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ ಆದ ಅಂಗದನು ಅದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಮರವನ್ನು ಕಿತ್ತು ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನ ಮೇಲೆ ಬೀಸಿದನು. ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನು ತನಗಿದಿರಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಆ ದೊಡ್ಡ ಮರವನ್ನು ತನ್ನ ಬಾಣದಿಂದ ಸಹಸ್ರ ಭಾಗಗಳಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿದನು. ಅಂಗದನು ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನ ಈ ಅದ್ಭುತ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಸ್ಮಯಪಟ್ಟು, ಬೇರೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪರ್ವತವನ್ನು ಅವನೆಡೆಗೆ ಬಿಡುಬಿಡು, ಸಿಂಹನಾಡವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಈ ಪರ್ವತವು ತನಗೆದುರಾಗಿ ಬರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನು, ಅದು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಗದೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ನೆಲಕ್ಕೆ ಹಾರಿದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಂಗದನು ಮುಂದೆ ಬಂದು, ಅವನ ಕೈಯ್ಯಡ್ಡ ಗದೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು, ಅದರಿಂದಲೇ ಅವನ ರಥವನ್ನು ಅದರ ಚಕ್ರ, ಮೂಕೆ, ಕುದುರೆಗಳೊಡನೆ ತುಂಡು ತುಂಡಾಗಿ ಬೀಳುವಂತೆ ಹೊಡೆದು ಕೆಡವಿದನು. ಆಮೇಲೆ ವೀರನಾದ

ಅಂಗದನು ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಮತ್ತೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಪರ್ವತವನ್ನು ತಂದು, ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಬೀಸಿದನು. ಈ ಪ್ರಹಾರದಿಂದ ಅವನು ರಕ್ತವನ್ನು ಕಾರುತ್ತ ಮೂರ್ಛಿತನಾದನು. ಕ್ಷಣಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅವನು ಎಚ್ಚತ್ತು, ತನ್ನ ಗದೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಕೋಪದಿಂದ ಅಂಗದನ ಎದೆಗೆ ಹೊಡೆದನು. ಕೊನೆಗೆ ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನು ಆ ಗದೆಯನ್ನೂ ಬಿಸುಟು, ಮುಷ್ಟಿಯುಧವನ್ನಾರಂಭಿಸಿದನು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಬಹಳ ಕ್ರೂರವಾಗಿ ಪ್ರಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಬ್ಬರ ದೇಹದಲ್ಲಿಯೂ ರಕ್ತವು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು, ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಬಳಲಿಕೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಇಬ್ಬರೂ ರಕ್ತದಿಗ್ಧರಾದರು. ತೇಜಸ್ವಿಯೂ ಕಪಿಶ್ರೇಷ್ಠನೂ ಆದ ಅಂಗದನು ಅನೇಕ ಫಲಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಒಂದು ಮಹಾವೃಕ್ಷವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತನು. ಆ ರೀತಿ ಇಬ್ಬರೂ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಕಾದಾಡಿದಮೇಲೆ, ಅಂಗದನು ವೃಷಭಚರ್ಮದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಒಂದು ಗುರಾಣಿಯನ್ನೂ, ಕಿರುಗಂಟಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಚರ್ಮದ ಚೇಲದಲ್ಲಿದ್ದಲ್ಪಟ್ಟ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಿಲ್ಲಲು, ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನೂ ಹಾಗೆಯೇ ಕತ್ತಿಯನ್ನೂ, ಗುರಾಣಿಯನ್ನೂ ಕೈಗಿತ್ತಿಕೊಂಡನು. ಹೀಗೆ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಜಯಿಸಬೇಕೆಂಬ ಹಟದಿಂದ ನಾನಾರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತ, ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕರುಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ರಕ್ತವನ್ನು ಕಾರುವ ಗಾಯಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಮೈಯುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಪುಷ್ಟಿತಗಳಾದ ಮುತ್ತುಗದ ಮರಗಳಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಬ್ಬರೂ ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ, ಕೊನೆಗೆ ಬಳಲಿ, ನೆಲದಮೇಲೆ ಮಂಡಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತರು. ನಿಮಿಷಮಾತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಕಪಿಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಅಂಗದನು ಕೋಪದಿಂದ ಕೆಂಪೇರಿದ ಮೈಯುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಕೋಲಿನಿಂದ ಕೆಣಕಿದ ಸರ್ಪದಂತೆ ಮೇಲೆದ್ದು ನಿಂತು, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸಾಣೆಯಿಕ್ಕಿ ಕೊಳೆಯಿಲ್ಲದೇ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಒಂದು ಖಡ್ಗದಿಂದ ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನ ತಲೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಕೆಡಹಿದನು. ಸರ್ವಾಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಕ್ತವು ಸುರಿಯುತ್ತಿರಲು, ಆ ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನ ತಲೆಯು ಅವನ ದೇಹದಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ ರೋಷದಿಂದ ತಿರುಗುವ ಕಣ್ಣಾಲೆಗಳೊಡನೆ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನು ಹತನಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಯವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಅವರಿಲ್ಲರೂ ಭಯದಿಂದ ಮೈತಿಳಿಯದೇ ನಾನಾಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸರರಿಂದ ಪ್ರಹರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತ, ದೈನ್ಯದಿಂದ ಬಾಡಿದ ಮುಖವುಳ್ಳವರಾಗಿ, ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ತಲೆಯೆತ್ತಲಾರದೆ, ಹಿಂತಿರುಗಿ ಲಂಕೆಗೆ ಸಲಾಯನ ಮಾಡಿದರು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ಮಹೇಂದ್ರ ಪಾಕ್ರವವುಳ್ಳ,

ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಅಂಗದನು ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟು, ಸಮಸ್ತ ವಾನರಸೈನ್ಯದಿಂದಲೂ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುತ್ತ, ದೇವತೆಗಳ ನಡುವೆ ನಿಂತ ದೇವೇಂದ್ರ ನಂತೆ, ಆ ದೊಡ್ಡ ವಾನರ ಸೈನ್ಯದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರಮ ಸಂತೋಷದಿಂದಿದ್ದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸರ್ಗವು.

{ ರಾವಣಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ಅಕಂಪನನು ಲಂಕೆಯ ಪಶ್ಚಿಮದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಹನುಮಂತನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದನು. }

ವಜ್ರದಂಷ್ಟ್ರನು ಅಂಗದನಿಂದ ಹತನಾದುದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನು ತನ್ನ ಮುಂದೆ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತಿದ್ದ ಪ್ರಹಸ್ತನನ್ನು ನೋಡಿ, “ ಎಲೈ ಸೇನಾಪತಿಯೇ, ಈಗಲೇ ನೀನು ಭಯಂಕರ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ದುರ್ಜಯರಾದ ಕೆಲವು ಯೋಧರನ್ನು ಕರೆಸಿ, ಸರ್ವಶಸ್ತ್ರ ನಿಪುಣನಾದ ಅಕಂಪನನನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವಂತೆ ನಿಯಮಿಸು! ಆ ಅಕಂಪನನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಭರವಸೆ ಉಂಟು. ಅವನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಅಡಗಿಸಬಲ್ಲನು. ತನ್ನ ಸೇನೆಗೂ ಅಪಾಯವಿಲ್ಲದಂತೆ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲನು. ಸೇನೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ, ಸಮರ್ಥನು. ಅನೇಕ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಹೊಂದಿದವನು. ಯಾವಾಗಲೂ ನನಗೆ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹಿತವನ್ನು ಕೋರತಕ್ಕವನು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ಮಹೋತ್ಸಾಹವುಳ್ಳವನು. ಎಂತಹ ಶತ್ರುವನ್ನಾದರೂ ನಿಗ್ರಹಿಸದೆ ಬಿಡುವವನಲ್ಲ. ಅವನು ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲದೆ, ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನೂ, ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನೂ ಜಯಿಸಿ, ಭಯಂಕರರಾದ ಇತರ ವಾನರರನ್ನೂ ಕೊಂದು ಬರುವನು ” ಎಂದನು. ಈ ರಾವಣಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಪ್ರಹಸ್ತನು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇನೆಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದನು. ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಪ್ರಹಸ್ತನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಅನೇಕ ವೀರ ಯೋಧರು ವಿವಿಧಾಯುಧಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಭಯಂಕರ ಅಕಾರದಿಂದಲೂ, ಘೋರ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ, ಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟರು. ಅಗಮೇಘದಂತೆ ದೊಡ್ಡದೇಹವುಳ್ಳವನೂ, ಕಾಳಮೇಘದಂತೆ ಕಪ್ಪಾದ ಮೈಯುಳ್ಳವನೂ, ಮೇಘಧ್ವನಿಯಂತೆ ಮಹಾಧ್ವನಿಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಅಕಂಪನನು ಉತ್ತಮ

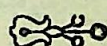
ವಾದ ಸುವರ್ಣ ಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ದೊಡ್ಡ ರಥವನ್ನೇರಿ, ಅನೇಕ ಯೋಧರಿಂದ ಪರಿವೃತನಾಗಿ ಸೇನಾಗ್ರದಲ್ಲಿ ಹೊರಟನು. ಆ ಅಂಕಪನನ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ವೀರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇನು? ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳೂ ಅವನನ್ನು ಕಡಲಿ ಸಲಾರರು! ಇದರಿಂದಲೇ ಅವನಿಗೆ ಅಕಂಪನನೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಆ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಹೀಗೆ ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ವೀರ್ಯದಿಂದಲೂ, ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದಲೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಆ ಅಕಂಪನನು, ಯುದ್ಧಾತುರರಿಂದ ರಥವನ್ನೇರಿ ಬರುವಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೂ ಅಪಕುಸನಗಳು ಕಾಣಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದುವು. ಅವನ ರಥದ ಕುದುರೆಗಳ ಮುಖದಲ್ಲಿ ದೈನ್ಯವು ಮೂಡಿತು. ಅಕಂಪನನ ಎಡದ ಕಣ್ಣು ಆದಿರಿತು. ಮುಖವರ ವು ಕಂದಿತು. ಕಂಠಸ್ವರವು ಕುಗ್ಗಿತು. ಮೊದಲು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಕಾಶವಾಗಿದ್ದ ಹಗಲು, ಭಯಂಕರ ಬಿರುಗಾಳಿಯಿಂದ ಮೋಡಮುಚ್ಚಿ ಕತ್ತಲೆಯಂತಾಯಿತು. ಹೆಬ್ಬಲೆಯಂತೆ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ಅಕಂಪನನು ಈ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ, ಯುದ್ಧರಂಗಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಇವನ ಕಡೆಯ ಸೇನೆಗಳು ಮಾಡಿದ ಸಿಂಹನಾದವು ಸಮುದ್ರವನ್ನೇ ಕದಲಿಸುವಂತೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಕೋಲಾಹಲವನ್ನು ಕೇಳಿಯೇ ವಾನರರಲ್ಲಿ ಭಯಹುಟ್ಟಿತು. ಸಮಸ್ತ ವಾನರರೂ ಗಿಡಗಳನ್ನೂ, ಬಿಟ್ಟಿಗಳನ್ನೂ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ವಾನರರಿಗೂ ರಕ್ಕಸರಿಗೂ ಭಯಂಕರ ಯುದ್ಧವು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. ಇಬ್ಬರೂ ಸಮ ಬಲವುಳ್ಳವರಾದ್ದರಿಂದ, ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂಬ ಹಟದಿಂದ ಘೋರ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಈ ಎರಡು ಪಕ್ಷಗಳವರೂ ಅಗಾಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಿಂಹನಾದಗಳೂ, ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡಿದಾಗ ಕೋಪದಿಂದ ಬೊಬ್ಬಿಡುವ ಧ್ವನಿಗಳೂ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಕೇಳಿಸಿತು. ಈ ಸೇನೆಗಳ ಸಂಚಾರದಿಂದ ಎದ್ದ ಕೆಂಫೂಳಿಯು ಹತ್ತುದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ ಮರೆಸುವಂತೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯೆಲ್ಲವೂ ಹೀಗೆ ಘೂಳಿನಿಂದ ಮುಚ್ಚಿದಾಗ, ಧ್ವಜಪತಾಕೆಗಳಾಗಲೀ, ರಥಾಶ್ವಗಳಾಗಲೀ, ರಥಗಳಾಗಲೀ, ಆಯುಧಗಳಾಗಲೀ, ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ತುಮುಲ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ವಾನರ ರಕ್ಕಸರಿಬ್ಬರೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಿಂಹನಾದವೊಂದೇ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಾನರರು ಕೋಪಾವೇಶಪರವಶರಾಗಿ ತಮ್ಮ ವರಿಂಬುದನ್ನೂ ತಿಳಿಯದೇ, ತಮ್ಮ ಕಡೆಯವರನ್ನೇ ಬಡಿದು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆಯೇ ರಕ್ಕಸರೂ ತಮ್ಮ ಕಡೆಯವರನ್ನೇ ಶತ್ರುಗಳೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಯುದ್ಧ ಭೂಮಿಯೆಲ್ಲವೂ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ರಕ್ತಮಯವಾಯಿತು. ಈ ಸೇನೆಗಳ ಕಾಲಿನ ತುಳಿತದಿಂದ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಸರುಗಟ್ಟಿತು. ಈ ರಕ್ತಪ್ರವಾಹದಿಂದ, ನೆಲ

ದಿಂದಿದ್ದ ಧೂಳಿಯು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ತ ಭೂಪ್ರದೇಶವೂ ಶವಗಳಿಂದಲೇ ತುಂಬಿಹೋಯಿತು. ವಾನರ ರಕ್ತಸರ್ವರೂ ಮರಗಳಿಂದಲೂ, ಶಿಲೆಗಳಿಂದಲೂ, ಆಯುಧಗಳಿಂದಲೂ, ಪ್ರಾಸಗಳಿಂದಲೂ, ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಹೊಡೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಭಯಂಕರಕ್ಕೂ ಗಳಾದ ಕೆಲವು ವಾನರರು, ದೊಡ್ಡ ಬಾಗಿಲ ಅಗುಳಿಗಳಂತಿದ್ದ ತಮ್ಮ ಭುಜಗಳಿಂದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಬಡಿದು ಕೊಂದರು. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ರಾಕ್ಷಸರೂ ಮಹಾಕೋಪದಿಂದ ಪ್ರಾಸತೋಮರಾದಿ ಮಹಾಯುಧಗಳಿಂದ ವಾನರರನ್ನು ವಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ರಕ್ತಸರು ತೋರುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಅಕಂಪನನು ಮೆಚ್ಚಿಕೆ ತೋರಿ, ಅವರನ್ನು ಉದ್ರೇಚಿಸಿ, ತಾನೂ ಮಹತ್ವದ ಕೋಪದಿಂದ ಉಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದನು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ವಾನರರೂ ಕೂಡ ಶತ್ರುಗಳನ್ನಿರಿಸಿ, ಅವರ ಕೈಲಿದ್ದ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು, ದೊಡ್ಡ ಮರಗಳಿಂದಲೂ, ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದಲೂ ಅವರನ್ನು ಬಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ, ಕುಮುದ, ನಳ, ಮೈಂದದ್ವಿವಿದರೆಂಬ ನಾಲ್ಕುಮಂದಿ ವಾನರವೀರರು ಶತ್ರುಗಳ ಹಾವಳಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಕೋಪಗೊಂಡವರಾಗಿ, ಮಹಾ ವೇಗದಿಂದ ಮುಂದೆ ಬಂದರು. ಮಹಾ ವೀರೈವುಳ್ಳವರಾದ ಈ ನಾಲ್ಕುಮಂದಿ ವಾನರ ಯೂಧಪತಿಗಳೂ, ರಾಕ್ಷಸರ ಸೇನಾ ಮುಖವನ್ನು ಸೇರಿ, ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮರಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಲೀಲಾನಾಶ್ರದಿಂದ ದೊಡ್ಡ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಈ ನಾಲ್ವರೂ ಶತ್ರುಸೇನೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕು, ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐವತ್ತೈವನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಅಕಂಪನನು ಹನುಮಂತನಿಂದ ಹತನಾದುದು.

ಈ ವಾನರೋತ್ತಮರು ಹೀಗೆ ಶತ್ರುಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಸಾಹಸವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅಕಂಪನನು ಅತ್ಯಾಕ್ರೋಶಹೊಂದಿ, ತನ್ನ ಮಹಾಧನುಸ್ಸನ್ನು ಮಿಡಿಯುತ್ತ ತನ್ನ ಸಾರಥಿಯನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲೆ ಸೂತನೆ! ಅದೋ ಅಲ್ಲಿ ವಾನರರು ನಮ್ಮವರನ್ನು ತಂದತಂಡವಾಗಿ ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿರುವರು. ಕೀಘ್ರವಾಗಿ ರಥವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಡೆಸು! ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಬಹಳ ಭಯಂಕರ ಸ್ವರೂಪ

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ವುಳ್ಳವರು! ಬಹಳ ಬಲಾಢ್ಯರು! ಗಿಡಗಳನ್ನೂ, ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನೂ ಆಯುಧಗಳಾಗಿ
ಹಿಡಿದು ನಮಗಿದಿರಾಗಿ ನಿಂತಿರುವರು. ಯುದ್ಧವಿಶಾರದರೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಪಡೆದಿ-
ರುವ ಆ ಸಮಸ್ತ ವಾನರರನ್ನೂ ನಾನು ಈಗಲೇ ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದಿರುವೆನು. ಇವ-
ರಿಂದ ನಮ್ಮ ಸಮಸ್ತ ಸೇನೆಯೂ ಹತವಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ರಥವನ್ನು
ಬೇಗನೆ ನಡೆಸು” ಎಂದನು. ರಥಿಕೋತ್ತಮನಾದ ಅಕಂಪನನು ತನ್ನ ರಥವನ್ನು
ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು, ಕೋಪದಿಂದ ಬಾಣಪರಂಪರೆಗಳನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತ, ಅನೇಕ
ವಾನರರನ್ನು ಕೊಂದನು. ಆಗ ವಾನರರಿಗೆ ಅವನ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲುವುದೇ ಸಾಧ್ಯ
ವಿಲ್ಲವಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಅವನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುವುದೆಂದರೇನು? ಸಮಸ್ತವಾನ-
ರರೂ ಅಕಂಪನನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ನೊಂದು, ಓಡುವುದಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ
ತನ್ನ ಕಡೆಯ ವಾನರರು ಅಕಂಪನನಿಂದ ಮೃತ್ಯುವಶರಾಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿ,
ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಹನುಮಂತನು, ಆ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ತಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂದೆ
ಬಂದನು. ಈ ಹನುಮಂತನು ತಮ್ಮ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಮುಂದೆ ಬಂದುದನ್ನು
ನೋಡಿ, ಆ ವಾನರವೀರರೂ ಕೂಡ ಸಂತೋಷಗೊಂಡವರಾಗಿ, ಎಲ್ಲರೂ ಹಿಂತಿರುಗಿ
ಬಂದು ಗುಂಪುಕೂಡಿ. ಹನುಮಂತನನ್ನು ಸುತ್ತಿನಿಂತರು. ಆ ಹನುಮಂತನು
ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಂತುದನ್ನು ನೋಡಿದ ಅಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ ವಾನರಯುಧಪತಿಗಳಿಗೂ
ಮೊದಲಿದ್ದ ಬಲವು ಇಮ್ಮಡಿಯಾದಂತೆ ತೋರಿತು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಕಂಪನನು
ತನ್ನ ಮುಂದೆ ಬೆಟ್ಟದಂತೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಹನುಮಂತನನ್ನು ನೋಡಿ, ಇಂದ್ರನು ಪರ್ವತ
ಗಳಮೇಲೆ ಮಳೆಗರೆಯುವಂತೆ, ಅವನಮೇಲೆ ಬಾಣವರ್ಷಗಳನ್ನು ಕರೆದನು.
ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಹನುಮಂತನಾದರೋ, ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದ ಅಕ್ಷಿಬಾಣ
ಗಳನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಮಮಾಡದೆ, ಅಕಂಪನನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಂ-
ಡನು. ಆ ಕ್ಷಣವೇ, ತೇಜಸ್ವಿಯೂ, ವಾಯುಪುತ್ರನೂ ಆದ ಹನುಮಂತನು
ಭೂಮಿಯು ನಡುಗುವಂತೆ ಕಾಲಿಡುತ್ತ, ಆ ಅಕಂಪನನ ಎದುರಿಗೆ ಬಂದನು. ತೇಜಸ್ವಿ
ನಿಂದ ದೇದೀಪ್ಯಮಾನನಾಗಿ, ಆಗಾಗ ಸಿಂಹನಾದ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಹನುಮಂತನ
ರೂಪವು, ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಸೂರ್ಯನ ತೇಜಸ್ಸಿನಂತೆ ನೋಡಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತು.
ಅತಿ ಕೋಪಾವಿಷ್ಟನಾದ ಹನುಮಂತನು, ಆಗ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಆಯುಧವೂ
ಇಲ್ಲದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಸವಿಾಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡನು.
ಹೀಗೆ ಆ ವಾಯುಪುತ್ರನು ಒಂದೇ ಕೈಯಿಂದ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಸಿಂಹನಾದ
ಮಾಡುತ್ತ, ಅದನ್ನು ಗಿರಗಿರನೆ ತಿರುಗಿಸಿದನು, ಹಾಗೆಯೇ ಆ ಅಂಜನೇಯನ್ಯೂ-
ನಮುಚಿಯನ್ನಿ ದಿರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಮಹೇಂದ್ರ

ನಂತೆ, ಆ ಪರ್ವತವನ್ನು ತಿರುಗಿಸುತ್ತ, ರಾಕ್ಷಸಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಆಕಂಪನನಮೇಲೆ
 ನುಗ್ಗಿದನು, ಆಕಂಪನನಾದರೋ, ಹೀಗೆ ದೊಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಹಿಡಿದು ತನ್ನೆಡೆಗೆ
 ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಹನುಮಂತನನ್ನು ದೂರದಿಂದಲೇ ಕಂಡು, ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಅರ್ಧಚಂದ್ರ
 ಬಾಣವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ, ಆ ಹನುಮಂತನು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ತುಂಡಾಗಿ
 ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಹನುಮಂತನು ತಾನು ತಂದಿದ್ದ ಪರ್ಮತವು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ
 ಈ ರೀತಿ ಬಾಣದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಬಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅತ್ಯಾಕ್ರೋಶವನ್ನು
 ಹೊಂದಿ, ನೇಗದಿಂದ ಹೋಗಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟದಂತೆ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಒಂದು ಅಲದ
 ಮರವನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು, ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಶಾಖೆಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಆ ಮರ
 ವನ್ನು ಗಿರಗಿರನೆ ತಿರುಗಿಸುತ್ತ, ತನ್ನ ತೊಡೆಯವೇಗದಿಂದಲೇ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ
 ವೃಕ್ಷಗಳು ಮುರಿಯುವಂತೆಯೂ, ತನ್ನ ಕಾಲಿನ ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಭೂಮಿಯು ಭೇದಿಸು
 ವಂತೆಯೂ, ಮಹಾವೇಗದಿಂದ ಆಕಂಪನನನ್ನಿರಿಸಿ ಮುಂದೆ ಹೋದನು. ಹೀಗೆ
 ಹನುಮಂತನು ಕೋಪದಿಂದ ಮುಂದೆ ಹೋಗುವಾಗಲೇ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಅನೇಕ
 ಇನ್ನೂ, ಮಾವುತರನ್ನೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ರಥಗಳನ್ನೂ, ತನಗಿರಾಗಿ ರಥಾರೂಢ
 ರಾಗಿದ್ದ ರಥಿಕರನ್ನೂ, ಎದುರಾದ ಪದಾತಿಗಳನ್ನೂ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಕೊಲ್ಲುತ್ತ
 ಬಂದನು. ಕೋಪಗೊಂಡ ಕಾಲಾಂತಕನಂತೆ ಆ ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ರಕ್ಕಸರ
 ಸೇನೆಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಆ ಹನುಮಂತನನ್ನು ನೋಡಿ, ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರಿಗೂ, ಭಯ
 ಹುಟ್ಟಿತು. ಅನೇಕರು ಇವನ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಲಾರದೆ ಪಲಾಯನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.
 ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸವೀರನಾದ ಆಕಂಪನನು, ತನ್ನ ಕಡೆಯವರು ಈ ರೀತಿ ಪಲಾಯನ
 ಮಾಡುವುದನ್ನೂ, ಹನುಮಂತನು ಕೋಪದಿಂದ ಮುಂದೆ ಬರುವುದನ್ನೂ ನೋಡಿ,
 ಅತ್ಯಾಕ್ರೋಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದವನಾಗಿ, ಸಿಂಹನಾದ ಮಾಡುತ್ತಾ ಮುರ್ಮುಭೇದಕ
 ಗಳಾದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ತೀಕ್ಷ್ಣಬಾಣಗಳಿಂದ ಹನುಮಂತನನ್ನು ಪ್ರಹರಿಸಿದನು.
 ಹನುಮಂತನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಬಾಣಗಳು ಬಂದು ನಾಟಲು, ಅನೇಕ
 ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ದೊಡ್ಡ ಪರ್ಮತದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಹಾಕಾಯ
 ವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾವೀರ್ಯವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾಧೈರ್ಯಶಾಲಿಯಾಗಿಯೂ
 ಇದ್ದ ಆ ಹನುಮಂತನು, ಆಕಂಪನನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ನಾಟಿದ ದೇಹವುಳ್ಳವ
 ನಾಗಿ ಪುಷ್ಪಿತವಾದ ಮುತ್ತುಗದ ಮರದಂತೆಯೂ, ಹೊಗೆಯಿಲ್ಲದೆ ಉರಿಯು
 ತ್ತಿರುವ ಆಗ್ನಿ ಹೋತ್ರನಂತೆಯೂ ಕಾಣಿಸಿದನು. ಆಮೇಲೆ ವೀರನಾದ ಹನುಮಂ
 ತನು, ಮಿತಿಮೀರಿದ ತನ್ನ ವೇಗವನ್ನವಲಂಬಿಸಿ, ಮತ್ತೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಮರವನ್ನು
 ಕಿತ್ತುತಂದು, ಅದರಿಂದ ರಾಕ್ಷಸಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಆ ಆಕಂಪನನ ತಲೆಯಮೇಲೆ

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata, Digitization: eGangotri.

ಪ್ರಹರಿಸಿದನು. ಮಹಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ, ವಾನರೋತ್ತಮನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಆ ಹನುಮಂತನು ವೃಕ್ಷದಿಂದ ಪ್ರಹರಿಸಿದೊಡನೆಯೇ ಆಕಂಪನನು ಹತನಾಗಿ ಬಿದ್ದನು. ಆಕಂಪನನು ಹನುಮಂತನಿಂದ ಹತನಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೂ ಮಹಾಭಯವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಭಯದಿಂದ ಗಡಗಡನೆ ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಮಹಾವೃಥೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಆ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ಹೀಗೆ ಪರಾಜಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ತಾವು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಸುಟು, ತಮ್ಮನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ವಾನರರ ಹಾವಳಿಯನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಲಂಕೆಗೆ ಓಡಿಹೋದರು. ಹೀಗೆ ಪರಾಜಿತರಾಗಿ ಓಡುತ್ತಿದ್ದ ಆ ರಾಕ್ಷಸರ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆ? ಆ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ತಾವು ಬದುಕಿದರೆ ಸಾಕೆಂದು ದಿಕ್ಕು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಪಲಾಯನಮಾಡುವಾಗ, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಬಿಚ್ಚಿದ ತಲೆಕೂದಲುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಭಯದಿಂದ ತಡಬಡಿಸುತ್ತಲೂ ಇದ್ದರು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ಮೈಯಲ್ಲಿಯೂ ಬೆವರು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡಿತು. ಅವರು ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಡುತ್ತ, ಮಾನದಮೇಲೆಯೂ, ದೃಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲದೆ, ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೂಕಿಕೊಂಡು ಪಲಾಯನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಆಗಾಗ ಹಿಂತಿರುಗಿ ನೋಡುತ್ತ, ತಮ್ಮ ಮೈಮೇಲೆ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹಿಡಿದರು. ಹೀಗೆ ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲರೂ ಭಯದಿಂದ ಪಲಾಯನಮಾಡಿ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಸೇರಿದ ಮೇಲೆ, ಇತ್ತಲಾಗಿ ಬಲಾಢ್ಯರಾದ ಸಮಸ್ತ ವಾನರರೂ ಸೇರಿ ಹನುಮಂತನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದರು. ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಹನುಮಂತನೂ ಕೂಡ ಅವರ ಸತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷ ಪಟ್ಟವನಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು, “ ಎಲೆ ಮಿತ್ರರೆ, ನಿಮ್ಮ ಸಹಾಯದ ಬಲದಿಂದಲೇ ನನಗೆ ಈ ಜಯವುಂಟಾಯಿತೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ ” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಅವರವರ ಗೌರವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮನ್ನಿಸಿದನು. ಜಯಶೀಲರಾದ ಎಲ್ಲ ವಾನರರೂ, ಹನುಮಂತನಿಗುಂಟಾದ ಜಯವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಕಲ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೂ ತಿಳಿಸುವಂತೆ, ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮೀರಿ ಸಿಂಹನಾದಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಆ ಸಿಂಹನಾದ ಧ್ವನಿಯಿಂದಲೇ ಬಲಾಢ್ಯರಾದ ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ನಡುಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ವಾಯುಪುತ್ರನಾದ ಆ ಮಹಾಕವಿಯು, ಆಕಂಪನನೊಡನೆ ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ಸಂಹರಿಸಿ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರನಾಗಿಯೂ, ಶತ್ರುನಾಶಕನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಕೈಟಭಾಸುರನನ್ನು ಕೊಂದ ಮಹಾವಿಷ್ಣು ವಿನಂತೆ, ವೀರಲಕ್ಷ್ಮಿ ವಿರಾಜಿತನಾಗಿ, ಆ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳೂ ಆ ಹನುಮಂತನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೂ, ಸುಗ್ರೀವಾದಿ

ವಾನರರೂ, ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾದ ವಿಭೀಷಣನೂ, ಆ ಹನುಮಂತನ ವಿರಕ್ತೆ ಮೆಚ್ಚಿ, ಅವನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಿ ಮನ್ನಿಸಿದರು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐವತ್ತಾರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಪ್ರಹಸ್ತನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದನು.

ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರನಾದ ರಾವಣನು ಅಕಂಪನನ ವಧವನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ತಡೆಯಲಾರದ ಕೋಪವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು. ಭಯದಿಂದ ಅವನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ದೈನ್ಯವೂ ತೋರಿತು. ಮುಂದಿದ್ದ ತನ್ನ ಸಮಸ್ತ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನೂ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ನೋಡಿದನು. ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಮುಷೂರ್ತಕಾಲದವರೆಗೆ ಚಿಂತಿಸಿದನು. ಕೊನೆಗೆ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಆ ಲೋಚಿಸಿ, ಮರುದಿನದ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಾಸಿಗೆಯಿಂದೆದ್ದೊಡನೆಯೇ ತನ್ನ ಸೇನಾವ್ಯೂಹಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಸುತ್ತುವುದಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಹೀಗೆ ರಾವಣನು ಅರಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಟು ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸ ಸಮೂಹಗಳಿಂದ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿಯೂ, ಅನೇಕ ಸೇನಾವ್ಯೂಹಗಳಿಂದ ನಿಬಿಡವಾಗಿಯೂ, ಧ್ವಜಪತಾಕೆಗಳಿಂದ ಶೋಭಿತವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ತನ್ನ ಪಟ್ಟಣವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿದನು. ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರನಾದ ರಾವಣನು ತನ್ನ ಪುರದ ಸುತ್ತಲೂ ವಾನರ ಸೇನೆಯು ಮುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಹಿಸಲಾರದೆ, ಉಚಿತಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಪರಮಾಪ್ತನಾಗಿಯೂ, ಯುದ್ಧವಿಶಾರದನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪ್ರಹಸ್ತನನ್ನು ಕರೆದು ಹೇಳುವನು. “ಪ್ರಹಸ್ತಾ! ನೀನಾದರೋ ಯುದ್ಧವಿಶಾರದನು. ನೀನಿಗೆ ತಿಳಿಯದ ವಿಷಯವಿಲ್ಲ! ಈಗ ಶತ್ರುಸೇನೆಯು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ನಮ್ಮ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಪೀಡಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಇದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ, ಯುದ್ಧವಲ್ಲದೆ, ಬೇರೆ ಯಾವ ಉಪಾಯವೂ ನನಗೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾರ್ಯಭಾರವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಫಡಿಸಬೇಕಾದರೆ, ನಾನಾಗಲೀ, ನೀನಾಗಲೀ, ನನ್ನ ಕುಮಾರನಾದ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತಾಗಲೀ, ನಿಕುಂಭನಾಗಲೀ, ಇಷ್ಟು ಮಂದಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಒಬ್ಬರು ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕೇ ಹೊರತು, ಇದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata, Digitization: eGangotri

ಬೇರೊಬ್ಬರಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅಂತಹ ಮಹಾಬಲ ಸಂಪನ್ನನಾದ ನೀನೇ ಈಗ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಸೇನೆಯನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಆ ವಾನರರಿರುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಜಯವನ್ನು ಹೊಂದಿಬರಬೇಕು, ಪ್ರಹಸ್ತಾ! ನೀನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಯುದ್ಧಮಾಡಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಂದ ನೀನು ಯುದ್ಧ ಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ ಹೊರಟಾಗ, ನಿನ್ನ ಸೈನಿಕರ ಸಿಂಹನಾದ ಧ್ವನಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ವಭಾವ ಚಪಲವಾದ ಆ ವಾನರಸೇನೆಯೆಲ್ಲವೂ ಭಯದಿಂದ ಪಲಾಯನ ಮಾಡಬಹುದು. ಆ ವಾನರರು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಧೈರ್ಯವಿಲ್ಲದವರು. ಯುದ್ಧ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಹೊಂದದವರು. ಬಹಳ ಚಪಲಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವರು. ಆದುದರಿಂದ ಸಿಂಹಗರ್ಜನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಆನೆಗಳಂತೆ, ನಿನ್ನ ಸಿಂಹನಾದವನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ಪಲಾಯನ ಮಾಡುವರು. ಎಲೈ ಮಂತ್ರಿಶ್ರೇಷ್ಠನೆ! ಹಾಗೆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಪಲಾಯನಮಾಡಿದಮೇಲೆ, ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ತಮಗೆ ಬೇರೆ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬೀಳುವರು. ಪ್ರಹಸ್ತಾ! ಒಂದುವೇಳೆ ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ನಮಗೆ ಹಾನಿಯುಂಟಾಗಬಾರದೇಕೆ? ಜಯಾಪಜಯಗಳನ್ನು ಮೊದಲೇ ಹೇಗೆ ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದು? ಆದ್ದರಿಂದ ಯುದ್ಧಮಾಡದೆ ತಟಸ್ಥರಾಗಿರುವುದರಲ್ಲಿ ದೋಷವೇನು? ಎಂದು ಕೇಳುವೆಯಾ! ಹಾಗಲ್ಲ! ಒಂದುವೇಳೆ ನಾವು ಯುದ್ಧಮಾಡದೇ ತಟಸ್ಥರಾದರೂ ಶತ್ರುಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿಡಲಾರರು. ಅವರಿಂದ ನಮಗೆ ಮರಣವುಂಟಾಗುವುದೇ ನಿಶ್ಚಯವು. ಹಾಗಿಲ್ಲದೆ ಈಗ ನಾವು ನಮ್ಮಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿ, ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ನಮಗೆ ಮರಣವೇ ಉಂಟಾಗುವುದೋ, ಜಯವೇ ಉಂಟಾಗುವುದೋ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಜಯಶೀಲರಾಗಿ ಬರಬಹುದೆಂಬ ಸಂದೇಹವಾದರೂ ಉಂಟು. ಈಗ ನಾವು ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ನಮಗೆ ಮರಣವೇ ಸಂಭವಿಸುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಸಂಭವಿಸುವ ಮರಣಕ್ಕಿಂತ, ಸಂದೇಹಾಸ್ಪದವಾದ ಮರಣಕ್ಕೆ ತಲೆಯೊಡ್ಡುವುದೇ ಮೇಲಲ್ಲವೆ? ಆದ್ದರಿಂದ ಈಗ ನಾವು ಸುಮ್ಮನಿರುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ, ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವುದೇ ಉಚಿತವು. ಇಸೇ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು. ಇದರಮೇಲೆ ಈ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿಯೋ, ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗಿಯೋ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಉಚಿತವೆಂದು ತೋರಿದುದನ್ನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸು. ಹೇಗಿದ್ದರೂ ನೀನು ನನಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಕೋರತಕ್ಕವನಾದ್ದರಿಂದ, ನಿನ್ನ ಮನೋಭಿಪ್ರಾಯವೇ ನನಗೂ ಹಿತವಾಗುವುದು" ಎಂದನು. ರಾಮನು ಹೇಳಿದ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಪ್ರಹಸ್ತನು, ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರು

ದೈತ್ಯೇಂದ್ರನಿಗೆ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯನ್ನು ಹೇಳುವಂತೆ, ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲೆ ರಾಜೇಂದ್ರನೇ ! ಇದು ಮೊದಲೇ ನಾವು ಕಾರ್ಯನಿಪುಣರಾದ ವಿಭೀಷಣಾದಿ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಆಲೋಚಿಸಿದ ವಿಷಯವೇ ಹೊರತು ಹೊಸದಲ್ಲ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರು ಒಂದೊಂದು ಮತವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಭಿನ್ನಾ ಭಿನ್ನಾ ಪ್ರಾಯವುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಐಕಮತ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರು. ಕೊನೆಗೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೆ ಮನಸ್ತಾಪವೂ ಹುಟ್ಟುವಂತಾಯಿತು. ಇದರಿಂದಲೇ ವಿಭೀಷಣನೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶತ್ರುಪಕ್ಷವನ್ನು ಸೇರಿದನು. ನನಗೂ ಆಗ ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ಹಂತಿರುಗಿ ಕೊಡುವುದೇ ಮೇಲೆಂದೂ, ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕಲಹಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದಿತು. ನನ್ನ ನಿಶ್ಚಯದಂತೆಯೇ ಈಗ ಯುದ್ಧವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವುದನ್ನೂ ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡುತ್ತಿರುವೆವು. ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೆ ! ನನ್ನ ಮತವು ಹೇಗಿದ್ದರೇನು ? ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇದುವರೆಗೆ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಭೂಷಣಾದಿ ದಾನಗಳಿಂದಲೂ, ಸಮ್ಮಾನದಿಂದಲೂ, ಪ್ರಿಯಭಾಷಣದಿಂದಲೂ, ಸಾಂತ್ವನಚನಗಳಿಂದಲೂ, ಎಷ್ಟೋ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಸತ್ಕರಿಸಿರತಕ್ಕವನು. ಹೀಗೆ ನಿನ್ನಿಂದ ಅನೇಕ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಸತ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನಾನು, ಈಗ ನಿನಗೆ ಕಷ್ಟಕಾಲವು ಬಂದೊದಗಿದಾಗ, ನಿನ್ನ ಮನಃಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ತಾನೆ ಮಾಡಲೊಲ್ಲೆನು ! ಯಾವುದನ್ನೂ ಜ್ಞಾಪಿಸಿದರೂ ‘ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವೆನು. ಎಲೆ ರಾಜೇಂದ್ರನೇ ! ನನಗೆ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳಾಗಲಿ, ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳಾಗಲಿ, ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾಗಲಿ, ನನ್ನ ಧನಧಾನ್ಯಾದಿಸಮೃದ್ಧಿಗಳಾಗಲಿ, ನಿನಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೇಮಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲ. ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅವುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕವೂ ನನಗಿಲ್ಲ. ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೆ ! ಇದೋ ಈಗಲೇ ನಾನು ನಿನಗಾಗಿ ಯುದ್ಧವೆಂಬ ಆಗ್ನಿಕುಂಡದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಅಹುತಮಾಡುವೆನು ನೋಡು” ಎಂದನು. ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಪ್ರಹಸ್ತನು ತನ್ನ ಪ್ರಭುವಾದ ರಾಮನಿಗೆ ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿಸುವೊಪದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಬಲಾಘ್ಯಕ್ಷರವನ್ನು ನೋಡಿ, “ಎಲೆ ಸೇನಾಧಿಕಾರಿಗಳೆ ! ಈ ಕೂಡಲೇ ನೀವು ದೊಡ್ಡ ರಾಕ್ಷಸ ಸೇನೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬನ್ನಿರಿ ! ಈಗ ನಾನು ರಣರಂಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಸಿಡಿಲಿನಂತಿರುವ ನನ್ನ ಬಾಣಗಳ ವೇಗದಿಂದ ಸಕಲ ವಾನರಸೇನೆಯನ್ನೂ ಕೊಂದು, ಅವರ ರಕ್ತಮಾಂಸಗಳಿಂದ ಕಾಗೆ, ಹದ್ದು ಮೊದಲಾದ ಮಾಂಸಭಕ್ಷಕಗಳಾದ ಪಕ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಔತಣವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು. ಈಗಲೇ ಆ ರಣಾಂಗಣದಲ್ಲಿರುವ ಮಾಂಸಭಕ್ಷಕಭೂತಗಳೆಲ್ಲವೂ ವಾನರರ ರಕ್ತಮಾಂಸಗಳನ್ನು ತಿಂದು ತೇಗಿ ತೃಪ್ತಿಹೊಂದಲಿ” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಪ್ರಧಾನ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಪ್ರಹಸ್ತನು ಹೇಳಿದೊಡನೆ, ಆ ಸೇನಾಧಿಕಾರಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅತಿ

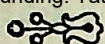
Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri

ತ್ವರೆಯಿಂದ ಹೋಗಿ ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸಸೇನೆಯನ್ನು ಸೇರಿಸಿ, ಅವನ ಆ ಅರಮನೆಯ
 ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು. ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಆ ಲಂಕೆಯೆಲ್ಲವೂ ಮದದಾನೆಗಳಿಂದ
 ತುಂಬಿದಂತೆ ತೀಕ್ಷ್ಣಗಳಾದ ನಾನಾವಿಧ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಸೇನೆಯಿಂದ ತುಂಬಿ
 ಹೋಯಿತು. ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧರಾದ ರಾಕ್ಷಸವೀರರೆಲ್ಲರೂ, ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿ
 ಹೋಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಗಂಧಪುಷ್ಪಾದಿ
 ಗಳಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ, ಆ ಲಂಕೆಯೊಳಗಿನ ವಾಯುವು ಸುವಾಸನೆ
 ಯಿಂದ ಕೂಡಿ ಮನೋಹರವಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ಯುದ್ಧಾತುರರಾದ ರಾಕ್ಷಸರು,
 ಮಹೋತ್ಸಾಹಗೊಂಡು, ವಿಜಯಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಮಂತ್ರತವಾದ ಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕೆಗಳನ್ನು
 ಧರಿಸಿ, ಯುದ್ಧಕವಚಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟು, ಎಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸೇರಿಬಂದು,
 ತಮಗೆ ರಾಜನಾದ ರಾವಣನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಪ್ರಹಸ್ತನನ್ನು ಸುತ್ತಿನಿತರು.
 ಆಮೇಲೆ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಪ್ರಹಸ್ತನು ಪ್ರಭುವಾದ ರಾವಣನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ,
 ಅವನ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆದು, ಅಕಡೆ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ರಣಭೇರಿಯು ನುಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು
 ಡುತ್ತಿರಲು, ಸರ್ವಾಯುಧಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದ ತನ್ನ ದಿವ್ಯರಥವನ್ನೇರಿ ಕುಳಿತನು.
 ಅತ್ಯಂತ ವೇಗವುಳ್ಳ ಕುದುರೆಗಳಮೇಲೆ ಹೂಡಲ್ಪಟ್ಟ ಉತ್ತಮ ಸಾರಥಿಯಿಂದ
 ಕೂಡಿ, ಮೇಘಗರ್ಜನೆಯಂತೆ ಗಂಭೀರ ಧ್ವನಿಯುಳ್ಳದಾಗಿದ್ದ ಆ ಪ್ರಹಸ್ತನ ರಥವು,
 ಚಂದ್ರನಂತೆ ಅಹ್ಲಾದಕರವಾಗಿಯೂ, ಸೂರ್ಯನಂತೆ ತೇಜೋವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿಯೂ,
 ಶೋಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿದ, ಅತಿಧೃಢವಾದ ಸರ್ಪಧ್ವಜದಿಂದಲೂ,
 ಮೇಲಾದ ಮುಚ್ಚಳದಿಂದಲೂ, ಉತ್ತಮವಾದ ಚಕ್ರದಿಂದಲೂ, ಚಿನ್ನದ ಕಿಟಕಿಗಳಿಂದಲೂ
 ಕೂಡಿದ ಆ ರಥವು, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಾಂತಿವಿಶಿಷ್ಟಗಳಾದ ಬೇರೆ ಎಲ್ಲಾ
 ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ತನ್ನ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಹಾಸ್ಯಮಾಡಿ ನಗುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಿತು.
 ಪ್ರಹಸ್ತನು ರಾವಣನಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆದು, ರಥವನ್ನೇರಿ ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರ ಮಹಾ
 ಸೇನೆಯಿಂದಾವೃತನಾಗಿ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟನು. ಸೇನಾಪತಿಯಾದ
 ಅಪ್ರಹಸ್ತನು ರಥವನ್ನು ಮುಂದೆ ಬಿಟ್ಟೊಡನೆಯೇ ಮೇಘಧ್ವನಿಗಳಂತಿರುವ ಭೇರೀ
 ಧ್ವನಿಗಳೂ, ಇತರ ವಾದ್ಯಧ್ವನಿಗಳೂ, ಶಂಖಧ್ವನಿಗಳೂ, ಸಮುದ್ರ ಜಲವನ್ನು
 ಉಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವಂತೆ ಕೇಳಿಸಿತು. ಪ್ರಹಸ್ತನ ರಥದಮುಂದೆ
 ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರು ಸಿಂಹಧ್ವನಿ ಮಾಡುತ್ತ ನಡೆದರು. ನರಾಂತಕ, ಕುಂಭಕನು,
 ಮಹಾನಾದ, ಸಮುನ್ವತ ಎಂಬ ಪ್ರಹಸ್ತನ ನಾಲ್ವರು ಮಂತ್ರಿಗಳೂ, ಅವನ ರಥ
 ವನ್ನು ಸುತ್ತಿಬಂದರು. ಪ್ರಹಸ್ತನು ತನ್ನ ಸೇನೆಯನ್ನು ಬೇರೆಬೇರೆ ವ್ಯೂಹವಾಗಿ
 ವಿಭಾಗಿಸಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದನು. ಎಲ್ಲರೂ ಲಂಕೆಯ ಪೂರ್ವದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಟು

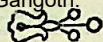
ಬಂದರು. ಈ ಮಹಾಸೇನೆಯಿಂದ ಪರಿವೃತನಾಗಿ ಪ್ರಹಸ್ತನು, ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ
 ಲೋಕನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಬರುವ ಯಮನಂತೆಯೇ ತೋರುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನನ್ನು ಸುತ್ತಿ
 ಬರುತ್ತಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸರು ಅಗಾಗ ಮಾಡುವ ಸಿಂಹಧ್ವನಿಗೆ, ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸಕಲ
 ಜಂತುಗಳೂ ಭಯಗೊಂಡು, ವಿಕೃತಸ್ವರದಿಂದ ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ಮಾಂಸಾಹಾರಿ
 ಪಕ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲವೂ, ಮೇಘಶೂನ್ಯವಾದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಗುಂಪುಗೂಡಿ, ಈ ಪ್ರಹಸ್ತನ ರಥ
 ವನ್ನು ಆಪಸವ್ಯವಾಗಿ (ಅಪ್ರದಕ್ಷಿಣವಾಗಿ) ಸುತ್ತುದುವು. ನೋಡುವವರಿಗೆ ಭಯ
 ವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತೆ ನರಿಗಳು ಬಾಯಲ್ಲಿ ಉರಿಯನ್ನು ಕಕ್ಕುತ್ತ ಊಳಿಡು
 ತಿದ್ದುವು. ಆಕಾಶದಿಂದ ಉಲೈಗಳು ಬಿದ್ದುವು. ಗಾಳಿಯು ಬಿರುಸಾಗಿ ಬೀಸಿತು.
 ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯಾದಿಗ್ರಹಗಳೆಲ್ಲರೂ, ಪರಸ್ಪರ ನಿರೋಧಕಗಳಾಗಿ ಕಾಂತಿಗುಂದಿದ್ದುವು.
 ಮೇಘಗಳು ಅವನ ರಥದಮೇಲೆ ರಕ್ತದಮಳೆ ಕರೆಯಿತು. ಅವನ ಧ್ವಜಾಗ್ರದ
 ಮೇಲೆ, ಒಂದು ಗೂಬೆಯು ದಕ್ಷಿಣಮುಖವಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿತು. ಈ ಸ್ಥಿತಿ
 ಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿದೊಡನೆ, ಪ್ರಹಸ್ತನ ಮುಖವು ಕಂದಿ ದೈನ್ಯವು ಕಂಡಿತು.
 ಅಲ್ಲದೆ, ರಥವನ್ನು ನಡೆಸುವ ಸಾರಥಿಯ ಕೈಯಿಂದ ಚಾವಟಿಯು ಅನೇಕಸಲ ಕೆಳಗೆ
 ಬಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರಹಸ್ತನು ಅಗಾಗ ಜೈತ್ರಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಟಾಗ ಅಷ್ಟವಸುಗಳಿಗೂ
 ದುರ್ದೈವನಾದ ಮುಖಕಾಂತಿಯು ಸಹಜವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಈಗ ಅವನ ಮುಹೂರ್ತ
 ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಕಂದಿ, ಮನಸ್ಸಿನ ಉತ್ಸಾಹವೂ ಅಡಗಿತು. ಅವನ ರಥಾಶ್ವಗಳು
 ಸಮಸ್ತಳದಲ್ಲೂ ಎಡವಿತು. ಬಲಪೌರುಷಗಳಿಗೆ ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾದ ಪ್ರಹಸ್ತನು ಹೀಗೆ
 ಸೇನೆಯೊಡಗೂಡಿ ಬರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಈಕಡೆ ಸಕಲ ವಾನರರೂ, ತಮ್ಮ
 ಯುದ್ಧಸಾಧನಗಳಿಗಾಗಿ ಆತ್ಮಾತುರದಿಂದ ಮರಗಳನ್ನೂ, ಶಿಲೆಗಳನ್ನೂ ಕೀಳುವಾಗ
 ಆದರಿಂದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ತುಮುಲ ಧ್ವನಿಯು ಹೊರಟಿತು. ವಾನರರೂ, ರಾಕ್ಷ
 ಸರೂ, ಪರಸ್ಪರ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿಂದ ಸಿಂಹನಾದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ರಣೋತ್ಸಾ
 ಹವೂ, ಸಂತೋಷವೂ ಹೆಚ್ಚಿತು. ವೇಗಶಾಲಿಗಳಾಗಿಯೂ, ಸಮರ್ಥರಾಗಿಯೂ,
 ಇದ್ದ ವಾನರರಾಕ್ಷಸರಿಬ್ಬರೂ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಜಯಾಕಾಂಕ್ಷಿಗಳಾಗಿದ್ದರು.
 ಹೀಗೆ ಪ್ರಹಸ್ತನು ವಾನರರನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕೆಂಬಾಸೆಯಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನ ಸೇನೆಗಿದಿರಾಗಿ
 ಹೊರಟು, ಅಗ್ನಿ ಜ್ವಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೀಳುವ ಶಲಭದಂತೆ ಆ ದೊಡ್ಡ ವಾನರ ಸೇನೆಯನ್ನು
 ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐವತ್ತೇಳನೆಯ ಸರ್ಗವು.

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಪ್ರಹಸ್ತನು ನೀಲನಿಂದ ಹತನಾದುದು.

ಹೀಗೆ ಭಯಂಕರ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ಪ್ರಹಸ್ತನು ದಂಡೆತ್ತಿ ವುಬರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಪರಂತಪನಾದ ರಾಮನು, ಅಂತಹ ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಶತ್ರುವನ್ನು ನೋಡುವುದರಿಂದಂಟಾದ ರಣೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಮುಗುಳ್ಳಗೆಗೂಡಿ, ಸಮಾಪದಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲೆ ಮಹಾಬಾಹೂ! ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ದೇಹವುಳ್ಳ ಆ ರಾಕ್ಷಸನಾರು! ಆಪರಿಮಿತವಾದ ಸೇನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬರುವನಲ್ಲಾ! ಅವನು ಬಹಳ ವೀರ್ಯವುಳ್ಳವನೆಂದು ತೋರುವುದು! ಅವನ ಹೆಸರೇನು ಹೇಳು? ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಭೀಷಣನು ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು, “ರಾಮಾ! ಆ ರಾಕ್ಷಸನೇ ರಾವಣನಿಗೆ ಪ್ರಧಾನ ಸೇನಾಪತಿಯು. ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಹಸ್ತನೆಂದು ಹೆಸರು. ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮೂರರಲ್ಲೊಂದು ಪಾಲನ್ನು ಈಗ ಅವನು ತನ್ನೊಡನೆ ಕರೆತಂದಿರುವನು. ಇಷ್ಟು ಸೇನೆಯೂ ಈಗ ಅವನ ಆಜ್ಞಾಧೀನವಾಗಿದೆ. ಅವನು ಸಕಲ ಅಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ತಿಳಿದವನೂ, ಶೂರನೂ, ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ಆಗಿರುವನು” ಎಂದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವಾನರ ಸೇನೆಯು ಪ್ರಹಸ್ತನನ್ನು ನೋಡಿ, ರೋಷದಿಂದಂಕ್ಕುತ್ತ, ಮಹಾಢ್ಯನಿಯಿಂದ ಘರ್ಜಿಸಿದುವು. ಭಯಂಕರ ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಪ್ರಹಸ್ತನು ದೊಡ್ಡ ಸೇನೆಯಿಂದ ಪರಿವೃತನಾಗಿ, ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಘರ್ಜಿಸುತ್ತ ಬರುವುದನ್ನು ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ನೋಡಿದರು. ಆ ರಾಕ್ಷಸರೂ ವಾನರರನ್ನು ಜಯಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆತುರದಿಂದ, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಅನೇಕ ಆಯುಧಗಳ ಕಾಂತಿಯು ಮಿಂಚುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ ವಾನರರೂ ಕೂಡ, ಗಿಡಗಳನ್ನೂ, ಶಿಲೆಗಳನ್ನೂ ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಹೀಗೆ, ವಾನರರೂ, ರಾಕ್ಷಸರೂ, ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿ, ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಸಮೀಪಿಸಿ, ಆಯುಧಗಳಿಂದಲೂ, ಶಿಲೆಗಳಿಂದಲೂ ಹೊಡೆದಾಡುವುದಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದರು. ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಯುದ್ಧವು ಭಯಂಕರವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ರಾಕ್ಷಸರು ಶೂಲಾದ್ಯಾಯುಧಗಳಿಂದ ವಾನರರನ್ನು ಸಿಕ್ಕಿದ ಕಡೆ ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನೇಕ ವಾನರರು ಬಾಣದಿಂದ ನಾಟದ ಮೈಯುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಕತ್ತಿಯಿಂದ ತುಂಡರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರಾಗಿಯೂ ಮಿಲಿಮಿಲಿಯಾಡಿ ಸತ್ತರು. ಹಾಗೆಯೇ ರಾಕ್ಷಸರೂ ಕೂಡ, ವಾನರರಿಂದ ಗಿಡಗಳಿಂದಲೂ, ಪರ್ವತಶಿಖರಗಳಿಂದಲೂ ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟು ಮುರಿದ ಮೈಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಂಡತಂಡವಾಗಿ ಸತ್ತುಬಿದ್ದಿದ್ದರು. ವಾನರರು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಅಂಗೈಗಳಿಂದಲೂ, ಮುಷ್ಟಿಗಳಿಂದಲೂ ಅಪ್ಪಳಿಸಿದರು. ರಾಕ್ಷಸರು ಈ ಪ್ರಹಾರದಿಂದ, ರಕ್ತವನ್ನು ಕಾರುತ್ತ, ಹಲ್ಲುಗಳು ಉದುರಿ ಭೀಳುತ್ತಿರಲು, ಸತ್ತು

ಬಿದ್ದರು. ವಾನರ ರಾಕ್ಷಸರಿಬ್ಬರೂ, ಪರಸ್ಪರ ಕೋಪಾವೇಶವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಚಾತುರ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ನಡುವೆ, ಪ್ರಹಸ್ತನ ನಾಲ್ವರು ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಅತ್ಯಾಕ್ರೋಶಗೊಂಡು, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ವಾನರರನ್ನು ಸಂಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರನ್ನು ನೋಡಿ ವಾನರ ವೀರನಾದ ದ್ವಿವಿಧನು ಕೋಪದಿಂದ ಒಂದು ಪರ್ವತವನ್ನು ತಂದು, ನರಾಂತಕನನ್ನೂ, ದುರ್ಮುಖನು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಮರದಿಂದ ಸಮುನ್ನತನನ್ನೂ ಕೊಂದರು. ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಜಾಂಬವಂತನು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಶಿಲೆಯನ್ನು ತಂದು ಮಹಾನಾದನ ಎದೆಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಬೀಸಿ, ಅವನನ್ನು ಚಾರ್ಣಮಾಡಿದನು. ತಾರಣಿಂಬ ಕಪಿವೀರನು, ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಮರದಿಂದ ಕುಂಭಕನುವಿನ ತಲೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದನು. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿ, ರಥದ ಮೇಲಿದ್ದ ಪ್ರಹಸ್ತನು, ವಾನರರ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕೋಪಗೊಂಡು, ತನ್ನ ಮಹಾಧನುಸ್ಸನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು, ಭಯಂಕರ ಯುದ್ಧವನ್ನಾರಂಭಿಸಿದನು. ಆ ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸೇನೆಗಳಿಂದಲೂ ಹೊರಟ ದೊಡ್ಡ ಧ್ವನಿಯು ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಮಹಾಸಾಗರದ ಮೊರೆತದಂತೆ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ರಣಪಂಡಿತನಾದ ಅಪ್ರಹಸ್ತನು ಅತ್ಯಾಕ್ರೋಶದಿಂದ ಎಡಬಿಡದೆ ಬಾಣವರ್ಷಗಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಸತ್ತುಬಿದ್ದ ಅನೇಕ ವಾನರ ರಾಕ್ಷಸರ ದೇಹಗಳೇ ದೊಡ್ಡ ಪರ್ವತದಂತೆ ಸಮಸ್ತ ಭೂಮಿಯನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಆ ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯು ರಕ್ತದ ಒಂದು ಮಹಾನದಿಯಂತೆ ಕಾಣಿಸಿತು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹತರಾಗಿ ಬಿದ್ದ ವೀರರ ಶವಗಳೇ ದಡಗಳಂತಾದುವು. ಕೆದರಿದ ನರಗಳೆಂಬ ಪಾತಿಗಳಿಂದಲೂ, ತಲೆ, ಕೈ ಮೊದಲಾದ ಅವಯವಗಳೆಂಬ ಮಿಾನುಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ, ಯಮಸಾಗರವನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರವಹಿಸುವ ನದಿಯಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಭೀರುಗಳಿಗೆ ದಾಟಲಸಾಧ್ಯವಾದ ಈ ರಣಭೂಮಿಯೆಂಬ ಮಹಾನದಿಯನ್ನು, ವಾನರ ರಾಕ್ಷಸರಿಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ ಮಳೆಗಾಲವು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಜನರು ಹಂಸಸಾರಸಾದಿ ಪಕ್ಷಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ನದಿಯನ್ನು ದಾಟಿಹೋಗುವಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟು ದಾಟುತ್ತಿದ್ದರು. ಮದದಾನಗಳು ಕಮಲ ಧೂಳಿಯಿಂದ ತುಂಬಿದ ತಾವರೆ ಕೊಳದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದು ಬಂದಾಗ, ಅವುಗಳ ದೇಹವು ಪುಷ್ಪರೇಣುಗಳಿಂದ ಕೆಂಪೇರುವಂತೆ, ಈ ವಾನರ ರಾಕ್ಷಸರಿಬ್ಬರೂ ಆ ಯುದ್ಧ ನದಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ಬರುವಾಗ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ರಕ್ತದೇಹವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಮಹಾಯುದ್ಧವು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಪ್ರಹಸ್ತನು, ರಥದಲ್ಲಿದ್ದು, ತನ್ನ ಬಾಣಪರಂಪರೆಗಳಿಂದ ವಾನರಸೇನೆಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿರಲು, ವಾನರಸೇನಾಪತಿಯಾದ ನೀಲನು ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಕೋಪದಿಂದ ಬಿದ್ದವನಾಗಿ,

ಅವನನ್ನಿ ದರಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ನೀಲನು ಅಂತರಕ್ಷದಲ್ಲಿರುವ ಮೇಘಸಮೂಹಗಳ ಮೇಲೆ ಬಂಡು ಬೀಳುವ ಬಿರುಗಾಳಿಯಂತೆ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಬರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಪ್ರಹಸ್ತನು, ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಹೊಳೆಯುವ ತನ್ನ ರಥವನ್ನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಮುಂದೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನೀಲನಿಗಿ ದರಾಗಿ ಬಂದನು. ಧನುರ್ಧಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಆ ಪ್ರಹಸ್ತನು ತನ್ನ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಆಕರ್ಷಾಂತವಾಗಿ ಎಳೆದು ನೀಲನಮೇಲೆ ಅನೇಕ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಆ ಬಾಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕೋಪಗೊಂಡ ಕಾಲಸರ್ಪ ದಂತೆ ವೇಗದಿಂದ ಹೊರಟು, ನೀಲನ ದೇಹವನ್ನು ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಭೂಮಿಗೂ ನಾಟಿಕೊಂಡಿತು. ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುವ ಈ ಬಾಣಗಳನ್ನೂ ನೀಲನು ಲಕ್ಷ್ಯ ಮಾಡದೆ ಕುಪಿತನಾಗಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಮರವನ್ನು ಕಿತ್ತು ಪ್ರಹಸ್ತನಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ರಾಕ್ಷಸಪುಂಗವನಾದ ಪ್ರಹಸ್ತನು ಈ ವೃಕ್ಷಪ್ರಹಾರದಿಂದ ನೊಂದು, ಕೋಪದಿಂದ ಸಿಂಹನಾದಮಾಡುತ್ತ, ನೀಲನಮೇಲೆ ಬಾಣವರ್ಷವನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಿ ಷ್ಠನು. ನೀಲನು ಬಹಳ ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಯಾದುದರಿಂದ ಆ ಬಾಣಗಳ ನೋವನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಯ ಮಾಡದೆ ಒಂದು ಮಹಾವೃಕ್ಷವನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ಪ್ರಹಸ್ತನ ರಥಾಶ್ವಗಳನ್ನು ಕೊಂದು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ, ಪ್ರಹಸ್ತನು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಮಹಾಧನುಸ್ಸನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು, ಅದನ್ನು ಮುರಿದುಬಿಸುಟು, ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಸಿಂಹನಾದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಪ್ರಹಸ್ತನಿಗೆ ಕೈಲಿದ್ದ ಬಿಲ್ಲೂ, ರಥಾಶ್ವಗಳೂ ಪ್ರತಿಹತಗಳಾಗಲು ಅವನು ತನ್ನ ರಥದಲ್ಲಿದ್ದ ಭಯಂಕರವಾದ ಮುಸಲಾಯುಧವನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು ರಥದಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿದನು. ವೇಗಶಾಲಿಗಳಾಗಿಯೂ, ಸಿಂಹಶಾರ್ದೂಲಗಳಂತೆ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಸಿಂಹಶಾರ್ದೂಲಗಳಂತೆ ನೀರಕಾರ್ಯವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ವ್ಯತ್ಯಾಸರ ದೇವೇಂದ್ರರಿಗೆ ಸಮಾನರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಆ ಸೇನಾಪತಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಪರಸ್ಪರ ಬದ್ಧ ವೈರವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಸರ್ವಾಂಗಗಳಿಲ್ಲೂ ರಕ್ತವನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತ, ಮದದಾನೆಗಳಂತೆ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ತಡೆದು, ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ತೀಕ್ಷ್ಣದಂಷ್ಟ್ರಗಳಿಂದ ಭೇದಿಸುತ್ತ ಯಶಃಕಾಮರಾಗಿ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪ್ರಹಸ್ತನು ತಾನು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಮುಸಲಾಯುಧದಿಂದ ನೀಲನ ನಡುನಿತ್ತಿಯಮೇಲೆ ಹೊಡೆಯಲು, ಅವನ ನೆತ್ತಿಯಿಂದ ರಕ್ತವು ಸುರಿಯಲಾರಂಭಿಸಿತು. ನೀಲನು ಆ ಪ್ರಹಾರವನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ ರಕ್ತದಿಂದ ತೊಯ್ದ ಮೈಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೇ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಕಿತ್ತು ತಂದು ಎದೆಯಮೇಲೆ ಬೀಸಿದನು. ಪ್ರಹಸ್ತನೂ ಆ ಪೆಟ್ಟನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ ತಾನು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಮುಸಲಾಯುಧದೊಡನೆ ನೀಲನ ಮೇಲೆ ನುಗ್ಗಿದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನೀಲನು, ಪ್ರಹಸ್ತನು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಆತ್ಮಾತುರ

ದಿಂದ ನುಗ್ಗಿ ಬರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಶಿಲೆಯನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಪ್ರಹಸ್ತನ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಬಿಸುಟನು. ಅಗ ಈ ದೊಡ್ಡ ಶಿಲೆಯ ಪ್ರಹಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಹಸ್ತನ ತಲೆಯು ಸಹಸ್ರಭಾಗವಾಗಿ ಸೀಳಿತು. ಆ ಪ್ರಹಸ್ತನ ಕಾಂತಿಯೂ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ಕೆಟ್ಟು, ಅವನು ಗತಪ್ರಾಣನಾಗಿ, ಬುಡವನ್ನು ಕಡಿದ ಮರದಂತೆ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದನು. ಅದುವರೆಗೂ ರಣೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ ಹೆಮ್ಮೆಗೊಂಡಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸ ಸೇನೆಯೆಲ್ಲವೂ, ನೀಲನಿಂದ ಪ್ರಹಸ್ತನು ಸಂಹೃತನಾದುದನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ, ಭಯನಿಂದ ಲಂಕೆಯಕಡೆಗೆ ಓಡಿದುವು. ತನುಗೆ ಮುಖ್ಯಾಶ್ರಯನಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಹಸ್ತನು ಸತ್ತುಬಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸಮಸ್ತರಾಕ್ಷಸಸೇನೆಯೂ, ವೇಗದಿಂದ ಬರುವ ಜಲಪ್ರವಾಹವು ಅಡ್ಡಲಾಗಿರುವ ಅಣೆಕಟ್ಟಿಗೆ ತಗುಲಿ ಪ್ರತಿಹತವಾಗಿ ಚದರಿ ಹಿಂತಿರುಗುವಂತೆ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲಾರದೆ ಥಟ್ಟನೆ ಹಿಂದೆಗೆದು, ಪಲಾಯನಮಾಡಿದರು. ಪ್ರಧಾನ ಸೇನಾಧಿಪತಿಯು ಹತನಾದುದರಿಂದ, ರಾಕ್ಷಸ ರೆಲ್ಲರೂ ಅನಾಥರಾಗಿ, ಏನೊಂದೂ ತೋರದೆ, ಹಿಂತಿರುಗಿ ರಾವಣನಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಚಿಂತಾಪಾರನಶ್ಯದಿಂದ ಮೂಗರಂತೆ ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಅಡಲಾರದೆ ಮೌನವನ್ನು ವಲಂಬಿಸಿ, ತೀವ್ರವಾದ ದುಃಖಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಮೂರ್ಛೆಗೊಂಡವರಂತಿದ್ದರು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ಜಯಶೀಲನಾದ ನೀಲನಾದರೋ, ತನ್ನ ಸಾಹಸಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ವಾನರರಿಂದಲೂ ಗೌರವಿಸಲ್ಪಡುತ್ತ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರಿ ಪರಮ ಸಂತೋಷದಿಂದಿದ್ದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸರ್ಗವು.

{ ಪ್ರಹಸ್ತನ ವಧವನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಸುಗ್ರೀವಾದಿಗಳು ರಾವಣನಿಂದ ಭಂಗಹೊಂದಿದುದು. ರಾವಣನ ಆಮೋಘವಾದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಮೂರ್ಛೆ ಉಂಟಾಗಿದ್ದುದು, ರಾಮ ರಾವಣರ ಯುದ್ಧವು. }

ರಾವಣನ ಕಿರೀಟಭಂಗವು.

ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಪ್ರಧಾನ ಸೇನಾಧಿಪತಿಯಾದ ಪ್ರಹಸ್ತನು, ವಾನರಯೂಥನಾದ ನೀಲನಿಂದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹತನಾಗಿ ಬಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ, ಭಯಂಕರ

ಅಯುಧಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದುದಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ರಾವಣ ಸೇನೆಯೆಲ್ಲವೂ ಭಯದಿಂದ
 ಲಂಕೆಗೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿದುವು. ಈ ರಕ್ಕಸ ಸೇನೆಯೆಲ್ಲವೂ ರಾವಣನ ಮುಂದೆ
 ನಿಂತು. ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಪ್ರಹಸ್ತನು ನೀಲನಿಂದ ಹತನಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು
 ತಿಳಿಸಿದುವು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ರಾವಣನಿಗೆ ತನ್ನ ಜಯದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯು
 ತಪ್ಪಿ ಶತ್ರುಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು ಬಲವುಳ್ಳವರೆಂದು ತೋರಿತು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಅವನು ತನ್ನ
 ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನು ಬಿಡದೆ, ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಾನು ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಅಶ್ರಯಿಸಿ
 ಬೇಕಾಗಿದ್ದರೂ ಕೋಪವನ್ನೇ ಹೊಂದಿದವನಾದನು. ಪ್ರಹಸ್ತನು ಹತನಾದುದನ್ನು
 ಕೇಳಿ ರಾವಣನು ದುಃಖದಿಂದಲೂ, ಕೋಪದಿಂದಲೂ, ತನ್ನ ಮುಂದಿದ್ದ ಯೋಧ
 ರನ್ನು ಕುರಿತು “ ಎಲೈ ವೀರಭಟರೇ ! ಶತ್ರುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ನಾವು ಔದಾ
 ಸೀನ್ಯದಿಂದಿರಬಾರದು. ಅವರು ನಮ್ಮ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಪ್ರಹಸ್ತನನ್ನು ಅವನ
 ಕಡೆಯ ಸೈನಿಕರೊಡನೆಯೂ, ಗಜಾದಿ ಚತುರಂಗಬಲಗಳೊಡನೆಯೂ ಕೊಂದಿರು
 ವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಪೇಕ್ಷೆ ಸುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ನಾನು
 ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಹಿಂದುಮುಂದು ನೋಡತಕ್ಕವನಲ್ಲ. ಆ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ
 ಜಯವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನೇ ರಣರಂಗಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವೆನು. ಆಹಾ !
 ಏನಾಶ್ಚರ್ಯವು ! ನಮ್ಮಂತಹ ಬಲಶಾಲಿಗಳನ್ನು ಆ ವಾನರರು ಕೊಲ್ಲುವುದೆಂದ
 ರೇನು ! ಇರಲಿ, ಈಗಲೇ ನಾನು ಹೊರಟು, ಕಾಡುಗಿಚ್ಚು ಬೆಂಗಾಡನ್ನು ಸುಡು
 ವಂತೆ, ಆ ಸಮಸ್ತ ವಾನರಸೇನೆಯನ್ನೂ, ಲಕ್ಷ್ಯಣಸಹಿತನಾದ ರಾಮನನ್ನೂ, ನನ್ನ
 ಬಾಣಸಮೂಹಗಳಿಂದ ಸುಟ್ಟುರಿಸುವೆನು” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಉತ್ತರಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ
 ಇಂದ್ರಶತ್ರುವಾದ ಆ ರಾವಣನು ಅಗ್ನಿ ಯಂತೆ ಜಾಜ್ವಲ್ಯಮಾನವಾಗಿಯೂ, ಉತ್ತ
 ಮಾಶ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಹೂಡಿದುದಾಗಿಯೂ, ಸರ್ವಾಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ಶೋಭಿತವಾಗಿಯೂ
 ಇದ್ದ ತನ್ನ ರಥವನ್ನೇರಿದನು. ಅವನು ರಥವನ್ನೇರಿ ಕುಳಿತೊಡನೆಯೇ ಮುಂದುಗಡೆ
 ಯಲ್ಲಿ ಶಂಖ ಭೇರಿ ಪಣವಾದಿವಾದ್ಯಗಳೂ, ರಕ್ಕಸಯೋಧರ ಭುಜಾಸ್ಥಾಲನ ಧ್ವನಿ
 ಗಳೂ, ಸಿಂಹನಾದಗಳೂ ಆರಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟುವು. ಆ ರಥದ ಸುತ್ತಲೂ ಸ್ತುತಿಪಾಠ
 ಕರು ಮನೋಜ್ಞಗಳಾದ ಜಯಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದರು. ಹೀಗೆ ರಾವ
 ಣನು ಸಮಸ್ತ ಪರಿವಾರಗಳಿಂದಲೂ ಪೂಜಿತನಾಗಿ, ಯುದ್ಧಭೂಮಿಗೆ ಹೊರಟು
 ಬರುವಾಗ, ಅವನ ಸುತ್ತಲೂ ಶಸ್ತ್ರಧಾರಿಗಳಾದ ಯೋಧರು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ
 ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಪರ್ವತದಂತೆ ಮಹೋನ್ನತವಾದ ದೇಹವುಳ್ಳವರೂ, ನರಮಾಂಸ
 ವಸ್ತುತೆಂದು ಕೊಬ್ಬಿದವರೂ, ಕಾಲಮೇಘದಂತೆ ಕಪ್ಪಾದ ಮೈಯುಳ್ಳವರೂ,
 ಕೆಂಡದಂತೆ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಇಂತಹರಿಂದ ಪರಿವೃತನಾದ ಆ ರಾವ

ಣನು, ಭೂತಗಣಗಳಿಂದ ಪರಿವೃತನಾದ ರುದ್ರನಂತೆಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ರೀತಿ ಮಹಾಶೇಷಸ್ವಿಯಾದ ರಾವಣನು ವೇಗದಿಂದ ತನ್ನ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟುಬಂದು, ಇತ್ತಲಾಗಿ ಮಹೋಗ್ರವಾಗಿಯೂ, ಮಹಾಸಮುದ್ರದಂತೆಯೂ ಮೇಘದಂತೆಯೂ ಗಂಭೀರಭೃವಿಯುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ ಶಿಲೆಗಳನ್ನೂ ಮರಗಳನ್ನೂ ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನೂ ಯುದ್ಧಸಾಧನಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದ ವಾನರ ಸೇನೆಯನ್ನು ಕಂಡನು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ಸರ್ಪರಾಜನಾದ ವಾಸುಕಿಯಂತೆ ನೀಡಿದ ಶೋಳುಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿ, ವಾನರಸೇನೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಿದ್ದ ಶ್ರೀರಾಮನೂ ಕೂಡ, ಲಂಕೆಯ ಕಡೆಯಿಂದ ಅತಿಪ್ರಚಂಡವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಅ ದೊಡ್ಡ ರಕ್ಕಸಸೇನೆಯನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಸವರಿವಾರನಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಆ ರಾವಣನನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಶ್ರೀರಾಮನ ಮುಖವು ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಕಳೆಯೇರಿತು. ಆಗ ರಾಮನು ಶಸ್ತ್ರಧಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲೆನಿಸಿದ ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಕುರಿತು, “ವಿಭೀಷಣಾ! ಯಾರವನು? ಅವನ ಅಟ್ಟಹಾಸವೇನು? ಚಿತ್ರಗಳಾದ ಧ್ವಜಪತಾಕೆಗಳಿಂದಲೂ, ವಿವಿಧಾಯುಧಗಳಿಂದಲೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವ ಆ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿಯೆದು? ಐರಾವತಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದ ಮದದಾನೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ, ಶೂರರಕ್ಕೆ ಸರಿಹೊಂದುವಂತಹ ಆ ಸೇನೆಯು ಯಾರಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು?” ಎಂಬುದಾಗಿ ಕೇಳಿದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿವಿಭೀಷಣನು, ರಾಮನಿಗೆ ಆ ಸೇನೆಯ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ ಹೇಳತೊಡಗಿ, “ಎಲೆ ಮಹಾರಾಜನೆ! ಅದೋ! ನೋಡು! ಇಂದ್ರಧನುಸ್ಸಿನಂತಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಸಿಂಹಧ್ವಜವುಳ್ಳ ರಥವನ್ನೇರಿ, ದೊಡ್ಡ ಶೋಂಬುಳ್ಳ ಮದದಾನೆಯಂತೆ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಬಿಚ್ಚಿದ ಕೋಶಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವವನೇ ಇಂದ್ರಜಿತ್ತೆಂಬವನು. ಇವನು ಶತ್ರುಗಳ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುವ ಆಸಾಧಾರಣವರವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವನು. ರಾಮನು ಅದೋ ನೋಡು! ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದಂತೆ ಮಹೋನ್ನತನಾಗಿಯೂ, ಅಸ್ತಮಯ ಪರ್ವತದಂತೆ ಇತರರ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಹಗ್ಗಿ ಸತಕ್ಕವನಾಗಿಯೂ, ಮಹೇಂದ್ರ ಪರ್ವತದಂತೆ ನಿಶ್ಚಲನಾಗಿಯೂ ಕುಳಿತು ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವವನೇ ಅತಿಕಾಯನೆಂಬವನು. ರಕ್ಕಸರಲ್ಲಿ ಈತನು ಅತಿರಥನೆನಿಸಿರುವನು. ಮಹಾವೀರನು. ಇವನ ದೊಡ್ಡ ದೇಹದಿಂದಲೇ ಇವನಿಗೆ ಮಹಾಕಾಯನೆಂದು ಹೆಸರುಬಂದಿರುವುದು, ಅದೋ ಅಲ್ಲಿ! ಆಗಲೇ ಉದಿಸಿದ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಲೆಂಪೇರಿತ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಘಂಟಾಭೃವಿಯಿಂದೊಪ್ಪುವ ಮದದಾನೆಯಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಗರ್ಜಿಸುತ್ತ ಬರುತ್ತಿರುವವನಿಗೆ ಮಹೋದರನೆಂದು ಹೆಸರು. ಅದೋ ಅಲ್ಲಿ! ಬೆಟ್ಟದಂತೆ

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ದುಹೋನ್ನತವಾದ ಕುದುರೆಯನ್ನೇರಿ, ಧಳಧಳಿಸುವ ಪ್ರಾಸವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಸಿಡಲಿನಂತೆ ಮಹಾವೇಗದಿಂದ ರಾಕ್ಷಸನೊಳಗಿನ ಬರುವನಲ್ಲವೆ? ಅವನಿಗೆ ಪಿಶಾಚನೆಂದು ಹೆಸರು. ಅದೋ! ಅಲ್ಲಿ, ಇಂದ್ರನ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನೂ ಕೂಡ ತನ್ನ ಕೈಕಳಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಹಾವೇಗವುಳ್ಳದಾಗಿ, ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಧಳಧಳಿಸುವ ತೇಕ್ಷ್ಣತೂಲನನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ದೊಡ್ಡ ವೃಷಭವನ್ನೇರಿ ಬರುತ್ತಿರುವನು ಶ್ರೀಶಿರನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನು. ಈತನು ಬಹಳ ವೀರ್ಯವಂತನು. ಅದೋ! ಅಲ್ಲಿ ಕಾಲ ಮೇಳದಂತೆ ಕಪ್ಪುಮೈಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಅಗಲವಾಗಿ ಉಬ್ಬಿದ ಎದೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಸರ್ಪಚಿಹ್ನೆ ಧ್ವಜದಿಂದ ಶೋಭಿತನಾಗಿಯೂ, ಸರ್ವಾಯುಧ ಸಂಪನ್ನನಾಗಿಯೂ, ಆಗಾಗ ತನ್ನ ಬಿಲ್ಲಿನ ಹೆದೆಯನ್ನು ಅಕರ್ಣಾಂತವಾಗಿ ಎಳೆದು ಲೀಲೆಯಿಂದ ಧನುಷ್ಯಂಕಾರಮಾಡುವವನಾಗಿಯೂ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಬರುತ್ತಿರುವ ಆ ರಾಕ್ಷಸನು ಕುಂಭನೆಂದು ಹೆಸರುಗೊಂಡವನು. ಅದೋ ಅಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದಿಂದಲೂ ವಜ್ರಮಂಜುಗಳಿಂದಲೂ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿ, ಹೊಗೆಯಾಡುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಪರಿಫವನ್ನು ಹಿಡಿದುಬರುತ್ತಿರುವವನಿಗೆ ನಿಕುಂಭನೆಂದು ಹೆಸರು. ರಾಕ್ಷಸ ಸೇನೆಗೆ ಇವನೇ ಧ್ವಜದಂತೆ ಪ್ರಧಾನಭೂತನಾಗಿರುವನು. ಅದೋ ಅಲ್ಲಿ! ಧನುರ್ಬಾಣಗಳಿಂದಲೂ, ಕತ್ತಿಗಳಿಂದಲೂ, ತುಂಬಿದುದಾಗಿ, ಧ್ವಜಾಲಂಕೃತವಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಧಗಧಗಿಸುತ್ತಿರುವರಥವನ್ನೇರಿ ಬರುತ್ತಿರುವವನೇ ನರಾಂತಕನು. ಈತನು ಶತ್ರುಗಳು ಸಿಕ್ಕದಿರುವಾಗ ತನ್ನ ಮೈನವೆಯನ್ನಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಆಗಾಗ ಪರ್ಮತ ಶಿಖರಗಳನ್ನು ಗುದ್ದಿ ಹೋರಾಡುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನು. ನಾನಾವಿಧ ಭಯಂಕರ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿಯೂ, ಹೆಬ್ಬುಲಿಗಳಂತೆಯೂ, ಒಂಟಿಗಳಂತೆಯೂ ಮುಖವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿಯೂ, ಯಾವಾಗಲೂ ಕೋಪದಿಂದ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವ ಕಣ್ಣಾಲೆಗಳುಳ್ಳವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಅನೇಕ ಭೂತಗಳಿಂದ ಪರಿವೇಷ್ಟಿತನಾಗಿ ಆ ಸೇನೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಧಾನ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಅವನೇ ನಿನಗೆ ಪರಮ ವೈರಿಯಾದ ರಾವಣನು. ಅವನೇ ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳ ಕೆಚ್ಚನ್ನೂ ಮುರಿದವನು. ಅದೋ! ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಸಲಾಕೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸರೋತ್ತಮವಾದ ಶ್ರೇತಚ್ಚತ್ರವು ಕಾಣುವುದು ನೋಡು. ಆ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವವನೇ ರಾಕ್ಷಸ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು. ಅವನೇ ಅನ್ನೊಂದು ಮಹಾ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿ, ಭೂತಗಳಿಂದ ಪರಿವೃತನಾದ ರುದ್ರನಂತೆ ಅನೇಕ ವೀರ ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ಪರಿವೃತನಾಗಿರುವನು. ಅದೋ ಅವನ ತಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಅನರ್ಘ್ಯವಾದ ಕಿರೀ

ಟದ ಸೊಬಗನ್ನು ನೋಡು! ಹಿಮವತ್ಸರ್ವತದಂತೆಯೂ, ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದಂತೆಯೂ, ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ಅವನ ಭಯಂಕರವಾದ ಅಕಾರವನ್ನು ನೋಡು. ರಾಮಾ! ಅತನು ಸಾಮಾನ್ಯನೆಲ್ಲ! ಆಗಾಗ ಮಹೇಂದ್ರ, ಯಮಾದಿಗಳ ಸೊಕ್ಕನ್ನು ಮುರಿದು ಬಂದವನು. ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಮಹಾ ತೇಜಸ್ವಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆ ನನ್ನ ವೈರಿಯನ್ನು ಜಿನ್ನಾಗಿ ನೋಡು” ಎಂದನು. ಆಗ ರಾಮನು ರಾವಣನ ಮಹಾದ್ಭುತ ತೇಜಸ್ಸನ್ನೂ, ಅಟ್ಟಹಾಸವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಗೊಂಡವನಾಗಿ, ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಕುರಿತು, “ವಿಭೀಷಣಾ! ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಈ ರಾಕ್ಷಸ ಚಕ್ರವರ್ತಿಡಾದ ರಾವಣನ ತೇಜಸ್ಸು ಆಶ್ಚರ್ಯದವಾಗಿರುವುದು. ಅವನ ಪ್ರತಾಪವೇನು? ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ನೋಡುವವರ ಕಣ್ಣನ್ನು ಕೋರೈಸುವಂತೆ ಇವನ ಕಾಂತಿಯೂ ಕೂಡ ನೋಡಲಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದು. ಇವನ ರೂಪವು ಸುತ್ತಲೂ ಮಹಾದ್ಭುತ ತೇಜಸ್ಸಿಂದ ಮರೆಗೊಂಡಂತಿದ್ದರೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು. ಈತನ ದೇಹ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ದೇವದಾನವರಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಯಾರಿಗೂ ಇಷ್ಟೊಂದು ಮಹಾದ್ಭುತವಾದ ತೇಜಸ್ಸಿರುವಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಅದ್ಭುತ ದೇಹವು ಬೇರೆ ಯಾರಿಗೂ ಇರದು. ಇವನನ್ನು ಸುತ್ತಿಬರುತ್ತಿರುವ ಯೋಧರ ರೂಪವಾದರೂ, ಸಾಮಾನ್ಯವಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಪರ್ವತದಂತೆ ಮಹಾ ಕಾಯವುಳ್ಳವರು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಪರ್ವತಗಳನ್ನೆತ್ತಿ ಹೋರಾಡುವಷ್ಟು ದೇಹಬಲವುಳ್ಳವರು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಧಳಧಳಿಸುವ ಅಯುಧಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಬಂದಿರುವರು! ಇಂತಹ ಮಹಾದ್ಭುತ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಭಯಂಕರ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಅನೇಕ ರಕ್ಕಸರು ಅವನ ಅಜ್ಞಾಧೀನರಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಸುತ್ತಿಬರುತ್ತಿರುವರು. ಈ ರಾವಣನಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸರಾಜಪದವಿಯು ಯುಕ್ತವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. ಹೀಗೆ ಘೋರ ರಕ್ಕಸರಿಂದ ಪರಿವೇಷ್ಟಿತನಾದ ಆ ರಾವಣನು, ಕ್ರೂರಭೂತಗಳಿಂದ ಪರಿವೃತನಾದ ಕಾಲಾಂತಕನಂತೆಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿರುವನು! ವಿಭೀಷಣಾ! ಅದರೇನು! ಇರಲಿ! ಪರಮ ಪಾಪಾತ್ಮನಾದ ಈ ರಾವಣನು ಈಗ ದೈವಿಕವಾಗಿ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದನು. ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯದಿಂದ ನನಗೆ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಕೋಪವನ್ನು ಈಗಲೇ ಇವನ ಮೇಲೆ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನು” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ವೀರನಾದ ಆ ರಾಮನು: ತನ್ನ ದಿವ್ಯಧನುಸ್ಸನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು, ಉತ್ತಮ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬತ್ತಳಿಕೆಯಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ತೆಗೆದು, ತಮ್ಮಣಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಸೇರಿ, ಯುದ್ಧ ಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ ನಿಂತನು. ಅತ್ತಲಾಗಿ ರಾವಣನು, ಬಲಾಢ್ಯರಾದ

ತನ್ನ ಯೋಧರನ್ನು ನೋಡಿ “ ಎಲೈ ಭಟರೇ, ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ನಮ್ಮ ಪಟ್ಟಣದ
ಒಳ ಬಾಗಿಲುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಕೆಲವರು ಹೊರಬಾಗಿಲುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾನಲಿರಬೇಕು.
ಕೆಲವರು ಅವುಗಳ ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾನಲಿರಬೇಕು. ಭಯಪಡಲಾರದು. ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿರೂಡನೆ
ನಾನು ಇತ್ತಲಾಗಿ ಹೊರಟುಬಂದಿರುವೆನೆಂಬ ಸಂಚನ್ನು ತಿಳಿದರೆ, ಈ ಕಪಿಗಳು
ಒಳಗೆ ಹೋಗು, ಕೊಳ್ಳಿ ಹೊಡೆಯಬಹುದು. ಅದರಿಂದ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಬಹಳ ಎಚ್ಚು
ರಿಕೆಯಿಂದಿರಬೇಕು ” ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ರಾವಣಾಜ್ಞೆ
ಯಂತೆ ಆಯಾಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋದರು. ಅಮೇಲೆ ರಾವಣನು
ಮಹಾನುಶ್ಯವು ತುಂಬಿದ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಲಕುವಂತೆ ವಾಸರಸೇನೆಯನ್ನಿ ದಿಂಸಿ,
ಆದನ್ನು ಚದರಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ರಾಕ್ಷಸಾಧಿಪತಿಯಾದ ರಾವಣನು ಧನುರ್ಬಾಣ
ಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ವೇಗದಿಂದ ಮೇಲೆಬಿದ್ದು ಬರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ವಾನ
ರೇಶ್ವರನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ದೊಡ್ಡ ಪರ್ವತ ಶಿಖರವೊಂದನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು,
ರಾವಣನನ್ನಿ ದಿಂಸಿ, ಅನೇಕ ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಆ ಪರ್ವತವನ್ನು ಗುರಿಯಿಟ್ಟು
ಬೀಸಿಬಿಡಿದನು. ಅದು ಮೇಲೆ ಬೀಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ರಾವಣನು, ಸುವರ್ಣ ಪುಂಖ
ಗಳುಳ್ಳ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಆದನ್ನು ತುಂಡುಮಾಡಿ ಕೆಡವಿದನು. ಅದು
ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದಮೇಲೆ ರಾವಣನು ಮೃತ್ಯುಸಮಾನವಾಗಿಯೂ, ಸರ್ವದಂತೆ ವೇಗವುಳ್ಳ
ದಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಮತ್ತೊಂದು ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಸಂಧಾನಮಾಡಿ, ವಾಯು
ವಿನಂತೆ ವೇಗವುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ, ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ದೇದೀಪ್ಯಮಾನವಾಗಿಯೂ, ಸಿಡಿ
ಲಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಮಹಾರ್ಭಟವುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಆ ಬಾಣವನ್ನು
ಆಕರ್ಣಾಂತವಾಗಿ ಸೆಳೆದು, ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂಬ ಅತ್ಯಾಕ್ರೋಶದಿಂದ
ಆದನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಮಹೇಂದ್ರನ ವಜ್ರಾಯುಧದೊಂದಿದ್ದ ಆ ಬಾಣವು ಅತಿ
ವೇಗದಿಂದ ಬಂದು, ಪಣ್ಣುಖನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ಮಹೋಗ್ರಶಕ್ತಿಯು ಕ್ರೋಚ
ವನ್ನು ಭೇದಿಸುವಂತೆ, ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಯಿತು. ಆ ಪ್ಲವನೇ
ಸುಗ್ರೀವನು ಪ್ರಜ್ಞೆತಪ್ಪಿ ಕೂಗಿಡುತ್ತ ಬಿದ್ದನು. ಸುಗ್ರೀವನು ಮೂರ್ಛಿತನಾದ
ದನ್ನು ನೋಡಿ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿದ್ದ ರಕ್ಕಸರೆಲ್ಲರೂ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಿಂಹನಾದಮಾಡಿ
ದರು. ಗವಯನೂ, ಗವಾಕ್ಷನೂ, ಪುಷಭನೂ, ಜ್ಯೋತಿರ್ಮುಖನೂ, ನಭನೂ ಬಹಳ
ಕೋಪಗೊಂಡವರಾಗಿ, ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ರಾವಣನಮೇಲೆ ಬೀಸಿದರು.
ಅವನು ಈ ವಾಸರರ ಪ್ರಹಾರಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಚಿನ್ನದ ಹಿಡಿಗೆಳ್ಳ
ಬಾಣಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಆ ವಾಸರರನ್ನು ಸೀಡಿಸಿದನು. ರಾವಣನ ಬಾಣಗಳಿಂದ

ಭೇದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮೈಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ಅವರುಗಳು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದರು. ರಾವಣನು ಹೀಗೆ ಸಕಲ ವಾಸರಸೇನೆಯನ್ನೂ ಪಾಶಪಡಿಸುತ್ತಿರಲು, ಮಹಾವೀರರೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಈ ಬಾಣಪ್ರಹಾರದಿಂದನೆಂದು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದು ಕೂಗಿಡುತ್ತ, ಲೋಕಶರಣನಾದ ರಾಮನ ಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಮರೆಹೊಕ್ಕರು. ಆಗ ಮಹಾತ್ಮ ನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾಭನುರ್ಧಾರಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಮನು, ಆ ವಾಸರರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮುಂದೆ ಹೊರಟನು. ಇಷ್ಟ ರಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಕೈಮುಗಿದು, ಸಾರಯುಕ್ತವಾದ ಮಾತಿ ನಿಂದ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಅಹ್ಹಾ ! ದುರಾತ್ಮನಾದ ಈ ರಾವಣನನ್ನು ವಧಿ ಸುವುದೇನೂ ನಿನಗಿಂದುಂಟಾದದ್ದಲ್ಲ ! ಪೂಜ್ಯನಾದ ನಿನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಇದು ಅತ್ಯಲ್ಪಕಾರ್ಯವು. ಈ ನೀಚನಿಗಿದಿರು ನಿಂತು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದೇ ನಿನಗೆ ಯೋಗ್ಯ ವಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನನ್ನನ್ನು ನಿಯಮಿಸು ! ನಾನೇ ಆತನನ್ನು ಕೊಂದು ಬರುವೆನು. ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಶಕ್ತಿಯು ನನಗುಂಟು. ಆದರೆ ನಿನ್ನಾಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದೆ ನಾನೇ ಸ್ವತಂತ್ರವಲಾರೆನು” ಎಂದನು. ಆಗ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ವಿಷಯ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷಗೊಂಡವನಾಗಿ, “ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ ! ಒಳ್ಳೆಯದು ! ನೀನೇ ಹೋಗಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡು. ಆಲ್ಪಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನೆಂದು ಅವನಲ್ಲಿ ಅಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ತೋರಿಸದೆ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿರಬೇಕು. ಅವನು ಸಾಮಾನ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿಯ ಬೇಡ ! ಮಹಾ ವೀರವುಳ್ಳವನು. ಅತ್ಯರ್ಥಕರವಾದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನು. ಅವನು ಕೃದ್ಧನಾದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮೂಕುಲೋಕವೂ ಒಂದಾಗಿ ದುಡ್ಡೆಂಬುದರೂ ಅವನನ್ನು ಇದಿರಿಸಿ ನಿಲ್ಲಲಾರದು. ಆ ರಾವಣನು ಒಂದಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸಂಧಾನಮಾಡು ವಂತೆ ತೋರಿಸಿ, ಬೇರೊಂದಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸಂಧಾನಮಾಡುವನು. ಅದುದರಿಂದ ನೀನು ಅಗಾಗ ಅವನ ಸಂಚುಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು ಯುದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕು. ನೀನೂ ಅವನಿಗೆ ಸಂಚನ್ನು ಕೊಡದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿರಬೇಕು. ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ ! ಹೀಗೆ ನೀನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂಥ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ಕಾಯುತ್ತ, ನಿನ್ನ ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯ ಪಾತುರ್ಯ ದಿಂದಲೇ ನಿನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು” ಎಂದನು. ರಾಮನು ಹೇಳಿದ ಬುದ್ಧಿ ವಾದವನ್ನು ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಆತನನ್ನಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ಅವನಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣವನ್ನು ಮಾಡಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಅನೆಯ ಸೊಂಡಲಿ ನಂತೆ ಭುಜವುಳ್ಳ ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ದೇವೀಚ್ಯವಾನವಾದ ಛಯಂಕರ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಹಿಡಿದು ವಾನರರಮೇಲೆ ಬಾಣವರ್ಷವನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದ

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ರಾವಣನನ್ನೂ, ಅದರಿಂದ ಗಾಯಪಟ್ಟು ಚದುರತ್ತಿರುವ ವಾನರರನ್ನೂ ನೋಡಿದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಹಾಶೇಷಸ್ವಿಯಾಗಿಯೂ, ವಾಯುವೃತ್ತನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಹನುಮಂತನು, ವಾನರರನ್ನೇಲೆ ಬಾಣವರ್ಷವನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಿರುವ ರಾವಣನನ್ನಿ ದಿರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ತಾನೇ ಮೊದಲು ಮುಂದುಬಿದ್ದು, ರಾವಣನ ಬಾಣಸಮೂಹಗಳನ್ನು ತಡೆದು, ಅವನಿಗಿದಿರಾಗಿ ಓಡಿದನು. ಧೀಮಂತನಾದ ಆ ಹನುಮಂತನು ರಾವಣನ ರಥವನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿದೊಡನೆಯೇ ತನ್ನ ಬಲತೋಳನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ, ರಾವಣನನ್ನು ಹೆದರಿಸುತ್ತ, ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು “ಎಲೆ ರಾವಣಾ! ಸಾಕು ನಿಲ್ಲು! ನೀನು ದೇವದಾನವ ಯಕ್ಷಗಂಧರ್ವ ರಾಕ್ಷಸರಲ್ಲಿ ಯಾರೊಬ್ಬರಿಂದಲೂ ಮರಣವಿಲ್ಲದಂತೆ ವರವನ್ನು ಪಡೆದು ಬಂದಿರಬಹುದು. ಆದರೇನು? ವಾನರರಿಂದ ಮಾತ್ರ ನಿನಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಭಯವು ತಪ್ಪದು. ಇದೋ ಐದು ಕಮಲಗಳುಳ್ಳ ನನ್ನ ಬಲದೋಳನ್ನಿತ್ತಿರುವೆನು ನೋಡು! ಈ ನನ್ನ ಭುಜವೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಂದು, ನಿನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲದಿಂದಲೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವ ಜೀವಾತ್ಮನನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಕಿತ್ತೆಸೆಯುವುದು” ಎಂದನು. ಹನುಮಂತನ ಈ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ಭಯಂಕರ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ರಾವಣನು ಕೋಪದಿಂದ ಕೆಂಪೇರಿದ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವನಾಗಿ, “ಎಲೆ ವಾನರಾ! ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ! ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ನಿಂತು ನಿನ್ನಿಂದಾದಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಹರಿಸು! ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕಾಡು ಕಪಿಯು ರಾಕ್ಷಸಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ಕೈಯೆತ್ತಿ ಹೊಡೆಯಿತೆಂಬ ಆಸಕ್ರೀಡೆಯಾದರೂ ನಿನಗೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲಿ! ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಷ್ಟೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. ಆಮೇಲೆ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನು” ಎಂದನು. ರಾವಣನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿರುಗಿ ಅಂಜನೇಯನು ರಾವಣನನ್ನು ನೋಡಿ, “ನೀನು ನನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕೆ? ನಿನ್ನ ಮಗನಾದ ಅಕ್ಷಯಕುಮಾರನನ್ನು ಇದೇ ಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೊಂದು ಕೆಡಹಿದನೆಲ್ಲವೆ? ಅದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು ನೋಡು” ಎಂದನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದಕ್ಷಣವೇ ರಾವಣನು ಭುಜವನ್ನೆತ್ತಿ ಅಂಜನೇಯನ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಅಂಗೈಯಿಂದ ಹೊಡೆದನು. ರಾವಣನ ಅಂಗೈವೆಟ್ಟಿಗೆ ಹನುಮಂತನ ದೇಹವು ಅದಿರಿಹೋಯಿತು. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಅಂಜನೇಯನು ಮಹಾವೀರವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಧೀರನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದುದರಿಂದ, ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದವರೆಗೆ ಹಾಗೆಯೇ ನಿಂತಿದ್ದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತವನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡು, ಕೋಪದಿಂದ ರಾವಣನನ್ನು ಪ್ಪಳಿಸಿದನು. ಭೂಕಂಪವುಂಟಾದಾಗ ಸರ್ವತವು ನಡುಗುವಂತೆ, ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಹನುಮಂತನ

ಪ್ರಹಾರಕ್ಕೆ ರಾವಣನ ದೇಹವು ನಡುಗಿಹೋಯಿತು. ಅವನಿಗಿಂತಾದ ಈ ಭಂಗವನ್ನು ನೋಡಿ, ಅಲ್ಲಿಿದ್ದ ವಾನರರೂ, ಋಷಿಗಳೂ, ಸಿದ್ಧರೂ, ದೇವತೆಗಳೂ, ಅಸುರರೂ, ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕೋಲಾಹಲವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಹಾ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ರಾವಣನೂ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು, ಹನುಮಂತನನ್ನು ನೋಡಿ, “ವಾನರಾ! ಭಲೆ! ಶಹಭಾಸ್! ನೀನು ಶತ್ರುವಾಗಿದ್ದರೂ ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿದೆನು” ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ವಾಯುಪುತ್ರನು ರಾವಣನನ್ನು ನೋಡಿ, “ಛೇ! ಬಿಡು! ಈ ನನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸುಡಬೇಕು! ನನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮವು ಹಾಳಾಯಿತು! ಈ ನನ್ನ ಮುಷ್ಟಿಪ್ರಹಾರದಿಂದಲೂ ನೀನು ಸಾಯದೆ ಬದುಕಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಈ ನನ್ನ ವೀರ್ಯವೊಂದು ವೀರ್ಯವೇ? ಎಲೆ ದುರಾತ್ಮಾ! ಇನ್ನೊಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಈಗ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಹರಿಸಿ ನೋಡು! ಸುಮ್ಮನೆ ನಿನಗೆ ನೀನೇ ಹೊಗಳಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದೇನು? ಒಂದೇ ಮುಷ್ಟಿಪ್ರಹಾರದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಯಮಪುರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಬಿಡುವೆನು” ಎಂದನು. ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನಿಗೆ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಕೋಪವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕೆಂಡದಂತೆ ಕೆಂಪಾದುವು. ಆಗ ರಾವಣನು ತನ್ನ ಬಲಗೈಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ, ದೃಢವಾದ ಮುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹನುಮಂತನ ಎದೆಯಮೇಲೆ ಗುದ್ದಿದನು. ಆ ಪ್ರಹಾರಕ್ಕೆ ಹನುಮಂತನ ದೇಹವು ನಡುಗಿ ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟಿತವಾಯಿತು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅತಿರಥನಾದ ರಾವಣನು, ಹನುಮಂತನು ಮೂರ್ಛಿತನಾದನೆಂದು ತಿಳಿದು, ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ರಥವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ನೀಲನೆಂಬ ವಾನರ ಸೇನಾಪತಿಯಮೇಲೆ ನುಗ್ಗಿದನು. ಬಹಳ ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಆ ದಶಕಂಠನು, ಮರ್ಮಭೇದಕಗಳಾಗಿಯೂ, ಸರ್ಪಗಳಂತೆ ಕ್ರೂರಗಳಾಗಿಯೂ, ಭಯಂಕರಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಬಾಣಗಳಿಂದ ವಾನರ ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ನೀಲನನ್ನು ಪ್ರಹರಿಸಿದನು. ಇವುಗಳಿಂದ ಪೀಡಿತನಾದ ನೀಲನು, ಒಂದೇ ಕೈಯಿಂದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸರ್ಪತ ಶಿಖರವನ್ನು ಕಿತ್ತುತಂದು, ರಾವಣನಮೇಲೆ ಬೀಸಿದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಧೀರನಾದ ಅಂಜನೇಯನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು, ಯುದ್ಧಾತುರರಿಂದ ನಾಲ್ಕುಕಡೆಗಳನ್ನೂ ತಿರುಗಿನೋಡುತ್ತ, ನೀಲನಿಗಿರಿದಾಗಿ ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ರಾವಣನನ್ನು ಕಂಡು ಕೋಪದಿಂದ, “ಎಲೆ ರಾವಣಾ! ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ನನ್ನನ್ನು ಜಯಿಸಿದನೆಂದು ತಿಳಿದು ಬೇರೊಬ್ಬನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟೆಯಾ? ಹಾಗಾದರೆ ನಿನ್ನಿಷ್ಟದಂತೆ ಯುದ್ಧಮಾಡು. ಮತ್ತೊಬ್ಬರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುವಾಗ ನಾನೂ ಬಂದು ನಿನ್ನನ್ನಿರಿದಿಸುವುದು ಧರ್ಮವಲ್ಲ! ಅದುದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವೆನು" ಎಂದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾವಣನು, ನೀಲನು ಎಸೆದ ಆ ಪರ್ಮತಶಿಖರವನ್ನು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಅಲಗುಳ್ಳ ಏಳು ಬಾಣಗಳಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿ ಕೆಡಹಿದನು. ಹೀಗೆ ತಾನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ಪರ್ವತವು ರಾವಣಬಾಣದಿಂದ ಪ್ರತಿಹತವಾಗಿ ಬಿದ್ದುಹೋದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ, ವಾನರಸೇನಾಪತಿಯಾದ ನೀಲನಿಗೆ ಅತ್ಯಾಕ್ರೋಶಕುಟ್ಟಿತು. ಕೋಪದಿಂದ ಕಾಲಾಗ್ನಿಯಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಕೋಪಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಅಶ್ವಕರ್ಣ, ಅಲ, ಸಾಲೆ, ಪುಷ್ಪಿತವಾದ ಮಾವು, ಮೊದಲಾದ ನಾನಾಜಾತಿಯ ಮರಗಳನ್ನು ಸಾಲಾಗಿ ಕಿತ್ತುತಂದು, ಆ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ರಾವಣನಮೇಲೆ ಎಡಬಿಡದೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾವಣನಾದರೋ ಇವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಡುದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ತುಂಡುತುಂಡಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ, ಅಗ್ನಿಪುತ್ರನಾದ ಆ ನೀಲನಮೇಲೆ ಭಯಂಕರವಾದ ಬಾಣವರ್ಷವನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಮೇಘವು ಪರ್ವತದಮೇಲೆ ಮಳೆಯನ್ನು ಕರೆಯುವಂತೆ ರಾವಣನು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಎಡಬಿಡದೆ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಿರಲು, ನೀಲನು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಬಹಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ತಟ್ಟನೆ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹಾರಿ ರಾವಣನ ಭೃಷಾಗ್ರದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಳಿತನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾವಣನಿಗೆ ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಅಕ್ರೋಶವು ಹೆಚ್ಚಿ, ಕೋಪಾಗ್ನಿಯೆಂದುರಿಯುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾವಣನು ಕೋಪಾಗ್ನಿಯೆಂದುರಿಯುತ್ತಿದ್ದಷ್ಟೂ ನೀಲನು ಸಿಂಹನಾದಮಾಡಿ ನಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ನೀಲನು ರಾವಣನ ಬಾಣಪ್ರಹಾರಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕದಂತೆ ಭೃಷಾಗ್ರದಿಂದ ರಾವಣನ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಹಾರುವನು. ತಲೆಯಿಂದ ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಧನುಸ್ಸಿನ ತುದಿಗೆ ಹಾರುವನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಪುನಃ ಕಿರೀಟವನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಭೃಷಾಗ್ರಕ್ಕೆ ಹಾರುವನು. ಹೀಗೆ ನಿಂತಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ, ಅಲ್ಲಿಂದಿಲ್ಲಿಗೆ ಹಾರಾಡುತ್ತಿರುವ ನೀಲನ ಸಂಚಾರ ಚಾತುರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ, ಹನುಮಂತನೂ, ರಾಮನೂ ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಗೊಂಡರು. ಮಹಾಶೇಷಸ್ವಿಯಾದ ರಾವಣನೂ ಕೂಡ, ನೀಲನ ಲಾಘವಕ್ಕಾಗಿ ಏಷ್ವಯುಗೊಂಡಿದ್ದು, ಕೊನೆಗೆ ಅವನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು, ಅದ್ಭುತಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ಅಗ್ನಿಯಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹೊಡಿದನು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ನೀಲನ ದೇಹಲಾಘವದಿಂದ ಸಂಘ್ರಾಂತನಾದ ರಾವಣನನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷದಿಂದುಬ್ಬುತ್ತ ಸಿಂಹನಾದ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಈ ವಾನರರ ಸಿಂಹನಾದಧ್ವನಿಯು ರಾವಣನಿಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಕೋಪವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿತು. ಮುಹೂರ್ತಕಾಲದವರೆಗೆ ಏನೊಂದೂ ತೋರದೆ ಭ್ರಮೆಹಿಡಿದಂತಿದ್ದನು. ಕೊನೆಗೆ ಅಗ್ನೀ

ಯಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಮಂತ್ರೀತವಾದ ಬಾಣನನ್ನೆತ್ತಿ ಧ್ವಜಾಗ್ರದಲ್ಲಿದ್ದ ನೀಲನನ್ನು ನಟ್ಟಿ ಕಡ್ಡುನಿಂದ ದುರೆದುರನೆ ನೋಡಿದನು. ಮತ್ತು ಮಹಾಶೇಷಸ್ವಿಯಾದ ಆ ದಶಕಂಠನು ನೀಲನನ್ನು ನೋಡಿ, “ಎಲೈ ಚತುರಸ್ಪಥಾವವುಳ್ಳ ವಾನರನೆ! ನೀನು ದೊಡ್ಡ ಮಾಯೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಇಷ್ಟೊಂದು ಚಾತುರ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುವಂತಿದೆ! ಅದರೇನು? ಈಗಲೂ ನಿನಗೆ ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ನೀನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನೋ! ಎಲೆ ವಾನರಾ! ನೀನು ನಿನ್ನ ರೂಪಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ವಿಧದಿಂದ ಪ್ಲವಣ್ಣಾಣಕ್ಕೂ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅನೇಕವಿಧವಾದ ಮಾಯೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವೆಯಷ್ಟೆ? ತಾಗಿದ್ದರೂ ಈಗ ನಾನು ಆಗ್ನಿಮಂತ್ರದಿಂದಭಿಮಂತ್ರಿಸಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವ ಈ ನನ್ನ ಬಾಣವು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಡಲಾರದು. ನೀನು ಎಷ್ಟೇ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರೂ ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರೆ. ಇದು ನಿನ್ನ ಜೀವವನ್ನು ನೀಗಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ” ಎಂದನು. ಮಹಾಬಾಹುವಾ ಆ ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರನು ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ. ಆಗ್ನಿಮಂತ್ರದಿಂದ ಬಾಣವನ್ನಭಿಮಂತ್ರಿಸಿ, ಬಿಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಸಂಧಾನಮಾಡಿ ನೀಲನಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಆಗ್ನಿಮಂತ್ರದಿಂದ ಮಂತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಆ ಬಾಣವು ನೀಲನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಟಿದೊಡನೆಯೇ, ಅತನು ಆದರೆ ಜ್ವಾಲೆಯಿಂದ ಬೆಂದು, ತಟ್ಟನೆ ಧ್ವಜಾಗ್ರದಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದನು. ಅದರೆ ಆ ನೀಲನು ಆಗ್ನಿ ದೇವನ ಮಗನಾದುದರಿಂದ, ತಂದೆಯಾದ ಆ ಆಗ್ನಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೂ, ತನ್ನ ತೇಜಃಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೂ ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಾಗಲೂ ಮೊಳಕಾಲುಗಳನ್ನೂರಿ ಪ್ರಾಣಸಹಿತವಾಗಿಯೇ ಬಿದ್ದನು. ಅದರೆ ಅವನಿಗೆ ಮೈಮೇಲೆ ಪ್ರಜ್ಞೆ ತಪ್ಪಿತು. ಹೀಗೆ ನೀಲನು ಮೂರ್ಛಿತನಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ರಾವಣನು ಮುಂದಿನ ಶತ್ರುವನ್ನಿರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅತುರವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಮೇಘದ ಧ್ವನಿಯಂತೆ ಶಬ್ದಿಸುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ರಥವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿದ್ದಕಡೆಗೆ ಬಿಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ರಾವಣನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನಿರಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಬಂದ ಸುಗ್ರೀವಾದಿಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ, ಕೋಪದಿಂದ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತ, ಸಮಸ್ತ ಭೂಮಿಯನ್ನೂ ನಡುಗಿಸುವಂತೆ ಧನುಷ್ಯಂಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು, ರಥಸ್ಥನಾಗಿ ಧನುಷ್ಯಂಕಾರದೊಡನೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ರಾವಣನನ್ನು ನೋಡಿ, “ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರ, ಭಲೆ! ಇದೀಗ ಸರಿ! ನಿನಗೆ ವಾನರರೊಡನೆ ಯುದ್ಧವೇಕೆ? ನನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡು” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕರೆಯುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾವಣನು ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಗಂಭೀರವಾದ ಕಂಠಸ್ವರವನ್ನೂ, ಭಯಂಕರವಾದ

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಅವನ ಜ್ಯಾತಬ್ಧವನ್ನೂ ಕೇಳಿ, ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಕೋಪದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ನಿನಗೆ ವಿನಾಶಕಾಲಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈ ವಿಪರೀತ ಬುದ್ಧಿಯು ಹುಟ್ಟಿದಂತಿದೆ. ಭಾಗ್ಯವಶದಿಂದ ನೀನು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಗೋಚರಿಸಿದೆ. ಈಗಲೇ ನನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಪೀಡಿತನಾಗಿ ನೀನು ಯಮಪುರಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುವುದು” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ರಾವಣನು ಬಿಳೀಕೋರೆ ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಅರ್ಧಟಿಸಿ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತ ಬಂದು ನಿಂತುದನ್ನು ನೋಡಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅವನನ್ನು ಹುಲ್ಲಿಗಿಂತಲೂ ಕಡೆಯಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ, “ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸ ರಾಜಾ! ನಿಜವಾಗಿಯೂ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳವರು ನಿನ್ನ ಹಾಗೆ ಆತ್ಮಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಗರ್ಜಿಸಲಾರರು. ನೀನು ಮಹಾ ಪಾಪಿಷ್ಠನಾದುದರಿಂದಲೇ ಹೀಗೆ ಆತ್ಮಸ್ತುತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿರುವೆ. ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸಾ! ನಿನ್ನ ಬಲಸರಾಕ್ರಮಗಳನ್ನು ನಾನು ಕಾಣೆನಿ? ಹಿಂದೆ ನೀನು ನಿರ್ಜನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ನಮ್ಮ ಭಯಕ್ಕಾಗಿ ಯತಿ ವೇಷದಿಂದ ಬಂದು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಡ್ಡುತಂದವನಲ್ಲವೆ? ಆಗಲೇ ನಿನ್ನ ಪ್ರತಾಪವು ನನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಯಿತು. ರಾವಣಾ! ಹೆಚ್ಚು ಮಾತಿನಿಂದೇನು? ಇದೋ! ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ನಿಂತಿರುವೆನು! ಮುಂದೆ ಬಂದು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲು! ವೃಥಾವಾದ ನಿನ್ನ ಆತ್ಮಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಫಲವೇನು? ಎಂದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹೇಳಿದ ಈ ದರ್ಪದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನು ಕೋಪದಿಂದ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತ, ಚಿನ್ನದ ಹಿಡಿಗಳುಳ್ಳ ಏಳು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಅವನಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ ಕೂಡ ಸುವರ್ಣ ಪುಂಖಗಳುಳ್ಳ ತೀವ್ರಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ರಾವಣನ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದನು. ಮೈಮುರಿದು ಬೀಳುವ ಮಹಾ ಸರ್ಪಗಳಂತೆ ತನ್ನ ಬಾಣಗಳು ತುಂಡಾಗಿ ಬಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾವಣನಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಕೋಪವು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಈ ಕೋಪದಿಂದ ಮೈಮುರಿತು ತಿರುಗಿ ಪರಂ ಪರೆಯಾಗಿ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಡುವುದಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದನು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ ತನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುತ್ತ, ರಾವಣನನ್ನೂ ಪ್ರಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹೀಗೆ ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಕ್ಷುರಾಕಾರದ (ಕ್ಷುರದ ಕತ್ತಿಯ ಆಕಾರದ) ಕೆಲವು ಬಾಣಗಳನ್ನೂ, ಅರ್ಧಚಂದ್ರಾಕಾರದ ಮೊನೆಯುಳ್ಳ ಕೆಲವು ಬಾಣಗಳನ್ನೂ, ಕಿವಿಗಟ್ಟಿನಂತಿರುವ ಕವಲು ಬಾಣಗಳನ್ನೂ, ಭಲ್ಲದಂತಿರುವ ಬಾಣವನ್ನೂ ತನ್ನ ಬಿಲ್ಲಿನಿಂದ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ, ಆ ರಾವಣನ ಬಾಣಗಳನ್ನು ತುಂಡುಮಾಡಿ ಕೆಡ ಹುತ್ತಿದ್ದನು. ಇವನ ಧೈರ್ಯವು ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತತ್ತೇ ಹೊರತು ಸ್ವಲ್ಪ

ವಾದರೂ ಕಡಲಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ರಾವಣನು ತಾನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ಬಾಣಸಮೂಹಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ವಿಫಲಮಾಡುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಆತನ ಬಾಣಪ್ರಯೋಗಜಾತುರ್ಮಾತ್ರಾಗಿ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ ವಿಸ್ಮಯಪಡುತ್ತ, ತಿರುಗಿ ಆದಕಿಂತಲೂ ತೀವ್ರವಾದ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಇತ್ತಲಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ ಕೂಡ ಈಗಲೇ ರಾವಣನನ್ನು ಕೊಂದುಬಿಡಬೇಕೆಂದೆಣಿಸಿ, ಇಂದ್ರನ ವಜ್ರಾಯುಧಕ್ಕೂ ಸಿಡಿಲಿಗೂ ಸಮಾನವಾದ ವೇಗವುಳ್ಳದಾಗಿ, ಅಗ್ನಿ ಜ್ವಾಲೆಯಂತಿದ್ದ ಕೆಲವು ತೀಕ್ಷ್ಣ ಬಾಣಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು, ಧನುಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಧಾನಮಾಡಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಈ ಬಾಣಗಳನ್ನೂ ರಾವಣನು ತನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಖಂಡಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದಮೇಲೆ ರಾವಣನು ಅವನನ್ನು ಕೊಂದೇಬಿಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ತನಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಅನುಗ್ರಹಬಲದಿಂದ ಬಂದುದಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಳಯಕಾಲಾಗ್ನಿಯಂತೆ ದೇದೀಪ್ಯಮಾನವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಒಂದು ಬಾಣವನ್ನು ತೆಗೆದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಲಲಾಟದಲ್ಲಿ ನಾಟಿದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಈ ಬಾಣಹಿತಿಯಿಂದ ಬಹಳ ನೋಂದವನಾಗಿ, ಪ್ರಜ್ಞೆ ತಪ್ಪಿದಂತಾದರೂ, ಕೈಯಿಂದ ಸಡಲಿ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಹಿಡಿದು ನಿಂತು ತಿರುಗಿ ಕ್ಷಣಕಾಲದಮೇಲೆ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು, ಅತಿ ತೀಕ್ಷ್ಣವೇಗವುಳ್ಳ ಒಂದು ಬಾಣವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ, ರಾವಣನ ಕೈಲಿದ್ದ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಕೆಡಹಿದನು. ಆ ರಾವಣನ ಕೈಲಿದ್ದ ಬಿಲ್ಲು ಮುರಿದಮೇಲೆ ತಿರುಗಿ ಅವನ ಮೈಗೆ ಮೂರು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ರಾವಣನು ಈ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಬಹಳವಾಗಿ ನೊಂದು, ಮುಹೂರ್ತಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಮೂರ್ಛಿತನಾಗಿದ್ದು, ತಿರುಗಿ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡನು. ರಾವಣನು ಬಹಳ ಸಮರ್ಥನಾಗಿಯೂ, ದೇವಶತ್ರುವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬಿಲ್ಲು ಮುರಿದು ಬಿತ್ತು. ಅವನ ದೇಹವು ಜರ್ಜರಿತವಾಯಿತು. ಸರ್ವಾಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಕ್ತವು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡಿತು. ಅವನ ಮೈಯೆಲ್ಲ ಮೇದಸ್ಸಿನಿಂದ ತೊಯ್ದಂತಾಯಿತು. ಈ ತನ್ನ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ರಾವಣನು, ಮಿತಿಮೀರಿದ ಕೋಪಾವೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಹೇಗಾದರೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ, ಪೂರೈದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಾನುಗ್ರಹದಿಂದ ಲಭಿಸಿದ ಒಂದು ಶಕ್ತ್ಯಾಯುಧವನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡನು. ಹೊಗೆಯಿಲ್ಲದ ಅಗ್ನಿ ಜ್ವಾಲೆಯಂತೆ ದೇದೀಪ್ಯಮಾನವಾಗಿಯೂ, ನೋಡುವಾಗಲೇ ಸಮಸ್ತವಾನರರಿಗೂ ಭಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸತಕ್ಕದಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಹಾವೇಗದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮ

ಏನ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಈ ಮಹಾದ್ಭುತಶಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಬರುವ
 ಪನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅದನ್ನು ತಡೆನಡೆದ ಮಂಡಿಸಬೇಕೆಂದೆ
 ಚೆಪಿ, ಹುತಮಾಡಿದ ಆಗ್ನಿಗೆ ಸಮಾನಗತಾದ ಅನೇಕ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಬಾಣಗಳನ್ನು
 ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಏನಾದರೇನು? ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಎಷ್ಟೇ ಬಾಣಗಳಿಂದ ತಡೆಯು
 ಯುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಆ ಶಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ವೇಗವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ವಿಶಾಲವಾದ
 ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ನಾಟಿತು. ರಘುಕುಲವೀರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಬಹಳ ಶಕ್ತಿವಂತನಾ
 ಗಿದ್ದರೂ, ರಾವಣ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾದ ಶಕ್ತಿಯ ವೇಗವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ, ಅದರಿಂದ
 ಪ್ರಹೃತನಾಗಿ ಆದರ ಮಹಾಚ್ಛಾಲೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಮೂರ್ಛಿತನಾದನು. ಹೀಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು
 ಮೂರ್ಛಿತನಾಗಿ ಬಿದ್ದುಡನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ, ರಾವಣನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ತಟ್ಟನೆ
 ಮುಂದೆಬಂದು, ತನ್ನ ಎರಡು ತೋಳುಗಳಿಂದಲೂ ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಹಿಡಿದಿತ್ತಿ
 ಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಆದರೇನು? ಒಂದುವೇಳೆ ಹಿಮವ
 ತ್ಪರ್ಯವನ್ನಾಗಲೀ, ಮಂದರ ಪರ್ವತವನ್ನಾಗಲೀ, ಮೋರುಪರ್ವತವನ್ನಾಗಲೀ,
 ಸಮಸ್ತ ದೇವಸಮೂಹದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮೂರುಲೋಕವನ್ನಾಗಲೀ, ಕೈಗಳಿಂದಿತ್ತಿ
 ಹಿಡಿಯಬಹುದೇ ಹೊರತು, ಅಗ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಮಾತ್ರ
 ಮೇಲಕ್ಕಿತ್ತುವುದು ಯಾತೋಬ್ಬರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವು. ಬ್ರಹ್ಮಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಆ
 ಶಕ್ತಿಯು ನಕ್ಷತ್ರಲದಲ್ಲಿ ನಾಟದಕ್ಷಣವೇ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅಪ್ರಮೇಯನಾಗಿಯೂ,
 ವಿಷ್ಣು ದೇವನಿಗೆ ಅಂಶಭೂತನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ತನ್ನ ನಿಜಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ
 ಕೊಂಡನು. ಹೀಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತನ್ನ ದಿವ್ಯಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು
 ರಿಂದಲೇ ರಾವಣನು ಅವನನ್ನೆತ್ತುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಸಮಸ್ತ ಭುಜಗಳನ್ನೂ ಉಪ
 ಯೋಗಿಸಿ, ಎಷ್ಟೇ ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟರೂ, ದಾಸವರ ಕೆಚ್ಚನ್ನಡಗಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ
 ಮನುಷ್ಯರೂಪವಿಂದವತರಿಸಿದ ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವು
 ದಕ್ಕೆ ಅವನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಯಿತು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವಾಯುಪುತ್ರನಾದ ಹನುಮಂ
 ತನು ರಾವಣನ ಈ ಕ್ರೂರಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಕೋಪಗೊಂಡವನಾಗಿ, ಮೈತಿಳಿ
 ಯದೆ, ಮುಂದೆ ನುಗ್ಗಿ, ವಜ್ರದಂತಿರುವ ತನ್ನ ಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಾವಣನ ಎಡೆಯ
 ಮೇಲೆ ಹೊಡೆದನು. ಆ ಮುಷ್ಟಿಪ್ರಹಾರದಿಂದ ರಾವಣನ ಮೈಕಟ್ಟು ಸಡಿಲಿತು.
 ಅವನ ದೇಹವು ನಡುಗಿತು. ನಿಲ್ಲಲಾರದೆ, ಮೊಳಕಾಲೂರಿ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದನು. ಅವನ
 ಕಣ್ಣು ಮೇಗಲಿ ರಕ್ತ ಕಿತ್ತುಕೊಂಡಿತು. ನೋವಿನಿಂದ ತತ್ತಲಿಸುತ್ತ ತನ್ನ ರಥದ
 ಮೇಲೆಯೇ ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟನಾಗಿ ಬಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೂ ತಪ್ಪಿತು. ಹೀಗೆ

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

ಭಯಂಕರಶರಾಶ್ರಮವುಳ್ಳ, ಆ ರಾವಣನು ಮೂರ್ಛಿತನಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅಶಾಶ್ವ
 ದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಹರ್ಷಿಗಳೂ, ಸಿದ್ಧ ಜಾರಣಾದಿಗಳೂ, ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳೂ, ವಾನ
 ರರೂ, ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಿಂಹನಾದಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಈ ನಡುವೆ ಇತ್ತಲಾಗಿ
 ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಹನುಮಂತನು ರಾವಣನ ಶಕ್ತ್ಯಾಯುಧದಿಂದ ನೊಂದು ಮಲ
 ಗಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ತನ್ನ ಎರಡು ತೋಳುಗಳೊಡಲೂ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ರಾಮನ
 ವಿಮಲದಲಿ ಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ದೇಹವನ್ನೆತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಅಂತಹ
 ಮಹಾಬಲವುಳ್ಳ ರಾವಣನಿಗೇ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಹೋದರೂ, ಹನುಮಂತನು ಅಶನಿಗೆ
 ಅನುಕೂಲ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಪರಮಭಕ್ತನಾಗಿಯೂ, ಇದ್ದುದರಿಂದ,
 ಅವನ ಕೈಗೆ ಆದು ಬಹಳ ಹಗುರವಾಗಿ ತೋರಿತು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾವಣನಿಂದ
 ಪ್ರಯುಕ್ತವಾದ ಆ ಶಕ್ತಿಯು, ಸಮಶ ದುರ್ಜಯನಾದ ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಮೂರೈ
 ಹೊಂದಿಸಿದಮೇಲೆ, ಅವನ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹಿಂದಿರುಗಿ, ರಾವಣನ ರಥದಲ್ಲಿ
 ಮೊದಲು ಕಾಣಿದ್ದ ಸ್ಥಾನವನ್ನೇ ಸೇರಿಕೊಂಡಿತು. ಪರಂತಪನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು
 ವಿರೋಧಿಪ್ರತ್ಯನೀಕಸ್ವಭಾವನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಂಕಭೂತನಾಗಿಯೂ, ಅಚಿಂತ್ಯ
 ವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡುದರಿಂದಲೇ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ
 ದಲ್ಲಿ ಗಾಯವಾರಿ, ಮೂರೈತಿಳಿದಿದ್ದು ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅತ್ತಲಾಗಿ ಹನುಮಂ
 ತನ ಮುಷ್ಟಿಪ್ರಹಾರದಿಂದ ನೊಂದ ರಾವಣನೂಕೂಡ, ತಿರುಗಿ ತನ್ನ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಬಾಣ
 ಗಳನ್ನೂ ಧನುಸ್ಸನ್ನೂ ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ತನ್ನ ಕಡೆಯ
 ವಾನರ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮಹಾವೀರರು ಹತರಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನೂ, ಇದರಿಂದ
 ವಾನರ ಸೈನ್ಯವು ಭಯಪಟ್ಟು ಹದಿ ಹಲಾಯನಮಾಡುವುದನ್ನೂ ಕಂಡು, ತಾನೇ
 ರಾವಣನನ್ನಿ ದಿರಿಸಿ ಹೋದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನು ತಟ್ಟನೆ ರಾಮನ ಬಳಿಗೆ
 ಬಂದು, “ಮಹಾಪ್ರಭೂ, ಕಾವು ಪಾದಚಾರಿಯಾಗಿ ಯುದ್ಧಮಾಡುವುದೇಕೆ?
 ಇದೋ! ಈ ನನ್ನ ಭುಜವನ್ನೇರಿ ಕುಳಿತು, ಆ ರಾವಣನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು
 ನಡೆಸಬಹುದು” ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ಹನುಮಂತನು ಹೇಳಿದ ಈ ವಿನಯ
 ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅವನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂತೆಯೇ ರಾಮನು, ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು
 ಗರುವನ ಜನ್ಮೇರುವಂತೆ ಆ ಮಹಾಕವಿಯ ಭುಜವನ್ನೇರಿ ಕುಳಿತನು. ಹೀಗೆ
 ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ರಾಮನು ಹನುಮಂತನ ಭುಜವನ್ನೇರಿ ಕುಳಿತು, ರಥಸ್ಥ
 ನಾದ ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕೊಡೊಡನೆ ಕುಹಿತನಾಗಿ, ತನ್ನ ಧನುಸ್ಸನ್ನೆತ್ತಿ ಹಿಡಿದು
 ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ಬಲಿಯನ್ನಿ ದಿರಿಸುವಂತೆ, ರಾವಣನನ್ನಿ ದಿರಿಸಿ ಹೋದನು. ಅಗ,

ರಾಮನು ವಜ್ರಧ್ವನಿಯಂತೆ ಮಹಾಧ್ವನಿಯುಂಟಾಗುವದಾಗಿ, ಧನುಷ್ವಂಕಾರ
 ವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಗಂಭೀರ ಸ್ವರದಿಂದ ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರನಾದ ರಾವಣನನ್ನು ಕುರಿತು,
 'ಎಲೆಲಾ! ನಿಲ್ಲು! ನಿಲ್ಲು! ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸಾ! ನೀನು ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬಹಳ
 ಮಹಾಕರಾಧಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದಮೇಲೆ ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೆ ತಾನೆ ನನ್ನಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿ
 ಕೊಂಡು ಬದುಕಬಲ್ಲೆ? ಎಲೆ ದುರಾತ್ಮಾ! ಇನ್ನುಮೇಲೆ ನೀನು ದೇವೇಂದ್ರನ
 ಬಳಿಗೆ ಹೋದರೂ, ಯಮನ ಸಮಾಪವನ್ನು ಸೇರಿದರೂ, ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಮೊ
 ಹೊಕ್ಕರೂ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿದರೂ, ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರನನ್ನು ಸೇರಿದರೂ
 ರುದ್ರನಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗತನಾದರೂ, ದಶದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ ಸುತ್ತಿ ಸುತ್ತಿ ಬಂದರೂ
 ಪ್ರಾಣದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರೆ. ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸಾ! ಈಗ ನೀನು ಯಾರನ್ನು
 ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಹರಿಸಿದೆಯೋ, ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೇ ಈಗ ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಹಗೆ ತೀರಿಸಿ
 ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ನಿನಗೂ, ನಿನ್ನ ಪುತ್ರಮಿತ್ರ ಕಳತ್ರಾದಿಗಳಿಗೂ ಮೃತ್ಯು
 ಭೂತನಾಗಿ, ಇದೋ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿ. ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸಾಧಮಾ!
 (ಅವನೇ ನಾನಾಗಿ ಬಂದಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿ.) ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಪ್ರಹರಿಸಿದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ
 ನೀನು ಗರ್ವಪಡಬೇಡ. ಅವನ ಪ್ರಹಾರದಿಂದ ತಲೆತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ
 ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವವರು ಬೇರೊಬ್ಬರೂ ಇಲ್ಲವೆಂದೆಣಿಸುವೆಯಾ? ಈಗ ನಿನ್ನ
 ಎದುರಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತಿರುವವನು ಯಾರೆಂದು ಬಲ್ಲೆಯಾ? ಹಿಂದೆ ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ
 ಅದ್ಭುತಾಕಾರವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಉತ್ತಮಾಯುಧಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದವರಾಗಿಯೂ
 ಇದ್ದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ತಾನೊಬ್ಬನೇ ನಿಂತು, ತನ್ನ ಬಾಣ
 ಸಮೂಹಗಳಿಂದ ಯಾವನು ಧ್ವಂಸಮಾಡಿದನೋ, ಅವನೇ ಈಗ ನಿನಗೂ ಮೃತ್ಯು
 ವಾಗಿ ಬಂದಿರುವನು" ಎಂದನು. ರಾಮನು ಹೇಳಿದ ಈ ವಿವರವಾದವನ್ನು ಕೇಳಿ
 ದಾಗಲೇ ರಾವಣನಿಗೆ ಅತ್ಯಾಕ್ರೋಶವುಂಟಾಯಿತು. ಇದಲ್ಲದೆ ಮೊದಲು ಹನು
 ಮಂತನು ತನ್ನನ್ನು ದೃಢವಾದ ಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೊಡೆದುದಲ್ಲದೆ, ಈಗ ರಾಮನಿಗೆ
 ವಾಹನವಾಗಿಯೂ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದಮೇಲೆ, ಆ ಕೋಪವು ಮತ್ತಷ್ಟು
 ಹೆಚ್ಚಿತು. ಇದರಿಂದ ರಾವಣನು ಮೊದಲು ಆ ಹನುಮಂತನ ಮೇಲೆಯೇ ತನ್ನ
 ಕೋಪವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ, ಪ್ರಳಯಕಾಲಾಗ್ನಿಯಂತಿರುವ ಕ್ರೂರ ಬಾಣಗಳನ್ನು
 ತೆಗೆದು ಅವನಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು, ಹೀಗೆ ರಾವಣನು ಬಾಣಗಳಿಂದ ಹೊಡೆ
 ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ, ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಹನುಮಂತನಿಗೆ, ಮನಸ್ಸಿನ ಧೈರ್ಯವೂ,
 ವಿರಕ್ತವೂ, ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತೇ ಹೊರತು, ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಕುಂದಲಿಲ್ಲ.

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಹಾಶೇಷಸ್ವಿಯಾದ ರಾಮನಿಗೆ ಹನುಮಂತನನ್ನು ರಾವಣನು ಬಾಣಗಳಿಂದ ಎಡಬಿಡದೆ ಪ್ರಹರಿಸುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಬಹಳ ಕೋಪಾವೇಶವುಂಟಾಯಿತು. ಅಕ್ಷಣವೇ ರಾಮನು ಮುಂದೆ ಬಂದು, ತನ್ನ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಬಾಣಗಳಿಂದ ರಾವಣನ ರಥವನ್ನೂ, ರಥಚಕ್ರಗಳನ್ನೂ, ರಥಾಶ್ವಗಳನ್ನೂ, ಧ್ವಜವನ್ನೂ, ಶ್ವೇತಚ್ಛತ್ರವನ್ನೂ ಪತಾಕೆಗಳನ್ನೂ, ಸಾರಥಿಯನ್ನೂ, ರಥದಲ್ಲಿದ್ದ ವಜ್ರ ಶೂಲ ಖಡ್ಗದ್ವಾಯುಧಗಳನ್ನೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿ ಕೆಡಹುತ್ತ ಬಂದನು. ಮತ್ತು ಆಗ ರಾಮನು ವಜ್ರಾಯುಧಕ್ಕೂ ಸಿಡಿಲಿಗೂ ಸಮಾನವಾದ ಬೇರೊಂದು ಬಾಣವನ್ನು ತೆಗೆದು, ದೇವೇಂದ್ರನು ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಮಹಾ ಮೇರುಪರ್ವತವನ್ನು ಪ್ರಹರಿಸುವಂತೆ, ಆ ಬಾಣದಿಂದ, ಉಬ್ಬಿ ಅಗಲವಾದ ರಾವಣನ ಎಡೆಯನ್ನು ವೇಗದಿಂದ ಪ್ರಹರಿಸಿದನು. ಆಹಾ! ಆ ರಾಮಬಾಣದ ವೇಗವನ್ನು ಕೇಳಿದೇಕೆ? ಮೊದಲು ಯಾವನು ದೇವೇಂದ್ರನ ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಪ್ರಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರೂ, ಅತ್ಯಗ್ರವಾದ ಸಿಡಿಲು ಬಂದು ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದರೂ, ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಕಡಲದೆ, ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಧೈರ್ಯಗುಂದದೆ, ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಡದೆ ತಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನೋ, ಅಂತಹ ರಾಕ್ಷಸರಾಜನಾದ ರಾವಣನೂ ಕೂಡ, ಆ ರಾಮಬಾಣದ ಪ್ರಹಾರವನ್ನು ತಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಬಹಳ ನೊಂದು ನಡುಗಿದನು. ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಧನುಸ್ಸನ್ನೂ ಕೆಳಗೆ ಬಿಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ಶಕ್ತಿಗುಂದಿ ಪರವಶನಾಗಿ, ನಿರಾಯುಧನಾಗಿದ್ದ ರಾವಣನನ್ನು, ರಾಮನು ಅಗೆಲೇ ಕೊಂದುಬಿಡಬಹುದಾಗಿದ್ದರೂ, ಅತನು ಬಹಳ ದಯಾಳುವಾಗಿಯೂ, ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದುದರಿಂದ, ಆ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಾರದೆ, ಅವನಲ್ಲಿ ಮರುಕಗೊಂಡು, ಸೂರ್ಯವರ್ಣದಿಂದ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ಅರ್ಧಚಂದ್ರ ಬಾಣವನ್ನು ತೆಗೆದು ಅದರಿಂದ ರಾವಣನ ಕಿರೀಟವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ, ಮಾನಭಂಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಿದನು. ಆ ರಾವಣನಿಗೆ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಧನುಸ್ಸೂ ಜಾರಿ, ತಲೆಯ ಕಿರೀಟವೂ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದ ಮೇಲೆ, ವಿಷದಹಲ್ಲನ್ನು ಕಿತ್ತ ಸರ್ಪದಂತೆಯೂ, ಉರಿಯಿಲ್ಲದ ಬೆಂಕಿಯಂತೆಯೂ, ಕಾಂತಿಗುಂದಿದ ಸೂರ್ಯನಂತೆಯೂ, ಅವನು ಕೇವಲ ಶೇಷೋಹೀನನಾಗಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ದುರವಸ್ಥೆಯಿಂದಿದ್ದ ರಾವಣನನ್ನು ನೋಡಿ ಪರಮ ದಯಾಳುವಾದ ತ್ರಿರಾಮನು ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲೈ ರಾಕ್ಷಸರಾಜನೆ! ನೀನು ಇದುವರೆಗೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಹಳಭಯಂಕರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ನನ್ನ ಕಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬಹಳಮಂದಿ ಪ್ರಬಲಯೋಧರನ್ನೂ ಕೊಂದಿರಬೇಕೆ. ಇದರಿಂದ ನೀನು ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಹಳವಾಗಿ ಬಳಲಿರುವೆಯೆಂದು ನನಗೆ ತೋರು

ವುದು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಾಣಗಳಿಂದ ಕೊಲ್ಲಬಾರದೆಂದು ಬಿಟ್ಟಿರುವೆನು. ಹೋಗು! ನಾನು ಅಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವೆನು. ಲಂಕೆಗೆ ಹೋಗಿ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡು, ಬಳಿಕೆಯನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು, ತಿರುಗಿ ರಥವನ್ನೇರಿ ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾಗಿ ಹೊರಟುಬಾ. ನೀನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಯುದ್ಧ ಸನ್ನಾಹದೊಡನೆ ಬಂದಮೇಲೆಯೇ ನಾನು ನನ್ನ ಬಲವನ್ನು ತೋರಿಸುವೆನು. ಆಗ ನೀನು ನನ್ನ ವೀರ್ಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಬಹುದು" ಎಂದನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾವಣನಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಹಿಸಲಾರದ ನಾಚಿಕೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಅವನ ಕೊಬ್ಬು ಮುರಿಯಿತು. ಅವನ ರಣೋತ್ಸಾಹವೆಲ್ಲವೂ ಅಡಗಿಹೋಯಿತು. ಮೊದಲೇ ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮಹಾಧನುಸ್ಸು ಮುರಿದು ಬಿದ್ದಿತು. ಅವನ ರಥಾರ್ಥಗಳೂ ಸತ್ತುಬಿದ್ದವು. ಸಾರಥಿಯೂ ಸಂಹೃತನಾದನು. ಅವನ ಸರ್ವಾನುವಗಗಳೂ ಬಾಣಹೀನತೆಗಳಾದವು. ತಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಿರೀಟವೂ ಕಳಚಿಬಿದ್ದವು. ತನಗುಂಟಾದ ಇಷ್ಟೊಂದು ದುರನಸ್ಥಿತಿಗಳಾಗಿ ರಾವಣನು ಬಹಳ ನಾಚಿದವನಾಗಿ, ಹಿಂತಿರುಗಿ ಲಂಕಾಪುರಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಬಲಾಢ್ಯನಾಗಿಯೂ, ದೇವದಾಸನ ಶತ್ರುವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ರಾಕ್ಷಸೇಂದ್ರನು ಅತ್ತಲಾಗಿ ಲಂಕೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದಮೇಲೆ, ಇತ್ತಲಾಗಿ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಸೇರಿ, ಆ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಬಾಣಪ್ರಹಾರದಿಂದ ನೊಂದು ಮಲಗಿದ್ದ ವಾನರರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ಅವರ ಮೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ನಾಟಿದ್ದ ಬಾಣದಲಗುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು, ಅವರ ಬಾಧೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸುತ್ತ ಬಂದನು. ದೇವೇಂದ್ರ ಶತ್ರುವಾದ ಆ ರಾವಣನಿಗೆ ಈ ಪರಾಭವ ಉಂಟಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಸಮಸ್ತ ದೇವಾಸುರರೂ, ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳೂ, ದಶದಿಗ್ವೇಶಗಳೂ, ಜಲಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ, ಸಕಲ ಮುನಿಗಳೂ, ಮಹೋರಗರೂ, ಭೂಚರಪ್ರಾಣಿಗಳೂ, ಸಮುದ್ರವಾಸಿಗಳಾದ ಜಂತುವರ್ಗಗಳೂ ಪರಮ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಹೊಂದಿದವು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐವತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಸರ್ಗವು.

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

Funding: Tattva Heritage Foundation, Kolkata. Digitization: eGangotri.

